THEATRVM VETERVM RHETORVM, ORATORVM, DECLAMATORVM,

QVOS IN GRÆCIA NOMINABANT Σοφιςὰς, expoſitum

LIBRIS QVINQVE.

IN QVIBVS OMNIS EORVM DISCIplina, & dicendi ac docendi ratio, moréſque produntur, vitia damnantur, & magni vtriuſque linguæ illuſtrantur & emaculantur Scriptores.

Auctore LVDOVICO CRESOLLIO Armorico è Societate IESV.

PARISIIS,
Sumptibus SEBASTIANI CRAMOISY, via Iacobea, ſub Ciconijs.

M. DC. XX.

Cum Priuilegijs ſacræ Cæſareæ Maieſtatis, & Chriſtianiſsimi Francorum Regis.

AMPLISSIMO VIRO

D. NICOLAO

VERDVNO

SENATVS PARISIENSIS

Principi.

OPVS *hoc qualecunque, tuum in ſinum, tanquam in Palatinum Apollinis Templum euolare geſtit, Præſes ampliſſime: non tam vt inde mutuetur gloriam, decus, & æternitatem, quæ donare facile potes, quàm vt tuo ampliſſimo nomini conſecretur & honori. Tu enim tuo merito es digniſſimus, cui vt Gallico* Μȣσηγέτῃ, *longè antiquo*

illo Palatino Apolline, cognitione ſapientiáque præſtantiori, omnes omnium ingeniorum fœtus religiosè deferantur. Merito inquam tuo: nam ſi velut in Theatrum inducimus eam vetuſtam Rhetorum nationem, qui ornatum elegantiſsimæ orationis adinueniſſe primi dicuntur, atque eloquentiam in omnium luce populorum ſingulari ingenij commendatione docuiſſe, ſi diuertimus in hiſtoriam priſci æui, ſi excutimus Græcos Latinóſque ſcriptores, & eorum doctiſsima monumenta illuſtrare, atque enodare conamur: quis meliùs ijs de rebus cenſere poteſt, quàm qui omnes gentium annales, & Philologiæ arcana ingenij magnitudine continet; qui

Atticam eruditionem & venu-
ſtatem conſequutus eſt; cui deni-
que in auguſta Curia & ſapien-
tiſsima, vt principem honoris lo-
cum, ſic eloquentiæ principatum
communi omnes iudicio detule-
runt? Id ego reuerens aſſentandi
ſuſpicionem minimè dicerem, ni
ſplendida earum rerum & quo-
tidiana eſſent documenta, quæ
declarent, pauca in humanis tibi
eſſe ignota, in ijs verò ad quæ
animum appellere voluiſti, facilè
omnium eſſe primum atque per-
fectum. Sic enim Senatuſconſulta
pronuntias, vt non modò vete-
rum leges ac omne ius cognoſcere
videaris, ſed magnæ mentis ora-
cula fundere, & è beatis animi
cimelijs tam varia & abſtruſa

depromis, vt operoſum ſit dicere, vtrum magis Græca eruditione, quàm Latinæ linguæ humanitate & cognitione præcellas. Itaque de te verè dicam, quod de Iouio clariſsimo viro S. Paulinus: Omnium poetarum floribus ſpiras, omnium oratorum fluminibus exũdas, Philoſophiæ quoque fontibus irrigaris, peregrinis etiam diues literis Romanum os Atticis fauis imples. Æquitatem verò ſic tueris & attollis Eunomiæ Myſtes, & Themidis Hierophanta, vt te omnes Simonideum illum eſſe τετράγωνον, *aut vt Mercurium in quadro Veritatis conſiſtere fateantur. Sed inter animi tui decora, & beatiſsimæ vitæ inſignia, nihil fortè gratius hominibus &*

amabilius lucet, quàm singularis tua illa humanitas, quæ facilè omnes alliciat, neminémque repudiet & aspernetur. Hæc studia plurimorum exsuscitauit, qui cùm viderent te meritißimò in ἐρασταῖς παιδείας numerari, quod Iustinus Martyr imperatoriam laudem esse putat, existimarunt te dignissimum vnum esse, cui honestæ mentium lucubrationes & doctrinarum specimina dedicentur. Est illa mihi ratio communis cum multis studij huius officiique deferendi, qui sciam tuo patrocinio lætos & erectos habere quo se tueantur, & in quo tuti conquiescant. Est enim Hippocratis Coi dictum sanè verissimum, præstantes viros præsidio

esse consueuisse hominibus, neque turres aut mœnia propugnacula esse populorum, sed σοφῶν ἀνδρῶν σοφὰς γνώμας. Sic euenire necesse est, vt quod tuo politissimo iudicio comprobaueris, id positum extra omnem aleam, hominum aliorum iudicium & reprehensionem minùs vereatur. Quæ si omnia nunc deessent, quæ permagnam habere vim ad conciliandas voluntates aiebam, tua tamen in religiosos omnes Ordines tam clara insignísque beneuolentia facilè prouocauisset, vt te appellarem, & hoc laboris ingeniique mei monumentum Χάριτος βωμῷ quasi tibi litaturus imponerem. Itaque minùs vereor, ne me vllus reprehendat vt auda-

cem, nimiúmque importunum, qui te magnis rebus impeditum interpellare voluerim, & has tenues commentationes amplitudini tuæ dedicare. Quin potiùs spero futurum, vt æqui omnes probent hanc meam siue tui ornandi voluntatem, siue grati animi atque obseruantiæ testificationem. Tibi certè cuius in omnem partem nota est bonitas & benefici animi magnitudo, gratam & iucundam fore confido.

A. T.

Deditissimus

LVDOVICVS CRESOLLIVS
è Societate IESV.

TOTIVS OPERIS DIVISIO ET οἰκονομία.

HOc veterum Declamatorum Rhetorúmq. Theatrum quinque in libros tribuitur, quorum

PRIMVS agit de Sophiſtis déque illorum arte generatim: de antiquitate, déque ipſis initijs & progreſſione: de primorum Sophiſtarum excellentia & inuentis: de honoribus illi artificio delatis: de fine eiuſdem, & cur tandem Sophiſtice in contemptionem odiúmque venerit.

SECVNDVS LIBER vnum genus Sophiſtarum complectitur, quod Philoſophorum ſimilitudinem habuit, nominatum Ἐριστικὸν & *Contentioſum*: vbi Sophiſticæ illorum captiones & laquei, & perplexa argutandi conſuetudo clara in luce ponitur.

Tertivs de ſecundo genere tractat Sophiſtarum, qui doctores fuerunt eloquentiæ: & primùm conſiderantur publicè *Declamantes*. Explicatur ἐπιδείξεων materia multiplex, apparatus, pompa, theatrum, auditoria, &c. & ipſorum declamantium cultus, actio, pronuntiatio, ſtyli ornamenta, plauſus, aliáque.

Qvartvs de iiſdem in Schola *Docentibus* memorat. vbi quis Sophiſticus thronus, quódve illi adiunctum ſalarium, quæ legendorum Profeſſorum ratio, quæ inauguratio, quæ Μελέται Scholarum ſiue declamationes & communes exercitationes, quæ diſcipulorum conditio & varietas, & ſimilia copioſè explicantur.

Qvintvs Ἠθικοὺς χαρακτῆρας ſeu *Vitia* continet, quibus olim vt plurimùm fuere infames Sophiſtæ.

Atque in his non modò quod eſt proprium diſputationis conquiſita varietate explicatur, ſed ritus quoque antiqui, & varij ſubinde ſcriptores Græci Latinique illuſtrantur, vel etiam emendantur, adeò vt in multis Commentariorum vicem obtinere poſſint.

INDEX CAPITVM SINGVLORVM LIBRORUM, in quo totius Disputationis imago relucet.

LIBER PRIMVS.

cipe: quem in eo genere consecuti Æolus, Sisyphus, &c. Ætates 4. Sophistarum notatæ. Δεινότης πολιτικὴ migrauit in Sophisticen. Romani Imperatores eam artem insigniter promouerunt.

V. Quanta gloria & nominis existimatione primi in Græcia Sophistæ præstiterint. Φιλοτιμία Platonis: quid in quoque ex principibus illis arguerit. Hippiæ κενεολογία. Καλλιλογία Prodici. Cur Socratis μοχθὴρ ῥητορόμυκτος. Gorgias aureus in Pythij templo: eius orationes dictæ λαμπάδες. Γόργια quid. Apud Thessalos ῥητορεύειν est γοργιάζειν. Illius laudata ῥητορεία & stylus.

VI. Num primi Sophistæ artificium dicendi adinuenerint. Pericles quomodo πλεώτατος εἰς τὴν ῥητορικήν. qui scripserint τὰς καλουμένας τέχνας. Antiphontis νηπενθεῖς ἀκροάσεις. quid sit inuentum ab vni quoque Sophistarum ad locupletandam eloquentiam. Diodorus Sic. & M. Tull. illustrati. Emendati Philostratus & Suidas.

VII. Ars Sophistarum à multis laudata, & Sophistæ ipsi honorati. Dicti ἐπιστήμονες. ars eorum ποικίλη. Reges appellati. Pompa excepti à Ciuitatibus. Vt Genij culti. etiam in honore apud Christianos.

VIII. Genera honoris quædam memorantur quibus affecti Sophistæ. Statuæ publicæ & priuatæ Hermæ. ἀκροατῶν ἐπιχύσεις. in Tribubus Ciuitatum inscriptio. Decretæ legationes & præsertim βασίλειοι πρεσβεῖαι. Immunitates è legibus, annonæ, dignitates. in palatiis honor. Musei σιτήσεις. Δωρεαὶ Imperatorum & δῶρα. Tractoriæ, &c.

IX. Appellationes quædam honorificæ quibus ornati olim Sophistæ fuerunt, velut in tabella ante oculos ponuntur.

X. Cur Sophistæ nomen & res tota in inuidiam & offensionem inciderit, causæ duæ explicantur. Trota-

goras in exilium actus, eius monumenta combusta. Eloquentia Sophistarum inuidiosa. Lege prohibiti causas agere. Vnde eorum in iudicijs θόρυβος. dicti γοητεύειν. cur Amor nominatus à Platone Sophista.

XI. Tertia causa iusti odij in Sophistas. ἥττων λόγος quis. eius autor Protagoras. Exercitatio Sophistarum ἥττω γυμνάζειν λόγον. Reprehensum id artificium à sacris prophanisque, & in maledicto positum. Sophistarum institutum τὰ μεγάλα μικρὰ, καὶ μικρὰ μεγάλα ποιεῖν. Id dicentibus vtile & à Rhetoribus exceptum.

XII. Causæ aliæ tanguntur cur Sophistæ odiosi. Eorum ars ἀλαζών. Eiecti è Græcia, lege & edicto Regum, Ciuitatum Rerumpubl.

XIII. Variæ appellationes recensentur quæ odium & contemptum eorundem significent. Δεινοὶ ῥήτορες in malam partem. Γόητες qua ratione vocati Sophistæ. an magia infames. Emendatus Aristophanes.

XIV. Quid propriè Ars Sophistica vetus complectebatur, & cur dictum à doctissimis Sophistarum ἔργον διπλόν, duplex videlicet esse munus operámque.

XV. Finis Sophisticæ ἔκπληξις, hoc est ingens audientium stupor & admiratio, quem dicendo multi consecuti sunt. quid sit ἔκπληξις, θάμβος, stupor. in eum finem adhibita ab iisdem καινὰ, παράδοξα, πέρατα, θαύματα, &c. Emaculatus Philostratus.

LIBER SECVNDVS.

CAP. I. DIVISIO quædam Sophistarum. An Philosophiæ nomen sustinuerint quæsitum. Eorum παντεπιστημοσύνη φιλοσοφική, & ὑπόκρισις φιλοσοφίας. quot modis Philosophiam prætexerent. Omnes φιλομαθεῖς dictiolim Philosophi. Ciuilis scientiæ ἀληθινὴ φιλοσοφία.

Sophistæ cur μαθόελα, Hippocentauri, ἐπίμικτοι nominati. Illustratus Gregor. Naz. aliiique.

II. Insincera & vmbratica atque inanis fuit Sophistica Philosophia. Proprium veræ Philosophiæ contemnere pecunias. Sophistæ δοξόσοφοι, ἐν σοφοῖς φαῦλοι. Eorum Philosophia φανταστική, εἰδωλοποιητική, κακοτεχνία, ματαιοτεχνία, κλεπτική, ψευδοπαιδεία, νόθος σοφία, &c. Plato & Clemens Alex. emendati.

III. Sophistarum propria philosophandi ratio aperitur. Ἐριστικοί, ἀντιλογικοί, ἀγωνισταὶ περὶ λόγους. Contentiosi, litigatores furiosi, &c. Res ipsa variè Græcis Latinísque descripta. Ἐριστικὴ propria hæreticorum, quod expressum à D. Augustino. Sophistæ λέξεις θηρῶντες, ventilantes syllabas, &c.

IV. Sophisticæ captiones & argutiæ variè à doctißimis scriptoribus explicatæ. nodi, nexus, vnci, retia, ansæ, laquei, labyrinthi, &c. Aristoteles cur Sepia dictus. Emendatus locus D. Hieronymi, & alij illustrati complures.

V. De eadem re dictum. Illustratus Themistius aliiique. Captionum Sophisticarum duo genera, alterum in ambagibus fallaciosis, alterum in contortis interrogatiunculis. Quid sit minutiloquium apud S. Irenæum. Hæretici πικροὶ ζητηταί.

VI. Sophisticarum captionum formæ quædam proponuntur, Crocodilites, Electra, Opertus, Vtis, Ceratinæ, &c. Eas plagas Stoici texuerunt. ἐρωτᾷν λόγους. Interrogationes nominatæ captiones. Lex prisca Dialecticorum in disputando. Philetæ Coo perniciosa captio Sophistica. Arguitiæ aranearum telis similes, inutiles.

VII. Quis primus Sophistas Ἐριστικοὺς proseminauerit. Quàm potentes fuerint in captionibus. ἀνεξέλεγκτον illis tribuitur & inuictum genus disputandi. aduersus eorum-

dem argutias se docti studiose comparabant. Reprehensi ab omni scriptorum genere Eristici. ἐρωτικὰ σοφίσματα. Vindicatur Athenæi locus, illustrantur alij.

LIBER TERTIVS.

CAP. I. SECVNDVM genus Sophistarum in docenda aut ostentanda eloquentia versantium. Λογοδιδάσκαλοι. Rhetorici, Professores, disertiores, διδάσκαλοι ἀσκήσεως, & pluribus alijs nominibus vocati. Declamare aliquando laudare. Technici an minuti tantùm artium doctores. ἐν λόγοις βιοῦν.

II. Aliæ quædam eloquentium Sophistarum appellationes illustratæ. Λογογράφοι. Proprium Sophistarum scribere. λογογράφος & λογοποιὸς an differant quis primus Logographus. quæstus ex ea re. Logographi odiosi. ijdem in iure Tabularij. Sophistæ Συγγραφεῖς, Scholastici, Principes huius sæculi, Tractatores.

III. Sophistæ Rhetorici aut πλανῆται, hoc est vagi & errones, aut σταδιαῖοι, diutiùs videlicet vno in loco morantes. Eruditæ peregrinationes antiquorum. ἱστορῆσαι quid. χρυσῆ μανία. Cur vagarentur Sophistæ. περινοστοῦντες, φθίγγοντες. erratici. περιοδευταὶ in iure qui. Pandectæ illustrantur. errones etiam quidam poetæ. Ælianus & Hesiodus, alij, consenuerunt in patria.

IV. Vagorum Sophistarum concertatoriæ declamationes. ἐπαγγέλλειν ἀκρόασιν, αἰτεῖν ὑπόθεσιν. Niger è Sophistico certamine interijt. Victi abiecti, victores lætitia efferebantur, plausu & alijs honoribus excepti. Cur iucunda sit hominibus ἐριστική, ex Aristotele.

V. Declamationes ad pompam seu ἐπιδείξεις Sophistarum. δείξεων hora. ἐπιδεικτικῶν. πανηγυρίζειν. Ostentatio. friuola iactatio. dicere populo. ἀκροάσεις quid: eæ aut

publicæ

publicæ aut priuatæ. ἐρωτικαὶ ἀκροάσεις. ἐπιδείξεις ἔμμισθοι. Prodici ἐπίδειξις πεντηκοντάδραχμος. Sophisticus ille mos damnatus. quid in iure Ostentatio vulgatus.

VI. Ἐπιδείξεις Sophistarum in Olympijs. Ὀλυμπικοὶ λόγοι. Is conuentus ad conciliandam famam idoneus, vbi etiam παιδεύσεως ἆθλα. Philosophi quoque in eo se ostentabant. De quibus rebus Olympicæ orationes. Locus in quo vulgò habebantur. Philostratus emendatus.

VII. Celebres ἐπιδείξεων materiæ in quibus Sophistæ se ostentabant. Laus Deorum, hominum, ciuitatum. Panegyrici Imperatoribus Consulibúsque dicti à Professoribus eloquentiæ. Panegyricorum mendacia. Funebres orationes Sophistarum. Vituperationum quoque ἐπιδείξεις.

VIII. Ἐπιδείξεις de Marathone, Salamine, &c. Campus Rhetorum vbi omnia καλλωπίσματα siue ornamenta sua explicabant. Cur Sophistæ id argumentum studiosè arripuerint. Tropæa Marathonia, templum Eucliæ, ἑορταὶ ob victoriam & publica Encomia. Eam laudem Marathonis plerique ineptè obtrudebant, eo nomine à doctis illusi.

IX. Materiæ infames celebrium Declamationum, quæ Græcis ἄδοξοι, παράδοξοι, φαῦλαι, ἄτοποι, πομπαὶ ὑποθέσεις. eæ propriæ Sophistarum. quinam earum inuentores. assumebantur exercendi ingenij causa vel ostentandi. Indiculus earum materiarum. quidam id studium reprehendunt.

X. Aliæ ἐπιδείξεων materiæ colliguntur, Florida, γνῶμαι, bella, historia, &c. Quis hominum concursus in ἐπιδείξει Libanij. ἕωλα μελετᾶν. non solùm sua, sed aliena quoque scripta ἐπιδεικνύμενοι recitabant.

XI. Extemporales ἐπιδείξεις, siue Declamationes subitariæ ad pompam, quæ σχέδιοι siue αὐτοσχέδιοι λόγοι

Istius inuenti parens Gorgias. Parati olim Sophistæ de quaque re dicere. Id ἐπάγγελμα notatum ab eruditis. προβάλλετε. Multi olim repentini. quidam à scholis αὐτοσχεδιάζειν remouent. ἐμεῖν vomere de subitaria dictione. Emendatus Irenæus.

XII. De apparatu publicæ Declamationis ad pompam institutæ, & primũ de loco, is fuit θέατρον. θεατρίσματα Rhetorum. θεατρικώτεροι. πομπικώτεροι. Theatra Sophistarum tum publica tum priuata. Agrippeum. auditorium Capitolinum. Athenæum. Ædes cõmodatæ πρὸς ἐπιδείξεις. Solennis aliquando Declamatio in Curia & Basilica.

XIII. Auditorij Sophistici delineatio. Cunei, anabathra, orchestra, θρόνος ὑψηλὸς dicentium. quorundam Sophorum nulla subsellia. Puluini Sophistarum. reprehensa eorum κατάκλισις seu mollior sessio. sedentes vt plurimùm dicebant. Thronus quoque excelsus magistratuum & Episcoporum. ὑψηλὸς ἁπλῶς de sublimi θρόνῳ. Emendati Eunapius, Gregor. Naz. & Cyrillus, plures illustrati.

XIV. De inuitatione ad publicam Declamationem ea res variè explicata. ἀγείροντες de circulatoribus Sophistis. ἀγύρται & ἀγείροντες vnde appellati veteres athletæ. θυροκοπεῖν. formulæ inuitationis. inuitare per nuntios. In crastinum aut diem perendinum facta vulgo inuitatio. quantum appeterent auditorum frequentiam. magna solicitudo dicturi Sophistæ.

XV. De ingressu in publicum auditorium, déque vestitu & cultu Sophistarum. Loti accedebant ad dicendum & veste conspicui. annulus decori. quis primus è Sophorum numero sordes in vestitum induxit. ἀνυποδησία Sophistarum. alter humerorum neglectus, vngues ferini. Is squalor index vanitatis irrisus. quid sapientes de vestitu philosophico senserint.

De tribonio seu Pallio Sophistico. quis eius color, & quomodo à philosophico discreparet. αὐτημερινοὶ & repentini in pallium inuolantes quo ritu dabatur pallium Athenis. δέχεσθαι τὸν τρίβωνα. ἐγγεγραμμένοι. initiationes & τελεταὶ Sophisticæ. honoris causa tributum Sophistæ nomen.	XVI.
Qualis fuerit publicè declamantium Sophistarum Actio. Salutatio & conciliatio beneuolentiæ. Sophistarum εὐσχήμον. ἐπιχορεύειν in oratione & κραίνειν. Eorundem ὁρμή. ἀκμάζειν, πυθεύειν, βακχεύειν, κορυβαντιᾶν. quid sit ἀγὼν in re Sophistica. Tribuebant sibi ἐνθουσιασμὸν seu diuinum afflatum in dicendo. Pleraque autorum loca emendata, illustrata.	XVII.
De pronunciatione Sophistarum & vocis in declamando flexione. Tria maximè in eo genere notata. Quid Rhythmus linguæ. ψελλισμός. balbuties. plasma. λαρυγγίζειν de Sophistis vsurpatum. λαρυγγιᾶν, λαρυγγίσματα. Eorundem Tragacantha, λημνίσκιον. περισταγωγείς. Cantus in dicendo & tinnula declamatio. Id olim Asiaticorum proprium. Tatianus, Plutarchus, alij emaculati, illustrati.	XVIII.
Alia publicæ Declamationis adiuncta, & quid perfecta Declamatione fieret expositum. Superba illorum ostentatio in verbis, in gestu. ὑψιάζειν ὀρθιάζεσθαι. in vngues erigi. φιλοτιμία Demosthenis. Post Declamationem osculis, laude, gratulatione excepti: speciosa pompa honorificè domum reducti.	XIX.
De plausu declamantibus Sophistis dato: vbi de tota plaudendi & acclamandi apud Veteres ratione enucleatè fuséque disseritur.	XX.

I. *Quid sit plausus, & quibus nominibus dicatur. κρότος & θόρυβος quomodo differant. κρότος in statua Sardanapali quis. aduersa acclamatio.*

II. *Præter manuum plausum & clamorem, alia quædam ab auditoribus fieri ad laudem solita. Erumpere, subsultare, circumagi furenter, vestes mouere, &c.*

III. *Sophistas plausuum atque laudum fuisse auidissimos. Dio Prusæus illustratus.*

IV. *Quàm frequentes fuerint in Declamationibus plausus, quámque vehementes. Illustratus Gregorius Magnus aliique.*

V. *Quæ acclamationes fieri solitæ ad dicentium laudem tum apud Græcos tum apud Latinos. Emendata Luciani versio.*

VI. *Interdum clamor tantùm* ἄσημος *fuit plaudentium: is qualis fuerit explicatur.*

VII. *Silentium auditorum nonnunquam ad Declamantium laudem. Intentionis silentium &* μυστηριῶδες.

VIII. *Empti plausus & dati* ἐκ παραγγέλματος. *In eam rem chorum domesticum habuerunt. Eunapius emendatus.*

IX. *Quibus in locis plausus dari consueuerit. Emaculatus Lucianus. De plausu Christianis in templis dato accuratè.*

X. *Prohibitus aliquando Sophisticus plausus, damnatus hominum sapientum iudicio & repudiatus.*

XXI. *De stylo Sophistico generatim. Eius mirabilis elegantia & pulchritudo variè à scriptoribus adumbrata, & composita cum Iunone, Sirenibus, auro, purpura, margaritis, &c.* πομπὴ, κομψεία, *&c.*

XXII. *Duo quidam fontes Sophistarum, vnde mirificum orationis genus exuberauit.* Σοφιστικαὶ ἔννοιαι *siue animi conceptus noui, suaues, mirabiles. hinc* παραδοξολογία,

delectationis aucupium. fallit aures animumque elaborata concinnitas. exemplis id illustratum. Sophistæ in hoc genere consectando nimij & eo nomine reprehensi.

XXVI. *Exquisitum periodorum artificium in apparatu Sophistarum. Scalpta, rasa, & tornata periodus. Rotundus orator. Orbis seu κύκλος propè definitus circino. In quadrum directæ sententiæ. modulamenta orationis & εὐρυθμία. quales numeros ambirent Sophistæ.*

XXVII. *Quid κρότος, ἦχος sine ἠχὼ in dictione Sophistarum. ea res variè à scriptoribus explicata. Sophistæ amantes sonoritatis. τυμπανίζειν in oratione & κώδωνας pulsare. νεαροηχὴς stylus. κλύπος, κρότος, ῥυθμὸς linguæ. λαμπρὸν ἠχῆσαι quid. Scriptores quidam illustrati, emendati.*

XXVIII. *Quid magni viri de stylo Sophistarum senserint. Laudatur à quibusdam, ab alijs carpitur. Sancti Patres duas ob causas illum repudiant. Ea de re quædam illorum effata atque sententiæ. Hæretici κόμπῳ Sophistico vsi. Emendatus Gregorius Nazianzen.*

LIBER QVARTVS.

CAP. I. *SOPHISTÆ professores quonam modo lecti fuerint. Thronus Sophisticus. Athenis Imperatorum beneficio stabilitus. quando id primum factum, quisve primus illi eloquentiæ ludo præfectus. προεστῶτες θρόνου lecti aut Imperatoris iudicio aut Principum suffragijs. Nominum professio. inauguratio. αἰαγράφεσθαι σοφισαῖς, ἱδρύεσθαι, &c. Ἀκρωμῦσαι. προεστάναι διδασκαλείν, &c.*

II. *Docentium Sophistarum discrimen quoddam atque varietas. quidam nominati ἐπιφανέστεροι, alij δυνατώτεροι, eminentissimi. hi regnare dicti. φιλοτιμία & con-*

tentio ἀυτοσοφιςῶν. Ab ipsa iuuentute quidam in Sophisticum thronum euecti.

Quæ salaria Throno Sophistico adiuncta fuerint. Imperatorum ea de re constitutiones, & quis primus honorarium Sophistis attribuerit. θρόνος duplex Athenis, πολιτικὸς & σοφιςικός. Philostrati versio tribus locis emendata. Ipse varijque autores illustrati. Ἀτέλεια Sophistarum. III.

De schola docentium Sophistarum. Ea vel publica vel priuata. de vtraque notatum. Ordo sessionis in auditoribus, qui æris campani sono aduocati & dimissi è schola. Quoties in die Sophistæ docuerint. quidam scholas duas complexi. IV.

Quid in scholis Sophistæ profiterentur. Antiquissimi scientias omnes complexi. Mediæ ætatis doctores orbe humanitatis definiti. δικανικὰ tradebant, Grammaticæ magnam partem, poeticam, historiam, eloquentiam. νομικοὶ ῥήτορες. Sophistæ plura quàm Latini Rhetores docuere. V.

Scholarum exercitationes apud Sophistas. Μελέται siue ἀσκήματα τῆς ῥητορικῆς, Declamationes vmbratiles. quis declamandi primus autor: eius rei cupidi olim Sophistæ. Rhetoris proprium declamare. commeletare. ἐμπεμπνεύειν ἐν μελέταις. Puerorum Scholasticæ declamationes. in ijs plausus. augent eloquentiam. VI

Declamationum Scholasticarum varietas atque diuisio. Suasoriæ inter rudimenta dicendi. quid πλάσμα. πλασματικοὶ λόγοι. figmenta Rhetorum, eorum autor Æschines. Controuersiæ coloratæ, ἐσχηματισμέναι, figuratæ. figuræ caussidicorum. figurati morsus. suspiciosa actio. silentium & significatio in Controuersia, & in silentio κίνδυν· quando figuranda oratio. Primus id fecit Isæus. Illustratus Gregorius Naz. alijque. VII.

VIII. *Modus & οἰκονομία Declamationis Scholasticae exponitur. Praefatio qualis. poscere controuersiam. προαγὼν, προθεωρία, diuisio. Quorundam ambitio petentium à quo verbo inciperent. Initium à iureiurando. Ὅρος in declamatione. ὀρκιζόμεναι ὑποθέσεις. Digressiones in plausibilem locum. Quae probabantur in Sophistarum declamatione.*

IX. *Vulgares materiae declamationum in schola. ἐπιθαλάμιοι λόγοι & μονῳδίαι Sophistarum. Ἐγκωμίων certamen. Suspectae illustrium virorum laudationes propter Sophistas. fictae declamationes de summis viris ex omni antiquitate. μάρτυρες Christianorum. προβλήματα Sophistis à viris principibus obiecta.*

X. *Sophistae ob discipulos gloriosi. quanto ardore eorum multitudinem affectarent. hinc fatalis inter illos inuidia. quibus artibus conciliarent discipulos. Atheniensium Sophistarum in ea re consuetudo miranda. Σοφιστομανοῦντες, προσαγωγοὶ λημμάτων. Illustratus Plutarchus, Tzetzes, aliique.*

XI. *Inter auditores Sophistarum discrimen. quidam simpliciter discipuli, alij etiam sectatores, qui dicti ἀκόλουθοι, ὁμιληταὶ, ἑταῖροι, ἐρασταὶ, τέκνα. Prodeuntem Sophistam comitabantur & dicenti plaudebant. Bionis ambitio & commentum. Lege coercita iuuenum assectatio, &c. Laertius aliique illustrati.*

LIBER QVINTVS.

CAP. I. *PROPRIA nota Sophistarum ἀλαζονεία & tumidi animi elatio. Illorum ars φίλαυτος καὶ ἀλαζών. ambitiosi institores eloquentiae. à sui laude vulgò exordia orationum ducebant. ante scipiones & trabeas ponebant Sophistae nomen. Exempla quaedam Sophisticae ἀλαζονείας.*

Arrogantes Sophistarum pollicitationes & ἐπαγγέλματα. Eorum commune elogium πάντα εἰδέναι. nolebant videri à quoquam didicisse. Communi sapientum voce illorum vanitas reprehensa. **II.**

Auaritia Sophistarum in docendo. quis Musam primus effecerit mercenariam & Mercurium ἐμπολαῖον. Sophi φιλοχρήματοι. Cupiditas Sophistarum variè à doctis expressa. Ἁλιεῖς σοφισταί. Iidem venatores. Socratis κυνηγέσιον quale. ἄγρα de flagitio. magna mercede nihil discere miserãdum. Illustratus Lucianus, &c. **III.**

Quantam mercedem peterent ab auditoribus Sophistæ. Varia illa fuit, μύριαι, χίλιαι, &c. Vnde orta varietas. Scholæ μισθετηραὶ & διδασκαλικαί. Merces vulgò semel data. nonnunquam pro singulis lectionibus, quæ ἐρανικαὶ & ἔμμισθοι ἐπιδείξεις siue ἀκροάσεις. Ostentatio Sophistica, οὐ λαμβάνω ἐπὶ τούτῳ τοῦ ἀναγνώσματα. Quorundam in discipulos tenuiores benignitas. Suidas, Plutarchus, aliíque emendati, illustrati. **IV.**

Alij quidam modi quibus pecuniam conficiebant Sophistæ, & auaritiæ sordes exponuntur. Acromitis data pecunia. Calendariæ strenæ & Saturnalitia sportula. Ξιτίελοι λόγοι. fœneratores Sophistæ. pactio de mercede cum syngrapha. eorum in probandis nummis ἀγχοινία. docendo opulenti facti. Rhetorice villa Heraclidis. **V.**

De crudelitate Sophistarum in extorquenda à discipulis pecunia, quos eo nomine variè excruciabant. Castigandorum adolescentium modi. ἀποτυμπανίζειν. ῥαπίζειν. Solea castigati pusiones. Scutica, βυρσίνη, taurea. Ea ex anguilla, vel canino aut bubulo corio. Leuis ferula cur dolorem infligat magnum. qualis ferulæ verberatio. Pueri olim castigati ampeloprašo, porrì scapo & caule, myrto, maluæ folijs, palma, &c. **VI.**

VII. *Amplius de adolescentium castigatione dictum. Ærumnæ olim puerorum in studijs. παιδεία cur disciplina dicta. potestas Præceptorum in discipulos. προςπατταλεύειν pueros apud Themistium & καταχορδεύειν ἐν ταῖς βασάνοις. ad palum deligari & verberari. Voluntaria Sophorum supplicia. paxillus cur in os iniectus. φιμός. Epigrus. fune, ferro, ligno, spongia, panniculis os damnatu obturatum.*

VIII. *De Sophorum & Sophistarum impura libidine. flagitiosi præceptores quantum iuuentuti noceant. Spurcus Socrates. Cinædus Prodicus alijque. Amiculæ Sophistarum & Scorta. Plato dictus Σάθων, qui obscænos impiè collocauit in cælo. Phraotæ Indici Regis dictum. Veteres Sophi & Sophistæ adulteri. Lex in Græcia laudabilis. δημιασθέντες.*

IX. *Alienorum scriptorum fures Sophistæ. Autolyci. Æsopij gracculi. Declamatores Romani sacerrimam eloquentiam violantes. Veteres Sophi diuinorum dogmatum fures. Lauerniones quoque Poetæ. Exemplis illustrata omnia.*

X. *Vanißimi Sophistæ & mendaciorum consarcinatores. ῥητόρων τέχνη περὶ τὸ ψεύδεσθαι. qualia fuerint aut in quibus Sophistarum mendacia. Veritas θριγκος & propugnaculum philosophiæ. Sapientes quanti eam fecerint. S. Basilius emendatus, illustrati alij.*

XI. *De importuna Sophistarum loquacitate. βατταρίζειν. In balneis quoque se & sua tinniebant. Thrasymachus Sophista cur dictus balneator. Iis attributa cymbala Dodonæa, crotala, δωδεκάκρουνον στόμα. Sanctorum Patrum ea de re testimonia. Emendatus Eginhartus.*

XII. *Sophistæ maledicentißimi, in conuitiando exercitati. Eorum πρόχειροι λοιδορίαι, quarum artem factitabant. φαγολοίδοροι. ἀγύρωχοι. Ars Sophistica ὑβρίζειν. λοι-*

δοξία eorundem acropolis. Impudentes habiti. mores Rhetorum qui dicantur. Ipsorum maledicentia reprehensa. Proprium quoque hæreticorum id vitium.

XIII. Contentiosi in disputando Sophistæ. Eorum quæstiunculæ, λογομαχίαι, clamores, sibili. Γλώττῃ πολεμίζειν. cum ranis comparati. audientium febres, discipulorum pernicies. Damnata eorum consuetudo. σκυλάκια. Caniculæ. latrare.

XIV. De inuidia Sophistarum in Condoctores. Hesiodi versus Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ, &c. è mente sapientum explicantur. Ὁμόπτυχοι quomodo ἀντίπτυχοι. fatalis Sophistis inuidia. Ea de re quid viri grauissimi censuerint.

FACVLTAS R. P. PRO-uincialis Societatis IESV.

Stephanus Charletus Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Franciæ, potestate ad id mihi facta ab admodum R. P. N. Præposito Generali Mutio Vitellesco, facultatem concedo, vt Ludouici Cresollij è Societate IESV sacerdotis, Theatrum veterum Rhetorum, Oratorum, declamatorum, &c. expositum libris quinque, & quorundam eruditorum iudicio probatum typis mandetur. Datum Parisiis 11. Iunij anno Domini 1619.

STEPHANVS CHARLETVS.

Summa Priuilegij S. Cæsareæ Maiestatis Vicarij.

FRIDERICI V. diuina fauente clementiâ Comitis Palatini Rheni, Sacri Rom. Imp. Electoris & Archidapiferi, in partibus Rheni, Sueuiæ & juris Franconici Prouisoris & Vicarij, Ducis Bauariæ, Comitis Veldentiæ & Sponheimensis, diplomate cautum est, ne quis *Theatrum veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, &c. expositum Libris quinque, auctore Ludouico Cresollio Armorico è S. I.* citra consensum ac voluntatem Sebastiani Cramoisy Bibliopolæ Parisiensis Iurati, intra Sacri Rom. Imperij fines, imprimat, vel alibi impressum adducere & venundare audeat per integrum decennium, sub pœna decem marcharum auri, prout in Originali pleniùs exprimitur. Perscriptum Heidelbergæ, vltima die Iunij, anno Domini millesimo sexcentesimo decimonono.

FRIDERICVS *Comes Palatinus Rheni, &c. sacri Romani Imperij Vicarius.*

Ioannes Christophorus de Grun Elect. Palatinatus Cancell.

Ad mandatum serenissimi Domini Vicarij proprium.

Summa Priuilegij Christianissimi Regis.

LVDOVICI XIII. Franciæ & Nauarræ Regis Christianissimi authoritate concessum est Sebastiano Cramoisy Bibliopolæ Parisiensi Iurato, typis mandare & venalem habere librum qui inscribitur, *Theatrum veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, expositum libris quinque*, &c. aliisque cuiuscumque conditionis interdictum est intra decennium, vt patet in diplomate Regio dato Turoni 6. Iulij. 1619.

Subsignato, RENOVARD.

THEATRI VETERVM RHETORVM, ORATORVM, Declamatorum, quos in Græcia Σοφιςὰς nominabant,

LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

SCRIPTORES multi Græci Latiníque eorum hominum meminerunt, qui ſunt nominati Σοφιςαὶ, plenáque ſunt Philologorum monumenta grauiſſimis hominum iudicijs, qui tanquam è tribunali voce & tabella de illo genere eloquentium pronunciauerunt. Eorum vitæ ab elegantiſſimis Rhetoribus memoriæ poſterorum & æternitati cõmendantur: artem quam ijdem factitarunt, quáque omnium gentium famam, & communem exiſtimationem aucupati ſunt, quidam laude & honore perſequuntur, damnant alij, & aperta ludificatione proſcindunt. In illis quidem exagitandis Dialogi Platonis aliquot, Lyceíque ſcholæ, Iſocra-

tis, Themistij, & aliorum orationes insumuntur. Quorum scripta cùm in manibus sint, & eruditissimorum hominum quotidiano studio & contentione volutentur: mirum sanè videatur, extitisse hactenus neminem, qui eam gratiam à studiosa iuuentute inierit, vt Declamatorum illam agendi rationem vno quopiam in Syntagmate via & ratione sit complexus. Et tamen res quidem est meo iudicio & lectu iucunda, & digna adolescentiæ institutione, & quod facilè doctiores iudicabunt, ad cognitionem antiquitatis opportuna. Sunt enim multa in veterum Commentarijs ex intimo Sophistarum penu, artificióque deprompta, in quibus hærere iuuẽtutem est necesse, nisi quidpiam de consuetudine eorum Rhetorum & institutione libarit. Ego verò non me frustra laborem hunc meum impensurum putaui, si qua ratione possem efficere, vt iuuentus ad bonarum artium studia & humanitatis elegantiam efflorescens, tanquam in tabella contueretur, quæ sit illa natio Sophistarum in veterum monumentis famosa, quæ dicendi, quæ docendi ratio, quæ studiorum exercitationes, quæ vita, qui mores fuerint: si denique illorum characteres vt Theophrasti penicillo expressos bono in lumine collocarem. Quæ tractatio plurimos omnium ætatum scriptores, Græcos & Romanos illuminabit, de Sophistis multa memorantes: cùm præsertim ita mihi res elaborata fuerit, vt variorum autorum collatione, illustrior omnium rerum facies appareat. In quorum autorum locis studiosissimè componendis, nec

me labor à ſuſcepto conſilio reuocauit, quod plurimis fore vtile gratúmque videbam; nec delicatorum quorundam faſtidium, qui teſtimoniorum aggregationem & varietatem, vt Mercurij aceruos, non niſi λιθοβολοῦντες prætereunt. Quinetiam eo lubentius ad hanc Diatribam & Notationes animum applicui, quòd viderem doctiſſimos alioqui viros in Græcis libris Latinè vertendis fuiſſe deluſos, miniméque ſenſum aſſecutos, quòd ad ea quæ Sophiſtarum ſunt propria, neque ſtylum neque animi cogitationem retuliſſent: quod ſuis locis σὺν θεῷ ſignificabitur. ſed ne vitio laborare ipſe videar & ἀλαζονείᾳ Sophiſtarum, rem ipſam aggrediar, à nomine, vt fieri amat, exorſus.

Quid Sophista sit apud Græcos & Latinos. res ad ipsa cubilia reuocata, deducta inde gradatim. Solon primus donatus eo nomine: plurimi, quòd esset inuidiosius, obtentu aliarum artium id dißimularunt. In ciuili iure Sophista & Rhetor distincti. Pindarus, Tatianus, Pandectæ illustrantur.

CAP. I.

Artifices dicti Sophistæ.

LAtè patuit in vltima antiquitate σοφιστοῦ nomen, & ad eos omnes accommodabatur, qui peritiam & vtile quodpiam artificium ostenderent. Σοφιστὴς, ait Suidas, πᾶς τεχνίτης. rationem tangit Hesychius, nam πᾶσαν τέχνην σοφίαν ἔλεγον. Sed præsertim ijs hominibus tributum fuit, qui animi ornamentis excellerent, quorum ingenij monumenta atque decora plurimum haberent in vulgo vtilitatis aut suauitatis, quomodo Medici fuerunt, & Musici, & Poëtæ propriè nominati Sophistæ. Athenæus cùm de illis meminerat, qui Musicam eximiè tenerent, πάντας, inquit, τοὺς χρωμένους τῇ τέχνῃ ταύτῃ σοφιστὰς ἀπεκάλουν. *Omnes hac vtentes arte nominabant Sophistas.* Subijcit Æschyli testimonium;

Musici.
Athenæus l. 14.

Εἶτ' οὖν σοφιστὴς καλὰ παραπαίων χέλυν.

Deinde probè testudinem pulsans Sophista.

Quo eodem modo sumit Anaxandrides Poëta

vetus de Musico loquens. *Ad Argam*, inquit, *te certaturum volo mittere priùs exploratum*, ἵνα καὶ σὺ νικᾷς τοὺς σοφιστὰς ὦ φίλε, *Sophistas amice queas vt vincere*. De Medicis est apud Suidam: ὀδύναις τε καὶ νόσοις γενέσθαι σοφιστὴν ἄκρον. *aduersus dolores & morbos summum fieri Sophistam.* Sed in hoc genere laudis & elogij gloriosi, lucent omnino eminéntque Poëtæ, qui primi animi sui cogitationes literis mandasse feruntur, inusitato eo quidem tempore dictionis lenocinio, & indoctæ plebis incredibili voluptate. Ij cùm mentis impetum suæ, diuinitus afflatæ, ad moderandos ciuium mores contulissent, nominati sunt imprimis σωφρονισταὶ, veluti modestiæ præceptores, & σοφισταὶ, vt πεπαιδευμένων coryphæi. Ex hoc more doctissimus & religiosissimus Clemens Alexandrinus in Protreptico Θρᾴκιον σοφιστὴν appellauit Orpheum, & alio loco Theocritum θεῖον σοφιστήν. Pindarus cùm clarorum hominum laudes canit, *Ex heroibus*, inquit, *strenui bellatores famam reportarunt pro lucro*, &c.

Medici.

Poëtæ.

Lil. Girald. de Poet.

Clem. Alexand. initio Protrept. & aliâs sæpe.

Pindaro lux.

Pind. in Isthm. od. 5.

Μελέταν δὲ σοφισταῖς
Διὸς ἕκατι πρόσβαλλον σεβιζόμενοι.

Sophistis quoque Iouis voluntate declamationis materiam præbuerunt. Animaduersiones in Athenæum volunt hoc loco σοφιστῶν nomine Poëtas intelligi: quod non planè damno ego quidem atque reijcio, nam & vetus Scholiastes eo nomine donatos fuisse Poëtas ait: Sed quid obstat, quominus hîc intelligamus soluta oratione & dicendi copia clarissimos, qui res Heroum cum ipsa æternitate magnifico genere dictionis æquarent? Nam & Pindarus hîc disertè ponit μελέτας

Casaub. in Athen.

quæ propriæ fuere Sophistarum, & aliâs idem ipse prorsæ orationis scriptores, quos λογίους vocat, disertos videlicet & elegantia principes, ad poëtas adiungit, ad illustria hominum facinora prædicanda. sic enim vates in Nemeis:

Pindar. in Nemeis od. 6.

Παροιχομένων γὰρ ἀνέρων
ἀοιδοὶ καὶ λόγιοι τὰ καλὰ
σφιν ἔργα ἐκόμιξαν,

vertunt: *nam vita functorum hominum præclara opera poetæ & prosæ scriptores ipsis sermonibus imposuerunt.* Quos hîc λογίους, in priori loco meo iudicio nominarat σοφιστάς, eo sensu quo dicti sunt illi, Rhetores in dicendo politi, & præsertim in laudando exercitati. quæ causa fuit cur Sidonius Apollinaris elegantissimo vir iudicio Sophistam appellarit *panegyristam*.

Sidon. l. 4. ep. 1.

Sed vt redeat vnde paululùm aberrauit oratio, à poëtis abijt τὸ σοφιστοῦ nomen ad viros graues & sapientes, qui lucem ingenij sui & cognitionis alijs impertirent. Qua ratione primum omnium, quod quidem monumentis annalium sit proditum, Solonem indigitatum fuisse constat. sic enim de illo scribit Isocrates:

Sapientes.

Solon 1. Sophista.

Isocr. περὶ ἀντιδόσ.

Σόλωνα μὲν γὰρ τὸν πρῶτον τῶν πολιτῶν λαβόντα τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην, προστάτην ἠξίωσαν τῆς πόλεως εἶναι. *Solonem, qui primus ciuium hoc cognomen sortitus fuit,* (de Sophista loquitur) *gubernatorem ac principem ciuitatis esse voluerunt.* Idem propè dixit Themistius: ὅτι μὲν δὴ πάλαι σεμνόν τι ἦν καὶ ἐπ' ἀξιώσει, καὶ ὅτι Σόλωνα σοφιστὴν ὠνόμαζον, &c. *quòd igitur olim honorifica ac plena dignitatis fuerit appellatio, Solonem appellabant Sophistam.* Tatianus eundem σοφιστοῦ nomine intellexit, cùm ita loquitur: *Itáne ab-*

Themist. or. 4.

Tatian. or. contr. Gent.

ſurdum exiſtimatis, κατὰ τὸν οἰκεῖον ὑμῶν σοφιστὴν, γηράσκειν ἀεὶ πάντα (mallem πολλὰ) διδασκομένους.

Qui eadem tempeſtate fuerunt homines, aut deinde floruerunt, eruditi & intelligentes, atque artium ſcientiam conſecuti, cùm auguſtius Sophiſtæ nomen exiſtimarent & glorioſius, ne in ſuorum ciuium offenſionem inuidiámque inciderent, alijs quibuſdam nominibus inobſcurare conati ſunt, & in vulgo diſſimulare. nam quidam, vt monuit Plato in Protagora, obtendebant poëſim; alij ſacrorum & oraculorum appellationem. Iccus etiam Tarentinus & Selybrianus Herodicus cùm perfecti abſolutíque forent Sophiſtæ, artem ſuam appellarunt Gymnaſticam. Pythodes etiam Chiùs Sophiſta doctiſſimus aliíque multi ſub Muſicæ artis velamine Sophiſticam facultatem occuluerunt. hi omnes, ait Plato, ob deuitandam inuidiam, ταῖς τέχναις ταύταις παραπετάσμασιν ἐχρήσαντο, *harum artium obtentu, vt velo ac parapetaſmate quodam ſunt vſi.* Id feciſſe quoque Damonem ἄκρον ὄντα σοφιστὴν ait Plutarchus, virum ſanè de ſummis vnum, qui Pericli dux fuit ad politiorem humanitatem: cúmque foret eloquentia & peritia ſingulari, ſe tamen vocabat muſicum, vt ſpecioſo hoc nomine ἐπικρύπτηται τὴν δεινότητα, *eximiam dicendi facultatem & Sophiſticen occultaret.* neque hoc mirum, cùm id ipſum primis temporibus in Philoſophia contigerit, vt autor eſt Maximus Tyrius, cùm nimirum ὁ φιλόσοφος, βαρὺ δὲ προσαιτης τοῖς πολλοῖς ἄκουσμα, *graue & moleſtum eſſet vulgo nomen philoſophi.* Itaque primi illi ſublimium rerum doctores, poë-

Plat. in Protag.

Plutarch. in Pericl.

Diſſert. 29.

tas ſe nominabant, vt ipſa carminis ſuauitate pellicerent animos & tenerēt. Nonnulli etiam, quod aliàs animaduertit idem Maximus, *occulta ſacra*, alij *myſteria* diſciplinam ſuam appellabant; quidam fabularum, alij muſices, alij poſtremò diuinationis nomine eam induebant: quod Platonis credo imitatione Sophus ille Tyrius prodit.

Diſſert. 15. p. 156.

Verùm enimvero cùm temporibus Socratis illa elegantium hominum ſeges erupiſſet, qui veluti gloriæ in Circo, ſumma ingeniorum contentione decurrerent, tantum abeſt vt diſſimulandum eſſe putarent, vt auidè omnes ſibi id nominis adſciſcerent. Itaque tum maximè celebrari cœpta eſt Sophiſtæ appellatio, & totius rei fama longè fuſa: quæ diuturna eſſe potuiſſet, ſi terminos cupiditati illi ſuæ poſuiſſent. ſed cùm nimium ſe in opes ingurgitarent, cùm ea pollicerentur quæ præſtarent minimè, atque adoleſcentiam in fraudem inducerent; inuiſum nomen effectum eſt, & σοφιστὴς habitus ἀπατεών, διδάσκαλος πανοῦργος, *fallacioſus, doctor verſipellus*, vt ait Heſychius. Hinc illi tum Sophiſtæ nominati, qui ſapientiam venderent, qui ſe gloriosè venditarent, qui ſpecioſa oratione fucum facerent: illi præſertim qui à ſcriptoribus ἀντιλογικοὶ & ἐριστικοὶ vocantur, qui contortis & fallacibus concluſiunculis impune animos audientium illuderent, de quibus alio loco dicetur vbetiùs. In eos ſtylum acuit Plato ſæpe, & multi alij, philoſophia & humanitatis cognitione nobiles: ídque malum ortum primùm in Græcia, in alijs quoque oris terrarum pullu-

Sophiſtarum aurea ſeges.

lauit. Sanè apud Hebræos istiusmodi quoque fuere Sophistæ, quos sacra opinor historia *Libertinos* appellat, homines promptos ad refellendum, ad contendendum & agitandum paratos: de quibus agens Oecumenius, ait illos περὶ σοφιστικὴν τὸ κράτος ἀποφερομένους παρ' Ἑβραίοις, in Sophistica apud Hebræos veluti familiam ducere.

Hebræorum Sophistæ.

Oecumen. in c. 7. Act.

Tandem σοφιστοῦ nomen in ijs conquieuit qui docerent eloquentiam, quorum plurimi singulis ætatibus summa in ea re gloria præstiterunt, & monumentis annalium celebrantur. Hinc apud Suidam: λέγεται δὲ ὁ σοφιστὴς καὶ ὁ διδάσκαλος, ὡς σοφίζων, *dicitur Sophista & magister, vt qui sapientiam doceat.* opinor sumpsit à veteri Scholiaste Aristophanis: σοφιστὰς, inquit, νῦν τοὺς διδασκάλους, ὡς τοὺς νέους σοφίζοντας. eos Plutarchus σοφιστὰς λόγων *eloquentiæ Doctores* nominat, & Thucydidis Græcus interpres τοὺς διδασκάλους ῥητορικῶν προβλημάτων, *rhetoricarum quæstionum magistros*. Atque hactenus sit à nobis notatus huius nominis veluti quidam cursus in Græcia.

Eloquentiæ Doctores.

In Arist. νεφέλ.

In Lycurg.

l. 3. Thuc.

Quod ad Latinos attinet, tenuis omnino fuit in Italia ante M. Tullium Sophistarum mentio: rem ipse ignorare minimè potuit, vt qui plurimos audiuisset in dicendo præstantes, & parandæ eloquentiæ causa totam Græciam Asiámque peragrasset. Duobus igitur fere modis Sophistæ nomen accipit: primo, pro *caupone doctrinarum sopho ἐκ ἀγαζέιν*, vt in Academicis qq. cùm de Anaxagora loquitur: *Quis fuit hic? num Sophistes? sic enim appellantur ij, qui ostentationis aut quæstus causa philosophantur.* Pari modo

Sophista apud Latinos quis.

Academ. 2.

Senec. ep. 29. grauissimus autor Seneca, *Illos*, inquit, *mihi circulatores Sophistas qui philosophiam honestiùs neglexissent, quàm vendunt*: sumit deinde pro *disertis hominibus*, qui flosculos omnes orationis carpant & delibent, atque omnia dicendi lumina cōsectentur. Itaque in Oratore perfecto, cùm de stylo oratoris disputat, huius dulcem & temperatam orationem distinguit à molli & vmbratili copia Sophistarum, quæ lepore & veneribus redundet, atque adeò pictum & expolitum ornamētorum genus refert ad *fontes Sophistarum*. eosdem libris de officijs appellat *Rhetores*, sic enim ibi, *hinc Rhetorum campus de Marathone, Salamine, Plateis*, &c. quam fuisse communem materiam τῶν ἐπιδεικτικῶν Sophistarum, in qua iuueniliter exultarent, pòst videbitur. Ijdem 1. de Orat. sunt *Rhetorici doctores*, & aliâs τεχνογράφοι, *qui artes rhetoricas exponunt*. Ab his *rhetoricè dicere*, est Sophistarum more pereleganter, compōsitè, illuminatè, admirabiliter dicere. *Potest id quidem* (inquit 3. de Finib.) *fusè & copiosè & omnibus electißimis verbis grauißimisque sententijs rhetoricè & augeri & ornari.* veteres id *rhetorissare* dixerunt, vt est apud Nonium.

In Orat. ad Brut.

L. 1. Offic.

In iure tamen ciuili Sophista & Rhetor distinguuntur, sic enim ponitur D. de excusat. l. 6. *Grammatici, Sophistæ, Rhetores, Medici qui περιοδευταὶ vocantur, &c. à tutela requiem habent.* Accursius & alij præterea quidam minorum veluti gentium interpretes per Sophistam Dialecticum hîc intelligunt: quod esse falsum alijs è legibus ostendi potest. Est enim Rhetor hîc pro-

Illustrantur Pandectæ.

riè qui dat eloquentiæ præcepta Latinè, Sohista qui Græcè; quo vno, in iure distinguuntur. Nec audiendus est hoc loco vir in iure in- erpretando clarissimus, qui Rhetorem potiùs um esse dicit, qui eruditionem habet, siue doeat, siue non doceat; Sophistam autem qui in icendo occupetur: nam & hoc ita probat, vt ninimè probet, & refelli potest è duorum Imeratorum lege, quæ Cod. de stud. liberal. rb. Ro. ponitur, & disertè illam habet dinctionem quam posui: hæc Imperatorum est nctio: *Habeat igitur auditorium specialiter no- um, in his primùm quos Romanæ eloquentiæ do- ina commendat, Oratores quidem tres numero, ammaticos verò decem: in his etiam qui facundia ecitatis pollere noscuntur, quinque numero sint So- istæ, & grammatici æquè decem.* Hic locus men- sus est in vulgatis libris, legitur enim *facun- a grauitatis*, vbi quidam Glossarum auctores rrigendum putant *garrulitatis*, alij *grauatu*, c. sed rectè in Cod. Theodosiano *facundia ecitatis*, quod viri doctissimi retinent. Sensus us Edicti clarus; Genera duo professorum oquentiæ facit; Oratorum *quos Romanæ elo- entiæ doctrina commendat*, hoc est Rhetorum i Latinè doceant; & Sophistarum *qui facun- a græcitatis pollentes*, Græcè nimirum instiant. Et ne quis fortè cum Accursio per Sohistam intelligi velit Dialecticum, subdunt nperatores, ad hos humanitatis præceptores um esse addendum, qui *philosophiæ arcana ritur.* Alius igitur philosophus à Sophista. uòd autem hoc loco Oratores ponuntur pro

Cuiac. ad l. 6. D. de excus.

Rhetor. & Soph. doctores eloquentiæ.

Rhetoribus, id tritum est in legibus, vt Cod. de Profess. l. 11. D. de excus. l. 6. D. de stud. lib. vr. R. Cod. Theodos. de med. & pr. l. 11. vbi vox *Oratoris* pro facundiæ magistro sumitur.

Sit igitur hoc fere certum quod aiebam, vulgò in iure Sophistam poni pro Græco eloquentiæ professore. Vulgò dixi, quòd etiam quemlibet aliquando significet, seu Græcum, seu Latinum, qui dicẽdi artificium tradat: quo modo sumitur Cod. de profess. cùm sic edicunt Imperatores, *Grammaticos tam Græcos quàm Latinos, Sophistas & Iurisperitos, in hac regia vrbe professionem suam exercentes*, &c. Quemadmodum etiam *Rhetoris* nomen vtrumque genus aliquando complectitur, vt Cod. de profess. & med. l. 2. & 11. & D. de excusat. l. 6. §. 8. quare semper in vetustis scriptorib. ad Rhetoris nomẽ discriminis causa quidpiam adiungitur. vt videlicet intelligatur, de Græcóne an Latino sermo fiat. Tertullianus, *Rhetor Latinus Phosphorus nomine.* Sueton. in Vespasian. *Primus è fisco Latinis Græcisque Rhetoribus annua centena constituit*, hoc est Rhetoribus & Sophistis. Sic Cod. Theod. de med. & pr. l. 11. *Rhetores Atticæ Romanæque doctrinæ.* Addam & istud ἐν παρόδῳ, Rhetoras visos digniores Sophistis, hoc est Latinos Græcis eloquentiæ doctoribus. Sanè eodem Cod. Theod. eodémque tit. Grammatico Latino viginti, Græco verò duodecim tantùm annonæ præbentur.

Tertull. l. cõtr. Valent. c 8.
Suet. c. 18.

Sed vt à iure abeamus, apud alios quoque Latinitatis autores, Sophista eum significat, qui in docendo artificio dicendi versetur. Ita sumit Iuuenalis.

Professor eloquentiæ.

—— hæc alij sex
Vel plures vno conclamant ore Sophistæ,
Et veras agitant lites.

Iuuenal. Sat. 7.

Proprie μελετῶν artifices Declamatorésque intelligit, & vt ait vetus Scholiastes, *professores.* vt & Fab. Quintilian. l. 11. *Vrbanè*, inquit, *Flauius Virginius interrogauit de quodam suo antisophiste, quot millia passuum declamasset.* Hinc apud Ausonium in quadam epistola, *Sophistica*, nominantur ornamenta oratoria. & aliâs, *Nam poeticam*, inquit, *vel sophisticam leuitatem* (mallem *lenitatem*) *necessitas obseruationis exclusit*: ait sibi deesse illam dulcitudinem & concinnitatem propriam Sophistarum: *sophistæ*, ait D. Augustinus, *appellantur Latinarum literarum elegantissimi autores.* Qui προγυμνάσματα viasque ad eloquentiam traderet, eum Sophistam appellauit Priscianus. Et quoniam eorum Rhetorum propria videbatur esse eloquentia, Sidonius Apollinaris laudans Consentium, elegantia nobilem & plurimarum artium choragio circunfluentem, nominauit Sophistam.

Lib. 11. c. 3.

Auson. Idyl. 5.

S. Aug. l. 2. de Exod.

Sidon. Carm. 23.

Iuncta est fœmina quæ domum ad mariti
Prisci insignia transferens Ionini
Impleuit trabeis larem Sophistæ.

Sed vulgò Sophistam pro sapiente ponit atque philosopho, vt ep. 1. l. 4. sic Tertullianus *Samium Sophistam* pro Pythagora lib. de Anima: & in Apologetico, *Quis poetarum, quis Sophistarum, qui non omnino de Prophetarum fonte potauerit?* Eadem mente Prudentius *barbatos Sophistas*, cùm vellet dicere Philosophos, carminibus suis inseruit. Atque hactenus honorifica est

Philosophus Sophista.

l. de an. c. 24.

In Apolog. c. 47.

l. 2. in Symmach.

appellatio, gloriæque tribuitur: sed quemadmodum in Græcia, sic etiam apud Latinos id nominis in inuidiam est adductum, nec nisi odiosa contumelia imponitur. Quare Boëtius Sophisticen nominat *Cauillatricem*: & quæ ab illa generantur Sophismata, Seneca autore Cicerone dixit *cauillationes*, nimirum *quæstiunculas* vt ipsemet exponit *vafras*, quæ nectuntur fructu nullo. Hinc Sophistæ & Sophistici, versipelles & plani, qui lingua ingenióque abutantur ad inobscurandam veritatem, & decipiendas hominum mentes argutula machinatione. Eleganter Gregorius Turonensis: *B. Domnolus rogauit Regem, ne permitteret simplicitatem illius inter Senatores Sophisticos, aut iudices Philosophos fatigari.* Hæc de nomine.

Senec. ep. 111.

Discriminati, & compositi accuratiùs, ῥήτωρ, σοφιστὴς, πολιτικὸς, φιλόσοφος, *vnde lux superioribus. Notata D. Gregorij Naz. versio, & aliquot eius loca exposita.* πολιτικοὶ *apud Ciceronem & Rhetores Græcos diuersi.*

CAP. II.

QVOD sit discrimen inter Rhetorem & Sophistam apud Latinos, paulò antè monuimus, quòd Latinus ille fuerit doctor, hic Græcus. Quod ita est intelligendum, vt tamen aliquando, in Italia quidem, vnus & idem

& Græcas haberet ſcholas, & Latinas, & in vtroque genere orandi laboraret. nam cùm in toga Latinè declamauiſſet, mox ſumpto pallio, quaſi perſona mutata, redibat in ſuggeſtum, & Græcam orationem fundebat. Ex eo genere fuit Sabinus Clodius homo minimè malus, ſed minimè bonus in dicendo, quem Seneca pater lineamentis expreſſit: de quo Seuerus Caſſius, cùm ab eius auditione rediret, interrogatus quonam modo dixiſſet, venuſtiſſimè reſpondit, *Male* καὶ κακῶς. Nunc ſubit in mentem quærere, num etiam apud Græcos inter ῥήτορα & σοφιστὴν aliquid ſit diſcriminis: ex cuius rei cognitione, haud exigua opinor lux ad ſcriptores magnos intelligendos accedet.

Senec. contrv. 26.

Et quidem fuiſſe diſtinctos, multi autores iíque eruditiſſimi haud obſcurè ſignificant. Aureus Chryſoſtomus cùm vellet oſtendere antiquos omnes ſapientes, qui doctrinam excoluiſſent, à veritate aberrauiſſe, ſic numerare incipit, καὶ σοφισταὶ, καὶ ῥήτορες, καὶ φιλόσοφοι, καὶ συγγραφεῖς, &c. & in ep. ad Theſſalon. veterum calamitates, inquit, narrant καὶ ποιηταὶ, καὶ ῥήτορες, καὶ σοφισταὶ, καὶ λογογράφοι πάντες. Aliâs ſimilia repetit. eandem habet diſtinctionem Apollonius Tyaneus apud Philoſtratum: καλῶ δὲ σοφοὺς μὲν, ποιητικὴν, μουσικὴν, ἀστρονομίαν, σοφιστὰς, καὶ τῶν ῥητόρων τοὺς μὴ ἀγοραίους. *Sapientes autem artes appello ceu poeſim, muſicam, aſtronomiam, Sophiſtas, & rhetores non circunforaneos.* Dion item Pruſæus negát ſe vel ῥήτορα, vel σοφιστὴν eſſe. Eſt eadem apud Gregorium Theologum diſtinctio, cuius locum eo proferam liberiùs, quòd, opinor, doctus interpres non

Ῥήτωρ & σοφιστὴς diuerſi apud Græcos.

In c. 2. 1. ad Corint.

In c. 1. 2. ad Theſſ. & homel. 3. in 1. ad Cor.

Philoſtr. l. 8. c. 3.

Dio. orat. 12.

clarè ſatis eum expreſſerit: agit de Magni Baſilij laude, quem maiori præditum eruditione quàm pro ætate fuiſſe contendit, & hoc modo illuſtrat: ῥήτωρ ἐν ῥήτορσι, καὶ πρὸ τῶν σοφιστικῶν θρόνων, φιλόσοφος ἐν φιλοσόφοις, καὶ πρὸ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ δογμάτων, τὸ μέγιστον ἱερεὺς χριστιανοῖς καὶ πρὸ τῆς ἱερωσύνης, vertunt, *Rhetor inter Rhetores, etiam ante Sophiſticam exedram &c.* Sanè ego ſic maluiſſem, *Orator inter oratores, etiam ante ſcholas & declamationes Sophiſtarum,* &c. Sophiſtæ etenim qui tum fuerunt doctores rhetorici, hoc ſpectabant, vt oratores efficerent in dicendo perfectos, hoc eſt ῥήτορας, quique in foro & curia, dictionis ſuæ elegantiam poſſent oſtendere. Senſus igitur eruditiſſimi Gregorij eſt, Baſilium adoleſcentem tam præſtanti fuiſſe ingenio & orationis copia, vt etiam priuſquam ad Sophiſtas & eloquentiæ ſcholam accederet, iam eſſet orator: quemadmodum & priuſquam philoſophiæ myſterijs initiaretur, iam philoſophus erat, & ante conſecrationem, ſacerdos: quæ poſtrema explicationem illam noſtram eximiè comprobant. Atque ex hoc loco iam quædam elucet diſcriminis ratio inter ῥήτορα καὶ σοφιστὴν apud Græcos: viam hic pandit & directas regiones ad eloquentiam, ille iam peritus & paratus ad agendum orator. Et quidem ita videntur appellati etiam Sophiſtæ ῥήτορες, propter mirabilem in dicendo vim & facultatem qua pollebant. Sic Nicetem clarum Sophiſtam & probatum Smyrnei honoris cauſa nominabant ῥήτορα, vt ait Philoſtratus, apud quem etiam Herodes Atticus dicitur ποικιλώτατος ῥητόρων. Diodorus Siculus

Gregor. Naz. Or. 20.

I. diſcrimen inter ῥήτορα & σοφιστήν.

Philoſtr. de vit. Soph.

Diodo. Sicul. l. 12.

culus de Gorgia Sophiſtarum veluti parente, Γοργίας ὁ ῥήτωρ δεινότατη λόγου πολὺ περιέχων, &c. *Gorgias orator qui dicendi facultate plurimum præſtitit.*

Sed hæc differentia tam nota eſt, támque in medio poſita, vt ſuperuacaneum eſſet monere, ſi ſola fuiſſet. Verùm cùm ῥήτωρ non modò apud Græcos eum ſignificet de ſchola politum, & iam in orando perfectum; ſed prætcrea illum, qui non minùs quàm Sophiſta, ad docendam iuuentutem, & aperiēdos eloquentiæ fontes adhiberetur, qua ratione inter ſe differrent quærebam. Nam id quoque munus fuiſſe τοῦ ῥήτορος, D. Chryſoſtomus Dauidis cantum ſapientiámque exponens clarè ſignificat, vbi de ijs loquitur qui adoleſcentiam erudiunt: οὐκ εἰς μουσεῖον ἀπιέναι δεῖ, οὐδὲ χρήματα ἀναλίσκειν, οὐδὲ παιδαγωγοὺς μισθοῦσθαι, καὶ ῥήτορας, καὶ σοφιστάς. *Non eſt eundum in Muſeum atque Gymnaſium, non conſumendæ pecuniæ, non conducendi pædagogi, Rhetores, & Sophiſtæ, vt hanc dicendi artem diſcas.* An igitur Sophiſtæ plus aliquid quàm Rhetores in docendi muneribus complectebantur, quod Romæ aliquando valuiſſe meminimus? Nam cùm eloquentiæ ſint plurimæ exercitationes, in quibus Romana iuuentus erudiebatur, de ijs temporibus loquor in quibus ingenuæ mentes ad ſtudia humanitatis ciuium approbatione ſe conferebant: cùm ſint, inquam, oratoriæ ſcholæ meditationes plurimæ atque variæ, vt Proſopopœiæ, Laudes, Suaſoriæ, Declamationes, Theſes, Controuerſiæ, Loci communes, & quæ deliberatiuæ nominantur & Iudiciales, aliæ-

Et ῥήτωρ & σοφιστὴς docuerunt.

S. Chryſoſt. in Pſal. 4.

que eius generis; Sophistæ, hoc est facundiæ Græci Magistri, hunc omnem declamandi complexum tuebantur, Rhetores autem Latini, tantùm partem. Causa est, quòd Grammatici in eorum munerum partem inuolauissent, apud quos etiam Prosopopœiæ & Suasoriæ declamabantur, quæ propriæ tamen videbantur esse Rhetorum. Vnde fiebat quod animaduertit Quintilianus, vt Græcis priùs, quàm Latinis Rhetoribus pueri parui committerentur. Sed hoc discrimen in Græcia valere non potest, apud quos Latini Rhetores haud opinor docuerunt. Hîc mihi differentia quædam obijcitur, quam notasse videor apud eruditissimum Gregorium Nazianzenum, vt ῥήτωρ, cùm quidem ad docendum refertur, sit politicus veluti eloquentiæ professor, qui præcepta modò communia explicet: σοφιστὴς autem qui præterea plurimarum artium scientiam complectatur, & dictionem mirabiliùs exornet, omnibus luminibus pictam, flosculis & copia redundantem. Nam commendans Eudoxio Rhetori Nicobulum adolescentem affinem suum, *Velim*, inquit, *cum à nobis accipias*, τὸ μὲν ῥητορικὸν ἔχειν τῷ πατρὶ χαριζόμενος, τὸ δὲ σοφιστικὸν, ἡμῖν. *Rhetoricam quidem tæniam patri, Sophisticam autem nobis largiturus.* Hîc enim meo iudicio per ῥητορικὸν intelligit ciuilium rerum gnarum & facundum interpretem, & iudiciorum candidatum, qualem genitor Nicobulum suum cupiebat: per σοφιστικὸν verò præterea doctum, elegantem & concinnum oratorem, qui Gregorij & summorum virorum expectationi at-

Fabius l. 2. c. 1.

2. Discrimen.

Greg. Naz. ep. 117.

:e eruditis auribus inseruiret. Atque hoc eo-
m in sensu grauissimus Tertullianus Sophi-
: nomen accipit, pro præstanti nimirum vi-
, qui excellenti varietate & copia notiones
imi sui explicet, cùm Miltiadem nominat,
:lesiarum Sophistam, os veluti atque tubam re-
ionis, qui sanctos ritus singulari iudicio &
›quentia confirmaret, qualem esse dicere-
ıs Lactantium Firmianum, aliósque stylo di-
ıos atque doctrina. Quo fortè modo Clau-
ınus etiam Mamercus D. Augustinum nomi-
ιit *Sophistam*. Hoc ipsum aliâs quoque
:m ipse Nazianzenus opinor significat in
:ris ad Sophistam Adamantium, cui cùm
ædam rhetorica mitteret, monet vt illis
phisticam adiungat, quasi quædam illustrio-
ornamenta. *Tu verò, inquit,* προσεισένεγκε τῆς σο-
ικῆς μὴ μικρολόγως μηδὲ ἀνάνδρως, ἀλλὰ καὶ λίαν
δεικτικῶς καὶ γενναίως, *Sophisticen adhibe, non minutè
ignauè, sed perquam ambitiosè ac splendidè.* Sic
elligo Iulium Pollucem diligentissimum
ματοθήκην, qui cùm magistros ἐπιστημῶν ἱερωτι-
veluti sub signis decuriat, ita Rhetorem à
›phista seponit, vt Rhetorem eundem faciat
m πολιτικῷ. Verba illius hæc sunt, ῥήτωρ, ῥητορε-
ὁ αὐτὸς καὶ πολιτικός, σοφιστής, &c. & paulò pòst
τρεύειν ait esse πολιτικὸν εἶναι, & distinguit ab eo
ιστὴν εἶναι. Nec repugnat Iulius Pollux M. Tul-
› qui πολιτικὸν distinguit à Rhetore: sic enim
ım scribere memini de L. Torquato, *quem
non tam citò Rhetorem dixisses (etsi non deerat
ıtio) quàm vt Græci dicunt* πολιτικόν. Alio enim
odam modo sumit πολιτικὸν Cicero, nimirum

Ecclesiarum Sophista. *Tertull. contr. Valent.*

Mamerc. l. 2. de stat. an. c. 10.

Poll. l. 4. c. 1.

Cic. in Brut.

Qui apud Ciceron.

πολιτικοί.

pro graui & honesto ciue & prudenti qui consilio remp. moderetur, quales barbati olim fuere Patres conscripti & qui deinde consecuti sunt eorum similes, in dicenda sententia potiùs maturi & religiosi, quàm floridi, copiosi, redundantes. Et quoniam huius rei cognitio non modò plena est honestissimæ voluptatis, sed ad veterum intelligenda monumenta propè necessaria, age paulò altiùs repetamus quàm breuissimè fieri poterit, & deinde videamus quod est proprium nostræ quæstionis, quid πολιτικὸς à Sophista & præstantissimo dicendi artifice dissentiat.

Ciuiles seu πολιτικοί *qui nominati.* λέξεως πολιτικῆς *autor. Sophistarum* πολιτικὸς θρόνος *Athenis. Oratio Themistij* βασανιστής. *Dicta Sapientum de Sophistæ & Philosophi discrimine.*

CAP. III.

FVIT tempus aliquando, cùm præsides reipub. viri, vt Tiresias apud manes, sic inter ciues omnes alios sapere soli viderentur. Illi honoris causa πολιτικοὶ nominati fuerunt & σοφοί, quod magni autores meminerunt: & qui deinde prodierunt magnarum artium magistri, quòd sententias proponerent ad ciuilem rem accommodatas, dicti sunt πολιτικοὶ Philosophi,

Sapientes πολιτικοί.

Πολιτικοὶ Philosophi.

iuersarum rerum publicarum nomine, vt loquitur Tullius de Orat. lib. tertio Eorundem fuit nus fundare vrbes, leges condere, polim administrare, directis vijs ad portum otij felicitatis prouehi. Et quoniam sententiam pe suam de pace, de bello, cæterísque negos exponebant, oratores ijdem habebantur: od his verbis declarare videtur Fabius opesui initio. *Cùm vir ille verè ciuilis* (πολιτικός) *& licarum priuatarúmque rerum administrationi ac- nmodatus, qui regere consilijs vrbes, fundare leus, emendare iudicijs possit, non alius sit profe- quàm Orator.* Sed officia illa tandem fuere tincta, vt Orator non sermonem modò haret tacitæ mentis interpretem, sed copiam vbertatem, & magnum vsum humanitatis que doctrinæ: politicus verò tametsi impaus ab eloquentia, propter cognitionem tan ciuitatis, morum, consuetudinis, & trandi rationem, ciuitati esset adiumento & in ous ciuilibus occuparetur; cuius artem δραστήν συνετὴν vocauit Plutarchus veluti *prudentiam otiosam*. Hoc fere modo sumit Cicero, cùm orquatum πολιτικὸν nominat potiùs, quàm etorem. Eodem sensu dixit aliâs se neminem gnosse M. Cœlio πολιτικώτερον: & scribens ad tticum, ἀπολιτικώτατον nominauit totius reipub. narum, & re gerenda propè hospitem & regrinum. Græci autem cùm oratorum gera duo facerent, alterum πολιτικὸν ῥήτορα dint, quem paulò antè Iulius Pollux distinguet à Sophista: qua de re prout sumus polliciti, nc agendum.

Cic. l. 3. de Orat.

Fab. præf. Operis.

Plut. in Themistocl.

l. 2. ep. famil.
l. 8. ad Att. ep. 20.

Genus dicẽdi πολιτικὸν & σοφιστικόν.

Certum est enim & πολιτικοὺς fuisse numeratos inter dicentes, & φράσιν quandam esse, quæ propriè πολιτικὴ nominetur, seclusa ab ornatissimo & splendidissimo dicendi modo, quem plerique σοφιστικὸν dixerunt. In vtroque genere præstitere multi è Græcia, de quibus in monumentis annalium proditur. Hermogenes dé Æschine: Ὁ δὲ Αἰσχίνης πολιτικὸς μὲν ἐστι, εἴπερ ἄλλος τις, σοφιστικὸς δὲ καὶ γαῦρος, &c. Gregorius presbyter in vita S. Gregorij Nazianzeni, ait par illud eruditionis Basilium & Gregorium vtraque in forma dictionis excelluisse, & habuisse πολιτικῆς λέξεως καθαρότητα, & ῥητορικῆς τὸ τῆς φράσεως κάλλος, *& forensis dictionis puritatem, & Rhetoricæ elegantiæ pulchritudinem*. Generis Politici autorem fuisse ferunt Antiphontem Rhamnusium, de quo τῶν ἰδεῶν scriptor ita refert: πρῶτος λέγεται τοῦτο μετελθεῖν τὸ εἶδος, καὶ ὅλως εὑρετὴς καὶ ἀρχηγὸς γενέσθαι τοῦ τύπου τοῦ πολιτικοῦ. *Dicitur primus coluisse hoc genus, atque omnino autor est huius characteris politici*; quippe antiquissimus inter illos decem Græciæ Oratores fuit. Excepit eam deinde formam & mirificè excoluit Demosthenes, sic vt docti eloquentiæ præceptores, istius generis eum specimen & exemplar fuisse velint. Quin & schola fuit Athenis πολιτικῶν λόγων, delectíque magistri, quos pollutos auaritiæ sordibus haud minùs quàm Sophistas, aut ipsius artis ignaros, pungit oratione sua Isocrates: τοῖς, inquit, τοὺς πολιτικοὺς λόγους ὑπισχνουμένοις ἄξιον ἐπιτιμῆσαι. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τῆς μὲν ἀληθείας οὐδὲν φροντίζουσι, ἡγοῦνται δὲ τοῦτ' εἶναι τὴν τέχνην, &c. *Sunt etiam accusandi ciuilium orationum magistri, qui cùm & ipsi veritatem ne-*

Herm. l. 2. de form.

Politici generis dicendi autor.

Isocr. contr. Sophist.

'igant, *hoc artis esse putant*, &c. Subdit eos tam ille væcordes, vt cùm deteriores orationes ribant, quàm aliqui indocti habeant ex tempore, oratoriam tamen artem eámque absoitam polliceantur. Hinc πολιτικὸς θρόνος in princ ipe Græciæ ciuitate, cui qui præesset istius acundiæ professor annuo salario talentum ccipiebat. De Apollonio quidem Sophista Atheniensi ita Philostratus: *Docuit Athenis* τοῦ πολιτικοῦ θρόνου προεστὼς ἐπὶ ταλάντῳ, *ciuili suggesto tanti salario præfuit.* Ad politicam eam scholam egendam maximè adhibebantur, qui vel causas in foro egissent, vel priuatis & Scholasticis leclamationibus ad illud genus dictionis animum appulissent: qualis Apollonius ille quem nominaui, de quo idem autor, ἱκανὸς, inquit, τὰ δικανικὰ καὶ τὰ ἀμφὶ μελέτην οὐ μεμπτὸς, *ciuilium rerum forensiúmque sat peritus, & minimè ineptus in declamando*: & paulò pòst, διαφέρετης δὲ καὶ πολιτικὰ γνώμας. Itaque Sophistæ vt plurimùm vtroque genere valuerunt. De Nicete Philostratus, τὸ μὲν γὰρ δικανικὸν, σοφιστικῇ τινὶ περιβολῇ ἐκόσμησε, τὸ δὲ σοφιστικὸν κέντρῳ δικανικῷ ἐπέρρωσεν. *Iudiciale genus Sophistico quodam amictu ambitúque exornauit, contrà verò Sophisticum iudiciali aculeo corroborauit.* De Antiocho: τὴν ἰδέαν τοῦ λόγου δικανικῆς μὲν σοφιστικώτερος, σοφιστικῆς δὲ, δικανικώτερος.

Πολιτικὸς θρόνος.

l. 2. de vit. Sophist.

In quibus autem πολιτικὴ oratio discrepet à Sophistica seu panegyrica, docet Hermogenes lib. 2. de formis, vbi etiam vltimi huius generis venustissimi exemplar dicit esse Platonem. Quod an verum sit non disputo: hoc addo, ex magnorum autorum sententia, multùm Sophi-

Hermogenes l. 2. περὶ ἰδε.

Philosophi & Sophistæ discrimina.

stam à Philosopho differre: qua de re quid viri grauissimi sentiant, hoc extremo loco monendum proposueram. Plato negat esse Philosophos nominandos, sed ὁμοίους τοῖς φιλοσόφοις.

Clem. Alex. l. 1. Strom.

Clemens Alexandrinus lib. 1. Strom. ex subiecta materia petit eorum differentiam: τῶν μέτρων οἱ ποιηταὶ, ϗ τῆς λέξεως οἱ σοφισταὶ, ϗ τῶν συλλογισμῶν οἱ διαλεκτικοὶ, ϗ οἱ φιλόσοφοι τῆς κατ' αὐτοὺς θεωρείας ἀντιλαμβάνονται. *Poetæ modos, dictionem Sophistæ, Dialectici syllogismum, & Philosophi apprehendunt eam quæ ad se pertinet contemplationem.* Alio tamen loco magnam esse ait similitudinem inter Philosophum & Sophistam, & proinde quasi Lydio lapide esse vtendum ad eos discernendos.

Themistij βασανιστής.

Itaque Themistius primam suam orationem, qua de vero genuinóque Philosopho disputat, nominauit βασανιστὴν, planè illius doctissimi Patris imitatione, cuius locum animo intue[illegible]atur: cum hîc proferam in gratiam Themistianæ editionis: πολύπειρος ὢν τῆς ἀληθείας ἰχνευτὴς, ϗ τῷ ὄντι πολύμητις δίκην τῆς βασάνου λίθου, ἥδη ὅτι Λυδὴ, διακρίνειν πεπιστευμένη τὸν νόθον ἀπὸ τοῦ ἰθαγενοῦς χρυσίου, ϗ ἱκανὸς ὢν χωρείζειν ὁ πολυΐδρις ἡμῶν ϗ γνωστικὸς, σοφιστικὴν μὲν φιλοσόφου. Vult dicere hominem mente & iudicio præstantem qui multorum rerum cognitionem perceperit, instar Lydij lapidis, qui verum aurum ab adulterino distinguit, Sophistam à Philosophia posse discernere: qui vnicus & verissimus scopus est orationis Themistij.

Alcin. de doctr. Plat. c. vlt.

Sed pergo alias differentias exquirere inter Philosophum & Sophistam. Alcinous ait differre τρόπῳ ϗ ὕλῃ. *moribus* quidem, quòd mer-

: doceat iuuenes, & videri magis quàm bonus honestúsque velit: *materia* au-, quòd Sophista περὶ τὸ μὴ ὂν versetur, at-ita tenebras ne appareat qualis sit secte- Maximus Tyrius *virtute* separat, μιμεῖται ; φαρμακοπώλης ἰατρὸν, καὶ συκοφάντης ῥήτορα, καὶ σο- ; φιλόσοφον: *agyrta imitatur medicum, Sycophanratorem, Sophista Philosophum.* Sed προαιρέσει *osito* distinguitur Orator à Sycophanta, *fine* medicus ab agyrta, ἀρετῇ *virtute* Sosta à Philosopho. Aliàs dicit Sophistam κόλακα τοῦ φιλοσόφου. Denique Hermogenes inctionem ponit ἐν τῇ δεινότητι *in vi dicendi*, od Sophistarum δεινότης sit tantùm φαινομένη ἡ οὖσα, *apparens & non vera.* Quanquam è eribus Sophistis multi genus quoddam losophiæ professi sunt, de quibus suo loco morabitur.

Max. Tyr. Dissert. 10.

Idem Dissert. 4.

Hermog. l. 2. περὶ ἰδεῶν.

Antiquitas Sophistices, & cursus quidam illius atque progreßio. Sophistarum heroica proles Ioue principe. δεινότης πολιτικὴ migrauit in Sophisticen. Romani Imperatores eam artem insigniter promouerunt.

CAP. IV.

1. Ætas Sophistarum heroica.

HOMERVS quem propter excellentis ingenij magnitudinem omnium artium fontem esse dixerunt, ad *Iouem* diuûm & hominum parentem Sophisticæ prima initia retulit. Nam de Gnosso & Minoë, laudans ita canebat.

> Τοῖσι δ' ἐνὶ Κνωσός, μεγάλη πόλις, ἔνθα τε Μίνως
> Ἐννέωρος βασίλευε, Διὸς μεγάλου ὀαριστής.

Iuppiter Sophista.

Plato in Minoe.

Quam laudem esse maximam quáque nihil magnificentius dici queat Plato opinatur, & poëtæ locum diuinitus sic illustrat. Ὅτι μὲν γὰρ ὁ Ζεὺς σοφιστής ἐστι, καὶ ἡ τέχνη αὕτη παγκαλή ἐστι, πολλαχοῦ καὶ ἄλλοθι δηλοῖ, ἀτὰρ καὶ ἐνταῦθα. λέγει γὰρ τὸν Μίνω συγγενέσθαι ἐνάτῳ ἔτει τῷ Διῒ ἐν λόγοις, καὶ φοιτᾶν παιδευθησόμενον ὡς ὑπὸ σοφιστοῦ ὄντος τοῦ Διός. hoc est, *quòd enim Iuppiter Sophista est, eáque ars præclarißima, cùm alibi sæpenumero, tum hoc in loco, vel maximè patefacit. Nam Minoem annos nouem cum Ioue colloquutum inquit, ad eúmque disciplinæ gratia proficisci solitum, quasi Iuppiter Sophista sit.* Atque huius rei argumentum ex ipsius Poëtæ verbis ducit: ὄαροι

namque *sermones* sunt: ὀαριστὴς autem est *in sermonibus congrediens*: Minos itaque annos nouem (alij nono quoque anno malunt) ad Iouis antrum erudiendus accessit. Æqualis Ioui *Pluton*, quem Ἀδην Græci vocant, non alius item fuit, quàm præstans & diuinus Sophista. Sanè ipsum nominauit Socrates πλεον σοφιστὴν, *perfectum Sophistam*, qui, inquit, ἀπὸ τοῦ πάντα τὰ καλὰ εἰδέναι ἅδης ἐκλήθη, vel certè ἀπὸ τοῦ δέειν à *vinciendo*, quòd eorum neminem qui ad se abeunt, & ne Sirenas quidem ipsas redire patiatur, non vi quadam adhibita, sed exquisito genere orationis & suauitate: οὕτω καλούς τινας ἐπίσταται λέγειν λόγους ὁ Ἄδης, *adeò pulchros elegantésque sermones dicere nouit Pluto*. Hoc Aristides quoque Sophista notauit Platon. 2. *Quem*, inquit *ponit sapientißimũ Deum Plato, & omnis veritatis conscium*, τοῦτον δήπου πλεον σοφιστὴν κέκληκεν, *perfectum vtique Sophistam vocauit*. Ab his principibus qui deinde sunt cõsequuti insignium rerum effectores, celeberrimi hac arte fuerunt & famosi, qualis *Æolus* quem πολύτροπον ideo vocant: hinc αἰόλον Græcis hoc est ποικίλον, *varium*, *versutum*, *veteratorium*. Lycophron de Cassandra.

Ἔλυσε χρησμῶν ὡς πρὶν αἰόλον στόμα.

Αἰόλον, inquit Scholiastes, διὰ τὴν ποικιλίαν καὶ στροφὴν χρησμῶν, ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ Αἰόλου πολυτρόπου ὄντος. *Sisyphus* item Sophista, hinc apud eundẽ Lycophronem Calchas dicitur σισυφεὺς, id est σοφὸς, ait Græcus interpres: ἐπὶ καὶ ὁ Σίσυφος σοφὸς, καὶ πανουργότατος, *quia versutus homo fuit Sisyphus atque vaferrimus*. ea causa Æschines or. πρ. παραπρεσβ. vocauit Demosthenem *Sisyphum*, vt callidum veterato-

Pluton Sophista.

Plat. in Cratylo.

Aristid. to. 3. Plat. 2.

Æolus.

Sisyphus.

Ariſtoph. in Acharn.

rémque Sophiſtam. Et Ariſtophanes Sophiſticos dolos nominat Σισύφου μηχανάς. Sed in ea re plurimum excelluit

Proteus.

Proteus, quem Αἰγύπτιον σοφιστὴν nominat Plato in Euthydemo, & D. Baſilius Magnus homil. 24. Tzetzes autem

Tzetz. hiſt. 44.

cùm de eo memorat, cùm varias opiniones retuliſſet, ait fuiſſe illum ῥήτορα δεινότατον πρεπόντως γεγραφότα, *diſertiſſimum Rhetorem eximiè ſcriptitantem*. Ab hoc edocti facundiam Ægyptij & Sophiſticam elegantiam, diu fuerunt in honore & gloria, & communi apud omnes

Eunap. de vit. Soph.

exiſtimatione. Itaque Eunapius de Euſebio loquens Alexandrino Sophiſta, qui Romæ docuit, τό γε, inquit, κατὰ ῥητορικὴν ἐξαρκεῖν τοσοῦτον εἰπεῖν ὅτι ἦν Αἰγύπτιος. *quod ad oratoriam facultatem attinet, id dixiſſe ſatis ſit quòd Ægyptius fuerit*. Sanè callidi ad excogitandum & ſtruendum ſemper habiti Ægyptij. Æſchylus,

δεινοὶ πλέκειν τὰς μηχανὰς Αἰγύπτιοι.

Schol. Ariſt. in Nub.

Et αἰγυπτιάζειν eſt ὕπουλα πράττειν, vt ait Scholiaſtes Ariſtophanis, hoc eſt ſubdolè & malitiosè quidpiam machinari. *Hercules*

Hercules.

præterea non tam claua, quàm ſingulari copia dictionis admirabilia multa præſtitit, vt

in Euthydem.

cùm ſuperior fuit Hydra σοφιστρίᾳ οὔσῃ, ait Socrates, cui propter ſapientiam pro vno ſermonis capite amputato, multa repullulabant: & Cancrum Sophiſtam etiam alium confecit, hominem mari & nauigio delatum. Denique an-

Heroes.

Plato in Cratylo.

tiquiſſimi *Heroes* Sophiſtæ omnes fuerunt, vt Academiæ magiſter opinatur: ſic enim in Cratylo diſputat: ἥρωας dici ab εἴρειν, *à dicendo*, quòd ſapientes Rhetoréſque fuerint, ſcilicet

facundi & ad interrogandum differendúmque promptiſſimi: & concludit, ὥστε ῥητόρων καὶ σοφιστῶν γένος γίγνεται τὸ ἡρωϊκὸν φῦλον. *Vnde rhetorum Sophiſtarúmque genus heroica proles exiſtit.* Atque hæc illius artis prima eſt veluti ætas, quam in vltimam æui memoriam referunt.

Quòd ſi licet è diuinis literis aliquid depromere, Sophiſticam illam in decipiendo poſitam & cauillatricem, non è fabulis poëtarum, ſed ex Moſis oraculis, cum ipſo mundo natam reperiemus: cùm infandus humani generis hoſtis ſerpente indutus, argutando & excogitata blandiloquentia Euam in fraudem induxit. *Serpens*, inquit Moſes, *erat callidior cunctis animantibus*: vertit Aquila πανοῦργον, D. Hieronymus *verſipellem*, hoc eſt propriè veteratorem Sophiſtam, qui autore Heſychio eſt ἀπατεὼν καὶ πανοῦργος. Hinc D. Gregorius Nazianz. or. 14. Dæmonem vocat σοφιστὴν τῆς κακίας, *Sophiſtam ſtruendæ malitiæ primarium.* Sanctus autem Baſilius homil. 22. pag. 548. eundem appellat πρῶτον καὶ μέγιστον, καὶ ἀόρατον τῆς κοσμικῆς σοφίας σοφιστὴν, *primum & maximum & inuiſum mundanæ ſapientiæ Sophiſtam.* Rupertus l. 3. in Gen. *odibilium Sophiſtarum maximũ.* Eiuſdem deinde ſerpentis cantum ſpiritúmque hauſerunt, qui in ſacris monumentis Pharaonis Magi dicuntur, & ſapientes quos LXX. Interpretes nominarunt σοφισταί. Quos ſicut & Pharaonem ipſum D. Baſilius ait eſſe primarij illius improbíque Sophiſtæ μαθηταὶ καὶ ζηλωταὶ, *diſcipulos & æmulatores.* Diro illius afflatu contaminati etiam fuere, quotquot hactenus varijs temporibus inſanierunt hæretici, πανουργότατοι Sophiſtarum,

Dæmon Sophiſta.

Geneſ. 3. 1.

Rupert. l. 3. c. 7.

in eo præsertim genere volutati, quod ἐριστικὸν appellant. Sed quoniam ea de re agendum est suo loco vberiùs, plura non addam: Illuc redeo.

Post illam primam ætatem quam Philologorum testificatione definij, sonitus illi magnifici huius artis, & dicendi vis mirabilis artificiúmque siluit tantisper, & inobscurata est gloria: donec Solone & quibusdam aliis vita functis, qui sapientes habebantur, euigilarunt quidam excitatíque sunt ad eloquentiam & sophisticam instruendam, sed ita sanè modicè & tenuiter, vt illius non dicam splendor, sed exigua scintilla micuerit. Rem Plutarchus attigit in hunc modum, cùm de Mnesiphilo refert qui ἐν δεινότητι πολιτικῇ summus erat. *Hic*, inquit, *ciuilem prudentiam est amplexus, & tenuit velut sectam ex* successione Solonis*, ἣν οἱ μετὰ ταῦτα δικανικαῖς μίξαντες τέχναις, καὶ μεταγαγόντες ἀπὸ τῶν πράξεων τὴν ἄσκησιν ἐπὶ τοὺς λόγους, σοφισταὶ προσηγορεύθησαν. *quam sequentes cum artibus confuderunt forensibus, & ab actu rerum traiecerunt meditationem ad verba, vnde Sophistæ sunt appellati.* Sed res vt dixi mansit obscurior, vsque ad æuum Socratis, quo vberrima quædam seges, non vt Cadmi olim ferrea, sed Rhetorum planè aurea enata est, qui Sophistæ nomen propè in cœlum laude & prædicatione sustulerunt, quæ veluti secunda possit dici ætas. De qua peritè M. Tullius & more suo eleganter. *Sed vt intellectum est*, inquit, *quantam vim haberet accurata & facta quodammodo oratio: tum etiam magistri dicendi multi subitò extiterunt: tum Leontinus Gorgias, Thrasymachus Chalcedonius, Protagoras Abderites, Prodicus Cius, Hippias Eleus*

2. Ætas Sophistarum.

Plutar. in Themist.

Cic. in Bruto.

in honore magno fuit, alijque multi temporibus eisdem, &c. Diu laus illa splendórque effloruit, etiam longè & latè fusus abusque Græcia in Asiam, cùm Rhodi constitutum fuit emporium humanitatis. sed Mars tandem inhumanus Mineruam Atheniensem afflixit. Nam à Sylla Romano duce, penitus afflicta prostratáque ciuitate Græciæ clarissima, quam κορυφὴν τῆς ἑλλάδος iure quidam appellant, quámque primam in orbe terrarum fuisse docti viri prodiderunt, deinde vexata ab alijs, Musæ fractæ debilitatæque iacuerunt.

Sed refloruit iterum Sophistica sub Imperatoribus præsertim Adriano, Antoninis, & quibusdam alijs qui liberalium artium cognitionem hominúmque studia beneuolentissimè promouerunt: quam tertiam ætatem me non inuito quis appellet. Nam Adrianus Imperator Athenas instaurauit bellorum turbinibus afflictas, & ornauit, & ita impensè Græcis studuit literis & Latinis, vt cum disertissimo quoque rhetore contenderet, vt Silenus apud Iulianum Cæsarem non sine ratione σοφιστὴν nominet Adrianum. Tum igitur maturitas quædam visa est efflorescentis eloquentiæ, & quod historiæ scriptores notant, ætas illa tulit πολὺ τὸ πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν, *magnum sapientium virorum prouentum*. Tum Dio Prusæus, Phauorinus Gallus, Herodes Atticus, tum Scopelianus, Polemo, Hermogenes, alijque multi viguerunt, quorum vitam Lemnius Philostratus literarum monumentis prodidit. Hinc Antoninus Pius Imperator ζητητικὸς factus, ait Dio: M. Aurelius

3. Ætas Soph.

Pausan. in Attic.

Herodian.

Dio l. 70. Antoninus Herodis Sophistæ auditor ἐκ πολλῆς ἀσκήσεως, *propter multã literarum exercitationem* imbecillior corpore (tanta fuit studiorum appetitio) ad Hermogenis scholam auditoriúmque se conferebat, vt Sophistam illum adolescentem, sexdecim tantùm natum annos, summa omnium admiratione disserentem audiret. Ille idem inter præcipuos amicos & familiares habuit λογίους, *eloquentiæ & humanitatis laude claros*, ait Herodianus: ille Polemonem Sophistam vnum primarium suum nominabat ξύμβουλον *consiliarium*, vt Philostratus monuit: ille præfecturam Ægypti concessit Heliodoro Sophistæ, propter ἐμπειρίαν ῥητορικὴν, *vim & facultatem ad dicendum*, vt est apud Xiphilinum. Hinc salaria constituta, præbitæ annonæ, decretæ immunitates, θρόνος stabilitus, ornati Professores.

4. Ætas Soph. Iterum Suada elanguit, & luscinia illæ vocales longo interuallo vix auditæ: successit quarta veluti ætas Sophistarum, post Magnum Constantinum publicæ quietis fundatorem, qua tempestate fuere magni Rhetores Proæresius, Iulianus, cæteri, quorum vim in dicendo mirabilem Eunapius est prosecutus. Sanè tum ingens fuit concursus ex omni propè orbe terrarum Athenas, quas sibi *aureas* dicit fuisse Gregorius Nazianzenus, vbi tot ingenia è varijs nationibus delecta, æmulatione laudis & gloriæ ad studium acuebantur. Præter eos qui celebrantur ab Eunapio, alij fuerunt bene multi eo etiam tempore, sed fortè ideo sunt ab eo prætermissi, quòd religioni se Christianæ dedidissent. Inter cæteros multis laudibus vt

Orat. 20.

eloquen-

eloquentiæ antiſtes & clarum decus literarum effertur à Baſilio magno Sophiſta Leontius, quem tanti fecit ille Pontifex & iudicio & eruditione maximus, vt cùm libros contra Eunomium ſcripſiſſet, eos ad Leontium, vel comprobandos, vel caſtigandos mitteret. Nominat etiam quoſdam Gregorius Nazianzenus, ad quos ſanè cùm mittebat affines ſuos erudiendos, & eloquentia illa victrici inſtituendos, declarauit celeberrimi nominis fuiſſe, & magna exiſtimatione in Græcia: quibus etiam quodam in loco tribuit ῥητορικὴν ὑψηλόν τι καὶ διαπρύσιον ἠχοῦσαν, *dicendi facultatem ſublime quiddam & canorum tinnientem.* Scio quidem alijs temporibus atque locis alios quoque fuiſſe præſtantes eximióſque Sophiſtas, qui memoriæ ſuæ præconem non inuenerunt. Certè in Gallia Rhetores fuiſſe ab omni memoria claros & nobiles, & Maſſiliæ Academia docet, quam Romani præferebant Athenis, & Ara Lugdunenſis, & Heduorum ſcholæ, & nominati Auſonio profeſſores, & auditoria Gallicana laudata à multis, & denique tot in omni genere ingeniorum monumenta declarant. Sed non id ago vt ingrediar in hunc ſermonem immenſum & infinitum: hîc ſufficiat breuiter curſum triumphantis veluti Sophiſticæ delineaſſe.

S.Baſil.ep.83.

Greg.Naz.ep. 194.

Strab.l.4.

Quanta gloria & nominis existimatione primi in Græcia Sophistæ præstiterint. Φιλοτιμία Platonis, quid in quoque ex principibus illis arguerit. Hippiæ κενεολογία. καλλιλογία Prodici. cur Socratis μυκτὴρ ῥητορόμυκτος. Gorgias aureus in Pythij templo: eius orationes dictæ λαμπάδες. γόργια quid. Apud Thessalos ῥητορεύειν est γοργιάζειν. Illius laudata ῥητορεία & stylus.

CAP. V.

REMOTIS Poëtarum fabulis & quæ supra de heroica Sophistarum ætate protulimus, primi omnium confessione Sophisticam sunt professi Leontinus Gorgias, Protagoras Abderites, Prodicus Ceus, Hippias Eleus, Thrasymachus Chalcedonius, Polus Agrigentinus, Tisias & alij quidam, quorum nomen in annalium monumentis æternæ hominum memoriæ consecratur. Qui quoniam tantæ artis satores inuentorésque fuerunt, institutum nostrum petit, vt quales & quanti fuerint in dicendo, strictim videamus.

Aio verò mihi videri magnos quosdam fuisse viros, singulari & propè diuina facultate orationis, qui magnitudine & facilitate ingenij res potuerunt excogitare subtiliùs, & easdem co-

pia magnifica & lautiſſimo dictionis inſtructu ornare. Plato quidem illos vexat, qui homines gloria & pecuniis ſupra omnem hominum opinionem locupletatos, earundem ipſe rerum appetentiſſimus, non niſi limis oculis, & inuito animo contuebatur. In omnibus generatim ſordes auaritiæ, inutilem & fallacem diſputandi rationem carpebat: in ſingulis vellicabat etiam quædam, & florem ipſum infringebat. Nam in Thraſymacho, vt animaduertit S. Baſilius, τὸ θρασὺ καὶ ἰταμὸν, *audaciam & temeritatem* perſtringit: in Hippia τὸ κοῦφον τῆς διανοίας καὶ χαῦνον, *leuem animum & remiſſum*: in Protagora τὸ ἀλαζονικὸν καὶ ὑπέρογκον, *arrogantiam & tumorem*. Sed taciti animi cupiditatem, & Platonis inuidentiam, doctiſſimi quidam homines aperuerunt. Plato, inquit Dionyſius Halicarnaſſeus, ſcripſit contra Sophiſtas οὐκ ἀπὸ τοῦ βελτίστου, ſed ἀπὸ φιλοτιμίας. Philoſtratus quadam epiſtola de Platone Sophiſtíſque diſputans idem notat; Plato, inquit, φιλοτίμως μὲν πρὸς αὐτοὺς εἶχεν, ἐπειδὴ διεφοίτων θέλγοντες μικρὰς τε καὶ μείζους πόλεις, τὸν Ὀρφέως καὶ Θαμύρου τρόπον, *ſtudio quodam ambitionis ægrè ferebat, quòd obambularent magnas paruáſque ciuitates pariter demulcendo ad Orphei & Thamyræ modum.*

Platonis inuidia in Sophiſtas.

S. Baſil. ep. 167.

Dion. Hal. ad Pomp.

Ep. ad Iul. Aug.

Nolo vitijs, ſi quæ in illis hominibus fuerunt, patrocinari, & arcem veluti in cloaca exædificare. Scio quoſdam reprehendi à ſummis viris. Maximus Tyrius Hippiæ tribuit κενολογίαν, *orationis vanitatem*, fortè non iniuria: nam cùm foret in Græcia omni clarus, & iucundæ gloriolæ titillatione efferretur, de ſe multa fundebat,

Plato in Hippia *Cic. 3. de orat.* *Apuleius in Florid.* In Olympijs, in conuentu ipso Græciæ, profiteri est ausus, nullius se rei ignoratione teneri; nec se modò cognitionem habere excellentium doctrinarum, sed earum quoque artium, quæ mechanicæ vilésque nominantur: itaque annulum quem haberet, pallium quo amictus, soccos quibus indutus esset, se sua manu confecisse. Ambitionem hîc quidem video eruditi animi & vigentis, sed in eo ipso diuitis ingenij præstantiam videre licet, omnia suo veluti sinu comprehendentis. Itaque à Græcis fuit cognominatus σοφὸς, ait Pausanias. Fuerunt & alij ostentatores gloriosi, fateor; næuus ille eloquentium est communis, autore Symmacho v. c. cuius illud est oraculum, *successu enim eloquens insolescit*: & Sidonius Apollinaris præstans quiddam atque eximium in Nouetio prædicat, quòd foret *sine iactantia literatus*.

Ambitiosi vulgò eloquentes.

Pausan. in Chal.

Symmach. ep. 37. l. 1.

Sidon. l. 8. ep. 13.

Alia fuere quorundam vitia, quæ non mihi mens commendatione obtegere; hoc dico, mirificos illos fuisse homines in dicendo, qui nouum & inusitatum eloquentiæ splendorem in Græciam intulerunt. Hoc si negat Plato, ingratus, & Socrates qui gloriari est ausus, se Polum & Gorgiam conterruisse, & dedisse in ruborem, vix ieiuni animi notam potest effugere. Habuit enim ille Sophistas præceptores humanitatis & facundiæ, & vt est in Menone, Prodicum audiuit summum virum, cui à Maximo Tyrio vt propria dos ingenii atque linguæ καλλιλογία tributa est. Itaque Socrates ab eo institutus, sic primis temporibus eloquentiæ deditus fuit, vt illam etiam pòst doceret, quippe ἐν πῖς

Plat. in Gorg.

Idem in Men.

Max. dissert. 7.

ῥητορικοῖς δεινὸς, vt ex Idomeneo refert Diogenes Laërtius: quæ caufa fuit cur à Timone in Sillis, μυκτὴρ ῥητορόμυκτος ὑπαττικὸς illi tribuatur, & ab Alcuino *Philofophus Rhetoricus* fit dictus. Vetitus autem fuit à xxx. Tyrannis τέχνας διδάσκειν λόγων, *dicendi artem docere*, autore Xenophonte. Et verifimile eft, eam ob caufam illufum ab Ariftophane, & Sophiftam nominatum, vt qui modũ etiam doceret, quo *caufa inferior poffet fieri fuperior*. An igitur fuit æquum, eum hominem irrideri à Socrate, à quo vim illam dicendi percepiffet? Hunc Prodicum primum Sophifticam artem profeffum quidam aiunt, cuius laude incitatus Gorgias opportunum tempus arripuit, quo ad eam nominis gloriam perueniret, quam deinde eft confecutus. Prodicus enim nullo fretus artificio dicendi, quod quidem effet mandatum literis, fed eximia quadam natura excellentique iudicio, cùm quædam bellè excogitauiffet, quæ mirabiliter illius temporis hominibus placuerunt, quale eft illud de Hercule adolefcente, quem mulieres duæ exquifita orationis varietate ad fe pellicerent, cœpit Græciæ vrbes fingulari omnium voluptate & nominis fui exiftimatione luftrare.

Laert. in Socrat.

Alcuin. dial. de Rhet.

De Prodico.

Quanquam Protagoram funt qui vetuftiorem effe putent: eum fanè Plato πρότερον Γοργίου καὶ Προδίκου, *Gorgia & Prodico anteriorem* fuiffe contendit. Hic igitur inter primos fignum adolefcentiæ fuftulit ad eloquentiam acri & inflammato ftudio profequendam: quam apud eos delitefcentem, qui, vt verbis vtar Plutarchi, τὴν καλουμένην σοφίαν, fiue δεινότητα πολιτικὴν exer-

De Protagora.

Plut. in Them.

cerent: ſed tum quidem nudam, incomitatam, & omnibus ornamentis ſpoliatam, ipſe mundo veluti muliebri dotatam, omni inſtructu ornatúque regio inſignem, planè τύραννον Πειθὼ, in medios hominum cœtus induxit. Pendebant ab eius ore beati iuuenes & inhiabant vt auidam ſitim explere cupientes, & fortiùs quàm Gallici Ogmij catenulis detinebantur, quos non modò dulciſſimæ orationis cantu & mellea ſuauitate, ſed multiplici omnium artium varietate paſcebat. Quippe audierat Perſarum Magos, vt quidam volunt, à quibus de Deo déque cœleſtium rerum cognitione multa perceperat: quidam malunt γραμματέα *ſcribam* fuiſſe Democriti; quæ non ſatis cohærere videntur. Hoc conſtat, & ingenio illum fuiſſe diuino, & non vulgarem habuiſſe maximarum artium intelligentiam. Hermias in irriſione gentilium Philoſophorum, Protagoram philoſophantem inducit, & hæc illius profert axiomata: Πρωταγόρας ἐφέλκει με φάσκων, Ὅρος καὶ κρίσις τῶν πραγμάτων ὁ ἄνθρωπος, &c. Quod eius quoque effatum Sextus Empiricus Pyrrhon. hypoth. l. 1. attulit: *Protagoras, inquit, vult* πάντων χρημάτων μέτρον, *omnium rerum menſuram eſſe hominem.* Atque vt intelligamus hominem fuiſſe in ſuo genere perfectum, Plato memoriæ prodidit quadraginta illum annos Sophiſticam artem docuiſſe.

Hermias.

Sext. Emp. l. 1. c. 32.

Plat. in Menon.

Poſt hunc multi artificio dicendi clariſſimi floruere, & eodem quidem ſæculo, vt antea monebamus, de quibuſdam loquens Ariſtoteles, Τισίας, inquit, μετὰ τοὺς πρώτους, Θρασύμαχος δὲ μετὰ Τισίαν, Θεόδωρος δὲ μετὰ τοῦτον. Academiæ magiſter

De Tiſia & alijs.

Ariſt. περὶ ἐλέγχ. *l. 2. c. vlt.*

cùm recenſet chorum cum χρυσείων ἀνδρῶν (liceat de *illis* dicere quod de Saturni æuo canit Heſiodus) Prodicum Ceum, Gorgiam Leontinum & Polum Agrigentinum coniungit. Longum eſſet de omnibus dicere, Gorgiam omittere non poſſum, quem vnum omnium coryphæum puto fuiſſe.

Plat. in Theag.

Is legatus è Sicilia miſſus Athenas, orationem habuit in Olympijs numeroſam & concinnam, & omnibus luminibus diſtinctam, qua nihil vnquam fuit viſum admirabilius. Exordium duxit ab eorum laude qui primi tales inſtituerunt conuentus: meminit Ariſtoteles & Fabius Quintilianus. Id initium fuit commendationis illius apud Græcos, qui eo dicente obſtupeſcebant, & Mercurium ſe audire opinabantur. Qua de re Pauſanias ita memorat, εὐδοκιμῆσαι δὲ Γοργίαν λόγων ἕνεκα, ἔν τε πανηγύρει τῇ Ὀλυμπιακῇ φασι, καὶ ἀφικόμενον κατὰ πρεσβείαν ὁμοῦ Τισίᾳ παρ' Ἀθηναίους. *Gorgiam aiunt ſumma gloria celebratum fuiſſe in Olympijs propter eloquentiam*, &c. Nec diu pòſt etiam Pythicam habuit orationem, quæ quantam in vulgo admirationem fecerit, è Philoſtrato licet intelligere: χρυσοῦς, inquit, ἀνετέθη ἐν τῷ τοῦ Πυθίου ἱερῷ, *aureus in Pythij templo erectus eſt.* Itaque nullo non dignus honore viſus Athenienſibus Gorgias, qui cùm multa excogitarent ad ornandum hominem, inuſitato artificio dicendi & copia diuina triumphantem, tum viſum eſt omnibus, vt eos dies, quibus habitæ orationes ab eo fuiſſent, ἑορταὶ, *feſta*, & orationes ipſas λαμπάδας nominarent. Et rectè meo iudicio *Lampades*, nam & ſplendorem ha-

De Gorgia.

Ariſt. in Phil. ab. l. 3. c. 8.

Pauſanias. Ἠλιακ. β.

Orationes Gorgiæ Lampades.

buit maximum, & faces omnium pectoribus subdidit ad diuinum illud genus orationis consectandum: hinc subitò imitandi cupiditate incensi Thucydides, Plato, Isocrates, Aristoteles, alij, qui dici vix poteſt, quantum ex eo profecerint. Critias & Thucydides acceperunt à Gorgia μεγαλόγνωμον ϰ̀ τὴν ὄφρυν, ait Philostratus, hoc eſt *magnificentiam quandam & altitudinem exaggeratæ & amplißimæ orationis.* Plato τῆς Γοργίου καταϲκευῆς ἐρασθεὶς, vt eſt apud Dionysium Halicarnasseum, nouam lucem dictioni suæ adiunxit. De Isocrate Plutarchus autor eſt eum Panegyricam orationem μετηνηνοχέναι ἐκ τῶ Γοργίου τῶ Λεοντίνου ϰ̀ Λυσίου, *è Gorgiæ Leontini & Lysiæ scriptis transtulisse*: sic videlicet furtum honeſtè nominauit. Aristoteles verò quidquid habuit Rhetorici artificij, id Gorgiæ debuit totum, quod eſt à D. Hieronymo animaduersum: *Legimus*, inquit, *O eruditißimi viri, in scholis pariter & Aristotelea illa de Gorgiæ fontibus manantia.* Denique omnes qui tum aliquid in dicendo potuerunt, & mirati & æmulati sunt Gorgiam: factúmque inde eſt, vt quoniam illius propria esse videretur cultæ orationis elegantia, figuræ luminosæ maximè atque pulcherrimæ τὰ γόργια nuncuparentur. Et vt solet euenire in asotis, vt si quando in nouum genus cupediarum, & scutellam dulciculæ potionis inciderint, intemperantiùs se oppleant: ita multi illis γοργίοις, illis eloquentiæ delitijs insaturabiliter inhiantes, in eas se auidiùs ingurgitabant. Platonem certè quidem ait Dionysius Halicarnasseus σχήμασι ποιητικοῖς περιβάλλεσθαι ἀηδίας, ϰ̀ μάλιστα τοῖς γοργίοις

Gorgiæ imitatores.

Philostr. in epist.

Plutar. in vita.

D. Hieron. apol. adu. Iouin.

Γόργια quid.

Ep. ad Pomp.

ἀκαίρως καὶ μειρακιωδῶς ἐναβρυνέσθαι, *figuris poeticis & maximè Gorgiana illa pompa iuueniliter & intempestiuè luxuriari.* Qui etiam doctissimus historicus aliâs scribit, *Prodicum Ceum, Gorgiam Leontinum, & Tisiam, habuisse* μέγα ὄνομα ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐπὶ σοφίᾳ, *magnum in Græcia nomen propter sapientiam.* Rectè ait generatim in Græcia: neque enim eximius ille Gorgias de quo loquimur, vni tantum ciuitati atque oppido lucem ingenij sui facundiæque impertijt: abijt aliquando ad Thessalos, à quibus vt λόγιος quidam Ἑρμῆς diuinis propè honoribus fuit exceptus, & vt gratam illius memoriam in posteritatem omnem honorificè propagarent, communi omnium doctorum consensione decretum est, vt ῥητορεύειν appellaretur γοργιάζειν, quòd illum vnum omnium hominum Rhetorem existimarent eo nomine dignum & gloria. Quare non sine causa Maximus Tyrius cùm in Sophistarum mentionem incidisset, τὴν Γοργίου ῥητορείαν prædicauit: nam præter summum in orando artificium, duo quædam habuit dictionis ornamenta, noua, eximia & diuina, quæ singulari industria iuncta, & concinnè sociata, mirificam vim haberent ad mulcendos animos, penitúsque capiendos. Eminebat enim *sublimitas* quædam regia plena dignitatis, quam attigit Isidorus Pelusiota, cùm ait Gorgiam πολιτικοῖς λόγοις, hoc est *ciuili orationi* adiunxisse τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ τραγικὸν, *altum quoddam, magnificum & tragicum dicendi genus.* Efflorescebat in eius oratione *venustas*, ex omnium elegantiarum specie, & pulchritudine venerum admirabiliter col-

Dion. Halic. in Isocrat.

Γοργιάζειν. *Philostr. in ep. ad Aug.*

Isidor. Pelus. l. 2. ep. 42.

lecta, de qua memini sic proditum fuisse à Themistio: καί τοι Πρόδικος μὲν καὶ Γοργίας πολυτελεῖς τε ἐπεδείκνυντο καὶ γέμοντας ἡδονῆς λόγους. *Prodicus & Gorgias sanè ornatissimas atque omni suauitate plenas orationes ostentabant.* Sed de phrasi quidem politóque stylo eorum Principum, aliâs erit commodior dicendi locus. Hæc pauca vt inductorium gustum libare volui, vt à primo limine salutemus eloquentium hominum facundiam, qui acri & fœcundo ingenio, & luxuriante copia differendi, Sophistarum nationem progenerauerunt.

Themist. or. 7.

Num primi Sophistæ artificium dicendi adinuenerint. Pericles quomodo πλεῖστος εἰς τὴν ῥητορικήν. *Qui scripserint* τὰς καλουμένας τέχνας. *Antiphontis* νηπενθὴς ἀκρόασις. *Quid sit inuentum ab vnoquoque Sophistarum ad locupletandam eloquentiam. Diodorus Siculus & M. Tullius illustrati: emendati Philostratus & Suidas.*

CAP. VI.

QVI primi eloquentiæ doctores bene dicendi artem excogitarint, quæri inter homines eruditissimos video, neque satis inter eos conuenire. Nonnulli, vt Plinius & Suidas, Pherecydem orationis inuentorem esse volunt, vel Cadmum Milesium: alij Empedoclem,

qui tamen Poëtica venustate potiùs de arcanis & sublimibus rebus disputauit: quanquam eius auditores fuerunt Corax, Tisias, Gorgias, summi viri & in agendo excellentes. Fortè Pericles primus in Græcia videatur oratorium opus, vt longè operosissimam elegantissimámque picturam, bono in lumine collocauisse: sic enim de illo Suidas, Περικλῆς πρῶτος γραπτὸν λόγον ἐν δικαστηρίῳ εἶπε. *Pericles primus scriptam orationem in iudicio habuit.* Et quidem à Platone dicitur πάντων τελεώτατος εἰς τὴν ῥητορικὴν γενέσθαι, *perfectissimum fuisse oratorem* : vnde fuisse nominatum ὀλύμπιον ait Plutarchus, & in eius labris leporem habitauisse, dictum est suauissimè ab Eupoli. Dubitari tamen potest, num ille ingenio fretus & naturæ præstantia, quam eruditis Anaxagoræ disputationibus acuisset, sine vllo dicendi artificio, admirabilia illa præstiterit quæ feruntur; an via quadam & ratione in orando sit vsus. Nam Plato quidem ait Periclem ex Anaxagoræ consuetudine mentem atque exercitationem ἐπὶ τὴν τῶν λόγων τέχνην, *ad eloquentiæ artificium* præclarè traduxisse: contrà Cicero nullam doctrinam tum dicendi fuisse contendit. Mihi verò dubium nullum est, quin Sophistas Pericles audierit longè politissimos, à quibus si non perfectionem quandam artis ceperit, plurimùm tamen in concionando sit adiutus. Nam Damonis fuit auditor, quem historiæ monumenta nominant ἄκρον σοφιστὴν, *summum sophistam* (quíque propter excellentem animi prudentiam ostracismo fuit Athenis eiectus) & cum primis clarissimis illis versatus, qui lumina fue-

Pericli vnde eloquentia.

Plat. in Phædr.

Cic. in Brut.

runt Sophiſtarum. Quippe ferunt eum cum Protagora ſolidum vnum diem aliquando conſumpſiſſe in quæſtione vna diſputanda. Eſt igitur vero ſimile, è iucunda cum eloquentiſſimis hominibus congreſſione, hauſiſſe Periclem neſcio quem venuſtatis colorem illis temporibus inſuetum, quo mirificè in concionibus ſe in ciuium beneuolentiam inſinuabat: licet fortè non præceptiones artis vllas, quæ quidem literatum monumentis proditæ forent ſequeretur. Rectè etenim obſeruauit in Thucydidis vita Marcellinus, non ſolutam omnem orationem τῆς ῥητορικῆς εἶναι, hoc eſt non Rhetorico artificio compoſitam & inſtructam eſſe: quod veluti opinione ſua comprobans M. Tullius, ſcribit quoſdam præclarè locutos, qui tamen ornare nondum poterant ea quæ dicebant.

Cic. l. 3. de orat.

Atque vt in eo progrediamur quod cœpimus, & primos eloquentiæ artifices inquiramus, Græci cùm mentem in vltimam antiquitatem intendunt, primum artis ſcriptorem aiunt eſſe Antiphontem Athenienſem. Is autore Plutarcho πρῶτος ῥητορικὰς τέχνας ἐξήνεγκε γενόμενος ἀγχίνους, *cùm excellenti ingenio præſtaret, primus oratoriæ artis præcepta inuenit.* Sic autem ferunt eueniſſe, vt cùm ingenij motus haberet ad percipiendum celeres & acutos, & ſolutum & expeditum genus orationis, eam ipſam promptæ mentis facilitatem ad mœrentium hominum dolores mitigandos accommodaret. Nam ἀλυπίας, hoc eſt *indolentiæ* artem eſt profeſſus, habuítque in clariſſimis vrbibus, vt Phi-

De Antiphonte.

Ars ἀλυπίας.

lostratus nominat, *νηπενθεῖς ἀκροάσεις*, disputatio- nes veluti quædam *amuleta luctus*, quibus homines mœrore afflictos oratione solabatur. Id quoniam incredibili suauitate efficiebat, *Nestor* est appellatus. Eundem ait Quintilianus orationem primum omnium scripsisse & nihilominus artem composuisse. Et quidem citat Ammonius eius locum ἐν τέχνῃ, verb. σημεῖον. Quæ omnia de Antiphonte Rhamnusio intelligenda sunt, cùm duo fuerint eiusdem nominis Antiphontes eloquentia nobiles, vt Hermogenes animaduertit. Ego verò qua ratione præclarum id inuentum tribui illi homini verè possit, haud sanè video. Imprimis enim Antiphontis genitor fuit Sophilus, vt Plutarchus meminit σοφιστής, qui non modò filium, sed plurimos illustribus è familijs adolescentes, atque inter illos Alcibiadem in cognoscenda humanitate instituit. Itaque Sophilum doctissimi quidam scriptores διδάσκαλον ῥητορικῶν λόγων nominant: quomodo igitur primus in ea re filius Antiphon dici potest? Præterea Suidas de Antiphonte ita scribit, ἦρξε τοῦ δικανικοῦ χαρακτῆρος μετὰ Γοργίαν, *post Gorgiam*, inquit, &, vt notauit Plutarchus ὀλίγῳ νεώτερος αὐτοῦ, *paulo ætate posterior eodem.*

Philost. l. 1. de vit. Soph.

Fab. l. 3. c. 1.

Hermog. l. 2. de formis.

Philostr. de vit. Soph.

Liceat igitur mihi arbitrari, vel opinari potiùs & dicere, Sophistas illos coryphæos, quos superiori capite memoraui, vel instituisse primos artem, vel eam mirabiliter exornauisse. Quos æmulati deinde plurimi, cùm tantæ gloriæ cupiditate raperentur, artes & ipsi adornare cœperunt. Nam præter Antiphontem, Ly-

Antiquissimi artis Rhet. scriptores.

sias eadem ætate scripsit quoque τέχνας ῥητορικάς: quíque fuit paulò post Isæus, reliquit etiam τὰς ἰδίας τέχνας, ait Plutarchus. Isocrates primùm id studium reprehendit, & apertè quadam oratione carpit scribentes τὰς καλουμένας τέχνας. Postea tamen dulcedine laudis victus ad eam ipsam rem animum appulit: itaque sic de illo Tzetzes; scripsit λόγους βασιλικοὺς, τέχνας, καὶ παραινέσεις. Sequutus Aristoteles laurum ex eodem mustaceo appetijt, qui etiam plures alios eiusdem artificij scriptores meminit: laudat enim Καλλίππου τέχνας, τέχνας Παμφίλου, &c. qui Pamphilus idem ipse opinor est, quem M. Tullius ad Coracem & Tisiam adiungit, cùm de fundata & certis præceptionibus comprehensa eloquentia disputat.

Plutar. in vit.

Or. contr. Sophist.

Tzet. chil. 9.

L. 2. Rhet.

L. 3. de Orat.

Iam igitur opinationem nostram de Sophistis primis stabiliamus, doceamúsque breuissimè, quid ab illis in oratoriam facultatem, vel constituendam, vel ornandam sit profectum. Diodori Siculi clarum est illud testimonium de Gorgia: οὗτος καὶ τέχνας ῥητορικὰς πρῶτος ἐξεῦρε, καὶ κατὰ τὴν σοφιστείαν τοσοῦτον τοὺς ἄλλους ὑπερέβαλεν, &c. vertunt, *hic varias dicendi artes primus inuenit*, &c. Illud *varias*, omnino superfluum est, & obscuriorem reddit sensum, nec satis animaduertit Interpres Græcum morem: vocant enim artem rhetoricam τὰς τέχνας, vt constat è Plutarcho, Isocrate, alijs: Cicero tametsi vt plurimùm dicat artem dicendi, Græcos tamen imitatus, de Isocrate ita loquitur, *totúmque se ad artes componendas transtulisse*: vbi per *artes* vnicum dicendi artificium intelligit. Sed ad rem. Ille

Diod. Sic. l. 12.

Lux Diodoro & Tullio.

idem à Pausania dicitur Gorgias, *ἀνασώσασθαι μελέτην λόγων πρῶτος ἠμελημένην ἐς ἅπαν*, *primus exercitationem rhetoricam, & declamationem tam penitus abiectam & incognitam in adolescentium vsum reuocasse*, qua nihil dici potest ad parandam eloquentiam vtilius. Quid dicam de illis tribus ornamẽtis ab eodem ipso Gorgia diuinitus excogitatis, quibus omnis illuminatur & distinguitur oratio? Audiamus Siculum Diodorum rursum; *πρῶτος ἐχρήσατο τοῖς τῆς λέξεως σχηματισμοῖς περιττοτέροις, καὶ τῇ φιλοτεχνίᾳ διαφέρουσιν ἀντιθέτοις*, &c. *primus eximias dictionis figuras adhibuit*, &c. Quæ præterea sint ab illo inuenta ad splendorem, & elegantissimam speciem dominantis facundiæ, cùm scriptores alij, tum Philostratus multis verbis explicat lib. 1. de vita Sophistarum. Huius inuitante & extimulante gloria, Periclem Olympium nouis luminibus ornatiorem in dicendo factum, vero simillimum esse dicemus, si cogitemus quid Thucydidi euenerit eius æquali, quo cum ciues diu consilio & autoritate moderatus est: nam qui eius vitam annalium monumentis consignauit, ait eum *τὰς τοῦ Γοργίου ἀντιθέσεις καὶ τὴν τοῦ Προδίκου ἐπὶ τοῖς ὀνόμασιν ἀκριβολογίαν* secutum.

Pausan. ἐν Ηλιαχ.

Diod. Sic. l. 12.

Marcell. in vita.

Pergo de alijs dicere. Socius fuit Gorgiæ Tisias & cum eodem legationem obijt, vt meminit Pausanias: an hic igitur quidquam ad rhetoricum artificium contulit? non dubitauit Socrates hunc autorem inuentorémque tantæ rei facere: sic enim quodam loco exclamat: *φεῦ, δεινός γ' ἔοικεν ἀποκεκρυμμένην τέχνην ἀνευρεῖν ὁ Τισίας*, &c. *O quàm callidè abstrusam artem*

De Tisia.

Plat. in Phæd.

adinuenisse videtur Tisias, &c. Hunc audiuit Lysias inter Græciæ oratores clarissimus, qui nisi dictionem adamasset iudicio maturo dimensam & eximiè κεκολασμένην, eminere facilè inter omnes potuisset. Thrasymachus item Sophistes è primis vnus dicendi facultatem mirificè locupletauit: primus enim κῶλον & περίοδον in orationem inuexit, autore Suida; primus intellexit, etiam in soluta oratione, dum versum effugeres, modum tamen & numerum quendam oportere seruari: igitur ad illum numerosæ orationis principia referuntur. Theophrastus primum illum memorat induxisse συστρέψασαν τὰ νοήματα καὶ στρογγύλως ἐκφέρουσαν λέξιν. De hoc eodem sic in Phædro Plato: τῶν γε μὴν οἰκτρογόων ἐπὶ γῆρας καὶ πενίαν ἑλκομένων λόγων κεκρατηκέναι τέχνῃ μοι φαίνεται τὸ τοῦ Χαλκηδονίου σθένος, hoc est, *in commiserationibus autem à senectute & paupertate commouendis Chalcedonius orator excelluit.* Χαλκηδόνιον vocat Thrasymachum: malè proinde est in Philostrato, Καρχηδόνιον, Carthaginensem. Rectè apud Suidam Θρασύμαχος Χαλκηδόνιος σοφιστής. malè autem facit eumdem μαθητὴν τοῦ Πλάτωνος φιλοσόφου καὶ Ἰσοκράτους τοῦ ῥήτορος, hoc est *Platonis Isocratísque discipulum.* Peritè M. Tullius libro de Claris Orat. posteriorem Isocratem illo ponit: & alio loco, *Thrasymachus & Gorgias, qui primi traduntur arte quadam verba iunxisse.* Sed hæc satis, nam alia quæ à quoque Sophistarum diuinitus excogitata sunt, prodit Socrates.

De Thrasymacho.

Cic. in Orat. Dionys. Halicarn.

Emendati Philostr. & Suid.

Cic. in Orat.

in Phadro.

Ars

Ars Sophistarum à multis laudata, & Sophistæ ipsi honorati. Dicti ἐπιστήμονες. Ars eorum ποικίλη. Reges appellati. Pompa excepti à ciuitatibus. Vt Genij culti. Etiam in honore apud Christianos.

CAP. VII.

SVMMA quondam in gloria fuerunt qui Sophisticam artem profitebãtur: siue illos intueamur primos veluti architectos huius tanti operis atque studij, qui omnium propè artium dignitatem ingenij sui amplitudine complexi, de omnibus rebus disputabãt, quos Philostratus τοὺς σοφιστεύσαντας ἐν τῇ δόξῃ τοῦ φιλοσοφῆσαι nominat: siue oculos intendamus in eos, qui postea consecuti sunt, eloquentiæ magistri, & in docenda bene dicendi facultate admirationi omnibus fuerunt, quos idem Philostratus ait κυρίως προσρηθέντας σοφιστάς, *verè & propriè nuncupatos Sophistas.* Neque enim hîc de illis ago, qui facundia abusi, & ingenio malitiæ studijs erudito, propter sordes & veteratoriam in agẽdo calliditatem, Sophistarũ nomen odiosum effecerũt, de quibus à me pleniùs suo loco explicabitur. Est igitur verissimum quod Themistius animaduertit, ὅτι πάλαι σεμνόν τι ἦν καὶ ἐπ' ἀξιώσει, *quòd Sophistæ plena olim dignitatis & honoris fuit appellatio:* sic enim omnes existimabant, tam

Sophistæ honorati.

Themist. or. 4.

politos in dicendo, tàmque abundantes incredibili rerum varietate, qui iuuentuti admirabilia quædam pollicerētur, magnos quosdam esse oportere, & reipub. fructuosos. Illos proinde Atheniensis Hippocrates τῶν σοφῶν ἐπιστήμονας vocabat, *omnis eruditionis compotes*, qui res ad sapientiam pertinentes intelligerent. Nam rogatus quem Sohistam intelligeret, ἐγὼ, inquit, ὥσπερ τοὔνομα λέγει, τοῦτον εἶναι τὸν τῶν σοφῶν ἐπιστήμονά φημι. Quo mihi effato significare videtur, neminem id nomen sustinere pro dignitate posse, qui non inde ab adolescentia pectus suum omnium propè scientiarum varietate compleuerit. Itaque Marcus Byzantius eloquentia clarus, de hac arte apud se reputans, & vt verbis vtar Philostrati, ὡς πολλή τε καὶ ποικίλη, *quàm varia sit atque multiplex*, cum Iride illam componebat. Si quis enim in Iride colorem tantum vnum intueatur, erit quidem quo reficiat oculos, & splendore illo vt circino dimēso recreetur. At si omnes spectet colores ea temperatione coniunctos, & cælesti velut manu discriminatos, tum rem totam mirabitur longe vehementiùs & iustiùs. Quod idem euenire illi necesse est, qui Sophisticæ artis pulchritudinē animaduertet, non doctrina tantum vna, sed complurium varietate constantem. Hinc illustria eruditissimorum elogia, qui huius artificij gloriam laudibus in cælum euehunt & omnibus anteponunt. Himerius quidem apud Photium, alios homines lōgè inferiores Sophistis opinabatur, quos honoris causa nuncupabat Ἀττικὴν ἀηδόνα, qui ipsum Codrum aurea prosapia & nobili-

Ἐπιστήμονες.

Plato in Protag.

Philostr. l. 1. de Soph.

Iris quædam Ars Sophistarum.

Sophistæ Atticæ ἀηδόνες.

tate superarent: & in quadam elegantissima oratione, quam in Phœbum Procõsulis filium dixit, Scholam Sophistarum nominat *τὰ βασίλεια μουσείων*, *regalia veluti Musarum domicilia*.

Ita verò creuit dignitas & huius artis existimatio, vt amplissimi honoris loco & commendationis, doctissimis hominibus tribueretur Sophistæ appellatio. Æliano, cùm in Italiæ sinu Græcis fuisset Latinísque literis studiosissimè imbutus, qui tum præsides ei rei fuerũt atque omnium coryphæi, nomen Sophistæ detulerunt. Sed homo vel cõscius imbecillitatis suæ, vt qui tantum sustinere dignitatem non posset, vel modestiæ retinens, id decus honestè recusauit, & se potiùs ad scribendum contulit. Eius amici & qui in senatu eloquentium censebantur, mirati plurimùm sunt, eum *ὄνομα οὕτω μέγα ὂν*, ait Philostratus, *tantum nomen & tam gloriosum* abnuere voluisse. Sic D. Gregor. Nazian. verè opinor *τὴν πολυύμνητον σοφιστικὴν* nominauit, *celebratissimam artem Sophistarũ*. Quin fuerũt etiam aliqui sapientiæ nomine celebrati, qui Sophistam esse plus propè ducerẽt, quàm Romæ triumphare, quàm sceptro & diademate potiri. Qua fuisse in opinione puto Libanium, cui cùm magnus Imperator honorificum genus dignitatis, nimirum Aulæ, seu palatij præfecturam obtulisset, quæ non nisi clarissimis hominibus deferri consueuit, gratias egit Imperatori, & munus repudiauit, vt ait Eunapius, cùm diceret *τὸν σοφιστὴν εἶναι μείζονα*, *Sophistam esse quiddam gloriosus atque maius*. Ab hac mente non longè abhorret Themistius, qui paria propè aiebat esse philo-

In Sophistæ nomine quãta dignitas.

Philostr. l. 2.

Greg. Naz. or. 14.

Themist. or. 4.

Sophistæ Reges.

Eunap. in Iulian. & in Proæres.

ſophum & Imperatorem. Et quidem vulgo Sophiſtæ *Reges* nominabantur. Eunapius de Iuliano Sophiſta, ἐτυράννει τῶν Ἀθηνῶν, *regnum veluti quoddam Athenis obtinuit*: & aliâs de ſimilibus doctoribus, ἐπὶ λόγοις βασιλείαν εἶχον. Sic doctiſſimus Gregorius Naz. in ep. Themiſtium βασιλέα τῶν λόγων vocat: & S. Hieronymus Ciceronem, *Regem oratorum*. Ruffus Sophiſta Herodem Atticum nominabat δεσπότην καὶ Ἑλλήνων γλῶτταν, καὶ λόγων βασιλέα· *dominum, Græcorum linguam, & Regem eloquentiæ*, vt eſt apud Philoſtratũ l. 2. Apud Lucianũ qui bellum nobis exhibuit eloquentiæ præceptorem, *Ad hunc*, inquit, *ſi acceſſeris, confeſtim Rhetor eris egregius*, βασιλεὺς ἐν τοῖς λόγοις, τὰ τέθριππα ἐλαύνων τοῦ λόγου, *rex eris eloquentiæ, orationis moderans quadrigas*. Hi reges cùm in oppida & ciuitates ingrederentur, fiebat omnium cõcurſus ad nouum & iucundum ſpectaculum, quaſi heros, aut quiſpiam fortunatus in pace aut bello princeps adeſſet. S. Chryſoſtomus Iulianũ Monachum laudans, cõfert ingreſſum illius in ciuitatem, cum Rhetorum & Sophiſtarum aduentu, docétque longè ſplendidiorem factum fuiſſe omnium concurſum, ad ſanctum virum cõtuendum: τούτου εἰς τὰς πόλεις ἐμβαλόντος, σπανιάκις δὲ τοῦτο ἐγίνετο, οὔτε ῥητόρων, οὔτε σοφιστῶν, οὔτε ἄλλου τινὸς εἰσελαύνοντος, τοιαύτη τις ἐγίνετο συστροφή, *hoc ingrediente ciuitates, quod rarò fiebat, neque Oratoribus, neque Sophiſtis, neque vllo alio ingrediente tantus fiebat concurſus*. Quiddam etiam longè magnificentius, atque ad laudem & commẽdationem illuſtrius dixit Libanius, nimirum Sophiſtas non tanquam reges fuiſſe habitos, ſed ὥσπερ δαίμονας παν-

Proœm. qq. Hebraic.

Lucian. ἐν ῥητ. διδασ.

Pompa excepti.

S. Chryſoſt. in ep. ad Epheſ.

Culti vt Genij.

Liban, decla. 29.

τεχοῦ θαυμαζομένους ἐπὶ τοῖς λόγοις, velut genios & augustioris formæ indigetes vbique gentium admirationi fuisse, ob excellentem & mirabilem dicendi rationem.

Itaque eorum fama longè disseminata per regiones oráſque omnes terrarũ, etiam barbaris hominibus in extrema India positis, acrem & honestam cupiditatem inijciebat videndi Sophistam & cõueniendi: quod si fieret, haud exigui boni accessionem fieri sibi credebant. Amitrochates ab vltimo Oriente, tria quædam quæ plurimi fieri didicerat, per literas ab Antiocho petijt, & ad se mitti postulauit, dulce vinum, caricas, & Sophistam, empta omnia sua pecunia. Rescripsit autem ad Indum illum Imperatorem sic Antiochus: *Vinum dulce, & caricas ad te nos mittemus; Sophistam verò apud Græcos vẽdi leges prohibent.* Non barbarus sed Græcus fuit, specimen ingenij veræque laudis Phocion, qui pro ingentibus muneribus petijt ab Alexãdro sibi donari Echecratidem Sophistam; tanti hominem faciebat. Cautus ille in tyrannide Dionysius minor, aliquid etiam ex ea gloria Sophistarũm, vtilitatis capiebat: Sophistas enim alere multos ferebatur, cupiens δι' ἐκείνων θαυμάζεσθαι, ait Plutarchus. Hinc Luciani pulcherrimum illud elogium, σεμνότατον δὲ πάνδημον ὄνομα σοφιστής. *Sophista nomen est cumprimis honorificum, & omnium ore celebratum.* Et ne quis fortè id in prophanis tantùm hominibus verum esse putet, possum ostẽdere etiam in luce Christianæ religionis eos habitos in honore & cõmendatione fuisse. Nam in publica disputatione Manetis Patriarchæ Manichæorũ cũ Archelao Episco-

Athenæus l. 14.

Ælian. l. 1.

Plutar. in apophth.

Lucian. in Rhet. præc.

Epiphan. hæres. 66.

po Catholico in Mesopotamia, constituti sunt communi iudicio quatuor iudices, inter quos vnus fuit Sophista, qui rem obscuram & perdifficilem autoritate & sapientia sua terminarent.

Genera honoris quædam memorantur quibus affecti Sophistæ. Statuæ publicæ & priuatæ Hermæ. ἀκροατῶν ἐπιχύσεις. in Tribubus ciuitatum inscriptio. Decretæ legationes & præsertim βασίλειοι πρεσβεῖαι. Immunitates è legibus, annonæ, dignitates. In palatiis honor. Musei σιτήσεις. Δωρεαὶ Imperatorum & δῶρα. Tractoriæ, &c.

CAP. VIII.

Statuis honorati publicè.

MVLTA honoris & commendationis genera animaduerti, quibus antiqui gloriosos illos eloquentiæ & humanitatis promos condos insignire voluerunt. Statuis imprimis ornabantur, haud vulgari testificatione laudis & gloriæ, vt ad perennem hominum memoriam in amplissimis vrbium locis diutissimè hærerent. Atque vt omittam quod parenti Sophistarum Gorgiæ solidam ex auro positam fuisse statuam ferunt, in eo Græciæ loco, quo nullus potuit esse splendidior: certè in hoc genere vicit omnem expectationem quod Sophistæ Proæresio contigit. Nam cùm eum Imperator Romam ire voluisset, do-

micilium imperij atque gloriæ, vt pulchritudinem illius vrbis, & nondum obsoletam maiestatem videret, ita senatum populúmque deliniuit, inusitata numerosæ dictionis suauitate & lenocinio, vt de illo eximiè ornando cogitarent. Statuam igitur, ne suauissimi hominis memoria moreretur, pari magnitudine & colosseam celeberrimo in loco ponendam curãt, cum magnificentissimo hoc elogio: REGINA RERVM ROMA REGI ELOQVENTIÆ. Athenas inde redeuntem donis plurimis cohonestauit Imperator, insulas non paucas numero neque exiguas concessit: primatiam dignitatem adiecit, vt Στρατοπεδάρχης vocaretur. Consimili etiam honore cohonestatus fuit Aristides, sed à Smyrnensibus, qui locarunt ei simulachrum in foro, cum hac nobili epigraphe, Σμύρνης οἰκιστῇ, *Smyrnæ conditori.* Reliquos prætereo. Eorum item imagines in priuatis bibliothecis & porticibus collocabantur, vt istius admirandæ facundiæ specimina. Certè Herodis Attici pater in xystis & curriculis domus suæ, habuit τῶν πάλαι ῥητόρων ξμᾶς, vt meminit in Scopeliano Philostratus. Quod studiosiùs ab auditoribus discipulísque factum par est credere: qui etiam magistris doctoribúsque suis, non minùs quàm Numinibus libare consueuerunt: τῶν ἀκροατῶν ἐπιχύσις vocat Theophrastus lib. de Temulẽtia.

Eunapius.

Philost. in vita.

Priuatæ illorum imagines.

Athen. l. 10.

Decreta verò ciuitatum multa sunt, & plenissimæ honoris testificationes, ex quibus liceat intelligere, quid de illa disertorum hominum natione sentirent. Ciuitate publicè donabantur, per Græciam tribubus inscribebantur;

Philostr. in Hipp.
Luc. in Bis accus.

quod honoris causa euenisse dicunt Hippiæ, qui φυλαῖς ἐνεγράφη πόλεων μικρῶν τε καὶ μειζόνων. Lucianus de Rhetorica loquens, à qua se ornatum fatetur, *Illa*, inquit, ἐς τοὺς Ἕλληνας ἐνέγραψε, *ciuitatibus Græciæ me ascripsit.*

Quòd si fortè causa esset grauior, in qua propter negotij magnitudinem, omnibus ingenij viribus atque eloquentiæ opus foret, tum verò è lõginquis etiam regionibus aduocabantur Sophistæ, si commodè id fieri potuisset, qui in ciuium luce, in oculis populorum, velut in theatro latè resonante, vim suam in dicendo mirabilem panderent. Memini hîc Polemonis in choro Sophistarum æuo quidem suo facilè omnium clarissimi, quem Sardes euocauit Smyrna vir Lydorum opulentissimus, vt patronus esset in ea causa, in qua de bonis eius omnibus agebatur. Egit Polemo, & omnium expectationi respõdit, cùm vndique magni fierent concursus ad audiendum: nec tam mihi videtur, vt est in Oraculo, ἀργυρέαις λόγχαις, quàm aureis pugnasse atque in eo iudicio contendisse: nam ferè mille & quingentos aureos nummos pro vna dictione domum reportauit.

Legationes decretæ.

Diodor. l. 12.

Quid dicam, quòd Legati à ciuitatibus sint publico iudicio delecti ad res magnas cõficiendas? parúmne docet quantum nomen, quanta eorum existimatio fuerit? Gorgiam ait Diodorus Siculus missum legatum à Leontinis ad Athenienses, cùm illo præstantiorem haberent neminem, atque omnia ex animi sui sententia confecisse: θαυμασθέντα ἐν τῇ Ἀθήναις ἐπὶ τέχνῃ ῥητο-

εὐχῆ, *cùm magnam ſui admirationem Athenis dicēdi ſolertia artificióque mouiſſet.* Hippias negat apud Platonem ſe otioſum eſſe poſſe. Nam Elienſes, inquit, ciues, cùm aliquid negotij tractandum eſt cum alia quapiam ciuitate, mihi præ cæteris legationes committunt, idoneum me iudicem ac nuntium exiſtimantes eorum quæ apud ſingulas ciuitates dicuntur, &c. Id Socrates ait eſſe, τὸ τῇ ἀληθείᾳ σοφόν τε καὶ τέλεον ἄνδρα εἶναι, *verè ſapientis & perfecti viri proprium.* Imperatoris Adriani temporibus, Sophiſtæ ad eum multi è diuerſis nationibus legati ſunt miſſi, non ſine ingenij gloria & ciuium vtilitate. Marcum vidit Sophiſtam Byzantium reip. ſuæ cauſam agentem, cúmque, vt Philoſtrati verbo vtar, ἠγάσθη, *admiratione proſequutus eſt.* Vidit & Polemonem pro Smyrnæis legatione fungentem, à quo fuit ita oratione captus & conſtrictus, vt vno die mille myriadas in Smyrnæorum ciuitatem impenderit. Scopeliani etiam βασίλειοι πρεσβεῖαι multæ memorantur, ſed vna eminet, quam è communi totius Aſiæ concilio ſuſcepit. Vetuerat enim Imperator vllas vites eſſe in Aſia, & quæ iam eſſent, euellendas, & funditus exinaniendas mandarat, quòd in vino ſeditionem agitare viſi fuiſſent. Res ergo tam difficilis, támque ardua, digna vno Scopeliano videbatur, qui tanquam Orpheus Thamyríſque deliniret Imperatorem. Et quidem ita mouit orbis Dominum, vt omnia quæ voluiſſet, plus verò etiam conſequeretur. Sed in eo genere plurima ſunt exempla quæ prætermitto.

Plato in Hipp. Ma.

Honoratos quoque Sophistas in edictis Imperatorum video atque legibus; quod quia dissimulari non potest aut negari, genus puto commendationis longè clarissimum. Quod Themistius significare videtur, cùm ita scribit: *Sophistam leges* ἔντιμον ὑπολαμβάνουσι, καὶ οὐ πάντῃ ἀχρεῖον τῇ πολιτείᾳ. *honori ac dignitati ducũnt, nec reipub. prorsus inutilem arbitrantur.* Imprimis ergo vacationem à muneribus habent in legibus: nam D. de excusat. l. 6. §. 11. τὸν ἐν Ῥώμῃ σοφιστεύοντα ἢ συνταξίῳ ἢ καὶ χωρὶς συντάξεως ἄφεσιν ἔχειν, &c. *Sophistam qui Romæ docet, siue gratis, siue ob mercedem doceat, vacationem habere à Diuis Seuero & Antonino est constitutum, perinde quasi in patria profiteatur.* Aliâs annonæ illis & commoda lege definiuntur. Et nimirum iudicio antiquitatis Sophistica directum iter ianuáque fuit ad dignitates. Quum magna Romæ sub Imperatoribus doctorum & professorum affluxisset copia, adeò *floruit* (verba sunt Tranquilli) *vt nonnulli ex infima fortuna in ordinem senatorium, atque ad summos honores processerint.* Magnificè Imperatores duo in Cod. Theodosiano edicunt, vt Sophistæ qui viginti annos cum laude docuerint, maximis honoribus & dignitatibus perfruantur: vbi etiam duo nominantur Sophistæ, Martinus & Maximus, qui codicillis Comitiuæ ordinis primi honorati dicũtur. Ea ex lege Themistius, πῶς δέλτοις, videlicet aureis Imperatorũ literis eximios honores cõsecutus est, qui vt ipse de se ait, εἴκοσιν ἐνιαυτοῖς *totos annos viginti*, Cõstantinopoli docuerat. Quod institutũ esse antiquissimũ Fabius Quintilianus ostẽdit,

Themist. or. 4.

Honorati legibus & edictis Imperat.

Sueton. de clar. Rhet.

Cod. Theod. de Profess.

Fab. in Præf. oper.

qui impetratā ſtudijs ſuis quietem ait, quæ per viginti annos erudiendis iuuenibus impenderat. Ex eodem Codice, eorum etiam qui ſunt ex vicarijs, dignitate potiuntur. Vicarij autem, cùm, vt aiunt legum Interpretes, Duci & Comiti æquipararentur, fiebant illi Duces & Comites, non ſine ampliſſimæ dignitatis ſignificatione. Hinc illa in Aulis Imperatorum, eorum hominum dignitas & veneratio. Eugenius quem Arbogaſtes propè inuitum ad tyrannidem impulit, ſub Theodoſio Imperatore Sophiſtes fuit, in palatio cumprimis honoratus, ita, inquit Zoſimus, eruditus, ὥστε καὶ ῥητορικὸν ἐπανελέσθαι βίον, καὶ προεστάναι διδασκαλείου, *vt & oratoriam profiteretur, & ſcholam aperiret*. Addit eundem ſummo fuiſſe in honore apud omnes, διὰ παιδείας ὑπερβολήν; atque omnino eſt neceſſe plurimum illum potuiſſe, qui ſubitò magnos exercitus, & dilectu ſuperbiſſimo copias ſibi obedientes inuenerit.

Zoſim. l. 4.

Neque verò honorandi id genus, quod etiam ab Imperatoribus manabat, aut tenue, aut ſilendum puto, cùm Sophiſtas in Muſeo velut in Prytaneo ali iubebant. Muſeum autem, vt Græci Rhetores monent, τράπεζα Αἰγυπτία, ξυγκαλοῦσα τοὺς ἐν πάσῃ τῇ γῇ ἐλλογίμους. *Ægyptia menſa fuit, quæ ex omni orbe terrarum eloquentiſſimos quoſque viros conuocabat.* Adrianus Imperator cùm Dionyſium Mileſium Sophiſtam non humilium gentium ſatrapam deſignaſſet, adiunxit etiam illum equeſtris ordinis hominibus, καὶ τοῖς ἐν τῷ Μουσείῳ σιτουμένοις, ait Philoſtratus: qui etiam de Polemone memorans ſic inſit: *Imperator ka-*

Muſei σίτησις.

Philoſtr. l. 1. de vit. Soph.

πλεξεν αὐτὸν καὶ τῷ τοῦ Μουσείου κύκλῳ ἐς τὴν Αἰγυπτίαν σίτησιν, *annumerauit in Musei circulo & ad mensam Ægyptiam admisit.*

Sed cùm plurimæ sint honorandi rationes quibus Dynastæ & imperiorum Domini Sophistas ornarunt, tum ferè omnes ad duo veluti capita reuocari posse videntur, nimirum ad δωρεὰς & δῶρα, de quibus in Adriano Tyrio Sophista meminit Philostratus. *Marcus*, inquit, *Imperator Sophistam Adrianum miratus eum magnum effecit* δωρεαῖς τε καὶ δώροις. Tum subiungit, *Voco autem* δωρεὰς, *publici victus honorarium* (ita reddere malo σιτήσεις, quàm vt vulgo vertunt sportulas stipendiáve, nam omnino τράπεζαν Αἰγυπτίαν intelligit) *prærogatiuas, immunitates, Pontificatus, & cætera quæ viros illustrant.* Δῶρα verò, *aurum, argentum, equos, mancipia, & quæcunque diuitiarum nomine censentur.* Quibus quidem omnibus & Adrianum & omnes ex gente illius expleuit. Hæc latinus Philostratus l. 2. de vit. Sophist.

Δωρεαὶ, & Δῶρα.

Ad hæc addi possunt Tractoriæ & publici cursus euectio, quæ nonnunquam terra & mari Sophistis concedebatur. Donauit sanè Polemoni Traianus Imperator ἀτελῆ πορείαν διὰ γῆς καὶ θαλάττης, *liberam & immunem terra marique vehiculationem*, quam illustrium & honoratorum hominum priuilegium fuisse constat. Ad extremum ipsi Imperatores & principes in repub. viri auditoria Sophistarum atque scholas præsentia sua cohonestabant. Pompeius tot gentium, & nationum victor & triumphans Rhodum cùm venisset, πάντων μὲν ἠκροάσατο τῶν σοφιστῶν,

Tractoriæ.

Idem l. 1. in Polem.

Plutar. in Pomp.

καὶ δωρεὰν ἑκάστῳ τάλαντον ἔδωκε, autore Plutarcho. Hermogenes ea fuit existimatione facundiæ adolescens & pænè puer, vt ad eum audiendum quindecim tantùm annos natum Marcus Imperator summa cupiditate accederet. Auditorium igitur ingressus diuite orationis copia promptum suspexit, καὶ δωρεὰς λαμπρὰς ἔδωκεν, ait Suidas. Plura exempla prostant in historijs, sed omittantur.

Appellationes quædam honorificæ, quibus ornati Sophistæ olim fuerunt, velut in tabella ante oculos ponuntur.

CAP. IX.

LVBET hîc attexere compellationes perhonorificas Sophistarum, quibus aut vulgi aut eruditorum hominum iudicio donabantur, vt etiam inde constet, quantum gloria & communi opinione præstiterint. Fuerunt autem illæ eiusmodi, vt nec maiores, nec illustriores quæri debeant, neque fingi cogitatione possint. Non enim nominati modò fuerunt à diuinitate sermonis ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΙ, quod Tyrtamo cõtigit elegantissimo Peripateticorũ; sed quod multo est magnificentius, ΘΕΟΙ. Proæresium θεὸν appellabant quidam, ait Eunapius. Quo ex more M. Tullius *Deum in dicendo* Crassum nun-

Θεόφραστοι.

Θεοί.

rum nomen vindicare cœperunt. Addit verò tradi septem fuisse, qui primi omnium, quia de rebus naturalibus quærere ac disputare sunt ausi, sapientes haberi appellaríque meruerunt. Certè ab vno Solone profluxit eorum hominum natio atque secta, qui, vt Plutarchus meminit, τὴν καλουμένην σοφίαν persequebantur, & diutissimè fuere nominati σοφοὶ, quousque in eiusdem nominis possessionem Sophistæ inuaderent.

Iisdem plurima fuere imposita nomina quæ singularem dictionis elegantiam & mirabilem suauitatem ostenderent. Dicti enim sunt à Platone & Cicerone λογοδαίδαλοι, à picta & expolita orationis varietate. Hinc Ausonius *Logodædaliam*, vocat poliundæ orationis artificium, in Thecnopægn.

Λογοδαίδαλοι

Et Logodædalia studet modò quid nimium? trux.

Ἀηδόνες.

ΑΗΔΟΝΕΣ, *Luscinia*. De suauissima enim oratione dicitur ἀηδὼν Euripides in Hecuba,

Σπεῦδαζε πάσας ὡς ἀηδόνος στόμα
Φθογγὰς ἱεῖσα.———

Annitere omnigenos velut os lusciniæ sonos emittens. Dionem Chrysostomum vocabant ἀηδόνα σοφιστῶν, *lusciniam Sophistarum.* Libanius Declam. 29. Socratem etiam nominat ἀηδόνα. Et Euripides eundem πάνσοφον ἀηδόνα μουσῶν, vt est apud Laërtium l. 2. S. Gregor. Nyssenus verè dixit Magnum Basilium sanctissimum & eloquentissimum Pontificem τὴν τῶν δογμάτων χρυσῆν ἀηδόνα. Eodem modo Cinesias apud Aristophan. dicitur λιγύμυθος ἀηδὼν, *suauidica philomela.*

Σειρῆνες.

ΣΕΙΡΗΝΕΣ, *Sirenes.* Nam vt est apud Pausaniā

in

in Attic. Consueuerunt etiamnum λόγων τὸ ἐπαγωγὸν Σειρῆνι εἰκάζειν. Hinc Philostratus de Isocrate: *Siren quæ Isocratis Sophistæ monumento, canentis speciem præ se ferens insidet*, πειθὼ κατηγορεῖ τοῦ ἀνδρὸς, *facund: hominis suadelam arguit.* Eunapius de Eustathio Sophista, τῶν μουσικῶν οὐκ ἀπῇχε σειρήνων. Sophista quoque Damascius in eadem re, ἰσχὺν λόγων ἄμαχον καὶ σειρῆνα εὐγλωττίας dixit, *insuperabilem orationis vim & eloquentiæ Sirenem.* Synesius Herculiano viro docto & diserto γλυκεῖαν Σειρῆνα τῶν λόγων, *suauissimam sermonum Sirenem* attribuit ep. 138. Euripides pro delenificis sermonibus callidorum Sophistarum vsurpauit in Andromache.

> Κἀγὼ κλύουσα τούσδε σειρήνων λόγους
> Σοφῶν, πανούργων, ποικίλων λαλημάτων, &c.
> *Ego verò audiens istos Sirenum sermones*
> *Callidæ, veteratoriæ, variæ loquacitatis.*

ΚΟΜΨΟΙ ῥήτορες, *Belli & venusti Rhetores.* Iulianus Imperat. or. 3. Panegyr. ἀποτορνεύων τὰς περιόδους καθάπερ οἱ κομψοὶ ῥήτορες. Libanius Declamat. 6. Οἱ κομψοὶ ῥήτορες οἷς ὁ βίος λέγειν, *venusti oratores quorum in dicendo vita occupatur.* S. Gregor. Nazianz. or. 27. Ἀλλ' οὐδὲ τῶν κομψῶν τις καὶ ἡδέων ἐγὼ, καὶ οἷος κολακείᾳ κλέπτειν τὴν εὔνοιαν, *sed neque de numero sum elegantium & festiuorum in dicendo*, &c. Themistius orat. 7. Nostræ quoque orationes, sunt Mnemosynes ac Iouis fœtus, καθάπερ οἱ κομψοί τι ἐκεῖνοι καὶ φιλοπαίγμονες.

Κομψοὶ ῥήτορες.

ΓΛΩΤΤΑΙ, *Linguæ*, hoc est oratione pollentes, & incredibili homines facundia. Rufus Sophista Herodem Atticum nominabat Ἑλλή-

Γλῶτται.

rum nomen vindicare cœperunt. Addit verò tradi ſeptem fuiſſe, qui primi omnium, quia de rebus naturalibus quærere ac diſputare ſunt auſi, ſapientes haberi appellaríque meruerunt. Certè ab vno Solone profluxit eorum hominum natio atque ſecta, qui, vt Plutarchus meminit, τὴν καλουμένην σοφίαν perſequebantur, & diutiſſimè fuere nominati σοφοί, quouſque in eiuſdem nominis poſſeſſionem Sophiſtæ inuaderent.

Iiſdem plurima fuere impoſita nomina quæ ſingularem dictionis elegantiam & mirabilem ſuauitatem oſtenderent. Dicti enim ſunt à Platone & Cicerone λογοδαίδαλοι, à picta & expolita orationis varietate. Hinc Auſonius *Logodædaliam*, vocat poliundæ orationis artificium, in Thecnopægn.

Λογοδαίδαλοι

Et Logodædalia ſtudet modò quid nimium? trux.

Ἀηδόνες.

ΑΗΔΟΝΕΣ, *Luſciniæ*. De ſuauiſſima enim oratione dicitur ἀηδών Euripides in Hecuba,

Σπούδαζε πάσας ὡς ἀηδόνος στόμα
Φθογγὰς ἱεῖσα.———

Annitere omnigenos velut os luſciniæ ſonos emittens. Dionem Chryſoſtomum vocabant ἀηδόνα σοφιστῶν, *luſciniam Sophiſtarum*. Libanius Declam. 29. Socratem etiam nominat ἀηδόνα. Et Euripides eundem πάνσοφον ἀηδόνα μουσῶν, vt eſt apud Laërtium l. 2. S. Gregor. Nyſſenus verè dixit Magnum Baſilium ſanctiſſimum & eloquentiſſimum Pontificem τὴν τῶν δογμάτων χρυσῆν ἀηδόνα. Eodem modo Cineſias apud Ariſtophan. dicitur λιγύμυθος ἀηδὼν, *ſuauidica philomela*.

Σειρῆνες.

ΣΕΙΡΗΝΕΣ, *Sirenes*. Nam vt eſt apud Pauſaniã

in

in Attic. Consueuerunt etiamnum λόγων τὸ ἐπαγωγὸν Σειρῆνι εἰκάζειν. Hinc Philostratus de Isocrate: *Siren quæ Isocratis Sophistæ monumento, canentis speciem præ se ferens insidet*, πειθὼ κατηγορεῖ τοῦ ἀνδρὸς, *facundi hominis suadelam arguit.* Eunapius de Eustathio Sophista, τῶν μουσικῶν οὐκ ἀπῆγε σειρήνων. Sophista quoque Damascius in eadem re, ἰσχὺν λόγων ἄμαχον καὶ σειρῆνα εὐγλωττίας dixit, *insuperabilem orationis vim & eloquentiæ Sirenem.* Synesius Herculiano viro docto & diserto γλυκεῖαν Σειρῆνα τῶν λόγων, *suauissimam sermonum Sirenem* attribuit ep. 138. Euripides pro delenificis sermonibus callidorum Sophistarum vsurpauit in Andromache.

> Κἀγὼ κλύουσα τούσδε σειρήνων λόγους
> Σοφῶν, πανούργων, ποικίλων λαλημάτων, &c.
> *Ego vero audiens istos Sirenum sermones*
> *Callidæ, veteratoriæ, variæ loquacitatis.*

ΚΟΜΨΟΙ ῥήτορες, *Belli & venusti Rhetores.* Iulianus Imperat. or. 3. Panegyr. ἀποπεμψάμενοι τὰς περιόδους καθάπερ οἱ κομψοὶ ῥήτορες. Libanius Declamat. 6. Οἱ κομψοὶ ῥήτορες οἷς ὁ βίος λέγειν, *venusti oratores quorum in dicendo vita occupatur.* S. Gregor. Nazianz. or. 27. Ἀλλ᾽ οὐδὲ τῶν κομψῶν τις καὶ ἡδέων ἐγὼ, καὶ οἷος κολακείᾳ κλέπτειν τὴν εὔνοιαν, *sed neque de numero sum elegantium & festiuorum in dicendo*, &c. Themistius orat. 7. Nostræ quoque orationes, sunt Mnemosynes ac Iouis fœtus, καθάπερ οἱ κομψοί τι ἐκεῖνοι καὶ φιλοπαίγμονες.

Κομψοὶ ῥήτορες.

ΓΛΩΤΤΑΙ, *Linguæ*, hoc est oratione pollentes, & incredibili homines facundia. Rufus Sophista Herodem Atticum nominabat Ἑλλή-

Γλῶτται.

tum nomen vindicare cœperunt. Addit verò tradi ſeptem fuiſſe, qui primi omnium, quia de rebus naturalibus quærere ac diſputare ſunt auſi, ſapientes haberi appellaríque meruerunt. Certè ab vno Solone profluxit eorum hominum natio atque ſecta, qui, vt Plutarchus meminit, τὴν καλουμένην σοφίαν perſequebantur, & diutiſſimè fuere nominati σοφοὶ, quouſque in eiuſdem nominis poſſeſſionem Sophiſtæ inuaderent.

Λογοδαίδαλοι

Iiſdem plurima fuere impoſita nomina quæ ſingularem dictionis elegantiam & mirabilem ſuauitatem oſtenderent. Dicti enim ſunt à Platone & Cicerone λογοδαίδαλοι, à picta & expolita orationis varietate. Hinc Auſonius *Logodædaliam*, vocat poliundæ orationis artificium, in Thecnopægn.

Et Logodædalia ſtudet modò quid nimium? trux.

Ἀηδόνες.

ΑΗΔΟΝΕΣ, *Luſciniæ*. De ſuauiſſima enim oratione dicitur ἀηδὼν Euripides in Hecuba,

Σπούδαζε πάσας ὡς ἀηδόνος στόμα
Φθογγὰς ἱεῖσα.———

Annitere omnigenos velut os luſciniæ ſonos emittens. Dionem Chryſoſtomum vocabant ἀηδόνα σοφιστῶν, *luſciniam Sophiſtarum.* Libanius Declam. 29. Socratem etiam nominat ἀηδόνα. Et Euripides eundem πάνσοφον ἀηδόνα μουσῶν, vt eſt apud Laërtium l. 2. S. Gregor. Nyſſenus verè dixit Magnum Baſilium ſanctiſſimum & eloquentiſſimum Pontificem τὴν τῶν δογμάτων χρυσῆν ἀηδόνα. Eodem modo Cineſias apud Ariſtophan. dicitur λιγύμυθος ἀηδὼν, *ſuauidica philomela.*

Σειρῆνες.

ΣΕΙΡΗΝΕΣ, *Sirenes*. Nam vt eſt apud Pauſaniã in

In Attic. Consueuerunt etiamnum λόγων τὸ ἐπαγωγὸν Σειρῆνι εἰκάζειν. Hinc Philostratus de Isocrate: *Siren quæ Isocratis Sophistæ monumento, canentis speciem præ se ferens insidet*, πειθὼ κατηγορεῖ τοῦ ἀνδρὸς, *facundi hominis suadelam arguit*. Eunapius de Eustathio Sophista, τῶν μουσικῶν οὐκ ἀπῆχε σειρήνων. Sophista quoque Damascius in eadem re, ἰσχὺν λόγων ἄμαχον καὶ σειρῆνα εὐγλωττίας dixit, *insuperabilem orationis vim & eloquentiæ Sirenem*. Synesius Herculiano viro docto & diserto γλυκεῖαν Σειρῆνα τῶν λόγων, *suauissimam sermonum Sirenem* attribuit ep. 138. Euripides pro delenificis sermonibus callidorum Sophistarum vsurpauit in Andromache.

> Κἀγὼ κλύουσα τούσδε σειρήνων λόγους
> Σοφῶν, πανούργων, ποικίλων λαλημάτων, &c.
> *Ego verò audiens istos Sirenum sermones*
> *Callidæ, veteratoriæ, variæ loquacitatis.*

ΚΟΜΨΟΙ ῥήτορες, *Belli & venusti Rhetores*. Iulianus Imperat. or. 3. Panegyr. ἀποπειρῶμαι ταῖς ῥᾳθυμίαις ... καθάπερ οἱ κομψοὶ ῥήτορες. Libanius Declamat. 6. Οἱ κομψοὶ ῥήτορες οἷς ὁ βίος λέγειν, *venusti oratores quorum in dicendo vita occupatur*. S. Gregor. Nazianz. or. 27. Ἀλλ' οὐδὲ τῶν κομψῶν τις καὶ ἡδέων ἐγὼ, καὶ οἷος κολακείᾳ κλέπτειν τὴν εὔνοιαν, *sed neque de numero sum elegantium & festiuorum in dicendo*, &c. Themistius orat. 7. Nostræ quoque orationes, sunt Mnemosynes ac Iouis fœtus, καθάπερ οἱ κομψοί τι ἐκεῖνοι καὶ φιλοσοφῶσιν ... μονες.

Κομψοὶ ῥήτορες.

ΓΛΩΤΤΑΙ, *Linguæ*, hoc est oratione pollentes, & incredibili homines facundia. Rufus Sophista Herodem Atticum nominabat Ἑλλή-

Γλῶτται.

rum nomen vindicare cœperunt. Addit verò tradi septem fuisse, qui primi omnium, quia de rebus naturalibus quærere ac disputare sunt ausi, sapientes haberi appellaríque meruerunt. Certè ab vno Solone profluxit eorum hominum natio atque secta, qui, vt Plutarchus meminit, τὴν καλουμένην σοφίαν persequebantur, & diutissimè fuere nominati σοφοί, quousque in eiusdem nominis possessionem Sophistæ inuaderent.

Iisdem plurima fuere imposita nomina quæ singularem dictionis elegantiam & mirabilem suauitatem ostenderent. Dicti enim sunt à Platone & Cicerone λογοδαίδαλοι, à picta & expolita orationis varietate. Hinc Ausonius *Logodædaliam*, vocat poliundæ orationis artificium, in Thecnopægn.

λογοδαίδαλοι

Et Logodædalia studet modò quid nimium? trux.

Ἀηδόνες.

ΑΗΔΟΝΕΣ, *Luscinia*. De suauissima enim oratione dicitur ἀηδών Euripides in Hecuba,

Σπούδαζε πάσας ὡς ἀηδόνος στόμα
Φθογγὰς ἱεῖσα.———

Annitere omnigenos velut os lusciniæ sonos emittens. Dionem Chrysostomum vocabant ἀηδόνα σοφιστῶν, *lusciniam Sophistarum.* Libanius Declam. 29. Socratem etiam nominat ἀηδόνα. Et Euripides eundem πάνσοφον ἀηδόνα μουσῶν, vt est apud Laërtium l. 2. S. Gregor. Nyssenus verè dixit Magnum Basilium sanctissimum & eloquentissimum Pontificem τὴν τῶν δογμάτων χρυσῆν ἀηδόνα. Eodem modo Cinesias apud Aristophan. dicitur λιγύμυθος ἀηδών, *suauidica philomela.*

Σειρῆνες.

ΣΕΙΡΗΝΕΣ, *Sirenes.* Nam vt est apud Pausaniã

in

in Attic. Consueuerunt etiamnum λόγων τὸ ἐπαγωγὸν Σειρῆνι εἰκάζειν. Hinc Philostratus de Isocrate: *Siren quæ Isocratis Sophistæ monumento, canentis speciem præ se ferens insidet*, πειθὼ κατηγορεῖ τοῦ ἀνδρὸς, *facund: hominis suadelam arguit.* Eunapius de Eustathio Sophista, τῶν μουσικῶν οὐκ ἀπεῖχε σειρήνων. Sophista quoque Damascius in eadem re, ἰσχὺν λόγων ἄμαχον καὶ σειρῆνα εὐγλωττίας dixit, *insuperabilem orationis vim & eloquentiæ Sirenem.* Synesius Herculiano viro docto & diserto γλυκεῖαν Σειρῆνα τῶν λόγων, *suauissimam sermonum Sirenem* attribuit ep. 138. Euripides pro delenificis sermonibus callidorum Sophistarum vsurpauit in Andromache.

> Κἀγὼ κλύουσα τούσδε σειρήνων λόγους
> Σοφῶν, πανούργων, ποικίλων λαλημάτων, &c.
> *Ego verò audiens istos Sirenum sermones*
> *Callidæ, veteratoriæ, variæ loquacitatis.*

ΚΟΜΨΟΙ ῥήτορες, *Belli & venusti Rhetores.* Iulianus Imperat. or. 3. Panegyr. ἀποπειρώμενοι τοὺς ῥήτορας ... καθάπερ οἱ κομψοὶ ῥήτορες. Libanius Declamat. 6. Οἱ κομψοὶ ῥήτορες οἷς ὁ βίος λέγειν, *venusti oratores quorum in dicendo vita occupatur.* S. Gregor. Nazianz. or. 27. Ἀλλ᾽ οὐδὲ τῶν κομψῶν τις καὶ ἡδέων ἐγὼ, καὶ οἷος κολακείᾳ κλέπτειν τὴν εὔνοιαν, *sed neque de numero sum elegantium & festiuorum in dicendo*, &c. Themistius orat. 7. Nostræ quoque orationes, sunt Mnemosynes ac Iouis fœtus, καθάπερ οἱ κομψοί τε ἐκεῖνοι καὶ φιλοτιμούμενοι.

Κομψοὶ ῥήτορες.

ΓΛΩΤΤΑΙ, *Linguæ*, hoc est oratione pollentes, & incredibili homines facundia. Rufus Sophista Herodem Atticum nominabat Ἑλλή-

Γλῶτται.

πέλεξεν αὐτὸν καὶ περὶ τὸ Μουσεῖον κύκλῳ ἐς τὴν Αἰγυπτίαν σίτησιν, annumerauit in Musei circulo & ad mensam Ægyptiam admisit.

Sed cùm plurimæ sint honorandi rationes quibus Dynastæ & imperiorum Domini Sophistas ornarunt, tum ferè omnes ad duo veluti capita reuocari posse videntur, nimirum ad δωρεαὶ & δῶρα, de quibus in Adriano Tyrio Sophista meminit Philostratus. *Marcus*, inquit, *Imperator Sophistam Adrianum miratus eum magnum effecit δωρεαῖς τε καὶ δώροις.* Tum subiungit, *Voco autem δωρεαὶ, publici victus honorarium* (ita reddere malo σιτήσεις, quàm vt vulgo vertunt sportulas stipendiáve, nam omnino τράπεζαν Αἰγυπτίαν intelligit) *prærogatiuas, immunitates, Pontificatus, & cætera quæ viros illustrant.* Δῶρα *verò, aurum, argentum, equos, mancipia, & quæcunque diuitiarum nomine censentur.* Quibus quidem omnibus & Adrianum & omnes ex gente illius expleuit. Hæc latinus Philostratus l. 2. de vit. Sophist.

Δωρεαὶ, & Δῶρα.

Tractoriæ.

Ad hæc addi possunt Tractoriæ & publici cursus euectio, quæ nonnunquam terra & mari Sophistis concedebatur. Donauit sanè Polemoni Traianus Imperator ἀπλῆ πορεύεσθαι διὰ γῆς καὶ θαλάττης, *liberam & immunem terra marique vehiculationem*, quam illustrium & honoratorum hominum priuilegium fuisse constat. Ad extremum ipsi Imperatores & principes in repub. viri auditoria Sophistarum atque scholas præsentia sua cohonestabant. Pompeius tot gentium, & nationum victor & triumphans Rhodum cùm venisset, πάντων μὲν ἠκροάσατο τῶν σοφιστῶν,

Idem l. 1. in Polem.

Plutar. in Pomp.

καὶ δωρεὰν ἑκάστῳ τάλαντον ἔδωκε, autore Plutarcho. Hermogenes ea fuit existimatione facundiæ adolescens & pænè puer, vt ad eum audiendum quindecim tantùm annos natum Marcus Imperator summa cupiditate accederet. Auditorium igitur ingressus diuite orationis copia promptum suspexit, καὶ δωρεὰς λαμπρὰς ἔδωκεν, ait Suidas. Plura exempla prostant in historijs, sed omittantur.

Appellationes quædam honorificæ, quibus ornati Sophistæ olim fuerunt, velut in tabella ante oculos ponuntur.

CAP. IX.

LVBET hîc attexere compellationes perhonorificas Sophistarum, quibus aut vulgi aut eruditorum hominum iudicio donabantur, vt etiam inde constet, quantum gloria & communi opinione præstiterint. Fuerunt autem illæ eiusmodi, vt nec maiores, nec illustriores quæri debeant, neque fingi cogitatione possint. Non enim nominati modò fuerunt à diuinitate sermonis ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΙ, quod Tyrtamo cōtigit elegantissimo Peripateticorū; sed quod multo est magnificentius, ΘΕΟΙ. Proæresium θεὸν appellabant quidam, ait Eunapius. Quo ex more M. Tullius *Deum in dicendo* Crassum nun-

Θεόφραστοι.

Θεοί.

Θεῖοι. cupat. Iidem dicti sæpiùs ΘΕΙΟΙ, *diuini*: θεῖος ἀνὴρ Polemon apud Philostratum de vit. Soph. l. 2. θεῖος Ἀπολλώνιος de Tyaneo in vit. l. 1. c. 15. Sic Clemens Alexandrinus Adhort. ad Gent. Theocritum vocat θεῖον σοφιστήν. Hæsit ea quoque Platoni appellatio, quem prætereа Lucianus

Ἱεροί. in Fugit. ἱερόν, Athenæus l. 15. ἱερώτατον appellat.

Ὀλύμπιοι. Dicebantur etiam ΟΛΥΜΠΙΟΙ, *cœlestes*, vt Pericles apud Plutarch. in vit. quem etiam Athenis Δία, *Ioue* nominabant, ait Liban. Declam. 29.

Δαιμόνιοι. Μακάριοι. ΔΑΙΜΟΝΙΟΙ σοφισταί, *diuini*, apud Themistium orat. 1. & alibi sæpe. ΜΑΚΑΡΙΟΙ, *beati*. Iulian. Imper. περὶ βασιλ. Ἀκήκοα πολλάκις τῶν μακαρίων σοφιστῶν, &c. Isidor. Pelus. l. 3. ep. 154. Happocram Sophistam vocat μακάριον. Arrian. in Epict. l. 2. c. 1. Socrates relinquebat scriptionem τοῖς μακαρίοις, hoc est Sophistis.

Θαυμάσιοι. ΘΑΥΜΑΣΙΟΙ, *admirandi*. S. Gregor. Nazianz. ep. 117. Apollonius quoque Tyaneus Scopelianum Sophistã ἐν θαυμασίοις ἔταττε. Philost. in Scop.

Βασιλέες. ΒΑΣΙΛΕΕΣ, *Reges*. Romani vocarunt Proæresium βασιλεύοντα λόγων, *Regem eloquentiæ*. Lactant. diuin. Instit. l. 3. c. 17. *Socrates & Plato qui velut reges habentur Philosophorum.* Hinc apud Ciceronem dominatio regnúmque iudiciorum, cùm in foro triumphat eloquentia. Sed de hac appellatione pluribus actum superiùs cap. 6.

Σοφοί. ΣΟΦΟΙ, *sapientes*. Hippias ὁ λεγόμενος ὑπὸ ἑλλήνων γενέσθαι σοφός, ait Pausanias in Eliac. Eundem Plato in Protagora vocat σοφώτατον τῶν Ἑλλήνων, & in Phædro Thrasymachum alióśque Sophistas nominat σοφοὺς λέγειν, *sapientes peritósque in di-*

cendo. Docent me ἴσα λέγειν οἱ σοφοὶ, hoc eſt Sophiſtæ apud Hermogenem lib. de form. Hinc S. Paulus 1. Cor. 1. σοφίαν λόγου, & σοφίαν κόσμου vocat, vt explicat Theodoretus, τὴν εὐγλωττίαν, δέλεαρ τῆς ἀπάτης, *dulcem eloquentiam, fraudis illicem*, vel vt ait Cyrillus τὴν εὐγλωττίαν, ἤτοι αὐτὸ τὸ τῆς λέξεως ἀνθηρὸν, *facundiam, ſiue ipſum dictionis florem & venuſtatem*, vt animaduertit Oecumenius in eum locum D. Pauli. Vbi videtur ſumi in malam partem pro ſuaui & mellita callidorum hominum εὐγλωττία ad decipiendum compoſita. Sic apud Euripidem in Oreſte,

Οὐ σοφὸς, ἀληθὴς δ' εἰς φίλους ἔφυς κακός.

Vbi Græc. Scholiaſtes, σοφὸς, ἀντὶ τοῦ σοφιστὴς, ἤτοι ἀπατεών, hoc eſt *Sophiſta ſiue impoſtor*. Hinc σοφὸς pro mago. Apud Euripid. in Medea verſ. 285. & in Phœniſſ. ver. 1265. σοφοὶ λόγοι à Scholiaſte explicantur μαγικοί. Cæterùm eam *Sapientum* appellationem inuidit Iſocrates Sophiſtis ad Nicoclem ſcribens; σοφοὺς νόμιζε μὴ τοὺς ἀκριβῶς περὶ μικρῶν ἐρίζοντας, ἀλλὰ τοὺς εὖ περὶ τῶν μεγίστων λέγοντας, μηδὲ τοὺς τοῖς ἄλλοις εὐδαιμονίαν ὑπισχνουμένους, &c. Vbi duabus notis iiſque perſpicuis Sophiſtas deſcribit. Hîc adiungam vt inſigne ad pulchritudinem emblema, Lactantij animaduerſionem, *diuin. Inſtit. l. 4. c. 1.* Ait enim beatiſſimis temporibus cùm vigeret inter homines Dei cognitio, neminem fuiſſe nominatum ſapientem, cùm omnes tum eſſent. Poſtea clariſſimam illam lucem caligo & tenebræ comprehenderunt, & quod huic prauitati conſequens erat, poſtquam, inquit, ſublata ſapientia eſt, tum demum ſibi homines ſapien-

tum nomen vindicare cœperunt. Addit verò tradi ſeptem fuiſſe, qui primi omnium, quia de rebus naturalibus quærere ac diſputare ſunt auſi, ſapientes haberi appellaríque meruerunt. Certè ab vno Solone profluxit eorum hominum natio atque ſecta, qui, vt Plutarchus meminit, τὴν καλουμένην σοφίαν perſequebantur, & diutiſſimè fuere nominati σοφοὶ, quouſque in eiuſdem nominis poſſeſſionem Sophiſtæ inuaderent.

Iiſdem plurima fuere impoſita nomina quæ ſingularem dictionis elegantiam & mirabilem ſuauitatem oſtenderent. Dicti enim ſunt à Platone & Cicerone Λογοδαίδαλοι, à picta & expolita orationis varietate. Hinc Auſonius *Logodædaliam*, vocat poliundæ orationis artificium, in Thecnopægn.

Λογοδαίδαλοι

Et Logodædalia ſtudet modò quid nimium? trux.

Ἀηδόνες.

ΑΗΔΟΝΕΣ, *Luſciniæ*. De ſuauiſſima enim oratione dicitur ἀηδὼν Euripides in Hecuba,

Σπούδαζε πάσας ὡς ἀηδόνος στόμα
Φθογγὰς ἱεῖσα.——

Annitere omnigenos velut os luſciniæ ſonos emittens. Dionem Chryſoſtomum vocabant ἀηδόνα σοφιστῶν, *luſciniam Sophiſtarum.* Libanius Declam. 29. Socratem etiam nominat ἀηδόνα. Et Euripides eundem πάνσοφον ἀηδόνα μουσῶν, vt eſt apud Laërtium l. 2. S. Gregor. Nyſſenus verè dixit Magnum Baſilium ſanctiſſimum & eloquentiſſimum Pontificem τὴν τῶν δογμάτων χρυσῆν ἀηδόνα. Eodem modo Cineſias apud Ariſtophan. dicitur λιγύμυθος ἀηδὼν, *ſuauidica philomela.*

Σειρῆνες.

ΣΕΙΡΗΝΕΣ, *Sirenes*. Nam vt eſt apud Pauſaniã

in

in Attic. Consueuerunt etiamnum λόγων τὸ ἐπαγωγὸν Σειρῆνι εἰκάζειν. Hinc Philostratus de Isocrate: *Siren quæ Isocratis Sophistæ monumento, canentis speciem præ se ferens insidet*, πειθὼ κατηγορεῖ τοῦ ἀνδρὸς, *facund: hominis suadelam arguit.* Eunapius de Eustathio Sophista, τῶν μουσικῶν οὐκ ἀπεῖχε σειρήνων. Sophista quoque Damascius in eadem re, ἰσχὺν λόγων ἄμαχον καὶ σειρῆνα εὐγλωττίας dixit, *insuperabilem orationis vim & eloquentiæ Sirenem.* Synesius Herculiano viro docto & diserto γλυκεῖαν Σειρῆνα τῶν λόγων, *suauissimam sermonum Sirenem* attribuit ep. 138. Euripides pro delenificis sermonibus callidorum Sophistarum vsurpauit in Andromache.

> Κἀγὼ κλύουσα τούσδε σειρήνων λόγους
> Σοφῶν, πανούργων, ποικίλων λαλημάτων, &c.
> *Ego verò audiens istos Sirenum sermones*
> *Callidæ, veteratoriæ, variæ loquacitatis.*

Κομψοὶ ῥήτορες.

ΚΟΜΨΟΙ ῥήτορες, *Belli & venusti Rhetores.* Iulianus Imperat. or. 3. Panegyr. ἀποτορνεύειν τὰς περιόδους καθάπερ οἱ κομψοὶ ῥήτορες. Libanius Declamat. 6. Οἱ κομψοὶ ῥήτορες οἷς ὁ βίος λέγειν, *venusti oratores quorum in dicendo vita occupatur.* S. Gregor. Nazianz. or. 27. Ἀλλ' οὐδὲ τῶν κομψῶν τις καὶ ἡδέων ἐγὼ, καὶ οἷος κολακείᾳ κλέπτειν τὴν εὔνοιαν, *sed neque de numero sum elegantium & festiuorum in dicendo*, &c. Themistius orat. 7. Nostræ quoque orationes, sunt Mnemosynes ac Iouis fœtus, καθάπερ οἱ κομψοὶ τι ἐκεῖνοι καὶ φιλοπαίγμονες.

Γλῶτται.

ΓΛΩΤΤΑΙ, *Linguæ*, hoc est oratione pollentes, & incredibili homines facundia. Rufus Sophista Herodem Atticum nominabat Ἑλλή-

νων γλῶτταν. Pericles dictus in Græcia *μέγας τὴν γλῶτταν*, ait Philostratus. Themistius orat. 12. Dionem aureæ dictionis Rhetorem vocat τὸν χρυσοῦν τὴν γλῶτταν, *aurea lingua præditum*. Philostratus de lingua Polemonis Sophistæ: Alij καὶ πήχεσι διαμετροῦσι τὴν γλῶτταν, ὥσπερ τὰς τοῦ Νείλου ἀναβάσεις, *ipsius linguam vlnis veluti Nili ascensus dimetiuntur*. Ea mente M. Tullius nuncupatur *Lingua*, de quo Seuerus Cornelius in Epicedio:

Conticuit Latiæ tristis facundia linguæ.

Et Plinius l. 7. eum *Linguæ lauream meritum* ait. Hinc de re incredibili, *linguas superare Sophistarum*. Philostratus de Varo adolescente: Persuaserunt illi adulatores παρελπιποῦσαι τὰς τῶν σοφιστῶν γλώττας, ὁπότε μελετῴη. Hinc apud Aristophanem τῇ γλώττῃ πολεμίζειν, *bellare lingua*. Et nimirum eos homines liceat appellare γλωσσάσπιδας lingua armatos & vndique septos & munitos, quos delineat, cùm de vi & maiestate eloquentiæ disserit, M. Tullius l. 1. de Orat. *Quid autem tam necessarium, quàm tenere semper arma quibus, vel ipse tectus esse possis, vel prouocare improbos, vel te vlcisci lacessitus?*

Ἑρμοῦ λογίου τύποι.

ΕΡΜΟΥ λογίου τύποι, *Mercurij præsidis eloquentiæ typi*. Proæresium quidem, vt autor est Eunapius, cùm in cœtu eruditissimorum hominum causam vnam orasset, & flumine quodam orationis & copia omnes obstupefecisset, quidam appellabant θεόν, alij vero Ἑρμοῦ λογίου τύπον. Callistus item orator dictus Ἑρμῆς λόγιος. Poëta vetus in Antholog. l. 4.

Εἰκὼν Καλλίστου τοῦ ῥήτορος, οἱ δὲ παρ' αὐτὴν
Ἐρχόμενοι, Ἑρμῆ σπένδετε τῷ λογίῳ.

Sic Ariſtides coryphæum Demoſthenem prædicans, ὃν ἐγὼ φαίην ἂν Ἑρμοῦ τινὸς λογίου τύπον εἰς ἀνθρώπους κατελθεῖν. Quò reſpiciens Syneſius de Marciano loquens ep. 101. ὃν εἰ προσλαβὼν Ἀριστείδην Ἑρμοῦ λογίου τύπον εἰς ἀνθρώπους ἔφην ἐληλυθέναι, μόλις ἂν ἔτυχον τῆς ἀξίας, ὅτι πλέον ἐστὶν ἢ τύπος. *Quem ſi ante Ariſtidem Mercurij ſcientiarum præſidis typum ad homines perueniſſe dixiſſem, non eſſem eius meritum aſſecutus, plus eſt aliquid quàm typus.* Hinc Eunapius eleganter Porphyrium nominat Ἑρμαϊκὴν σειρὰν, *Mercurialem catenam.* Ad eandem opinor vim ſpectat, quod de Ariſtocle dicebatur Sophiſta, quem Herodes Atticus vocauit Ἀθηνᾶς ψῆφον, *Mineruæ ſuffragium*, cùm illa ex veterum opinione, doctis quoque elegantibúſque præſideat. Et Iulianus Imperator ep. ad Iamblichum, cum non modò Mercurium, verùm etiam Ἀθηνᾶν appellat. Suauitatem quoque in dicendo melleam atque dulcem arguit, quòd Antiphon dictus eſt Νέστωρ in Plutarcho & Philoſtrato. Et Ælianus μελίγλωσσος & μελίφθογγος apud Suidam. Nec abhorret quod Theodotus Sophiſta fuit nuncupatus ῥητορικῆς ὄφελος, *oratoriæ artis emolumentum.*

Ἀθηνᾶς ψῆφοι.

Νέστορες.

Μελίγλωσσοι

Μελίφθογγοι.

ΛΟΓΙΟΙ vocantur à Pindaro, *Diſerti, facundi.* Λόγιοι.

ΣΑΛΠΙΓΓΕΣ, *Tubæ*, propter vim & contentionem in dicendo, quæ reſonet altiùs animóſque permoueat. Sic Diophantus apud Eunapium, Proæreſium vocabat σάλπιγγα Μηδικῶν τροπαίων. A Philoſtrato dicitur Polemonis ἰδέα προσηχοῦσα ὥσπερ ἡ ὀλυμπικὴ σάλπιγξ, *forma oratio-*

Σάλπιγγες.

nus Olympicæ tubæ modo clarè ſonans. Laudans grauiſſimum Athanaſium Gregorius Nazianz. μεγάλην σάλπιγγα τῆς ἀληθείας nominat, quòd cœleſtis eloquentiæ vi & impetu veritatem propugnauiſſet. Idem quoque eruditiſſimus Gregorius ep. 194. Sophiſtarum proprium eſſe ait in laudando τὰς Τυῤῥηνικὰς ὑπερφωνεῖν σάλπιγγας, *Tyrrhenicas etiam tubas cantu ſuperare.* Sic Accurſius iuris Interpres Cod. de ſtud. lib. Ciceronem *eloquij Romani tubam* indigitauit, & S. Paulinus Iouio grandiloquo & magnificè in dicendo reſonanti, dat *tubam vocis perſonam.* epiſt. ad Iouium. Eleganter etiam Caſſiodorus oratorum eloquentiam ait *claſsicum canere.* Ad hanc in dicendo magnificentiam ſpectat, quòd Sophiſtam Polemonem quidam mirantes aiebant illi eſſe δωδεκάκρουνον στόμα, *os duodecim canalibus ſcaturiens.* Eandem ob cauſam D. Baſilium Nazianzenus appellat μεγάλην φωνὴν *magnam vocem*, orat. 20. pag. 372.

Alia quædam video eſſe nomina quæ magnam autoritatem Sophiſtarum & venerationem declarent: quale eſt *Patris* nomen, quod ſacris & prophanis hominibus olim tributum videmus honoris cauſa. Rabbi Moſes Ægyptius lib. 3. ſui Doctoris cap. 55. glorioſum id teſtimonium Rabbinorum & veluti oraculum de Moſe profert: *Dixerunt*, inquit, *de Moyſe magiſtro noſtro, Pater in ſapientia, Pater in lege, Pater Prophetarum.* Ita Ioſeph in Geneſ. Pater nominatur Pharaonis, hoc eſt doctor & magiſter. Sanè hoc ſolemne fuit Hebræis, vt Doctores ſuos nominarint Aboth, id eſt Patres. Iubal di-

citur pater canentium cithara, hoc est primus Doctor, Genes. 4. Sic Carolus Magnus Patrem vocabat Alcuinum à quo literis fuisset imbutus. Sed ad rem.

ΠΑΤΕΡΕΣ dicebantur Sophistæ. Eruditissimus Gregorius Nazianz. ep. 111. eloquentiæ Magistros quos Athenis audiuerat, *κοινὰς πατέρας τῶν λόγων, communes eloquentiæ patres* nominat. Et or. 1. in Iulian. *σοφίας καὶ παιδεύσεως πατέρας.* Apollonium Tyaneum Lacedæmonij dixerunt *νέων πατέρα, adolescentium patrem,* vt est in eius vita, l. 4. Herodes Atticus cùm audiendi Polemonis cupiditate flagraret, eum complexus, *πότε, εἶπεν, ὦ πάτερ, ἀκροασόμεθά σου; quandonam te audiemus, ô Pater?* Sic Thessalum Hippodromum, vt in eius vita prodit Philostratus, glorioso nomine vulgò *πατέρα τοῦ ἑλληνικοῦ, cœtus Græci aut ipsius Græciæ Patrem* nuncupabant. Timocrates etiam *πατὴρ γλώττης* nominatur apud eundem. Πατέρες.

ΔΕΣΠΟΤΑΙ, *Domini*, quæ appellatio regium quiddam sonat & augustum. Rufus quidem Perinthius Herodem Atticum Sophistam eximium qui Romanos Imperatores literis & humanitate imbuerat, vocabat *δεσπότην.* Sic apud Hebræos Domini siue Dominatores dicebantur aliorum magistri atque doctores, propter dicentium autoritatem. Ita sumit diuinus Isaias c. 28. 14. Et alludens ad eam consuetudinem S. Paulus 1. Timoth. 2. prohibet mulieri docere & dominari in virum, hoc est Domini instar ius docendi autoritatémque sibi sumere. Qua de re doctè vt solet Pineda noster lib. de Salomone. Δέσποται.

Διδάσκαλοι.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ, *Praeceptores*, κατ᾽ ἐξοχὴν. Iamblichus apud Eunapium διδάσκαλος θειότατος. Sic honoris causa nominatus ab Herode Scopelianus διδάσκαλος. Et inter auditorij plausus & laudationes, cùm Antipater Sophista Hieropolitanus diceret, acclamabant auditores θεῶν διδάσκαλον, quòd Seueri Imperatoris filios instituisset: quæ laus & σοφῶς, & εὖ, & νέως, aliásque acclamationes, quæ dicentibus fundebantur, æquabat. Philager quoque Cilix dictus fuit σχῆμα διδασκάλου, *exemplar magistri dicendi.*

Χρηστοί.

ΧΡΗΣΤΟΙ, *Boni & probi* à Platone in Conuiuio dicti.

Dio Chrysostomus propter abundantiam exquisitæ orationis vocabatur Ἀμαλθείας κέρας τῶν λόγων, vt autor est Philostratus. Herodes Atticus, *alter Demosthenes.* Longinus βιβλιοθήκη ἔμψυχος καὶ περιπατοῦν μουσεῖον, quemadmodum Socrates περιπατοῦν ἄγαλμα σοφίας, vt meminit Eunapius. Marcellus Arcadij Imperatoris magister nuncupatus, κόσμος ἁπάσης ἀρετῆς, vel vt aptiùs dicam, ait Suidas, ἔμψυχος ἀρετὴ, *virtus quædam animata.* Aristides Sophista dictus à Thoma Scholastico ἀστὴρ ῥητορικῆς, *splendidißimum astrum eloquentiæ*, in Antholog. Græc. l. 4. Sed de honoratis nominibus hæc satis.

Cur Sophistæ nomen, & res tota in inuidiam & offensionem inciderit, causæ duæ explicantur. Protagoras in exilium actus, eius monumenta combusta. Eloquentia Sophistarum inuidiosa. Lege prohibiti causas agere. Vnde eorum in iudicijs δαίροος. *Dicti* γοητεύειν. *Cur Amor nominatus à Platone Sophista.*

CAP. X.

SOPHISTAE nomen tandem in inuidiam & hominum offensionem incidit: fuitque tempus, cùm illi ipsi qui Sophisticã artẽ profitebantur, vix se tamen nominare Sophistas auderent, cùm acres in dicendo Philosophi & periti aliarum artium id doctrinæ genus arguerent. Socratem in ore & hominum prædicatione fuisse monet Ælianus, cùm propter alia, tum maximè, ὅτι τοὺς σοφιστὰς ἤλεγχεν, οὐδὲν ὑγιὲς ὄντας, οὐδέ τι σπουδαῖον ἢ εἰδότας ἢ λέγοντας, *quòd Sophistas arguebat vanitatis, & qui nihil honesti scirent neque dicerent.* Etiam Themistius inuisum esse nomen Sophistæ prodit & Academiæ & Lyceo: καὶ οὔ φασι τοῖς ἀνακτόροις προσίμειν τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον ὃς τοῦτο τὸ ὄνομα ἀγαπᾷ καὶ ἐξεργάζεται, *nec in penetralia admittendum esse illum, qui hoc nomen amplecti volet, ac reipsa factisque comprobare.* Inquirendum igitur nobis hîc est, quæ illius odij causæ fuerint, & vnde ia-

Aelian. l. 2. var. hist.

Themist. or. 4.

ctum, vt Sophistæ compellatio, quæ perhonorifica fuit aliquando, deinde irrisa, probro & contumeliæ habita sit.

1. Causa odij.

Imprimis è satoribus huius artis & inuentoribus quidam, cùm ingenij gloria studióque florerent, impias quasdam, vt tum quidem ferebatur, de Diis opiniones inuexerunt, quæ populi animos superstitione irretitos plurimùm abalienarunt. Protagoras enim è Sophistis antiquissimis vnus, cùm, vt quidam volunt, à Persarum Magis in religione fuisset institutus, docere palã est ausus, non esse veros illos Deos, quos in Græcia publicis honoribus colerent: labi homines & multum offendere, qui falsa & anili opinione ducerentur. Diagoras quoque Atheniensis Phrygias disputationes ediderat, in quibus communia veterum numina illudebantur, de quibus sic Tatianus Assyrius: *Diagoras Atheniensis erat, sed quòd mysteria apud Athenienses prophanasset punitus est*, ϗ τοῖς Φρυγίοις αὐτοῦ λόγοις ἐντυγχάνοντες, ἡμᾶς μεμισήκατε.

Protagoras ἄθεος.

Diagoras.

Tatian. or. cont. Gent.

Hos duos in eadem causa iungit Lactantius: *Protagoras*, inquit, *qui Deos in dubium vocauit, & postea Diagoras qui exclusit, & nõnulli alij qui non putauerunt Deos esse, quid aliud effecerũt, nisi vt nulla esse prouidentia probaretur?* Viuebat quoq; illis temporibus Anaxagoras, quem D. Irenæus vocat *irreligiosum*, hoc est ἄθεον, cuius vox, stylus, oratio cùm eodẽ ferretur, minuerétq. cœlestia, multos habuit inimicos. Hinc plebs in Sophistas cõmotior, hinc in circulis dictæ cõtumeliæ, & in scenis comœdiisq. ludus, ioci, maledicta crepuerũt. Hoc perspicuè docet Libanius, cùm de po-

Lactant. de fals. rel. l. 1. c. 2.

Anaxagoras.

Iren. l. 2. c. 19.

pulari loquitur odio in ſapientes, λέγει τοίνυν τὴν πρὸς τοὺς σοφιστὰς ὀργὴν, τὸν Ἀναξαγόραν, τὸν Πρωταγόραν, τὸν Διαγόραν, *igitur horum in Sophiſtas iracundiã memorat, in Anaxagoram, Protagoram, Diagoram.* Longiùs prouecta eſt ardens & ignita populi iracũdia: nam Anaxagoras in carcerem eſt coniectus, & pænè lapidibus obrutus ab Athenienſi populo, vt memorat Euſebius: quem Pericles ciuium beneuolentia fretus & autoritate ſummus, vix eripere tamen potuit, cùm palam eſſet confeſſus ſe illius eſſe diſcipulum, & Sophiſta vri familiariter. Protagoras autem per præconem in exilium eijcitur, ſcripta ab illo volumina comburuntur, & fuligine propè dicam illa atque fumo Sophiſtarũ exiſtimatio maculatur. Ipſe verò in ea fuga naufragio perijt, vt Sextus Empiricus ſuis monumẽtis cõſignauit, qui Ceum quoque Prodicum τοῖς ἀθέοις adnumerat. Hinc Anytus & Melitus qui eruditionem crudeli exitio deuouiſſent, anſam arripuerunt accuſandi Socratis, quem μιαρὸν σοφιστὴν nominabant. Hinc coactus etiam Ariſtoteles migrare Athenis, & Chalcide ſcholam & domicilium collocare, ob decreta quædam Philoſophiæ ἃ ἐνόμισαν εἶναι ἀσεβῆ Ἀθηναῖοι, *quæ impia eſſe Athenienſes putabant*, ait Origenes contra Celſum. Atque hæc mihi cauſa vna videtur odij popularis in Sophiſtas.

Liban. Declam. 29.

Euſeb. l. 14. de prepar. c. 5.

Laërt.

Sext. Emp. aduerſ. Mathem.

Origen. Philocal. c. 18.

2. Cauſa odij.

Alia quædam cauſa petitur ex artificio & dicendi exercitatione, quæ quo fuit in ijs hominibus illuſtrior, eo inuidioſior videbatur. Quam video cauſam explicatam à Philoſtrato, cùm exponit cur notatus in Comœdia

Philoſt. in Antiph. fuerit Antiphon; ait enim inter alias artes & eloquentiam hoc eſſe diſcriminis, quòd in ijs liceat cuique pro ingenij magnitudine ſtudióque excellere, eóſque maximè populus veneretur, qui earum artium perfectionem & abſolutionem conſecuti fuerint. E medicis coluntur maximè, inter muſicos admirationem illi faciunt, qui alios ſuo in genere artificióque præcellunt. In Rhetoribus non tenetur ea ratio: ῥητορικὴν ἐπαινοῦσι μὲν, ὑποπτεύουσι δὲ ὡς πανοῦργον, *oratoriam quidem artem laudant homines, ſed eandem ſuſpectam habent, vt callidam*, & veteratoriæ fraudis officinam. Itaque idem ipſe ſcriptor *Idem in Iſocr.* cùm de Iſocrate memorat, ait illum abſtinuiſſe à concionibus, tum quia voce deſtituebatur, tum etiam διὰ τὸν Ἀθήνῃσι φθόνον, *inuidiæ metu*, quæ Athenis maximè illis aduerſabatur, qui reliquis ſapientiùs dicerent.

Quanta eloquẽtia Soph. Et quidem non defuit ratio cur Sophiſtarum eloquentia foret ſuſpecta: ſummo enim fuit lenocinio artificióque polita, quæ audientes caperet, & in ſuam veluti poteſtatem dominationémque redigeret, ſi præſertim illos primos intueamur coryphæos, à quibus Sophiſtarum nomen in Græcia propagatum eſt, quos mirari homines non æmulari potuerũt. Illi fuerunt tanta ingenij abundantia, tanta vbertate & flumine in dicendo, vt deeſſe nunquam poſſet oratio. Gorgias verè opinor gloriari ſolebat, nullo modo ſibi deeſſe poſſe *Ariſt. l. 3. Rhet.* quod diceret, quamcumque rem expolire fuiſſet aggreſſus, vt memini dicere Ariſtotelem. *Plat. in Protag.* Socrates eandem vim tribuit Protagoræ. *Au-*

diui, inquit, *posse te copiosè, quoties libitum est, loqui*, οὕτως ὥστε τὸν λόγον μηδέποτε ἐπιλείπειν, *sic vt reuera deficiat te nunquam oratio.* Fuit autem eorum hominum oratio tam concinna, tam musica, tam artificiosè composita, vt γοητεύειν, magicis veluti præstigijs ducere auditores suos dicerentur. Illi igitur & qui postea consequuti sunt multi, eiusdem artis scientes atque facundiæ, si quando in forum aut senatum venirent rem aliquam suasuri, an verendum non fuit, ne puluerem in hominum oculos inijcerent, ne fucum facerent, ne in iudicio pro animi sui sententia regnarent?

Itaque Athenienses cùm in Sophistis magnam in dicendo facultatem & peritiam omni artificio eruditam inesse viderent, eos foro atque iudicijs prohibuerunt, quòd ius iniqua oratione vincerēt, & iustitiam sæpe violarent. Nam ad agendas causas adferebant domesticam eámque diuturnam exercitationem, qua facillimè patronorum omnium contentionem eludebant. Ἔγεστι γὰρ αὐτοῖς, (ait Iulianus Imperator de Sophistis) ἐκ τῆς τοῦ λόγου μελέτης, καὶ τῆς πρὸς τὰς ἐπιδείξεις συνηθείας τὸ θαρρεῖν ἐν δίκῃ, *nam è dicendi continua exercitatione, & ostentandæ facultatis consuetudine, inest illis in foro iudiciisque audacia.* E quotidiana illa meditatione fiebat, vt non modò, quod summo oratori tribuit Homerus, νιφάδας, sed orationis flumina effunderent, quibus actores atque Iudex obruerentur. Atqui vt sapienter apud Euripidem Polynices:

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
Κοὐ ποικίλων δεῖ τἄνδιχ' ἑρμηνευμάτων.

Philost. l. 1. de vit. Soph.

Prohibiti causas agere.

Iulian. Panegyr. 1.

Eurip. in Phœniss.

Eſt veritatis ſimplex oratio, nec indiget variegatis ijs lacinijs & circunductionibus Rhetorum. Quin potiùs, vt idem mox ſubdit, mala cauſa quam tueri æquitas non poteſt, φαρμάκων δεῖται σοφῶν, *pharmacis opus habet ſubtiliter excogitatis*, & callida machinatione temperatis. Quibus cùm abũdarent Sophiſtæ, cùm in ijs componendis omne vitæ ſuæ tempus contererent, cùm ijſdem in aliorum perniciem abuterentur; an mirandum ſit, inuidioſos in Græcia illos fuiſſe, & nomen ipſum à veteri gloria ad contemptum & humilitatem abiectum? Nam ij profectò habebantur, qui verborum ſpecie atque pompa, vt θαυματοποιοὶ in theatro, omnium oculos & mentes eluderent. Itaque veteres Ludiones quoſdam qui comica feſtiuitate fructuum imitabãtur fures, & populum delectabãt, vulgò nominauere Sophiſtas, quos Spartani Deceliſtas tanquam mimos & ſcenicum apparatum inſtruentes, Sicyonij Phallophoros, Itali in magna Græcia Phylacas nominabant, vt eſt apud Athenæum. Ob eandem fortè rationem Gregorius Nazianz. ingenioſiſſimus atque doctiſſimus eoſdem vocat κυβιστὰς λόγων ἀπάτης, *qui verbis, vt aleæ in ludo, inſolenter oculos perſtringerent*. Et alio quodam loco eorum ſcientiam ita deſcribit: τὴν ἐν λόγῳ κειμένην καὶ δι' εὐγλωττίας γοητεύουσαν, *quæ in verbis ſita eſt ac per linguæ facundiam velut præſtigias offundit*. Socrates etiam in Euthydemo de duobus Sophiſtis, γοητεύοντε ἡμᾶς, *præſtigijs*, inquit, *ſuis nos illudunt:* qui etiam aliâs venuſtè Amorem σοφιστὴν nuncupat, callidum quendam metuen-

Ludiones Sophiſtæ.

Athen. l 14.

Or. 33.

Idem or. 23.

In Conuiu.

Amor Sophiſta.

dúmque Rhetorem, hominibus fucum facientem, atque vt interpretatur Maximus Tyrius, ἐπίβουλον, γόητα ἀπεχνῶς, *insidiantem, præstigiatorem verißimum*: vel, vt eundem appellauit Sappho, μυθοπλόκον, *struendæ orationis & concinnandæ dolosißimum artificem*. Hoc si tantùm fuisset à veteribus animaduersum notatúmque in disciplina Sophistarum, cùm nemo æquo animo decipi, & in fraudem induci velit, fuit sanè causa, cur transennas & retia illa metuerent, & vel nomen Sophistarum horrerent: cùm præsertim viri grauissimi, ne quis imprudens caperetur, id seriò denunciarent. Memini enim Themistium sapientiæ laude clarissimum, multis audientibus publica in oratione ita monuisse: πάνυ τῇ ἀπειρίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιτίθεται αὕτη ἡ γοητεία, *planè imperitiæ nostræ id genus præstigiæ insidias struunt. Cúmque in exquisitiore loquendi ratione peregrinos esse nos atque hospites animaduertunt, voculas obtrudunt*, &c.

Differ. 8.

Themist. or. 1.

Tertia causa iusti odij in Sophistas. Ἥττων λόγος *quis. eius author Protagoras. Exercitatio Sophistarum* ἥττω γυμνάζειν λόγον. *Reprehensum id artificium à sacris prophanísque, & in maledicto positum. Sophistarum institutum* τὰ μεγάλα μικρὰ, καὶ μικρὰ μεγάλα ποιεῖν. *Id dicentibus vtile & à Rhetoribus exceptum.*

CAP. XI.

ALIA quædam fuit causa iustissimi odij in Sophistas, quam præcipuam quidam fuisse putant, quòd nimirum se docere profiterentur, ídque palmarium in arte sua ponerent, quonam modo causa inferior & iniusta, fieri posset dicendo superior. Græci dicunt τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν. Hoc decreto nihil mihi videtur esse perniciosius, nihil præsentius ad extinguendum ius omne, & humanam societatem violandam. Nam si fas licet ingenio perrumpere, si Rhetorum excogitatis rationibus, & callido artificio conceditur, Themidem ipsam Eunomiámque affligere, nihil iam obstat quominus Sycophantis plena omnia videamus, & vita, salus, bonáque innocentium consceleratorum hominum libidini permittantur. Quid sit autem ἥττων λόγος, sic exponit Io. Tzetzes:

Tzet. hist. chil. 11.

Ἥττων λόγος καθέστηκεν ὁ τῶν ἀσθενεστέρων.
Πολλάκις γὰρ ἐστὶν ὁ ψευδὴς, μικρὰ ἀληθινῶν λόγους,

Ἐν ᾧ μὲν ἄδικος ἥττηται. Ὁ δὲ τεχνίτης ῥήτωρ
Ἐχθὼν τοῦτον δεξάμενος τὸν ἥττονα τῶν λόγων
Δεῖξαι ῥητόρων βουληθεὶς τῶν τεχνικῶν τὸ σθένος,
Εἶτα νικᾷ τοὺς ἔχοντας τοὺς κρείττονας τὸν λόγον, &c.

Vult dicere, ἥττω λόγον esse causam, quæ sit vel imbecillior altera minúsque probabilis, vel etiam falsa & iniusta, qua quis sit in negotio inferior; eam autem sumens in manus artificio suo fretus Rhetor, & de schola politus Sophista, dicendo facit, vt longè firmior atque iustior probabiliórque videatur.

Inquirit deinde in inuentorem huius artificij, & à plurimis ait nominatum fuisse Platonem, quos ille meritò ἀσκέπτους vocat. Putat verò ex animi sui sententia fuisse Homerum, quòd de ijsdem rebus contraria ipse scripserit: nam

Quis inuentor.

Τὸν περιφανῶς τοῖς φανεροῖς γράφοντα τἀναντία
Ἥττονα λόγον λέγουσι τὸ φιλοσόφων γένος.
Apertè in manifestis scribentem contraria
Ἥττονα λόγον vocat Philosophorum natio.

Sed non magis huius rei inuentor Homerus quàm omnium artium, quarum semina & δείγματα quædam apud eum reperiuntur. Meliùs eruditi Protagoræ id tribuunt: ita enim clarè Stephanus de vrb. *Protagoram ait Eudoxus,* τὸν ἥσσω καὶ κρείσσω λόγον πεποιηκέναι, καὶ τοὺς μαθητὰς δεδιδαχέναι τὸν αὐτὸν ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν, *inferiorem & superiorem instituisse sermonem, & discipulos docuisse eundem & vituperare & laudibus extollere.* Idem habet Aristoteles, & post eum Agellius, qui Græca illa τὸν κρείττω λόγον, &c. ita vertit, *causam infirmiorem potiorem efficere:* Quintilianus autem,

Stephan. in Ἄβδηρ.

Arist. 2. Rhet. Agell. l. 5. c. 3. Fab. l. 2. c. 16.

Cic. in Brut.

peiorem causam facere meliorem: Cicero *causam inferiorem & superiorem* dixit. A Protagora deinde alij Sophistæ capientes, eandem etiam ἐπαγγελίαν venditarunt. Id vniuersim antiquæ eloquentiæ propositum esse innuit Lactantius. *Eloquentia*, inquit, *sæculo seruit, populo se iactare, & in rebus malis placere gestit: siquidem veritatem sæpiùs expugnare conatur, vt vim suam monstret.* Disertè Plutarchus, τοῖς γὰρ σοφισταῖς ἐφεῖται πρὸς ἐργασίαν ἢ δόξαν, ἔστιν ὅτε τῶν λόγων κοσμεῖν τὸν ἥττονα παραλαμβάνοντας. *Sophistis quidem concessum est lucri aut gloriæ causa sententiam peiorem sumere defendendam.* Et ea de re fuisse in scholis haud obscuram exercitationem, è Iuliano religionis perduelle cognoscitur, qui diu atque multùm in Sophisticis eruditus, cœpit impiam Græcorum sapientiam aduersus Christianam veritatem in frequenti cum fratre disputatione tueri, eo prætextu, ὡς τὸν ἥττω γυμνάζων λόγον, *quasi inferiorem controuersiæ partem exercitationis causa tueretur*, vt eloquentissimus Gregorius Nazianzenus meminit. Et antiquior illo Carneades eandem consuetudinem expresserat, qui Romæ cùm audientibus Galba & Catone Censorio maximis tunc oratoribus, de iustitia copiosè disseruisset, postridie eam disputationem contraria disputatione subuertit, & iustitiam quam laudauerat sustulit: non quidem, vt ait Lactantius, philosophi grauitate, sed quasi oratorio exercitij genere in vtramque partem disserendi.

Lact. l. 5. diu. Inst. c. 1.

Plut. de malig. Herod.

Gregor. Naz. or. 3.

Lact. l. 5. c. 15.

Ceterùm id inuentum Sophistarum, multi graues sapientésque viri, & superbum, & improbum

probum esse pronunciarunt. Aristophanes imprimis id in scena illusit, sic enim de Sophistis: *Aristoph.* ἐν Νεφέλ.

Οὗτοι διδάσκουσ' ἀργύριον ἤν τις διδῷ
Λέγοντα νικᾶν καὶ δίκαια κἄδικα.

& aliâs apertiùs, *Aiunt penes illos esse sermonum duo genera,* Τὸν κρείττον' ὅστις ἐστὶ καὶ τὸν ἥττονα. *& inferiorem quidem,* inquit,

Νικᾶν λέγοντά φασι τἀδικώτατα.
Aiunt vincere perorando iniquissima.

Intèr illa capita quibus in mortem actus est Socrates, hoc erat princeps, quòd doceret τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν, vt Plato, Maximus Tyrius, Ælianus, aliíque referunt. Etiam in Comœdia ventilatus Antipho, quòd λόγους κατὰ τοῦ δικαίου ξυγκειμένους venderet, ait Philostratus. *Philost. l. 1. de Soph.* Obiecit hoc Græcis oratoribus Tatianus, *Tatian. or. in Græc.* ῥητορικὴν μὲν γὰρ ἐπ' ἀδικίᾳ καὶ συκοφαντίᾳ συνεστήσασθε, μισθοῦ πιπράσκοντες τῶν λόγων ὑμῶν τὸ αὐτεξούσιον, καὶ πολλάκις τὸ νῦν δίκαιον, αὖθις οὐκ ἀγαθὸν παριστῶντες, hoc est, *Rhetoricam iniustitiæ calumniæque ministram effecistis, dum libertatem sermonis vestri mercede vænundatis, & sæpiùs eandem rem, nunc iustam, aliâs iniustam statuitis.* Hoc ipsum in Rhetoribus arguit Sextus *Sextus Empir. aduers. Mathem.* Empiricus, cùm artium professores oratione sua insequitur. M. Tullius cùm modestissimè *Cic. in Brut.* loqui vellet, id doctorum eloquentiæ consilium *arrogans* nominauit. Satísne igitur fuisse causæ videtur, cur Sophistæ malè audierint, & communi bonorum iudicio sint vexati, qui Iustitiæ, vt cum Pindaro loquar, ὕψιον τεῖχος suffodere, penitúsque subruere meditarentur? Hinc enim, vt ait Aristoteles, *Arist. l. 2. Rhet.* δικαίως ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα, *meritò molestè fe-*

rebant homines Protagoræ profeßionem, nimirum τὸ τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν. Nam profectò illo dominante artificio, iura omnia tum diuina tum humana polluentur. Et tantò antè poëta Euripides, clarissimo in theatro, eorundem hominum inuentum arguerat. Non decebat, inquit, homines plus posse lingua quàm res & negotia:

Eurip. in Hecub.

Καὶ μὴ δύνασθαι, τἄδικ' εὖ λέγειν ποτέ.

Neque posse iniusta bene eloqui vnquam.

tum subdit de autoribus illius artificij,

Σοφοὶ μὲν οὖν εἰσ' οἱ τάδ' ἠκριβωκότες,

Ἀλλ' οὐ δύνανται διὰ τέλους εἶναι σοφοί.

Illi σοφοὶ ταῦτα ἠκριβωκότες non sunt alij quàm Sophistæ, qui in eo docendo versabantur: neque tam laudis quàm contumeliæ causa nominat σοφούς. Nam in Medea negat esse illos sapientes, quin potiùs πλείστην ζημίαν ὀφλισκάνειν, *maxima mulcta dignos videri.*

Idem in Med. vers. 580.

Γλώσσῃ γὰρ αὐχῶν τἄδικ' εὖ περιστελεῖν

Τολμᾷ πανουργεῖν· ἔστι δ' οὐκ ἄγαν σοφός.

Nam cùm glorietur se dicendo posse ornare iniustas causas,

Audet fallere: non est autem admodum sapiens.

Et sanè res fuit tam inuidiosa in Græcia, vt quicumque plus aliquid posse in dicendo viderentur, ijs æmuli hoc maximè in maledictis obijcerent. Lysimachus cùm in ius appellauisset Isocratem, minimè id siluit, vt Rhetor idem significat: νῦν δὲ λέγει μὲν, ὡς ἐγὼ τοὺς ἥττους λόγους κρείττους δύναμαι ποιεῖν, &c. *nunc me inquit inferiorem causam dicendo posse facere superiorem au.* Id autem genus orationis χαλεπωτάτοις λόγοις

Isocr. περὶ ἀντιδόσ.

Græci nominabant : ſic enim eſt apud Suidam, χαλεπωτάτοις λόγοις, κλέψαι δυναμένοις.

Suidas.

Qui cautiùs inter illos modeſtiúſque loquebantur, docere ſe aiebant, quonam modo res exiguæ poſſent in immenſum augeri oratione, maximæ autem deprimi atque imminui. Quod Iſocrates cùm de vi eloquentiæ diſputat, ſic expreſſit : τά τε μεγάλα ταπεινὰ ποιῆσαι, καὶ τοῖς μικροῖς μέγεθος περιθεῖναι, *magna dicendo extenuare, & exiguis addere magnitudinem.* Id autem Sophiſticæ artis fuiſſe proprium, teſtatur grauis autor S. Baſilius ſcribẽs ad Libanium. Quid, inquit, non dicet vir Sophiſta, & talis Sophiſta, cui in confeſſo eſt id artis eſſe proprium, τὰ μεγάλα μικρὰ ποιεῖν ὁπότε βούλεται, καὶ τοῖς μικροῖς περιθεῖναι μέγεθος; Plato etiam id expreſsè de Gorgia & Tiſia, τὰ σμικρὰ, μεγάλα, καὶ τὰ μεγάλα σμικρὰ φαίνεσθαι ποιοῦσι διὰ ῥώμην λόγου. Huc ſpectat, quod de ijſdem ait Iulianus Imperator : οἱ δὲ τῆς τέχνης ἀπολαῦσαί φασιν ἐν τῷ δύνασθαι περὶ τῶν μικρῶν μειζόνως διηγεῖσθαι, καὶ τὸ μέγεθος ἀφελεῖν τῶν ἔργων τῷ λόγῳ. *Tum vſos ſe artificio ſuo credunt, cùm aut exiguas res ampliores dicendo facere, aut de rerum geſtarum magnitudine detrahere aut minuere potuerint.* In eam rem aiunt (verbis vtar M. Tullij) ſcriptas fuiſſe & paratas à Protagora rerum illuſtrium diſputationes, quæ nunc communes appellantur loci: quod idem feciſſe Gorgiam, cùm ſingularum rerum laudes vituperationéſque cõſcripſiſſet, quòd iudicaret hoc oratoris eſſe maximè proprium, *rem augere poſſe laudando, vituperandóque rurſus affligere.*

Iſocr. in Panegyr.

Baſil. ep. 146.

Plat. in Phædr.

Iulian. Panegyr. 1.

Cic. in Brut.

Hoc ſi tantùm Sophiſtæ propoſuiſſent, mi-

nimè ſanè reprehenderétur, neque in eam hominum offenſionem veniſſent, quòd ſit vtile bono & præſtanti oratori, res per ſe expetendas ita poſſe augere dicendo, & amplificare, vt etiam quodammodo pulchriores & amabiliores videantur: quod item valet ſæpe in minuendo. Itaque Theon putat ῥήτορος ἔργον εἶναι, τὸ αὐξῆσαι τὰ ἀποδεδεγμένα, vel, vt ait Gregorius Nyſſen. τὰς ἐπιτυχὴς τῶν θαυμάτων διά τινος ῥητορείας ἐπὶ τὸ μεῖζον ἐξαίρειν, *res amplas atque præclaras arte quadam dicendi amplificando in maius extollere.* Et Iſocrates aliquando interrogatus, quid eſſet Rhetorica, reſpondit, τὰ μὲν μικρὰ μεγάλα, τὰ δὲ μεγάλα μικρὰ ποιεῖν, autore Plutarcho. Certè id præſtare eximius orator debet, quod egregij belli duces, quos volebat Iſocrates τὴν Ἑλλάδα μεγάλην ἐκ μικρᾶς ποιεῖν, vt animaduertit Dionyſius Halicarn. in eius vita. Hanc vim Polybio oratori tribuit Seneca his verbis: *Poteſt quidem eloquentia tua quæ parua ſunt approbare pro magnis, rurſus magna attenuare & ad minima deducere.* Talem quoque pingit Vlyſſem Libanius, quem tantum in dicendo fuiſſe vult, vt potuerit τῇ δυνάμει τῶν λόγων τἀληθὲς διαστρέφειν, eúmq; Oratorem tanquam è ſchola Sophiſtarum ſic expreſſit: Ὅταν δὲ εἴπω ῥήτορα, ἄνθρωπον λέγω τὰ μεγάλα μὲν ἱκανὸν ὄντα μικρὰ δεῖξαι, τὰ μικρὰ δὲ μεγάλα· καὶ τὰ μὲν ἄδικα δίκαια, τὰ δὲ δίκαια οὐ τοιαῦτα. *Oratorem autem cùm dico, hominem dico, qui valeat de magnis facere parua dicendo, déque paruis magna, itémque de iniuſtis iuſta, & de iuſtis contraria.*

Theon in Progymn.
Greg. Nyſſ. de vit. Thamut.
Plutarch.
Dion. Halicar.
Senec. conſol. ad Pol. c. vlt.
Liban. Progy.

Causæ aliæ tanguntur cur Sophistæ odiosi. Eorum ars ἀλαζών. Eiecti è Græcia lege & edicto Regum, Ciuitatum, Rerumpubl.

CAP. XII.

VLTIMAM causam illius odij eamque latè patentem repeto à vitijs, quæ in plurimis Sophistarum & multa & grauissima fuerunt. Erant enim contentionis appetentes & φιλόνεικοι in disputando, quíque argutis subtilibúsque verborum strophis veritatem ipsam opprimerent. Quo vno modo fere iam Latini Sophistæ nomen vsurpant, pro eo videlicet qui captiones habet dialecticas, & sermonem, vt cum Sidonio Apollinari dicam, *propter hamata syllogismorum puncta tribulosum*, quíque vt in arena gladiator Secutorem, sic retibus suis æmulum & contortis cõclusiunculis implicet & inuoluat. Genus id Sophistarum dicebatur olim ἐριστικὸν, de quò nos postea vberiùs suo loco dicemus. Inter vitia, eminebat elati animi non ferenda superbia, & popularis iactatio, qua sibi omnia summa tribuebant. Ab ea vulgò dicti ἀλαζόνες, *arrogantes & gloriosi ostentatores*, inflati, insolentes, & vt cum Suida multa simul dicam ἀλαζονοχαυνοφλύαροι. Eos vocabat grauissimus Tertullianus, *homines gloriæ & eloquentiæ solius libidinosos*: & aliâs, *famæ negotiatores*. D. Hieronymus *gloriæ animalia*: The-

Ob vitia odiosi.

Tertull. in Apolog.

Themiſt. or. 1. miſtius è Platone, φρονηματισμοῦ ἐμπεπλησμένους, *inſolenti arrogantia plenos.* Agellius vnum ex illis

Agell. l. 5.

ſuis coloribus pingens, *nugator*, ait, *atque in Græcæ facundiæ gloria iactabundus.* Qui alio quodam in libro id vitium propriè nominat σοφιστείαν. *Helius Meliſſus*, inquit, *maiore in litteris erat iactantia & σοφιστείᾳ, quàm opera.* Hinc ars ipſa à ſapientibus exploſa, irriſa ab erudititſſimis, & hominum ludibrio obiecta. Nec timuit cõfiteri Lemnius Philoſtratus Sophiſticam eſſe τέχνην φίλαυτον καὶ ἀλαζόνα, *artem cæco amore ſui & oſtentatione glorioſa pleniſſimam.* Huius contagionis fugiendæ gratia Iſidorus vir ſummus & ſapiens, Rhetoricam vt aliquem libidinis ſcopulum vitabat. Nam de illo ſic Damaſcius apud Suidam: Οὐδὲ τῇ ῥητορικῇ προσέσχε τὸν νοῦν, ὅτι καὶ λόγου ἄξιον, τὸ σοβαρὸν αὐτῆς καὶ τὸ ἀλαζονικὸν εὐλαβηθεὶς καὶ μισήσας. *Neque mentem ad Rhetoricam appulit, tametſi dignam ſtudio & æſtimatione; veritus, atque adeò proſequutus odio inflati animi ſpiritus, atque ſuperbiam, quæ illam artem comitatur.* Itaque Dio Chryſoſtomus elegãter ait in Prometheo expreſſam fuiſſe quandam Sophiſtæ imaginem ὑπὸ δόξης ἀπολλυμένου, *ardore quodam incredibili laudis & gloriæ miſerè pereuntis*: quem hepate vehementer intumeſcente, ſi quando videlicet laudaretur, rurſum autem deficiente, ſi quis eum vituperaret, aſſumens Hercules, ἔπαυσε τοῦ τύφου καὶ τῆς φιλονεικίας, *à faſtu & contentione liberauit.*

Idem l. 18.

Suidas.

Dio Pruſ. in Diogen.

Fuerunt & alia quædam vitia in Sophiſtis, vt immanis quædam auaritia atque ſordes, & diuitiarum cupiditas, ſic vt etiam miſeros ado-

lescentes quos erudiebant, ad palum deligarent, tanquam in equuleo torquerét, crudelissimè excruciarent ad pecuniam extorquendam: qua de re grauem & aculeatam habet orationem Themistius. Impuri etiam multi ferebantur, quorum scholæ non modestiæ & pudoris, aut honestæ humanitatis, sed impudicitiæ fuerunt quædam officinæ. Sed de his similibúsque næuis, pleniùs disserendum nobis erit suo loco, cùm Sophistarum χαρακτῆρας exponemus. Hæc igitur quæ hactenus memoraui, iustum odium in Sophistas creauerunt, qui rem plurimorum laudibus & prædicatione commendatam, & reipub. vtilem dehonestauerunt. Verè dixit Isocrates, multos πρὸς τοὺς λόγους χαλεπῶς ἔχειν, διὰ τοὺς ἐξαπατῶντας καὶ τοὺς ψευδομένους. Fallaciloquos intelligit Sophistas.

Isocr. in Nicocle.

Hinc non modò singulis hominibus, sed regnis etiam & nationibus inuisi. Demetrius è suo regno, Athenienses ex Attica, lege & edicto Sophistas pepulerunt, vt scribit Carystius in historicis Commẽtarijs. De qua item re Alexis Comicus, Demetrium, inquit, bonis multis Dij cumulent ac legum latores:

Eiecti ex vrbibus & regnis.

——— διότι τοὺς τὰς τῶν λόγων
Ὡς φασὶ δυνάμεις παραδιδόντας τοῖς νέοις
Ἐς κόρακας ἄῤῥειν φασὶν ἐκ τῆς Ἀττικῆς.

——— quandoquidem eos qui orationis,
Vt aiunt, vires iuuentutem edocent,
Iusserunt in malam crucem abire ex Attica.

Idem sensus fuit Cretensium, apud quos legum lator clarissimus Thales aditu insulæ prohibuit eos, qui in dicendo se iactant & arro-

ganter ſibi placent, hoc eſt Sophiſtas ἀλαζόνας, ait Sextus Empiricus aduerſus Mathematicos. Aditu quoque Laconiæ fuere prohibiti, vt his verbis notat Plutarchus: οὐδὲ ἐπέβαινε τῆς Λακωνικῆς, οὐ σοφιστὴς λόγων, οὐ μάντις ἀγύρτικος, οὐχ ἑταιρῶν τροφεύς, &c. Et Chamæleon apud Athenæum: *Lacedæmonij*, οὐ προσίενται οὔτε ῥητορικὴν, οὔτε φιλοσοφίαν, διὰ τῆς ἐν τοῖς λόγοις σοφιστῶν φιλοτιμίας, καὶ ἔριδας καὶ ἀκαίρους ἐλέγχους, *nec Rhetoricem, nec philoſophiam admittunt, propter Sophiſtarum in dicendo ambitionem, rixas, & importunas cauillationes.* Itaque Cephiſophontem profeſſum de quauis re per diem integrum ſe poſſe dicere, vrbe eiecerunt, dicentes, Boni oratoris eſſe orationem rebus æqualem habere. Ex alijs quoque ciuitatibus nonnunquam eijciebantur, vnde bellum Stratonici acroama, qui ſummopere ſe mirari aiebat Satyri Sophiſtæ matrem, quòd menſes decem illum vtero tuliſſet, quem decem dies ferre poſſet nulla ciuitas: quo ioco Athenæus conuiuas ſuos hilarauit.

Sextus Empir.

Plutar. in Lycurg.

Plutar. in Lacon. Inſtit.

Athen. l. 8.

Variæ appellationes recenſentur, quæ Sophiſtarum odium & contemptum ſignificent. Δεινοὶ ῥήτορες in malam partem. Γόητες qua ratione vocati Sophiſtæ: an magia infames. Ariſtophanes explicatus.

CAP. XIII.

HINC variæ compellationes ortæ ſunt atque nomina, quibus artem Sophiſtarum eruditi, eóſque ipſos haud probati ſtudij autores doctoréſque inſectantur. Operæ pretium me facturum ſpero, ſi velut breui in indice eas appellationes heic colligam, non omnes, ſed quæ in mentem ſtylúmque venient.

Dicebantur igitur ΔΕΙΝΟΙ ῥήτορες, *vafri, malitioſi*: de qua re Philoſtr. in Antiphonte, δεινοὺς ῥήτορας, inquit, appellant, οὐκ εὔφημον ἐπωνυμίαν τιθέμενοι, *& cognomen imponunt minùs honeſtum.* Itaque Alexāder Magnus Demoſthenem per contumeliam nominabat δεινὸν ῥήτορα καὶ γόητα apud Dionem Chryſoſtomum or. 2. δεινὸς, inquit Heſychius, ἐστραμμένος, πανοῦργος: & Plato δεινὸν ſcribit eſſe κακὸν, quomodo in malam partem ſumitur. Nam ſæpe laudi ſeruit, vt δεινὸς ῥήτωρ, & δεινὸς λέγειν, bonus & præſtans orator. ſic Πρωταγόρας σοφὸς τε καὶ δεινὸς ἐστὶν ἀνὴρ, apud Platonem in Protag. Cuius imitatione Dio Pruſæus in

Δεινοὶ ῥήτορες. Veteratores callidi.

Euboica loquens de Aduocatis, ἐδὲ αὖ τοὺς σοφοὺς τε ἢ δεινοὺς δικογράφους τε καὶ συνηγόρους μισθοῦ πᾶσιν ἐπαγγελλομένους βοηθήσειν. Nisi fortè sequiùs hîc δεινοὺς ponat: nam eosdem causidicos postea γλωσσοπήγας vocat, nimirum Sophistas qui mercenario linguæ artificio abutantur.

Γλωσσοπήγαι.

Γόητες. Præstigiatores, Magi.

ΓΟΗΤΕΣ, *præstigiatores.* sic Demosthenes Æschinem vocabat δεινὸν, ἢ γόητα καὶ σοφιστήν. Lucian. in Piscat. è Sophis nugatores dixit, γόητας ἢ ἀπατεῶνας. Libanius Declam. 9. φιλοσοφεῖν ἐπιχειρεῖ τις· γόης ἐστὶ καὶ τὰ ὑστέρια πολυπραγμονεῖ. *Sapientiæ studium quis aggreditur? incantator euadit*, &c. Amorem Plato quem habitu Sophistarum induit, nominat φαρμακέα, γόητα, σοφιστήν. Hinc ars Sophistarū γοητεία, quam breuiter ita circumscribit Iudæus Philo l. de congr. erud. λογικὴ σοφισμάτων εὕρεσις εὐστόχῳ πιθανότητι καταγοητεύουσα, *arguta sophismatum inuentio præstigias faciens per coniecturas quasdam persuasibiles.* Eandem ait Socrates in Euthydemo esse τῆς ἐπῳδῶν τέχνης μέρος, *artis incantatricis particulam.* Sed hæ præstigiæ in artificiosæ orationis vi atque illecebris erant positæ, &, vt loquitur doctissimus Pater Gregorius Nazianz. orat. 26. τῆς εὐγλωττίας τὰ γοητεύματα: quanquam & verè præstigiatores atque Magos fuisse aliquando Sophistas, monumenta annalium produnt. Suis enim auditoribus κεστὸν φέρειν ἐδίδουν καὶ λίθους, vt Apollonius Tyaneus monebat, quæ ad flagitiosos amores conciliandos valere aiebant. Hinc Dionysius Milesius Sophista Chaldæorum artibus suos docere artificium memoriæ ferebatur: itaque γοητεύων ἐν μειρακίοις διεβέβλητο, vt meminit Phi-

loſtratus l. 1. de vit. Soph. qui etiam lib. 2. in eiuſdem flagitij ſuſpicionem veniſſe Adrianum Sophiſtam ait, quem purgare tamen conatur, quòd nullus vnquam eruditus ἐς γοήτων ὑπαχθείη τέχνας, *præſtigiatorum Magorúmve artibus fuerit addictus.* Sic contrà ipſi Magi nominati Sophiſtæ. Eruditiſſimus Tertullian. lib. de ieiun. de coniectoribus loquens, *circa ſomnium,* inquit, *Regis Babylonis omnes terrentur Sophiſtæ.* Et lib. de idololatr. c. 9. *Poſt Euangelium nuſquam inuenias aut Sophiſtas, aut incantatores, aut coniectores, aut Magos niſi planè punitos.* Item in Exodo Magi Pharaonis appellantur σοφισταὶ, & Iulius Firmicus ſub eodem ſydere ponit Vates, Magos, Sophiſtas.

ΑΠΑΤΗΛΟΙ, ἀπατεῶνες, *deceptores.* Heſychius, σοφιστὴς, ἀπατεὼν, διδάσκαλος πανοῦργος. Similia Suidas, additque παρὰ τὸ σοφίζεσθαι, ὃ ἐστι λόγοις ἀπατᾶν. Ariſtophanes ait Nubes plures βόσκειν σοφιστὰς, vbi Scholiaſtes, σοφισταὶ, inquit, οἱ ῥήτορες καὶ οἱ ἀπατεῶνες. In eadem fabula Socrates ait ſe à nubibus didiciſſe περιλεξιν καὶ κροῦσιν, hoc eſt ψευδολογίαν, ἀπάτην, *fallaciloquentiam, fraudem:* ita Græcus Interpres. Themiſtius orat. 1. eoſdem vocat ἀπατηλοὺς καὶ ἀλαζόνας. ſed hoc frequens apud ſcriptores.

Ἀπατεῶνες ἀπατηλοί.

ΑΛΑΖΟΝΕΣ. Multas ob cauſas ita vocabantur, ſed præſertim quòd in theatro erant Thraſones glorioſi, & in pollicitationibus ventoſi & impudentes, vnde apud Heſychium, ἀλαζὼν, ὑπερήφανος, ψεύστης. Certè Sophiſticæ nota eſt ἀλαζονεία, de qua dicam copioſè libro quinto, & Sophiſtis identidem id obijciebatur.

Ἀλαζόνες.

Vulgi morem expressit Themistius orat. 4. his verbis: ὁ γὰρ σοφιστὴς, καὶ ἀλαζὼν, καὶ ὁ καπνοπώλης, ὀνείδη ἦν, vbi rectè nominat conuitia.

Κακοδαίμονες. ΚΑΚΟΔΑΙΜΟΝΕΣ. *Miselli, infelices.* Clemens Alexandr. strom. l. 1. ταύτῃ γοῦν ἐπαιρόμενοι τῇ τέχνῃ οἱ κακοδαίμονες σοφισταί. Et Diogenes apud Dionem Chrysost. or. 4. de regno: κατατρίψαι τὸν βίον περὶ τοὺς κακοδαίμονας σοφιστάς. Synesius ep. 153. κακοδαιμονεστέροις σοφισταῖς nominat. Aristophanes describens Sophistas sic habet:

—— τοὺς ἀλαζόνας

Ὧν ὁ κακοδαίμων Σωκράτης καὶ Χαιρεφῶν.

E quibus est misellus Socrates & Chærephon.

vbi vertunt malè, *quorum genius est Socrates.*

Πολυπράγμονες. ΠΟΛΥΠΡΑΓΜΟΝΕΣ. *Curiosi.* Timon Sillographus apud Laërt. l. 9.

Ἔσπετε νῦν μοι ὅσοι πολυπράγμονές ἐστε σοφισταί.

Isocrates orat. contra Soph. ait illos minimè dubitauisse profiteri se doctores πολυπραγμοσύνης καὶ πλεονεξίας, curiositatis & auaritiæ.

Παράξενοι. ψευδώνυμοι. ΠΑΡΑΞΕΝΟΙ καὶ ΨΕΥΔΩΝΥΜΟΙ, *adulterini & falsò nominati Sophi* dicuntur Themistio or. 1.

Παράσημοι ῥήτορες. ΠΑΡΑΣΗΜΟΥΣ ῥήτορας, *adulterinos, Oratores*, vocat Demosthenes pro Ctesiph.

ἀδόκιμοι. Isocrates in Panathenaic. ἀδοκίμους καὶ πονηροὺς σοφιστάς, *obscuros improbósque Sophistas*: & aliâs

ἀγελαῖοι. ἀπαίδευτοι. sæpe ἀγελαίους *gregarios*. Agellius l. 17. ἀπαίδευτον, *imperitum* Sophistam.

Ὑπόξυλοι. Hermogenes l. 1. de form. non sine contumelia nominauit ὑποξύλους σοφιστὰς, *subligneos Sophistas.* Pari propè modo vocabant Dimar-

Hordearij. chum κρίθινον Δημοσθένην, *hordeaceum Demosthe-*

nem, ob tenuem illius ſummi oratoris, & imperfectam ſimilitudinem, quam exprimebat. ſic M. Cœlius L. Plotium Gallum *hordearium Rhetorem* appellabat, *eum deridens vt inflatum, ac leuem & ſordidum*, ait Sueton. de claris Rhetor.

Ariſtophanes iocans aiebat Sophiſtam λεπτοτάτων λήρων ἱερέα, ſubtilium eſſe nugarum antiſtitem.

Acerbiores ſunt appellationes quæ ſequuntur. Ariſtides enim to. 3. dixit καταπτύστους σοφιστάς, *deſpicatiſſimos, ſceleratos Sophiſtas.* Sanctiſſimus Chryſoſt. hom. 20. in epiſt. ad Epheſ. ἄνδρας τριωβολιμαίους, *homines triobolares.* Lucian. in Philopatrid. Τρισκαταράτους σοφιστάς, *ter ſæpiúſque execrabiles.* Tzetzes Chiliad. 7. σοφὰ καθάρματα, *ſapientiæ piacula.* Philoſtratus malos quoſdam Sophiſtas enumerat, *qui*, inquit, *fuerunt* ἀθύρματα τῶν Ἑλλήνων μᾶλλον ἢ σοφισταὶ λόγου ἄξιοι, *ludi Græcorum & quiſquiliæ.* S. Irenæus l. 1. c. 5. *O pepones Sophiſtæ vituperabiles*, vel vt eſt in Græco textu, ὦ ληρολόγοι σοφισταί. Idem l. 4. vocat *peruerſiſſimos Sophiſtas.*

Καταπτυστοί.
Τριωβολιμαῖοι.
Τρισκατάρατοι.
Καθάρματα.
Ἀθύρματα.
Πέπονες, κακ' ἐλέγχεα.
Ληρολόγοι.

Quid propriè ars Sophiſtica vetus complecte-batur. Et cur dictum à doctiſsimis, Sophiſtarum ἔργον διττὸν, duplex videlicet eſſe munus operámque.

CAP. XIIII.

In Sophiſtice duo palmaria.

VETVS illa Sophiſtica ob quam multi admirationi fuerunt, non fuit tantùm vnius artificij cognitio, ſed plurimarum artium complexus. Præſertim autem, vt docti homines meminerunt, duas artes complectebatur, ad oſtentationem & victoriam accommodatas, πρὸς μὲν πειθὼ, τὴν ῥητορικὴν, πρὸς τὸ ἀγωνιστικὸν δὲ, τὴν ἐριστικήν. Ab eloquentia, διεξοδικὸν, à Dialectica [illegible] mutuabatur, genus videlicet orationis vel fuſum & copioſum, vel acutis & contortis concluſiunculis ſubtile. Quare,

Clem. Alexād. lib. ſtrom.

vt ait doctiſsimus Clemens Alexandrinus, Sophiſtarum ἔργον διττὸν eſſe voluerunt, hoc eſt opus gemino artificio conſtans, rhetorico atque eriſtico. Illo priori vtebantur ad pompam & orationis præſtigias, quibus in fraudem ſuos auditores inducebant, vnde Sophiſtæ ψυχαγωγοὶ [illegible], delenifici, ſuauidicique nominati. Αἱ λέξεις αὐταὶ τῶν σοφιστῶν [illegible] τοὺς πολλούς, *ipſæ dictiones Sophiſtarum præſtigijs multos irretiunt,* ait idem grauiſsimus Pater ſtromat. lib. 1. Alterum autem genus adhibebant in diſputationibus, in quibus incautos, & verò etiam de

ſchola ſapientes nonnunquam mirabiliter vexabant; ita lubrici inſinuabant ſe, quatiebant, implicabant. Itaque Sopho Abderitano ἐριδαντὰς καὶ ἱμαντελικτὰς bene & ſignanter appellati, quaſi vitilitigatores tortuoſi, multiplici nexu irretientes. A Luciano dicuntur proponere ſoliti δυσεξόδους καὶ λαβυρινθώδεις ἐρωτήσεις, *inextricabiles & labyrinthæas interrogationes.* Et alio in loco Sophiſtas ait habere ſub pallio ἔριν, καὶ κενοδοξίαν, καὶ ἐρωτήσεις ἀπόρους, καὶ λόγους ἀκανθώδεις καὶ ἐννοίας πολυπλόκους, *contentionem, vanitatem, quæſtiones ambiguas, ſpinoſas diſputationes, perplexas inuolutáſque notiones.* Socrates ea gratia Proteos appellabat: τὸν Πρωτέα, inquit, μιμεῖσθον τὸν Αἰγύπτιον σοφιστὴν γοητεύοντε ἡμᾶς, *Protei Ægyptij illius Sophiſtæ more præſtigijs nos illudunt.*

Plutar. l. 1. Symp. q. 1.

Lucian. ἐν Δεgπl.

Idem in Dial. Mortuor.

Plato in Euthydem.

Igitur vt in ſumma dicam, ars Sophiſtica illa vetus eloquentiam & philoſophiam complectebatur, vel Rhetoricam philoſophantem. Ariſtoteles propè Rhetoricam Sophiſticam expreſſit, cùm ait ῥητορικὴν ὁμοίαν εἶναι, τὰ μὲν διαλεκτικῇ, τὰ δὲ σοφιστικοῖς λόγοις. Hæc duo ſi coniunxeris, efficies quiddam anguſtiùs, quàm ſit vulgaris communium Rhetorũ diſciplina. Per Sophiſticos ſermones, intelligit dulce quoddam genus orationis, pictum, elegans, illecebroſum: cuius gratia Olympiodorus Sophiſticam artem ſimilem aiebat eſſe adulteræ. Sicut enim illa, inquit, blandis ſermonibus ac doloſis iuuenes lactat; ita & hæc ſtultos venatur irretitos ſyllogiſmorum laqueis & ſagenis: ac ſicut illa molli contrectatione animam frangit, fractámque deuincit; ita hæc mala eadem

Ariſt. l. 1. Rhet.

Olympiod. in c. 7. Eccleſ.

adducit titillanti orationis conceptu. Vbi duo quædam illi tribuit, & τὴν πειθὼ è dicendi facultate petitam, & τὸ ἐριστικὸν haustum è Dialectica. Quam eandem ob causam dicti aureo Chrysostomo λόγων ἄμαχοι σοφισταὶ, *in verborum contentionibus inuicti*, cùm τὸ ἐριστικὸν siue ἀγωνιστικὸν spectaret: & meo iudicio rectè Adamantij nominarentur, quemadmodum Origenes Ἀδαμάντιος dictus fuit, ὅτι ἀδαμαντίνοις δεσμοῖς ἐῴκεσαν οὓς ἂν δήσοιε λόγοις, *quòd rationes quas colligaret, adamantinis quibusdam quasi vinculis non absimiles viderentur*, vt ait Photius. Aristophanes paulò vberiùs atque distinctiùs quæ coagmentent illam artem exponit. *Nubes*, inquit,

S. Chrysost. l. contr. Gent.

Photius.

Aristoph. in Nubib.

Γνώμην, καὶ διάλεξιν, καὶ νοῦν ἡμῖν παρέχουσιν,
Καὶ τερατείαν, καὶ περίλεξιν, καὶ κρῦσιν, καὶ κατάληψιν.

Vbi Scholiastes Græcus, *ostendit*, inquit, ἐξ ὅσων συνέστηκε ῥητορική· *è quot & quibus rebus Sophistarum conflatur Rhetorica*. Septem verò sunt quæ hîc numerantur. 1. Per γνώμην intelligit φρόνησιν, ὡς τὰ δέοντα νοεῖν, prudentiam & calliditatem in excogitando. 2. Per διάλεξιν, in explicando facilitatem, siue λόγων ἐμπειρίαν. 3. Νοῦς ponitur pro iudicij maturitate atque mente. 4. Τερατία, vt ait Græc. Interpres, est τερατολογία vel ψευδολογία, scilicet incredibilia & communem rationem exuperantia dicere, quæ fidem non mereantur. 5. Περίλεξις significat περιττολογίαν, περίφρασιν, fluxum & copiam orationis, stylíque vbertatem redundantem, qua quidque exponitur. 6. Κρῦσις est ἀπάτη & παραλογισμός, fraus quæ fucato orationis nitore, vel futili ratiocinatione & veteratoria decipit. 7. Κατάληψις significat

Septem in arte Sophistica notata.

significat εὕρεσιν vel τέχνην, inuentionem, artis comprehensionem. Ait igitur poëta eorum omnium σύστημα esse artificium Sophistarum.

Finis Sophisticæ ἔκπληξις; *hoc est ingens audientium stupor & admiratio, quem dicendo multi consecuti sunt. Quid sit* ἔκπληξις, θάμβος, *stupor. In eum finem adhibita ab ijsdem* καινά, παράδοξα, τέρατα, θαυμαστά, *&c. Emaculatus Philostratus.*

CAP. XV.

FINIS hic artis fuit, auditores incredibili quadam admiratione defigere, quod eruditissimus Στρωματεῦ lib. I. animaduertit: τέλος, inquit, αὐτῆς, ἡ ἔκπληξις, *audientium stupor & admiratio.* Itaque Iulianus Imperator ait Sophistas dicere solitos, καταγέλαστον eum esse oratorem, qui μὴ ἐκπλήττειν, οὐδὲ θαυματοποιεῖν ἐν τοῖς λόγοις σφόδρα ἐπιχειρεῖ, *qui neque in stuporem homines rapere, neque mirificum quiddam dicendo facere contendat.* Nihil potest esse illustrius ad eum finem explicandum: quem etiam eleganter expressit acutissimus & venustissimus Plato, apud quem Socrates auditis Sophistis: Nos, inquit, ἐκπεπληγμένοι ἐσιωπῶμεν. Γνοὺς δ' ἡμᾶς ὁ Εὐθύδημος ἐκπεπληγμένους, ἵν' ἔτι μᾶλλον θαυμάζοιμεν αὐτόν, &c. id est, *quasi stupidi conticuimus. Cum autem nos admiratione defixos videret Eu-*

Clem. Alexād.

Iulian. Panegyr. 2.

Plat. in Euthydem.

thydemus (Sophista) *quo in maiorem insuper sui admirationem traheremur*, &c. Eodem sensu dicuntur θαῦμα ἐμβαλεῖν τοῖς ἀκροαταῖς. Ita Libanius Vlyssem ait θαῦμα τῆς ἑαυτοῦ δεινότητος ἐμβαλεῖν τοῖς ἐναντίοις, *stupore summæ suæ vis in dicendo perculisse aduersarios*. Quare de Sophistis qui vetera nobis monimenta reliquerunt, id spectasse fere omnes, aliquos etiam consecutos aiunt. De

Diod. Sic. l. 12.

Gorgia Diodorus Siculus, τῷ ξενίζοντι τῆς λέξεως ἐξέπληξε τοὺς Ἀθηναίους, nouo peregrinóque dicendi artificio Athenienses adeò cepit vt stupore quodam percellerentur. De eodem Dio-

Dionys. in Lysia.

nysius Halicarn. Athenis legatione fungens: καταπλῆξαι τοὺς ἀκούοντας ἐν τῇ δημηγορίᾳ. Adriano Sophista Romæ differente, omnes eum audiebant, ὥσπερ εὐστομοῦσαν ἀηδόνα τὴν εὐγλωττίαν ἐκπληττόμενοι, *non secus ac suauissimam lusciniam, inusitata facundia obstupefacti*, vt est apud Philostratum de vit. Sophist. De Hermocrate Sophista idem, ἔκπληξιν εἰς τοὺς πολλοὺς ἔφερεν. Rem augens Lucianus dixit ὑπερεκπλήττειν, apud quem Rhetor ἀλαζών, Audieris, inquit, omnes ὑπερεκπεπληγμένους τὰ ἡμέτερα καὶ ὑμνοῦντας, *in nostris incredibiliter obstupefactos*, &c. Pleni sunt testimoniorum veterum libri, qui hoc ipsum significent; vnum adiungo locum è vita Apollonij Tyanei, quem

Philost. in vit. Apoll. l. 6. c. 7.

Interpres corrupit. Cùm ille Sophus apud Gymnosophistas elegantem orationem habuisset, eius vitæ scriptor ait in omnibus φαίνεσθαι ἔκπληξιν, *stuporem apparuisse*, ἐφ' οἷς ἐρρωμένως τε καὶ ξὺν εὐροίᾳ διαλεγομένου ἤκουσαν, *ob ea quæ vehementer & facili orationis cursu* [vertunt *beneuoléque*, quasi esset σὺν εὐνοίᾳ] ab Apollonio dicta

audierant. Vidit hanc vim M. Tullius, & disertè more suo ante oculos posuit his verbis: *In quo igitur homines exhorrescunt? quem stupefacti dicentem intuentur? in quo exclamant?*

Cic. 3. de Orat.

Et sanè hoc diuini & præstantis oratoris est proprium, quod Demostheni tribuit Longinus, quem ait τὸν ἀκροατὴν ἐκπλῆξαι, non Sophistarum more fabellis concinnè & mirabiliter explicatis, & speciosissimo choragio, in quo diligenter elaborabant, sed ταῖς δεινώσεσι καὶ τοῖς σφοδροῖς πάθεσι. Et Aristoteles cùm explicaret plurimùm in caussa posse, si orator eo modo afficiatur, quo cæteros velit affici, ita subiungit, διὸ πολλοὶ καταπλήττουσι τοὺς ἀκροατὰς θορυβοῦντες, id est, vt interpretatur Petrus Victorius, quasi tumultu quodam & trepidatione excitata, ipsique vehementer perturbati, statu mentis mouent, & tanquam attonitos reddunt auditores. Sed alio quodam modo Sophista: neque enim perturbando reddebant attonitos, sed delectando & exquisito flore orationis suauissimè coloratæ, & illa θαυματοποιΐα, de qua paulò antè dicebamus. Rem poëtica venustate Claudianus expressit:

Longin. περὶ ὕψους.

Arist. l. 3. Rhet.

Pet. Vict. in Arist.

—— iam dulce loquendi
Pondus, & attonitas sermo qui duceret aures.

Claud. de consul. Mant. Theod.

De Iuliano Pelagiano Sophisticè agente magnus Augustinus. *Videris*, inquit, *illius artus verbis ad hoc vti, vt eis inflatus attonitos facias imperitos, volendo videri esse quod non es.* Atque ex his cōstare satis potest, esse τέλος Sophisticæ dictionis ἔκπληξιν. Quem eundem etiam poëtis Longinus summo vir iudicio tribuit; sunt enim

S. Aug. l. 3. contr. Iul.

Longin. περὶ ὕψ.

illi finitimi Sophiſtis, & propè pares ornandi generibus & incredibilium rerum tractatione, ὅτι τῆς μὲν ἐν ποιητικῇ φαντασίας τέλος ἐστὶν ἔκπληξις.

Et ne quis fortè ignoratione huius vocis teneatur, quid ſit ἔκπληξις, Clemens Alexandrinus cui pauca in orbe ſcientiarum fuere ignota, ſic exponit: Ἔστι μὲν οὖν ἔκπληξις, φόβος ἐκ φαντασίας ἀσυνήθους, ἢ ἐπ' ἀπροσδοκήτῳ φαντασίᾳ, ἅτε καὶ ἀγγελίας, φόβος δὲ ὡς γεγονότι, ἢ οὖσι, ἢ θαυμασιότης ὑπερβάλλουσα. Sumpſit ab Ariſtotele Topicor. 4. vbi etiam dicitur θαυμασιότης ὑπερβάλλουσα, *incredibilis quædam admiratio.* Id Themiſtius nominat θάμβος, Sophiſticum velut theatrum pingens: τί κάθησθε ἐκπεπληγμένοι; τί δὲ συνέχεσθε ὑπὸ θάμβους; *quid ſedetis admiratione defixi? aut quid ſtupore attoniti eſtis?* ſic etiam Plato de auditoribus recitantium poëtarum, συνθαμβοῦνται τοῖς λεγομένοις, *fiunt ijs quæ narrantur obſtupefacti.* Eſt verò θάμβος Latinis ſtupor, tametſi fortè in ea ſignificatione M. Tullius non adhibeat: ſed Macrobius non modò vocem, ſed rem quoque ipſam ſic elegãter extulit: *Cùm feciſſet loquendi finem, omnes in eum affixis vultibus admirationem ſtupore prodebant.* Neque tacitus ſemper hic fuit ſtupor, nam ἐκπεπληγμένων proprium fuit πηδᾶν, βοᾶν, &c. vt Libanius ſignificat apud Iſidorum Peluſiotam: ſcribens enim ad eloquentiſſimum Chryſoſtomum, *Eximiam,* inquit, *orationem tuam legi multis, nemóque fuit,* ὃς οὐκ ἐπήδα τε καὶ ἐβόα, καὶ πάντα ἔδρα τὰ τῶν ἐκπεπληγμένων, *qui non exiliret, & clamorem ederet, eáque omnia faceret quæ homines admiratione perculſi & attoniti facere ſolent.* Sic Quintilianus M. Tul-

L. 2. Strom.

Themiſt. or. 1.

Plat. in Ione.

Macrob. l. 1. Saturn.

Iſidor. Peluſ. l. 2. ep.

lium in Corneliana cultu & ornatu orationis confecutum ait, *vt populus Rom. admirationem suam non acclamatione tantùm, sed etiam plausu confiteretur.* Fab. l. 8. c. 3.

Ad hunc autem finem obtinendum multa studiosissimè adhibebant, quòd fructum suæ dictionis in eo magnum & expetendum collocarent, si eos qui audirent, possent ad magnam admirationem traducere. Hoc qui dicendo non fuisset consecutus, vix dignum oratoris nomine aut Sophistæ putabant. Qua in opinione fuisse videtur M. Tullius qui in epistola quadam ad Brutum sic infit: *Nam eloquentiam quæ admirationem non habet, nullam iudico.* Quod effatum protulit Fabius & sententia sua comprobauit. Et nimirum est verissimum, quod Dionysius Longinus aiebat, in dicendo semper dominari τὸ θαυμάσιον, *admirabile.* Igitur Sophistæ in eo elaborabant vehementissimè, vti adferrent καινὰ, παράδοξα, τέρατα, θαύματα. Isocrates enim ait illos περὶ τούτων ζητεῖν λέγειν, περὶ ὧν μηδεὶς πρότερον εἴρηκεν, *de rebus à nemine priùs tractatis dicere instituisse.* Iure autem reprehendit Longinus τὸ περὶ τὰς νοήσεις καινόσπουδον, studium nouitatis in insuetis & inauditis animi notionibus exquirendis, in quibus, vt idem ait, illi solebant κορυβαντιᾷν, *insanire.* De ijsdem ita Iulianus Imperator: οἱ μὲν ἐπειδὰν τινὰ μῦθον καὶ μηδέπω τοῖς πρόσθεν ἐπινοηθέντα φέρωσιν, αὐτοὶ συνθέντες τῷ ξένῳ τοὺς ἀκούοντας ψυχαγωγήσαντες πλέον θαυμάζονται. *Illi cùm fabulam aliquam à nemine priorum excogitatam, atque à seipsis repertam attulerint,*

Admirabilia Sophistarum.

Fabius l. 8.

Isocr. in Panegyr.

Καινόσπουδον.

Iulian. or. 1. Panegyr.

& auditores suos ipsa nouitate detinuerint, maiori in admiratione versantur. Ipsorum item propria fuit παραδοξολογία, iam inde à Gorgia, quem πατέρα τῆς τῶν σοφιστῶν τέχνης vocat Philostratus, de quo memorans sic inter alia, ὁρμῆς τε γὰρ τοῖς σοφισταῖς ἦρξε καὶ παραδοξολογίας, &c. *Concitatæ orationis & admirabilium dissertationum Sophistis autor fuit.* Sophista Critias qui multis pòst sæculis fuit, id studium est imitatus, de quo idem Philostratus, τὸ παραδόξως μὲν ἐνθυμηθῆναι, παραδόξως δὲ ἀπαγγεῖλαι, Κριτίου ἀγών. *Res mirabiliter animo concipere, atque easdem mirabili modo enunciare, Critiæ curriculum est & contentio.* Sic Nicetes è Smyrna Sophista παραδόξους ἐννοίας consectabatur. Iam quod tertio loco posui, τέρατα, constat ex Aristophane in apparatu Sophistico poni τερατείαν, & disertè Libanius vocat σοφιστὰς τερατολόγους, *portentiloquos.* Et Lucianus in Philopatr. ait τερατολογίας φιλοσοφίζων ἐκπλήττειν τὴν διάνοιαν. Similia propè sunt quæ vltimo loco posui θαύματα, quæ videtur Iulianus Parabates nominare ἄπιστα, *incredibilia*, cùm sic ait de Sophistis: μόνα γὰρ εἶναι τῶν ἔργων ζηλωτά φασι, καὶ σπουδῆς ἄξια καὶ πολλῶν ἐπαίνων, ὁπόσα διὰ μέγεθος ἤδη ποιεῖν ἄπιστα ἐφάνη. *Ea sola facinora dicunt æmulanda, studio & prædicatione dignissima, quæ propter magnitudinem iam quibusdam incredibilia videantur.* Hinc apud eundem aliâs θαυματοποιεῖν ἐν τοῖς λόγοις. Illustrius de Platone, πεπλασμένα θαύματα εἰδώς. Peritè S. Gregorius Nyssenus laudem aggrediens miraculorum opificis Gregorij: εἰ μὲν ἐφίκοιτο τῶν θαυμάτων ὁ λόγος, ἐκπλήξ[ει]

Παραδοξολογία.

Philost. l. 1. de vit. Soph.

Τέρατα.

Liban. declam. 37.

Θαύματα.

Or. 2. Panegyr.

Illust. de vit. Phil.

Greg. Nyss. in vit. Thaumat.

τὴν ἀκοὴν πάντως τοῖς κατορθώμασι. *Nam si assecuta quidem oratio mea fuerit admiranda, rerum gestarum commemoratione prorsus obstupefacient audientes.* Hinc discipuli & auditores Sophistarum dicti θαυμάζοντες, vt θαυμάζειν apud Hesychium est μανθάνειν.

THEATRI VETERVM RHETORVM, ORATORVM, Declamatorum, quos in Græcia Σοφιςὰς nominabant,

LIBER SECVNDVS.

Diuisio quædam Sophistarum. An philosophiæ nomen sustinuerint quæsitum. Eorum πανε-πιστημοσύνη φιλοσοφικὴ, & ῥητορικὴ φιλοσοφοῦσα. Quot modis philosophiam prætexerent. Omnes φιλομαθεῖς dicti olim philosophi. Ciuilis scientia ἀληθινὴ φιλοσοφία. Sophistæ cur μισθόεια, Hippocentauri, ἐπίμικτοι nominati. Illustratus Gregor. Nazianz. aliique.

CAP. I.

Turneb. l. 4. Adu. c. 2.

TVRNEBVS genera duo Sophistarum ait fuisse, vnum Dialectico, alterum simile oratoribus, qualis, inquit, Leontinus Gorgias fuit. De Gorgia perspicuè dissentit à Philostrato, qui Sophisticam

cùm duplicem esse diceret, ἀρχαίαν καὶ δευτέραν, *Antiquam* philosophiæ cognitione nobilem, & *Secundam* (ita enim appellare maluit, quàm Nouam, quòd vtraque sit vetustissima) illius prioris Gorgiam Leontinum principatum obtinuisse contendit. Et sanè primos illos Sophistas omnium gentium literis atque linguis celebratos, tum plurimos qui deinde varijs sæculis in eiusdem nominis communionem venerunt, non fuisse vna eloquentia contentos, sed, quod attigi quoque superiùs, magnarum artium intelligentia floruisse, puto verissimum. Nam Dionysius Halicarnass. veterem Sophisticam nominat φιλόσοφον ῥητορικήν, Philostratus autem ῥητορικὴν φιλοσοφοῦσαν, Rhetoricam philosophantem, vel philosophiam eloquentia gloriosam. Itaque Hippias σοφοῦ cognomine perhonorifico donatus fuit in Græcia, vt ait Pausanias, & in Thrasymachi Sophistæ monumento fuisse hoc inscriptum videmus.

Dion. Hal. ad Anna.

Sophistarum Rhetorica Philosophãs.

Sophistarum mater philosophia.

Πατρὶς Χαλκηδών, ἡ δὲ τέχνη σοφία.

Chalcedon patria est, sed fuit ars Sophia.

Suidas quoque Prodicum Ceum, & Hippiam Eleum nominat φιλοσόφους & σοφιστάς. Dionysius Halicarnass. Protagoram inter φυσιολόγους reponit: atque ab illo & Gorgia παντεπιστημονικὴν φιλοσοφίαν institutam fuisse, genus videlicet quoddam philosophiæ ad omnium rerũ scientiam pertinentis. Quod idem propè de iisdem Sextus Empiricus asseruit. Eusebius in Chronic. *Gorgias, Hippias, Prodicus, philosophi insignes habẽtur.* Eruditissimi sanè viri de Sophistis memorãtes, non dubitant dicere cum Plutarcho,

Dion. Halic. in Isocr.

Plut. de profect. virt.

Max. Tyr. Diss. 16.

Philosophiam illorum esse matrem. Maximus Tyrius politus & elegans de omnibus loquens generatim, τὸ τῶν σοφιστῶν γένος, inquit, τὸ πολυμαθὲς τοῦτο, καὶ πολυλόγον, καὶ πολλῶν μεστὸν μαθημάτων. *Multiscij nostri illi Sophistæ, sermonibus abundantes & multarum scientiarum varietate ornati.*

Themist. or. 1.

Æuo Themistij fuere multi Sophistæ, qui vt ipse quadam oratione scribit, non modò se philosophos gloriarentur, verùm etiam τὴν ἀκροτάτην φιλοσοφίαν ποιεῖσθαι, *summum philosophiæ genus profiteri.* Neque enim exiguis finibus cognitionem suam terminatam esse cupiebant, sed gloriosè sibi arrogabāt illustrium artium scientiam, sic vt de quacumque re proponeretur, putâ de Medicina, Geometria, cæterísque, haberent in promptu certa quædam vocabula, è sinu illius artificij deprompta, quæ audientibus obtruderent. Declarat id Plutarchus lib. de tuenda sanit.

Plutarch. περὶ ὑγιειν.

Cùm reprehendit σοφιστικῶς καὶ περιέργως ἐνστάσεις καὶ παρεμπτώσεις καὶ κοινότητας λαλοῦντα καὶ παρεπιδεικνύμενον ἰατρικῶν ὀνομάτων ἐμπειρίαν, *qui sophistarum more & superuacanea curiositate, instantias, incidentias, communitates in ore habeat, & medicarum vocum peritiam eruditionémque ostentet.* Quod genus hominum iusto fastidio insimulabat

Dio Prus. or. 6.

Diogenes, vt est apud Dionem Prusæum: μάλιστα δὲ, inquit, ὕβριζε τοὺς σοφιστὰς τοὺς σεμνοὺς εἶναι θέλοντας, καὶ πλέον τι τῶν ἄλλων εἰδέναι οἰομένους. *Vituperabat autem præsertim Sophistas, qui venerationem in vulgo captarent, & se plus quàm reliquos homines scire opinarentur.*

Sit igitur hoc fere certum, quamplurimos Sophistarum philosophiæ nomen ambijsse, &

ſuſtinuiſſe aliquando: quod tribus quatuórve modis fieri potuiſſe video. Nam olim quidem τοὺς φιλοκάλους καὶ φιλομαθεῖς omnes, virtutis ac doctrinæ ſtudioſos, communi quadam vulgi conſuetudine nominabant φιλοσόφους, vt Græci animaduertunt. Hinc Iſocrates eloquentiam vocat τὴν περὶ τοὺς λόγους φιλοσοφίαν, & Rhetoras τοὺς περὶ τὴν φιλοσοφίαν διατρίβοντας, & in Buſiride φιλοσόφους. De illo ſcribens Dionyſius Halicarn. ait πλοῦτον ἀπὸ φιλοσοφίας χρηματίσασθαι, *docenda eloquentia diuitias comparauiſſe.*

Omnes φιλομαθεῖς dicti philoſophi.

Iſocr. in Panegyr.

Id. or. ad Philip.

Deinde multi cùm philoſophiam attigiſſent, neque vellent ad illius ſcientiæ perfectionem contendere, aut aliam potiorem eſſe putarent, ad Sophiſticam ſe conferebant. Quod videtur Menedemus dicere in Plutarcho, qui aiebat eos qui ad ſcholam Athenas venirent, primùm σοφοὺς, deinde γενέσθαι φιλοσόφους, mox ῥήτορας, ad extremum ἰδιώτας. Hi ad dubios perplexóſque mæandros, & inamœnum veluti philoſophiæ cantum, cùm dictionis elegantiam adiungerent, famam bene dicendo aucupabantur. Itaque Scholiaſtes Ariſtophanis circumſcribit Sophiſtas, ὅσοι τῶν φιλοσόφων ῥητορικῶς ἔγραψαν, Philoſtratus autem, τῶν φιλοσόφων οἱ σὺν εὐροίᾳ ἑρμηνεύοντες, qui in philoſophantium numero facilem habent orationis copiam & leporem.

Plutar. de prof. virt.

Ἐν Νεφέλ.

Philoſt. l. 1. de vit. Soph.

Tertiò, quidam cùm Sophiſticam artem factitarent, in ἐριστικῷ genere verſati, in excogitando verſuti, captionibus Dialecticis armati, linguæ volubilitate inſtructi, auaritiæ atque laudi velificantes ſuæ, quò nominis inuidiam

obtegerent, philosophiæ insignia iactabant. Hos describit Aristides; καὶ ἐπὶ τὴν τῆς φιλοσοφίας εὐφημίαν προκαλυψάμενοι, διὰ ταύτης κλέψειν οἴονται πάνδοξιν· ἔπειτα γε ἀλώπηξ ἀντὶ λέοντος ἐξέστη κερδαλῆ. *Hi prætentо philosophiæ decore, sese putant quæ intus latent celare posse, dein pro leone astuta vulpes emergit.* Philo Iudæus eos homines vocat ἐν φιλοσοφίᾳ λογοπώλας καὶ λογοθήρας, qui in philosophia verba tantùm venditant & venantur. Irridet vt sapientiæ laruas Tyrius Maximus: εἰ μὲν οὖν τις τοῦτ' εἶναι φιλοσοφίαν λέγει, ῥήματα καὶ ὀνόματα, ἢ τέχνας λόγων, ἢ ἐλέγχους καὶ ἔριδας, καὶ σοφίσματα, καὶ τὰς ἐν τούτοις διατριβάς, οὐ χαλεπὸν εὑρεῖν τὸν διδάσκαλον· πανταχῶν μεστὰ τῶν σοφιστῶν, &c. *Si quis in verbis ac nominibus, aut in artificiosis orationibus, aut refutatione argumentorum, aut contentione mutua, aut fallacijs, similiúmque rerum studio philosophiam inesse velis, non magno magistrum negotio inuenire posse videor: Sophistarum plena sunt omnia. Res hæc vbique obuia ac in oculos passim incurrit. Quinetiam dicere non verear plures esse qui doceant hanc philosophiam, quàm qui discant,* &c.

Aristid. to. 3. — *Phil. l. de cögr. erud.* — *Max. Tyr. Dissert. 37.*

Denique Sophistæ non modò eloquentiam, sed ciuilem quoque scientiam docere se profitebátur, quam Dionysius Halicarn. vocat ἀληθινὴν φιλοσοφίαν, *veram philosophiam*: à quo mea opinione sumens Iustinianus, initio Pandectarũ, Vlpiani stylo, iuris ciuilis scientiam esse dixit *verißimam philosophiam*. Talis fuit Dio Chrysostomus, de quo Photius in hunc modum: *Hic fuit Pasicratis filius*, σοφιστὴς δὲ καὶ φιλόσοφος τὸ ἐπιτήδευμα, *Sophista & philosophus vitæ instituto*. Talis, vt quidam opinabantur, Themistius, de cuius

Dion. Halicar. in Isocr. — Ciuilis doctrina veriss. philosophia. — *Themist. or. 13.*

orationibus aiebant, ὅτι φιλοσοφεῖν ποιούμενοι, μεθαρμόζονται εἰς τοὺς ῥήτορας, *quòd cùm philosophari se simulent, ad oratores tamen degenerant.* Tales & alij de quibus vniuersim Iulianus Imper. *Sophistæ*, inquit, τὸ δὲ σφᾶς εἶναι φασὶ τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν, *ad se publicam philosophiam pertinere contendunt.* Hi cùm summo ardore gloriæ incenderentur, & spinas subtilium disputationum minùs ad pompam facere putarent, corollas adhibebant, ex omnium flosculorum varietate contextas, & exquisita orationis lumina, vt insignes in oratorio campo & gloriosi decurrerent. Illi dubiam appellationem sui efficiebant, num philosophi, num Sophistæ nominandi viderentur, cùm neque scholæ semper essent philosophicæ, nec oratio tenuis & inornata, sed quiddam è dissimillimis rebus conflatum. Itaque Prodicus, vt ait Plato, eos homines appellabat μεθόρια, cōfines, intermedios, artiúmque proxenetas: οὗτοι γάρ εἰσιν, ὦ Κρίτων, οὓς ἔφη Πρόδικος μεθόρια φιλοσόφου τε ἀνδρὸς καὶ πολιτικοῦ. Cuius fortè imitatione eloquentissimus Nyssenus Gregorius de ijs hominibus loquens quos vulgò nominamus *Politicos*, ὥσπερ τι μεθόριοι ἡμῶν τε καὶ πολεμίων γινόμενοι, καὶ ἀμφότερα εἰσὶ καὶ οὐδέτερον, *velut cōfinium inter nos & hostes facti, & vtraque sunt, & neutrum.* Lucianus consueta festiuitate nominauit *Hippocentauros*; sic enim apud illum agit philosophia, *Sophistarum genus nescio quo pacto mihi suppullulauit, neque mea absolutè æmulans, neque tamen penitus discrepans, sed* οἷον τὸ Ἱπποκενταύρων γένος σύνθετόν τι καὶ μικτὸν, ἐν μέσῳ ἀλαζονείας καὶ φιλοσοφίας πλαζόμενον, *vt Hippocentaurorum*

Iulian. in epist.

Plat. in Euthyd.

Greg. Nyss. or. in suam ordin.

Lucian. ἐν δραπέτ.

Hippocentauri.

genus, compositum quiddam atque mixtum, in medio Sophisticæ & philosophiæ palabundum. Quæ causa fuit cur Dio Prusæus dixerit τὰ ξυγγράμματα σοφιστῶν προσεοικότα τοῖς Κενταύροις, *scripta Sophistarum non absimilia videri Centauris.* Sic Faustus Manichæus impiè Catholicos vetus & nouum Testamentum simul complectentes *Hippocentauros* nominabat. Eandem ob causam alij Sophistas nuncupauere μικτοὺς & μέσους. Timon quidem apud Laërtium Protagoram dixit ἐπίμικτον.

Dio or. 4.

S. Aug. l. 15. contr. Faust. c. 1. & 9.

Laërt. l. 9.

Πρωταγόρης τ' ἐπίμικτος ἐριζέμεναι εὖ εἰδώς.

de quo sic Agellius; *Protagoras in syncerus quidem philosophus, sed acerrimus Sophistarum fuit.* Sic Gregorius Nazianz. non pietatis minùs quam eloquentiæ antistes, Georgium Cappadocem hæreticum vocat τέρας ἐπίμικτον, οἷον τὸ τῶν ἡμιόνων γινώσκομεν, *monstrum dubium ac permixtum, cuiusmodi mularum genus esse constat.* Pari modo patrem suum adhuc morantem in Hypsistariorum impietate, nominauit διφυῆ, *biformem.* Talem nobis Eratosthenem pingunt historiæ, qui post μετὰ & Sophisticas declamationes quas edidit, contulit se tum ad historiam, tum ad Geographiæ studium celebrandum. Fuit enim, ait Strabo, μέσος τοῦ τε βουλομένου φιλοσοφεῖν καὶ τοῦ μὴ θαρροῦντος ἐγχειρεῖν ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην, ἀλλὰ μόνον μέχρι τοῦ δοκεῖν προϊόντος, *medius inter eum qui philosophari vellet, & eum qui non auderet se ei dare instituto, sed eò duntaxat progrederetur, vt philosophari putaretur.* Tot igitur modis philosophiæ nomen sibi arrogabant Sophistæ.

Agell. l. 5. c. 3.

Greg. Naz. or. 21.

Or. 19. p. 289.

Biformes.

Strab. l. 1.

Insyncera & vmbratica atque inanis fuit Sophistica philosophia. Proprium veræ philosophiæ contemnere pecunias. Sophistæ δοξόσοφοι, ἐν σοφοῖς φαῦλοι. Eorum philosophia φαντασιική, εἰδωλοποιητική, κακοτεχνία, ματαιοτεχνία, κλεπτική, ψευδοπαιδεία, νόθος σοφία, &c. Plato & Clemens Alexand. emendati.

CAP. II.

NON vnus modò Protagoras philosophus *insyncerus* fuit, vt eum vocat Agellius, sed omnis illa Sophistarum natio inanem quandam & fucatam atque vmbratilem philosophiam, non ἀληθινὴν *germanam* exercuit, vt grauissimi ex omni antiquitate viri pronunciant, qui duas præcipuè ob causas veram illis philosophiæ rationem denegauerunt. Nam ad sordes inanis auaritiæ, aliáque flagitia, cognitione abutebantur: quod à philosophi grauitate alienum est; & in rebus exponendis, verisimiles tantùm rationes vrgebant, è quibus opinio potiùs, quàm intelligentia propria philosophiæ gigni solet. Hinc verè & sapienter D. Chrysostomus, τί γάρ ἐστιν εἰπέ μοι φιλοσόφου; οὐχὶ καὶ χρημάτων καὶ δόξης καταφρονεῖν; *quid est quæso Philosophi proprium? non diuitias & gloriam inanem pro nihilo putare?* De qua re Ius ciuile disserit omnino egregiè, quantum ali-

Agell. l. 5. c. 3.

1. Causa cur insynceri philosophi.

S. Chrysost. hom. 21. in ep. ad Ephes.

Verè philosophantes pecuniam contemnunt.

quot in locis animaduertere potui. *Philosophi si studiosè contendant de re familiari, tam inde ostendunt facilè se non esse philosophos*, vt est *D. de excus. mun. l. 6. §. 7.* Et *D. de vacat. mun. l. in honor. §. Philosophi*, grauis hæc sententia ponitur, *Verè philosophantes pecuniam contemnunt.* Vlpiani quoque est illud oraculum *D. de extraord. cogn. Philosophos hoc primùm profiteri oportet, mercenariam operam spernere.* Irridet proinde Seneca circulatores Sophistas, qui philosophiam venderent, & alij caupones illos & mangones appellauerunt Cùm igitur tam illiberales fuerint Sophistæ, & infinita cupiditate ad cumulandas opes raperentur, vt ostẽdetur suo loco à nobis vberiùs: an non prima hæc causa iusta videtur, cur vera philosophiæ ratio à præstantissimis hominibus illis adimeretur?

Vlpian. D. de extr. agn. l. 1. §. 4.

2. Causa.

Altera causa fuit, quòd in scholis explicandis, & disputationibus eruditis, probabilitatem sequerentur, atque omnia sic oratione colorarent, vt quæ falsa essent, illa homines non nimis docti nec arguti, & credibilia, & verissima esse putarent: ex quo necesse fuit prauitatem opinionum, & fœdos errores turbulentósque generari. Hinc *δοξόσοφοι* olim nominati, de quibus Clemens Alexandrinus ita scribit: *Οἱ μὲν οὖν δοξόσοφοι καλούμενοι οἱ τὴν ἀλήθειαν εὑρηκέναι νομίζοντες*, &c. vbi etiam eosdem ait *πιθανοῖς ὅμως ἐπιχειρήμασι σκοτίζειν τὴν ἀλήθειαν*, *probabilibus tantùm argumentis inobscurare veritatem.* Et eodem libro, *ὑπὸ δοξοσοφίας τοίνυν ἐπηρμένοι ἐρίζοντες διατελοῦσι, δῆλοι γεγονότες ὡς τὸ δοκεῖν μᾶλλον ἤπερ τὸ φιλοσοφεῖν προσποιοῦνται. Inani ergo sapientiæ*

Δοξόσοφοι Clem. Alex. strom. l. 7.

pientiæ opinione elati perpetuò litigant, apertè ostendentes, se curare non tam vt sint, quàm vt videantur esse Philosophi. Hunc imitatus Synesius ait Sophistas δόξαν ἀντ' ἀληθείας ἐργανίζεσθαι, in disputationibus suis opinionem pro veritate corrogare, & eorum ratiocinationes non mentis & scientiæ fœtus esse, δόξης δὲ ἀτόπου καὶ φαντασίας ἡμαρτηκυίας, *sed ex absurda opinione & aberrante phantasia prodijsse.* Quæ causa etiam fuit cur viri omni exceptione maiores eorum artem φανταστικὴν nominarint, quam Στρωματεῦς libro primo sic definit, δύναμίς ἐστι φανταστικὴ διὰ λόγων δοξῶν ἐμποιητικὴ ψευδῶν ὡς ἀληθῶν, *est facultas φανταστικὴ falsas opiniones pro veris oratione ingenerans.* Sumpsit à Platone qui Sophistam scribit περὶ τὸ φάντασμα ἀπατᾶν, καὶ τὴν τέχνην εἶναί τινα ἀπατητικὴν αὐτήν, *circa phantasmata deceptorem quemdam esse, eámque artem decipiendi astutiam esse nominandam.* Quod hîc φάντασμα, in Politico nuncupauit εἴδωλον, vbi ridens vocat Sophistas εἰδώλων προστάτας, vertunt non rectè *laruarum ingentium præsides*; dicerem *simulacrorum inaniũ præsides*: εἴδωλα enim vocat inanes imagines quæ pro veritate obtruduntur: quã ratione in Dialogo περὶ τοῦ ὄντος. Sophisticam artem εἰδωλοποιητικὴν τέχνην, *imaginariam artem*, vocauit, simulachrorũ videlicet effectricem. Peritè Lucianus & Πλατωνικῶς, Sophistas aiebat habuisse tantùm vmbrã philosophiæ, & ἀσαφές τι καὶ ἀμυδρὸν εἴδωλον, *euanidam quandam obscurámque imaginem*: neque minùs eleganter Gregor. Nazian. ait eos παίζειν περὶ τὰς τῆς ἀληθείας σκιάς, *circa virtutis vmbras ludere.*

Synes. in Dion. — Ars φανταστική. — Clem. Al. l. 1. Strom. — Plato in Sophist. — Idem in Polit. — Εἰδωλοποιητική. — Lucianus. — Or. 23. p. 411.

Atque ex his clarissimorum hominum testimonijs constat Sophistarum philosophiam, in-

ſinceram, quod initio dicebamus, & inanem fuiſſe, vmbram tantùm, laruam & effigiem, non veram germanámque philoſophiam. Itaque multi κακοτεχνίαν eam dixerunt, hoc eſt, vt ait Quintilianus, *prauitatem artis*, quam Maximus Victorinus ita circunſcribit: κακοτεχνία ἀ *malitioſò faſtu in id quod perſuadere quærit intenta, plerunque ad peruertendam nititur veritatem.* Ariſtoteles apud Clementem Alexandrinum, κλεπτικὴν Sophiſtarum τέχνην, vertunt *furandi artem*, meliùs *decipiendi*: eſt enim κλέπτειν fucum facere, præſtigijs veluti quibuſdam oculos animóſque fallere: hinc apud Rhetoras Græcos κλέπτειν τὴν ἀκρόασιν, abdito artificio iudicum aures animúmque fallere. Eruditè Iuſtinus Martyr de Sophiſtis, ait aures minimè dandas λόγων ἀπαγγέλλουσι τέχνας, πιθανῶς καὶ πιστευτικῶς λέγειν, dicendi artem profitentibus, & verbis ad permouẽdum atque perſuadendũ cõpoſitis vtentibus. Reddit continuò rationem; τοῦτο γὰρ, inquit, ἴδιον τῶν τὴν ἀλήθειαν κλέπτειν ἐθελόντων, hoc enim propriũ eorũ eſt qui ſubducere malitioſè veritatem atque inobſcurare cupiunt. Eodem ſenſu apud Iſidorum Ægyptium virum doctiſſimum τῇ τέχνῃ λόγων τὴν ἀλήθειαν συσκιάζειν, *ſermonum artificio veritatem obnubere.* Œcumenius in Act. Apoſt. dixit τὸ ἀληθὲς κρύπτειν. Σοφιστὰς, inquit, τοὺς γόητας καλοῦσι, ὡς τὸ ἀληθὲς δι' ἀπάτης καὶ σοφισμάτων κρύπτοντας, *Sophiſtas præſtigiatores appellant, vt fraude ac fallacijs veritatem obnubilantes.* Hinc Cebes Thebanus in Tabella ſapientiæ coloribus illuminata, Sophiſtas ponit apud ψευδοπαιδείαν. Eoſdem Euripides dixit ἐν σοφοῖς φαύλους, inter ſapientes nullius pretij, qui

Fabius l. 2. c. 15.
Max. Vict. l. de Gramm.
l. 1. Stromat.
Κλεπτικὴ.
Iuſtin. Parœneſ. ad Gr.
Iſid. Peluſ. l. 3. ep. 215.
Oecum. in c. 7. Act. Apoſt.
Cebet. Tabula.
Eurip. in Hippolyt.

concinnè dicant apud vulgus.

——οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς
φαῦλοι, παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν.

S.Greg.Naz. σοφοὺς τὰ μάταια, *inani ſapientia glorioſos*: & aliâs eorundem diſciplinam vocat, νόθον σοφίαν, τὴν ἐν λόγῳ κειμένην, καὶ δι' εὐγλωττίας γοητεύουσαν, *adulterinam ſapientiam*, quæ in verbis ſita eſt, ac per linguæ facundiam velut præſtigias offundit. Ariſtoteles verò τὴν φαινομένην σοφίαν, οὖσαν δὲ μή, *ſapientiam quæ videtur, cùm reuera non ſit.* Iſidorus Peluſiota ματαιοτεχνίαν καὶ κακοτεχνίαν, *inaniſſimi ſtudij prauitatem.* Origenes contra Celſum πανοῦργον σοφιστείαν πολλὴν ἔχουσαν τὴν πιθανότητα, *verſutam ſapientiam quæ multam habeat probabilitatem.* Damaſcius eleganter in vita Iſidori philoſophi, id eſſe aiebat, τὰ μὲν ἔξω φιλοσοφεῖν, εἴσω δὲ τὰ τῆς ψυχῆς ἀπορεῖν, exteriùs quidem philoſophari luculenter, intus autem propriis animi bonis egere ſcientiáque vera deſtitui. Et fortè ſine inuidia dixit Ælianus Gorgiam Leontinum & Protagoram ſumma quidem in gloria fuiſſe apud Græcos, opinione ſapientiæ longè & latè ſparſa, ſed eos tamen à vera ſapientia tantum abeſſe, quantum pueros à viris. Liceat igitur in eos homines id conijcere quod olim Comicus in Zenonem.

Φιλοσοφίαν καινὴν γὰρ οὗτος φιλοσοφεῖ.
Philoſophiam inanem, ſophus hic certè docet.

S.Greg.Naz. or.23.
Or.34.p.556.
Ariſt.l.1. Elen. c.1. & c.11.
Iſidor.Peluſ.l.3. ep.185.
Photius.
Origen. in Philocal.c.18.
Ælian. l.1. ποικιλ.

Sophistarum propria philosophandi ratio aperitur. Ἐριστικοὶ, ἀντιλογικοὶ, ἀγωνισταὶ περὶ λόγους. *Contentiosi, litigatores furiosi,&c. Res ipsa variè Græcis Latinisque descripta.* Ἐριστικὴ *propria hæreticorum, quod expressum à D. Augustino. Sophistæ* λέξεις θηρεύοντες, *ventilantes syllabas.*

CAP. III.

PROPRIVM genus philosophiæ Sophisticæ fuit illud, quod à veteribus dicebatur Ἐριστικόν: nam Sophistas *ἰδίως* καλουμένους ἐριστικούς, ita propriè fuisse nominatos Alcinous de doctrina Platonis animaduertit; quales, inquit, fuerunt Hippias & Euthydemus. Res sanè complurium est scriptorum monumentis celebrata; Latini verbum ex verbo, *Contentiosos* nuncupant: quod è sanctissimo & doctissimo Hieronymo licet intelligere, qui Commentarijs in D. Paulum ita loquitur: *Hi qui in eo totos dies & noctes terunt, vt vel interrogent vel respondeant, vel dent propositionem, vel accipiant, assumant, confirment atque concludant, quos Contentiosos vocant,*&c. Et paulò pòst: *Si igitur illi hoc faciunt, quorum propriè ars contentio est,*&c. Idem significat par ingenio & doctrina magnus Augustinus Cresconio respondens Grammatico, qui eloquentiam reprehenderat vt damnatam à

Alcin. de doctr. Pl. c. 6.

S. Hieron. in c. 3. ep. ad Tit.

S. Aug. l. 1. contr. Crescon.

Platone, & è moratis ciuitatibus eiectam. *Hæc*, inquit, *non est eloquentia, sed Sophistica & maligna professio* (κακοτεχνίαν exprimit) *quæ sibi proponit non ex animo, sed ex contentione* (ἐριστικὴν notat) *vel commodo, pro omnibus, & contra omnia dicere*. Seneca nominauit *Cauillatores*: vnde scitè Petrus Damiani, *Cunctos sane Rhetores cum suis syllogismis & sophisticis cauillationibus indignos hac quæstione decerno*. Isocrat. τοὺς περὶ τὰς ἔριδας διατρίβοντας, vno verbo Contentiosos, litium artem factitantes. Lactantius grauiori dicto nominat *litigatores furiosos*, quasi dictum Isidori Pelusiotæ in animo habuisset, qui eosdem vocat Σοφιστομανοῦντας. Hinc eruditissimus Augustinus eorum istam artem vocat *libidinem rixandi, & puerilem ostentationem decipiendi aduersarium*. Themistius ἀγωνιστὰς περὶ λόγους, τὴν ἐριστικὴν ἔχοντας τέχνην, *in dicendo pugnaces, & contentionis arte præditos*. Clemens Alexandr. διαλεκτικοὺς περὶ τὰ σοφιστικὰ ἀγχαλουμένους, *dialecticos in puluere Sophistico volutatos*. Hoc genus Plato nominat ἀντιλογικὸν, & illudit copiosè in Sophista: vbi etiam dicuntur ἀντειπεῖν δεινοὶ, τούς τε ἄλλους ὅ, τι ποιοῦσι ὥσπερ αὐτοὶ δυνατοὺς, *in contradicendo valentissimi, & eius artis ita scientes, vt & alios possint efficere in eadem re promptos & expeditos*. Ab Isocrate quoque & Aristotele dicuntur ἀντιλογικοὶ, *ad contradicendum apti*. Itaque sanctus Augustinus quem nihil latuit bonarum literarum & humanitatis, Cresconium dixit ἐριστικῷ illo genere batuentem, *suscipere atque exercere cōtradictionem*. Atque his tot nominibus (nec iam plura in eam cogitationem intento mihi quidem occurrunt) Græci Latinique scripto-

Petr. Damian. Opusc. 11. c. 1.

Isocr. contr. Soph.

Lactant. l. 3. diuin. In. c. 8.

Isid. Pelus. l. 3. ep.

D. Aug l. 2. de doctr. Christ.

Themist. or. 4.

Clem. Alex. strom. l. 1.

Isocr. de permit.

Arist. l. 1. Topi. c. 12.

D. Aug. l. 1. contr. Crescon.

res Sophisticæ philosophiæ duces amatorésque insigniunt: sed frequentiùs nominant Ἐριστικοὺς Contentiosos, vel etiam nomine communi, Sophistas, quemadmodum Ἐριστικὴν, Sophisticen, & ἐριστικῶς agere, Sophisticè argutari sæpe dicunt. Rem verò ipsam in ijsdem monumentis luculenter expressam habemus.

Eristici enim Sophistæ fuerunt, qui acutis & contortis interrogationibus, aut conclusiunculis fallacibus, vt retibus inuoluere aduersarium connitebantur, seu captarent voculas, seu falsa pro veris verisimilitudine picturata obtruderent, siue insolubilia necterent, siue ignaros captionibus illuderent. Quò fiebat vt in conuentu multitudinis imperitæ, æmulos & antisophistas de gradu & opinione deiecisse, & subtili argutatione triumphum gloriosè deportauisse viderentur: cùm alioqui fraus & mendacium, & nihil aliud quàm versuti animi excogitatio, fallaciloquentia septa & munita, & vt ab illis aliquid mutuer, cataphracta, in minùs cautos & nihil tale cogitantes, à latere atque insidijs impressionē fecisset. Hæc omnia magnis autoribus illustrāda sunt, qui, vt dixi, literarum monumentis ab omni propè hominum memoria, illa nobis expresserunt. Grauissimus sanè Tertullianus eorum Dialecticam vocat *artificium struendi & destruendi versipellem, in argumentis operariam contentionum, molestam etiam sibi ipsi.* graphicè τέχνην ἐριστικὴν describit. Cuius etiam quandam effigiem paucis delineat in operibus Luciani Cleodemus: *Nihil,* inquit, *isti adferunt præter ῥήματα δύσηνα, καὶ ἐρωτήσεις*

Tertul. aduers. haeret. c. 7.

Lucian. in Comi.

μόνον καὶ σχήματα φιλοσόφων, *verbula misera, & tantummodo interrogatiunculas figuráque siue gestus philosophorum.* Plato cùm eos vocasset τοὺς περὶ τὰς ἔριδας ἐσπουδακότας, qui nimirum in vna contentione concertationeq; verborum tabernaculum vitæ suæ collocarent, disertiùs rem eandem postea definiens, Sophistas ait esse hominum genus occupatum ἐν ἐριστικῇ τέχνῃ, ἀντιλογικῇ, ἀμφισβητητικῇ, μαχητικῇ & ἀγωνιστικῇ. Et aliâs eum quem propriè appellat Sophistam ait, βραχέσι λόγοις ἀναγκάζοντα τὸν προσδιαλεγόμενον ἐναντιολογεῖν αὐτὸν αὑτῷ, *qui minutis quibusdam captiunculis cogit ipsum cum quo disputat, sibimet in sermonibus cõtradicere.* Quem doctorem vestigiis suis premens Themistius, hoc discrimen statuit inter Politicum, Concionatorem popularem, & Sophistã, quòd primus ille cum audientium commodo, flumine orationis copioso vtatur: secundus nihil præter strepitum popularem quærat. σοφιστὴς δὲ αὐτῷ (Πλάτωνι) βραχυρρήμων τις ὡς τὸ πολὺ καὶ πρὸς ἕνα ἀντίπαλον ἐσκευασμένος. *At Sophista Platonis opinione, astricti contortique sermonis, ad vnum modò aduersarium decipiendum intentus & comparatus est.* Atque vt hæc tabella complurium autorum testimonijs vt coloribus emineat, nam lubet τοὺς ἐριστικοὺς & ἐριστικὴν bono in lumine collocare, Isocrates eam artem vocat πραγματείαν τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἐξελέγχειν προσποιουμένην, *genus quoddam præstigiarum, quod se verbis alios conuicere profiteatur.* Libanius etiam breuiter & dilucidè, κομψοὶ ῥήτορες οἷς ὁ βίος λέγειν καὶ ἀντιλέγειν, *belli & venusti Rhetores quorum vita omnis in dicendo & contradicendo occupatur:* ἀντιλογικοὺς vt perspicuum est depingit.

Plat. in Sophist.

Themist. or. 16.

Isocr. in Helen.

Liban. dec. 6.

Ea subtilis ingeniorum contentio, si cum honesta moderatione suis se continuisset finibus, minimè reprehendenda fuisset; acuit enim hominum ingenium & excitat, cum voluptate atque fructu, & copiam notionum parit. Et mea opinione sapienter aiebat Seneca, implicatas argumentationes, quarum solutio imperito sit difficilis, habere aliquam voluptatem; *tentant enim*, inquit, *acumen animorum*, & intentionem excitant. Sed alia fuit Sophistarum mens atque ratio, neque tam in aperienda veritate, quàm in sui ostentatione laborabant. Nam cùm immensa gloriæ cupiditate incenderentur, non magnopere illis curæ fuit, quæ aut quomodo æmulis proponerent, sed hoc vnum studebant, vt vicisse, & trophæa veluti alto in loco statuisse viderentur. Venustè apud Arrianum Epictetus, ἀφορμὰς μόνον προβληματίου ζητεῖν, *occasiones duntaxat ad euomendam quæstiunculam suam captant*. Plato liquidiùs, οἷς οὐδὲν μέλει ὅ, τι ἂν λέγωσι, παντὸς δὲ ῥήματος ἀντέχονται, *quibus nihil pensi est quod loquantur, sed singula captant obijciúntque vocabula*. Hoc proprium est hæreticorum ingenium, hæc ingenita malitia, in impiis opinionibus tuendis hoc ἐριστικῷ genere impotenti animi impetu gloriari, & omisso rationis lumine, apud indoctam multitudinem inutili σκιαμαχίᾳ dicta impia ventilare, hinc fraus & pertinacia, & in susceptis erroribus animi elati & superbi obstinatio. Quod expressit D. Augustinus, causas oratione memorans, quæ illum diutiùs in Manichæorum fæce tenuissent: *Alterum*, inquit, *quòd quædam noxia victoria penè mihi semper in*

Senec. l. 5. de benef.

Arrian. l. 2.

Plat. in Euthyd.

Hæretici τῷ ἐριστικῷ voluptati.

D. Aug. l. de duab. anim.

disputationibus prouenienbat, differenti cum Christianis imperitis: quo successu creberrimo gliscebat adolescentis animositas, & impetu suo in peruicaciæ magnum malum imprudenter vergebat.

Ex illa Sophistarum cõtentione turbulentæ animorum perturbationes oriebãtur, finísque vt plurimùm earũ fuit disputationum φύρεσθαι καὶ φύρειν, καὶ τὸ τελευταῖον λοιδορήσαντας καὶ λοιδορηθέντας ἀπέρχεσθαι, *confundi & confundere, & mutuis conuicijs proscindi*, vt ait Epictetus. Sed diuinè S. Basilius eorum mores ante oculos posuit, cùm ait *propè deuorare & deglutire*, quos ἐριστικῇ τέχνῃ oppresserint. Ipsi, inquit, alienorum dogmatum antistites, διὰ τῆς διαλεκτικῆς ἧς γεγυμνασμένοι τυγχάνουσι, καὶ πάσης τῆς ἐν λόγοις ἱκανότητος, ἡττῶντες τοὺς ἀφιλοσόφους καὶ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, οἱονεὶ καταπίνουσι τοὺς διαλεγομένους, *per captiosas argutias dialecticæ, in qua sunt vehementer exercitati, omni verborum volubilitate cæteros expertes philosophiæ opprimentes, plerosque homines perinde atque captiuos deuorant, & vt ita loquar deglutiunt.*

Arrian. Epict. l. 2.

S. Basil. in c. 6. Isai.

Non igitur mirum si tam odiosum fuerit nomen Sophistarum, qui cauillationibus istis atque strophis non minùs efferebantur, quàm si magnum Persarum Regem hasta, & gladio superassent: præsertim cùm in ea ipsa re, illis vijs rationibúsque vterentur, quas nemo eruditus & præditus humanitate potuit concoquere. Nam in syllabis apicibúsque hærebant, argutísque nugis dictionum, quas torquebant pro animi sui libidine, ad stabiliendam prauitatem opinionum, & cognitionis lumen extinguendum: τῶν ὀνομάτων, ait Aristoteles,

Ventilare syllabas.

Θηρολέξαι, &c.

Arist. l. 3. Rhet.

τῷ μὲν σοφιστῇ ὁμωνυμίαι χρήσιμοι, παρὰ ταύτας γὰρ κακουργεῖ. *Nomina quæ sunt ambigua Sophistæ conueniunt, ex illis enim fallaciter & malitiosè concludit.*

Or. 3. S. Gregor. Nazianz. Iulianum Imperatorem alloquens, quem aliâs vocauerat Sophistam, ὦ περὶ τὰς ὁμωνυμίας ἔχων σὺ, *ô ambiguarum vocum captator.* Hinc dicti verborum aucupes, siue, vt est apud Agellium, λέξεις θηρωῦντες: quo etiam modo apud Clementem Alexandrinum ζητήσεις ἐριστικὰς ἐκπορίζοντες, λεξιδίων θηρατορες, *quæstiones machinantes plenas sophisticæ contentionis, vocularum aucupes.* Suidas θηρευταὶ λόγων, & θηρολέξας vocauit. Apud quem etiam est prouerbium, ἁλιεῖς σοφισταὶ, *piscatores Sophistæ*, id est, captatores verborum, & aucupes syllabarum argutuli.

Agell. l. 2.

Clem. l. 1. Strom.

S. Gregor. Naz. appellat θηρευτὰς τῶν συλλαβῶν & συλλέξεων. M. Tullius *captationem verborum* dixit in Partitionibus: & S. Hieronymus eleganter *ventilare syllabas.* Prosper Aquitanus, *Pondera locutionum, numeros syllabarum insidiosus scrutator euentilet.* Has verborum captiunculas Max. Tyrius dixit esse ἔλεγχον ἀπαρακλήτων, *genus reprehendendi molestissimum.*

Or. 18. in fin.

S. Hieron. in Chronic.

Contr. Collat. c. 1.

Max. Tyr. Dissert. 20.

Sophiſticæ captiones & argutiæ variè à doctiſſimis ſcriptoribus explicatæ. Nodi, nexus, vnci, retia, anſæ, laquei, labyrinthi, &c. Ariſtoteles cur Sepia dictus. Emendatus locus D. Hieron. & alij illuſtrati complures.

CAP. IIII.

SOPHISTÆ illi, quos diximus Ἐριστικοὺς, obſcuris vtebantur & flexuoſis modis argumẽtationum & mæandris, quibus velut ab arce, & ſublimi tholo ſapientiæ, alios illudebant, illudendi ipſi à ſapientibus, & Sophiſtica illa in tela, quam impeditè & perplexè ordiebantur, ſe nimia & inaniſſima gloriatione iactabant. Rem non meliùs hîc expreſſero, quàm ſi è doctis veterum monumentis, vt è beato & referto cimelio, pulcherrima dicta eruam, quibus inanem illam diſputatricem, & pinxerunt, & iuſtiſſimis aculeis punxerunt. M. Tullius Sophiſticum illum agendi modum aliquando nominat *tortuoſum diſputandi genus*, modò *captiones dialecticas, aucupia verborum, literarum tendiculas*, interdum *flexiloqua verba & obſcura, fallaciloquentias*. Gregorius Nyſſenus haud eruditione minor quàm virtute, dici vix poteſt, quanta varietate & elegantia, in Sophiſtam Eunomium diſputans, rem eandem

Συμπεράσματα ἄφυκτα. expresserit. Octauo libro appellat φοβερὰ καὶ ἄφυκτα τῶν συλλογισμῶν συμπεράσματα, *formidabiles & ineuitabiles ratiocinationum conclusiones.* Quæ sanè tanta auiditate excipiebantur à Sophistis, qui in ἐριστικῷ dicendi genere versabãtur, vt in Platonis Euthydemo glorientur, semper se ἐρωτᾶν ἄφυκτα, *quæ vitari nequeant obijcere petitiones.* Idem

Ἐρωτᾶν ἄφυκτα. sanctissimus doctor eodem libro, ταῖς ἀφύκτοις ἀνάγκαις, inquit, διασφίγξας τὸν λόγον, *insolubilibus necessitatibus constringens sermonem.* Et lib. 9. ἔφοδον διαλεκτικὴν nominat, *incursionem dialecticam.*

Ἔφοδος διαλεκτική. Lib. 10. σεσοφισμένα ῥήματα vertunt *docta verba:* malim *captiosa & dolosa*, more Sophistarum, de quibus maximè ibi loquitur. Sed nihil venustius quàm quod ponit libro 12. Hic, inquit, ποικίλως ἐμπερριχίζων τῇ τῶν σοφισμάτων στροφῇ καὶ διαφόρως τεχνολογῶν τὸ ἀγένητον ἐκκλέπτει τὴν διάνοιαν τῶν ἐξαπατηθέντων. *Hic quasi de scena & theatro bellator, variè exultans & tripudians versutus argutijs, & de ingenito sophisticè disputans, eludit hominum intelligentiam, quos fraude & cauillatione decepit.* Clemens Alexandrinus l. 2. strom. vocat πάγας αἷς οἱ πολλοὶ τῶν σοφιστῶν τοὺς νέους ἐμπλέκουσι, *laqueos quibus Sophistæ adolescentes implicant.* Theophrastus in Characterib. πλοκὰς καὶ παλιλλογίας. S. Chrysostomus Serm. contr. Ignau. κατασκευὴν συμπεπλεγμένην, *apparatum artificiosè implexum.* Et in 2. epist. ad Corinth. συμπλοκὴν σοφισμάτων. Nyssenus or. 7. contr. Eunom. μειρακιώδη πλοκὴν τοῦ σοφίσματος, *sophismatis puerilem plexum.* Hinc Latinis dicti quoque *implicare.* Sidonius Apollin. l. 4. *Explicat vt Plato, implicat vt Aristoteles.* Sed copiosè & elegãtissimè l. 9. *Dogmati si repugnauerint, mox te*

Ἐμπερριχισμός.

Πάγαι.

Πλοκαί.

Συμπλοκὴ σοφισμάτων.

Implicaturæ.

magistro ligati vernaculis implicaturis, in retia sua præcipites implagabuntur, syllogismis tuæ propositionis vncatis volubilem tergiuersantium linguam inhamantibus, dum spiris categoricis lubricas quæstiones innodas. Eadem mente Cicero l.3 de finib. *implicatum & tortuosum sermonem* vocat: & Quintilianus disputatricem facultatem ait versari in *implicando & illiciendo.* Quo sensu quoque Martialis l.9. ep. 47. *inexplicitos Platonas* dixit. Sic Hippias aiebat Socratem σοφιστικῶς agĕrem πλέκειν λόγους, *captiunculas implicare* & texere. Senec. ep.49. *Veritatis simplex oratio est, ideóque illam implicare non oportet.* Euripides apud Clemĕtem Alex. μετεωρολόγων σκολιὰς ἀπάτας, *tortuósas fallacias superbiloquentium Sophistarum.* Aristophanes in Acarnan. σκανδάληθρα ἐπῶν, *laqueos verborũ*, quos, ait Græcus Interpres, Rhetores in foro nectĕrent, ξυνάπτοντες στρογγύλοις τοῖς ῥήμασι, *rotunda verba copulantes.* Et in Ranis ἀγκυλήθρας ἐπῶν, id est στροφαὶ καὶ πλοκαί ex Scholiaste. Iulianus Parabates in Cæsaribus διαλεκτικῶν κιγκλίδας, *dialecticorum effugia & ludificationes.* S. Hieron. l.3. contr. Iulian. *Dialecticæ artis astutiam.* Idem aduersus Heluidium, *Dialecticorum tendiculas & Aristotelis spineta.* S. Gregorius Nazianz. orat. 10. διαλεκτικὰς στροφὰς καὶ κομψείας, *captiones logicas & argutias.* Et aliâs vocat philosophorum πιθανότητας, vertunt *argutias.* Irenæus l.2. aduers. hæres. *pithanologiam.* Aristoteles de reprehens. Sophist. c.17. παρακρούσεις, Sophistarum *captiones.* Eunapius in Maximo διαλεκτικὰς μηχανὰς καὶ πλοκάς, *dialecticas captiones, nexus, & labyrinthos.* Tertullian. aduers. Valent. *ambiguitates bilingues.* Fabius Quin-

Spiræ categoricæ.

Πλέκειν λόγους.

Σκολιαὶ ἀπάται.

Σκανδάληθρα ἐπῶν.

Ἀγκυλῆθραι.

Κιγκλίδες.

Tendiculæ.

Spineta.

Στροφαί.

Παρακρούσεις

Μηχαναί.

Exquisitæ ambiguitates. Ἀμφιβολίαι.

til. c. 10. *exquisitas ambiguitates*, vt doctissimus Stromateus lib. 5. ἀμφιβολίας καὶ σοφίσματα: de quibus ita Seneca ep. 45. *De istis captionibus dico, quo enim nomine potiùs sophismata appellem?* & ep. 49. *verba dubiè cadentia*. Photius in Eulogio σοφισματώδη προβλήματά τε καὶ δελεάσματα, Sophisticas assertiones captionésque. D. Ambros. in cap. 5. Lucæ, *verborum complexiones, & quasi quosdam orationis sinus, & disputationum recessus*. Seneca epist. 82. *artificij veternosissimi nodos*. Rex sapiens in diuinis literis στροφὰς λόγων dixit. Plato in Euthydemo ἄπορον στροφὴν, *perplexam ambiguámque stropham*. S. Hieronym. l. 2. in Ruffin. *tortas argutiarum strophas*: vbi Marianus Victorius malè correxit *totas*. Sic idem eruditissimus pater alio in loco, *spinas Cleanthis*, & *contorta Chrysippi*. M. Tull. Academica 4. *Contorta & aculeata quædam sophismata, sic enim appellantur fallaces conclusiunculæ*. Plautus in Pers. *contortiplicata nomina*. Euripides in Andromacha, ἑλικτὰ, *tortuosa*. Gregorius Theologus or. 35. στραγγαλίας δογμάτων, *tortuosos dogmatum sophisticorum nexus*. Seneca ep. 48. *distorta verba. Tu mihi verba distorques & syllabas digeris*, &c. Gregorius Nazianz. orat. 20. τῶν λόγων γρίφους, *argumentorum laqueos*, è quibus difficilius sit elabi, quàm è labyrintho. Cyrillus Alexandr. βρόχους ἀπάτης, *impostura laqueos*. Lucianus in Bis accus. ἀγκύλους λόγους καὶ λαβυρίνθοις ὁμοίους, *incuruos sermones, & labyrinthis similes*. D. Augustinus scitissimè vocat *ansas & vncos arte perplexitatis insertos*, l. 1. contr. Iulian. *Quid enim*, inquit, *nobis prodest, quòd nescio quas ansas atque vncos, arte nescio cuius perplexitatis*

Orationis sinus. Nodi. Ἄπορος στροφή. Tortæ argutiarum strophæ. Ἑλικτά. Στραγγαλίαι. Γρῖφοι λόγων. Βρόχοι. Ἀγκύλοι λόγοι. Ansæ, vnci.

inseritis, ne simplicia pateant, & clara luceant? Et eleganter Tertullianus lib. de anim. c. 18. *tormenta cruciandæ simplicitatis & suspendendæ veritatis.* Tzetzes Chiliad. 11. nominauit λαβυρίνθους, propè est vt dicat cum eruditissimo Augustino *artem perplexitatis.* Fuit enim labyrinthus perplexum & impeditum maximè opus, & vt ille ipse describit, φρουρεῖον πολυέλικτον, implicatissima custodia: additque, ἐγὼ δ' ἐπιτροχάδην τῶν ῥητόρων τὰ ταχουργῶν νοήματα νῦν λαβυρίνθους ἔφην, *subitò agentium rhetorum cogitationes nunc labyrinthos dixi.* Socrates solebat appellare δίκτυον *rete.* S. Gregor. Nazianz. carm. de vita sua, πλεκτάνας σοφισμάτων, *nexus sophismatum*, & Lucian. in Bis accus. τῶν λόγων πλεκτάνας, *verborum retia.* Sidonius Apollin. de Aristotele:

Labyrinthi.

Δίκτυον.

Πλεκτάναι.

Retia.

Argumentosis dat retia syllogismis.

Fulgentius præfat. l. 1. *Aristotelis syllogismaticum verbiloquium* S. Hieron. in ep. ad Tit. *Dialectici quorum Aristoteles princeps est, solent argumentationum retia tendere.* Hinc ipse quoque Aristoteles cognominatus *sepia*, quòd atramentum veluti effunderet, & oculos illuderet, vt Interpres illius prodit Themistius: & illius similes dicti à Pythagora *Melanuri.* Euripides in Hecuba vocat τῶν λόγων εὑρήματα, hoc est μηχανὰς λόγων, ait Scholiastes. Epictetus apud Arrianum lib. 1. πεπλεγμένον συλλογισμὸν, quem opponit εὐλόγῳ. Sic lib. 4. c. 6. dixit πλέκειν συλλογισμούς: aliâs vocat θεωρήματα δύσκολα, *propositiones difficiles & perplexas.* Isocr. or. ad Philippum δυσχερείας τὰς ῥήματα. περὶ τοὺς σοφιστὰς, *inamœnas difficultates & tricas sophistarum.* Gregorius Theologus or. 24. τὰς φισ. τῶν λόγων κλοπὰς, *fraudes & furta verborum.*

Sepia.

Εὑρήματα λόγων.

Πλέκειν συλλογισμ.

Δύσκολα θεωρ.

Δυσχέρειαι σοφ.

De eadem re dictum. Illustratus Themistius aliique. Captionum Sophisticarum duo genera, alterum in ambagibus fallaciosis, alterum in contortis interrogatiunculis. Quid sit minutiloquium apud Irenæum. Hæretici μικροὶ ζητηταί.

CAP. V.

EASDEM Sophistarum captiones Themistius orat. 1. nuncupat σκοπιὰ καὶ λοξὰ ῥήματα τῆς Λεοντίνου διαλεκτικῆς, vbi illud λοξὰ est omnino corruptum; tentabam aliquando κολοβὰ, neque enim semper enunciationes & dicta Sophistarum plena fuerunt & perfecta, sed trunca & malitiosè imminuta, & quod sequi necesse est, ambigua & obscura: vnde 2. Rhetoric. ait Aristoteles, fieri in oratione κολοβὸν, propter sermonis ἔλλειψιν. Et Zeno inter Sophisticas captiones reponebat ἐλλιπεῖς *deficientes*, vt est apud Laërtium. Agellius item l.1. inter laqueos Dialecticorum ponit σκαζούσας θεωρίας, *claudicantes*. Potuit igitur dicere Themistius σκοπιὰ καὶ κολοβὰ ῥήματα.

Κολοβά.

Nihilominus probo maximè λοξὰ, *obliqua*, *torta*, *flexuosa*, quales vulgò fuere Sophisticæ argumentationes. De Plotino Eunapius, τὸ λοξὸν καὶ αἰνιγματῶδες τῶν λόγων βαρὺ εἶναι καὶ δυσήκοος, ob dictionis obliquam & ab ænigmatum obscuritate

Λοξὰ ῥήματα.

ritate non alienam rationem grauior & à populari captu disiunctior videbatur. Sic apud D. Hieron. Præfat. in Iob, *Obliquus apud Hebræos totus liber fertur & lubricus*: vbi *obliquus*, nihil est aliud quàm λοξός. Arnobius item l. 3. responsa Apollinis λοξὰ, vocat *obliquata, dubia, & obscuritatis submersa caligine*, & Martianus Capel. *obliquis ambagibus vaticinia*· Lycophron λοξὰ ἔπη, Cassandræ vaticinium nominat. Lucian. in Philopatr. τῶν ποιητῶν, ait esse ἀμφίλοξα, *ambigua & obliqua*. Quæ velut interpretans Diomedes sic habet lib. 3. *Metra quæ sunt tortuosis obscuritatibus implicata, ac multarum rerum diuersitate perplexa*. Vetus interpres Iuuenalis diceret *deuia*; sic enim ad Satyram 1. *Tam deuia Iurisperitorum respõsa sunt quàm Apollinis*: deuia respõsa sunt λοξὰ, vnde & Apollo ipse λοξίας. Græci eodem sensu dicunt orationis πλαγιασμὸν, *obliquitatem*, quam Photius in Demosthene aliquando repertam prodit. Ælian. in Var. de Socrate: Habuit, inquit, αἰνιγματώδεις καὶ πλαγίους λόγους. Aristophanes dixit γωνιασμοὺς τῶν ἐπῶν, hoc est πλαγιασμοὺς καὶ ἀπάτας, ait Græcus Interpres. Huc refertur quod ait Plato Cancrum Sophistam, ab Hercule summo heroe atque sapiente victũ prostratúmque fuisse: Cancri autem proprium est in obliquum ferri atque decipere. Tertullianus l. 5. contr. Marcion. vocat *subtililoquentiam hominum fallacium*. Sic poëta Græcus in Antholog. Nicostratum appellat σκινδαλμοφραστὴν αἰπυτάτης σοφίης, *subtilia effutientem*. Seneca ep. 45. *subtilissimam collectionem*, & ep. 117. *solertissimas nugas*. Nyssenus Antistes or. 7. contr. Eunom.

Obliquus sermo.

Obliquata orac.

Deuia.

Πλαγιασμός.

Subtililoquentia.

Subtilissima collectio.

Nugæ solertissimæ.

Ἀνάγκη συλλογ. Γαιῶδες. συλλογισμῶν ἀνάγκην ταῖς γραώδεις ἀκοαῖς περιβομβοῦσαν, *syllogismorũ necessitatem circum aniles aures bombilãtem.* Socrates in Euthydem. τῶν μαθημάτων παιδιάν, *ludos quosdam in disciplinis,* quod, inquit, *isti homines nominum varietate & differentia ὑποσκελίζοντες καὶ ἀνατρέποντες, quasi apposita tibia supplantantes & prosternẽtes, alios rideant & illudant, eorum more qui sedere volentibus τὰ σκολύθρια ὑποσπῶντες, furtim subsellia subtrahunt.* Huc fortasse respiciebat Seneca cùm eadem vocauit *Lusoria,* quasi batuentium rudes ad ostentationem ventilatas. Gentium Apostolus Ephes. 4. appellat κυβείαν, vt Clemens Alex. l 3. Strom. notauit. Theodoretus sumptam esse vocem ait, ab ijs, qui talis ludunt, in quo plerumque solet esse fraus & calliditas. Galli propriè nominarent *piperie.* Quo sensu D. Greg. Nazian. or. 52. elegantissimè vocat ψηφολογικὴν πεττείαν, *vn ieu de gobelets.* Et quasi interpretans Seneca ep. 45. *præstigiatorum acetabula & calculos.* Cæterùm in disputando nonnunquam vtebantur fusa & laciniosa oratione. Plato in Protagora μῦθον, *fabulam* vocat, morémque Rhetorum esse ait, σμικρὰ ἐρωτηθέντες δολιχὸν κατατείνουσι τοῦ λόγου, *vt breue quiddam interrogati, prolixam producant orationem.* Gellius, *ambages fallaciosas* nominat: Isidorus Pelusiot. l. 3. epist. διὰ κύκλων τινῶν ἑρμηνεῦσαι, *per ambages quasdam & circuitum explicare,* hoc est fallaciter & obscurè; cui opponit γυμνῶς καὶ σαφῶς dicere. S. Leo ep. ad Pulcheriam vocat *circumlocutiones. Remotis,* inquit, *circumlocutionibus quibus obscurari veritas solet.* Sæpiùs autem breuibus & acutis interrogationibus vrgebant. Aristoteles

Lusoria.

Μῦθος.

Ambages fallaciosæ.

Διὰ κύκλων dicere.

de repreh. Soph. c. 12. ait fraudes Sophistarum sæpe oriri ἐκ τοῦ πυνθάνεσθαί πως, καὶ διὰ τῆς ἐρωτήσεως, *ex certo percontandi modo, & per interrogationem* Quo modo intelligẽdus est Plato in Sophista, cùm ait eos vti βραχέσι λόγοις ad eum cum quo disputant irretiendum. Lucianus ἐν Δικασ.. rem variè expressit; nunc enim vocat δυσσύλλαβα ἐρωτήματα, nunc μικρὰ καὶ κομματικὰ ἐρωτήματα, interdum ἰσχνὰ καὶ λεπτὰ, & aliâs βραχεῖς λόγους ἀναπλέκειν καὶ συλλογίζειν. Laërtius in Zenon. μικρὰ λογάρια φιλοσόφων. Agellius l.18. c. 1. *minuta & nodosa.* S. Irenæus l.2. aduers. hæres. dixit *minutiloquium circa quæstiones*, aitque esse Aristotelicum, hoc est, me quidem interprete, Sophisticæ Dialecticæ proprium, quemadmodum Iustinus Martyr κακοτεχνίαν Aristotelis nominauit. Pari modo Gregor. Nazianz. or. 23. μικρολόγον σοφίαν dixit: Claud. Mamert. de stat. an. l.2. c.7. *nexuosissimas quæstionum minutias.* Qui apud Irenæum legunt *multiloquium*, de tanti viri elegantia iudicióque deruunt. Luculenter in hanc rem Seneca ep. 82. *Verba mihi captiosa componis, & interrogatiunculas nectis.* D. Paulus 1. Timoth. 6. vocat ζητήσεις καὶ λογομαχίας, vbi maximè de hæreticis loquitur, quorum propria est Sophistice & disputatrix malitia. Itaque Cyrillus Alexandrinus in Ioelem eos vocat πικροὺς ζητητὰς, *peracerbos quæstionum architectos*, & πολυπλόκων ἐννοιῶν ἐμπιπλαμένους, *fallacibus inuentis abundantes.* Tertullianus lib. de anim. apud philosophos ait esse *propagines quæstionum, implicationes expeditionum.* Græcus Theologus περιττὰς καὶ ἀχρήστους παραφυάδας τῶν ζητημάτων, *superfluos & in-*

Βραχεῖς λόγοι.

Minutiloquium.

Ζητήσεις.

Implicationes expeditionum.

Nazianz. or. 22. 221.

S. Ambr. l. 1. de fid. c. 3

Insidiosæ interrogationes.

utiles quæstionum stolones. Et S. Ambrosius *tormenta quæstionum*, l. 1. de fide. S. Augustin. l. 1. contra Crescon. nominauit *insidiosas interrogationes, quibus incautorum assensiones captantur*. Sed hæc quidem nimis multa plurimi fortè opinabuntur: ego istam locorum animaduersionem minimè inutilem fore putabam.

Sophisticarum captionum formæ quædam proponuntur, Crocodilites, Electra, Protagorion, Opertus, Vtis, Ceratinæ, &c. Eas plagas Stoici texuerunt. ἐρωτᾶν λόγους. *Interrogationes nominatæ captiones. Lex prisca Dialecticorum in disputando. Philetæ Coo perniciosa captio Sophistica. Argutiæ aranearum telis similes, inutiles.*

CAP. VI.

Themist. or. 14.

CVM verò captionibus libentes vterentur, tum eas studiosissimè quærebant & assiduè ventilabant, quæ Themistius σοφίσματα nominat δυσμήχανα καὶ πανοῦργα, *molesta & improbè concludentia*: quòd nimirum sic aduersarios constringerent, vt nulla propè concederetur sui commouendi facultas. Itaque argutas & implicatas illas conclusiunculas cum *loro* componit, quo Midæ plaustrum erat colligatum. Chrysippus apud Lucianum

Sophisticum lorum fræ-númque.

Lucian. in vit. auct.

vocabat φιμὸν, *frænum*, quo videlicet os illis obſtringebat, cum quibus diſputaret, vt ne mutire quidem poſſent. Timon Sillographus nominauit δεσμὰ τῆς ἀπάτης καὶ πειθοῦς, *impoſturæ & facundiæ vincula*: laudat enim Pyrrhonem quòd ea vincula Sophiſtarum nodóſque perruperit.

—— κενεοφροσύνης τε σοφιστῶν
Καὶ πάσης ἀπάτης πειθοῦς τ' ἀπελύσαο δεσμά.

Huiuſmodi autem nodi & captiones in veterum monumentis plurimæ reperiuntur, quales ſunt *Crocodilites*, *Electra*, Ἐγκεκαλυμμένος *Opertus* ſiue *Inuolutus*, *Vtis*, *Ceratinæ*, Ψευδόμενος, *Mentiens*, Κυριεύων *Dominans*, *Sorites*, Φαλακρὸς *Caluus*, Ἀργὸς λόγος, Θερίζοντες λόγοι, Διαλανθάνοντες ſiue Διαλεληθότες, Ἐλλιπεῖς καὶ ἄποροι, Μεταπίπτοντες, Περαίνοντες, Ἡσυχάζοντες, Παρήκοντες, &c. Hæc & ſimilia in Stoicorum officina procudebantur, olim ab argutis & ocioſis hominibus excogitata, quòd in vna maximè Dialectica cuperent excellere, hoc eſt, vt cum Fabio Quintiliano loquar, *diſputatrice*, cuius proprium eſt in arguтando refellendóque verſari. Cicero 4. Academ. de Sorite & Pſeudomeno: *quas plagas ipſi contra ſe Stoici texuerunt.* Quare Dialecticam ſibi ipſi eſſe moleſtam aiebat Tertullianus, adeóque fuit neceſſe, vt Stoici, ne captionibus ipſi ſuis caperentur, ἰάματα quædam peruestigarent, quibus occurrerent fallaciloquentijs & argumentationibus tortuoſis: meminíque me legere quatuor ab illis genera cautionum fuiſſe inducta, (ἀπροπτωσίαν, ἀνεικαιότητα, ἀνεξελεγξίαν, ἀματαιότητα nominant,) quibus armati & inſtructi,

Stoici captionum architecti.

facilè se ab istis laqueis expediebant.

Sed ad rem. Ἐριστικοὶ Sophistæ ijs maximè delectabātur, & si quando fieri commodè potuisset, ea in disputationem inducebant. Animaduertit Lucianus eos putatos fuisse καλλινίκους, *Triumphales*, qui vaferrimi in ijs texendis acutissimíque fuissent. In genere dicuntur ἄπορα, perplexæ argumētationes, à quibusdam ἀπορίαι, ab alijs ἄποροι ἐρωτήσεις: & communi vno nomine Σοφίσματα vel Ἐρωτήματα. Hinc apud Lucianum in Hermotim. ἐρώτημα, τὶ τῶν ἀγκύλων, & σκέμμα σοφιστικὸν, ponuntur simul vt synonyma & ἰσοδυναμοῦντα. Frequens sanè est apud scriptores ἐρωτᾶν λόγους, hoc est nodos illos argumentationū atque retia nectere, quod aliâs Græci dicunt πλέκειν & πλέξασθαι σοφίσματα. Vetus Comicus de Eubulide dialectico:

—— Εὐβουλίδης κεραΐνας ἐρωτῶν
Καὶ ψευδέσ' ἀλαζόσι λόγοις τοὺς ῥήτορας κυλίων.
—— *Eubulides Ceratinas interrogans* [nectens]
Et mendacibus tumidísque verbis Rhetores versans.

Ἄπορα. Ἐρωτήματα. Ἐρωτᾶν λόγους.

Etiam Latini *Interrogationes* vocant. Seneca ep. 48. *Scilicet nisi interrogationes vaferrimas struxero*, &c. & epist. 82. *verba mihi captiosa componis, & interrogatiunculas nectis*. Sic M. Tullius Soriten *captiosissimum genus interrogationis* vocauit. Et lib. 4. de finib. *Pungunt quasi aculeis, interrogatiunculis angustis*. Cæterùm ea quæ paulò antè enumeraui Sophismata, nomen habuerunt vel à fabella quadam, vel à similitudine, vel à materia, vel à modo, vel à fine, & huiusmodi alijs: eóque spectabant ferè omnia, vt cogerent vnumquemque sibi ipsi contradicere, vt

Interrogationes struere. Interrogatiunculæ angustæ.

monuit Plato in Sophista, vel vt perplexi ambiguíque hærerent: vnde apud Lucianum δυσαπόκειτον ἐρωτᾶν, sic interrogationem nectere, vt operosissima difficillimáque sit responsio.

Κροκόδειλος apud Lucian. in Vitar. auct. vel vt est apud Aphthonium, κροκοδειλίτης, ab eo Crocodilo nominatum genus captionis fuit, quem aiunt raptam à se puellam deuorare cupientem, ea lege matri se promisisse redditurum, si mulier verum diceret, quidquid ipse de reddendo puero constituisset: ἄπορος omnino captio. Nam si mulier respondisset, *Reddes*, quia reddere ipse non statuisset, vera non dixisset: Contrà si dixisset illa, *Non reddes*, reddere non debuit, alioqui vera non fuisset responsio: quidquid igitur illa diceret, Crocodilus non fuit redditurus. Quintilianus lib. 1. c. 10. hoc genus ambiguitates *Crocodilinas* vocauit: nominari etiam ἀντίστρεφοντα quidam monent. Simile est illud *Protagorion*, de quo A. gellius l. 5. Noct. Attic. cap. 10. Paria scribit de Corace qui mercedem ab adolescente repetebat Sextus Empiricus aduersus Mathematicos.

Crocodilites.

Protagorion.

Ἠλέκτρα sumptum è theatro est ἐρώτημα. Nam Agamemnonis illa filia, cuius fortem & constantem animum pinxit Euripides, rogata num fratrem nosset: Optimè se nosse aiebat: num illum cum quo loqueretur; id negabat. Atqui ille cum quo agebat, eius erat frater. Eundem igitur & norat & non norat. Huc collineabant Sophistæ. Huius generis memi-

Electra.

nerunt Laërtius in Euclide, & Syrus Dialogorum ſcriptor ἐν βίων πρᾶσ.

Ἐγκεκαλυμμένος. Opertus ſiue Inuolutus.

Similis eſt λόγος κεκαλυμμένος, vel vt frequentiùs dicitur ἐγκεκαλυμμένος, *Opertus*. Quæro num patrem tuum noris? Et maximè quidem. Num etiam hunc pallio tectum & inuolutum? minimè verò niſi videam. Atqui hic Pater tuus eſt: patrem igitur noſti & non noſti. Nugæ Sophiſticæ. Vel etiam dicitur Opertus, cùm clam irrepo & quibuſdam poſitis, quod volo efficio. Libet concludere decem eſſe pauca hoc modo, An non duo efficiunt pauca? Videtur. An non tria? Similiter. An non quatuor? Conceditur. Igitur & decem: nam vnum, duo, tria, quatuor, efficiunt decem. Atque hoc mihi Zenonium argumentum potiùs videtur, quàm quod poſitum eſt à Laërtio in Zenone, cùm hoc ipſum explicat. De hoc genere captionis ſcripſit libros duos Chryſippus. Apud Themiſtium or. 14. philoſophi opus dicitur τοὺς ἐγκεκαλυμμένους ἀποκαλύπτειν. Inuentorem illius fuiſſe Cronum Diodorum prodit Laërtius: πρῶτος δόξας εὑρηκέναι τὸν ἐγκεκαλυμμένον, &c.

Οὔτις.

Οὔτις quoque ex Homerica poëſi hauſti & callido ingenio ab Vlyſſe quaſi penicillo efficti meo iudicio fuerunt. Ait Cyclops iniuriam ſibi factam, neminem autem iniuriam feciſſe: quæ ſunt ἀσύστατα Sophiſtica. Vtidis meminit loco ſuperiùs laudato Euphrades Sophus, & Diogenes in Zenone. Chryſippus, vt eſt in eius vita, de laqueo illo tortuoſo, primùm quidem libros octo, deinde vnum elaborauerat.

Ceratinæ. Κερατίνης. Κερατίδες.

Inter captiones numerat *Ceratinas* Quintilianus lib. 1. κέρατα & κεράτινον λόγον quidam nominant, alij κερατίνην, quidam etiam κερατίδας, *Cornua*. Nomen habuit à materia syllogismi, quem in ore frequens habuit Chrysippus, vt est apud Laertium hoc modo: Εἴ τι οὐκ ἀπέβαλες, τοῦτο ἔχεις. Κέρατα δ' οὐκ ἀπέβαλες· κέρατα ἄρα ἔχεις. Vertit Latinè Seneca ep. 49. *Quod non perdidisti habes; cornua autem non perdidisti; cornua ergo habes.* Vbi vir grauissimus *acutam delirationem* vocat. Habet & totidem verbis Agellius l. 18 c. 2. vbi etiam in conuentu eruditorum proponi solitam huiusmodi captionis solutionem meminit. Meminit quoque illus Sextus Philosophus Pyrrhon. hypothes. l. 2. c. 22. Et certè in creberrimo fuisse vsu ex antiquis monumentis intelligimus. Accessit quidam aliquando ad Diogenem Sophista, συλλογισάμενος ὅτι κέρατα ἔχει, qui argutiolam hanc de cornibus obtruderet: at ille manu frontem attingens, *Equidem illa*, inquit, *non video*. Quò respexit fortè sophus Romanus ep. 45. his verbis: *Qui interrogatur an cornua habeat, non est tam stultus vt frontem suam tentet; nec rursus tam ineptus & hebes, vt non habere se nesciat, quod tu illi subtilissima collectione persuaseris.* Autorem huius argumenti quidam faciunt Chrysippum, alij Eubulidem, non nemo Philonem, alij alios. Et ne quis fortè miretur eas fallaces & minutas conclusiunculas fuisse etiam viris magnis obiectas, qui specimen eruditionis philosophiæque ediderant; ea lex fuit priscorum Dialecticorum, vt etiam acuti & argutuli, nisi præsenti ingenio essent atque

prompti, aliquando caperentur. Id vel eo potest intelligi, quod Agellius memorat lib. 18. c. 13. E Platonis sinu quidam audacior Diogenem aggressus sic ἠρώτησε, *Quod ego sum, id tu non es.* Diogenes annuit. Tum ille, *Homo autem ego sum*: hoc etiam concessit: conclusit ad extremum Dialecticus, *Homo igitur tu non es.* Elusit vim argumenti Diogenes; Hoc quidem, inquit, falsum est; & si verum id fieri vis, à me incipe. Prisca verò lex illa Dialecticorum, propter quam solutio captionum difficilior esse videbatur, hæc fuit, vt doctissimi viri prodiderunt, vt interrogato fas non esset aliud respondere, quàm simpliciter aiendo aut negando: qui aliud quidpiam addidisset, is impolitus & totius disciplinæ ignarus habebatur. Hinc orta ea consuetudo hominum elegantium qui rectissimis studijs operam dabant, vt in cœtu adolescentium erudito, huiusmodi captiones proponerentur, in quibus enodandis, cum laude & omni prædicatione animi sui neruos intenderent, quo paratiores forent postea, si quis è medio Sophista Cornua prætenderet. Quem morem eodem ipso capite laudat Agellius. Ea lex durior visa, quòd Sophistæ illa abuti solerent ad labefactãdam hominum innocentiam: vt cùm ita laqueum suum nectebant; Quæro abs te desieríſne facere adulterium, an non. Hoc omnino est quod in Platone, ςωπᾶν ἄφυκτα, insolubilem conclusiunculam illigare: nam seruata Dialecticorum ea lege, seu concedas siue neges, te fuisse vel esse adulterum confitebere. Additum igitur fuit ad le-

Prisca lex Dialecticorum.

Exceptio legis.

gem, *non esse captiosis interrogationibus respondendum.* Sanctissimus autem Gregorius Nazianz. orat. 31. licere vult ἀτοπωτέροις αἰτηρωτήμασι λύειν τὴν ἀτοπίαν τῶν ζητήσεων, *quaestionum absurditatem, absurdioribus interrogationibus soluere:* idque proprium Sophistarum esse innuit, quos ibidem σοφοὺς τὰ μάταια nominat. P.499.

Alia quaedam argutiarum species veterum monumentis nobilitata fuit, ψευδόμθμος λόγος, quem M. Tullius *Mentientem* reddidit, quidam ψευδολόγον dicunt, alij Graecum nomen Latinè vsurpant. *Quid*, inquit Seneca, *me detines in eo, quod tu ipse Pseudomenon appellas, de quo tantum librorum compositum est?* Chrysippeos fortè commentarios intelligit, quos in indiculo suo ponit Laertius: qui etiam huius captionis meminit in Euclide & in Zenone. Epictetus apud Arrianum dixit ψευδομθμους ζωτᾷν, *Mentientem proponere.* Philotas, vt est apud Athenaeum lib. 9. ζητῶν τὸν καλούμθμον ψευδολόγον τῶν λόγων interijt, in cuius Epitaphio hoc fuit: Ψευδόμθμος. Mentiens.

> Ξεῖνε Φιλητᾶς εἰμί, λόγων ψευδόμθμος με
> Ὤλεσε.
>
> *Hospes, Philetas sum, mendax & captiosa ratio*
> *Me perdidit.*

Κυριεύων, quem *Dominantem* quidam vocant, fuit etiam inter vncos & laqueos Sophistarum, de quo scripserat commentarium Antipater, quem qui legerit, fiet ἀκαιρότερος ἢ φλυαρότερος, *longè quàm antea ineptior*, vt ait Epictetus apud Arrian. l. 2. c. 19. Vulgò iactatum hoc genus fuisse liquet è Plutarcho l. 1. Symp. q. 1. qui eos reprehendit, qui etiam trahunt in conui- Κυριεύων. Dominans.

uia τὸν κυριεύοντα. Huius captionis autores facit Themistius Philonem & Heliodorum, quorum, inquit, præclara sunt monumenta, ὁ Κυριεύων & ὁ κερατίνης. Sed nescio tamen an in *Heliodoro* sit mendum: nam quod ad κερατίνην attinet, non Heliodorum, sed Diodorum eius fuisse inuentorem prodit Laertius lib. 2.

Μεταπίπτοντες. Περαίνοντες.

Μεταπίπτοντας sæpe nominat Arrianus in Epicteto, vt l. 2 c. 21. συλλογισμοὺς ἀναλύειν μεταπίπτοντας. & cap. 2 l 3. μεταπίπτοντας κοινῶς ἔχειν. Meminit etiam pag 253. 275 334 facit quoque sæpe mentionem τῶν περαινόντων, vt lib. 3. c. 2. & cap 21. *Exercuisti, inquit, te in syllogismis, quomodo se habeant μεταπίπτοντες, quomodo οἱ τῷ ἠρωτῆσθαι περαίνοντες.*

Tres autem disputantium laqueos è frequenti quæstione de fato sumptos nominat Plutarchus lib. de fat. his verbis: Ἀργοὶ δὲ καὶ θερίζοντες λόγοι καὶ ὁ παρὰ τὴν εἱμαρμένην ὀνομαζόμενος, σοφίσματα ὡς ἀληθῶς, &c. *Ignaua autem oratio & Metens, & is qui de fato appellatur, reuera fallaces sunt conclusiunculæ è disputatione de fato tractæ.* Habet quoque Ἀργὸν λόγον M. Tullius l. de fato, & disertè inter captiones numerat. *Appellatur quidem à Philosophis*, inquit, ἀργὸς λόγος, &c. Nominis rationem pòst paulò subiungit: *Rectè genus hoc interrogationis ignauum atque iners nominatū est, quòd eadem ratione omnis è vita tollitur actio.* Paria dicit Origenes l. 2. cont. Cellum: Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀργὸς καλούμενος λόγος σόφισμα ὤν, &c. Vbi idem cum Cicerone ponit exemplum. De alijs (nam longiorem me sentio) meminit Diogenes Laertius. Atque de his vniuersim dici potest quod Aristo pronuntiabat, λόγους διαλεκτικοὺς, *captiones*

aranearum telis esse persimiles, quæ etsi quid artificiosum indicare videantur, inutiles sunt. Cæterùm de Paralogismis Sophistarum, & fallaci argumentandi ratione videndus Aristoteles 1. περὶ ἐλέγχ.

Quis primus Sophistas ἐριστικοὺς *proseminauerit. Quàm potentes fuerint in captionibus.* Ἀνεξελεγκτικὸν *illis tribuitur, & inuictum genus disputandi. Aduersus eorundem argutias se docti studiosè comparabant. Reprehensi ab omni scriptorum genere Eristici.* Ἐρωτικὰ σοφίσματα. *Vindicatur Athenæi locus, illustrantur alij.*

CAP. VII.

EVBVLIDES Milesius in ἐριστικῇ nobilis, & in veteri æuo celebratus fuit, quòd tortuosos interrogandi modos in disputando sit machinatus, Pseudomenon, aliósque plures de quibus superiori capite loquebamur. Eum igitur ea causa Comici perstrinxerunt, & ἐριστικὸν Εὐβουλίδην, *Contentiosum* nominauerunt. Neque tamen inuentor ille fuit ἐριστικῆς, nam à sinu Euclidis prodierat, docti viri, quem secutum etiam aiunt Contentiosum disputandi genus. Timon certè ait illum Megarensibus ἐμβαλεῖν λύσσαν ἐρισμοῦ, *contentionis rabiem innexisse.* Quare hunc quidam putant

ἐριστικῶν fuisse parentem & satorem, à quo in lucem geniti Sophistæ, in rabiosa illa contentione vitam propè omnem contererent. Fateor Euclidem eam aliquando studiorum rationem fuisse complexum, quem videns Socrates ἐσπουδακότα περὶ τοὺς λόγους ἐριστικούς, *nimiùm Contentiosæ artis studiosum*, reuocauit, cùm Sophistarum inanitatem illi explicuisset. Sed inuentorem illum ἐριστικῶν fuisse non puto. Scimus enim Euclidem diligentissimum fuisse auditorem Gorgiæ, quem priùs in eodem ματαιοτεχνίας curriculo volitasse ferunt. Dionysius Halicarnassæus à Gorgia & Protagora τοὺς ἐριστικοὺς καὶ φυσικοὺς manasse prodit, primúmque Isocratem se ad ciuiles orationes transtulisse. Eiusdem etiam meminit Aristoteles, & signiferum quendam fuisse huius artis haud obscurè innuit: τῶν, inquit, περὶ τοὺς ἐριστικοὺς λόγους μισθαρνούντων, ὁμοία τις ἦν παίδευσις τῇ Γοργίου πραγματείᾳ, *institutio Contentiosorum similis erat Gorgiæ tractationi.* Socrates in Hippiam id inuentum referebat, si modò verum est, quod scribit Arrianus in Epicteto: Socrates, inquit, εἴ τις λεξειδίων ἤτει, ἢ θεωρημάτων, ἀπῆγε πρὸς Πρωταγόραν, πρὸς Ἱππίαν. *Si quis oratiunculas requirebat, si disputatiunculas, ad Protagoram ablegabat, ad Hippiam.* Sed doctissimi autores quos libens sequor, huius studij architectum aiunt fuisse Protagoram Sophistarum omnium antiquissimum. Præter ea quæ hactenus allata sunt, clarè Diogenes Laertius τὸ νῦν ἐπιπόλαιον γένος τῶν ἐριστικῶν ἐγέννησεν. *Tralatitium Contentiosorum genus proseminauit.* De eodem Suidas, τοὺς ἐριστικοὺς λόγους εὗρε, &c. Hinc à poeta

Dion. Halic. in Isocr.

Arist. de Soph. c. vlt.

Arrian. l. 3. c. 5.

Protagoras ἐριστικῶν autor.

Sillographo σειζέμβραι ϐῦ εἰδὼς dicitur: & inter ipsius commentarios, numeratur τέχνη ἐρισικῶν.

Ad huius principis ductum se accommodauerunt, atque in huius artificij communionem societatémque venerunt, Gorgias, Hippias, aliíque facundiæ primi illi institores atque lumina: tum deinde natio omnis Sophistarum, latè per vrbes & prouincias dissipata, qui dici non potest quantum in eo genere potuerint. Præsertim verò si ad naturam & celeres ingeniorum motus, scholæ pertinax & continua quoque meditatio accessisset, etiam doctos & ingeniosissimos impediissent. Naturam dixi, quòd ea plurimum in hac re possit, vel Tito Annio teste, qui sine commendatione doctrinæ, Gracchum tamen alioqui promptum & audacem, & eximium oratorem, acumine & subtilitate illudebat, de quo sic Plutarchus: ἐν τῷ λόγῳ περὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις ἄμαχος εἶναι δοκῶν, *in dicendo interrogationum & responsionum incomparabilibus præcellere argutijs habitus.* Græci verò cùm aëris atque loci conditione acuti forent, atque, vt ait M. Tullius, contentionis cupidiores quàm veritatis, cùm etiam in id studium incubuissent, quid moliri & efficere non potuerunt? Certè Philo Iudæus sermonibus Sophistarum tribuit τὸ ἀνεξέλεγκτον, *non facilè posse conuinci.* Et S. Basilius eo nomine vocat δυσμαχωτάτους ῥήτορας. Aristoteles etiam doctissimos ab ijs irretitos monet: καὶ τὸν εἰδότα ἐμποδίζουσι τούτοις τοῖς λόγοις: *Sophistæ his argutijs vel scientem quoque impediunt.* Id quoque D. Augustinus testimonio

Plutarch. in Gracch.

Cic. 1. de orat.

Philo l. quis diuin. rer. hær.

S. Basil. homil. in id, Attende tibi p 329.

Arist. de repreh. Soph. c. 8.

S. August l. 2. de doctr. Christ.

suo comprobat: *sunt*, inquit, *multa quæ appellantur Sophismata, falsæ conclusiones rationum, & plerumque ita veras imitantes, vt non solùm tardos, sed ingeniosos etiam minùs diligenter attentos decipiant.*

Itaque Philosophi ne se in eos laqueos aliquando induerent, plurimum in ijs intelligendis otij laborisque ponebant. De Sopho Demonacte sic quidem Lucianus: πρὸς τὰς ἀπόρους τῶν ἐρωτήσεων πάνυ εὐστόχως παρεσκεύαστο, *aduersus tortas & captiosas quæstiunculas egregiè fuit instructus & paratus*. Socrates ea causa, teste Plutarcho, cum suum in agendo modum excogitauit, ὥσπερ καθαρτικὸν φάρμακον, *purgans veluti medicamentum*, quo Sophistarum inutiles contentiones & nugas elueret. Epictetus apud Arrianum: πρὸς τὰ ἐρωτήματα τὰ σοφιστικὰ γυμναζόμεθα, *aduersus quæstiunculas Sophistarum nos diligenter exercemus*. Et alio in loco: *Tu verò ostendere vis nobis, quàm sis exercitatus*, μὴ ἀποσαλεύεσθαι διὰ σοφισμάτων, *in eo vt ne quis te argutijs de gradu deijciat*. Hinc Clemens Alexandrinus monet sapientiam esse τῷ θριγκῷ, *muro & lorica* muniendam, ne Sophistæ in eam temere possint irrumpere: & aliâs, *Oportet*, inquit, *arguendi & refellendi genus persequi*, ἕνεκα τοῦ τὰς δόξας τὰς ἀπατηλὰς διακρίνεσθαι τῶν σοφιστῶν, *vt Sophistarum fallaces repellantur opiniones*. Vbi Dialecticam maximè commendat, quam Plotinus, per regulam veritatis, ait præclarè mendacium & Sophismata cognoscere. Ad eam vt plenissimum armamentarium fugit Aristoteles, vt Sophistas liberiùs volitantes compimeret.

Lucian. in Demon.

Plutarch. in qq. Platon.

Arrian. l. 3. c. 8.

Idem c. 26.

Clem. Alex. strom. l. 1.

Plotin. Enead. 1. l. 3.

Cæterùm ab omni hominum memoria viri

grauissimi

grauiſſimi τοῖς ἐριστικοῖς ſuis dictis atque ſentētijs cōdemnauerunt. Epictetus huiuſmodi quidem homines ad reſtim & crucem mittit. *Volo*, inquit, *probè intelligere, quid Chryſippus dicat,* περὶ τοῦ ψευδομένου, *de ſyllogiſmo Mentiente:* οὐκ ἀπάγξῃ μετὰ τῆς ἐπιβολῆς ταύτης τάλας; *quin te ſuſpendis cum hac animi tui inductione, ô miſer?* Plutarchus ex Platone vocat σκυλάκια *rabioſas caniculas:* οἱ δὲ ὥσπερ τὰ σκυλάκια τὸ ἕλκειν καὶ σπαράττειν χαίροντες ἐπὶ τὰς ἔριδας, καὶ τὰς ἀπορίας καὶ τὰ σοφίσματα χωροῦσι, *alij catulorum in morem raptando & laniando gaudentes, ad lites, captiones obſcuras, & Sophiſmata ſe conferunt:* mox ſubdit, plurimos Dialecticorum, cùm ſubtilem & argutam diſputandi rationem cognouiſſent, in Sophiſticum illud genus, tanquam in Scyllam aut Charybdim incidiſſe. Seneca ſæpe carpit: *Multum*, inquit, *illis temporis verborum cauillatio eripuit, & captioſæ diſputationes, quæ acumen irritum exercent.* & aliâs, *diſputatiunculis inanibus ſubtilitatem vaniſſimam agitare. Inanes* vocat *diſputatiunculas*, quemadmodum Iſocrates ἀχρήστοις, *inutiles.* Themiſtius *Sophiſmata*, ὧν χαλεπὴ μὲν ἡ ξυνέσις, ἀχρεῖος δὲ ἡ ἐπιστήμη, *quorum & intelligentia difficilis, nec vtilis notitia eſt.* Athenæus autem ἀνωφελῆ σοφίσματα, *infructuoſa.* Locum Athenæi proferam, quòd vulgò malè illum accipiant & deforment. Stilpon aliquando inter potandum Glyceram arguit, quòd iuuenes corrumperet: at illa, *Idem vobis, ô Stilpan, crimen obijcitur;* σέ τε γὰρ λέγουσιν διαφθείρειν τοὺς ἐντυγχάνοντάς σοι ἀνωφελῆ καὶ ἐρωτικὰ σοφίσματα διδάσκοντα, ἐμέ τε ὡσαύτως. Quæ ſic verto; *Nam eos qui te adeunt, inutilibus amatorijſque argutijs, quas doces, te non minùs quàm me, corrumpere*

Damnati Eriſtici.

Arrian. l. 2. c. 17.

Plut. de profect. virt.

Senec. ep. 45.

Idem ep. 117.

Iſocr. in Helen.

Themiſt. or. 14.

Athen. lib. 13.

Vindicatus Athen. locus.

loquuntur omnes. Doctus Interpres ἐρωτικὰ σοφίσματα reddidit *interrogationes & argutias*, quasi fuisset ἐρωτηματικά, & quidem ita legendum putat Casaubonus, sed frustra. Vult Glycera significare, non modò Musas in scholam philosophi, sed Cupidinem etiam introire. Itaque auditorium philosophi comparat cum cella scorti. Sic enim subdit continuò, μηδὲν οὖν διαφέρειν ἐπιτεβουδρόις ἢ κακῶς πάσχουσιν, ἢ μετὰ φιλοσόφου ζῆν, ἢ ἑταίρας. *nihilque referre ijs qui sic in miserias incidunt ac pereunt, an apud philosophum degant, an apud scortum.* Quæ sanè comparatio nulla esset, nisi de amatorijs quæstiunculis Sophistarum loqueretur. Nec est vt miretur Casaubonus, attribui Philosopho ἐρωτικὰ σοφίσματα. Potuit enim meminisse, quod est apud eundem Athenæum lib. 4. qui locus hunc illustrabit maximè, vbi agitur de Stilpone. Ait Persæum Cittiensem Philosophum dialogos composuisse, ex Stilponis & Zenonis Commentarijs concinnatos, vbi quæstiunculas multas ponebat, quando in conuiuium formosi adolescentes formosæque virgines perducendæ sint, quando venustate & gratia commendabiles admittendi, de obsonijs, de basijs osculisque pulchrorum, & περὶ ἀφροδισίων, vt additur li. 13. Dipnosoph. Hæc autem corrumpere iuuentutem, idem autor, ne alium testem quæramus, perspicuè lib. 5. significat, vbi cùm Socratem memorasset, cum Critobulo de pulchritudine contendentem, iudices posuisse puerum & saltatricem, & φιλήματα *iudicum basia*, victoriæ præmium esse voluisse, hoc addit: τίς οὖν τῶν νέων ἐντυχὼν τούτοις οὐκ ἐπιθυ-

Venetij Sophi.

Idem l. 4.

Lib. 13.

Lib. 5.

πιπη μᾶλλον, &c. *quis ergo iuuenum, cùm in hæc inciderit, non obteretur & perdetur potiùs, quàm ad virtutem proficiat aliquid?* Sed è diuerticulo in viam redeamus.

Non prophani modò scriptores, verùm etiam diuinitus illuminati, arguendos sibi ἐριστικοὺς, & repudiandos putauerunt. Isidorus Pelusiota illos pungit atque insimulat, qui doctrina & dicendi facultate abutuntur ἐς ἔριδας ϗ μάχας, in huiusmodi contentiones plenissimas inanitatis. Eruditissimus Gregorius Nazianz. qui multis quidem in locis, sed præsertim Athenis, eorum hominum studium inutile & molestum cognorat, morbo isti populari medicinam adhibet, monétque vt pestilentem illam auram fugiant: οἱ περὶ λόγους μὴ σφόδρα τοῖς λόγοις θαῤῥεῖτε, μηδὲ σοφίζεσθε πέρα ϗ ὑπὲρ τὸν λόγον, μηδὲ νικᾶν ἐπιθυμεῖτε πάντα κακῶς, &c. *Qui literis operam datis, ne doctrinæ atque eloquentiæ vestræ magnopere confidatis, nec immodicè & sophisticè plusquam ratio postulat vos efferatis; nec in rebus omnibus vincere male cupiatis*, &c. S. Augustinus cauendam esse ait, *libidinem rixandi, & puerilem quandam ostentationem decipiendi aduersarium*, & illa quæ nominari dicit Sophismata. Quorum cùm exēplum vnum attulisset, tum addidit grauissimè: *Quod genus captiosarum conclusionum, Scriptura quantum existimo detestatur illo loco, vbi dictum est, Qui sophisticè loquitur, odibilis est.* Atque hactenus de Sophistarum illo genere qui Philosophorum potiùs similitudinem quàm oratorum habuerunt.

SS. Patrum de Eristicis iudicium.

Isidor. Pelus. l. 1. ep. 412.

S. Greg. Naz. orat. 9.

S. Aug. l. 2. de doctr. Christ.

THEATRI VETERVM RHETORVM, ORATORVM, Declamatorum, quos in Græcia nominabant Σοφιςὰς,

LIBER TERTIVS.

Secundum genus Sophiſtarum in docenda aut oſtentanda eloquentia verſantium. Λογοδαίδαλοι. *Rhetorici, profeſſores, diſertores,* διδάσκαλοι ἀσκήσεως, *& pluribus alijs nominibus vocati. Declamare aliquando laudare. Technici an minuti tantùm artium doctores.* Ἐν λόγοις βιοῦν.

CAP. I.

SOPHISTAS in duo genera ſuperiùs diuiſimus: primum eorum qui Philoſophorum ſimilitudinem habuerunt; alterum qui oratorum. Vtrumque genus expreſſit D. Auguſtinus lib. 2. de doctrin. Chriſt. Nam cùm Sophiſtas libidine qua-

dam rixandi, & decipiendi aduersarium studio insano ferri dixisset, in quo nostros illos contentiosos ponit ob oculos, subdit: *Quanquam etiam sermo non captiosus, sed tamen abundantiùs, quàm grauitatem decet, verborum ornamenta consectans, Sophisticus dicatur.* Alludit ad vtrumque item genus S. Hieron. his verbis: *Non Rhetorici campum desideramus eloquij, non Dialecticorum tendiculas, nec Aristotelis spineta conquirimus.* Et eius præceptor eloquentissimus Gregorius Nazianz. in Carminibus,

S. Hieron. l. aduers. Heluid.

Greg. Naz. homil. 3.

> *Καὶ τὰς τρεχούσας ῥητόρων εὐγλωττίας,*
> *Λεπταῖς τε μερίμναις φιλοσόφων ἀσκούμενος.*
> *Colénsque studia volubilis facundiæ,*
> *Et quæ docentur à Sophis subtiliter.*

Iam vno de genere, hoc est illis philosophantium laruis, quantum satis esse videbatur, egimus. consequens nunc est, vt de altero disputationem ordiamur. Certum autem est Sophistas in ostentanda vel docenda eloquentia operam suam posuisse, quo modo Sophistæ nomen in iure vulgò sumitur: illiusque generis omnes fuerunt, si duntaxat paucos excipias, quorum vitam Lemnius Philostratus, & Eunapius Sardianus posteritati reliquerunt. Fuit enim tempus aliquando, cùm non alij quàm Sophistæ publicè eloquentiam docerent, & adolescentiam tum præceptionibus & μελέταις, tum etiam dicendo & ταῖς ἐπιδείξεσιν ad bene dicendi gloriam excitarent. Quos video plurimis nominibus, & à Græcis, & à Latinis fuisse donatos, quæ prout in stylum incurrent, hîc à me ponentur.

Λόγιοι. Λόγιοι imprimis nominantur à Pindaro in Nemeis, *periti & eloquentes*.

Λογοδαίδαλοι. Λογοδαίδαλοι à Platone in Phædro, quod etiam M. Tullius in Orat. perpetuæ memoriæ commendauit, hoc est orationis concinnandæ & pingendæ elegantissimi artifices.

Σοφιστορήτορες. A Tzetze dicuntur Σοφιστεύοντες ῥήτορες, & aliâs iuncta voce σοφιστορήτορες, Chiliad. 11.

Ῥητορικοί. Ῥητορικοὶ à Themistio or. 1. & Philostrato de vit. Soph. Sic Libanius vulgò dicebatur ῥητορικός, *dicendi magister & eloquens*: Ipse in epistola quadam ad Eustathium philosophum: ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδεπώποτε ἐμαυτὸν ἡγησάμην ῥητορικόν· σὺ δὲ οὐδεπώποτέ με ἐπαύσω τοῦτο καλῶν. Ego quidem nunquam me dicendi magistrum reputaui: tu verò nunquam eo me nomine appellare desijsti.

Rhetorici. Apud Ciceron. 1. de Orat. *Quæ arte sua rhetorici illi doctores complecterentur*. Hincmarus de S. Remigio, *Egregius rhetoricus Remigius*. S. Hieron. de script. Eccl. *Eusebius Emisenus eleganti & rhetorici ingenij*. Eunapius in Proæresio, περὶ τὴν ῥητορικὴν τετριμμένοι, in oratoria facultate extriti viri, vel, vt Sidonius ait Apollinaris, *tribacissimi*.

Τετριμμένοι περὶ τὴν ῥητορικήν.

Ῥητόρων παῖδες. Luciano dicuntur ῥητόρων παῖδες, *Rhetorum filij*, oratores, eloquentiæ magistri.

Professores. *Professores* dicuntur Latinis. Glossarium vet. *Professores*, σοφισταί. *Profiteor*, δημοσίᾳ διδάσκω, σοφιστεύω. Hinc apud Sueton. Rhetores dicti Professores. Vlpianus studiorum tantùm liberalium præceptores nominandos ait Professores, inter quos primum obtinet locum Rhetor, negátque eo nomine appellandos Philosophos, quòd professio mercedem in-

tueatur, quam Philosophi non debent appetere. Sunt hæc eius verba: *An & Philosophi Professorum numero sint? & non putem, non quia non religiosa res est, sed quia hoc primùm profiteri eos oporteat, mercenariam operam spernere. D. de extraord. cog l.1.§.4.* Hinc profiteri ἁπλῶς est docere literas apud Paulum IC. D. de vac. & excu num. l. 9.

Dicebantur etiam olim *Disertores*. In vet. Lexico Græcolat. Σοφιστὴς, *disertor*, *Sophista*. fortè *dissertor* à differendo.

Disertores.

Declamandi magistri, apud Fabium Quintil. l.2.c.1. Quo modo S.Basilius ep.142. Libanium vocat ἀσκήσεως διδάσκαλον, videlicet propter μελέτας quas docebant, quemadmodum idem sanctus Pater iuuenem in ipso ætatis flore eloquentiæ operam dantem ait ἐπὶ λόγων ἀσκήσει versari, ep.201. & Dionys. Halicarn. ἀσκήματα ῥητορικῆς, declamationes appellat. Hinc etiam *Declamatores* vocantur. Apud Ciceronem, *declamator è ludo*: & aliâs, *declamatorio sit opere iactatus*. Et quia in panegyricis & prædicandis laudibus sæpe versabantur, hinc factum, vt *declamare* aliquando sit laudare. Gregorius Turonensis peritè l. 7. c. 35. *Nonnulli*, inquit, *arrepti à dæmone per energiam debacchantes martyrem declamabant*. Et l. 2. *Extat epistola Sidonij in qua eum declamatoriè collaudauit*. Cassiodorus de diuin. lect. c.19. de B. Cypriano, *libellum declamatoria venustate conscripsit*.

Declamandi magistri.
Διδάσκαλοι ἀσκήσεως.

Declamatores.

Διδάσκαλοι sæpe nominantur apud Philostratum alióſque, vt superiùs à nobis significatum est. A Platone l.2. de rep. παισὶ διδάσκαλοι,

Παιδοῦς διδάσκαλοι. *persuasionis & facundiæ magistri.* Doctores à Latinis. Cic. l. de Orat. *Summus ille doctor istius disciplinæ Apollonius.* Cassiodor. l. 9. Var. *Doctores eloquentiæ Romanæ.*

Doctores.

Φροντισταί. Φροντισταί, Iulius Pollux l. 4. c. 6. ait Sophistas perinde ac Philosophos nuncupatos fuisse φροντισταί, & eorum scholas & auditoria φροντιστήρια.

Præceptores eloquentiæ. *Præceptores eloquentiæ* apud Fabium l. 2. c. 1. M. Tullius l. 3. de Orat. *Iidem erant viuendi præceptores atque dicendi.*

Τεχνίται λόγων. Τεχνίται λόγων. Expressit 1. de orat. Cic. *Ea quæ Græci dicendi artifices & doctores reliquerunt.* Libanius in legat. ad Iulian. ἢ τοῖς μὲν τῶν φαύλων μαθηταῖς σοφιστῶν, οὐκ ἔνι γενέσθαι τεχνίτας ἀγαθούς; an malorum Sophistarum discipulis non licuit bonos sermonis artifices euadere? Quintil. ἁπλῶς nominat *artifices*: sic enim l. 11. *Tolli autem manum artifices supra oculos vetant.* τεχνίτας intelligit artis oratoriæ magistros. Iidem Τεχνικοί:

Τεχνικοί. Dicendi artifices. Agellius l. 17. *Rhetoricus quidam sophista vtriusque linguæ callens, haud sanè ignobilis, ex istis argutulis & minutis doctoribus, qui τεχνικοὶ appellantur, atque in disputando tamen non impiger.* Minutos vocat doctores, vt etiam sumens opinor ab illo Cœlius Rhodigin. l. 14. quod non semper est verum. Nam in laude ponit Eunapius in Iuliano: Apsines, inquit, Lacedæmonius Sophista δόξαν ἔχων τεχνικοῦ τινος, vertunt, *professoris liberalium artium nomen adeptus.* Sic apud S. Basilium ep. 197. δοκεῖ γάρ μοι τῶν τεχνικῶν τις τὸ σὸν πρόσωπον ὑποδῦς. Sic in Platone οἱ περὶ τοὺς λόγους τεχνικοί, *dicendi artifices.* Et Tzetzes Chiliad. 11. Rhetorum Technicorum eloquentiam & robur in dicendo prædicat.

Δεῖξαι ῥητόρων βουληθεὶς τῶν τεχνικῶν τὸ ἀδύνατος.
Technici etiam dicuntur à Latinis. Quintil. lib. 2. cap. 13. præcepta eloquentiæ vocat *decreta Technicorum*. D. August. in Rhetor. *Quæstiones λογικαὶ non ex verbi, sed ex rationis significatione, appellatæ sunt à Technicis*. Maximus Victorinus Technicos interpretatur *artium traditores* lib. de Gram. Dicuntur & τεχνολόγοι. Aristot. 1. l. Rhetor. ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων, nonnulli artis magistri. Mediæ ætatis scriptores Latini *artigraphos* nominant, vt Albinus Flaccus Alcuinus sæpe l. de sept. art.

Technici.

Παιδευταὶ Gregorio Nazianz. or. 20. Παιδεύοντες Philostrato l. 2. de vit. Soph. & rem circumscribens, εὖ γινώσκοντες τοὺς ῥητορικοὺς τῶν λόγων, doctrinæ dicendi peritissimi.

Παιδευταί.

Vocantur ab Euripide μεμιμηταὶ λόγων, indagatores artificésque sermonum, in Medea: & in Hecuba, κόπις ἡδυλόγος, id est ῥήτωρ, ait Græcus Scholiastes, suauis in dicẽdo Sophista. A Dionysio Halicarnaſſ. ἀγωνισταὶ λόγων ῥητορικῶν. Lacones vocabant μυθηταὶ apud Plutarch. in Laconicis: περιφραστικῶς eosdem expressit elegantissimus Gregorius Nazianz. or. 20. Οἷς βίος ἐστὶν ὁ λόγος, *quibus vita est oratio*: quod idem habet Libanius Declamat. 6. ἀνεχόμενοι τῶν κομψῶν ῥητόρων, οἷς ὁ βίος λέγειν τε καὶ ἀντιλέγειν, *venustos oratores illos tolerantes, quorum in dicendo & contradicendo vita occupatur*. Sic D. Basilius de Sophista, ἐν λόγοις βιοῦν dixit epist. 151. Præterea idem Nazianzenus Antistes epist. 210. τοῦτο καὶ τέχνην ποιησάμενος, ἀεί τι λαλεῖν καὶ ἑαυτὸν δείκνυσθαι διὰ τῶν λόγων, *qui omne studium atque ope-*

Μεμιμηταὶ λόγων.

Ἀγωνισταὶ λόγων ῥητορικῶν.

Μυθηταί.

Ἐν λόγοις βιοῦν.

ram in ea arte collocat, vt semper aliquid proferat, ac sui magnificum specimen edat in sermonibus.

Aliæ quædam eloquentium Sophistarum appellationes illustratæ. Λογογράφοι. *Proprium Sophistarum scribere.* Λογογράφος *&* Λογοποιὸς *an differant. Quis primus Logographus. Quæstus ex ea re. Logographi odiosi. Iidem in iure Tabularij. Sophistæ* Συγγραφεῖς, *Scholastici, Principes huius sæculi, Tractatores.*

CAP. II.

SVNT alia quæ reperiuntur nomina eloquentium Sophistarum, de quibus hîc etiam breuiter subijciam. Autores Græci identidem meminere τῶν λογογράφων, mihíque dubium nullum est, quin vt plurimùm Sophistæ intelligantur. Est enim proprium Sophistarum opus, scribere. S. Basilius epist. ad Leontium Sophistam, illud meo iudicio verè, καί τοί γε οὐδὲν ἔργον σοφιστοῦ, ἢ τὸ γράφειν, *non aliud Sophistæ opus videtur, quàm vt scribat.* Quod Plutarchus etiam animaduertit in libel. de fort. Alex. Nec Pythagoras, inquit, neque Socrates, nec Archelaus, aut Carneades nobilissimi Philosophi quidquam scripserunt, sed in otio vitam agentes τὸ γράφειν παρείεσαν τοῖς σοφισταῖς, *scribendi munus Sophistis relinquebant.* Hinc peritè apud Ioan.

Λογογράφοι.

Tzetzen, ῥήτωρ ὁ λογογράφος. Cùm autem varias ob causas ſcribi olim orationes conſueuerint, quas Magnus Maximus ſtudioſè perſequitur, tum fines maximè duos propoſitos fuiſſe video λογογράφοις, nimirum ἐπίδειξιν & ἐργολαβίαν, *facundiæ ingeniique oſtentationem, & lucrum.* Sic enim Iſocrates aiebat, orationes quæ non ab ipſo oratore pronunciantur, ſed recitantur, vulgò πρὸς ἐπίδειξιν καὶ πρὸς ἐργολαβίαν γεγράφθαι.

Maxim. apud Suid.

Iſocr. or. ad Philip.

Prioris generis fuere laudationes, ſecundi ciuiles orationes. Scriptas ab ijs fuiſſe laudes hominum excellentium, grauis autor prodit Ariſtoteles. Æmulantur, inquit, homines vulgò eos, ὧν ἔπαινοι ἢ ἐγκώμια λέγονται, ἢ ὑπὸ ποιητῶν, ἢ λογογράφων, *quorum laudes & encomia dicuntur, aut à poetis, aut ſcriptoribus orationum.* Scribebantur & iudiciales cauſæ ab ijſdem, quæ nonnunquam à magnis oratoribus illudebantur, Æſchines aduerſus Timarchum: καίτοι λογογράφος γέ τίς φησιν ὁ μηχανώμενος αὐτοῖς τὴν ἀπολογίαν, ἐναντία με λέγειν ἐμαυτῷ, *atqui logographus neſcio quis, à quo ſcriptam habent orationem, me pugnantia dicere contendit.* Hos autem iudicijs operam ſuam nauantes, λογογράφους propriè dici conſueuiſſe Grammaticorum eſt opinio. λογογράφος & λογοποιὸς differunt, ait Ammonius: *Logographus enim eſt,* ὁ τοὺς δικανικοὺς λόγους γράφων, *qui ciuiles orationes ſcribit: Logopæus autem,* ὁ λόγους τινὰς ἢ μύθους συντιθείς, *qui aliâs orationes fabuláſve componit.* Vtrumque nomen tribuitur Sophiſtis à Platone in Euthydemo: καὶ γάρ μοι οὗτοι οἱ ἄνδρες αὐτοὶ οἱ λογοποιοί, ὅταν συγγένωμαι αὐτοῖς, ὑπέρσοφοι ὦ Κλινία δοκοῦσιν εἶναι, &c. *Etenim iſti ora-*

Ariſt. l. 2. Rhet. c. 11.

tionum scriptores, ô Clinia, quoties ad eos accessi, mihi videntur supra reliquos mortales sapientes, ipsaque eorum ars diuina penitus & excelsa. Et alio in loco ait Sophistas τὴν ἐν τοῖς δικαστηρίοις μάχην κρατίστους, *iudicialem pugnam probè tenere, atque adeò docere vnumquemque posse,* λέγειν τε καὶ συγγράφεσθαι λόγους εἰς τὰ δικαστήρια, *tum scribendis tum perorandis causis.* Etiam apud Romanos λογογράφοι. L. Ælius, vt est apud Suetonium, cognomine *Stylo* fuit dictus, quòd orationes nobilissimo cuique scribere solebat.

Sueton. de Gram.

Quinam principes λογογράφοι.

Id institutum manauit ab Antiphonte, qui primus ciuibus suis orationes scriptitauit, quibus in iudicio vterentur, vt Plutarchus autor est: quem secutus deinde Lysias in eo genere præstitit, τοῖς πολλοῖς λόγους ἐκδούς· de quo apud Ciceron. in Bruto, *Tum fuit Lysias ipse quidem in causis forensibus non versatus, sed egregiè subtilis scriptor atque elegans.* Illius in ea re iudicium prædicat Fabius l. 3. Iphicrates Lysiæ orationibus vsus, sæpe victor in iudicio fuit. Reus Socrates elaboratam ab eo orationem noluit accipere: itaque fuit oppressus ab Anyto, cui Sophista Polycrates accusationem instruxerat.

Fab. l. 3. c. 8.
Idem l. 9.
Suidas.

Magnum ex ea re quæstum faciebant Sophistæ, atque etiam vulgi opinione commendabantur. Scribit enim Isocrates, multos περὶ τὴν γραφὴν τῶν λόγων εὐδοκιμεῖν, *orationum scriptione magnam fuisse laudem consecutos.* Idem orat. περὶ ἀντιδόσ. ait fuisse παμπληθεῖς *plurimos*, qui in eo genere operam suam ponerent. Itaque res in contemptum abijt, & hominum sapientum reprehensionem. Plato quidem ait quen-

Isocr. in Panath.

Plato in Phædro.

dam virum grauem *διὰ λοιδορίας* appellauisse Lysiam λογογράφον: additque multos præstantes in repub. viros, timuisse orationes scribere, posterísque relinquere, *μὴ σοφισαὶ καλῶνται*, *ne Sophistæ per contumeliam vocitentur.* Carpebat eam scriptitationem Epictetus. *In quo*, inquit, *elaboras? ἐν λεξιδίοις, in oratiunculis conficiendis. Si sapis, relinque illa τὰ περιόδια, & Socratem imitare, qui hanc scribendi consuetudinem relinquebat τοῖς μακαρίοις, beatis illis Sophistis.*

Epict. l. 2. c. 1 apud Arrian.

Sed præsertim res in summam inuidiam adducta est, cùm isti orationum architecti, collectis ex eo munere summis diuitijs, gloriosiùs efferrentur. Quæ causa fuit cur eos iusto conuicio λογεμπόρους, & καπήλους τῶν λόγων vulgò nominarent, hoc est *nundinatores orationum, periodos cauponantes.* Scholiastes Euripidis in Hippolyt. explicans ea verba, σίτοις καπήλευε· ἐν λόγοις, inquit, ἐμπορεύου, καθάπερ οἱ λεγόμενοι λογέμποροι, οἳ μὴ κατὰ φύσιν φιλοσοφοῦντες, ἀλλ' οἱ τοὺς λόγους καπηλεύοντες. Talis fuit Polycrates cuius orationem Anytus ἐμισθώσατο, *grandi pecunia redemit*, autore Themistio: Talis Dinarchus χρήματα τῶν λόγων εἰσπραττόμενος, *scribundis orationibus locupletatus*, ait Plutarchus. Tales innumerabiles alij, à quorum se numero cautè subducit Themistius. *Non ego*, inquit, *in officina sedeo πιπράσκων λογάρια μικρὰ ἢ μεγάλα, exiguas siue magnas orationes venditans, neque mihi ex eodem opere quæstum proposui.* Atque hactenus de Logographis, qui alio quodam modo in iure sumuntur, nimirum pro genere quodam scribarũ. Est in lib. 10. Codic. Titulus *de Scribis*.

Periodos cauponantes.

Λογέμποροι.

Themist. or. 4.

Plutar. in vit.

Themist. or. 4.

logographis & censualibus. In veteri Lexic. λογογράφος, *Tabularius*: & paulò pòst, λογιστικός, *tabularius*.

Συγγραφεῖς. Sophistæ quoque nominati Συγγραφεῖς, quòd numerosè & concinnè orationes scriberent, & præsertim in laudationibus eximiè componendis, facundiæ & ingenij sui vim proderent. Certè Plato ait χρηστοὺς σοφιστὰς καταλογάδην συγγράφειν ἐπαίνους, *soluta oratione Sophistas laudes heroum celebrasse*. Itaque nominantur ab Isidoro Pelusiota συγγραφεῖς inter illos, qui homines, aut pulcherrimarum rerum dignitatem, flore & venustate orationis prædicare solent: ὧν, inquit, καὶ λογογράφοι, καὶ ποιηταὶ, καὶ ῥήτορες, καὶ συγγραφεῖς ἀνυμνοῦσι. Strabo de Dionysio Attico Apollodori discipulo, καὶ γὰρ σοφιστὴς ἦν ἱκανὸς καὶ συγγραφεὺς καὶ λογογράφος. Eodem modo sumit Themistius orat. 5. & συγγραφεῖς cum poëtis iungit, & facit in eo similes, quòd sermones habeant ἐσκευασμένους πρὸς ἡδονὴν, *ad voluptatem artificiosè compositos, qui delectent*. Hinc doctissimus idémque sanctissimus Hieronymus, insulsum ineptúmque scriptorem Iouinianum, epistola quadam sua ἀγράμματον συγγραφέα nominauit.

Plat. in Sympos.

Isidor. Pelus. l. 3. ep.

Themist. or. 5.

Scholastici. *Scholastici* etiam dicti fuere Sophistæ. Apud Tacitum seu Fabium Dial. de orat. *At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scenas scholasticorum, qui Rhetores vocantur*, &c. Quo nomine non declamatores modò intelliguntur, verùm etiam de schola politi, & dicendi omnibus ornamentis abundantes. Vnde apud D. Hieronymum ep. ad Nepotianum, *Quædam Scholastico flore depinximus*. Et in cap. 1. ep. ad Ti-

tum *scholasticam elegantiam* dixit, pro eximio quodam ornatu apparatúque dictionis. Iulianus Augustus in epistol. Percontabar μήπς φιλόσοφος, μήπς χολαςικὸς, ἢ πελεώνιον ἢ χλανίδιον φορῶν, &c. In Concilio Sardicensi Can. 10. *Si quis* χολαςικὸς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς, *è foro scholasticus*, Episcopus fieri dignus habeatur. Vbi Zonaras exponit περὶ λόγυς χολάζοντα, *qui in dicendi studio operam suam ponit*. Theophrastus eo fortè modo se nominabat χολαςικὸν apud Laërtium. M. Tullium erudita & speciosissima eloquentia veluti exultantem, ciues sui nominabant χολαςικὸν, vt ait Plutarchus. Gennadius in Catalogo, *Prosper homo Aquitaniæ regionis sermone scholasticus*, id est culta, eleganti, & ornata dictione præditus. Hinc *scholasticè dicere* idem est quod rhetoricè & oratoriè exornare. Nunc scholastici nuncupantur docti & sapientes qui arcanas Theologiæ disputationes eruditè & subtiliter exponunt. Quo modo Serapion, vt meminit S. Hieronymus, ob elegantiam ingenij, cognomen *Scholastici* meruit. Alij etiam Patres pro egregiè perito id nomen sumunt. S. Paulinus epist. ad Seuerum, *scholasticis & secularibus literis Græcè iuxtà ac Latinè diues*. Sic Alcuinus l.2. contra Felic. Vrgel. Iuuencum poëtam vocat *doctissimum Hispaniæ scholasticum*. Sed vt eas acceptiones omittam, quæ non sunt huius disputationis, hæsit tandem scholastici appellatio in ijs hominibus, qui fictas lites & controuersias declamabant, & in eorum etiam auditoribus, vt apud Senecam, Autorem Dialogi de orat. aliósque: factúmque est tandem, vt nomen in

D. Hieron. de script. Eccles.

contemptionem venerit, iijque dicti scholastici, qui in stylo & oratione scholam olerent, & iuuenilem quendam apparatum. Seneca pater de Albutio, *Timebat ne scholasticus videretur.* Sueton. de eod. *Declamauit vario modo splendidè atque ornatè, tum ne vsquequaque scholasticus existimaretur, circumcisè & sordidè, & tantùm non triuialibus verbis.*

Senec. præfat. l. 3. Contron.

Principes huius sæculi.

Diuinissimus Paulus eos *Principes huius sæculi* vocat 1. Cor. 2. vbi Theodoretus, *Principes huius mundi appellat Sophistas, poëtas, philosophos & oratores, vt qui ex eloquentia, in hac vita sint clari & illustres:* vel, vt ait S. Chrysostomus, intelligit φιλοσόφους, ῥήτορας, λογογράφους. Paulò antè idem Apostolus illis attribuit ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας· quibus verbis Theodoretus significari putat *eloquentiam & dicendi artem*: D. Hieronymus autem *pompaticum eloquentiæ sermonem.*

Tractatores.

Tractatores ijdem nuncupati. Apud D. August. in libris nuper editis aduersus Iulian. hæreticus sanctissimum illum Doctorum vocabat *Tractatorem Pœnum*, hoc est vt v. c. Cl. Mænardus exponit, *Sophistam.* Et quidem paulò pòst eodem sensu ponitur, *disputator Pœnus.* Sed hoc modo pertineret hæc appellatio ad Sophistas, captionibus & quæstiunculis fallere solitos, de quibus actum est superiùs. Vnde *retractatus* apud Tertullian. in Apologet. subtiles sunt disputationes Sophistarum: *Eadem,* inquit, *materiæ apud hæreticos & Philosophos voluntantur, ijdem retractatus implicantur.* Sed ex vsu Ecclesiæ, Tractatores etiam dicebantur viri eloquentes, qui in hominum cœtu bonis verbis

bis sententiam suam exponerent. Ita sumit in epistola ad D. Augustinum Secundinus: *Et quamuis tractator multa dixerit, quæ teneat apud se auditor, tamen à tractatore non recesserunt.* D. Cyprianus: *Sublimes materiæ sublimium ingeniorum exigunt tractatores.* Petrus Chrysologus serm. 91. *Vacat humanus sermo, silet prædicatio tractatoris:* vbi Tractatorem vocat Euangelicum oratorem: siue, vt appellat Concilium 5. Oecum. Constant. *eruditum sermocinatorem.* Qua ratione etiam hoc nomen in Sophistas eloquentiæ doctores conuenire potest. Ita sanè Cassiodorus meo iudicio sumit 8. lib. Var. ep. 12.

To. 2. Concil. p. 542.

Sophistæ Rhetorici, aut πλάνηται, *hoc est, vagi & errones, aut* σαδιαῖοι, *diutiùs videlicet vno in loco morantes. Eruditæ peregrinationes antiquorum.* Ἱστορῆσαι *quid.* Χρυσῆ μανία. *Cur vagarentur Sophistæ.* Γῆς περιοσοῶτις, φθόγγοντες, *erratici.* Περιοδευταὶ *in iure qui. Pandectæ illustrantur. Errones etiam quidam poëtæ. Hesiodus & Ælianus consenuerunt in patria.*

CAP. III.

EXPLICATIS nominibus eorum Sophistarum, qui eloquentiam humanitatémque tractabant, quæ fuerit eorum varietas, nunc videndum. Et occurrit mihi quidem imprimis diuisio,

Themist. or. 4.

quam Themistius attulit: alios enim facit
νήτας, *vagos & oberrãtes*, alios σαδιαίους, *vna in vrbe
commorantes*: de priori illo genere primo loco
exponamus. Fuit hoc quondam illustrium ingeniorum proprium, vt multas vrbes atque
regiones inuiserent, & cum bona venia sapientum, hoc vtile & gloriosum esse putarent. *Peregrinationes*, ait Strabo, sunt πραγματεῖαί τινες εἰς
φρόνησιν, *ad conciliandam prudentiam valent plurimum.* Quæ causa fuit, cur Poëtæ, inquit, summos Heroas atque omnium præstabilissimos
canant ἀποδημήσαντας πολλαχοῦ καὶ πλανηθέντας, *alia
regna & longè positas nationes obeuntes.* Id maximè liberale opinatur Epictetus, & naturæ hominum accommodatum, non stirpium more
vno in loco hærere, sed θέας ἕνεκα, *cognitionis
gratia*, visendi alias regiones causa obambulare: quod fecisse inquit Vlyssem quoque accepimus, qui

Peregrinationes eruditæ.
Strab. l. 1.

Epictet. l. 3.
Arrian.

Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω,
Multorum mentes hominum cognouit & vrbes.

Et ante hunc, ferunt Herculem perlustrasse
terras omnes, contemplantem iniurias hominum, & obseruantem eos, qui æquitatem
& ius colerent,

Ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐφορῶντα.

Sed præsertim eos laude & hominum prædicatione commendari video, qui parandæ eruditionis causa, & honestatis, in alias se oras
terrarum contulerunt. *Equidem soleo mirari*, ait
Lactantius, *quòd cùm Pythagoras, & postea Plato,
amore indagandæ veritatis accensi, ad Ægyptios &
Magos & Persas vsque penetrassent*, &c. In eo ge-

Lactant. l. 4 c. 2.

nere Solonem Plutarchus, alióſque reponit multos, qui *πολυπειρίας ἕνεκα καὶ ἱστορίας, ad colligendam plurimarum rerum cognitionem*, ſunt diu atque multùm peregrinati. Id qui facerent honeſtiſſimorum ſtudiorum cauſa, ἱστορῆσαι dicebantur. S. Chryſoſtomus explicans ea verba diuiniſſimi Apoſtoli, *Aſcendi Hieroſolymam vt viderem Petrum*, non dixit, inquit, ἰδεῖν, ſed ἱστορῆσαι Πέτρον, ὅπερ οἱ τὰς μεγάλας πόλεις καὶ λαμπρὰς καταμανθάνοντες λέγουσι. Itaque Iulianus adoleſcens qui poſtea fuit Imperator, cùm impias iam opiniones imbibiſſet, & de fato ipſo imperij Magos vellet, alióſque infandos homines conſulere, quos in vrbibus eſſe Græciæ multos cognorat, honeſtiſſimam cauſam abeundi obtendit Conſtantio Imperatori, καθ' ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῶν ἐκεῖσε παιδευτηρίων, *vt Græciam eiúſque ſcholas viſeret.*

Plutarch. in Solon.

D. Chryſoſt. in ep. ad Galat.

Ἱστορῆσαι.

S. Greg. Naz. or. 4.

Non dubito quin Sophiſtæ multi eundem morem inſtitutúmque tenuerint, quòd ſcirent à totius antiquitatis luminibus adamatum, & doctorum hominum voce atque literis celebratum fuiſſe. Certè Eunapius, Sophiſta & ipſe non de multis vnus, illam hominum eruditorum cupiditatem, & viſendæ Græciæ ſtudium eleganter nominauit χρυσῆν μανίαν, *auream inſaniam*. Deinde conſtabat eloquentia præſtantes & gloria viros, eam dicendi facultatem, quæ teneat animos, & mirabiles efficiat, non tam ex intimis penatibus hauſiſſe, quàm per varia domicilia literarum ſparſam diſſeminatámq; parauiſſe. Quare Nazianzenus Gregorius honeſtæ facundiæ ſpe-

Eunap. in Proæreſ.

Χρυσῆ μανία.

Greg. Presbyt. in vit.

cimen, adolescens, primùm Cæsaream, deinde in Palæstinam, mox Alexandriam in Ægyptum, tandem Athenas se contulit *εἰς συναγυρμὸν τῆς σοφίας*, vt eruditus quidam aiebat, hoc est sapientiæ & doctrinæ coaceruandæ causa. De se item memorat Themistius, studiosè multas abs se vrbes Græciæ perlustratas, & longiùs quàm Socratem peregrinando fuisse prouectum, vt diues, & multiplici doctrinarum varietate locupletatus, Mnemosynæ thesauros in alios deinde effunderet: *ὑμῶν εἵνεκεν*, *vestra causa*, sic enim auditores suos affatur, *πολλὴν γῆν ἐπῆλθον, καὶ πολλὰς πόλεις μεγάλας τε καὶ εὐδαίμονας*, *terræ plurimum, plurimásque ciuitates obij, amplas illas atque magnificas.*

Themist. or. 4.

Cur oberrarent Sophistæ.

Non sic autem vulgus Sophistarum, qui per vrbes, non tam scientiæ, quàm gloriæ parandæ causa, neque vt cæteris commodum vtilitatémque adferrent, quàm vt summas colligerent pecunias vagabantur. Institutum id fuit primorum Sophistarum, à quibus ars & facultas nouæ istius eloquentiæ, ad summum decus & hominum opinionem fuit euecta, de quibus ita Libanius: *Protagoram, Gorgiam, Prodicum, Thrasymachum, alios Sophistas, ὁ μισθὸς ἐπὶ πᾶν χωρίον εἷλκεν, ὥσπερ ὁ θαλλὸς τὰ πεινῶντα πρόβατα, lucrum ad omnia loca, vt pecudes famelicas ramus, trahebat.* Id quoque Plato memoriæ commendarat, à quo dicuntur Sophistæ *οἱ τὰ μαθήματα περιάγοντες κατὰ τὰς πόλεις, καὶ πωλοῦντες καὶ καπηλεύοντες τῷ ἀεὶ* (legerem *αὐτῶν*) *ἐπιθυμοῦντι*, *qui varias per vrbes disciplinas venales circunferunt, & cauponantes eis qui emere cupiunt.* Et in Sophist. definit

Liban. declam. 29.

Plat. in Protag.

Sophistam eum qui doctrinam nummis commutaturus vrbes varias circuit. Hoc primùm fecisse Prodicum ait Philostratus, qui quæstuosas habens orationes, mirabiliùs elaboratas, περιφοιτῶν τὰ ἄστη, *lustránsque ciuitates*, Orphei & Thamyridis in morem, omnium animos incredibili suauitate orationis lenocinióq; mulcebat. Hunc igitur aliósque principes non exiguo numero secuti sunt, qui huiusmodi auream messem obambulando colligerent.

Philostr. l. 1. de vit. Soph.

Multi verò non tam pecuniam appetentes, quàm gloriam, maximas ciuitates adibant, vt orationibus omnibus dicendi luminibus ornatis, & declamationibus exquisito artificio pictis & variegatis, sui admirationem excitarent, & facundiæ suæ vim industriámque proderent: quod Græci ἐπίδειξιν ποιεῖσθαι dicunt. Quare Theopompum ἐπιδείξεις ποιούμενον lustrasse omnes vrbes Græciæ, autor est Photius. Et Synesius Dionem Chrysostomum ait per Italiam Asiámque multis in locis certatorijs sæpe declamationibus pugnauisse pro victoria. De Sophista Ptolemæo Naucratite Philostratus: *Ad multas certè gentes profectus, & in plurimis ciuitatibus versatus, nullibi locorum gloriæ suæ iacturam fecit, neque expectatione sua minor vnquam visus est*, sed ὥσπερ ἐπὶ λαμπροῦ ὀχήματος τῆς φήμης, *perinde ac illustri famæ vehiculo inuectus, per ciuitates & oppida transiuit*. Atque hi quidem tametsi popularis auræ captatores, & nimiùm gloriosi, tamen audiebantur, & curiosum adolescentum ingenium dicendíque amorem excitabant.

Photius.

Synes. in Dion.

Philostr. l. 2.

Aliud fuit vagorum Sophiſtarum genus, qui nec ita à doctrina comparati, & opibus inhiantes, nil præter vanas pollicitationes, & pictæ tectoria linguæ adferebant. Quos πλανήτας per oppida vagantes inſectatur oratione ſua Themiſtius, quos etiam ἐν τῇ πόλει περινοστοῦντας vocat, *in ciuitate oberrantes*, Iſocrates φθόγγοντας *errones* Sophiſtas. Sic Agellius palliatum quendam Sophiſtam illuſum ab Herode Attico, *erraticum hominem* vocat. In iure dicuntur περιοδευταὶ, ſic enim eſt D. de excuſ. l. 6. *Grammatici, Rhetores, Sophiſtæ, Medici qui περιοδευταὶ vocantur*, &c. Vbi quidam eam vocem tantùm ad Medicos referunt, qui domos circumeant: mihi veriſimile eſt, referri etiam ad alios poſſe, & maximè ad Sophiſtas: quare Antoninus Auguſtinus ibi vertit *circumforaneos*, vulgatus interpres *circuitores*. Fauet omnino Seneca qui *circulatores Sophiſtas* nominat, qui philoſophiam vendant. Idem de Appione Grammatico, *qui ſub C. Cæſare*, inquit, *tota circulatus eſt Græcia*. Aliâs *circulantem Sophiſtam* nominat: *Sic habe iſtam vim dicendi rapidam atque abundantem, aptiorem eſſe circulanti*: περιοδευτὴν mihi ſanè videtur pingere, vagum & erronem declamatorem. Sic etiam in Concilio Laodiceno περιοδευταὶ, certum genus veluti Epiſcoporum dicuntur, διὰ τὸ περιέρχεσθαι, μὴ ἔχοντες καθέδραν οἰκείαν, quòd huc illuc continendis in officio fidelibus vagentur, nec vllibi propriam ſedem cathedrámque habeant, ait Zonaras. Gregorius Tholoſan. l. 15. Syntagm. iur. nominat *ambulatorios*, & vt vulgò,

Themiſt. or. 1.
Iſocr. in laud. Helen.
Agell. l. 9.
Περιοδευταί.
Cuiacius in eum loc.
Senec. ep. 88.
Circulatores Sophiſtæ.
Can. 57. Concil. Laodic.

inquit, vocantur, *portatiuos Episcopos.* In Concilio Prouinc. Constantinopolit. sub Leon. Pap. I. nominantur *Viatores.* In iure quoque interpretando fuisse homines erraticos & circulantes intelligimus, quos edicto suo Iustinianus repressit. *Audiuimus,* inquit, *in Alexandrina splendidissima ciuitate, & in Cæsariensium, & in aliis quosdam imperitos homines deuagari, & doctrinam discipulis adulterinam tradere,* &c. Hinc eleganter Ausonius *vagantem operam* dixit de Rhetore, qui varias vrbes lustrans eloquentiam docuerat.

To. 1. Concil.

Iustinian. Præf. D.

Auson. de Sedat. Rhet.

Quúmque vagantem operam diuisæ impenderis vrbi.

Etiam inter *poëtas* similes quidam Sophistarum, qui honoris aut diuitiarum cupiditate vagi esse voluerunt. Euripides in Macedoniam, Æschylus & Simonides Syracusas ad Hieronem profecti sunt. Homerus ἀποδημήσας ἐπὶ μακρότατον, vt ait Pausanias, τῆς παρὰ τοῖς πολλοῖς ἕνεκα, *in vltimas terras peregrinatione suscepta, non regum familiaritatem, vt alij poëtæ, appetijt, quòd potentium hominum opes posthaberet gloriæ, quam sibi apud omnes gentes maximam comparauit.* Contrà Hesiodus ὄκνῳ τῆς πλάνης, vt est apud eundem Pausaniam, *cùm varios eos cursus errorésque defugeret*, maluit in patrio solo consenescere. Ælianum Sophistæ nomen commeritum, ea quoque ratione quidam laudauerunt, quòd è patria nunquam excesserit. Huiusmodi verò hominem, qui nunquam solo natali relicto peregrinatus fuerit, significantes Ægyptij, Onocephalum pingebant, quia

Poëtæ vagi.

Pausan. in Attic.

Horus Apoll. in Hierog.

vt ait Horus, ὅτι ἀκούῃ πρὸς ἱστορίας, &c. nec vllam audit historiam, neque nouit quæ apud exteras gentes fiunt.

Cæterùm cùm hîc quoddam genus Sophistarum, Themistium secutus, nominaui πλανῆται, vagos & errones; eos præsertim intelligi volo, non qui varijs in vrbibus docuerint à republica euocati, vel delecti à principibus, aut sponte in ea industria occupati, quales multos fuisse meminimus summis honoribus ornatos, sed qui ad exiguum tempus circumerrabant, aut quærendarum opum causa, quas sæpe inanissimis pollicitationibus aucupabantur, cùm se noua & hactenus inusitata & mirabilia docturos promitterent, aut vt ingenium & eloquentiæ magnitudinem ostentarent, tum prompta & subita dictione, tum etiam meditata: aut denique vt cum Sophistis, qui in illis ciuitatibus morarentur, publica declamatione certarent. Hoc vltimum eodem orationis cursu hîc illustremus.

Vagorum Sophistarum concertatoriæ declamationes. ἐπαγγέλλειν ἀκρόασιν, αἰτεῖν ὑπόθεσιν. *Niger è Sophistico certamine interijt. Victi abjecti, victores lætitia efferebantur, plausu & alijs honoribus excepti. Cur iucunda sit hominibus* ἱερονίκη *ex Aristotele.*

CAP. IV.

SOPHISTÆ quos paulò antè vagos nominabamus, si quam scirent pulcherrimam ciuitatem curiosis hominibus abundantem, à studiis humanitatis minimè alienam, theatrum esse opinabantur ingenio suo dignũ, in quo laxis facundiæ habenis volitarent. Eò igitur se conferebant, & cupidè etiam excipiebantur à multis, qui peregrinis auditionibus inhiantes, velut auidam sitim explere cupientes, hauriebant noua & admirabilia Sophistarum. Statim verò atque in aliquam vrbem venissent, ingens adolescentium numerus affluebat, si præsertim alicuius nominis foret Sophista, de quo priùs quidpiam inaudiissent. Id Themistius perspicuè significauit, καὶ τρίβωνος παραφανέντος, ἐκκρέμανται εὐθὺς, ὥσπερ τῆς λίθου τὰ σιδήρια. *Nam simulatque Sophisticum pallium aspexerint, statim ex eo veluti ex magnete ferramenta dependent.* Si nullus præterea esset in vrbe Sophista, vel ex tempore pro animi sui arbitrio disputabant, eaque re promptam & expedi-

Themist. or. 4.

tam linguæ volubilitatem oſtentabant, vel ἐπίδειξιν in aliud tempus opportunum pollicebantur. Hoc expreſſum videmus in Apuleio Pœno, qui cùm veniſſet Carthaginem, *Florida* illa ſua habuit omnibus veneribus illuminata, muſeo lepore tincta, ſũma induſtria meditata. Aliâs autem ad extemporalem dictionem inuitatus, *De genio Socratis* ſumma laude varietatéq; diſſeruit. In iis autem orationibus, vel vrbem, in qua tum loquebantur, exquiſito præconio exornabant, vel de ſuo ingenio atque ſtudio, & multiplici eruditione gloriabantur, aliósque deprimebant. De primis autoribus Sophiſtarũ loquens Socrates, *Gorgias*, inquit, *Leontinus, & Prodicus Chius, & Hippias Eleus ad ſingulas profecti ciuitates, adoleſcentibus quibus liceret in patria ſuorum ſeciuium diſciplinæ gratuitò commendare, perſuadent vt ſe aliorum diſciplina relicta ſectentur*, &c.

Florida Apulei.

Plat. in Apolog.

Quòd ſi in iis locis ad quæ diuerterent, eſſet aliquis doctor humanitatis & eloquentiæ, quem docta pubes ſequeretur, illi ſubitò declamationem indicebant & dicendi certamen: Græci id dicunt μελέτην ἐπαγγέλλειν, vel ἐπαγγέλλειν ἀκρόασιν σχεδίου λόγου, item ὑπόθεσιν αἰτεῖν, & προβάλλεσθαι ὑποθέσεις. Philoſtratus etiam habet ἀποδύεσθαι τὸν ὑπὲρ μελέτης ἀγῶνα πρὸς σοφιστήν, *inſtituere, ſuſcipere, aggredi, vel indicere certamen declamationis*. Plutarchus vocat σοφιστικοὺς ἀγῶνας πρὸς ἅμιλλαν ἐπιδεικτικήν, *Sophiſticas concertationes ad oſtentationem comparatas*: & alio loco dicit eas fieri ὑπὸ δόξης καὶ φιλοτιμίας, *propter gloriam & ambitionem*. Exempla ſunt apud Philoſtratum in vitis Sophiſtarum plurima, de Marco Byzantio, Po-

Declamationem indicere. Ἐπαγγέλλειν μελέτην, vel ἀκρόασιν.

lemone, Dionyſio, Herode Attico, aliis; & præſertim morem hunc luculenter expreſſit in Alexandro Peloplatone Sophiſta, qui fuit apud Antoninum Imperatorem gratioſus. Hic cùm Athenas aliquando veniſſet, ſubitò ciuium motus factus eſt, ἐρώντων αὐτοῦ τῆς ἀκροάσεως, *qui cupidi eſſent illius audiendi*: ſubitò ipſe ἐπήγγειλε τοῖς Ἀθηναίοις αὐτοσχεδίους λόγους. Habuit orationem quæ laudes vrbis continebat, & purgationem apud Athenienſes, quòd nunquam antea ad ipſos acceſſiſſet; Tum progreſſus ad μελέτην, quam propoſuit Herodi Attico primario tum Athenis Sophiſtæ, quem iuuentus omnis ſequebatur, optionémque dedit, vt vel ipſam audiret, aut exhiberet alteram.

Philoſtr. l. 2. de vit. Sophiſt.

Cæterùm qui eſſet ea ratione prouocatus ad declamandum, non potuit ſine famæ & exiſtimationis ſuæ detrimento id defugere; vnde non leuia incommoda ſequebantur, & interdum quidam in ea re ſunt immortui. Cui rei illuſtrandæ breuem narratiunculam è Plutarcho ſubiiciam: qui cùm doceret periculoſam eſſe vocis contentionem poſt cruditatem & defatigationem, & plurimis id Rhetoribus Sophiſtíſque ſolere contingere, ſic narrat. *Oratoriam artem in Galatia docens Niger forte fortuna ſpinam piſcis deglutiuerat, cùm ſubito foris ſuperuenit alius quidam Sophiſta, & declamare cæpit. Ibi Niger ne ſilentio ſuo concedere palmam videretur metuens, etiamnum ſpina in faucibus hærente declamauit & ipſe. Sed inde inflammatione graui exorta paucis poſt diebus interiit.*

Certamen detrectare infame.

Plutar. de ſanit tuend.

Qui victi fuiſſent, anteactæ vitæ gloriâ, deie-

Victi mæ-

ctionem animi sui & mœrorem solari conabantur: πολλοὶ τῶν σοφιστῶν, ait Isidorus Pelusiota, ἐκ τῆς προϋπαρξάσης εὐκλείας τὰς συμβαινούσας ἥττας περιστέλλειν πειρῶνται. *Multi Sophistæ per eam gloriam, quam priùs adepti sunt, detrimenta ea, in quæ postea victi incidunt, obtegere conantur.* Et quidem victos in disputationibus Sophistas, non esse penitus reiiciendos, Aristoteles cùm disputat de argumento à pari, significat hoc exemplo; *Si neque Imperatores sunt mali quòd vincuntur sæpe, neque Sophistæ.* Itaque Aristippus, cùm aliquando in disputatione Sophistica, fraude circumuentus ab audaci & veteratore fuisset, eùmque exultare, & insolentiùs efferri consiceret, *Ego quidem abeo,* inquit, *suauiùs te qui me refelleris dormiturus.* Simulabat ille fortè animi æquitatem, qua minimè perfruebatur. Sanè quosdam impatientiùs id tulisse meminimus: de Prisco sic Eunapius, *Aiebat in disputationibus victum non mitescere magis, quàm qui veritatis vim oppugnet, & voluptatibus corporísque delitiis fractum efferari, ac rationis literarúmque hostem pariter & philosophiæ osorem euadere: eam ob causam plerumque dicere supersedebat.*

Isidor. Pelus. l. 2. ep.

Aristot. 2. rhet. c. 23.

Plutar. l. de prof. virt.

Eunap. de vit. Phil.

Iam verò qui vicissent, nimio scilicet opere triumphabant sui præcones mirifici, & genio indulgentes suo. Nam vt verissimè dixit Aristoteles, τὸ νικᾶν ἡδὺ, *vincere suaue & iucundum est,* quòd victoria excellentiam quādam significet, & in hominum animis concipiatur quædam opinio de se magnifica, qua cæteris se præstare putant. Quare, vt ibidem ait Philosophus, tam iucundæ sunt hominibus ἡ δικανικὴ καὶ ἐριστική,

Victores gestientes.

Arist. l. 1. rhet. c. 11.

forenses & Sophisticæ concertationes, quòd vbi sit contentio, ibi quoque victoriam consequi oporteat; qua superiores gaudent, & ij maximè, qui diu atque multùm in iis studiis versati sunt. Hinc perspicuum est quantis lætitiis & voluptate incesserint contentiosi & acuto præditi ingenio Sophistæ, qui operam industriámque posuissent in tortuosis conclusiunculis ediscendis: vel qui studio eloquentiæ florentes, quoddam veluti regnum Declamationum tenebant. Certè victores plausu fuisse exceptos ait Isocrates: *Lecta*, inquit, *est oratio & laudata, & cum plausu excepta*, καὶ τετυχηκὼς τῆς ὥσπερ οἱ κατορθοῦντες ἐν ταῖς ἐπιδείξεσι, *& ea consecuta omnia quæ successum declamationum sequuntur*. Sed mirabilius quod de Sophista Proæresio victore meminit Eunapius; *Cuncti qui aderant*, τὰ στέρνα τοῦ σοφιστοῦ περιλιχμησάμενοι καθάπερ ἀγάλματος θείου, &c. *Circumlambendo Sophistæ pectus velut simulachrum alicuius Dei, alij pedes, alij manus deosculabantur: nonnulli Deum, quidam Mercurij eloquentiæ præsidis typum nominabant.*

Isocrat. in Panathen.

Eunap. in Proæres.

ctionem animi sui & mœrorem solari conabantur: πολλοὶ τῶν σοφιστῶν, ait Isidorus Pelusiota, ἐκ τῆς προϋπαρξάσης εὐκλείας τὰς συμβαινούσας ἥττας περιστέλλειν πειρῶνται. *Multi Sophistæ per eam gloriam, quam priùs adepti sunt, detrimenta ea, in quæ postea victi incidunt, obtegere conantur.* Et quidem victos in disputationibus Sophistas, non esse penitus reiiciendos, Aristoteles cùm disputat de argumento à pari, significat hoc exemplo; *Si neque Imperatores sunt mali quòd vincuntur sæpe, neque Sophistæ.* Itaque Aristippus, cùm aliquando in disputatione Sophistica, fraude circumuentus ab audaci & veteratore fuisset, eúmque exultare, & insolentiùs efferri conspiceret, *Ego quidem abeo*, inquit, *suauiùs te qui me refelleris dormiturus.* Simulabat ille fortè animi æquitatem, qua minimè perfruebatur. Sanè quosdam impatientiùs id tulisse meminimus: de Prisco sic Eunapius, *Aiebat in disputationibus victum non mitescere magis, quàm qui veritatis vim oppugnet, & voluptatibus corporísque delitiis fractum efferari, ac rationis literarúmque hostem pariter & philosophiæ osorem euadere: eam ob causam plerumque dicere supersedebat.*

Isidor. Pelus. l.2. ep.

Aristot. 2. rhet. c.23.

Plutar. l. de prof. virt.

Eunap. de vit. Phil.

Victores gestientes.

Iam verò qui vicissent, nimio scilicet opere triumphabant sui præcones mirifici, & genio indulgentes suo. Nam vt verissimè dixit Aristoteles, τὸ νικᾶν ἡδύ, *vincere suaue & iucundum est*, quòd victoria excellentiam quãdam significet, & in hominum animis concipiatur quædam opinio de se magnifica, qua cæteris se præstare putant. Quare, vt ibidem ait Philosophus, tam iucundæ sunt hominibus ἡ δικανικὴ καὶ ἐριστική,

Arist. l.1. rhet. c.11.

forenses & Sophisticæ concertationes, quòd vbi sit contentio, ibi quoque victoriam consequi oporteat; qua superiores gaudent, & ij maximè, qui diu atque multùm in iis studiis versati sunt. Hinc perspicuum est quantis lætitiis & voluptate incesserint contentiosi & acuto præditi ingenio Sophistæ, qui operam industriámque posuissent in tortuosis conclusiunculis ediscendis: vel qui studio eloquentiæ florentes, quoddam veluti regnum Declamationum tenebant. Certè victores plausu fuisse exceptos ait Isocrates: *Lecta*, inquit, *est oratio & laudata, & cum plausu excepta*, καὶ τετυχηκὼς ἦν ὧνπερ οἱ κατορθοῦντες ἐν ταῖς ἐπιδείξεσι, *& ea consecuta omnia quæ successum declamationum sequuntur*. Sed mirabilius quod de Sophista Proæresio victore meminit Eunapius; *Cuncti qui aderant*, τὰ στέρνα τοῦ σοφιστοῦ περιλιχμησάμενοι καθάπερ ἀγάλματος θείου, &c. *Circumlambendo Sophistæ pectus velut simulachrum alicuius Dei, alij pedes, alij manus deosculabantur: nonnulli Deum, quidam Mercurij eloquentiæ præsidis typum nominabant.*

Isocrat. in Panathen.

Eunap. in Proæres.

Id... ... ctionem animi sui & mœrorem solari conabantur: πολλοὶ τῶν σοφιστῶν, ait Isidorus Pelusiota, ἐκ τῆς προϋπαρξάσης εὐκλείας τὰς συμβαινούσας ἥττας περιστέλλειν πειρῶνται. *Multi Sophistæ per eam gloriam, quam priùs adepti sunt, detrimenta ea, in quæ postea victi incidunt, obtegere conantur.* Et quidem victos in disputationibus Sophistas, non esse penitus reiiciendos, Aristoteles cùm disputat de argumento à pari, significat hoc exemplo; *Si neque Imperatores sunt mali quòd vincuntur sæpe, neque Sophistæ.* Itaque Aristippus, cùm aliquando in disputationo Sophistica, fraude circumuentus ab audaci & veteratore fuisset, eúmque exultare, & insolentiùs efferri conspiceret, *Ego quidem abeo*, inquit, *suauiùs te qui me refelleris dormiturus.* Simulabat ille fortè animi æquitatem, qua minimè perfruebatur. Sanè quosdam impatientiùs id tulisse meminimus: de Prisco sic Eunapius, *Aiebat in disputationibus victum non mitescere magis, quàm qui veritatis vim oppugnet, & voluptatibus corporísque delitiis fractum efferari, ac rationis literarúmque hostem pariter & philosophiæ osorem euadere: eam ob causam plerumque dicere supersedebat.*

Isidor. Pelus. l.2. ep.

Aristot. 2. rhet. c.23.

Plutar. l. de prof. virt.

Eunap. de vit. Phil.

Iam verò qui vicissent, nimio scilicet opere triumphabant sui præcones mirifici, & genio indulgentes suo. Nam vt verissimè dixit Aristoteles, τὸ νικᾶν ἡδύ, *vincere suaue & iucundum est*, quòd victoria excellentiam quãdam significet, & in hominum animis concipiatur quædam opinio de se magnifica, qua cæteris se præstare putant. Quare, vt ibidem ait Philosophus, tam iucundæ sunt hominibus ἡ δικανικὴ καὶ ἐριστική,

Victores gestientes.

Arist. l.1. rhet. c.11.

forenses & Sophisticæ concertationes, quòd vbi sit contentio, ibi quoque victoriam consequi oporteat; qua superiores gaudent, & ij maximè, qui diu atque multùm in iis studiis versati sunt. Hinc perspicuum est quantis lætitiis & voluptate incesserint contentiosi & acuto præditi ingenio Sophistæ, qui operam industriámque posuissent in tortuosis conclusiunculis ediscendis: vel qui studio eloquentiæ florentes, quoddam veluti regnum Declamationum tenebant. Certè victores plausu fuisse exceptos ait Isocrates: *Lecta*, inquit, *est oratio & laudata, & cum plausu excepta*, καὶ τετυχηκὼς ἦν ὧνπερ οἱ κατορθοῦντες ἐν ταῖς ἐπιδείξεσι, *& ea consecuta omnia quæ successum declamationum sequuntur*. Sed mirabilius quod de Sophista Proæresio victore meminit Eunapius; *Cuncti qui aderant*, τὰ στέρνα τοῦ σοφιστοῦ περιλιχμησάμενοι καθάπερ ἀγάλματος θεοῦ, &c. *Circumlambendo Sophistæ pectus velut simulachrum alicuius Dei, alij pedes, alij manus deosculabantur: nonnulli Deum, quidam Mercurij eloquentiæ præsidis typum nominabant.*

Isocrat. in Panathen.

Eunap. in Proæres.

[illegible]

Isidor. Pelus. l.2.ep.

ctionem animi sui & mœrorem solari conabantur: πολλοὶ τῶν σοφιστῶν, ait Isidorus Pelusiota, ἐκ τῆς προϋπαρξάσης εὐκλείας τὰς συμβαινούσας ἥττας περιστέλλειν πειρῶνται. *Multi Sophistæ per eam gloriam, quam priùs adepti sunt, detrimenta ea, in quæ postea victi incidunt, obtegere conantur.* Et quidem victos in disputationibus Sophistas, non esse penitus

Aristot.2.rhet. c.23.

Plutar. l. de prof. virt.

reiiciendos, Aristoteles cùm disputat de argumento à pari, significat hoc exemplo; *Si neque Imperatores sunt mali quòd vincuntur sæpe, neque Sophistæ.* Itaque Aristippus, cùm aliquando in disputationo Sophistica, fraude circumuentus ab audaci & veteratore fuisset, eúmque exultare, & insolentiùs efferri conspiceret, *Ego quidem abeo,* inquit, *suauiùs te qui me refelleris dormiturus.* Simulabat ille fortè animi æquitatem, qua minimè perfruebatur. Sanè quosdam impatientiùs id tulisse meminimus: de Prisco sic

Eunap. de vit. Phil.

Eunapius, *Aiebat in disputationibus victum non mitescere magis, quàm qui veritatis vim oppugnet, & voluptatibus corporísque delitiis fractum efferari, ac rationis literarúmque hostem pariter & philosophiæ osorem euadere: eam ob causam plerumque dicere supersedebat.*

Victores gestientes.

Arist. l.1. rhet. c.11.

Iam verò qui vicissent, nimio scilicet opere triumphabant sui præcones mirifici, & genio indulgentes suo. Nam vt verissimè dixit Aristoteles, τὸ νικᾶν ἡδύ, *vincere suaue & iucundum est,* quòd victoria excellentiam quãdam significet, & in hominum animis concipiatur quædam opinio de se magnifica, qua cæteris se præstare putant. Quare, vt ibidem ait Philosophus, tam iucundæ sunt hominibus ἡ δικανικὴ καὶ ἐριστική,

forenses & Sophisticæ concertationes, quòd vbi sit contentio, ibi quoque victoriam consequi oporteat; qua superiores gaudent, & ij maximè, qui diu atque multùm in iis studiis versati sunt. Hinc perspicuum est quantis lætitiis & voluptate incesserint contentiosi & acuto præditi ingenio Sophistæ, qui operam industriámque posuissent in tortuosis conclusiunculis ediscendis: vel qui studio eloquentiæ florentes, quoddam veluti regnum Declamationum tenebant. Certè victores plausu fuisse exceptos ait Isocrates: *Lecta*, inquit, *est oratio & laudata, & cum plausu excepta*, ϗ πτωχικῶς ἦν ὥσπερ οἱ καπρ-θοιῶντες ἐν ταῖς ἐπιδείξεσι, *& ea consecuta omnia quæ successum declamationum sequuntur*. Sed mirabilius quod de Sophista Proæresio victore meminit Eunapius; *Cuncti qui aderant*, τὰ στέρνα τοῦ σοφιστοῦ περι-λιχμησάμενοι καθάπερ ἀγάλματος ἐνθέου, &c. *Circumlambendo Sophistæ pectus velut simulachrum alicuius Dei, alij pedes, alij manus deosculabantur: nonnulli Deum, quidam Mercurij eloquentiæ præsidis typum nominabant.*

Isocrat. in Panathen.

Eunap. in Proæres.

tam linguæ volubilitatem oſtentabant, vel ἐπίδειξιν in aliud tempus opportunum pollicebantur. Hoc expreſſum videmus in Apuleio Pœno, qui cùm veniſſet Carthaginem, *Florida* illa ſua habuit omnibus veneribus illuminata, muſeo lepore tincta, ſũma induſtria meditata. Aliâs autem ad extemporalem dictionem inuitatus, *De genio Socratis* ſumma laude varietatéq; diſſeruit. In iis autem orationibus, vel vrbem, in qua tum loquebantur, exquiſito præconio exornabant, vel de ſuo ingenio atque ſtudio, & multiplici eruditione gloriabantur, alióſque deprimebant. De primis autoribus Sophiſtarũ loquens Socrates, *Gorgias*, inquit, *Leontinus, & Prodicus Chius, & Hippias Eleus ad ſingulas profecti ciuitates, adoleſcentibus quibus liceret in patria ſuorum ſe ciuium diſciplinæ gratuitò commendare, perſuadent vt ſe aliorum diſciplina relicta ſectentur*, &c.

Florida Apulei.

Plat. in Apolog.

Quòd ſi in iis locis ad quæ diuerterent, eſſet aliquis doctor humanitatis & eloquentiæ, quem docta pubes ſequeretur, illi ſubitò declamationem indicebant & dicendi certamen: Græci id dicunt μελέτην ἐπαγγέλλειν, vel ἐπαγγέλλειν ἀκρόασιν σχεδίου λόγου, item ὑπόθεσιν αἰτεῖν, & προβάλλεσθαι ὑποθέσεις. Philoſtratus etiam habet ἀποδύεσθαι τὸν ὑπὲρ μελέτης ἀγῶνα πρὸς σοφιστήν, *inſtituere, ſuſcipere, aggredi, vel indicere certamen declamationis*. Plutarchus vocat σοφιστικοὺς ἀγῶνας πρὸς ἅμιλλαν ἐπιδεικτικήν, *Sophiſticas concertationes ad oſtentationem comparatas*: & alio loco dicit eas fieri ὑπὸ δόξης καὶ φιλοτιμίας, *propter gloriam & ambitionem*. Exempla ſunt apud Philoſtratum in vitis Sophiſtarum plurima, de Marco Byzantio, Po-

Declamationem indicere.

Ἐπαγγέλλειν μελέτην, vel ἀκρόασιν.

lemone, Dionyſio, Herode Attico, aliis; & præſertim morem hunc luculenter expreſſit. in Alexandro Peloplatone Sophiſta, qui fuit apud Antoninum Imperatorem gratioſus. Hic cùm Athenas aliquando veniſſet, ſubitò ciuium motus factus eſt, ἐρώντων αὐτοῦ τῆς ἀκροάσεως, *qui cupidi eſſent illius audiendi*: ſubitò ipſe ἐπήγγειλε τοῖς Ἀθηναίοις αὐτοσχεδίους λόγους. Habuit orationem quæ laudes vrbis continebat, & purgationem apud Athenienſes, quòd nunquam antea ad ipſos acceſſiſſet, Tum progreſſus ad μελέτην, quam propoſuit Herodi Attico primario tum Athenis Sophiſtæ, quem iuuentus omnis ſequebatur, optionémque dedit, vt vel ipſam audiret, aut exhiberet alteram.

Philoſtr. l. 2. de vit. Sophiſt.

Cæterùm qui eſſet ea ratione prouocatus ad declamandum, non potuit ſine famæ & exiſtimationis ſuæ detrimento id defugere; vnde non leuia incommoda ſequebantur, & interdum quidam in ea re ſunt immortui. Cui rei illuſtrandæ breuem narratiunculam è Plutarcho ſubiiciam: qui cùm doceret periculoſam eſſe vocis contentionem poſt cruditatem & defatigationem, & plurimis id Rhetoribus Sophiſtiſque ſolere contingere, ſic narrat. *Oratoriam artem in Galatia docens Niger forte fortuna ſpinam piſcis deglutiuerat, cùm ſubito foris ſuperuenit alius quidam Sophiſta, & declamare cæpit. Ibi Niger ne ſilentio ſuo concedere palmam videretur metuens, etiamnum ſpina in faucibus hærente declamauit & ipſe. Sed inde inflammatione graui exorta paucis poſt diebus interiit.*

Certamen detrectare infame.

Plutar. de ſanit. tuend.

Qui victi fuiſſent, anteactæ vitæ gloriâ, deie-

Victi mæ-

rentes.

ctionem animi sui & mœrorem solari conabantur: πολλοὶ τῶν σοφιστῶν, ait Isidorus Pelusiota, ἐκ τῆς προϋπαρξάσης εὐκλείας τὰς συμβαινούσας ἥττας περιστέλλειν πειρῶνται. *Multi Sophistæ per eam gloriam, quam priùs adepti sunt, detrimenta ea, in quæ postea victi incidunt, obtegere conantur.* Et quidem victos in disputationibus Sophistas, non esse penitus reiiciendos, Aristoteles cùm disputat de argumento à pari, significat hoc exemplo; *Si neque Imperatores sunt mali quòd vincuntur sæpe, neque Sophistæ.* Itaque Aristippus, cùm aliquando in disputatione Sophistica, fraude circumuentus ab audaci & veteratore fuisset, eúmque exultare, & insolentiùs efferri conspiceret, *Ego quidem abeo,* inquit, *suauiùs te qui me refelleris dormiturus.* Simulabat ille fortè animi æquitatem, qua minimè perfruebatur. Sanè quosdam impatientiùs id tulisse meminimus: de Prisco sic Eunapius, *Aiebat in disputationibus victum non mitescere magis, quàm qui veritatis vim oppugnet, & voluptatibus corporísque delitiis fractum efferari, ac rationis literarúmque hostem pariter & philosophiæ osorem euadere: eam ob causam plerumque dicere supersedebat.*

Isidor. Pelus. l.2.ep.

Aristot.2.rhet. c.23.

Plutar. l. de prof. virt.

Eunap. de vit. Phil.

Victores gestientes.

Iam verò qui vicissent, nimio scilicet opere triumphabant sui præcones mirifici, & genio indulgentes suo. Nam vt verissimè dixit Aristoteles, τὸ νικᾶν ἡδύ, *vincere suaue & iucundum est,* quòd victoria excellentiam quãdam significet, & in hominum animis concipiatur quædam opinio de se magnifica, qua cæteris se præstare putant. Quare, vt ibidem ait Philosophus, tam iucundæ sunt hominibus ἡ δικανικὴ καὶ ἐριστική,

Arist. l.1. rhet. c.11.

forenses & Sophistica concertationes, quòd vbi sit contentio, ibi quoque victoriam consequi oporteat; qua superiores gaudent, & ij maximè, qui diu atque multùm in iis studiis versati sunt. Hinc perspicuum est quantis lætitiis & voluptate incesserint contentiosi & acuto præditi ingenio Sophistæ, qui operam industriámque posuissent in tortuosis conclusiunculis ediscendis: vel qui studio eloquentiæ florentes, quoddam veluti regnum Declamationum tenebant. Certè victores plausu fuisse exceptos ait Isocrates: *Lecta*, inquit, *est oratio & laudata, & cum plausu excepta*, καὶ τετυχηκὼς τῶν ὧνπερ οἱ κατορθοῦντες ἐν ταῖς ἐπιδείξεσι, *& ea consecuta omnia quæ successum declamationum sequuntur*. Sed mirabilius quod de Sophista Proæresio victore meminit Eunapius; *Cuncti qui aderant*, τὰ στέρνα τοῦ σοφιστοῦ περιλιχμησάμενοι καθάπερ ἀγάλματος θεοῦ, &c. *Circumlambendo Sophistæ pectus velut simulachrum alicuius Dei, alij pedes, alij manus deosculabantur: nonnulli Deum, quidam Mercurij eloquentiæ præsidis typum nominabant.*

Isocrat. in Panathen.

Eunap. in Proæres.

Declamationes ad pompam seu ἐπιδείξεις *Sophistarum.* Δείξεων *hora.* Ἐπιδεικνύναι. Πανηγυρίζειν. *Ostentatio. Friuola iactatio. Dicere populo.* Ἀκροάσεις *quid. Eæ aut publicæ aut priuatæ.* Ἐθνικαὶ ἀκροάσεις. Ἐπιδείξεις ἔμμισθοι. *Prodici* ἐπίδειξις πεντηκοντάδραχμος. *Sophisticus ille mos damnatus. Quid in iure, ostentatio vulgaris.*

CAP. V.

DICTVM olim fuit eleganter à Lucilio,

Scire est nescire, nisi id me
Scire, alius scierit.

Sapiens poëta naturæ ipsius venam attigit, quæ lenocinio quodam honoris & gloriæ, si quid fortè prædicandum videatur, nescit tegere, sed in aperta potiùs luce ponere, atque venditare gestit. Eâ causâ fuit olim commune hoc artificum, adhibere δείξεις suarum artium in ciuium luce & conspectu, vt propter in eo genere præstantiam, commendationem in vulgo haberent. Id fecisse quidem poetas Rhapsodos ait Athenæus; *Lysanias*, inquit, *primo libro de Iambicis poetis scribit, Mnasionem rhapsodum* λέγειν ἐν τῇ δείξεσιν, *ostentationis gratia cùm sui specimen ederet, iambos quosdam è Simonide recitasse.* Tempus autem τῶν δείξεων fuisse πληθούσης ἀγορᾶς, cùm nimirum frequentissimus fuit hominum cœtus in foro; idem scriptor aliâs pro-

Δεῖξις artificum.

Athen. l. 14.

Idem l. 6.

dit, apud quem ita Cynulcus; *Si ad sermones audiendos inuitatus fuissem, non ignorabam venien-dum fuisse* πληθούσης ἀγορᾶς, *pleno foro*; οὕτως γάρ τις τῶν σοφῶν τὴν τῶν δείξεων ὥραν ἐκάλει, *tempus enim harum ostentationum ac disputationum, sapiens quidam ita vocabat*. Hac in re non postremi fuere Sophistæ, imò omnium acerrimi, qui vsque adeò se nihil scire putabant, nisi eos scire, alij scirent, & laudibus & commendatione prosequerentur.

Prodibant igitur in publicum, & concinna quapiam oratione omni artificio composita, ingenij sui lumen, & singulare eloquentiæ decus venditabant. Id à Græcis ἐπίδειξιν ποιεῖσθαι dicitur, & ipsa declamatio ἐπίδειξις, hoc est Sophistica recitatio, & oratio ad pōpam & ostentationem comparata. Dionysius Longinus vocat τὰ πομπικὰ ῥητόρων, Isocrates ἐπίδειξιν παιδεύσεως. Apud S.Gregorium Nazianz.est λόγους δεῖξαι, in munere Sophistico eloquentiæ specimen dare. Hinc Sophistæ dicti ἐπιδεικνύναι & ἐπιδεικνύμενοι, cùm theatro conuocato eloquentiam suam promunt & ostentant, vt Æschines apud Rhodios αἰτίγνω τι τοῖς Ροδίοις τὸν κατὰ Κτησιφῶντος λόγον ἐπιδεικνύμενος, ait Plutarchus. Hinc etiam gloriolæ aucupes, qui omnibus in rebus venditare se magnificè cupiant, dicti à Græcis ἐπιδεικτικοὶ καὶ φανικοί. In Sophistis illud idem fuit πανηγυρίζειν, vt apud Aristidem: εἰ μὲν οὖν κεχαρισμένον τινὰ ἀκοῦσαι λόγον ζητεῖτε, ὥσπερ ἡνίκ' ἂν πανηγυρίζων τυγχάνω. *Si igitur elegantem & iucundam aliquam speratis vos orationem audituros esse, quemadmodum cùm in conuentibus publicis dico ad pompam.* Παρῆλθεν εἰς λόγων

Ἐπίδειξις quid.

Longin. περὶ ὕψους.

Isocr.or. de Big.

S.Greg. Naz. carm. de vit.

Plut.in Æsch.

Arist.to.3.or.3.

ἐπίδειξιν, ait Philostratus. Latini τὴν ἐπίδειξιν pro-

Ostentatio.

Fab.l.4.c.3.

priè vocant *Ostentationem*. Quintilianus de- gressionibus disputans, in aliquem lætum plausibilem locum quàm maximè fieri po- fauorabiliter excurrere, ait in forum veniss- *ostentatione declamatoria*, hoc est à Sophista- epidixi. Et lib. 2. *Si verò in ostentationem compa- retur declamatio*, &c. Et paulò pòst, in eo gene- ait permitti adhibere plus cultus, omnémq- artem non confiteri modò, sed *ostentare* etia- hominibus in hoc aduocatis. Macrobius *elo- quentiæ ostentationem* nominat lib. 1. Saturn. Se- neca filius *studiorum liberalium vanam ostentatio- nem*. Seneca parens *friuolam iactationem*. *Labienus orator*, inquit, *declamare audiente populo, turpe & friuolæ iactationis putabat*. & aliâs, *Votienus Monta- nus adeò nunquam ostentationis declamauit causa*.

Idem l.2.c.10.

Macrob. præfat. lib. 1.

Senec. ep. 59.

Senec. præfat. l. 5. contro. & præf. lib 4.

Friuola iacta- tio.

Venditatio.

Dicebatur quoque *venditatio*. Cicero Tuscul. 2. *Mihi quidem laudabiliora videntur omnia, quæ sine venditatione, & sine populo teste fiunt*. Illustriùs Autor ad Heren. *Comparata*, inquit, *oratio artificij significandi, ingeniique venditandi, & memoriæ ostentandæ causa*. Sic Plinius major *scientiæ ven- ditationem* nominauit, M. Tullius *Rhetorum pom- pam*, Seneca *disputationes præparatas & effusas au- diente populo quæ strepitum habeant*. Latini id ipsum quoque aliquando vocant *dicere populo*, hoc est ἐπίδειξιν ποιεῖσθαι. Seneca senior præfat. l. 3. Controu. de Albutio, *Per totum annum quinquies sexiésve populo dicebat*. Idem est *declamationem populo committere* apud eundem in epitom. Contr. de Asinio Pollione, *Ille triumphalis senex ἀκροάσεις suas nunquam populo commisit*. Vbi no- tanda

Cornific. l. 2.

Plin. l. 29 c. 1.

Senec. ep. 38.

Senec. præfat. l. 4. epitom.

tanda vox ἀκρόασις, quæ apud Latinos æquè ac Græcos susceptam publicè disputationem & ad pompam declamationem significat: diciturque aliquando ἀκρόασις ἐπιδεικτική, aliquando σοφιστική. Phauorinus apud Agellium: *Rationes omnium vocabulorum effudissem, nisi multa iam prorsus omnibus vobis reticentibus verba fecissem, quasi fieret à me* ἀκρόασις ἐπιδεικτική. Sic apud Lucianum, tempus consumere εἰς ἀκρόασιν σοφιστικὴν, *in declamationem Sophisticam.* Suetonius de Crate Mallote, *Plurimas* ἀκροάσεις *subinde fecit, assiduéque disseruit.* Ἀκροάσεις vocat declamationes, publicas disputationes, illustriores expositiones multis audientibus. Quare quod vulgò vertunt librorum Aristotelis inscriptionem, περὶ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως, *Physicæ auscultationis* libros, mallem omnino *disputationes de natura* dicere, vel *scholas*, eo videlicet modo, quo Cicero *Philosophorum scholas* nominat eruditas eorum disputationes. Est tamen interdum ἀκρόασις idem quod auditorium, vel audientium cœtus. D. Chrysostom. ad pop. Antioch. Propterea, inquit, non sentio dicendi laborem, τῷ τῆς ἀκροάσεως κουφιζόμενος κέρδει, *auditorum lucro releuatus.*

Ἀκρόασις quid.

Agell. l. 2. c. 22.

Lucian. in Prometh.

Sueton. de illust. Grammat.

S. Chrys. hom. 9.

Porro Sophisticæ ἀκροάσεις, siue ἐπιδείξεις, aut publicæ fuerunt, aut priuatæ: harum meminit Plato cùm Prodicum ait ἰδίᾳ ἐπίδειξιν ποιεῖσθαι, hoc est, domi & priuatim apud suos venditandæ eloquentiæ causa dicere. Et doctissimus Gregorius Naz. de ostentatoribus Sophistis loquens:

Duo genera ἐπιδείξεων.

Greg. Naz. carm. de vit. sua.

Τῶν μὲν γάρ εἰσιν εἰς ἐπίδειξιν οἱ λόγοι,
Ἐν μειρακίσκων συλλόγοις καὶ πλάσμασι.

Horum enim ad ostentationem est oratio,
In cœtibus adolescentium atque fabulis.

Philostr. in Prodic.

De publicis illa sunt Philostrati: ἐπίδειξιν ἐποιεῖτο Πρόδικος περιφοιτῶν τὰ ἄστη, *Prodicus specimen eloquentiæ suæ dabat lustrans ciuitates.* Præterea in iisdem Sophistæ aut captabant tantùm gloriam, nominis famam, ingenij commendationem, aut lucellum ab vnoquoque audientium repetebant: quales nominatæ fuerunt ἐρανικαὶ ἀκροάσεις, vel ἐπιδείξεις ἐμμισθοι. Sic Athenion Sophista dicitur apud Athenæum l. 5. ἐρανικὰς ποιησάμενος ἀκροάσεις. Menander apud eundem l.6. huc alludens, Μικρὰς τίθημι συμβολὰς ἀκροώμενος. *Symbolam ego exiguam pro auscultatione hac conferam.* Laertius Æschinem ait Socraticum ἐμμίσθους ἀκροάσεις ποιεῖσθαι. vertunt, *auditores sibi mercede quæsiuisse:* obscurè dictum; nam mercede quærit auditores, qui dat sportulas vt Itali recitatores, aut frumentum vt Themistius: Æschines autem non dabat, sed accipiebat mercedem. Prodicum ferunt exhibere solitum ἐπίδειξιν πεντηκοντάδραχμον, cuius meminit Aristoteles, ita nominatam, quòd qui eam declamationem audirent, pendere drachmas quinquaginta consueuerint. Plato qui rem eandem memorat, ea causa δραχμιαίαν ἐπίδειξιν nominauit. Suidas de Prodico: Hic primus τὴν πεντηκοντάδραχμον ἐπίδειξιν ἐποιήσατο. Mirificã sanè fuisse necesse est, planéque auream illam Cei oratoris declamationem, pro qua singuli qui adessent, quatuor nostros coronatos & regales præterea Ibericos duos pendere debuerunt: hanc enim summam, si nostri æui numerandi rationem intueamur,

Ἐρανικαὶ ἀκροάσεις & ἐμμισθοι.

Laert. l. 2. Illustrius de Phil.

Mirabilis Prodici ἐπίδειξις.
Aristot. l. 3. rhet. c. 14.

Plato in Cratyl.

Suidas.

drachmæ illæ quinquaginta efficiunt.

Cæterùm Sophistas habuisse frequentes olim ἐπιδείξεις, è Cæsare Iuliano facilè intelligas, qui eos propter vsum & consuetudinem istiusmodi orationum promptissimos & audacissimos ait fieri ad dicendum: περίεστι γὰρ αὐτοῖς, inquit, ἐκ τῆς τοῦ λέγειν μελέτης, καὶ τῆς πρὸς τὰς ἐπιδείξεις συνηθείας τὸ θαρρεῖν ἐν δίκῃ. Et tamen hoc institutum sententiis suis viri omnium grauissimi repudiauerunt. Epictetus imprimis, vt reipub. literatæ Censor, minimè adeundas ἀκροάσεις ἐπιδεικτικὰς monebat; hoc enim est illius sapientis effatum, εἰς ἀκροάσεις τινῶν μὴ ἧκε, μηδὲ ῥᾳδίως πάρει. *Ad recitantes pompámque Sophistarum ne accede, neque his facilè intersis.* Sanè ab illa venditatione & iactatione populari alienus maximè fuit Isocrates: εἶχε δὲ ἀλλοτρίως πρὸς ἐπίδειξιν, *refugiebat ostentationem*, ait Plutarchus. Synesius pulchrè & sapienter, τὸ κηρύττειν ἑαυτὸν καὶ πάντα ποιεῖν ὑπὲρ ἐπιδείξεως, οὐ σοφίας, ἀλλὰ σοφιστείας ἐστί. *Præconem sui esse, atque ad pompam & ostentationem facere omnia, non sapientiæ est, sed Sophisticæ versutiæ.* Denique leges quorundam in ea re licentiam inanitatémque represserunt; nam cùm viderent Imperatores, etiam Romæ, quosdam os suum publicè ostendentes, venditantésque facundiam, qui tamen in numero professorum minimè censerentur, sic edixerunt; *Vniuersos qui vsurpantes sibi nomina magistrorum, in publicis magistrationibus cellulisque collectos vndique discipulos circunferre consueuerunt, ab ostentatione vulgari præcipimus amoueri, &c.* Vbi *ostentationem vulgarem* Glossæ malè interpretantur *conuersationem cum laicis*: doctior vulgatis.

An frequentes ἐπιδείξεις.

Iulian. paneg. 1.

Epict. in Enchir.

Plut. in 10. Rhet.

Synes. de dom. Astrol.

Cod. de stud. liber. l. vnic.

Ostentatio

quidam Interpres ad marginem, *Oſtentationem vulgarem* dici ait, *quam vulgus ambit atque affectat.* Putem ego intelligi declamationem publicam ad illiciendos adoleſcentes accommodatam, aut publicam docendi functionem: quæ quia Capitolini auditorij dignitatem ſplendorémque potuit imminuere, dominorum lege prohibetur.

Ἐπιδείξεις *Sophiſtarum in Olympijs.* Ὀλυμπικοὶ λόγοι. *Is conuentus ad conciliandam famam idoneus, vbi etiam* παιδεύσεως ἆθλα. *Philoſophi quoque in eo ſe oſtentabant. De quibus rebus Olympicæ orationes. Locus in quo vulgò habebantur. Philoſtratus emendatus.*

CAP. VI.

Dionyſ. ἐν τεχ.

DIONYSIUS Halicarnaſſeus in Panegyricis dominari maximè eloquentiam prodit: quòd in eorum quæ exponuntur varietate & copia, latè patens veluti aperiatur ſtadium, in quo poſſit diſertorum hominum vbertas elegantiáque excurrere. Id præſtanti vir ingenio & ſapientia Gregorius Nyſſenus vidit, & diuinitus expoſuit, ad Hierium ſcribens virtutum omnium ſplendore collucentem: σοὶ μὲν, inquit, πάντες σοφισταί τε καὶ λογογράφοι τὴν τοῦ λέγειν πάντως ἐπιδείξονται δύναμιν, οἷον ἔν τινι σταδίῳ τῷ πλάτει τῶν σῶν θαυμάτων ἐνδιαθέοντες. *Dicendi quidem vim, qua quiſque præditus fuerit,*

S. Greg. Nyſſ. de infant.

Sophistæ omnes & rerum scriptores facilè tibi, veluti in stadio quodam, per amplitudinem admirabilium tuorum facinorum discurrentes, vtique demonstrabunt. Subdit rationem, quòd eximium & copiosum dicendi argumentum dicendi peritis & eloquẽtibus propositum, quasi in altum attollere soleat vnâ cum rerum magnitudine, & magis quodammodo sonoram & grandiloquam efficere orationem. Itaque non mirum si auidi laudis & gloriæ Sophistæ, qui venditare facundiam suam vellent, ad hoc genus ἐπιδείξεων & panegyricas orationes cupidè se contulerint. Quod eorum studium perspicuè declarat Isocrates, qui Panegyricum scribens ipse, *Non sum nescius*, inquit, ὅτι πολλοὶ τῶν προσποιησαμένων εἶναι σοφιστῶν, ἐπὶ τοῦτον τὸν λόγον ὥρμησαν, *eos qui se nominari Sophistas volunt, huiusmodi argumentum solere arripere.*

Isocr. in Paneg.

Fiebat autem illud maximè in Olympiis, & totius Græciæ celebritate, vbi idem Isocrates alio loco ait fieri ἐπιδείξεις πλούτου, καὶ ῥώμης, καὶ παιδεύσεως, *opum, virium, eruditionis*, præsertim eloquentiæ, quam Athenienses incredibili semper studio coluerunt. Atque adeò in Panegyr. ait præmia in ijsdẽ certaminibus fuisse proposita, non modò τάχους καὶ ῥώμης, ἀλλὰ καὶ τῶν λόγων, *celeritatis & virium, sed facundiæ quoque & literarum.* Primi igitur & parentes aliorum Sophistæ eos conuentus adibant, vt luminoso aliquo panegyrico, & omnis eloquentiæ flosculis redimito se ostentarent, & famam sui nominis emererentur. Qui id fecerit princeps nominatur Gorgias, cuius meminit ἐπιδείξεως D. Hieronymus,

Idem or. de Bigis.

Panegyrici in Olympijs.

S. Hieron. l. 1. in Iouin.

ſcriptoréſque alij multi, vbi dicitur ξενίζοντι τῷ λόγῳ, vt cum Siculo Diodoro loquar, inaudito genere orationis, omnes in admirationem ſui rapuiſſe. Eius orationis gemmeum veluti exordium in ipſa ara æternitatis docti homines inſcribi voluerunt; plures enim meminere, vt Ariſtoteles, vt Fabius Quintil. & alij: ídque Maiorum laudem continuiſſe dicũt, quòd eos conuentus ſapientes inſtituiſſent. Antiphon & Hippias antiquiſſimi quoque Rhetores, demulſere Græciam in Olympijs, vt ait Philoſtratus; quos ſecuti recentiores, in ſolennibus illis Græcorum certaminibus, ſibi decus & nomen quæſierunt. Hinc inſcriptæ orationes Ὀλυμπικοὶ λόγοι, παναθηναϊκοί, & πανηγυρικοί, vt Rhetor monuit Hermogenes: fuítque Sophiſtis in eo genere propoſitũ, heroum laudes celebrare, commendare patriam, ſuadere concordiam, excitare omnes ad tuendam dignitatem, barbaróſque ſubigendos. Qua in re quantum eloquẽtia & copia dicẽdi valuerit, perſpicuum eſt, & Ariſtides eloquẽtiſſimus inter Sophiſtas, cuius opera ſunt in manibus, aſſeruit. ἔτι γὰρ μᾶλλον αἱ πανηγύρεις καὶ τὰ τῆς εἰρήνης χαρίεντα τοῦ παρ' αὐτῆς (ῥητορικῆς) κόσμου προσδεῖται. καὶ νὴ Δία αἱ τῶν θεῶν τιμαί, &c. *Conuentus enim ſolennes, & pacis feſtiuitates, magis etiam eius* (Rhetoricæ) *ornamentum requirunt, atque etiam Deorum & heroum honores, & quæ præclaris viris iure debentur laudes. Hæc enim omnia peruadit & exornat, vbique æquè decora*, &c. Itaque ipſe Ariſtides qui tempore M. Antonini Imperatoris viguit, ἐπιδείξειν habet ad Græciæ ciuitates: & de Hippodromo Sophiſta Lariſſæo, qui ijſdem

Ariſt. in Rhet.
Fab. l.3.c.8.

Hermog. l.2. de form.

Ariſtid. to.3.

temporibus eloquentiæ ludo præfuit Athenis, ita Philostratus; *Non neglexit ire* ἐς τὰς τῶν Ἑλλήνων πανηγύρεις, ἀλλ' ἐθάμιζεν ἐς αὐτὰς, ἐπιδείξεων ἕνεκα, καὶ τοῦ μὴ ἀγνοεῖσθαι. *Frequentauit Græca solennia speciosarum recitationum causa, atque vt notus esset omnibus*. Nam inter ea quæ fiebant in Olympijs, numerat Apollonius Tyaneus apud Philostratum σοφίσματα, διαλέξεις καὶ τέχνας πλείστας, additque: τὰ γὰρ τῶν σπουδαίων σπουδαιότατα, καὶ τὰ τῶν ἐλλογίμων ἐλλογιμώτατα ξυγκαλεῖ πανήγυρις καὶ ξενοικίζει. *Studiosorum enim studiosissima quæque, & elegantium elegantissima, in vnum cogit & cumulat panegyris.*

Philostr. l. 2. de vit. Soph.

In vit. Apoll. l. 8. c. 7.

Latere igitur nemo potuit doctus, & mirabili quodam eloquentiæ genere ornatus, in communi illo theatro Græciæ, vel potiùs orbis terrarum: adeò verum est quod ait Suidas, Olympia ἑλληνικοῖς διακομπάζεσθαι λόγοις, *gloriosis & arrogantibus Græcorum sermonibus celebrari consueuisse*. Nec fuit postrema laus Sophistarum in Olympica illa panegyri & celebritate, quam Strabo nominat *sacram & omnium maximam*, exquisito aliquo artificio & dicendi suauitate coronam oblectauisse. Hinc poeta Græcus Antipatrum oratorem commendans, petendum esse testimonium laudis à communi Græciæ cœtu dicit, vbi ille quondam eximium florem orationis, & ingenij vim ostentauisset.

Suid. in Ἰώβ.

Strab. l. 8.

Ἀντιπάτρου ῥητῆρος ἐγὼ τάφος· ἡλίκα δ' ἔπνει
Ἔργα, Πανελλήνων πύθεο μαρτυρίης.

Anthol. l. 3.

Nec Philosophi huius laudis expertes esse voluerunt, sed venditabant sese in Olympijs, & in omnium luce volitare cupiebant. De Empedocle Laertius; *Quando*, inquit, *ad Olympia ve-*

Laert. l. 8.

niebat, in se cunctorum vertebat ora, vt nullius in communi hominum sermone tanta quanta Empedoclis fieret mentio. Apollonius quoque Tyaneus qui Pythagoreo instituto quinquennium totum siluit, os tamen aperire in Olympijs, gloriolámque voluit captare dicendo.

Olympicæ orationes de Concordia.

In ea pompa dicentium, de varijs quidem agebatur rebus, sed vulgò de Concordia ciuitatum, vt paulò antè attigimus; quales orationes fuere Gorgiæ, Antiphontis, Aristidis περὶ ὁμονοίας, Apollonij περὶ κοινωνίας: vel maiorum inclyta facinora prædicando memorabant; quod esse munus poëtarum, καὶ λογίων & Oratorum vel Sophistarum, ait Pindarus, & Isocrates in Panegyrico, qui tamen tam illustria parentum facta tot & tanta esse dicit, vt nullus vnquam μήτε ποιητῶν, μήτε σοφιστῶν sit eorum magnitudinem celebrando assecutus. Vel denique è media sapientia depromebant, quod lumine orationis vestirent. Sic Musonius Tyrius, & Herodes Atticus Sophista, qui sub Adriano Imperatore docebat eloquentiam, in Olympijs multa eximiè dixerunt περὶ μεσότητος, *de laude mediocritatis.* Sophus Tyaneus in Olympijs disseruit περὶ σοφίας τε, καὶ ἀνδρείας, καὶ σωφροσύνης, &c. vt ait Philostratus in eius vita.

Pindar. Nem. od. 6.

In vit. Apollon. l. 4. c. 10.

Locus Declam. in Olympijs.

Locus autem vnde huiusmodi orationes haberentur, fuit vt plurimùm gradus templi Iouis Olympici. Sophista Lemnius in quadam epistola de Gorgia, Ὀλυμπίασι διελέχθη κατὰ τῶν βαρβάρων ἀπὸ τῆς τοῦ νεὼ βαλβῖδος: vbi Interpres non sat commodè meo iudicio vertit *è templi repagulis*; *gradus* maluissem dicere *aut crepidinem*: nam

quæ hîc βαλβὶς, in vita Apollonij dicitur κρηπίς. *Apollonius*, inquit, *de virtutibus*, ἀπὸ τῆς κρηπῖδος τοῦ νεὼ διελέγετο, *ſtans in templi crepidine diſputabat*. Philoſtratus item de Polemone Sophiſta hymnum ſacrum in Olympijs recitante, ἀπὸ τῆς κρηπῖδος τοῦ νεὼ διελέχθη πολλὰ καὶ θαυμάσια, *è templi crepidine multa & admiratione digna diſſeruit*. In Pythijs tamen Gorgias ἀπὸ τοῦ βωμοῦ, *ex ara*, mirabilem illam orationem habuit, propter quàm aureus ſtetit in eo templo.

Celebres ἐπιδείξεων materiæ in quibus Sophiſtæ ſe oſtentabant. Laus Deorum, hominum, ciuitatum. Panegyrici Imperatoribus conſulibúſque dicti à Profeſſoribus eloquentiæ. Panegyricorum mendacia. Funebres orationes Sophiſtarum. Vituperationum quoque ἐπιδείξεις.

CAP. VII.

FAMILIARE & commune argumentum earum orationum, quibus ad pompam vterentur Sophiſtæ, fuit Laus atque Vituperatio. Viam iam inde præiuerat Gorgias, quem *Cic. in Brut.* ferunt ſingularum rerum laudes vituperationéſque conſcripſiſſe, quòd iudicaret hoc oratoris eſſe maximè proprium, rem augere

posse laudando, vituperandóque rursus affligere. Huiusmodi orationem vulgò nominant Panegyricum. Glossæ Isidor. *Panegyricus, laus in promptu dicta*: sed oportet laudem esse quandam eximiam atque mirabilem, vt hoc nomen tueri possit. In eo genere cumprimis adolescentes erudiebant, vt Plutarchus animaduertit: quod ille vocat πανηγυρίζειν ἐν ταῖς σχολαστικαῖς μελέταις, quæ res viro grauissimo displicebat: vnde alio quodam in loco πανηγυρικοὺς λήρους, *nugas panegyricas* appellat, quibus assuescendi minimè adolescentes videantur. Morem omnino Sophistarum attingit, qui delectandi placendíque studio inflata quædam, & τέρατα μειρακιώδη studiosissimè colligebant, plena inanis & friuolæ iactationis. Itaque Nyssenus Gregorius, vir haud maior vitæ sanctimonia quàm eloquentia & humanitate, dixit eleganter κομπώδη τῶν ἐγκωμίων ζῆλον, *morem laudandi inflatum & redundantem*, qui cum sana dictione, seueróque iudicio, nullum habet commercium. Et tamen, vt paulò antè aiebam, hoc commune fuit ἐπιδείξεων argumentum, in laude panegyricísque versari, in iísque se nimium quantùm, vt propriè dicam, *iactare*. Doctissimus & sanctissimus Augustinus de iucũda elocutione disserẽs; *Appetunt*, inquit, *eam, qui lingua gloriantur, & se in panegyricis, talibúsque dictionibus iactant*. Tam proprium id eorum fuisse putat Sidonius Apollinaris, vt oratorem *Panegyristam* nominet: vt non sit mirum, si in illis delitijs & dicendi voluptate, quosdam animus vitáque defecerit. De Eteoneo lo-

Quid Panegyricus.

Plutarch. de audit.

Idem περὶ παιδ. ἀγωγ.

S. Greg. Nyssen. or. de S. Basil.

S. Aug. l. 4. de doct. Christ.

Sidon. l. 4. ep. 1.

quens Ariſtides, ſic habet: *Eloquentiam & eruditionem adeò amabat, vt eorum ſtudio ſit immortuus, πανηγυρικὸν καὶ μελέτας βοῶν, cùm panegyricum & declamationes recitaret.*

Ariſtid. to. 1. in funebr. or.

Laudationes autem Sophiſtarum & panegyricos in tria maximè genera diſpertitos video: aut enim prædicabant Deos & Heroas, aut claros viros, aut illuſtres ciuitates: in quibus ingenij neruos omnes contendebant, vt παραδόξους ἐννοίας haberent, & floridam elocutionem, & inſuetam & mirabilem elegantiam, quibus ornamentis ſtupefacti audientium animi caperentur. Et quod ad laudem Deorum quidem attinet, ſic diſertè Plato; *Atqui ſi vis, ô Eryximache, quærere, inuenies profectò, τοὺς χρηστοὺς σοφιστὰς Ἡρακλέους μὲν καὶ ἄλλων [θεῶν] ἐπαίνους καταλογάδην συγγεγραφέναι, bonos & peritos Sophiſtas oratione ſoluta Herculem alióſque laudaſſe.* Fabius item quaſdam materias eſſe ait ad ſolam compoſitas oſtentationem, vt laudes Deorum virorúmque, quos priora tempora tulerunt. Nec difficile arduúmque foret id exemplis antiquitatis illuſtrare. Cui rei vel Ariſtides vnus ſufficiat, cuius habemus hymnum in Iouem, & iuſtas orationes in Mineruam, Bacchum, Sarapim, Æſculapium & alios, quibus ſuperſtitione implicatus diuini numinis vim tribuebat. Hîc verò Antalcidæ memini Lacedæmonij principis, à quo Sophiſta bellè fuit irriſus, qui delicatam à ſe compoſitam orationem, Rhetorum pigmentis artificiosè illuſam, floribúſque variegatam, dicere in laudem Herculis geſtiebat: de quo ſic Plu-

Triplex genus celebrium Panegyr.

Laus Deorum.

Plat. in Conuiu.

Quintil. l.3. c.7.

Plutarch. in Lacon. apoph. tarchus: σοφιστοῦ δέ τινος μέλλοντος ἀναγινώσκειν ἐγκώμιον Ἡρακλέους, Τίς γὰρ αὐτὸν, ἔφη, ψέγει; *quis enim, inquit, eum vituperat?* Idem propè fecit Apollonius Tyaneus, cùm incidisset in iuuenem, qui in ſchola Sophiſtica politus, dulcem & magnificam orationem in Iouis Opt. Max. commendationem elaborauerat: hunc enim σεμνυνόμενον, *opere ſuo tumefactum*, καὶ δοκησίσοφον, vt verbis vtar Philoſtrati, & ſe glorioſè venditantem repreſſit, quòd diceret, veriſimile non eſſe, vt qui mediocris hominis fortunam ſtylo & cogitatione non æquaret, is Iouis Opt. Max. decora & immenſitatem, pro dignitate commendare poſſet.

Laus hominum. Sed in hominum prædicanda excellentia, ſæpiùs artem & dicendi copiam explicabant Sophiſtæ: quo in genere, etiamnum inueniuntur Panegyrici dicti Regibus, & dynaſtis luculenti, è quibus liceat intelligere, quid ipſi poliundæ orationis & elegantiæ artifices, & Suadæ filij præſtiterint. Huiuſmodi laudationes ſpecioſas Imperatorum dixit aliquoties Themiſtius ἐπιδεικνύμενος, & id fieri vulgò ab illis eloquentiæ doctoribus ait, à quibus tamen ſuam in dicendo rationem diſtinguit: quòd illi vnam modò aurium delectationem intueantur; ipſe verò è lege philoſophiæ, plurimum etiam vtilitatis adiungat. Imò etiam Panegyrici, in quibus, abſentium Imperatorum laudes magnificentiùs vberiúſque fuiſſent expoſitæ, deinde ad eoſdem mittebantur: quod à ſe factum prodit ipſe quem nominaui Themiſtius, qui cùm Senatu popu-

Themiſt. or. 12.

Abſentibus quoque dicti Panegyrici.

Themiſt. or. 13.

lóque audiente, ampliſſimo in hominum cœtu, de Auguſtis orbis dominis multa exquiſito artificio dixiſſet, eam deinde *coronam* (ſic Panegyricum ſuum appellat) non ex auro, inquit, obrizo, ſed è Platonis Ariſtotelíſque floſculis intextam Imperatori miſit: vbi quoque ſuàm illam orationem vocat *Hymnum*; quo ſic Principem recreatum ferunt, vt ſtatuam illi ex ære collocaret.

Hoc autem munus celebrandi oratione Dynaſtas, Reges, Conſules, proprium fuiſſe illorum, qui in ſchola facundiæ profiterentur, optimus autor & eloquentiæ magiſter dicit Auguſtinus, qui Mediolani in florentiſſima ciuitate, Bautoni Conſuli, laudem Calendis Ianuarijs, in magno hominum conuentu, *pro ſua*, inquit, *tunc Rhetorica profeſſione* recitauit. S. Hieronymus epiſtola quadam ſua, *Doctiſſimi quique Græcorum Regum ſuorum ac principum laudes accepta mercede dicebant*. Ea res multa in hiſtoriam mendacia ludibriúmque importauit, cùm Rhetores non tam elaborarent, vt vera dicerent, quàm vt ea quæ ſubtiliter excogitauiſſent, iucundè & mirabiliter in audientium animos immitterent. Sanctiſſimus Auguſtinus in Confeſſionibus: *Cùm pararem recitare Imperatori laudes quibus plura mentirer, & mentienti faueretur ab ſcientibus*. Itaque viris ſapientibus improbata eſt ea conſuetudo, & præclarè meo iudicio Lactantius: *Id faciunt*, inquit, *qui apud Reges etiam malos panegyricis mendacibus adulantur: quod malum à Græcis ortum eſt, quorum leuitas inſtructa dicendi facul-*

Panegyrici à profeſſorib. eloq. dicti.

D. Auguſt. l. 3. contr. lib. Petil.

S. Hieron. ep. 21.

Aug. l. 6. conf. c. 6.

Lactant. l. 1. de fal. rel. c. 15.

tate & copia, incredibile est quantas mendaciorum nebulas excitarint. Quæ fortè causa fuit cur Alexander Seuerus minimè ambitiosus Imperator, laudationum id genus repudiarit, de quo sic Lampridius: *Oratores & poëtas non sibi panegyricos dicentes (quod exemplo Nigri Pescennij stultum dicebat) sed aut orationes recitantes, aut facta veterum libenter audiuit.* Cuius Principis æuo, cùm multi essent non modò in Græcia, verùm etiam in Italia Sophistæ, qui delectis viris audientibus, publicè laudes pronunciarent Alexandri Magni, Pompeij, Cæsaris, & aliorum virtute præstantium, qui rem communem moderati olim fuissent, eos cupidiùs audiebat idem Imperator, vt ex memoria Annalium cognoscitur.

Lamprid. in Alexand.

Neque modò viuos panegyrico, verùm etiam mortuos funebri oratione πρὸς ἐπίδειξιν studiosissimè comparata laudabant. De qua re Plato, *Non*, inquit, *temere, sed* ἐκ πολλοῦ χρόνου λόγοις παρεσκευασμένοις, *longiori tempore composita & concinnata oratione tam egregiè mortuos laudant, vt dum & quæ sunt & quæ non sunt de aliquo prædicant, verborum elegantia auditorum animos quasi præstigijs veneficijsque quibusdam fallant*, &c. Id vocat S. Gregor. Nazianz. ἐπίδειξιν ποιήσασθαι ἐκ τῆς συμφορᾶς, *vel ex ipsa calamitate materiam ostentationis arripere*: vbi etiam id in communi fuisse consuetudine significat. Hyperides in eo genere fuit illustris, de quo sic Longinus: τὸν δὲ ἐπιτάφιον ἐπιδεικτικῶς, ὡς οὐκ οἶδ᾽ εἴ τις ἄλλος διέθετο. *Funebrem orationem cum tanta ostentatione composuit, vt nesciam, an quis*

Funebres orationes.

Plat. in Menexen.

Or. 10. sub initium.

Longin. περὶ ὕψ.

quam alius similem potuit efficere. Sed est in manibus istiusmodi orationis speciosissimum exemplum, apud Sophistam Aristidem, in funere Eteonei adolescentis; qua nihil pictius, & ornatius esse puto, vel inuentorum elegantissima varietate, vel dicendi modo veneribus redundante: & me quidem iudice, museum poëtarum leporem, næniásque dulces & amœnas suauitate superauit.

Aristid. to. 1.

Ad extremum in claras vrbes Panegyrici fuere Sophistarum, ad ostentandam eloquentiam; quod fieri sæpe ab illis innuit Philostratus in Polemone: & perspicuè Aristides vltima oratione, cùm de se loquitur in hunc modum: *Quam panegyrim, quem conuentum prætermisimus, τὸ μὴ οὐ κοσμῆσαι τὴν πόλιν ἐν τῷ μέσῳ; quin Vrbem publicè laudaremus, quamquam gloria non indigebamus?* Et quidem eius distinctæ & elegantissimæ sunt orationes in Romam, in Smyrnam, in alias: quæ Rhetorum studium in eo argumento declarant. Apud Athenæum etiam Pompeianus memoratur Sophista, δεῖξιν λόγων δημοσίᾳ ποιούμενος, καὶ ἐγκώμιον διεξερχόμενος τῆς βασιλευούσης πόλεως, *qui eloquentiæ vim publica declamatione ostentans, Romam vrbium reginam laudaret.*

Laus vrbium. *Aristid. to. 3. or. vlt.* *Idem to. 1.* *Athen. l. 3.*

In vituperando quoque ἐπιδείξεις adhibuerunt. Eratosthenes sanè qui reliquit μελέτας rhetoricas, quas ornatè & σοφιστικῶς elucubrauerat, aduersus poëtas sæpe declamauit, cùm ostenderet maximè in Homero, τοὺς ἐξηγητὰς φλυαροὺς εἶναι, καὶ αὐτὸν τὸν ποιητήν, *& nugatores fuisse interpretes, & poëtam ipsum,* ait Strabo. Dio

Vituperationum ἐπιδείξεις. *Strab. l. 1.*

etiam Prusæus dedecora philosophorum, & nugantis sapientiæ labes in hominum luce explicuit, cõmuníque theatro ἐπιδεικνύμενος: cúmque multas orationes, tanquam ex Amaltheæ cornu emiserit, eam tamen quæ esset contra philosophos, Synesius autor est, παίυ τῦ ϑεάτρυ γίνεσθαι καὶ τῆς χάριτος, *omni genere venustatis gratiæque affluere.*

Synes. in Dion.

Ἐπιδείξεις de Marathone, Salamine, &c. Campus Rhetorum, vbi omnia καλλωπίσματα siue ornamenta sua explicabant. Cur Sophistæ id argumentum studiosè arripuerint. Tropæa Marathonia, templum Eucliæ, ἑορταὶ ob victoriam, & publica encomia. Eam laudem Marathonis plerique ineptè obtrudebant, eo nomine à doctis illusi.

CAP. VIII.

NVLLA res fuit tam cupidè à Rhetoribus, & maiori contentione celebrata, quàm Marathon, quàm Plateæ Salamínque, quàm Heroes illi quos Μαραθωνομάχυς indigitabant, quòd eorum laus omnes opes orationis, vim eloquentiæ artificiúmque reciperet. Quare Plutarchus eam materiam Sophisticæ scholæ propriam fuisse refert; τὸν δὲ Μαραθῶνα καὶ τὸν Εὐρυμέδοντα καὶ τὰς Πλαταιάς, &c.

Plutar. in precept. polit.

Mara-

Marathonem, Eurymedontem & Plateas relinquemus in scholis Sophistarum: additque earum rerum commemorationem πιεῖν οἰδεῖν καὶ φρυάττεσθαι ἀλαζονικῶς τοὺς πολλούς, *inflare plurimorum animos, & inani arrogantia complere*. Eandem M. Tullius *Rhetorum campum* nominauit; sic enim loquitur: *Quæ magno animo & fortiter excellentérque gesta sunt, ea nescio quomodo quasi pleniore ore laudamus. Hinc Rhetorum campus de Marathone, Salamine, Platæis*, &c. Rhetores hîc appellat Sophistas: hinc *rhetoricari*, Sophistico more dicẽdi copia & cõcinnitate exultare. Peritè S. Hieron. *Rhetoricati sumus & in morem declamatorum paululùm lusimus*. Eodem modo ῥητορεύειν sumunt Græci. Hinc etiam *locus Rhetoricus*, aptus videlicet ad splendorem orationis atque flosculos & iucundam amplificationem capiendam: Quintilianus *locum plausibilem* vocat, Aristides orator κεχρισμένον. Doctissimus Hieron. l. 1. aduers. Iouin. *Extulit se quasi in locum Rhetoricum, & facit apostrophen*, &c. Hunc eundem campum Sophistis attribuit Gregorius Nazianz. ad Ablauium scribens; cuius locum, quòd eximiè rem explicet, lubet hîc apponere. *Sophistices, inquit, amore te flagrare audio, ac mirificum quiddam existimare, grauiter ac magnificè loqui, excelsum vultum præferre, altè ac sublimiter ingredi, atque ingentes tuos spiritus in Marathonem & Salaminem, illa inquam vestra ornamenta tendere, nihilque aliud quàm Miltiadas & Cynegiros & Callimachos & Telemachos cogitare, ac denique omnibus rebus sophisticè instructum esse*. Idem in epist. ad Sophistam Adamantium: *Apud vos*

Cic. 1. offic. Rhetorum campus.

Rhetoricari.

S. Hieron. aduers. Heluid.

Locus Rhetoricus.

S. Greg. Naz. ep. 131.

Idem ep. 193.

magno in honore ac pretio sunt Cynegiri & Callimachi, ac Marathonis & Salaminis tropæa, ob quæ & felices vos ipsos esse existimatis & felicitatem adolescentibus adferre.

Cur orationes de Mathone frequentes. 1. Causa.

Causæ verò cur tam auidè hoc argumentum Sophistæ arripuerint, maximè duæ proferri possent. Imprimis enim res fuit perquam illustris, in oculis barbarorum, in conspectu Græciæ summa admiratione perfecta, quæ omnes exornationum locos posset capere, &, vt ait M.Tullius, pleniore ore laudari. Nam quæ de rebus insignibus & præclaris instituitur oratio, habet σεμνότητα, *grauitatem*, vt autor est Hermogenes: Velut, inquit, περὶ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, ἢ τῆς ἐν Πλαταιαῖσιν, ἢ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας εἴ τις λέγοι, ἢ τοῦ Ἄθω, καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῶν τοιούτων, *si quis de Marathonio prælio dicat, aut Platæensi, aut nauali ad Salaminem, aut de Atho monte, aut de Hellesponto & similibus.*

Hermog. l. 1. de form.

Quibus in verbis ea breuiter enumerat Sophistarum, vt nomen à Gregorio Nazianzeno mutuer, καλλωπίσματα, orationum veluti monilia & ornamenta, quibus ἐπιδείξεις coronare suas consueuerunt. Vidit hoc etiam eruditissimus Sidonius Apollinaris, & poëticè exposuit:

Sidon. Panegyr. in Narbon.

Namque in corpore fortium virorum
Laus est amplior, amplior cicatrix
In castris Marathoniis morantum.

Agell. l. 3.

Huc alludens venustè Agellius, *Pulchrum*, inquit, *Dii boni facinus Græcarúmque facundiarum magniloquentia condignum.*

2. Causa.

Altera causa est, quòd nullum fuit ora-

tionis genus tam iucundum Athenienſibus, quàm ſpecioſa eorum certaminum prædicatio, qua beati apud omnes videbantur. ἐκ δὲ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, inquit Iſocrates, καὶ Σαλαμῖνι ναυμαχίας, &c. ἅπαντες αὐτὴν ἐγκωμιάζουσιν. *Sed cùm ob Marathoniam pugnam & nauale ad Salaminem prælium, tum eo potiſsimum quòd pro ſalute Græciæ ſuam vrbem noſtri ciues reliquerunt, vniuerſi eam celebrant.* Aliæ res fortiter in bello geſtæ, aliæque victoriæ propè omnes, communes toti Græciæ fuerunt: Marathonij verò triumphi proprium opus Athenienſium, ait Suidas. Atque in hanc rem venuſtè Maximus Tyrius: *Deme Athenienſibus velocem illum ad Marathonem curſum, mortémque quam oppetiere ibi, & Cynegiri manum, & Polyzeli cladem, & Callimachi vulnera, nihil præclarum Athenienſibus relinquis, niſi fortè Erichthonium aut Cecropem, fabulas meras, nec fide digna nomina.* Et Ariſtoteles l. 2. Rhet. negat Athenienſes bene laudari poſſe, niſi teneamus in Salamine naualem pugnam, & in Marathone prælium: quòd quilibet à proprijs laudari debeant, ea verò ſint Atticorum propria. Itaque multa machinati ſunt Athenienſes ad eius pugnæ memoriam (*qua nihil adhuc eſt nobilius,* ait Æmylius Probus) in poſteritatem omnem tranſmittendam. Nam in eo victoriarum campo inſigne monumentum & trophæa poſuerunt cum hoc epigrammate:

Iſocr. or. ad Philip.

Max. Tyr. Diſſert. 32.

Ariſtid. to. 3.

Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
Ἔκτειναν Μήδων ἐννέα μυριάδας.

Attica Graiugenis gens propugnans Marathone
Persarum fudit myriadem nouies.

Hinc eleganter Critias circunſcribens Atticam, ἡ, inquit, τὸ καλὸν Μαραθῶνι καταστήσασα τρόπαιον, *quæ pulchrum in Marathone trophæum poſuit.* Præterea in eodem ipſo loco delubrum exædificatum eſt opere magnifico & eleganti, *Eucliæ*, hoc eſt famæ & gloriæ perennitati ſacrum, vt annales Græciæ meminerunt, niſi Eucleæ nuncio victoriæ malis tribuere. Indicta quoque celebritas perpetua & ſolennis, qua tantæ rei lætitia renouaretur: τὴν μὲν περὶ Μαραθῶνι μάχην ἄχρι νῦν Ἀθηναῖοι ἑορτάζουσιν, ait Plutarchus; *Marathoniam pugnam hodiéque Athenienſes ſolenniter celebrant.* Alio loco diem nominat: Sextam Boedromionis diem, hodiéque Athenæ feſtam celebrant, memoria Marathoniæ pugnæ. Denique quod maximè ad noſtram rem pertinet, inſtitutæ hominum eloquentium declamationes, qui aſtricta & ſoluta oratione clariſſimos illos triumphos concinerent. Qua de re quid pijſſimus doctiſſimúſque Cyrillus Alexandrinus Antiſtes memoret, hîc apponam. *Dicunt Athenis maximè eloquentibus & facundis anniuerſarios agones inſtitutos, qui pro Græcis periclitati, obſtantes Barbarorum inſolentiæ, numero minores fuere bellatorum innumerabili turba, & cùm vincere non poſſent, pro victoria contenderunt, ne minùs vtiliter morerentur, memorias & encomia apud illos conſecuti.* Addit per eos quoque iuratum: *Quidam,* inquit, *dicunt, Non per progenitores qui in Marathone*

Templum Eucliæ.

Plutar. contr. Epicur.
Idem de glor. Athenienſ.

Anniuerſarij agones in Marathon.

Cyrill. l. 10. *contr. Iulian.*

Iuratum per Marathonios.

occubuerunt, non per eos qui Salamine naufragium sunt passi, &c. Demosthenem omnino intelligit, cuius illud iusiurandum est in orat. pro Coron. De Poëtis Ammianus Marcellin. *Sonent Hectoreas poëtæ veteres pugnas, fortitudinem Thessali ducis extollant, longæ loquantur ætates Sophanem & Aminiam & Callimachum & Cynegirum Medicorum in Græcia fulmina illa bellorum.* Etiam Philosophi lauream ex eodem mustaceo petebant, quos reprimit Epictetus; *Nónne*, inquit, *quando recitando plurimùm admirationis captasti, si quis eleganter te alicui affirmet recitasse historiam Xerxis*, &c. *id nimirum* ἀκρόασιν φιλοσόφου *esse putabimus?* Itaque non mirum, si nostri illi gloriosi ostentatores eloquentiæ, sæpe in eo campo volitarent. Præiuit ingeniosissimus & venustissimus Gorgias, ἐνδιέτρεψε τοῖς τῶν Μηδικῶν τροπαίων ἐπαίνοις, ait Philostratus, *in laudandis Medorum tropæis est immoratus.* Secutus easdem orationis delitias fuit Isocrates in Panegyrico, Plato in Menexeno, veteres alij omnes, qui Suadam coluerunt, quos Sophistæ imitati recentiores, bellis istis & magnificis amplificationibus referserunt omnia. Aristides multa sæpe exquisito artificio de illo argumento pronunciat; Himerij *Polemarchicus* in eo totus est consumptus, vt videre est apud Photium. De Scopeliano Philostratus: *In illustribus causarum argumentis fuit mirabilis, & longè magis si Medorum causas in quibus Xerxes Dariique inerant declamaret.* Subdit paulò pòst, eum in ijsdem consuesse βακχεύειν

Poëtæ laudāt.

Ammian. l. 25.

Item Philosophi.

Arrian. l. 3. c. 23.

Sophistæ maximè.

Arist. in Panegyr. to. 1. & to. 3.

Photius.

Philost. l. 1. de vit. Soph.

ἐ σείεσθαι, *impetu veluti bacchico agitari.* Sophistæ quoque Proæresius quid in ea re præstiterit, ex Eunapio licet colligere, quem Diophantus cùm funebri oratione prosequeretur, sic exclamauit; ὦ Μαραθὼν καὶ Σαλαμὶν νῦν σεσίγησθε, οἵαν σάλπιγγα τῶν ὑμετέρων τροπαίων ἀπολωλέκατε; *nunc silentio obrutæ iacetis Salamin atque Marathon: quanta etenim vestris tropæis atque victorijs tuba interijt?*

Eunap. in Diophant.

Ridiculi Sophistæ.

Sed vt solet in suauitate mellis contingere, vt qui plus æquo illo saturetur, in vitiositatem incidat: ita Sophistis eueniebat sæpe, vt blandiente illa materia elati, & effusè lasciuientes, omni fere in causa importunè Marathonium duellum occinerent. Festiuum est Lucillij epigramma in Meneclem Rhetorem, qui mercede cùm fuisset ab actore conductus, vt porcellum in iudicio repeteret; de porcello nihil quidem ille in causa, sed de Xerxe, Othryade & Thermopylis multa magnificè & gloriosè dixit, & in canoris Sophistarum nugis in omni oratione est versatus: hinc vulgò id iactatum, Ἄλλα λέγει Μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον. *Alia Menecles, alia porcellus.* Lusit & in Rhetorem suo more facetè Lucianus, quem instituit vt quàm maximè sit ineptus: ἐπὶ πᾶσι δὲ, inquit, ὁ Μαραθὼν καὶ ὁ Κυνέγειρος, &c. *In omni autem oratione sit Marathon, & Cynegirus, sine quibus nihil fiat: sempérque Athos nauigetur, & Hellespontus pedibus teratur, & sol à Persarum sagittis obumbretur, & Xerxes fugiat, & Leonides admirationi existat, & Othryadæ literæ legantur, &*

In Antholog. l. 2.

Lucian. ἐν ῥητορ. διδασκ.

Salamis & Artemisium & Platea, multa hæc & studiosiùs inculcata. Ita Lucianus; vbi tanquam breui in tabella videre licet, quæ frequentiùs Marathoniæ illæ tubæ resonarent. Hinc Ptolemæum Naucratitem Sophistam Μαραθῶνα ἐπωνόμαζον, *Marathonem cognominarunt*, vt ait Philostratus, quòd opinor in omni genere causæ, è Marathonia corona semper aliquid decerperet, & Salamine velificaretur. Eosdem illudens Aristophanes ait, νίκην ἐν Μαραθῶνι μεγάλως ἐγγλωττοκοπεῖν, *victoriam ad Marathonem magnificè crepare*. Sed non modò proprium Sophistarum id certamen fuit; sed commune Atheniensium omnium studium atque ambitio, quam Theopompus lib. 25. rerum Philippi, vt est apud Theonem Sophistam, illudebat; multa enim de Græcis barbarísque hominum mendacio inuoluta fuisse: ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην οὐχ ἅμα πάντες ὑμνοῦσι γεγενημένην, καὶ ὅσα ἄλλα, φησὶν, ἡ Ἀθηναίων πόλις ἀλαζονεύεται, καὶ παρακρούεται τοὺς Ἕλληνας. *Præterea ne Marathonia quidem pugna æquè celebratur ab omnibus, quæque alia, inquit, gloriosè prædicare, quibúsque fucum facere Græcis ciuitas Atheniensium consueuit.*

Philostr. l. 2.

Aristoph. in equit.

Materiæ infames celebrium declamationum, quæ Græcis ἄδοξοι, παράδοξοι, φαῦλοι, ἄτοποι, πονηραὶ ὑποθέσεις. Eæ propriæ Sophistarum. Quinam earum inuentores. Assumebantur exercendi ingenij causa, vel ostentandi. Indiculus earum materiarum. Quidam id studium reprehendunt.

CAP. IX.

OSTENTABANT se quoque Sophistæ in leuissimis rebus prædicandis, aut etiam malis, & humano generi perniciosis; quas materias Græci vulgò ἀδόξους nominant, & ἀτόπους ὑποθέσεις, Agellius *infames materias vel inopinabiles*: quidam vocant παραδόξους. Tzetzes inter laudes ἀδόξους & παραδόξους subtiliter distinguit; ἄδοξον ἐγκώμιον, inquit, *est, vt si quis flagitiosum libidinis genus, aut ebrietatem commendet: παράδοξον verò quod præter hominum existimationem opinionémque dicitur*, ὡς τὸ πενίαν ἐπαινεῖν, θάνατον, &c. Vulgò tamen confunduntur, & sæpiùs ea duo genere communi τῶν ἀδόξων nomine comprehenduntur. Fuit autem ea laudandi ratio propria Sophistarum, vt Philostratus in Dione significat; *Quæ*, inquit, *de minùs serijs rebus à Dione conscripta sunt*, μὴ μικρὰ ἡγώμεθα, ἀλλὰ σοφιστικά· σοφιστοῦ γὰρ τὸ καὶ ὑπὲρ τοιούτων σπουδάζειν. *Ne quis leuia hæc aut parua censeat, verùm potiùs So-*

Tzetzes Chil. 11.

Philost. l. 1. de vit. Soph.

phistæ accommodata: *Sophistæ siquidem ea quoque studiosè tractanda sunt.* Isocrates ait eosdem in eiusmodi argumentis μέγα φρονεῖν, placere sibi vehementer, in iisque se gloriosè venditare: atque illius instituti autores facit Protagoram, Gorgiam parentes Sophistarum, Zenonem & Melissum, qui res omnium opinione incredibiles, sibi tuendas defendendásque putarunt, aut oratione refutandas, quas superiorum temporum sententiæ constabilijssent.

Isocr. in Helen. encom.

In hanc igitur sui ostentandi viam apertam, & illustrium hominũ vestigiis protritam, studio magno ingressi & ambitione Rhetores, etiam veteres eloquentiæ coryphæos, in hac rerum exilium prædicatione superare moliebantur. Quod doctissimi viri notarunt ab ijs factum, vel exercendi ingenij causa, vel copiæ ostentandæ. Vtramque causam Lactantius diuinè complexus, diuin. Instit. l. 3. ait quosdam prudentes & scios mendacia defendenda suscipere, *vt ingenia sua in malis rebus exerceant vel ostentent.* Sed elegantissimè Agellius, *Infames materias, siue ἀδόξους ὑποθέσεις, veteres*, inquit, *adorti sunt non Sophistæ solùm, sed philosophi quoque*: & noster Phauorinus oppidò quàm libens in eas materias dicebat: *vel ingenio expergificando ratus idoneas, vel exercendis argutijs, vel edomandis vsu difficultatibus*, &c. Notat idem Quintilianus, cùm quærit, an sit ars eloquentiæ; Equidem, inquit, illos qui contrà disputarunt, non tam id sensisse quod dicerent, *quàm exercere ingenia materiæ difficultate* credo voluisse. Ad hanc exercitationem reuocatur illud dogma Sophista-

Cur infames materias laudatenr. 1. Causa.

Lactant. l. 3. c. 23.

Agell. l. 17.

Fab. l. 2. c. 17.

rum, περὶ τοῦ ἥττονος λόγου, de quo superiùs multa exposuimus; & Protagoræ id institutum, qui aiebat, *de omnibus rebus in contrariam partem disputari posse.*

2. Causa.

Neque modò exercitationem quærebant Sophistæ, verùm etiam, vt dixi, ostentationem, & eximiam ab ijs laudem, qui suauitate orationis delibuti audirent: quod expressit eruditè Plutarchus: ὅπου γὰρ ἐμέτου τινὲς ἐγκώμια καὶ πυρετοῦ, καὶ νὴ Δία χύτρας ἐπιδεικνύμενοι, πιθανότητος οὐκ ἀμοιροῦσιν; *quando enim quidam vomitus, febris, atque adeò ollæ laudationibus publicè declamatis, non expertes fuerunt approbationis?* Vbi notandum id eos fecisse ἐπιδεικνυμένους, videlicet in orationibus, speciosissimè ad pompam & speciem elaboratis. Sic enim existimabant, vbi deficit materia, propter improbitatem, aut tenuitatem, haud satis ad dicendum idonea, ibi regnare oportere eloquentiam, quæ tenere animos audientium queat, celerésque ingeniorum motus ostendi, in quo laudem positam esse omnes fateantur. Hinc Ennodius eruditè de Fausto, qui Comum, rem vt ipse putabat exilem & despicatam, miris laudibus extulerat; *Tanti*, inquit, *fuit diuitias facundiæ, in rebus laude carentibus ostentare.* Hinc igitur petitæ ab illis sæpe ἐπιδείξεις, ex hoc veluti spineto dumis impedito, rosas legere, & corollas sibi texere voluerunt, vt persuaderent omnibus, ὡς εἰ περὶ πονηρῶν πραγμάτων ἔχουσί τι λέγειν, περὶ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ῥαδίως εὐπορήσουσι· *se, cùm de rebus adeò improbatis verba suppetant, ad res præclaras exponendas luculenta oratione facilè abundaturos*, ait Isocrates. *Nam moris est eloquentibus*

Plutarch. de audien.

Ennod. l. 1. epist. 6.

Isocr. in Helen.

viris (verba sunt Apollinaris Sidonij) *ingeniorum facultatem negotiorum probare difficultatibus, & illic stylum peritum quasi quendam fœcundi pectoris vomerem figere, vbi materiæ sterilis argumentum, velut arida cespitis macri gleba ieiunat.* Sidon. Apoll.

Itaque reperti sunt in vltima antiquitate, qui omnem vim ingenij consumerent in laudando *sale*; quod ridet Plato in Conuiuio. Gorgias omnibus orationis copijs efficere & probare molitus est, *nihil esse in rerum natura, quod verè sit.* *Molam* eximiè laudauit Pittacus, qui in choro Sapientum Græciæ fuit positus; quod de eo refert Ælianus ποικιλ. ἱστορ. lib. 7. Quidam publicè declamauerunt inopum & exulum vitam magis expetendam esse quàm hominum cæterorum: quam ἄτοπον ὑπόθεσιν & παράδοξον nominat Isocrates. Dio Prusæus ingeniosissima laude exornauit *psittacum*, Polycrates *mures*, Lucianus *muscam*, Michael Psellus *pulicem*: quem opinor imitari voluit Cœlius Calcagninus. Clitarchus scripsit laudes τῆς πενθρηδόνος *teredinis*, quæ exiguum est animal simile api: scripsit autem, vt ait Ioannes Tzetzes, ὑψηλῶς καὶ ἐπηρμένως, *stylo magnifico & elato*,

Indiculus materiarum infamium.

Tzetz. chil. 7.

Ὡς εἴπερ περὶ λέοντος ἔγραφε τοῦ Νεμέας,
Εἴτ' οὖν γε ταύρου τοῦ Κρητὸς ἐκείνου τοῦ πυρπνόου, &c.
Perinde ac si de leone scripsisset Nemeæo,
Siue de tauro illo Cretæ ignem spirante, &c.

Omnes Atticorum arculas & pigmenta Rhetorum adhibuit Phauorinus ad *febris quartanæ* prædicationem, vt autor est Agellius, qui illius docti hominis ἐπιδείξεως particulam habet. In *Thersite* etiam laudando sudauit, vt Polycrates

Fab.l.2.c.17. in *Busiride & Clytemnæstra*: quod memorat Fabius lib. 2. Synesius multis laudibus celebrauit caluitium; Aristophanes *paupertatem*: Eliensis adolescens *podagram*, *surditatem*, *cæcitatem*, vt *Philostr.l. 4. c.9.* refert in vita Apollonij Philostratus. *Somni & mortis* scriptæ etiam sunt laudes, ait Quintilianus l. 3. c. 7. Alcidamantem meo iudicio intelligit, quem scripsisse ἐγκώμιον θανάτου accepimus. *Moriæ & fatuitatis* encomium quidam exhibuerunt. Etiam reperti qui *vomitum*, *febres*, *ollas* *Plutar.de aud.* magnificè & disertè prædicarent ex Plutarcho. Quidam *ouum*, alij *asellum* tardam & languidam pecudem, Dio Chrysostomus κώνωπα, *culicem*, non nemo *scarabeum*, alij alia sibi omni orationis elegantia & varietate ornanda sumpserunt. Horum opinor omnium communis illa vox fuit atque sensus;

In tenui labor, at tenuis non gloria.

Reprehensum id studium. Sed tamen totum id studium repudiauit, & oratione lacerauit Isocrates. In Panathenaico non sine animi indignatione scribit, quosdam ἐγκωμιάζειν τὰ φαυλότατα τῶν ὄντων, & πονηροτάτους τῶν γεγενημένων, *res omnium vilissimas, aut mortalium nequissimos laudare*: idque, vt ibidem ait, ἐν πανηγύρεσιν, *in celebritatibus*, vt ostendat fuisse ἐπιδείξεις. In Busiride vocat πονηρὰς ὑποθέσεις, *improba argumenta*: & in Helenæ Encomio περιεργίαν ἐν τοῖς λόγοις γεγενημένην, *ineptias in eloquentiæ studium inuectas*, quarum paulò pòst exempla etiam ponit, vt cùm, inquit, laudant τοὺς βομβυλιοὺς, καὶ τοὺς ἅλας, καὶ τὰ τοιαῦτα, *apiculas*, *salem*, *& quæ sunt* *Synes.ep.147.* *eius generis*. Synesius quoque nominauit σοφιστικὴν ἀπειροκαλίαν, *Sophisticam insolentiam*, & φιλότιμον

πάθος, *ambitiosæ gloriæ contentionem*: vbi de salè disputat, & omnino vir doctissimus respicit ad ea, quæ ex Platone & Isocrate posuimus, qui Sophistarum in laudando sale studium illuserunt. Sed indignum maximè videbatur, quòd quæ essent inprimis vtilia, præclara, & inter homines glorianda, nonnunquam ea dicendo affligerent. Quam haud obscuram notam Sophistarum epistola quadam sua prodit Libanius: *Sit*, inquit, *& hoc studij tui, vt neque vituperes ea quæ laude sunt digna*, ἵνα μή σε τὸ πρᾶγμα φέρον εἰς σοφιστὰς ἐμβάλῃ, *ne te res ista in album Sophistarum abijciat.* Sic Carneades ἐπιδεικνύμενος Romæ, cùm lumen ingenij sui & eloquentiæ vult ostentare, in amplissimo hominum consessu vituperauit iustitiam.

Liban. ep. ad Basil.

Aliæ ἐπιδείξεων *materiæ colliguntur, Florida,* γνῶμαι, *bella, historia, &c. Quis hominum concursus in* ἐπιδείξει *Libanij.* ἕωλα μὴ ζητεῖν. *Non solùm sua, sed aliena quoque scripta* ἐπιδεικνύμενοι *recitabant.*

CAP. X.

FVERVNT & aliæ ἐπιδείξεων materiæ summa in varietate positæ, vt è doctorum hominum monumentis licet colligere. Non abs re fuerit si delectas quasdam hîc apponam, vt quod est nobis in hac disputatio-

ne propositum, illa omnia veluti Rhetorum mysteria commodiùs illustremus. Liberæ igitur maximè fuere materiæ huius pompæ: & in genere dici potest, id argumentum vnumquemque ad dicendum arripuisse, quod variè & mirabiliter, nouè, iucundè, & elegantissima copia tractari posse videretur. In eo genere felicissimus excogitando & ingeniosissimus Apuleius fuit: nam Carthagine vrbe admodum eruditissimis hominibus referta, sumpsit ad ostentationem Florida, vbi tanquam in speculo antiquitatis Sophisticum morem mihi notare videor. Nam curiosa quædam attingit & παραδόξους ἐννοίας, dulces fabellas, narratiunculas plenas suauitatis, quas variè intexit, vt in Phrygio parapetasmate multis coloribus variegato: tum dictio ipsa est concinna, nouis & inclinatis artificiosè voculis vt stellulis irradians, & contextu ipso orationis γοητεύουσα, præstigijs velut quibusdam audientium animos deliniens, & vt breuiter dicam, vt in scena, choragium luculentum exponit Sophistica pompa dignum. Sunt in manibus Maximi Tyrij sermones, sanè politi & veneribus affluentes, quos opinor magnam partem, πρὸς ἐπίδειξιν, fuisse ab illo σοφιστικῶς omni industria elaboratos: vnde & in vtramque partem sæpe disputat, & quod vna Dissertatione stabilijt, proximè deinde consequente refutat, & efficit contrarium. Qua in re hoc etiam habet Sophisticum, quòd Sophista minimè videri vult, quos aliquando in Sophistico argumẽto contemnit. Vt cùm in laude voluptatis versatur, priusquã

Florida qualia.

Ἐπιδείξεις Maximi Tyrij & aliorum.

omnes orationis copias & elegantiam explicet, *Quæ vulgò, inquit, à Sophistis obijciuntur voluptati, Sardanapali luxus, Medicæ delitiæ, mollities Ionica, mensæ Siculæ, Sybaritica tripudia, Corinthiæ meretriculæ, hæc omnia*, &c. Sophista Himerius, cuius nonnullæ declamationum reliquiæ etiamnum inueniuntur, à summis viris & cupidissimis audiendi rogatus, vt ἐπίδειξιν exhiberet, primò quidem ille recusauit, pòst tamen in auditorium plenissimum ingressus, exhibuit in hoc argumentum, ὅτι σπάνια τὰ καλά, *quæ pulchra sunt, esse rara.* Romæ aduersus Chaldæos & Genethliacos, Phauorinus eximia & illustri oratione disseruit, exercendi vel ostentandi gratia ingenij, vt scribit Agellius. Autor est Synesius, doctum & eloquentia nobilem Sophistam de Epistolarum vsu publicè declamauisse, ὃ τοῦτ' αὐτὸ τῶν πολλῶν καὶ θαυμαστῶν λόγων σοφιστὴς ὑπόθεσιν ἐπεποίητο, *quod ipsum multorum & admirabilium Sermonum argumentum Sophista ille instituerat.* Antiphon Rhetor habuit orationem *de Pauonibus*, magis pictam, variam & elegantem, quàm Iunoniæ sint aues. De bello Troiano, de Agamemnone Regum Rege, de magni Ducis iracundia, de tropæis, de victorijs dicebant eo delinimento orationis, & suauissima copia, vt quod notauit Themistius, incredibili voluptate perfusi auditores, à liberis illa suis addisci vellent. Sophisticas etiam declamationes, quos πλασματικοὺς καὶ γυμναστικοὺς λόγους nominant, publicè interdum, & corona inuitata exhibebant. Quod inprimis incredibili hominum commendatione fecit Libanius, eo omnium

Maxim. Tyr. Dissert. 32.

Photius.

Agell. l. 4. c. 1.

Synes. ep. 137.

Athen. l. 9.

Themist. or. 3.

Celeberrima Libanij ἐπίδειξις.

concursu ad audiendum, vt non modò studiosi literarum, sed vacuis officinis sellularij quoque opifices accurrerint. Cuius rei fama cùm clarissimis hominum sermonibus Antiochiâ Cæsaream vsque perlata fuisset, Magnus Basilius doctissimus & religiosissimus Antistes dedit literas ad Libanium, plenas gratulationis atque laudis, & declamatoriam illam actionem *ἐπίδειξιν λαμπρὰν ἄγαν, speciosissimam & valde illustrem* appellat, & eiusmodi fuisse ait, *ὡς πάντας μὲν συνδραμεῖν, &c. vt omnes contento studio accurrerint:* neminem enim expertem illius orationis esse voluisse, nec magistratus, inquit, honore præditum, neque delectu & catalogo militari clarum, nec opificio addictum; quinetiam mulieres ad specimen id eloquentiæ properasse. Fuit autem illius declamationis argumentum, *Morosus homo qui vxoris loquacitatem non ferens mori destinauerat:* ficta res, qualia in scholis πλάσματα & ἠθοποιίαι agebantur. Libanius ergo hominis mores diuinitus effinxerat, quæ causa fuit, cur demirans S. Basilius hominis artificium, dicat in omni orbe terrarum vnum esse Libanium, qui ἔμπνουν λόγον, *spirantem sermonem* efficiat, ὃς μόνος τοῖς λόγοις ψυχὴν ἐχαρίσατο, *qui solus eloquentiæ animam largitus est.* Atque ex his paucis, quæ fuerit ἐπιδείξεων celebritas, aliqua ratione potest intelligi, cùm Libanium videamus commouentem omnem vrbem, & vt magni viri verbis vtar, ἐν ταῖς διαλέξεσιν ἐμπομπεύοντα, *in declamationibus triumphantem.*

S.Basil.ep.158.

Id.ep.160.

In eo genere ἐπιδείξεως potuit esse hoc incommodum, quòd Sophistæ quidam eandem

habebāt variis in locis declamationem: qui dicebantur ἕωλα μειράκια, *declamare pridiana & vetera*, priùs videlicet à se dicta, & propterea cachinnos irridentium minimè effugiebant: quod Philagro Athenis contigit, qui cùm famam extemporalis dictionis aucuparetur, & iam olim à se recitata pronunciaret, in conuentu plurimorum adolescentium, & præsente ipso Herode Attico summo viro & Sophista fuit illusus.

Εωλα μειράκια.

Philostr. l. 2 de vit. Soph.

Nonnunquam alienum etiam opus ἐπιδεικνύμενοι recitabant: quod factum ab Æschine Rhodi, monumentis annalium est proditum, qui Demosthenis orationem in magna ciuium corona, non sine omnium admiratione & voluptate pronunciauit. Hoc idem de se memorat Synesius, qui rogatus cùm doctissimi cuiusdam viri opus nobilissimum & grauissimum recitaret, & magnitudine ingenij & orationis copia de suo quædam in prōptu adderet, scriptis iis simillima, θόρυβος ἤρθη πολὺς καὶ κρότος ἐρράγη, *mox ingens ab omnibus strepitus plausúsque concitatus est.* Idem cùm à Pylæmene doctissimas literas accepisset, *Statim*, inquit, *Græcum in Libya theatrum auditoriúmque instruxi, condicens omnibus, vt ad eruditas literas audiendas conuenirent*, &c. Sed ne sim longior in speciosarum Declamationum materiis persequendis, addo hoc vnum; factas etiam fuisse à Rhetoribus ἐπιδείξεις in historia. Philostratus de Antiocho Sophista, ἐπίδειξιν ἐν ἱστορίᾳ πεποίηται λέξεώς τε καὶ ἱστορίας, *specimen declamationis exhibuit in historia, & dictionis & narrationis*, vt in ea quoque opera honesti studium emineat.

Alienorum publica recitatio.

Synes. in Dion.

Idem ep. 100.

Philostr. in Antioch.

O

Extemporales ἐπιδείξεις, *siue declamationes subitariæ ad pompam, quæ* σχέδιοι *siue* αὐτοσχέδιοι λόγοι. *Istius inuenti parens Gorgias. Parati olim Sophistæ de quaque re dicere. Id* ἐπάγγελμα *notatum ab eruditis.* Προβάλετε. *Multi olim repentini. Quidam à scholis* αὐτοσχεδιάζειν *remouent.* Ἐμεῖν, vomere, *de subitaria dictione. Emendatus Irenæus.*

CAP. XI.

Repentini σχέδια declamantes qui Græcis Latinisque.

IDEM etiam Rhetores ad ostentandam prompti ingenij vim & linguæ volubilitatem, orationem habebāt ex tempore: Græci αὐτοσχέδιον nominant, & interdum etiam τὸ ἕτοιμον, quod Philostratus opponit φροντίσματι, aliquando θεωρήματι· *subitariam dictionem vocat Celsus, extemporalem* Fabius Quintilianus: Cicero l. 1. de orat. *subitam & fortuitam orationem*, quam opponit *commentationi & meditationi.* Apuleius ea ipsa vocat *schedia, incondita, subitaria, friuola, de repentino oborta*: séque ex tempore dicentem, *repentinum*: cui opponit *præparatum*, quemadmodum apud Hermogenem in Methodo ἐσκεμμένον ἥκειν, & αὐτόθεν λέγειν opponuntur, hoc est *paratum venire ad dicendum*, & *dicere ex tempore.* Apud Isocratem αὐτοσχεδιάζειν ex aduerso respondet τῷ φροντίζειν, vt apud Philostratum σχεδιάσαι & ἐκπονῆσαι λόγον· & in Plutarcho ἐκ τοῦ

παράχρημα, siue ἐκ τοῦ παρατυχόντος λέγειν, & καταμελετᾷν. Sic apud Latinos *subitò dicere & dicere meditata*, sibi ex aduerso respondent. Orator qui ea dicendi ratione vtitur, Xenophonti dicitur αὐτοσχεδιαστής, Philostrato αὐτοσχέδιος: sic enim de Antipatro, αὐτοσχέδιος δὲ ὤν, οὐδὲ φροντισμάτων ἡμέλει. Martiali *extemporalis*:

Extemporalis factus est meus Rhetor. Martial. l. 5. ep. 55.

Atque hîc mihi obiter emaculandus est D. Irenæus apud quem sic habetur l. 1. c. 1. *Vt idiotæ putent ex illa temporali declamata controuersia*: legendum enim *extemporali*: quod exprimens sanctus Epiphanius dixit ἐξ ὑπογύου μεμελετημένην ὑπόθεσιν. Sæpe autem huiusmodi ἐπιδείξεις ex tempore fieri solitas, clarè significat Themistius, his verbis: *Non enim tam peritus tantáque facultate præditus sum*, ὥστε αὐτοσχεδιάζειν ὥσπερ ἔτυχε τὰς γραφάς, καθάπερ οἱ δαιμόνιοι σοφισταί, *vt è re nata subitóque picturas perficiam, quod Sophistæ nostri illi admirandi solent.* Atque adeò veteres omnes Rhetores, id studium veluti eximium decus & gloriandum putauisse autor est Hermogenes. In genere, inquit, iudiciali, tametsi paratus ad dicendum veneris, extemporalem tamen dictionem præ te feras, quod veteres omnes faciunt: γράψαντες γὰρ πάντες ὑποκρίνονται σχεδιάζειν, *qui cùm scriptas orationes habeant, tamen videri volunt ex tempore dicere.* Themist. or. 8. Hermogen.

Autor σχεδίου λόγου est incertus: quidam Anaximenem fuisse volunt, vt Suidas; alij, Gorgiam: id referunt quidam in Æschinem: Periclem alij malunt, à quo σχεδίων πηγὰς λόγων ῥυῆναί φασιν, *promptæ orationis fontes manasse aiunt*, vt habet Quis autor σχεδίου λόγου.

Philostratus, qui subdit quosdam opinari id esse τῦ Αἰχίνυ εὕρημα. Sed verius est vt princeps in ea re putetur Gorgias, cuius rei magnum hoc argumentum edunt, quòd ille primus Athenis in communi theatro dicere est ausus, προϐάλλετε, *Proponite*: cùm significaret nihil esse penitus in hac rerum vniuersitate, quod non animo & scientia comprehenderet, seque paratum de re qualibet dicere ex tempore. Id fuit Sophistarum ἐπάγγελμα, de quo Aristoteles in Rhetoricis, & Plato in Gorgia; ἐκέλευε, inquit, ἐρωτᾶν ὅ, τι τις βούλοιτο τῶν ἔνδον ὄντων, καὶ πρὸς ἅπαντα ἔφη ἀποκρινεῖσθαι. *Iubebat quærere quæ quis vellet in auditorio, tum se ad omnia responsurum pollicebatur.* Quod imitatus M. Tullius, *Ponere*, inquit, *iubebam de quo quis audire vellet, & id aut sedens aut ambulans disputabam.* Meminit Quintilianus Gorgiæ: *Gorgias quoque summæ senectutis id quærere auditores de quo quisque vellet, iubebat.* Ab hoc principe ea manauit in alios consuetudo, vt notauit M. Tullius; *Eorum erat iste mos, qui tum Sophistæ nominabantur, quorum è numero primus est ausus Leontinus Gorgias in conuentu poscere quæstionem,* &c. quod paulò pòst vocat *audax negotium & prope impudens, nisi in scholas quoque philosophiæ id penetrasset.* Plutarchus id suo quoque tempore fieri consueuisse docet, cùm de modo audiendi disputat: ὅταν δὲ τοὺς ἀκούοντας ὁ λέγων ἐρωτᾶν καὶ προβάλλειν κελεύσῃ, *vbi verò is qui dicit, auditores quærere, & ponere de quo disputetur iusserit,* &c. propriè dixit προβάλλειν, nam Sophistæ consueuerunt dicere, προϐάλλετε, vt superiùs è Philostrato monuimus.

Προϐάλλετε.

Plat. in Gorg.

Cic. 1. Tuscul.

Fab. l. 12. c. 11.

L. 2. de Finib.

Plutarch. de audiend.

Fuit igitur ea dicendi ratio in laude aliquando posita, audientibúsque iucunda, vel quòd habeat admirabilitatem insuetam, non communem omnibus, vel quòd celeres ingeniorum motus arguat vberes & copiosos ad explicandum, & ad inueniendum acutos. De qua re sic Dialogi Autor de corrupta eloquent. *Extemporalis audaciæ atque ipsius temeritatis vel præcipua iucunditas est: nam ingenio quoque, sicut in agro, quanquam alia diu serantur atque elaborentur, gratiora tamen quæ sua sponte nascuntur.* Hinc immensus quorundam ardor & huius laudis cupiditas: de Attico sanè Herode ita Philostratus: ἤρα μὲν γὰρ τοῦ αὐτοσχεδιάζειν μᾶλλον, ἢ τοῦ ὕπατός τε, καὶ ἐξ ὑπάτων δοκεῖν. *Extemporalem orationem magis amauit, quàm aut Consul esse, aut à Consulibus originem ducere videri.* In eo genere præstitisse multi feruntur apud Græcos, vt Polemon, vt Scopelianus & Phauorinus, aliíque apud Philostratum. Atque id studium olim Tarsi maximè celebratum, quæ doctissimis alioquin hominibus, & omnium artium cognitione florebat, suis monumentis Strabo inseruit. Apud Latinos etiam quidam memorantur, qui è subita illa dictione laudem obtinuerint. Plinius de Isæo declamatore & Sophista, quem sæpe audierat; *Summa ipsius est facultas, copia, vbertas: dicit semper ex tempore, sed tanquam diu scripserit.* Honoratus Massiliensis Episcopus, vir eloquens & absque vllo linguæ impedimento *ex tempore in Ecclesia declamator*, ait laudans Gennadius. De L. Vinicio in hunc modum Seneca; *quo nemo in agendis causis præsentius habuit ingenium, quidquid longa*

[Margin: Αὐτοσχεδιάζειν cur in laude. — *Autor de corr. eloq.* — Subitariæ dictionis studium. — *Philostr. in Polemone.* — *Strab. l. 14.* — *Plin. l. 2. ep. ad Hepat.* — *Gennad. in Catal. illust.* — *Senec. l. 2. controu.*]

cogitatio illi præstitura erat, prima intentio ei dabat: ex tempore causas agebat. De hoc eodem eleganter Augustus; *Vnus Vinicius ingenium in numerato habet.* Romæ denique fuisse, qui extemporali declamatione famam colligerent, & præstantis ingenij gloriam aucuparentur, è Petronij verbis liquet: *Ingens,* inquit, *Scholasticorum turba in porticum venit, vt apparebat ab extemporali declamatione nescio cuius, qui Agamemnonis suasoriam exceperat.*

Petron.

Damnat Fabius hanc exercitationem in adolescentibus, & *extemporalem garrulitatem, circulatoriæ verè iactationis* esse ait. Repudiat & Plutarchus: οἱ δ᾽ αὐτοσχέδιοι τῶν λόγων πολλῆς εὐχερείας καὶ ῥᾳδιουργίας εἰσὶ πλήρεις, &c. *Orationes ex tempore habitæ plenæ sunt multæ leuitatis atque vanitatis, neque initium habentes aptum, neque finem.* Sophistæ quoque elegantes atque docti id futile, & iuuenilis plenum temeritatis esse putauerunt. Aristides eloquentia nobilis cùm à Marco Imperatore ad subitam declamationem inuitaretur, Hodie, inquit, propone, & cras audies: οὐ γάρ ἐσμεν τῶν ἐμεούντων, ἀλλὰ τῶν ἀκριβούντων, *neque enim ex ijs sumus qui vomunt, sed qui accuratè faciunt.* Vbi nota tralatione est vsus. ἐμεῖν, *vomere,* hoc est temere leuitérque effutire quod in buccam venit. Sic eruditissimus Gregorius Nyssenus de Eunomio; ἀλλὰ πάντα τὰ τοιαῦτα διανοίας χωρὶς ἐπημέσθη τῷ λογογράφῳ, *sed omnia talia sine iudicio scriptitator hic noster euomuit.* Consimili tropo Synesius: Non enim sermonem interiùs fouet, ὅτῳ καθ᾽ ἡμέραν ἐμεῖν ἀνάγκη, *cui quotidie euomendus est*: & paulò pòst de extemporali facul-

Fabius l. 2. c. 4.

Plutar. de educ. liberor.

Αὐτοσχεδίων est ἐμεῖν, vomere.

Greg. Nyss. or. 9. in Eunom.

Synes. in Dion.

tate, ὁ πρόχειρος εἰς δῆμον εἰπεῖν, ἀδύνατος ἐπιστῆσαι, *qui in populum expeditè dicendi facultate valet, ad rem aliquam sedula animaduersione considerandam imbecillis est.* Itaque ab ea leuitate sapiens Epictetus absterret: μὴ ταχέως, inquit, ῥήματα τοῖς ἰδιώταις ἐπιδείκνυε, *ne te leuiter apud imperitos ostenta in fundenda subitò oratione*: & hoc quasi oraculum adiungit, μέγας γὰρ ὁ κίνδυνος εὐθὺς ἐξεμέσαι, ὃ οὐκ ἔπεψας, *magnum enim periculum est euomere, quæ non concoxeris.* Sed quoniam necesse est oratorem aliquando è re nata loqui, & quidpiam non ineleganter exponere, atque vt Plutarchi verbis vtar, ἐξαυτοσχεδιάζειν τοῖς λόγοις, dicendi magistri de paranda extemporali facultate præcepta reliquerunt, qua de re copiosè Fabius Quintilianus lib. 10. Cicero illam in adolescentibus exercitationem, vt non penitus damnat & conuellit, ita præponit curam & commentationem: Sic enim 1. de Orat. Crassus: *Quamobrem in istis ipsis exercitationibus, etsi vtile est etiam subitò sæpe dicere, tamen illud vtilius, sumpto spatio ad cogitandum atque accuratiùs dicere.*

Fab. l. 10. c. 7.

Cic. 1. de orat.

e apparatu publicæ Declamationis ad pompam institutæ, & primùm de loco. Is fuit θέατρον. Θεατρίσματα *Rhetorum.* Θεατροκόποι. Γομπικόποι. *Theatra Sophistarum tum publica tum priuata. Agrippæum. Auditorium Capitolinum. Athenæum. Ædes commodatæ* πρὸς ἐπιδείξεις. *Solennis aliquando Declamatio in Curia & Basilica.*

CAP. XII.

DIXIMVS de materia, & nonnulla declamationum varietate, quæ ad pompam celebritatémque à Sophistis & eloquentiæ ostentationem exhibebantur: nunc illarum apparatus oratione pingendus, & inprimis de loco dicendum videtur. Locus igitur in quo splendidæ illæ Rhetorum ἐπιδείξεις habebantur, à Græcis nominatur vulgò θέατρον. Et in Theatris quidem olim dominabatur eloquentia cùm ad populum conciones haberentur, præsertim Athenis, vt annalium monumentis refertur. Quò respicere visus poeta, cùm de principe oratorum illa canit:

Iuuenal. sat. 10.

—— quem mirabantur Athenæ
Torrentem & pleni moderantem fræna theatri.

Et verò qui deinde consecuti sunt oratores, in iis communium spectaculorum locis, nonnunquam specimen eloquentiæ dedisse, facilè

ostēdi potest. Nam Themistius orationis quam σοφιστικῶς elaborauerat, auditorem ait esse populum, χωρίον δὲ, *locum verò*, θέατρον. Apuleius de se idem significat, cùm splendido apparatu Florida illa sua recitauit: sic enim habet: *Nam & pro amplitudine ciuitatis frequentia collecta, & pro magnitudine frequentiæ locus delectus est*, &c. & paulò pòst, eum locum esse dicit, *in quo aliâs mimus hallucinatur, Comœdus sermocinatur, Tragœdus vociferatur, funerepus periclitatur, præstigiator furatur, histrio gesticulatur*, &c.

Themist. or.16.

Apuleius Florid. 4.

Sed latiùs theatri nomen patet, cùm de loco recitātium Sophistarum quæritur: significat enim auditorium frequens, & magna hominum multitudine celebratum. Ita Synesius Dionem Prusæum qui ab aureo dictionis flumine χρυσοστόμου nomen obtinuit, ait κόψαι Ἰταλικὰ καὶ Ἀσιανὰ θέατρα μελέταις ἐναγωνιζόμενον, *Italiæ atque Asiæ theatra elaboratis declamationibus obtudisse*. Idem Synesius alio loco, ἐπιδείκνυσθαι ἐν τοῖς θεάτροις τοὺς λόγους, in auditorijs siue in cœtu & frequentia, tanquam in scena, venditare pictam & omni artificio expolitam orationem. Sic Themistius auditores suos dicit à se collectos & cōuocatos εἰς θέατρον Μουσῶν. Et aliâs: *Gaudet*, inquit, *plurimùm eloquentia* ἢ ἀγάλλεται θεάτροις ἑλληνικοῖς, *& exultare in Græciæ theatris solet*. Hinc θεατρικὸν factum ad pompam & ostentationem, & ad captandam popularem auram accommodatum. Quo modo Eunapius Sophistam Libanium ait idoneum πρὸς τέρψιν θεατρικώτερον, & eadem propè significatione Chrysanthium nominat πομπικώτερον. Sic Laërtius

Synes. in Dion.

Themist. or. 1.

Idem or. 7.

Eunap. de vit. Soph.

Laërt. l. 4.

Bionem dictum ait fuisse θεατρικὸν, ad pompam videlicet aptum audientiúmque voluptatem. Contrà S. Gregor. Nazianz. negat se θεατρικὸν & πανηγυρικὸν, *ad theatricam quandam ostentationem compositum.* Et de se iuxtà Basilióque agens orat. 20. οὐ γὰρ αὐτοί γε εἰχόμεθα θεατρικῶς, οὐδ' ἐπιδεικτικῶς. Et elegantissimè in epistolis eas Rhetorum iactationes vocat θεατρίσματα, & τῆς σκηνῆς παίγνια, *theatricas nugas.* Nec absimili modo Dionysius Halicarnasseus figuras quibus Sophistæ vtebantur, appellauit θεατρικὰ σχήματα.

Gregor. Naz. or. 27.
Idem or. 20.
Ep. 67.

Latini quoque Sophistarum auditorium, & splendidum illud orationum spectaculum dixere *Theatrum.* Auctor Dialogi de orator. *Te ab auditorijs & theatris, in forum & ad causas & ad vera prælia voco.* Seneca; *sicut in theatrum voluptatis causa ad delectandas aures, oratione, vel voce, vel fabulis ducimur.* Plinius epist. ad Seuer. *Sicut olim theatra malè musicos canere docuerunt: ita nunc in spem adducor posse fieri, vt eadem theatra bene canere musicos doceant.* Vbi vir doctus ludit in ambiguo: nam priore loco theatra popularia intelligit, posteriore Oratorum; per musicos enim oratores significari Cataneus interpres autor est. Monebo hîc tamen, θέατρον cùm de recitatione agitur, non modò locum, sed cœtum quoque ipsum significare, non quemlibet, verùm splendidum & veluti ad pulcherrimum & iucundissimum spectaculum aduocatum: qualis nimirum illa eruditorum & curiosorum fuit multitudo, quæ ad Sophistas audiendos cõuenire solebat. Quò allu-

Tacit. de orat.
Senec. ep. 108.
Plin. l. 2. ep.

dens Synesius, cùm Cyrenensibus docti hominis epistolam plenam elegantiæ publicè legere vellet, & ciues ad audiendum suos inuitasset, ait se περισπουδάσαι θέατρον ἐπὶ Λιβύης ἑλληνικὸν, vult dicere se Græcum morem imitari voluisse in splendore & magnificentia declamationum, vbi celeberrimi fuere cœtus audientium. Græci Patres etiam concionem populíque in audiendo frequentiam vocant θέατρον. D.Chrysostomus Antiochiæ differens gaudet sibi λαμπρότερον τὸ θέατρον γενέσθαι καὶ πλείω τὴν ἀκροωμένων σύνοδον. Idem homil.1. de prouid. ἐν ἁγίῳ χορῷ, ἐν θεάτρῳ πνευματικῷ, ἐν συλλόγῳ θεοσεβεῖ. Sed ad rem. In claris & magnis ciuitatibus celebria fuere theatra πρὸς ἐπιδείξεις, & eiusmodi speciosam ostentationem. De Smyrna sic Aristides; θεάτρων τε ἁπάντων κατά τε ἀγῶνας καὶ τὰς ἄλλας ἐπιδείξεις, ἀμύθητος ἀφθονία: *theatra autem varia tum ad certamina, tum ad alias ostentationes comparata, magno sunt numero.* Athenis quoque fuisse non pauca docet Himerius, cùm propter Sophisticam artem in magno hominum conuentu gloriatur: Ego, inquit, & pater apud vos Sophistæ fuimus: num in eo genere præstiterim, vos scitis: λέγω γὰρ ἀεὶ, καὶ τὴν ἐμὴν πολιτείαν ἠχεῖ τὰ θέατρα: *dico enim identidem, & meam institutionem theatra loquuntur.* Et nominatim *Agrippeum* theatrum fuit Athenis, Sophistarum declamationibus celebratum, de quo sic meminit Philostratus: *Sophista Alexander profectus Athenas, extemporalem declamationem cupidis eum audiendi est pollicitus: interim ad theatrum in Ceramico, quod quidem Agrippeum nominatum est, sunt*

Synes. ep. 100.

Hom. 10. ad Antioch.

Theatrum Smyrnense. *Aristid. to. 1.*

Himer. in Areopag.

Agrippeum.

Philostr. l. 2. in Alexandr.

congregati. Idem clariſſimas duas Philagri declamationes memorãs, alteram ἐν τῷ Ἀγριππείῳ dicit habitam, alteram ἐν τεχνιτῶν βουλευτηρίῳ. vertunt, *in artificum prætorio*, quod iuxta portas Ceramici fuit inædificatum.

Auditorium Capitolij.

Iam Romæ quoque fuiſſe auditoria Sophiſtarum publica, ſeu theatra, monumenta annalium referunt. Codex vterque Theodoſij & Iuſtiniani ponunt in Capitolio tit. de ſtud. liberal. vbi lege Imperatoria circũforanei quidam ab oſtentatione vulgari amouentur; oratores autem, quos, inquit, Romanæ eloquentiæ doctrina commendat, *in Capitolij auditorio* comprobantur. Sed præſertim *Athenæum* fuit ſpecioſis Rhetorum orationibus deuotum: Athenæum autem Romæ nominabatur ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ πεπαιδευμένων ἀσκήσεως, ait Xiphilinus ex Dione. De illo ſic Lampridius in Alexandro: *Ad Athenæum audiendorum & Græcorum, & Latinorum Rhetorum, vel poëtarum cauſa frequenter proceßit*. Græcos rhetoras appellat Sophiſtas. Philoſtratus de Adriano Sophiſta, qui Romæ ſumma gloria thronum Sophiſticum eſt moderatus: Subitò, inquit, ac declamationem fore denunciauerat, Senatores, equites, omnes δρόμῳ ἐχώρουν ἐς τὸ Ἀθήναιον ὁρμῆς μεστοί, *contento curſu & ſtudio inflammato in Athenæum conuolabant*. Nempe, vt paulò antè dixerat, omnes eum audiebant, ὡς εὐστομοῦσαν ἀηδόνα, *vt ſuauißimam luſciniam*.

Cod. Theodoſ. de ſtud. lib. l. 3.

Athenæum.

Dio l. 73.

Lamprid. in Alexand.

Philoſtr. in Adriano.

Priuata Theatra.

Fuere porrò non publica tantùm, ſed priuata quoque theatra dicentium, vt diſertè meminit Eunapius, qui loquens de ædibus Iu-

Eunap. in Iulian.

liani Sophistæ, ait adiunctum fuisse theatrum proportione domicilio respondens, τῶν δημοσίων θεάτρων εἰς μίμησιν, *in modum & faciem publici theatri extructum.* Et paulò pòst ait eo tempore Sophistas ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς θεάτροις docuisse. Quo modo intelligendus Philo Iudæus videtur, de scholis philosophorum agens: τά τε ἀκροατήρια, τά τε θέατρα πληροῦται, διεξέρχονται δὲ, &c. *plena sunt theatra & auditoria, & philosophi continuò de virtute copiosè verba faciunt.* Quod verò ait Eunapius, priuatum huiusmodi theatrum non dissimile fuisse δημοσίων, in quibusdam verum est, non in omnibus: quod Plutarchus significat in Pompeio, qui Mitylenen veniens doctorum hominum theatra sua præsentia cohonestauit: ea de re ita scribit, ἡσθεὶς δὲ τῷ θεάτρῳ, περιεγράψατο τὸ εἶδος αὐτοῦ καὶ τὸν τύπον, ὡς ὅμοιον ἀπεργασόμενος τὸ ἐν Ῥώμῃ, μεῖζον δὲ καὶ σεμνότερον, *delectatus* (Pompeius) *theatro, delineauit effigiem & figuram eius, quò Romæ simile excitaret grandius & excellentius.*

Philo de quer. erud.

Plutarch. in Pompe.

Interdum solebant ad ἐπιδείξεις conducere aulas grandiores & palæstras, aut à magnificis hominibus vtendas accipere, vt innuit Theophrastus in Character. vbi ait hominem illum, quem pingit *blandum*, αὐλίδιον παλαιστρικὸν κόνιν ἔχον, areolam puluere palæstrico respersam concedere solitum τοῖς σοφισταῖς, &c. ídque πρὸς τὸ ἐπιδείκνυσθαι, *ad declamationis pompam & ostentationem.* Sic Romæ fuisse quosdam locupletes, qui *domum suam recitantibus præberent*, ait Plinius lib. epist. 8. cui Iuuenalis pulchrè succinit:

Theoph. περὶ ἀρεσκ.

Aulæ commodaræ.

Iuuenal. Sat. 7.

——— *at si dulcedine famæ*
Succensus recites, Maculonus commodat ædes.

Declamationes in Curijs & Basilicis.

Nonnunquam in ipsa *Curia* fiebant eloquentium ἐπιδείξεις. Docet id Aristides, tom. 2. qui cùm haberet orationem de Concordia à se multo artificio elaboratam, ciuitati imprimis agit gratias, ἣ τὸ βουλευτήριον τοῖς λόγοις παρέχεται, *quæ sermonibus illis Curiam præbet.* Idem etiam factum aliquando in *Basilicis* Apuleius significat: *Dissero aliquid postulantibus,* inquit, *amicis publicè: omnes qui aderant ingenti celebritate Basilicam, qui locus auditorij erat, complentes,* &c.

Apul. in Apolog.

Auditorij Sophistici delineatio. Cunei, anabathra, orchestra, θρόνος ὑψηλὸς *dicentium. Quorundam Sophorum nulla subsellia. Puluini Sophistarum. Reprehensa eorum* κατάκλισις, *seu mollior sessio. Sedentes vt plurimùm dicebãt. Thronus quoque excelsus Magistratuum & Episcoporum.* ὑψηλὸς ἁπλῶς *de sublimi* θρόνῳ. *Emendati Eunapius, Gregor. Nazianz. & Cyrillus: plures illustrati.*

CAP. XIII.

LECTVM locum Sophistæ adornabant, vt audientes commodè possent capere, & ipse non sine dignitate pronunciare. Autor Dialogi de Oratorib. id vocat *extruere auditorium.*

Tacit. de Orat.

Sic autem extruebant, vt in medio promiscua subsellia ponerentur, ad parietes anabathra, quæ vetus Scholiastes Iuuenalis *gradus superiores scansiles* vocat: Sidonius Apollinaris *Athenæi cuneos, & subsellia cuneata*, vt Ennodius *crepantes plausu cuneos*, Apuleius *sedilium circunferentiam*: Sidonius iterum, *scamna*, vt lib. 9. *Officij*, inquit, *nostri est, auditoribus scamna componere, & præparare aures fragoribus intonaturis*. Epictetus nominat βάθρα, & rem eleganter exprimit apud Arrianum in hunc modum; *Vt autem hoc consequi valeant*, δεῖ πληρῶσαι χίλια βάθρα καὶ παρακληθῆναι τοὺς ἀκουσομένους, *mille poni subsellia oportebit, & conuocari quàm plurimos auditores*. Sic Themistius in auditorio suo βάθρα fuisse meminit, in quibus auditores sederent: & ne lapideos fortè gradus cogitaremus, alio loco pro ijsdem posuit ξύλον. Eunapius vocat σανίδας. *Athenis*, inquit, *minutorum Sophistarum vis & facultas*, μέχρι τῶν σανίδων καὶ τοῦ βήματος *fuit*: vbi τὰς σανίδας vertunt, *Tribunalium subsellia*; meliùs meo iudicio fuisset, *auditorij subsellia*. D. Gregorius Nazianz. dixit προεδρίας καὶ ὑφεδρίας, *subsellia tum altiora tum humiliora*.

Scholiast. ad Sat. 7.
Sidon. l. 9. ep.
Ennodius præf. car. 8.
Apuleius Flor. 4.
Arrian. l. 3. c. 23.
Themist. or. 4.
Eunap. in Proæres.
Gregor. Naz. or. 3.

Commune hoc scholarum omnium fuit, & auditorij quasi proprium, vt sedilia componerētur, exceptis pauculis Sophis, qui illum sessionis apparatum genio quodam suo contempsērunt; qualis Menedemus, de cuius auditorio ita Laërtius: οὔτε γὰρ τάξιν τινὰ ἦν παρ' αὐτῷ βλέπειν, οὔτε βάθρα κύκλῳ διέκειτο, &c. *neque vllum, vt fieri solet, circa illum ordinem vidisses, nec subsellia erant per gyrum disposita*, &c. Socrates quo-

Laërt. l. 2.

que libero fastidio ea omnia repudiauit, grauissimo teste Plutarcho, ὅτε βάθρα θὶς, ὅτε εἰς θρόνον καθίσας, &c. *Cùm neque poneret subsellia, neque thronum conscenderet*, &c. Et tamen illi ipsi, qui ab inambulando habuere nomen Peripatetici, aliquot spatijs confectis, ἐπὶ τῶν βάθρων sedebant, vt lib. aduersus Epicurum monet idem Plutarchus: ἔδοξε καταπαῦσαι τὸν περίπατον, καὶ κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐπὶ τῶν βάθρων καθιζόμενοι, &c. *placuit finem deambulandi facere, & pro more nostro in subsellijs considentes*, &c. Hinc ἐν τῇ χελῇ καθήμενος apud Epictetum, id est discipulus vel auditor, & *sedere*, est inter auditores censeri. Seneca de schola Philosophi: *In eo loco, in quo vir bonus discitur, paucissimi sedent.*

Plutarch. an seni ger. resp.

Idem l. non posse vi. suc. sec. Epic.

Senec. ep. 76.

Verùm vt de Sophistis conficiamus, cura illis fuit maxima, vt theatrum auditoriúmque haberent cuneis aptè instructum, & peropportunum ad audiendum. Ornatissimo verò in loco fuit Orchestra, siue, vt quidam nominant, tabulatum, & in eo cathedræ honestiores, tum ipsius, sedes oratoris. Rem delineauit in theatro poëtico exædificando Iuuenalis:

Orchestra.

Iuuenal. Sat. 7.

Nemo dabit Regum quantum subsellia constent,
Et quæ conducto pendent anabathra tigillo,
Quæque reportandis posita est orchestra cathedris.

In ea parte longè eminebat dicentis pulpitum, quod Græci θρόνον vocant. Plutarchus de Sophistis: ἀναστάντες γὰρ ἀπὸ τοῦ θρόνου καὶ ἀποθέμενοι τὰ βιβλία, &c. Socrates de Hippia Sophista: *Vidi Hippiam Eleum* καθήμενον ἐν τῷ καταντικρὺ προστῷῳ ἐν θρόνῳ, περὶ αὐτὸν δ' ἐκάθηντο ἐπὶ βάθρων, &c. *in aduerso porticus vestibulo in throno sedentem; circum*

Thronus Sophistarum.

Plutarch. de audiend.

Plat. in Protag.

autem in subsellijs alij sedebant, &c. Pingit aliqua ratione theatrum Sophisticum.

Fuisse autem huiusmodi *sedem excelsam*, aliisque cathedris longè sublimiorem, multi autores produnt. Apud Themistium *sedere* ἐπὶ θρόνου τινὸς ὑψηλοῦ μάλα σοφιστικῶς καὶ σοβαρῶς, *in sublimi quodam solio sophisticè inprimis & arroganter*. Diceres cum Persio, Themist. or. 1.

Sede leget celsa. Pers. Sat. 1.

Quemadmodū Ion apud Platonem, se despicere ait auditores ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ βήματος, *supernè à suggesto*. Hinc eleganter S. Gregorius Naz. scribens ad Eutropium Rhetorem, κἂν σε ὑψηλὸν αὖθις οἱ θρόνοι φέρωσιν, *ac si te rursum throni sublimem ferunt*. Et epist. 111. εἰ καὶ κατωτέρω σοφιστικῶν θρόνων καθήμεθα, *licet infra Sophisticos thronos desideamus*. Eam ob causam ludens Aristophanes, κρεμάθρᾳ vocauit, cui insedisse ait Socratem: διὰ τὸ μετέωρον εἶναι αὐτὴν κρεμαμένην, *quod penderet sublimiùs*, ait Græcus Scholiastes. Et aliâs nominat ταῤῥὸν pari ioco, quod esse μετέωρον ἰκρίον ἐφ᾽ ᾧ αἱ ἀλεκτορίδες κοιμῶνται ait Interpres, hoc est, *sublimem quandam perticam in qua solent cubare gallinæ*. Vulgò id commune docētium omnium fuit. Zacharias Scholasticus de Ammonio philosopho. *Ipse autem nobis, velut ij qui exponunt oracula, Aristotelis philosophiam*, ἐν ὑψηλῷ τινὶ βήματι σοφιστικῶς μάλα καὶ σοβαρῶς καθήμενος, *in sublimi quodam suggesto sophisticum in morem sedens*, magnificè explicabat. Hæc altitudo ministra fuit atque nutrix arrogantiæ, qua Sophistæ opinione sui inflati digito cœlum videbātur attingere. Itaque peritè Gregorius Theologus So- S. Greg. Naz. Aristoph. in Nub. Zachar. in disput. Gregor. Naz. ep. 41.

phistico throno iungit supercilium: τῷ θρόνῳ καὶ τῆς ὀφρύος αἰσχυρήσαμεν, *thronis & supercilio cessimus*.

Hunc thronum variè nominatum à Græcis Latinísque video. Arrianus in Epictet. vocat πούλβινον, quòd in exedris atque sellis ad commodiorem sessionem essent puluini. Sic disputaturus apud Ciceronem Crassus popoſcisse puluinos dicitur; quemadmodum Plato l. 1. de repub. (quò fortè intuebatur M. Tullius) Cephalum collocat ἐπί τινος προσκεφαλαίου τε καὶ δίφρου. Communem fuisse morem, vt ſedentibus ſternerentur προσκεφάλαια, è Theophrasti Characteribus liquet: vnde & Praxinoe Theocritea ſellæ iubet inijci ποτίκρανον *puluinum*. Sanè in doctorum hominum velut ſupellectili numerari videmus puluinos. Theodoretus histor. Eccleſ. l. 4. de Euſebio in exilium abeunte, *Seruus eum ſequebatur cum ceruicali & libro*. S. Ambroſius ep. 56. l. 7. videtur appellare *plumatium*. Et in veteribus ὁμιλίαις σχολαῖς ſimul nominantur θρόνοι & προσκεφάλαιοι. Cicero epiſt. 18. l. 9. famil. de ludo loquens eloquentiæ quem in Tuſculano ſuo inſtruxerat: *Sella tibi erit in ludo, tanquam hypodidaſcalo proxima: puluinus eam ſequetur*. Eſt ergo veri ſimile, eo Sophiſtas ad pompam & ſplendorem vſos, vel quòd eſſent nimium molles & delicati; quo nomine malè audiisse videtur Iſocrates, quem aiunt habuiſſe κρόκῳ διάβροχον προσκεφάλαιον, *croco imbutum puluinum*. Heliodorus in Æthiopicis, id vocat μαλθακὴν κατάκλισιν, *mollem accubitum*, Athenæus κλισμόν. Atque hoc fortè in Sophiſtis

Arrian. l. 3.
Puluinus.
Plat. l. 1. de rep.
Theophraſt. προ. κολακ.
Theodor. l. 4. c. 14.
Plutarch. in 10. Orat.
Heliodor. l. 2.
Athen. l. 5.

olim reprehẽdebat Socrates, de quo sic Maximus Tyrius: κρμωδεῖ σχῆμά που καὶ κατάκλισιν σοφιστοῦ, *ille habitum & discubitum Sophistæ perstringit.* Max. Tyr. Dissert. 8.

Eandem sedem appellarunt δίφρον. Plutarchus circunscribit ita Sophistas, τοὺς ἀπὸ τοῦ δίφρου διαλεγομένους. Philostratus & Eusebius in Hieroclem δίφρον etiam nominant, vbi de Iarcha apud Indos sapientum coryphæo, quem sedisse aiunt ἐφ' ὑψηλοτάτου δίφρου, *in altissimo throno.* Alij σκίμποδα vocant. Suidas: σκίμπους, φιλοσόφων καθέδρα. Hinc Socrates apud Aristophanem in Nubib. Δίφρος. Plutarch. in ciuil. Instit. Σκίμπους. Suidas. Aristophanes.

Κάθισε νῦν ἐπὶ τὸν ἱερὸν σκίμποδα.

D. Hieronymus *sellam. Sella,* inquit, *posita Hermagoram nobis & Gorgiam exhibes Leontinum.* D. Hieron. l. 2. in Ruffin.

Dicebatur quoque apud Latinos *Cathedra.* Iuuenalis de Rhetoribus Sat. 7. . Sella. Cathedra.

Pœnituit multos vanæ sterilisque cathedræ.

Sic apud Sidonium l. 7. *literarum cathedras tenere.* Et l. 4. ep. 5. *cathedrarios* appellat oratores vulgares, quemadmodum Seneca *philosophos cathedrarios*: ἐπιδίφριοι dicuntur Græcis. Cyrillus aduers. Iulianum: *subindicauit Æsculapius remedia opinor*, ὥσπερ ἐπιδίφριοι ἰατροί. vertunt, *sicut medici curules*; malim, *cathedrarij*, nisi quis *inertes* velit interpretari aut *circunforaneos.* Sidon. Apollon. Cyrill. l. 7.

Pulpitum quidam vocant, vt Martialis: Pulpitum.

——— *& circum pulpita nostra*

Et steriles cathedras basia sola crepant.

Vulgò à Græcis βῆμα nominatur. Hinc Themistius de Sophistis ἀναβῆναι ἐπὶ τοῦ βήματος, *in suggestum ascendere.* Libanius idem hominum Βῆμα. Themist. or. 4. Liban. declam. 8.

genus pingens, ſic ait: ἄνδρες δεινοὶ λέγειν, καὶ βοᾶν, καὶ καρπούμενοι τὸ βῆμα, *viri ad dicendum & clamandum exercitati, & ſuggeſto perfruentes.* Doctè rem expreſſit Gregor. Nazianz. & quæ diximus de auditorio Sophiſtico repræſentat, cuius locum doctiſſimi Interpretis verſio inobſcurauit: ſic enim habet de Iuliano Imperatore diſſerens; διδασκαλεῖα μὲν ἱδρύσασθαι κατὰ πᾶσαν πόλιν ἕτοιμος ἦν, βήματα δὲ καὶ προεδρίας καὶ ὑφεδρίας, Ἑλληνικῶν τε δογμάτων ἀναγνώσεις καὶ ἀναπτύξεις. Eruditus Billius ita vertit: *Scholas quidem in omnibus ciuitatibus, & ſacraria, ſubſelliáque partim altiora, partim humiliora extruere parabat, prophanorum etiam dogmatũ lectiones & explicationes inſtituere.* Quòd βήματα vertit hîc *ſacraria*, haud ſcio qua ratione cum ſchola & ſubſellijs conuenire poſſit: malim ego quidem *ſuggeſtum*, aut, vt Græcè dicam, *thronos*, in quibus doctores illi ſapientiæ conſiderent.

Gregor. Naz. or. 3.

Porrò Sophiſtæ vulgò declamitabant ſedentes, niſi fortè in grauiori quadam amplificatione exurgerent. Id docet in Sophiſta Scopeliano Philoſtratus: διελέγετο δὲ ἀπὸ μὲν τοῦ θρόνου ξὺν ἁβρότητι· ὅτε δὲ ὀρθὸς διελέγετο, ἐπιστροφὴν τε εἶχεν ὁ λόγος καὶ εὐρρωστο. *E throno delicatè mollitérque diſſerebat; quando autem rectus dicebat, conuerſionis acumine & robore pollebat oratio.* Idem in Polemone, ſolitum eum ait ἀναπηδᾶν τοῦ θρόνου περὶ τὰς ἀκμὰς τῶν ὑποθέσεων, *è throno in cauſarum vigore exilire.* Seneca de Albutio declamatore; *Incipiebat enim ſedens, & ſi quando illum produxerat calor, exurgere audebat.* Erat enim in ſeſſione, quædam autoritatis & digni-

Philoſt. de vit. Soph.

Senec. præfat. l. 3. controu.

tatis significatio, quam appetebant studiosissimè: τὸ καθῆσθαι, inquit suauissimus Chrysostomus, καὶ τὸ δικαστικὸν καὶ τὸ βασιλικὸν, *ipsum sedere, & iudicum dignitatem & regiam quandam maiestatem innuit.* Ad tuendam eandem autoritatem, & augendam, thronum habuerunt, vt dixi, ὑψηλὸν *sublimem*, vt principum & magistratuum amplitudinem & maiestatem imitarentur. Nam D. Gregor. Nazianz. eruditè inter magistratuum insignia ponit θρόνων ὕψη, & carmine de vita sua vocat ὕψος ἀρχικόν. *Suggestum imperij* vocat S. Ambrosius in Psal. 61. Sic in iure ciuili κόμητα τοῦ ὑψηλοῦ βήματος, *Comitem Consistorianum*, siue primi Ordinis in l. vlt. Cod. qui nul. pos. Et in lege Honorij & Theodos. Cod. Theod. *Vicarij sedis excelsæ.* Themistius de Imperatore: χαλιόντα ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ ὑψηλοῦ, *è sublimi solio descendentem.* Ex eo more factum, vt ὑψηλὸς tantùm sine alterius adiunctione, pro excelso throno ponatur. Heliodorus in Æthiopic. εἰς δὲ τὴν ὑστεραίαν ἐφ' ὑψηλοῦ προκαθήμενος ὁ Υδάσπης, *postridie sedens pro tribunali excelso.* Et de Sophistis Libanius: ἵδρυται μὲν ὁ διδάσκαλος ἐφ' ὑψηλοῦ τινὸς ὥσπερ οἱ δικασταὶ, *residet magister in sublimi throno, quemadmodum & iudices solent.* Etiam apud Græcos Patres Episcoporum sedes θρόνος ὑψηλὸς, index honoris & dignitatis. Gregorius Theologus suo Basilio, ὁ θρόνος ὑψηλότερόν σε ἡμῶν ἀθρόως ἐποίησε, *pontificius thronus te repentè supra nos euexit.* Et epist. 24. ἐπειδή σε τεθέντα ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν θρόνον ἔγνων. Iulianus Imperator in edicto ad Alexandri-

D. Chrysost. in Psal. 7.

S. Greg. Naz. or. 20.

Sublimis thronus quorum olim proprius.

Themist. or. 11.

Heliodor. l. 9.

Liban. Chr. 3.

S. Greg. Naz.

Iulian. in ep.

nos, significat fuisse propriè appellatum ἐπισκοπῆς θρόνον. *Audio*, inquit, *Athanasium* αὐλακίσθαι τὸ λεγόμενον παρ' αὐτοῖς ἐπισκοπῆς θρόνου. Et quidem ita nominat Zosimus hist. l. 5. pag. 801. Sed hæc vereor plus satis sint ad Sophisticum auditorium illustrandum. Addam hoc tamen vnum; sublimem illum thronum Sophistarum, ornatum fuisse videri aliquando σκιαδίῳ siue conopeo. Id expressit poëta Pherecrates vnguentarium Sophum illudens his verbis: μαθὼν παῖδε χρὴ καθήμενον ὑψηλῶς ὑπὸ σκιαδίῳ, &c. Dalechampius ita vertit, *eum qui didicit artem, sedentem oportet in sublimi, sub conopeo, consessu hominum ad id congregatorum toto die cum adolescentibus confabulari.* Sed hoc quidem apud nullum alium legere me memini. Atque in ea re fortè æmulari Christianorum Pontificum dignitatem maiestatémque volebant, quorum thronos fuisse ornamentis illustres & venerandos accepimus. Sic D. Augustinus epist. 203. *cathedras velatas* Episcoporum appellat: & Pacianus, *sedem linteatam.* Id verò hominum opinione atque more ad honorem referebatur. Pontius Diaconus ait morientis Cypriani sedile fortuito linteo fuisse tectum, *vt*, inquit, *& sub ictu passionis, Episcopatus honore frueretur.*

Athen. l. 13.

De inuitatione ad publicam Declamationem. Ea res variè explicata. Ἀγείροντες *de circulatoribus Sophistis.* Ἀγύρται & ἀγείροντες *vnde appellati veteres athletæ.* Θυροκοπεῖν. *Formulæ inuitationis. Inuitare per nuncios. In crastinum aut diem perendinum facta vulgò inuitatio. Quantum appeterent auditorum frequentiam. Magna solicitudo dicturi Sophistæ.*

CAP. XIIII.

FIEBANT inuitationes ambitiosè, ad audiendas ἐπιδείξεις, & solennes eas Declamationes, quas Himerius orat. in Muson. πανδήμοις συλλόγους vocat. Eum morem attigere multi è Græcia doctissimi, & variè suis verbis expressere. Arrianus in Epictero l. 3. dicit παρακαλῆσαι τοὺς ἀκουσομένους, *qui audituri sunt aduocare*. Dicunt etiam Latini *aduocare*. Fabius Quintil. l. 2. ait in Panegyricis permitti adhibere plus cultus, omnémque artem ostentare, *etiam hominibus*, inquit, *in hoc aduocatis*. Lactantius de fal. sap. l. 3. *Apparet eos exercendæ linguæ causa, vel aduocandi gratia, artem ipsam philosophiæ reperisse*. Eodem sensu dixit

Fab. l. 2. c. 10.

Lactant. l. 3. c. 16.

Lucian. de Dom.

Lucianus συγκαλέσαι τοὺς βελτίστους, inquit, συγκαλέσαντα λόγων ἐπίδειξιν ποιήσασθαι, *optimates cùm audiendum euocasset, publicæ declamationis pompam exhibuit.* Alio quodam modo in Prometheo:

Idem in Prometh.

ὑμεῖς δὲ τὰς τοιαύτας τῶν ἀκροάσεων ἐπαγγέλλοντες, εἴδωλα ἄττα ἐπιδεικνύμεθα, *nos declamationes huiusmodi denuntiantes*, &c.

Synesius.

Synesius ep. 135. ἀγείρειν ἐν τοῖς θεάτροις τοὺς νέους, *adolescentes in theatris siue auditorijs congregare.*

Themist. or. 16.

Themistius orat. 16. ἀγείρειν θέατρα,

S. Basil.

D. Basilius epist. 158. πάνδημον συναγείρας πανήγυριν, *frequentissimam aduocare panegyrim.* Synesius ἐπαγγεῖλαι ἥκειν ἀκροασομένοις, epist. 100. & aliâs ἐπαγγέλλειν ἀκρόαμα, *promittere declamationem.* Iuuenalis etiam promittere diem,

Iuuenal. Sat. 7.

—— *lætam fecit cùm Statius vrbem*
Promisitque diem.

Aristid. or. vlt.

Aristides to. 3. ὁ δὲ ῥήτωρ ἐὰν τοὺς λόγους ἀφεὶς τοὺς ἀκουσομένους συλλέγῃ, *si orator auditores colligat.*

Themist. or. 4.

Sic etiam Themistius dixit συλλέγειν, & alio loco ἄνδρας συνάγειν ad eandem rem significandam.

Idem or. 3.

Idem orat. 1. statim initio, ἁπλῶς sumit pro eodem ἀγείρειν: vbi noster P. Petauius vir doctissimus ait singulariter ea voce vsum, quòd nimirum circulatores fuere multi Sophistæ qui dicti ἀγείροντες.

Ἀγείροντες.

Id sanè est verissimum; sic Eusebius nominat Apollonium Tyaneum scribens aduersus Hieroclem,

Euseb. in Hieroclem.

σοφιστής τις ἀληθῶς ἀγείρων κατὰ τὰς πόλεις, &c. *nihil aliud quàm sophista quidam ciuitatum circulator & pro sopho magus deprehendetur.* Quam tamen notam magnopere conabatur effugere, vt est in eius vita l. 4. ὁ γὰρ τόπος ἱερὸς ἐδόκει καὶ οὐδὲν ἐοικὼς τοῖς ἀγείρουσιν,

Philostr. in vit. l. 4. c. 13.

vbi obſcuriùs Interpres vertit *pecuniarum coactores.* Sic apud Maximum Tyrium ἐν κύκλοις ἀγείροντες. Eadem ratione dicuntur ἀγύρται, cuius vocabuli ſi fontem & initia prima conſideremus, aptè omnino in circulatores Sophiſtas conueniet. Nam, vt ait Ioannes Tzetzes, priuſquam victoribus præmia fuiſſent in Græcia excogitata,

Diſſert. 1.
Ἀγύρται.
Tzetz. Chiliad. 13.

> Νικήσαντες διέτρεχον τὴν ἄγυειν τὸ πλῆθος,
> Καὶ οὕτω συνηγάνιζον χρήματα τῇ ἀγύρει,
> Καὶ κλῆσιν ἔσχον ἀγυρτῶν, ὡς ἐκ τῶν ἐν ἀγύρει,
> Ἀθροίζοντες λαμβάνοντες δῶρα τῆς νίκης χάριν.
> *Victores percurrebant cœtum, multitudinem,*
> *Et ſic colligebant pecunias à cœtu,*
> *Et nomen obtinuerunt agyrtarum velut ex agyri*
> *Colligentes, accipientéſque dona victoriæ ergô.*

Atqui Sophiſtæ nonnunquam Declamationes habebant ξενικὰς, de quibus verè dicas, συνηγάνιζον χρήματα τῇ ἀγύρει. fuerunt ergo agyrtæ. Eratoſthenes apud Scholiaſten Euripidis in Hecuba, eam ipſam Athletarum conſuetudinem memorans, vocat ἀγείροντας: σύνηθες, inquit, κύκλῳ περινοστοῦντας ἀγείρειν τὰ διδόμενα, &c. Sed hæc ἐν παρόδῳ.

Scholiaſt. Euripid.

Inuitabant ergo Sophiſtæ ad Declamationem die prodicta; ídque fiebat vel progrãmate, aut libellis ſparſis, vel ij ipſi qui erãt dicturi ædes circumeundo ambiebant, quem ambitum illuſtriùs exponit Syneſius cùm θυροκοπεῖν appellat, quaſi fores omnium adoleſcentium, qui in vrbe eſſent, pultandæ viderétur, ad illas inuitationes obeundas. Autor Dialogi de orator. rem adumbrat, cùm de Baſſo, *Rogare,*

Quando & quomodo inuitabant.
Syneſ. in Dion.
Tacit. de orat.

inquit, *vltro & ambire cogitur, vt sint qui dignentur audire*. Origenes autem contra Celsum consueuisse monet Philosophos καλεῖν ἀπὸ τῆς τριόδου καὶ συνάγειν ἀκροατάς, *vocare de triuio auditores*. Formula quædam inuitationis ponitur apud Arrianum in Epict. δεῦτε καὶ ἀκούσατέ μου. *Venite, & aures mihi dicenti præbete*. Et alio loco hanc ponit, παρακαλῶ σε ἐλθόντα ἀκοῦσαι, *hortor venias ad audiendum*. Nonnunquam missi quoque videntur nuntij, qui Declamationem indicerent. Philostratus in Adriano Sophista, *In spectaculis* φανέντος τοῦ τῆς ἀκροάσεως ἀγγέλου, *cùm nuncius auscultationis fuisset visus, continuò Senatus Equitésque assurgentes in Athenæum conuolabant*.

Arrian. l. 3.

Philostr. l. 2. de vit. Soph.

Porro inuitabant vel in crastinum, vel in diem perendinum. De crastino Themistius orat. 1. *Nouum*, inquit, *atque insolens fortè videatur, philosophum*, χθὲς τι ἀγείροντα ἰωρεῖσθαι, &c. *& pridie cœtum hominum cogere esse visum, & nunc in sublimi throno considere*. Sic adolescens Eliensis, qui orationem de Iouis laudibus erat dicturus, Apollonium Tyaneum inuitauit ἐς αὔριον, *in diem crastinum*, vt est in eius vita. Tribus autem antè diebus id fieri solitum, ponit alio loco Themistius, cùm de Sophista: καὶ θέατρα ἤδη ἀγείρει καὶ πρότριτα ἐπαγγέλλει εἰς τὸ δικαστήριον συνιέναι. *Et theatra cogit, & triduo antè vti in forum conueniant denuntiat*. In perendinum etiam inuitat Hippias ad ἐπίδειξιν apud Platonem, μέλλω ἐπιδείκνυσθαι εἰς τρίτην ἡμέραν ἐν τῷ διδασκαλείῳ, &c. Rogat autem Socratem vt & ipse adsit atque alios secum ducat, quæ omnia φορτικά. Incredibiliter enim gaudebant λαμπροτάτοις θεάτροις, vt D. Chrysosto-

Inuitatio in crastinum aut perendinum diem.

Vita Apoll. L. 4. c. 9.

Themist. or. 16.

Plat. in Hip. maior.

Gaudebant frequentia.

mi verbis vtar, *splendidissimo theatro*, siue audientium multitudine & copia: quod festiuo dialogismo ostendit Epictetus; inducit enim Sophistam cum vno de auditoribus colloquentem, σήμερόν μου πολλῷ πλείονες ἤκουσαν, &c. *Hodie plures me audierunt multo. Sanè permulti, videmur enim fuisse quingenti. Nihil dicis, mille pone auditores. Tot nunquam habuit Dion. Sed vnde istud? Quia doctissime praeceptor eleganti oratione capiuntur*, &c. Itaque destitui corona, Themistius ait rem esse magni mæroris, & ἀτύχημα σοφιστοῦ, & *quandam Sophistæ calamitatem*.

Arrian. l.3. c.23.

Themist. or.1.

Interim cura, & euenti expectatione soliciti cruciabantur Sophistæ, animóque angebantur, dum metuunt, ne non gloriæ respondere possint, & partæ iam existimationi, aut eruditis auribus satisfacere; quòd acrius eorum vitia animaduertebantur, qui præstare omnibus & excellere cupiebant. Verè Apuleius: *Reputet cum animo suo, quantum periculum conseruandæ existimationis hic adeat, qui contemni non consueuit, cùm sit arduum & oppido difficile vel modicæ paucorum expectationi satisfacere*, &c. & paulò pòst: *Meum verò vnumquodque dictum acriter examinatis, sedulò pensiculatis, ad limam & lineam certam redigitis*, &c. Quare Sophista Polemon intuitus gladiatorem sudore perfusum, & in certamine de vita formidantem: οὕτως, inquit, ἀγωνιᾷς ὡς μελετᾶν μέλλων, *ita solicitaris & sudas, vt declamaturus Orator*. Quo modo etiam Plutarchus ait M. Tullium solere περὶ τὸ λέγειν μάλιστα ἀγωνιᾶν. Expressit eam curam Themistius; *Si quis sit orationem habiturus, quam studio impenso &*

Declamaturi solicitudo.

Apuleius l.1. Florid.

Philostrat. in Polem.

Plut. in apophth.

Themist. or.16.

cura elucubrauerit, multásque noctes insomnes ob id traduxerit, ac multa non paucos dies meditatus fuerit, &c. Synesius etiam grauiùs, ait non modò noctes insomnes ductas, verùm & ipsam animam propè ἀποστάλαξαι ὑπὸ φροντίδων, *solicitudine distillasse*, vt Sophista lætum quidpiam, audientibúsque iucundum posset adferre. Itaque libelli autor de oratoribus eleganter, *famam pallentem oratorum* nominauit. *Nec insanum vltra & lubricum forum, famámque pallentem trepidus expe-rior.* Et diuinè S. Hieronymus exponens illa scripturæ verba, Melior est finis orationis quàm principium; *Meliores*, inquit, *sunt in dicendo epilogi, quàm exordium. In his enim dicentis solicitudo finitur, in illo incipit.* Quanquam ne post epilogum quidem metu vacui quidam fuerunt. De Albutio Seneca: *Tristis, solicitus declamator, & qui de dictione sua timeret, etiam cùm dixisset.* Quæ causa est, aiebat Epictetus, quòd *Rhetor se quamuis bene scripsisse intelligat, & quæ scripserit rite commendauisse memoriæ, nec non suauiter pronunciasse, nihilominus est anxius?* Causam refert in immensam laudis cupiditatem. Quam eandem adfert S. Chrysostomus lib. 5. de sacerdot. vbi eosdem cum mari componit vndis agitato. Neque modò Sophistæ, sed eorum etiam causa, metu amici conficiebantur. Iulianus Imperator tota nocte vigilauit, cùm postridie esset dicturus Libanius, quem summa beneuolentia complectebatur, cùm videlicet de euentu illius ἐπιδείξεως foret solicitus.

Synes. in Dion.

Autor Dialog. de orat.

S. Hieron. in c. 7. Eccles.

Senec. præfat. l. 3. contr.

Arrian. in Epict. l. 2.

S. Chrys. l. 5. de sac. c. 4.

De ingressu in publicum auditorium, déque vestitu & cultu Sophistarum. Loti accedebant ad dicendum & veste conspicui. Annulis decori. Quis primus è Sophorum numero sordes in vestitum induxit. Κνυποδησία· *Sophistarum. Alter humerorum neglectus. Vngues ferini. Is squalor index vanitatis irrisus. Quid sapientes de vestitu philosophico senserint.*

CAP. XV.

PROBE instituti comparatíque Sophistæ, tandem aliquando die constituta ad dicendum accedebant, & inprimis loti & nitidi in theatrum auditoriúmque veniebant. Sic enim Synesius declamaturum pingit: ὁ δὲ καὶ λουσάμενος πρὸ τῆς κυρίας, *cæterùm is ante præscriptum diem lotus*, &c. Deducebantur autem eximio comitatu ὁμιλητῶν, *sectatorum*; in quo inerat species quædam minimè contemnenda splendoris & dignitatis, qua de re Libanius: ὅπως δὲ λαμπρῶς ἐπὶ τὸ βῆμα παραπέμπονται, ὅπως δὲ ἀπὸ τοῦ βήματος λαμπρότερον, ἡνίκα ἂν εὐδοκιμήσωσι; *quàm speciosè vero ad suggestum deducuntur? quàm speciosiùs etiam reducuntur, cùm egregiè laudabilitérque dixerint?*

Loti & nitidi.

Synes. in Dion.

Liban. in Progymn.

Honorifica deductio & reductio.

Atque vt locum ipsum declamationis quàm ornatissimum esse cupiebant, ita vt plurimùm

Cultus Sophist.

ipsi culti & amictu specioso decorati, in lucem hominúmque cœtum ingrediebantur. Autores omnium grauissimi id disertè produnt. Arrianus eos ait ἐν κομψῷ στολῇ ἀναβῆναι ἐπὶ τοῦ λβειον, *veste magnificè ornatos in pulpitum ascendere.* Synesius ἐσθῆτι καὶ σχήμασι σοβαροῖς vsos, *veste nimirum & cultu corporis ad superbiam & ostentationem opportuno:* addit rationem, ἵνα θέαμα καλὸν ᾖ, *vt splendidum & iucundum esset spectaculum.* Sic enim audientibus gratiores, & mirabiliores se futuros opinabantur. De iisdem Lucianus: σχηματίζουσι καὶ μετακοσμοῦσιν ἑαυτοὺς εὖ μάλα εἰκότως, *formæ student, & oppidò quàm eleganter se exornant.* Et vt aliquos nominatim citemus, de Adriano, qui Sophisticæ scholæ fuit Athenis præfectus, ita Philostratus: μεγαλοπρεπέστατα δὲ τοῦ Ἀθήνησι θρόνου ἐπεμελήθη. ἐσθῆτα μὲν πλείστου ἀξίαν ἀμπεχόμενος, ἐξηρτημένος ταῖς θαυμασιωτέραις τῶν λίθων. *Magnificentißimè oratorio Atheniensium throno operam dedit, veste pretiosißima indutus lapillis admirabilibus exornata.* Sic Maximus apud Eunapium verè Sophista maximus, στολὴν ἁβροτέραν ἢ κατὰ φιλόσοφον περιεχόμενος, *elegantiore ac molliore quàm philosophum deceret vestitu circunfusus*, in Iuliani palatio volitabat. Viam ad hanc elegantiam, choragiúmque iam præiuerant, illi primi veluti parentes satorésque Sophistarum, quos antiquitas omnium scriptorum monumentis celebrat. Nam Gorgiam & eidem æqualem Hippiam ἐν πορφυραῖς ἐσθῆσι προϊέναι, *tunicis purpureis amictos prodire consueuisse*, autor est Ælianus.

Arrian. in Epict. l. 3.

Synes. in Dion.

Lucian. in fugit.

Philostr. l. 2 de vit. soph.

Eunapius.

Ælian. de var. hist. l. 12.

Quidam etiam haud contenti gloriosa vestium ostentatione, in supellectili & reliquo

familiæ ſplendore, haud minimam exhibere pompam cupiebant. Polemon Sophiſta cùm prodeundũ fuiſſet ex vrbe, ἐπὶ ζεύγους ἀργυροχαλίνου Φρυγίου ζυγὸς ἢ Κελτικοῦ ἐποχεῖτο, *in bigis argenteo fr[illegible]o ornatis Phrygijs Celticiſve quibuſdam vehebatur.*

Philoſtr. in Polem.

Annuli Declamantium.

Declamantes verò habuiſſe grandes annulos, quibus non modò manus, ſed dictio quoque ipſa quodammodo illuminaretur, eſt veri ſimile. Certè Hippiam oſtentauiſſe annulum in Olympiis, quem proprio ipſe artificio eſſet molitus, Cicero, Apuleius, aliíque memorarunt. Athenion Sophiſta prodiit in publicum, χλαμύδα λαμπρὰν ἐκσύρων, καὶ περικείμενος δακτύλιον χρυσοῦν, *ſplendidam veſtem trahẽs, & annulum geſtans aureum*, ait Athenæus. Aurelius Fuſcus Rhetor annulos ex argento ferebat, vt Plinius animaduertit. Quem morem etiam recitantes in Italia tenuere, quorum manus Sardonychatas in dicendo fuiſſe videmus. Notus eſt ille apud Satyricum Declamator, qui *natalitia cum Sardonyche albus*, celſo in pulpito multis audientibus os ſuum oſtentat. Migrauit ea conſuetudo in forum, actoribúſque cauſarum ſplendidæ paraturæ cupidis inhæſit. Itaque negat Poeta æquis animis audiri patronum,

Athen. l. 5.

Plin. l. 32. c. 12.

Perſius Sat. 1.

—— niſi fulſerit annulus ingens.

Iuuenal. Sat. 7.

& qui non habebant, cauſam acturi, commodatò accipiebant:

—— conducta Paulus agebat
Sardonyche, atque adeò pluris quàm Gallus agebat.

Tantum nimirum ad eloquentiæ lucem & dignitatem, in eo ornatu poſitum eſſe putabant. Et quidem oratori ſuo concedit Fabius Quin-

Fab. l. 11. c. 3.

tilian. vt aurea illa luce & ſplendore lapidum manus inſigniant, modò eas tamen ornent potiùs quàm onerent. Quam eandem cauſam fuiſſe puto, cur Sophiſtæ id actionis decus ambierint, præſertim cùm res minimè noua fuerit, ſed vetuſta potiùs, vt eloquentiæ doctrinarúmque amantes viri annulos ferrent. Nam Ariſtoteles δακτυλίοις πολλοῖς φορῶν ἐκαλλωπίζετο ἐπὶ τούτῳ, *annulis ferendis ſe mirificè exornabat*, vt eſt apud Ælianum: quod tanquam inanitatis leuíſque animi indicium Plato redarguere conſueuerat. Socrates item, vt meminit Maximus Tyrius, ἐκωμῴδει σχῆμα σοφιστῶν, *Sophiſtarum amictum & veſtium elegantiam reprehendebat.*

Ælian.l.3. ποικιλ.

Et tamen illi ipſi Philoſophiæ magiſtri bene multi, vel tuendæ exiſtimationis gratia, vel colligendæ auditorum beneuolentiæ, exquiſitiùs ſe ornabant comebántque σοφιστικῶς. Athenæus ſcribit Theophraſtum in peripatum ire ſolitum ad docendum λαμπρὸν καὶ ἐπισκευασμένον, *corporis nitido & exacto cultu.* Lycon apud Laertium adeò fuit huius elegantiæ ſtudioſus, ὡς ἀνυπερβλήτῳ χρῆσθαι μαλακότητι ἱματίων, *vt veſtium incredibili mollitie ac nitore vteretur.* Heraclidem propter floridam inſignémque veſtem quam tulit, non *Ponticum*, ſed *Pompicum* nominabant. Itaque Ephippus comica libertate in Platonicos inuehitur, ὅτι πολυτελῶς ἠσκοῦντο, *quòd ſumptuoſo veſtitu ſuperbirent*, vnúmque ex Academia pingit, in quo liceat veluti Rhetorum noſtrorum imaginem contueri. Adfuit, inquit, Byrſon,

Inſignis cultus Philoſophorum.

Athen.l.1.

Laert.l.5.

—— ἱματίων ἰσομέτροις σχίσμασι

Οἴκῳ τῆς χλανίδος δὲ πεπεσχισμένος

Σχῆ-

Σχῆμ' ἀξιόχρεων.
Tunicæ plicaturis æqua proportione distantibus
Pallio tumido venustè circumamictus
Gestu graui & venerando.

Leonis pellis.

Dio Prusæus Sophista nobilis, quem nominauere Chrysostomum, quiddam etiam insuetum in cultu, neque ab aliis vulgò vsurpatum adhibere voluit: nam λεοντῆν πολλάκις ἐνημμένος ποιεῖσθαι τὴν πρόοδον, *leonina sæpe indutus pelle, in publicum prodiisse dicitur*, dum affectat σεμνότητα κατὰ τὸ σχῆμα, *è corporis amictu venerationem*, vt ait Photius.

Photius.

Affectatæ sordes vestium.

Contrà verò multi è sordibus, & contemptu omnis elegantiæ, gloriolam aucupabantur. Sophista Proæresius cùm esset dicendi gloria princeps, apud Imperatorem Iulianum gratiosissimus, quique etiam Romæ statuam propter singularem eloquentiam fuisset consecutus, tamen inanis καρτερίας æmulator, λεπτὸν ἔχων τριβώνιον καὶ ἀνυπόδητος, *lacerna extrita & obsoleta vtens, & sine calceis*, multas regiones obiuit, & Galliæ niues calcauit, vt refert Eunapius. Idem fecit Isidorus, de quo Damascius ita meminit: ἀνυπόδητος περιιὼν τὴν οἰκουμένην ὡς φασὶ λόγοι ἅπασαν, *nudis pedibus vniuersum propè dicam terrarum orbem circumiit*. Apollonius quoque Tyaneus, quem Itali nominabant σοφιστὴν, illam etiam ἀνυποδησίαν vltro excepit, ad intuentium animos commouendos. Pari modo Socrates ibat ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων, vt testis oculatus ait Xenophon. Id fortè ab illis factum Pythagoreorum imitatione, qui primi sordes in vestibus amauerunt, quasi hominum mollitiem & inanitatem, communésq;

Eunap. in Proæres.

Damasc. apud Photium.

Philostr. in vit. Apoll. l. 1. c. 6.

Xenoph. l. 1. Ἀπομνημ.

Pythagoreorum cultus.

mores vellent arguere. Illos enim ῥυπᾶν ἑκόντας, *squalere sordibus vltro consueuisse*, ait Aristophanes. Quanquam nec Pythagoras, nec qui proximè illum consecuti sunt, laurum ex eo mustaceo petierunt: sed Diodorus quidam Aspendius, cùm ad Pythagoricam disciplinam animum appulisset, primus inusitatum corporis cultum inuexit, cùm ante ipsum, Pythagorei vti solerent λαμπρᾷ ἐσθῆτι, *splendida & eleganti veste*, vt doctissimi viri meminerunt. Hunc deinceps alij imitati quidam. Theocritus:

Theocrit. Idyll. 14.

Τοιοῦτος πρῴαν τις ἀφίκετο Πυθαγορικτὰς
Ὠχρὸς κἀνυπόδατος.

Talis huc nuper peruenit Pythagoricus
Pallidus & nudus pedes.

Stoici & Cynici quales in cultu.

Id institutum postea Zenonij Cynicique arripuerunt, qui non modò in durissimis pedibus & pædore, verùm etiam in trito sordidóque tribonio, sibi vehementer placebant. Illorum fuisse proprium ῥυπόωντα πίνῳ πεπαλαγμένον ἔσθος, *sordibus & illuuie conspurcatam habere vestem*, poeta canit Antipater. Totam rem de illo grege vnus apud Lucianum ita exponit: τὸ γὰρ ἐμὸν σχῆμα τοιοῦτόν ἐστιν, αὐχμηρὸν εἶναι, λάσιον εἶναι, τρίβωνα ἔχειν, κομᾶν, ἀνυποδητεῖν. *Cultus verò meus huiusmodi est, squalidum esse, hirsutum esse, trito palliolo amiciri, promittere comam, sine calceis ingredi.*

Antip. in Anthol.

Lucian. in Cynic.

Ambitiosæ illæ sordes irrisæ.

Id omne machinabantur immensa quadam honoris cupiditate, vt patientiæ laude clari, & rerum omnium humanarum despicientia commendarentur. *Omnem sapientiæ ostentationem de patientia præferunt*, ait grauissimus Tertullianus. Sæpe igitur fuerunt à doctissimis & san-

Tertul. l. de patien. c. 1.

-ctissimis Ecclesiæ patribus irrisi. Laus Galliæ nostræ Hilarius comment. in Psal. *Cernimus nudis Philosophos corporibus algere*, &c. subdit, *Totum hoc inane atque ridiculum est*, &c. S. Chrysostomus eos Sophistas orationis aculeis pungens: *Nullus apud nos ῥάκει περιβαλλόμενος, vili ac lacero panno obtectus per forum ingreditur: ea enim admirabilia esse videntur laboréque multo ac summa ærumna plena, ἔπαινε δὲ παντὸς ἀπεστέρηται, sed indigna tamen sunt quæ laudem mereantur.* Illud idem obijcit Tatian. orat. cont. Græc. *Quid magnum philosophi vestri faciunt? θάτερον τῶν ὤμων ἐξαμβλοῦσι*, &c. *Incedunt altero ex humeris neglecto, capillitium demittunt copiosum, barbam alunt, ὄνυχας θηρίων περιφέροντες, vngues ferinos gerunt.* Sed elegantissimè Sidonius Apollinaris, *Non pallio*, inquit, *aut claua, velut Sophisticis insignibus gloriari, aut affectare de vestium discretione superbiam, nitore pompam, squalore iactantiam.* Quin illi ipsi mutuò se illudebant ea causa. Notum id Antisthenis, qui cùm fractum aliquando pallium de industria in hominum cœtu ostentaret, Socrates qui tum aderat, Ὁρῶ σου, ἔφη, διὰ τοῦ τρίβωνος κενοδοξίαν. *Video*, inquit, *per scissuram pallij tuam vanitatem.* Alio quodam modo rem eandem prodit Ælianus. Socrates cùm videret Antisthenem attritam partem vestis semper in conspectum protendere, *Quin desinis*, inquit, *apud nos teipsum magnificè ostentare?*

S. Hilar. in Ps. 64.
S. Chrys. l. 1. cont. Gentil.
Tatianus orat. contr. Græc.
Sidon. l. 9. ep. 9.
Laert.
Ælian. l. 9. ποικίλ.

Itaque viri sapientes, cùm isti inanissimæ ostentationi eundum esse obuiam putarent, sic à scholis dimittebant adolescentes, vt docerent, neque laceris & sordidis nimiùm vestimentis esse vtendum, neque nimiùm elegan-

Sapientum monita de vestitu.

tibus & delicatis; quæ norma eſt canónque prudentiæ. Qua de re ſic Epictetus: *Cùm adoleſcentem è ſchola dimittimus, monemus* μὴ ταπεινώσῃ αὐτὸν ῥάκη περιπ[illegible]έντα, μὴ ἐπάγῃ κομψὰ ἱμάτια, *ne abiectior appareat indutus laceris, ne nimis delicatis elegantibúſque veſtiatur.* Notauit eandem prudentiam & Suidas; *Philoſophis*, inquit, *fuit curæ veſtem etiam modeſtè induere, quique id negligerent, eos deridebant.* Eſt enim ſimilitudo quædam animum inter & externam ſpeciem, & compoſitum animum decoríque amantem neceſſe eſt curam habere externæ honeſtatis. Quare Ariſtarchum reprehendebat Calliſtratus ὅτι πῶς μὴ εὐρύθμως ἀμπέχεσθαι, *quòd indecora & ſordida veſte vteretur*: quaſi honeſtas illa veſtium πρὸς παιδείας ἥκειν, *ad doctrinarum perueſtigationem* conferret, vt memini dicere Athenæ[illegible]n. Ea ipſa de re multa & præclara docu[illegible] ponit Seneca in Epiſtolis. *Non ſplend[illegible] ne ſordeat quidem,&c.*

Arrian. l. 1.

Suidas.

Athen. l. 1.

Senec. ep. 5.

De tribonio seu Pallio Sophistico. Quis eius color & quomodo à Philosophico discreparet. Αὐθημερινοὶ *& repentini in pallium inuolantes. Quo ritu dabatur pallium Athenis.* Δέχεσθαι τὸν τρίβωνα. Ἐγκεχαμμένοι. *Initiationes &* τελεταὶ *Sophisticæ. Honoris causa tributum Sophistæ nomen.*

CAP. XVI.

SOPHISTAS fuisse palliatos, haud obscurè docet Tertullianus, apud quem ita loquitur Pallium: *De meo vestiuntur & primus informator literarum, & primus edomator vocis, & primus numerorum harenarius, & Grammaticus & Rhetor & sophista*, &c. Græci vocant τρίβωνα ῥητορικὸν, *oratorium pallium*, de quo Damascius apud Photium, λόγοις, inquit, ἐπιδεικνύμενος πρότερον τὸν ἐπὶ ῥητορικῇ τρίβωνα περιθέμενος, *oratione primum specimen edidi, siue publicè declamaui, Rhetoricæ pallium induens.* Subdit Photius: ὥστε ἦν καὶ τρίβων ῥητορικὸς ὡς καὶ φιλόσοφος, *quare pallium fuit etiam oratorium vt & philosophicum.* Sed quæro num aliquod fuit inter vtrumque discrimen? Inprimis haud obscuram dissimilitudinem reperio in colore: nam, vt Grammatici Græci monent, Rhetorum τρίβωνες φοινικοῖ, φαιοὶ δὲ τῶν φιλοσόφων. *Oratorum pallia fuere punicea, subnigra autem philosophorum.* Sed quòd φαιὸν co-

Tertull. de pall. c. vlt.

Photius in Damasc.

Pallium Sophistarum puniceum, fortè & candidum.

tibus & delicatis; quæ norma est canónque prudentiæ. Qua de re sic Epictetus: *Cùm adolescentem è schola dimittimus, monemus* μὴ ἐπιπωῶσῃ αὐτὸν ῥάκη περιπλέντα, μὴ ἐπάγῃ κομψὰ ἱμάτια, *ne abiectior appareat indutus laceris, ne nimis delicatis elegantibúsque vestiatur.* Notauit eandem prudentiam & Suidas; *Philosophis*, inquit, *fuit curæ vestem etiam modestè induere, quique id negligerent, eos deridebant.* Est enim similitudo quædam animum inter & externam speciem, & compositum animum decorique amantem necesse est curam habere externæ honestatis. Quare Aristarchum reprehendebat Callistratus ἐπὶ τῷ μὴ εὐρύθμως ἀμπέχεσθαι, *quòd indecora & sordida veste vteretur*: quasi honestas illa vestium πρὸς παιδείας ζήτησιν, *ad doctrinarum peruestigationem* conferret, vt memini dicere Athenæum. Ea ipsa de re multa & præclara documenta ponit Seneca in Epistolis. *Non splendeat toga, ne sordeat quidem,&c.*

Arrian. l. 2.

Suidas.

Athen. l. 2.

Senec. ep. 5.

De tribonio seu Pallio Sophistico. Quis eius color & quomodo à Philosophico discreparet. Αὐθημερινοὶ *& repentini in pallium inuolantes. Quo ritu dabatur pallium Athenis.* Δέχ τῆ τὸν τρίβωνα. Ἐγκεχαμμένοι. *Initiationes &* τελεταὶ *Sophisticæ. Honoris causa tributum Sophistæ nomen.*

CAP. XVI.

SOPHISTAS fuisse palliatos, haud obscurè docet Tertullianus, apud quem ita loquitur Pallium: *De meo vestiuntur & primus informator literarum, & primus edomator vocis, & primus numerorum harenarius, & Grammaticus & Rhetor & Sophista,* &c. Græci vocant τρίβωνα ῥητορικὸν, *oratorium pallium*, de quo Damascius apud Photium, λόγοις, inquit, ἐπιδημούμενον πρότερον τὸν ἐπὶ ῥητορικῇ τρίβωνα περιθέμενος, *oratione primum specimen edidi, siue publicè declamaui, Rhetoricæ pallium induens.* Subdit Photius: ὥστε ἦν ὁ τρίβων ῥητορικὸς ὡς ὁ φιλόσοφος, *quare pallium fuit etiam oratorium vt & philosophicum.* Sed quæro num aliquod fuit inter vtrumque discrimen? Inprimis haud obscuram dissimilitudinem reperio in colore: nam, vt Grammatici Græci monent, Rhetorum τρίβωνες φοινικοῖ, φαιοὶ δὲ τῶν φιλοσόφων. *Oratorum pallia fuere punicea, subnigra autem philosophorum.* Sed quòd φαιοὶ co-

Tertull. de pall.

Photius in Damasc.

Pallium Sophistarum puniceum, fortè & candidum.

tibus & delicatis; quæ norma est canónque prudentiæ. Qua de re sic Epictetus: *Cùm adolescentem è schola dimittimus, monemus* μὴ ἐπιτρέψῃ αὐτὸν ῥάκη περιπλεχέντα, μὴ ἐπάγῃ κομψὰ ἱμάτια, *ne abiectior appareat indutus laceris, ne nimis delicatus elegantibúsque vestiatur.* Notauit eandem prudentiam & Suidas; *Philosophis*, inquit, *fuit curæ vestem etiam modestè induere, quique id negligerent, eos deridebant.* Est enim similitudo quædam animum inter & externam speciem, & compositum animum decorúmque amantem necesse est curam habere externæ honestatis. Quare Aristarchum reprehendebat Callistratus ὅτι τῷ μὴ εὐρύθμως ἀμπέχεσθαι, *quòd indecora & sordida veste vteretur*: quasi honestas illa vestium πρὸς παιδείας ἐξέτασιν, *ad doctrinarum peruestigationem* conferret, vt memini dicere Athenæum. Ea ipsa de re multa & præclara documenta ponit Seneca in Epistolis. *Non splendeat toga, ne sordeat quidem,* &c.

Arrian. l. 1.

Suidas.

Athen. l. 1.

Senec. ep. 5.

De tribonio seu Pallio Sophistico. Quis eius color & quomodo à Philosophico discreparet. Αὐθημερινοὶ *& repentini in pallium inuolantes. Quo ritu dabatur pallium Athenis.* Δέχεσθαι τὸν τρίβωνα. Ἐγκεχλαμυδῶσθαι. *Initiationes &* τελεταὶ *Sophisticæ. Honoris causa tributum Sophistæ nomen.*

CAP. XVI.

SOPHISTAS fuisse palliatos, haud obscurè docet Tertullianus, apud quem ita loquitur Pallium: *De meo vestiuntur & primus informator literarum, & primus edomator vocis, & primus numerorum harenarius, & Grammaticus & Rhetor & sophista*, &c. Græci vocant τρίβωνα ῥητορικὸν, *oratorium pallium*, de quo Damascius apud Photium, λόγοις, inquit, ἐπιδεικνύμενος πρότερον τὸν ἐπὶ ῥητορικῇ τρίβωνα περιθέμενος. *oratione primum specimen edidi, siue publicè declamaui, Rhetoricæ pallium induens.* Subdit Photius: ὥστε ἦν καὶ τρίβων ῥητορικὸς ὡς καὶ φιλόσοφος, *quare pallium fuit etiam oratorium vt & philosophicum.* Sed quæro num aliquod fuit inter vtrumque discrimen? Inprimis haud obscuram dissimilitudinem reperio in colore: nam, vt Grammatici Græci monent, Rhetorum τρίβωνες φοινικοῖ, φαιοὶ δὲ τῶν φιλοσόφων. *Oratorum pallia fuere punicea, subnigra autem philosophorum.* Sed quòd φαιὸν co-

Tertull. de pall. c. vlt.

Photius in Damasc.

Pallium Sophistarum puniceum, fortè & candidum.

tibus & delicatis; quæ norma eſt canónque prudentiæ. Qua de re ſic Epictetus: *Cùm adoleſcentem è ſchola dimittimus, monemus* μὴ ταπεινώσῃ αὐτὸν ῥάκη περιηρτημένα, μὴ ἐπάγῃ κομψὰ ἱμάτια, *ne abiectior appareat indutus laceris, ne nimis delicatis elegantibúſque veſtiatur.* Notauit eandem prudentiam & Suidas; *Philoſophis*, inquit, *fuit curæ veſtem etiam modeſtè induere, quique id negligerent, eos deridebant.* Eſt enim ſimilitudo quædam animum inter & externam ſpeciem, & compoſitum animum decorique amantem neceſſe eſt curam habere externæ honeſtatis. Quare Ariſtarchum reprehendebat Calliſtratus ὅτι τῷ μὴ εὐρύθμως ἀμπέχεσθαι, *quòd indecora & ſordida veſte vteretur*: quaſi honeſtas illa veſtium πρὸς παιδείας ζήτησιν, *ad doctrinarum perueſtigationem* conferret, vt memini dicere Athenæum. Ea ipſa de re multa & præclara documenta ponit Seneca in Epiſtolis. *Non ſplendeat toga, ne ſordeat quidem,* &c.

Arrian. l. 2.

Suidas.

Athen. l. 1.

Senec. ep. 5.

De tribonio seu Pallio Sophistico. Quis eius color & quomodo à Philosophico discreparet. Αὐθημερινοὶ *& repentini in pallium inuolantes. Quo ritu dabatur pallium Athenis.* Δέχεσθαι τὸν τρίβωνα. Ἐγκεχλαμυδῶσθαι. *Initiationes &* τελεταὶ *Sophisticæ. Honoris causa tributum Sophistæ nomen.*

CAP. XVI.

SOPHISTAS fuisse palliatos, haud obscurè docet Tertullianus, apud quem ita loquitur Pallium: *De meo vestiuntur & primus informator literarum, & primus edomator vocis, & primus numerorum harenarius, & Grammaticus & Rhetor & sophista,&c.* Græci vocant τρίβωνα ῥητορικὸν, *oratorium pallium,* de quo Damascius apud Photium, λόγοις, inquit, ἐπιδείκνυμι πρότερον τὸν ἐπὶ ῥητορικῇ τρίβωνα περιθέμενος. *oratione primum specimen edidi, siue publicè declamaui, Rhetoricæ pallium induens.* Subdit Photius: ὥστε ἦν καὶ τρίβων ῥητορικὸς ὡς καὶ φιλόσοφος, *quare pallium fuit etiam oratorium vt & philosophicum.* Sed quæro num aliquod fuit inter vtrumque discrimen? Inprimis haud obscuram dissimilitudinem reperio in colore: nam, vt Grammatici Græci monent, Rhetorum τρίβωνες φοινικοῖ, φαιοὶ δὲ τῶν φιλοσόφων. *Oratorum pallia fuere punicea, subnigra autem philosophorum.* Sed quòd φαιὸν co-

Tertull. de pall. c.vlt.

Photius in Damasc.

Pallium Sophistarum puniceum, fortè & candidum.

tilian. vt aurea illa luce & ſplendore lapidum manus inſigniant, modò eas tamen ornent potiùs quàm onerent. Quam eandem cauſam fuiſſe puto, cur Sophiſtæ id actionis decus ambierint, præſertim cùm res minimè noua fuerit, ſed vetuſta potiùs, vt eloquentiæ doctrinarúmque amantes viri annulos ferrent. Nam Ariſtoteles *δακτυλίοις πολλοῖς φορῶν ἐκαλλωπίζετο ἐπὶ τούτῳ*, *annulis ferendis ſe mirificè exornabat*, vt eſt apud Ælianum: quod tanquam inanitatis leuíſque animi indicium Plato redarguere conſueuerat. Socrates item, vt meminit Maximus Tyrius, *ἐκωμῴδει σχῆμα σοφιστῶν*, *ſophiſtarum amictum & veſtium elegantiam reprehendebat.*

Ælian. l. 3. ποικιλ.

Et tamen illi ipſi Philoſophiæ magiſtri bene multi, vel tuendæ exiſtimationis gratia, vel colligendæ auditorum beneuolentiæ, exquiſitiùs ſe ornabant comebántque *σοφιστικῶς*. Athenæus ſcribit Theophraſtum in peripatum ire ſolitum ad docendum *λαμπρὸν καὶ ἐπισκευασμένον*, *corporis nitido & exacto cultu.* Lycon apud Laertium adeò fuit huius elegantiæ ſtudioſus, *ὡς ἀνυπερβλήτῳ χρῆσθαι μαλακότητι ἱματίων*, *vt veſtium incredibili mollitie ac nitore vteretur.* Heraclidem propter floridam inſignémque veſtem quam tulit, non *Ponticum*, ſed *Pompicum* nominabant. Itaque Ephippus comica libertate in Platonicos inuehitur, *ὅτι πολυτελῶς ἠσκοῦντο*, *quòd ſumptuoſo veſtitu ſuperbirent*, vnúmque ex Academia pingit, in quo liceat veluti Rhetorum noſtrorum imaginem contueri. Adfuit, inquit, Byrſon,

Inſignis cultus Philoſophorum.

Athen. l. 1.

Laert. l. 5.

—— ἱματίων ἰσομέτροις ὕγμασι
Οἴκῳ τῆς χλανίδος εὖ πεπτωκισμένος

Σχῆ-

Σχῆμ' ἀξιόχρεων.
Tunicæ plicaturis æqua proportione distantibus
Pallio tumido venustè circumamictus
Gestu graui & venerando.

Leonis pellis.

Dio Prusæus Sophista nobilis, quem nominauere Chrysostomum, quiddam etiam insuetum in cultu, neque ab aliis vulgò vsurpatum adhibere voluit: nam λεοντῆν πολλάκις ἐνημμένος ποιεῖσθαι τὴν πρόοδον, *leonina sæpe indutus pelle, in publicum prodijsse dicitur*, dum affectat σεμνότητα κατὰ τὸ σχῆμα, *è corporis amictu venerationem*, vt ait Photius.

Photius.

Affectatæ sordes vestium.

Contrà verò multi è sordibus, & contemptu omnis elegantiæ, gloriolam aucupabantur. Sophista Proæresius cùm esset dicendi gloria princeps, apud Imperatorem Iulianum gratiosissimus, quique etiam Romæ statuam propter singularem eloquentiam fuisset consecutus, tamen inanis καρτερίας æmulator, λεπτὸν ἔχων τριβώνιον καὶ ἀνυπόδητος, *lacerna extrita & obsoleta vtens, & sine calceis*, multas regiones obiuit, & Galliæ niues calcauit, vt refert Eunapius. Idem fecit Isidorus, de quo Damascius ita meminit: ἀνυπόδητος περιϊὼν τὴν οἰκουμένην ὡς φάναι λόγῳ ἅπασαν, *nudis pedibus vniuersum propè dicam terrarum orbem circumijt*. Apollonius quoque Tyaneus, quem Itali nominabant σοφιστὴν, illam etiam ἀνυποδησίαν vltro excepit, ad intuentium animos commouendos. Pari modo Socrates ibat ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων, vt testis oculatus ait Xenophon. Id fortè ab illis factum Pythagoreorum imitatione, qui primi sordes in vestibus amauerunt, quasi hominum mollitiem & inanitatem, communésq;

Eunap. in Proæres.

Damasc. apud Photium.

Philostr. in vit. Apoll. l. 1. c. 6.

Xenoph. l. 1. ἀπομνημ.

Pythagoreorum cultus.

mores vellent arguere. Illos enim ῥυπᾶν ἑκόντας, *squalere sordibus vltro consueuisse*, ait Aristophanes. Quanquam nec Pythagoras, nec qui proximè illum consecuti sunt, laurum ex eo mustaceo petierunt: sed Diodorus quidam Aspendius, cùm ad Pythagoricam disciplinam animum appulisset, primus inusitatum corporis cultum inuexit, cùm ante ipsum, Pythagorei vti solerent λαμπρᾷ ἐσθῆτι, *splendida & eleganti veste*, vt doctissimi viri meminerunt. Hunc deinceps alij imitati quidam. Theocritus:

Theocrit. Idyll. 14.

Τοιοῦτος πρώαν τις ἀφίκετο Πυθαγορικτάς
Ὠχρὸς κἀνυπόδατος.

Talis huc nuper peruenit Pythagoricus
Pallidus & nudus pedes.

Stoici & Cynici quales in cultu.

Id institutum postea Zenonij Cynicíque arripuerunt, qui non modò in durissimis pedibus & pædore, verùm etiam in trito sordidóque tribonio, sibi vehementer placebant. Illorum fuisse proprium ῥυπόωντα πίνῳ πεπαλαγμένον ἔσθος, *sordibus & illuuie conspurcatam habere vestem*, poeta canit Antipater. Totam rem de illo grege vnus apud Lucianum ita exponit: τὸ γὰρ ἐμὸν σχῆμα τοιοῦτόν ἐστιν, αὐχμηρὸν εἶναι, λάσιον εἶναι, τρίβωνα ἔχειν, κομᾶν, ἀνυποδητεῖν. *Cultus verò meus huiusmodi est, squalidum esse, hirsutum esse, trito palliolo amiciri, promittere comam, sine calceis ingredi.*

Antip. in Antholog.

Lucian. in Cynic.

Ambitiosæ illæ sordes irrisæ.

Id omne machinabantur immensa quadam honoris cupiditate, vt patientiæ laude clari, & rerum omnium humanarum despicientia commendarentur. *Omnem sapientiæ ostentationem de patientia præferunt*, ait grauissimus Tertullianus. Sæpe igitur fuerunt à doctissimis & san-

Tertul. l. de patien. c. 1.

ctissimis Ecclesiæ patribus irrisi. Laus Galliæ nostræ Hilarius comment. in Psal. *Cernimus nudis Philosophos corporibus algere*,&c. subdit, *Totum hoc inane atque ridiculum est*,&c. S. Chrysostomus eos Sophistas orationis aculeis pungens: *Nullus apud nos ῥάκει περιβαλλόμενος, vili ac lacero panno obtectus per forum ingreditur: ea enim admirabilia esse videntur laboréque multo ac summa ærumna plena, ἐπαίνου δὲ παντὸς ἀπεστέρηται, sed indigna tamen sunt quæ laudem mereantur.* Illud idem obijcit Tatian. orat. cont. Græc. *Quid magnum philosophi vestri faciunt?* θατέρου τῶν ὤμων ἐξαμβλοῦσι,&c. *Incedunt altero ex humeris neglecto, capillitium demittunt copiosum, barbam aliunt,* ὄνυχας θηρίων περιφέροντες, *vngues ferinos gerunt*. Sed elegantissimè Sidonius Apollinaris, *Non pallio*, inquit, *aut claua, velut Sophisticis insignibus gloriari, aut affectare de vestium discretione superbiam, nitore pompam, squalore iactantiam*. Quin illi ipsi mutuò se illudebant ea caus[a]. Notum id Antisthenis, qui cùm fractum [ali]quando pallium de industria in hominum cœtu ostentaret, Socrates qui tum aderat, Ὁρῶ σου, ἔφη, διὰ τοῦ τρίβωνος κενοδοξίαν. *Video*, inquit, *per scissuram pallij tuam vanitatem.* Alio quodam modò rem eandem prodit Ælianus. Socrates cùm videret Antisthenem attritam partem vestis semper in conspectum protendere, *Quin desinis*, inquit, *apud nos teipsum magnificè ostentare?*

S. Hilar. in Ps. 64.
S. Chrys. l. 1. cont. Gentil.
Tatianus orat. contr. Græc.
Sidon. l. 9. ep. 9.
Laert.
Ælian. l. 9. ποικίλ.

Itaque viri sapientes, cùm isti inanissimæ ostentationi eundum esse obuiam putarent, sic à scholis dimittebant adolescentes, vt docerent, neque laceris & sordidis nimiùm vestimentis esse vtendum, neque nimiùm elegan-

Sapientum monita de vestitu.

tibus & delicatis; quæ norma eſt canónque prudentiæ. Qua de re ſic Epictetus: *Cùm adoleſcentem è ſchola dimittimus, monemus* μὴ ταπεινώσῃ αὐτὸν ῥάκη περιπλέντα, μὴ ἐπάγῃ κομψὰ ἱμάτια, *ne abiectior appareat indutus laceris, ne nimis delicatis elegantibúſque veſtiatur.* Notauit eandem prudentiam & Suidas; *Philoſophis*, inquit, *fuit curæ veſtem etiam modeſtè induere, quique id negligerent, eos deridebant.* Eſt enim ſimilitudo quædam animum inter & externam ſpeciem, & compoſitum animum decorique amantem neceſſe eſt curam habere externæ honeſtatis. Quare Ariſtarchum reprehendebat Calliſtratus ὅτι τοὶ μὴ εὐρύθμως ἀμπέχεσθαι, *quòd indecora & ſordida veſte vteretur*: quaſi honeſtas illa veſtium πρὸς παιδείας ἐξέτασιν, *ad doctrinarum perueſtigationem* conferret, vt memini dicere Athenæum. Ea ipſa de re multa & præclara documenta ponit Seneca in Epiſtolis. *Non ſplendeat toga, ne ſordeat quidem,&c.*

Arrian. l. 1.

Suidas.

Athen. l. 1.

Senec. ep. 5.

De tribonio seu Pallio Sophistico. Quis eius color & quomodo à Philosophico discreparet. Αὐθημερινοὶ *& repentini in pallium inuolantes. Quo ritu dabatur pallium Athenis.* Δέχεσθαι τὸν τρίβωνα. Ἐγκεχλαμυδώμενοι. *Initiationes &* τελεταὶ *Sophisticæ. Honoris causa tributum Sophistæ nomen.*

CAP. XVI.

SOPHISTAS fuisse palliatos, haud obscurè docet Tertullianus, apud quem ita loquitur Pallium: *De meo vestiuntur & primus informator literarum, & primus edomator vocis, & primus numerorum harenarius, & Grammaticus & Rhetor & Sophista,* &c. Græci vocant τρίβωνα ῥητορικὸν, *oratorium pallium,* de quo Damascius apud Photium, λόγοις, inquit, ἐπιδεικνύμενοι πρότερον τὸν ἐπὶ ῥητορικῇ τρίβωνα περιθέμενος, *oratione primum specimen edidi, siue publicè declamaui, Rhetoricæ pallium induens.* Subdit Photius: ὥστε ἦν καὶ τρίβων ῥητορικὸς ὡς ὁ φιλόσοφος, *quare pallium fuit etiam oratorium vt & philosophicum.* Sed quæro num aliquod fuit inter vtrumque discrimen? Inprimis haud obscuram dissimilitudinem reperio in colore: nam, vt Grammatici Græci monent, Rhetorum τρίβωνες φοινικοῖ, φαιοὶ δὲ τῶν φιλοσόφων. *Oratorum pallia fuere punicea, subnigra autem philosophorum.* Sed quòd φαιὸν co-

Tertull. pall. c. vlt.

Photius in Damasc.

Pallium Sophistarum puniceum, fortè & candidum.

lorem dant philosophis, vulgò est quidem verum, sed non in omnibus: candidum enim fuisse pallium Cynicorum, est notum in veterum scriptorum monumentis. Quare D. Gregorius Nazianzenus laudans Heronem philosophum Cynicum & Christianum, tribuit eius pallio colorem angelicum, nimirum λαμπροφορείαν καὶ φαιδρότητα τοῦ σχήματος, *vestitus candorem atque splendorem.* Quin & Rhetoras fuisse candidis vestimentis indutos ex Ammiano suspicari quis posset, quòd Sophistam in epigrammate nominet

S.Greg.Naz. or.23.

Anthol.l.2. 46

Τέχνης ῥητορικῆς δαίμονα λευκοφόρον.

quo sanè ex loco Rhetoribus quidam eum colorem tribuunt. Fortè etiam in modo & compositione pallij fuit diuersitas. Nam Stoicorum & Cynicorum pallium fuit duplex, vt insueta illa effigies, hominum elegantiam illuderet: inuentum id Diogenis, si Laertio credimus, qui τρίβωνα διπλώσας πρῶτος, *pallium primus duplicauit*: in Cratetem id retulisse visus Tertullianus, *Pallio*, inquit, *nihil expeditius, etiam si duplex Cratetis more nusquam vestiendo componitur.* Nominat propterea διπλοΐδα, Antipater in Anthol. διπλάσιον, & aliâs δίπλοον εἷμα σοφοῦ. Hesychius δίβολον χλαῖναν, hoc est διπλῆν, Plutarchus in Erot. διβολίαν. Horatius eleganter *duplicem pannum.*

Tertul. de pall. Dinlvis siue ..olla Philosophor.

——— *quem duplici panno sapientia velat*:

Horat. l.1. ep.17.

id est Cynicus gerens diploida, vt docti interpretantur. Latini vno verbo nominant *abollam.* Seruius in id poetæ principis,

Hæc fatus duplicem ex humeris reiecit amictum:

Virgil. l.5.

duplicem amictum,id est abollam,inquit.Stoico attribuit Iuuenalis:

—— atque audi facinus maioris abollæ.
Stoicus occidit Baream,&c.

Iuuenal.sat.3.

Vbi maiorem abollam, grandius pallium interpretatur Scholiastes, hoc est, altioris philosophiæ pallium, qualem profitebantur Stoici, de quibus agit. Qui in eo conueniebant cum Cynicis, vt sordido & vili pallio vterentur, ad patientiæ laudem & inanium omnium rerum contemptum ostentandum. Apud Hebræos fuit quoque philosophicum pallium, quod illi vocant *Adderethsear*, pilosum & rude pallium, quale fuisse volunt id celebratum Eliæ Vatis, quod Eliseo è sublimi demisit. Gregorius Nyssenus διπλοΐδα nominare videtur, cùm de Samuele meminit.

Philosophicũ pallium Hebræorum.

Greg. Nyss. ep. de Python.

Honestiùs autem amiciebantur eloquentiæ doctores Sophistæ, ferebántque, vt modò aiebam, phœnicei aut purpurei coloris pallium. Athenæus nominat χλαμύδα λαμπρὰν, *splendidam vestem*, Eunapius aliique τρίβώνιον: Laertius in Bione σχολαστικὴν ἐσθῆτα, *scholarem vestem*: in iure dicitur generatim *habitus philosophiæ*, de quo est Imperatoria lex Cod. Theodos. in hæc verba: *Reddatur vnusquisque patriæ suæ, qui habitum philosophiæ indebitè & insolenter vsurpare cognoscitur.* Hoc opinor Dominorum Edictum quorundam hominum temeritatem coercet, & importunam audaciam, qui sine eruditione & facundia pallium Sophisticum aut Philosophicum arripiebant, vt in doctorum hominum ordine censerentur: quod notat Epictetus

Cod. Theod. de med. & prof. l. 7.

Arrian. l. 4.
Repentini Sophi.

apud Arrianum: *Multi*, inquit, εὐθὺς ἀναλαβόντες τρίβωνα, καὶ πώγωνα καθέντες, φασὶν, ἐγὼ φιλόσοφός εἰμι. *Statim arripientes pallium, & barba promiſſa, ſe oſtentantes inquiunt, Philoſophus ego ſum.* Aliâs nominat eoſdem, *Adonidis hortos*, qui externam habeant ſpeciem, fructum nullum; Gregorius Nazianzenus αὐθημερινοὺς σοφοὺς, *vnius diei momento exortos*; aliâs σχεδίους, *repentinos*; Iſócrates νεωστὶ ἀναφυομένους, fungino veluti genere nocte vna enatos. Sed fuit tempus aliquando, cùm Sophiſticum pallium nemo impune ferre potuit, niſi priùs initiatus, níve illi quorum interfuit, id ius & autoritatem de more tribuiſſent. Quod Olympiodorus ſic apud Photium commemorat: λέγεται δὲ περὶ τοῦ τρίβωνος, ὡς οὐκ ἐξῆν κατὰ τὰς Ἀθήνας περιβάλλεσθαι αὐτόν τινα καὶ μάλιστα ξένον, ᾧ μὴ ἡ τῶν σοφιστῶν γνώμη ἐπέτρεπε, καὶ αἱ κατὰ τοὺς σοφιστικοὺς νόμους τελεταὶ ἐβεβαίουν τὸ ἀξίωμα. hoc eſt, *De Pallio quoque Sophiſtico memoriæ prodidit, nemini (præſertim vero externo homini) Athenis id geſtare licuiſſe, niſi Sophiſtarum ſuffragio eius geſtatio illi conceſſa, dignitáſque iſta Sophiſtarum legum ritibus eſſet confirmata.*

S. Greg. Naz. or. 29.
Iſoc. cont. Soph.
Photius.
Solennis pallij conceſſio.

Ritus autem Sophiſtici fuere multi, in ea veluti inauguratione: ſed vnus communis omnium, qui in Græciam eruditionis cauſa veniebant, ſeu parui, ſeu grandiores fuiſſent; nimirum *ad publicum balneum deductio*; quam ſubijciunt ante oculos tum ex Olympiodoro Photius, tum verò copioſè doctiſſimus Gregorius Nazianzenus, cuius ope atque ſtudio, liberatus fuit balneari illa pompa, alioqui permoleſta S. Baſilius: tanta fuit etiam in adoleſcente

Balneatis pompa.
S. Greg. Naz. or. 20.

eximiæ virtutis & modeſtiæ veneratio. Rem eandem memorat Eunapius Sardianus in Proæreſio. Lotus igitur publicis in balneis adoleſcens, variéque iactatus, pallium tandem eorum Sophiſtarum autoritate capiebat, qui tum Athenis eloquentiæ præeſſent, quibus ille haud exiguam pecuniarum vim donabat. Hoc dicebatur δέχεσθαι τὴν τοῦ τρίβωνος ἀξίαν, vel, vt alij legunt, ἐξουσίαν apud Photium, vel, vt ait Gregorius Naz. λαμβάνειν τὸν τρίβωνα, *ſophiſticum pallium induere.* Qui hunc ordinem fuiſſent conſecuti, ſeu Scholaſtici forent eloquentiæ appetentes, ſiue iam ad docendum idonei, legitimi nominabantur & ἐγγεγραμμένοι. Quò reſpexit Antidotus Comicus in fabula cui nomen Protochorus, vbi quendam de Sophiſtis paraſitantibus ita loquentem inducit:

Initiati & legitimi.

Aſcriptitij.

Κατὰ τὴν στάσιν δὴ στάντες ἀκροᾶσθέ μου,
Πρὶν ἐγγεγράφθαι καὶ λαβεῖν τὸ χλαμύδιον.
Veſtro quiſque loco audite me priuſquam
In hunc ordinem aſcribamini & induatis pallium.

Illud ἐγγεγράφθαι ſat apertè innuit, velut deſcribi illos conſueuiſſe, & referri in album. Hinc apud Philoſtratum, ἐν σοφοῖς γράφεσθαι. Sic poëta vetus apud Athenæum vocat διαλεκτικοὺς τρεῖς τῶν παρεγγεγραμμένων, *dialecticos tres falſo inſcriptos,* hoc eſt, non legitimos & initiatos. Et Themiſtius obſcuros ait Sophiſtas παρεγγράφοντας ἑαυτούς, *qui ſe ipſi adſcribunt*; quod non inuitus ad hanc conſuetudinem retulerim. Fuere aliæ quædam initiationes, & ſacra veluti Sophiſtica, conſuetæque τελεταί, quibus ad eam artem adiungebantur. Quod expreſſit in Eu-

Philoſtr. in Dionyſ.

Athen. l. 4.

Themiſt. or. 1.

Teletæ Sophiſticæ.

Plato in Euthyd. thydemo Socrates, vbi duos ait Sophistas Cliniam adolescentem expiare, mox sacris initiaturos: Quare puta, inquit, ô Clinia, τὰ πρῶτα τῶν ἱερῶν ἀκούειν τῶν σοφιστικῶν, *primas quasdam sacrorum Sophisticorum ceremonias celebrari*. Sic apud Athenæum, ὁ μὲν Πρόδικος Θηραμένην μαθητὴν ἐπιπλέστ, *sacris Sophisticis Prodicus discipulum suum imbuit Theramenem.* *Athen. l. 5.* Æschines quoque Socraticus Telaugen philosophum irridet πλάσαντα τὸν ῥήτορα, *quòd Rhetorem quendam initiasset.* Plutarchus item facit mentionem τῆς πλετῆς κατηργμένης φιλοσοφίας ἐν τῶν πρώτων καθαρμῶν, καὶ θορύβων, *mysteriorum philosophiæ primarúmque lustrationum ac tumultuum*. Vbi καθαρμοὺς ἐν θορύβοις nominans, respicere videtur ad pompam illam balnearem Atheniensium, de qua superiùs diximus. Eodem fortè collineat Zacharias Scholasticus cùm Sophos principes nominat μυσαγωγούς, initiationum præsides & veluti quosdam Hierophantas.

His perfectis initiorum solennibus ceremonijs, pallium Sophisticum induebāt: quod facetus innuit Aristophanes vna in fabula non semel, apud quem huiusmodi πλεταὶ obit Socrates Strepsiadem initians, quem primùm iubet considere ἐπὶ τὸν ἱερὸν σκίμποδα; tum ei coronam imponit; mox εὐφημεῖν monet, dum precatur Deos; tandem iubet deponere θοιμάτιον *vestem*, quod fieri solitum ἐπὶ τῶν μυουμένων τὰ μυστήρια vetus ait Scholiastes. De quadam eorum veste, qui ad studia initiabantur, meminit Eunapius, apud quem diuini senes dant Sosipatræ τὴν στολὴν τῆς ἐσθῆτος ἐν ᾗ ἐτελεῖτο,

Aristoph. ἐν Νεφέλ.

Eunap. in Aedes.

amictum in quo sacris studiisque initiata fuerat. Et vt est in Concilio Trullano, στολὰς διαφόρους τινὰς ἐνδύοντα τῶν μαθημάτων ἀρχόμενοι. quod Patres fieri vetuerunt, vt etiam animaduertit Zonaras in Can. 71.

Cæterùm cum pallio dabatur ius ferendi nominis, & quidam satis eloquentia, & varia eruditione imbuti, honoris causa, in numerum Sophistarum cooptabantur, quod Græci vocant προσρηθῆναι σοφιστήν. Quod dixi honoris causa tribui appellationem eam solere, è Philostrato liquidò possit intelligi, vbi de Æliano memorat: *Oblato*, inquit, *sibi ab ijs, qui huiusmodi titulos conferre solent, Sophistæ nomine, non elatus animo est, nec arrogantem tumidámque superbiam concepit*, ὑπὸ τοῦ ὀνόματος, οὕτω μεγάλου ὄντος, *ex tanti nominis honore & dignitate, quin potiùs cùm suas ipse vires expendisset, eásque declamatoriæ palæstræ impares iudicasset, animum ad scribendum appulit.* Sed de Pallio & initiatione Sophistarum hæc satis: nunc quod erat institutum, de ἐπιδείξει & publica declamatione prosequamur.

Ius ferendi nominis.

Philost. l. 2. de vit. Soph.

Qualis fuerit publicè declamantium Sophistarum actio. Salutatio, & conciliatio beneuolentiæ. Sophistarum εὔσχημον. ἐπιχορεύειν *in oratione &* κροαίνειν. *Eorundem* ὁρμή. ἀκμάζειν, πηδᾷν, βακχεύειν, κορυβαντιᾷν. *Quid sit* ἀγὼν *in re Sophistica. Tribuebant sibi* ἐνθουσιασμόν, *seu diuinum afflatum in dicendo. Pleraque autorum loca emendata, illustrata.*

CAP. XVII.

Salutatio.

CVM in sedem oratoriam conscendissent, læto vultu atque gestienti, & vt plurimùm arrogantiæ notis insignito, inprimis eum, qui principem inter auditores locum habebat, quadam honoris testificatione salutabant. Id perspicuè docet Themistius in hæc verba, οἱ μὲν ὅταν παρέλθωσιν εἰς τὸ τῶν Μουσῶν θέατρον, &c. *Illi cùm in Musarum theatrum prodeunt, faciunt verò id aßiduè ac sæpiùs, arrident vobis ac blandiuntur, atque eum circumplexi salutant, qui principem inter spectatores locum habet.* De blanditijs ad emerendam omnium beneuolentiam adhibitis, planum est, id studiosissimè ab illis factum, cùm id vnum spectarent, vt placerent: sed præsertim in Panegyricis, de quibus ita Fabius: *In Panegyricis petitur audientium fa-*

Themist. or. 6.

Conciliatio.

Fabius l.3.c.8.

uor, vbi emolumentum non in vtilitate aliqua, sed in sola laude consistit. Verùm vt eorum in agendo & pronunciando rationem explicemus, Græcos ferè omnes singulari & eximia quadam venustate egisse, omnis omnium ætatum memoria significat. Vnde Græcos Iuuenalis eleganter, *nationem comœdam* indigitauit, velut idoneam ad agendum, & ad theatri venustatem accommodatam. In scholis autem, cùm diuturna & quotidiana propè exercitatio meditatióque accessisset; dici vix potest, quàm parati in mediam lucem polítique venirent. Sanè etiam tacentes poterant audientium beneuolentiam captare, διὰ τὸ εὔσχημον: quod Alexandro Sophistæ contigisse meminit Philostratus. Nam cùm Athenis declamationem haberet publicam, ad eloquentiæ pompam & ostentationem, adeò elegans & concinnus Atheniensibus visus est, ὡς καὶ βόμβον διῆλθεν αὐτῶν, ἔτι σιωπῶντος ἐπαινεσάντων αὐτοῦ τὸ εὔσχημον, *vt adhuc eo tacente, fit admurmuratio exorta omnium laudantium eius gestus modestiam.*

Philostr. de vit. Soph.

Atque vt partitè quidpiam enuntiem, duo notanda mihi videntur actionis genera, quibus Sophistæ vt plurimùm vterentur: quædam fuit remissa, commotionis quædam plena & contentionis. In priori genere, delicatum gestum adhibebant & exquisitum, ad tenendos, vnà cum flosculis, & pulchritudine orationis, audientium animos, & suauitate perfundendos. Scopelianus Sophista eximius διελέγετο ἀπὸ μὲν τοῦ θρόνου ξὺν ἁβρότητι, *è suggestu delicatè disserebat*, vt in eius vita proditur. Tum

Duplex genus actionis.

Delicatus Soph. gestus.

Idem in Scopel.

verò ab initio frons explicata, ridentes oculi, & iucunda volubilitate blandientes, os dulci pictum gelasino, totus vultus auditoribus delitias faciebat. Is quem modò nominabam Sophista, prodijt vulgò ad dicendum αἰθρίῳ τῷ προσώπῳ, *læto & soluta facie*, ait Philostratus, διαπραΰνων τῇ τοῦ εἴδους εὐθυμίᾳ, *placidæ frontis statu coronam demulcens.* Idem de Polemone, qui plurimum apud Imperatores Romanos eloquentiæ nomine potuit, παρῄει μὲν ἐς τὰς ἐπιδείξεις διακεχυμένῳ τῷ προσώπῳ, *diffuso hilarique vultu*, ad specimen eloquentiæ faciendum accedebat. Atque vt florido amœnóque dicendi genere exultabant, sic & ipse liberior gestus quodammodo sese fundebat: quod Eunapius dicit ἐπιχορεύειν τοῖς λεγομένοις. Nam de Proæresio Imperatoris donationem celebrante, sic ait: ὁ δὲ τοῖς λεγομένοις ἐπεχόρευεν, ἐπιδεικνύμενος, εἰς τὴν ὑπόθεσιν. Doctus Interpres vertit non optimè hoc modo, *demum exiliuit vbi perorasset, posteaquam arrepto themate specimen sui exhibuisset.* Mens Eunapij & sententia hæc est: *exultabat in oratione, in eo argumento sese magnificè ostentans.* Cùm ἐπιχορεύειν dicit, videtur respicere ad id quod paulò antè posuerat, Προαίρεσιος ὥσπερ ἵππος εἰς πεδίον κληθεὶς, vt equo similem oratorem esse velit, qui in libero spatio exultet. Sic Philostratus Polemonem eximium eloquentiæ doctorem dicit, κροαίνειν ἐν τοῖς τῶν ὑποθέσεων χωρίοις οὐδὲν μεῖον τοῦ ἡρωϊκοῦ ἵππου, *heroici equi more, in certis causarum locis gressus glomerare* Quæ mihi effigies non modò liberum orationis cursum, verùm etiam lætum, magnificum, & gestien-

Idem in vit. Polemon.

Eunap. in Proæres.

Quid ἐπιχορεύειν in dicendo.

Philost. in Polem.

rem quodammodo gestum videtur exprimere. Tatianus Assyrius fractos gestus atque molliores illis attribuit: nam Crescentem notans è Cynico tribonio Sophistam, *Vidi quendam*, inquit, ἁβρυνόμενον σφόδρα καὶ παντοίως διακλώμενον, καὶ τοῦτο μὲν τοῖς ὀφθαλμοῖς μαρμαρύσσοντα, τοῦτο δὲ τῇ χεῖρε λυγιζόμενον, *perquam delicatè se iactantem, & varijs modis luxuriantem, dum partim oculis micat, partim manibus gesticulatur.*

Alterum genus actionis fuit Sophistarum, cùm feruidiùs contentiúsque agerent: quod apud Græcos est in oratione ἀκμάζειν, *cum vigore agere*. Philostratus etiam dixit pro eodem πνεῖν, *grandiùs spirare.* Idque fiebat, cùm oratio haberet ὁρμὴν *impetum*, quem addidisse Gorgiam orationi ferunt: quo tempore exiliebant, supplodebant, femur quatiebant, toto corpore commouebantur. Polemonem solitum ait Philostratus ἀναπηδᾶν τοῦ θρόνου παρὰ τὰς ἀκμὰς τῶν ὑποθέσεων, *è sede in causarum vigore exilire*: tantum in eo erat ὁρμῆς. De Scopeliano idem autor ita scribit, *Vt sese atque auditores suscitaret*, τὸν μηρὸν θαμὰ ἔπληττεν, vertunt, *sibi femur subinde plectebat*. Plectere femur habet fortè aliquid mysterij quod non intelligo: dicerem ego simpliciùs, *quatere* aut *ferire*. Arrisit eadem vox Interpreti, in Iconibus Philostrati in Como, *Nam dextera contractis digitis subiectam sinistram ad cauum plectit*, in Græco est τὴν ἀριστερὰν πλήττει. Sed hoc obiter. Ijdem Sophistæ soliti in grauioribus causis σείεσθαι καὶ βακχεύειν, corpore omni concuti & propè bacchari: quod in trophæis Medicis celebrandis, ei quem

Ἀκμάζειν in dicendo.

Gorgiæ ὁρμή.

Βακχεύειν.

paulò antè nominaui, Scopeliano euenire consueuisse, prodit eius vitæ scriptor. Eandem ipsam ὁρμὴν exponens alio in loco Philostratus, ait ἐῤῥῶσθαι πρὸς τοὺς ἀγῶνας, *in declamationibus valentiùs vehementiúsque agere*. Ponam eius locum, ne fraudi sit adolescentibus, quòd Interpres versione illum sua deformarit. Sic verò habet de Adriano Sophista, *Cùm seuerus hunc calumnijs afficeret, vt in sophisticis causis ἐκβακχεύοντα debacchantem*, διὰ τὸ ἐῤῥῶσθαι πρὸς τοὺς ἀγῶνας. vertunt, *quippe cùm in certamine aciéque forensi præpolleret*, malè: ἀγὼν enim in historia Sophistica vt plurimùm est ἐπίδειξις siue *declamatio*, & ἀγωνίζεσθαι *declamare*: hinc Sophistæ nominati ἀγωνισταὶ λόγων *declamatores*, & προαγῶνες *prælusiones oratoriæ*. Quod quia non fuit à plerisque animaduersum, futiles habent nonnunquam, & etiam falsas Græcorum autorum versiones. Plutarchus ita sumit lib. de audit. *qui*, inquit, *ad singulas syllabas differentium acclamat, is plerumque* οὐδὲ αὐτοῖς ἀρέσκει τοῖς ἀγωνιζομένοις, ἀεὶ δὲ λυπεῖ τοὺς ἀκροωμένους. vertit Xylander, *ne ipsi quidem probatur actori*, si actor dici is potest, qui publicè in auditorio, cœtu erudito audiente differit & declamat: rectè, nam de huiusmodi agit Plutarchus: sed maluissem ego quidem τοῖς ἀγωνιζομένοις vertere *dicentibus, differentibus, publicè orantibus, aut recitantibus aut declamantibus*, qui paulò pòst διαλεγόμενοι ἐν ἀκροάσεσι dicuntur. Sic D. Basilius Libanij μελέτην siue ἐπίδειξιν, publicè institutam ad ostentationem eloquentiæ sæpe vocat ἀγῶνα. Et apud Philostratum in Philagro ἀγωνίζεσθαι

ὑποθή-

Philostr. de vit. Sophist.

Ἀγὼν in ro Sophistica quid sit.

Plutarch. περὶ τοῦ ἀκου.

S. Basil. ep. ad Liban.

ὑπόθεσιν, *controuersiam declamare.* Doctus Interpres orationum Aristidis hoc non vidit: nam ille Sophista cùm osten·lere vellet, se & priuatas habuisse declamationes, & publicas ἐπιδείξεις, ita loquitur: ἐν μὲν τοῖς ἰδίᾳ συνουσίαις σπουδάζουσιν οὐκ ἀγωνιζόμενον μόνον παρέχων ἐμαυτόν, ἀλλὰ καὶ παραδεδεγμένα ἐπιεικῶς, &c. vertunt, *Quin & apud eos qui priuatim agere mecum cupiebant, non decertaui modò, sed & ea,* &c. Par lapsus in Isocrate, qui orat. contr. Sophist. ait eos qui infirmioris sunt ingenij, ἀγωνιστὰς ἀγαθοὺς ἢ λόγων ποιητὰς οὐκ ἀποτελεῖν, *neque orare bene posse, nec orationes scribere:* quod paulò pòst commutatis verbis dicit λόγους λέγειν & συνθεῖναι: vertunt autem hîc malè ἀγωνιστὰς ἀγαθούς, *qui dextrè in rebus gerendis versentur.* Hæc ad illustrandam Sophistarum historiam, non aliena penitus ab hoc loco videbantur: sed pergo de actione dicere. Vehemens in dicendo contentio Sophistis aliquando vocem & spiritum interclusit. Sanè Philager cùm Aristogitonem exhiberet, in conuentu Atheniensium Demosthenem accusantem, tanto impetu est elatus, vt iracundiæ vis pectus opplens, séque in fauces opere nimio insinuans, vocem & orationem præcluserit: ἐσβέσθη, inquit Philostratus, τὸ φθέγμα ὑπὸ τῆς χολῆς. Hinc Themistius suo more Sophistas vrgens atque insimulans, eos ait κορυβαντιᾶν καὶ ἐξίστασθαι, *fanaticos agere & veluti de statu mentis deijci.* Et Ioan. Tzetzes eosdem homines vocat θεάζοντας ῥήτορας, *fanaticos oratores.* Consimili modo Socrates in Amoris laude, more Sophistarum dithyrambis vtens, à Platone in

Aristid. to. 3. or. vlt.

Philostr. in Philagro.

Themist. or. 1. Κορυβαντιᾶν.

Tzetzes in fine oper.

Phædro dicitur πολλάκις νυμφόληπτος, *ſæpe lymphatus*, vt animaduertit Halicarnaſſeus Dionyſius. Quæ cauſa etiam fuit, cur Nicetes Rhetor dictus ſit habere ἰδέαν ὑπόβακχον, *formam quandam orationis bacchantis & quodammodo furentis*. Eodem, meo iudicio, intuens Theſeus apud Euripidem, ſic ait:

Dionyſ. Halic. ep. ad Pomp.

Euripides.

Βάκχευε πολλῶν γραμμάτων τιμῶν καπνούς.

Bacchare multarum literarum colens fumos.

Illum orandi modum ſæpe affectabant Sophiſtæ, vt ingenij & naturæ præſtantiam oſtenderent, & diuinitus afflati, & tanquam ἐνθουσιασμοῦ loqui viderentur; in quo dignitatem & maieſtatem quandam ineſſe putabant. Dionyſius Lõginus ait quoſdam ἐνθουσιαστικῶς ἐκπνεῖν καὶ οἱονεὶ φοιβάζειν τοῖς λόγοις, *afflatu quaſi diuino grande quiddam atque magnificum ſpirare, & vatum more furentium incitari dicẽdo.* Plato quoque πολιτικοὺς, non minùs quàm poëtas, vult θείους τε εἶναι καὶ ἐνθουσιάζειν, ἐπιπνόους ὄντας καὶ κατεχομένους ἐκ τοῦ θεοῦ, ὅταν κατορθῶσι λέγοντες πολλὰ καὶ μεγάλα πράγματα, *eſſe diuinos, diuino inſtinctos numine & à Deo penitus occupatos, cùm feliciter multa & præclara dixerint.* Calliſtratus in Ecphraſ. in Bacch. Stat. οὐ ποιητῶν γὰρ καὶ λογοποιῶν μόνον πνέονται τέχναι ἐπὶ τὰς γλώττας ἐκ θεῶν θειασμοῦ πεσόντος. *Non poëtarum tantùm & Rhetorum ſermoniſque opificum artes in linguas ſpirant, cùm diuinus à Dijs afflatus incidit.* Hinc Sophiſtis acclamari ſolitum in declamationibus, θείως, diuinè illos dicere. Excellentem illam in agendo vim & afflatum, Sophiſtæ Proæreſio tribuit Eunapius. Proæreſius, inquit, ad alteram orationis partem tranſit, ἐνθουσιῶν γὰρ καὶ πηδῶν, & ve-

Φοιβάζειν.

Longin. περὶ ὕψ.

Ἐνθουσιάζειν.

Plato in Menon.

Eunap. de vit. Soph.

lut concepto intus numine incitatur. Philostratus ait quoque Æschinem θεοφορήτῳ ὁρμῇ, *diuini numinis afflatu*, pronunciare solitum, ὥσπερ οἱ τοῖς χρησμοῖς ἀναπνέοντες, *perinde ac qui cœlesti spiritu incitati fundunt oracula*. Nec ferenda videtur eorum hominum vanissima, & superba iactatio, qui hunc sensum diuinitatis sibi attribuebant. Interrogatus à Telesino Consule Romæ Apollonius, quænam eius foret sapientia: θειασμός, inquit, *à diuino afflatu proueniens*. Sic Iamblichi θειασμὸν memorat Eunapius. Quare non secus ac poëtæ, sibi compleri Musarum numine pectus aiebant, & visis mirabilibus excitari. Quo in genere leuiculus sanè Themistius, qui cùm Platonem inuocasset, vt Philosophorum Deum, & eum Iouis comitem auditurum vota dixisset, subdit: *Imò iam audiuit potiùs*, ἰδοὺ γὰρ αἰσθάνομαι, ὦ μακάριοι, τὸ στῆθος ὑποπιμπλάμενος, &c. *ecce enim, viri optimi, pectus mihi impleri sentio, ac mihi repentè vndiquaque in animam confluunt pulcherrimæ rationes*, &c. Et in alia quadam oratione; Quanquam dum ego ea aggredi atque attingere volo quæ in Imperatore reperiuntur, mirum quiddam in me atque inusitatum experior, διανοίγεται γάρ μοι τὸ στῆθος, &c. *Etenim pectus mihi, & cor aperitur, & pellucidior animus*, &c. De hac re magnificè quadam in oratione gloriatus est Aristides, cùm diceret ἱερὸν καὶ θεῶν πῦρ τὸ ἐκ Διός, *Iouis sacrum & diuinum ignem* occupare dicentis animum ab eóque mirificè agitari: *Nam postquam*, inquit, *diuinus ignis accessit, & per currum, quod dicitur (quales à poëtis tribuuntur Musis currus) corusca-*

In vit. Apoll. Θειασμὸς Soph.

Themist. or. 1.

Idem or. 14.

Aristid. or. de Paraphtheg. Iouis ignis in Soph.

uit, & oratoris animum instar potionis alicuius ex Apollinis fontibus delatæ possedit. mox & calore illum & contentione cum animi serenitate implet, &c. Irridentur huiusmodi Enthusiastæ à Longino:

[Longin.]

πολλάκις ἐνθουσιᾶν ἑαυτοῖς δοκοῦντες οὐ βακχεύουσιν, ἀλλὰ παίζουσι, *cùm vulgo sibi videantur ceu dio afflati numine, non bacchantur, sed nugantur pueriliter.* Sed hactenus de actione; nunc pronunciationem videamus.

De pronunciatione Sophistarum & vocis in declamando flexione. Tria maximè in eo genere notata. Quid Rhythmus linguæ. ψελλισμός. *Balbuties. Plasma.* λαρυγγίζειν *de Sophistis usurpatum.* λαρυγγιᾶν, λαρυγγίσματα. *Eorundem Tragacantha,* ληκύθιον, περιβα-γωγάς. *Canius in dicendo & tinnula declamatio. Id olim Asiaticorum proprium. Tatianus, Plutarchus, alij emaculati, illustrati.*

CAP. XVIII.

OMNINO dulcem quendam, & delicatum pronunciandi modum, Sophistæ in publica declamatione sectabantur, quòd ea res iuuaret plurimùm, ad eam quam intuebantur audientium voluptatem, animósque titillandos. Videbant quosdam mirabiliter ea ratione placuisse, & bonam

audientium gratiam, & nonnunquam etiam famam & honores consecutos. Pollux quidem Sophista Naucratites, cùm audiente Cõmodo Imperatore declamationem instituisset, cùm multi purpurei Dynastæ adessent, & lectissima hominum corona, omnes μελιχρᾶ τῇ φωνῇ εἵλκυσε, mellitæ vocis incredibili quadam suauitudine, & exquisita pronunciatione deliniuit. Itaque illi Commodus regia munera donauit, & docendæ eloquentiæ prærogatiuam Athenis concessit. Hinc Rhetores quidam nominati ἀηδόνες, *luſciniæ*, & quod de Æliano dicitur, μελίφθογγοι & μελίγλωσσοι, & *Neſtores*, & talia plurima, quæ suauiloquentes oratores commendent. Omnes igitur eò collineabant, vt quàm suauissimè & dulcissimè dicerent, & de singulis dici potest quod de Recitatoribus Latinis poëta: —— *vocem*

Eliquat, & tenero ſupplantat verba palato.

Philostr. de vit. Soph.

Vox mellita Soph.

Perſ. Sat. 1.

Diximus hac de re multa in nostris Vacationibus Autumnal. & disertè pronunciationem Sophistarum illustrauimus: quo fit vt hîc breuior sim futurus.

Sic autem animaduerto, ab autoribus variè tonum Sophisticum & pronunciandi modum exprimi: & præsertim tria quædam fuisse, quæ diligentissimè & studiosissimè consectarentur, *linguæ* ῥυθμὸν, ἠχὼ τοῦ φθέγματος, *ſeu vocalitatem ſuauem & ſonoram*, & ᾠδὴν, hoc est *cantum*. Est enim in pronunciando, certa quædam linguæ moderatio, quam Philostratus ῥυθμὸν τῆς γλώττης appellat, eámque eximiam fuisse monet in Phauorino; qua singulari ob-

Linguæ ῥυθμός.

lectatione animos audientium tenebat. Sanctiſſimus Ambroſius de pronunciatione diſputans, *rhythmum affectare ſcenicum* dixit, cui *vocem plenam ſucci virilis* opponit. Quo ferè ſenſu de Sophiſtis loquens Ariſtophanes, eos ait ἐγγλωττοκτυπεῖν. Lemnius Rhetor vocat κτύπον τῆς γλώττης, Tatianus vir eximiè doctus τῶν Ἀθηναίων ψελλισμούς, & obijcit orantibus Sophiſtis, quòd is modus pronunciandi multùm à communi ratione differret. Verba illius hîc ponam, quòd non ſatis commodè ab Interprete mihi reddita videantur: τί γὰρ ἄνθρωπε τῶν γραμμάτων διαρτύεις τὸν πόλεμον; τί δ' ὡς ἐν πυγμῇ συγκρούεις τὰς ἐκφωνήσεις αὐτῶν διὰ τῶν Ἀθηναίων ψελλισμῶν, δέον σε λέγειν φυσικώτερον; quæ vertenda ſic puto: *Cur, mi homo, in literas bellum inſtruis? cur velut in lucta & contentione, earum ſonum collidis, Atticæ pronunciationis affectatione, cùm potiùs naturali te modo loqui oporteat?* Eos ψελλισμούς dixere quoque Latini *balbutiem linguæ*, quæ videlicet ad faciendas ſit delitias comparata. Elegantiſſimè D. Hieronymus, *Non delumbem matronarum ſaliuam delicata ſecteris, quæ nunc strictis dentibus, nunc labijs diſſolutis, balbutientem linguam in dimidiata verba moderantur.* Hinc apud Horatium, *balbutire Scaurum*, hoc eſt delicato quodam ſono vocis appellare. Simile eſt quod ſeuero carmine pungit Perſius, *tenero palato ſupplantare verba*; quod fœmineum oris ſonum delicatulúmque redolet & in graui hominum cœtu exploditur. Eruditiſſimus Nazianzenus Gregorius βλακεύματα nominat & λυγίσματα, *delitias, & vocum flexiones*, quas vir ille magnus cùm Athenis

L. 1. offic. c. 23.

Ariſtoph. in equit.

Ψελλισμός.

Tatian. aduerſ. Gent.

Balbuties delicata.

S. Hieron. ep. 22.

Gregor. Naz. carm. de vit.

Λυγίσματα.

publicè eloquentiam doceret, se minimè more Sophistarum, quos σοφοὺς appellat, secutum ait:

Nulla, inquit, *cura me tenebat plausuum*,
Οὐδὲ βλακευμάτων τε καὶ λυγισμάτων,
Οἷς οἱ σοφοὶ χαίρουσιν ἐν πλήθει νέων
Nec flexionis delicatæ voculæ,
Quali Sophista gaudet in iuuenum grege.

Alij doctissimi è Græcia viri, πλάσμα τῆς φωνῆς appellant; quod primis temporibus in Demosthene fuisse Plutarchus notat; illi enim ἀγεννὲς τὸ πλάσμα καὶ μαλακὸν tribuit: hinc doctor elegantiæ Fabius, *plasmate effœminatam vocem* ab honesto auditorio eijcit atque repudiat. Sophista è Thessalia Philiscus, eo genere pronunciationis, omnem propè nominis famam & existimationem effudit, qui audiẽte Antonino Imperatore, cùm ad dicẽdum fuisset ingressus, τὴν φωνὴν μιξόθηλυς, καὶ τὴν γλῶτταν ὕπτιος apparuit, *effœminata muliebriter voce & lingua supinus.* Hîc obiter monere iubet, τὸ πλάσμα interdum malè accipi à doctis viris. Nam Plutarch. l. περὶ ἀκου. multa esse dicit in orante quæ percellere audientem possunt, qualia sunt, inquit, canities dicentis, πλάσματα, καὶ ὀφρῦς, καὶ περιαυτολογία, &c. vbi πλάσματα vertunt *gestus*. Sed omnino vocis modum autor intelligit, quo modo Pericli tribuit in eius vita πλάσμα φωνῆς ἀθόρυβον, sedatam vocis modulationem.

Plasma in pronunciando.

Fab. l. 1. c. 8.

Philostr. in Philisc.

Secundum quod notari in pronunciatione Sophistarum aiebam, fuit ἠχὼ τοῦ φθέγματος, *plena quædam & eximia vocalitas:* studio enim magno ducebantur, vt omnia voce quàm possent & maxima & suauissima dicerẽt. Id Græci vocant

Ἠχὼ in pronunt.

Λαρυγγίζειν.

λαρυγγίζειν. itaque Sophistas elegantissimus Gregorius Nazianzenus dixit κομψὰ λαρυγγίζειν, *scita & venusta sonoro gutture funditare*. Et carmine de vita sua, eorundem artem vocat inanem eloquentiam:

Gregor. Naz. or. 3.
Idem in carm. de vit. sua. & or. 20.

Τὴν ἐν ψόφοις τε καὶ λάρυγξι κειμένην,
In gutture sitam & dulcibus vocum sonis.

Et aliâs de Sophistarum auditoribus loquens, προσληφότες, inquit, τοὺς τρίβωνας καὶ λαρυγγίζειν προμελετήσαντες, qui Sophistica pallia priùs sumpserunt, *& liquido gutture declamitarunt*. Demosthenes inuidiam concilians æmulo, qui quòd esset εὔφωνότατος, Sophistarum more, voce plena & maximè resonāti gestiebat, sic describit, ἐπαίρας τὴν φωνὴν καὶ γεγηθὼς καὶ λαρυγγίζων. Hinc Gregorius Presbyter in Theologi vita, Sophistarum tumidas & phaleratas orationes, σοβαρὰ λαρυγγίσματα vocauit. Eosdem ait Aristophanes λαρυγγιᾶν, *ouantes gutture coruos imitari*; quod dictū poëtæ Assyrius quoque Tatianus, dum Græcorum futilem sapientiam exagitat, in oratione sua posuit. Ad hanc autem parandam suauitatem claritatémque vocis, dulciter in conuentu resonantis, Tragacantham edebant, & paratum habebant seruulum cum ληκυθίῳ, vt subinde os plasmate, seu dulci potione colluentes, liquidiùs pronunciarent; quod monumentis suis prodit Synesius. De recitatoribus Latinis poëta simile quiddam cecinit,

Demosth. περὶ στεφ.
Gregor. presb. in vit. Naz.
Tatian. or. aduers. Græc.
Synes. in Dion.

—— *liquido cùm plasmate guttur Colluerit.*

Atque vt vetusti Romæ oratores, doctos habuere homines, qui τονοείῳ seu fistula eburnea, cum à tergo sonum inflarét, quem res & causa

postulauisset; ita Sophistæ monitores in dicendo quosdam habebant, qui προσαγωγεῖς nominabantur, de quibus sic Aristides meminit: ἀλλὰ γὰρ ἴσως ᾤηθης με τούτων ἕνα τῶν σοφιστῶν εἶ), οὓς οἱ προσαγωγεῖς νουθετοῦσι καλῶς ποιοῦντες. *Sed vnum de Sophistis ijs, credo, me putasti esse, quos conciliatores admonent, & recte quidem: memini enim,* &c.

Προσαγωγεῖς Soph.

Aristid. to. 3.

Tertium in pronunciatione eorum Rhetorum notabile fuit ᾠδὴ, *cantus, & molliores quædam flexiones*, quibus sese in aures animósque insinuabant. Quod Themistius grauis censor in eorum dictionibus insimulat. *Hi dicendi facultatem exercent*, οἱ δὲ ᾄδουσι καὶ προσᾴδουσι γλυκεῖαν τε καὶ μαλακὴν καταχέοντες ὑμῖν ἁρμονίαν, *canunt alij atque accinunt, suauique vos ac molli concentione perfundunt.* De iisdem Plutarchus in hunc modum, τὴν φωνὴν ἐμμελείαις τισὶ, καὶ μαλακότησι, καὶ παρισώσεσιν ἐφηδύνοντες ἐκβακχεύουσι. &c. *vocem accuratius quibusdam sonis ac mollitie & cantillationibus edulcantes, bacchicum in animis auditorum quiddam concitant, eósque transuersos abripiunt, pro vana quam adferunt voluptate, vaniorem etiam gloriolam reportantes.* Et alio loco vocat σοφιστὰς ἡδείᾳ φωνῇ καταδόντας, *dulci voce in dicendo cantillantes.* Epictetus quoque solitos ait Rhetores φωνὴν εἰσφέρειν ἡδεῖαν. Iam inde à scholis eam consuetudinem hauriebant; quod reprehendit Quintilianus, qui nullum putidius in oratore vitium, quàm illam *scenicam modulationem* putat, sic enim habet: *Sed quodcunque ex his vitium magis tulerim, quàm quo nunc maximè laboratur in causis omnibus scholísque, cantandi; quod inutilius sit an fœdius nescio. Quid enim minùs oratori conuenit, quàm modulatio scenica?* Seneca *inclina-*

ᾨδὴ in pronunc

Themist. or. 3.

Plutar. de audit.

Arrian. l. 2.

Fab. l. 11. c. 3.

Senec. Suás. 2.

Vocis inclinationes, flexiones.

tiones vocis appellat: Has, inquit, explicationes Fusci, alius alia *inclinatione vocis*, vel vt sua quisque *modulatione* cantabat. Cicero dixit *vocis flexiones*, quas principes eloquentiæ apud Græcos, mutuò sibi obiecisse memorat: Philostratus καμπὰς ᾀσμάτων, *flexus cantuum*, Nazianzenus Gregorius λυγίσματα. Hinc *tinnulos* videtur appellare oratores Fabius l. 2. de quibus doctissimus Hieronymus, *Rhythmus ipse*, inquit, *dulcis & tinnulus*. Venustissimè Petrus Damiani de eo loquens, qui spreto mundo, sese in portum religiosæ vitæ contulit: *Non iam calleat vrbana vel captiosa verba proferre, non rhetoricos colores in vsus tinnulæ declamationis assumere*. Fuere tamen inter Sophistas quidam moderati, & in docendo seueriores, qui à discipulis cantum adhiberi noluerunt. Isæus quidem Sophista, cùm in schola haberet sua Dionysium quendam Milesium, venustulum adolescentem, qui declamando cantillaret, μειράκιον, ἔφη, Ιωνικόν, ἐγὼ δέ σε ᾄδειν οὐκ ἐπαίδευσα. *Heus tu*, inquit, *Ionice adolescens, ego te canere minimè docui*. Et fortè in eo potissimum adolescente, eam curam Isæus adhibuit, quòd esset ab Ionia siue Asia, ne genio quodam patriæ ad eas delitias abripi se nimiùm pateretur. Nam canere in pronunciando Asiaticorum esse proprium, M. Tullius, Fabius, & alij facundiæ magistri notarunt. Sed de tota hac re, vt superiùs monui, alio in opere copiosissimè à nobis est disputatum.

Fabius l. 2. c. 3.
D. Hieron. præfat. in Iob.
Petr. Damian. opusc. 13.

Cantus reprehensus in dicente.
Philost. in Isæo.

Alia publicæ Declamationis adiuncta, & quid perfecta Declamatione fieret, expositum. Superba illorum ostentatio in verbis, in gestu. Ὑπτιάζειν. Σεσαίζεσθαι. *In vngues erigi.* Φιλοτιμία *Demosthenis. Post Declamationem osculis, laude, gratulatione excepti, speciosa pompa honorificè domum reducti.*

CAP. XIX.

PROPRIA fuisse dicitur nota Sophistarum ἀλαζονεία, superbia, tumidum fastidium, insolentia, de qua sepositus est nobis locus in Characteribus: nunc quomodo in publica illam declamatione proderent, est videndum; tum quæ in fine declamationis aliquando fierent, dicemus. Multis igitur modis in dicendo, tum gestu, tum etiam verbis, elationem animi significarunt. Nam vt omittam, quòd scire se omnia dicerent, quòd despicerent alios eloquentiæ professores, & præ se nihili putarent; audebant etiam in conuentu erudito pronunciare, si quid eximium vellent proponere, multos audientium futuros, qui rem non possent capere: quasi diuina ipsi oracula funderêt, aut alij omnes bardi & plumbei, soli ipsi forent sapientes. Id graphicè Epictetus apud Arrianum expressit, cuius verba hîc lubet apponere: *Est reuera Sophisticæ artis & elegantiæ Rhetorum,*

Arrian.l.3.

Soph. arrogantia.

delectum habere verborum, deinde componere, postea venientem pronunciare aut recitare suauiter. Quin etiam inter recitandum, subinde in hanc prorumpere vocem, ὅτι τούτοις οὐ πολλοὶ δύνανται παρακολουθεῖν, *Assequi ista multos non posse.*

Sed in gestu arrogantiam illam sæpiùs, inflatíque animi tumorem indicarunt: nam celso & erecto capite, sese vndique circunspiciebant magnificè & gloriosè, vt totius elegantiæ promoscondos, solósque beatos, & tantùm non Suadæ veluti simulachrum, intuendum omnibus, atque venerandum obijcere velle videbantur. Itaque doctissimus Gregorius Nazianzenus μετεώρους & elatos Sophistas pingens, has eorum notas ponit, σοβαρὸν φθέγγεσθαι, μέγα βλέπειν, βαδίζειν ὑψηλὸν καὶ μετέωρον. Et Synesius eandem ob causam cum pauo illos comparat superbissimo animante, qui oculos inijciens in pictæ spectacula caudæ, & plumarum varietatem insigni specie collucentem, efferri solet. Sic ait Sophistas ὑπτιάζειν καὶ ὡραΐζεσθαι, καθάπερ τὸν ταὼν περιαθροῦντα ἑαυτόν, *supinari, seque pauonis instar superbè oculos circunferentis venditare.* Themistius quoque Sophistam ait ὑψηλὸν αἴρειν αὐτὸν φρονηματισμοῦ ἐμπιπλάμενον, *sublimem sese attollere fastidij arrogantiæque plenissimum.* Quippe in vngues sese etiam in dicendo arrigebant, vt augustiores viderentur, & os suum bono in lumine collocarent. Quo in genere fuit notata à clarissimis scriptoribus, gloriosa & inanis Demosthenis φιλοτιμία, qui cùm plausu & laudatione afficeretur, in media concione ἐπαιρόμενος ἦν δῆλός τις ὤν sese attollebat, animo gestiens & exultans,

S. Greg. Naz. ep. 131.

Sophistæ paui.

Synes. in Dion.

Themist. or. 1.

In vngues erigi.

Ælian. Var. l. 9.

vt ab omnibus conſpiceretur. Hinc ſuperbi & glorioſi oſtentatores dicuntur Græcis ἐπ' ἄκρων ὀνύχων βαδίζειν, *ſummis vnguibus incedere.* Quod venuſtiſſimè D. Hieronymus in quibuſdam adoleſcentibus irridet: *Formoſuli noſtri & toroſuli vix ſummis pedibus adumbrantes veſtigia.* Et quidem vulgò illuſos fuiſſe adeóque ſtolidos atque vanos exiſtimatos, τοὺς ἐπαιροκόμους καὶ ὀψαυχενοῦντας, *qui in ambulando ſeſe erigunt ceruicémque ſublimem attollunt*, ait Plutarchus. Finita etiam declamatione, eam ipſam laudis appetitionem vanitatémque indicabant: nam à throno pulpitóque deſcendentes exquirebant à ſingulis, quales in dicendo fuiſſent, vt ſuas iterum laudes & prædicationem exciperent. Quod nullus meo iudicio meliùs, quàm Arrianus explicuit, qui morem illum tanquam in tabella grauiſſimis ſuis monumentis repræſentauit; ſic verò habet: *Proximè autem collaudatus obambulabas & rogabas ſingulos, Quinam tibi ſum viſus?* Reſpondet auditor, θαυμαστῶς κύριε, τὴν ἐμὴν σωτηρίαν, *Admirandus Domine, ita ſaluus ſim.* Tum Sophiſta, *At de illo quemadmodum diſſerui? vt deſcripſi Pana & Nymphas?* Ὑπερφυῶς, *ſupra modum præclarè.*

D.Hieron.l.2. in Iouin.

Plut. de ſui laud.

Arrian. de Epict.l.3.c.23.

Cæterùm ſi placuiſſet declamatio, laude & gratulatione à ſuggeſto excipiebantur, & verò etiam oſculis poetarum more, de quibus illud eſt Martialis,

Oſculis excepti à gratulantibus.

> —— *at circum pulpita noſtra*
> *Et ſteriles cathedras baſia ſola crepant.*

Id ſanè datũ fuiſſe videmus Sophiſtæ Proæreſio, ſummo in dicendo viro, de quo ſic Euna-

Eunap. in Proæreſ.

pius: *Post diuinam illam orationem cuncti qui aderant circumlambendo Sophistæ pectus velut simulacrum alicuius Dei, alij pedes, alij manus deosculabantur supplices: nonnulli Deum, quidam Mercurij eloquentiæ præsidis typum nominabant.* Commune hoc fuit omnibus qui eximiè dixissent, vt laudibus in cœlum eueherentur, & ab amicis, & propè dicam ab omnibus gratulationes fierent. Quod Isocrates in Panathenaico suo perspicuè significat, vbi quædam fieri ait, πᾶσι τοῖς χαριέντως διεξελθοῦσι, omnibus eleganter orantibus. *Exclamarunt*, inquit, *quasi excellenter perorasset, factáque circa eum corona* ἐπῄνουν, ἐζήλουν, ἐμακάριζον, *laudabant, mirabantur, beatum prædicabant.* Notat etiam eandem consuetudinem Epictetus his verbis; *Deinde considens ego in throno, commemoro sententiolas, & arguta epiphonemata pronuncio,* ἵν' ὑμεῖς ἐπαινέσαντές με ἐξέλθητε, *vt videlicet digressi vos me collaudetis.*

Laudes gratulationes.

Isocr. in Panath.

Apud Arrian. l.3.

Nonnunquam verò post declamationem, ijdem Rhetores speciosissima pompa & lætabili domum reducebantur. Sanè Libanius autor est consueuisse προπέμπεσθαι ἀπὸ τοῦ βήματος λαμπρότερον, *honestissimo comitatu reduci post actiones gloriosas.* Gemino id exemplo illustrare lubet. De Antonio Iuliano sic Agellius: *Declamauerat Antonius Iulianus Rhetor præterquam semper aliâs, tum verò nimiùm quàm delectabiliter & feliciter,* &c. *Nos ergo familiares eius circũfusi vndique eum prosequebamur domũ,* &c. De Sophista Proæresio Eunapius, *Proconsul verò cum omni satellitio siue copiis suis comitatum è theatro honorificè deduxit.* Plutarchus auditos fuisse Tragœdorum more So-

Domum reducti

Liban. in Progymn.

Agell. l.15. c.1.

Eunap. de vit. Soph.

phiſtas in Declamationibus ait, placuiſſe enim dum in ſcena & theatro eſſent, poſtea in vulgo habitos, ἀγασταὶ, inquit, ἀπὸ τοῦ θρόνου, &c. *Sophiſtæ vbi de ſuggeſto deſcenderunt, libróſque depoſuerunt & inſtitutiones ſuas, in ſerijs vitæ rationibus explicandis ieiuni ſunt, & vulgo nihilo meliores.* Et tamen eximiarum Declamationum fama, tanquam è theatro reſonanti, in longè poſitas regiones ferebatur: quod vel Libanius docere poteſt, qui cùm politam ἐπίδειξιν habuiſſet bellè & ingenioſè perfectam, tanta fuit illius declamationis celebritas, vt communi hominum ſermone Antiochiâ vſque in Cappadociam clariſſima illius fama ad Magni Baſilij aures peruenerit, vt è literis ſancti illius Doctoris conſtat, quibus Libanio gratulatur.

Plutar. de audit.

De plauſu declamantibus Sophiſtis dato: vbi de tota plaudendi & acclamandi apud veteres ratione, enucleatè fuſéque diſſeritur.

CAP. XX.

SOPHISTICVM eſt plauſum & laudationes auidiſſimè conſectari, in eóque poſitum eſſe auditorum iudicium, & ſuæ fructum exiſtimationis putabant. Huius rei multi autores ex omni antiquitate meminere Græci Latiníque; viſúmque proinde eſt pretium operæ futurum, ſi morem omnem pleniùs illuſtremus. Quod vt fieri

poſſit commodiùs,& ad intelligentiam aptiùs, in certa capita, ſeu vt vulgò dicunt, puncta res tribuetur.

I. *Quid ſit plauſus, & quibus nominibus dicatur.* Κρότος *&* θόρυβος *quomodo differant.* Κρότος *in ſtatua Sardanapali quis. Aduerſa acclamatio.*

PLAVSVM & acclamationem quibus in laude vtebantur, multis nominibus appellare ſcriptores ſolent. Themiſtius orationis 1. initio vocat ἐκβοήσεις τε καὶ κρότους, *clamores ac plauſus,* ὧν, inquit, θαμὰ ἀπολαύουσι παρ᾽ ὑμῶν οἱ δαιμόνιοι σοφισταὶ, *cuiuſmodi à vobis multa identidem in beatos ſophiſtas conferri ſolent.* Simili ratione dixit orat. 4. κρότους καὶ ἐκβομβήσεις. Plutarchus lib. de audien. κραυγαὶ καὶ θορύβους, & iuncta voce κροτοθορύβους. Plato l. 6. de rep. ψόφον τε καὶ ἔπαινον. Philoſtratus in lib. de vit. Sophiſt. κρότον καὶ ἠχώ· aliâs βόμβον, & lib. 8 de vit. Apoll. ἀρθέντα ἔπαινον. D. Chryſoſtomus hom. 17. in Matth. κρότον καὶ ἦχον. Et in Pſal 46. κρότους καὶ παταγους. Heliodorus lib. 10. Æthiop. εὐφήμους βοάς. Dio Pruſæus or. 31. & aliâs, ποππυσμούς. Plutarch. lib. non poſſ. viu. ſuauit. ſec. Epic. ὀλολυγμοὺς καὶ κροτοθορύβους. Et lib. 7. Sympoſ. qq. ἀλαλαγμούς. Et lib. de aud. σημεῖα τῶν ἐπαίνων. Euripides in Hecub. δημηγόρους τιμάς. Cicero in epiſt ἐπισημασίας. Hinc apud Hermogenem ἐπισημαίνεσθαι καὶ θορυβεῖν, *clamore & ſtrepitu laudare.* Dio in Pertinace dixit εὔρυθμος ἐκβοᾶν, *modulatè acclamare.* Plutarch. lib. de aud. τερετίζειν, dicentibus cantillare: idem in Gracch. ἀρέσθαι βοὴν φίλιον.

λιον· alio loco *ἀλαλάζειν*. Themiſtius orat. 5. συνεπηχεῖν. Dio Chryſoſt. orat. 3. ὑμνῆσαί τινα καὶ κροτηλίσαι. Himerius Sophiſta apud Photium, εὐφήμῳ βοῇ προσηχεῖν. S. Gregorius Naz. ἐπιρροθεῖν, carm. de vit. ſua. Latini huiuſmodi laudem nominant *clamores*, vt cùm ait M. Tullius 1. de orat. *Hæc ſunt quæ clamores & admirationes in bonis oratoribus efficiunt.* Fabius l. 10. c. 1. *fauorem & laudantium clamorem.* Ennodius *reboantes acclamationes*. Senec. ep. 59. *acclamationis ſecundæ fauorem.* Apud Macrobium lib. 7. Saturn. eſt, *recitando fauorabiliter excipi.* Vulgò *plauſum* dicunt: hinc *plauſibilis oratio* apud eundem Senecam, numeroſa videlicet & concinna, & multis luminibus diſtincta, quæ laudem mereri poſſit. Quo modo *plauſibilem ſtructuram orationis* dixit Maximus Victorius Grammaticus. *Clauſula*, inquit, *eſt compoſitio verborum plauſibilis ſtructuræ exitu terminata.* Peritè hoc omnino dixit, nam in exitu clauſularum maximè dari plauſum conſueuiſſe pòſt videbimus.

Κρότος & θόρυβος quid.

Cæterùm omnis ea laudandi ratio ad *geſtum* & *vocem* refertur, pro quibus vulgò κρότον & θόρυβον Græci vſurpant. D. Chryſoſt. ad pop. Ant. τί μοι τῶν κρότων ὄφελος τούτων; τί δὲ τῶν ἐπαίνων καὶ τῶν θορύβων; *quæ mihi horum plauſuum vtilitas? quæ laudum & acclamationum?* Sic Demoſthenes; καὶ θόρυβον καὶ κρότον τοιοῦτον ὡς ἂν ἐπαινοῦντές τε καὶ συνησθέντες ἐποιήσατε. *Clamorem atque plauſum, qualis laudantium & gratulantium eſſe ſolet, excitaſtis.* Sæpe tamen iſta confunduntur, & θόρυβος quidem ſæpe ad vtrumque refertur; κρότος item quamuis propriè de manuum plauſu dicatur, tamen

S. Chryſoſt. hom. 2. ad pop. Antioch.

Demoſth. in Midiam.

nonnunquam pro ipsa quoque acclamatione sumi solet. Doctissimus Chrysostom. in Psal. 95. ἀλαλαγμὸς δέ ἐστιν ἐπινίκιος ἐν πολέμῳ κρότος, *iubilum est victorialis in bello applausus*: vbi κρότον referri ad vocem ita significat: ὅταν γὰρ μετ' νίκης ἐν πολέμῳ στρατιῶται βοῶσιν, ἀλαλαγμὸς ἐστιν ἐκεῖνος, ὃ σημαίνει νίκης.

Quomodo fieret plausus.

Quo autem modo κρότος fieret, quáve manuum conformatione, iunior Philostratus in Icone τοῦ Κώμου describit his verbis; ἡ δεξιὰ τοῖς δακτύλοις ὑπεσταλμένοις ὑποκειμένην τὴν ἀριστερὰν πλήττει εἰς τὸ κοῖλον, ἵν' ὦσιν αἱ χεῖρες ξύμφωνοι πληττόμεναι, &c. *Dextera contractis digitis subiectam sinistram ad cauum ferit, vt percussæ manus cymbalorum more sonantes fiant.* S. Gregorius Naz. χειρῶν πράξιν εὔηχον, *canoram manuum actionem.* Aristophanes in Ranis τῷ χεῖρε συγκροτεῖν· Heliodorus Æthiop. τὼ χεῖρε διατείνας, & aliâs κρότον τῶν χειρῶν ἐπικτυπεῖν· D. Chrysostomus in Psal. 46. κροταλίζειν ὃ ταῖς χερσὶ πατάσσειν. Hunc gestum expressum fuisse volunt in ea statua quæ in tumulo Sardanapali visebatur: erat enim in subiecto Epigrammate, *Tu hospes ede, bibe, lude, cùm cætera omnia non sint τούτου ἄξια.* Per τοῦτο intelligit ψόφον ὅν περ αἱ χεῖρες ἐπὶ ᾧ κρότῳ ποιοῦσι, inquit Arrianus in historia Alexandri. Et quidem de manuum plausu intelligit Pierius Valerianus. Ego tamen non duarum manuum plausum, sed vnius tantùm sonum puto intelligi, qui existit ex pollicis cum medio digito compressione: quem gestum & strepitum digitorum etiamnum in Galliis adhibemus, cùm vilissimæ rei contemptum lubet exprimere. Sanè rem eandem memorans de Sardanapalo Athenæus, vocat ψόφον δακτύλων, *strepitum digitorum.*

S. Greg. Naz. or. 4.

Heliodor. Æthiop. l. 7. & l. 10.

Statua Sardanap.

Arrian. l. 2. de exped. Alex.

Sed monere propè hoc exciderat, θόρυβον dici etiam de aduersa acclamatione, qua Oratorũ dicta improbantur. Iulianus Imperaror in Panegyr. *Sæpenumero è suggesto descendebant* [oratores Græci] τοῦ δήμου θορυβήσαντος ὠχροὶ καὶ τρέμοντες, *populo infesto & reclamante pallidi*, &c. Plutarchus in Cæsar. vocat θορύβους πονηρούς. Idem in Gracch. dixit ἀντικρούειν λέγοντι· & alio loco de Catilina, ἀρξάμενος λέγειν ἐθορυβεῖτο, *dicere incipienti obstrepuerunt*. Eodem sensu dixit Libanius ep. ad S. Basil. βοήσασθαι & κεκραγέναι, *dicenti reclamare*. Et S. Greg. Naz. καταβοᾶσθαι ἐν ταῖς λέξεσι, *clamoribus exagitari*. Interdum autem non inimico quidem animo, sed honestatis amore potiùs, cùm res odiosæ dicerentur, eas voce & acclamatione se auersari & refugere testabantur. S.Chrysostomus cùm Ethnicorum impios mores opinionésque describeret, dixit inter alia, consueuisse apud illos nudas virgines in virorum conspectu luctari: hîc meritò exclamauit honesta concio & pudoris amans: itaque vir eximius laudans populi iudicium, hæc addidit: πολλὰ ὑμῖν γένοιτο ἀγαθά, ὅτι οὐδὲ τὸ ῥῆμα ἀκοῦσαι φέρετε. *Multa vobis eueniant bona, qui ne quidem nomen ipsum audire sustinetis.* Sic M. Tullius cùm insolentem Antonij impudentiam grauissimè amplificaret, qui in statua se populi R. patronum inscripserat, concio rem esse indignam strepitu & acclamatione significauit. Hæc Ciceronis sunt verba: *Quinque & triginta tribus patrono populi Ro. Igitur est patronus L. Antonius? malam quidem illi pestem. Clamori enim vestro assentior.*

Iulian. or. 1. panegyr.

Aduersa acclamatio.

Plutar. in Cicer.

Ep. 152.

Or. 4. p. 131.

S. Chrysost. hom. 5. in Ep. ad Tit.

Cic. Philip. 6.

II. *Præter manuum plausum & clamorem, alia quædam ab auditoribus fieri ad laudem solita. Erumpere, subsultare, circumagi furenter, vestes mouere, &c.*

Lucian. ῥητορ. διδασκ.

ALII quidam modi fuerunt ἐπισημασίας, præter manuum plausum & clamorem: Lucianus ponit ἀναστῆναι, è *subsellio exurgere*, πηδᾷν, *exilire, tripudiare*, χεῖρα ὀρέγειν, *manuum intentus* vocat. Cicero in Sextiana. Commune maximè fuit ἀναπηδᾷν. Themistius or. 4. ait auditores suos ἀναπηδῶντας βοᾷν, *exiliendo clamores excitare.* Et orat. 14. dicit ἐξάλλεσθαι. Plutarch. l. de audit. περισορχεῖσθαι τοῖς λόγοις, *tripudiare audiendo.* Fabius Quintilian. *exultare.* l. 2. c. 2. *Minimè verò permittenda pueris, vt fit apud plerosque, assurgendi, exultandique in laudando licentia.* Doctissimus & elegantissimus D. Hieronymus *subsultare & applodere pedibus*: sic enim epist. 75. *Me dicente ex latere subsultabas & plaudebas manu, & applodebas pede.* S. Chrysostomus ἐπιπαζομένους πόδας vocat, *pedes supplodentes.* Nonnunquam etiam excurrebant theatrali quadam insolentia, quam pro eo ac debuit grauissimè reprehendit Quintilianus: *Nunc proni,* inquit, *& succincti ad omnem clausulam non exurgunt modò, verùm etiam excurrunt & cum indecora exultatione conclamant.* Plutarchus appellat πτόησιν μετὰ χαρᾶς ἀπειροκάλου πρὸς ἔπαινον, *eruptionem cum inepto gaudio ad laudandum.* Qui hanc adhiberent, & similia quæ generatim vocat ille φορτικὰ σχήματα, *importunos gestus*, eos ait ἀσχημονεῖν καὶ σολοικίζειν περὶ τὴν ἀκρόασιν, *turpiter &*

Cic. or. pro Sext.

Themist. or. 4. & 14.

D. Hieron. ep. 75.

Fabius l. 2. c. 2.

Plutar. l. de audit.

indecorè se gerere in auditione. Lucianus dixit ἐπαίνους ἀπρεπεστάτους, *indecoras maximè laudes.* Aureus Chrysostomus κροτῆσαι ἀκαίρῳ τινὶ καὶ ἀλογίστῳ ὁρμῇ, *plaudere importuno quodam & temerario impetu.* Et vberiùs de hoc more agens homil. I. de verbis Isaiæ, φωνὰς ἀτάκτους ἀφιᾶσι καὶ τῶν μαινομένων οὐδὲν ἄμεινον διάκεινται, ὅλῳ τῷ σώματι δονούμενοι καὶ περιφερόμενοι, *incompositas voces emittunt, nihiloque meliùs se gerunt his, quos habet insania, toto corpore tumultuantes ac circumacti:* & paulò pòst, ἀτάκτως μὲν τὰς χεῖρας ἐπανατείνων καὶ τοῖς ποσὶν ἐφαλλόμενος, καὶ ὅλῳ περικλώμενος τῷ σώματι. De iis loquitur qui in sacris templis concionibúsque plaudebant. *Tu,* inquit, *mimorum & saltatorum mores huc inducis, dum indecenter manus iactas; pedibus subsultas, totoque circumageris corpore.* Iulianus quoque Cæsar propè fanaticos in plaudendo & συνενθουσιῶντας facit; quanquam ille quidem ad laudem refert, & ad dicētis eloquentiam prædicandam: nam Constantij militarem concionem laudans, ἀκμαζούσης, inquit, τῆς δημηγορίας, συνενθουσιῶντες τῷ λόγῳ πάντες ἐπεκρότουν, *in ipso concionis feruore, diuino quodam impetu omnes correpti plausum dedere.* Nonnunquam in plaudendo vestes suas excutiebant. Eunapius de causa perorata à Proæresio: Proconsul à sede sua repentè prosiluit, καὶ τὴν περιπόρφυρον ἀνασείων ἐσθῆτα, *purpureámque togam excutiens iuuenis in morem Proæresium plausu excepit.* Xiphilinus in Neron. Burrus & Seneca cùm quid dixissent, τάς τε χεῖρας καὶ τὰ ἱμάτια ἀνέσειον, *plaudebant manibus & vestimentis.* Iactata quoque fuisse in plausu oraria, veterum monumenta significant. Eusebius in historia Eccles. id vo-

Lucian. de saltat.

S.Chrysost. in Ps. III.

Idem de verb. Isa. homil. I.

Iulian. Panegyr. I.

Eunap. in vita Iulian. Soph.

cat κατασείειν ταῖς ὀθόναις: nam agens de Paulo Samosateno homine vanissimo, & superbissimo religionis corruptore, qui impiis conatibus ad Episcopi nomen & dignitatem irrepserat, ait illum publicè concionantem irasci consueuisse, & plenissima contumeliæ verba dicere τοῖς μὴ ἐπαινοῦσι, μηδὲ ὡς ἐν τοῖς θεάτροις κατασείουσι ταῖς ὀθόναις, μηδ' ἐκβοῶσί τε καὶ ἀναπηδῶσι, &c. ijs qui eum non efferrent laudibus, nec vt in theatris fieri solet oraria mouerent, nec acclamarent, neque exilirent, &c. Illud autem facientes ait ἀκόσμως ἀκροᾶσθαι, indecorè audire: cui opponit σεμνοπρεπῶς καὶ εὐτάκτως ἀκούειν. Atque hæc inprimis exponenda videbantur, vt quid sit plausus, quem studiosissimè quærebant Sophistæ, liquidiùs intelligamus.

Eufeb. hist. Eccl. l. 9. c. 24.

III. *Sophistas plausuum atque laudum fuisse auidissimos. Dio Prus. illustratus.*

SOPHISTAS iam inde à primis illis satoribus eloquentiæ, constat fuisse plausuum atque laudum perquam studiosos. Id Plato grauis autor sæpe ostendit. Nam de differente Euthydemo, *Illius sectatores*, inquit, ὥσπερ ὑπὸ διδασκάλου χορὸς ἀποσημήναντος ἅμα διεθορύβησαν, *quemadmodum chorus innuente magistro, summo plausu conclamauerunt*. Et in Protagora, cùm Sophista ille summa elegantia dixisse videretur, πολλοῖς θόρυβον παρέσχε καὶ ἔπαινον τῶν ἀκουόντων· & paulò pòst, εἰπόντος οὖν ταῦτα αὐτοῦ, οἱ παρόντες διεθορύβησαν ὡς εὖ λέγοι, *cùm hæc dixisset Protagoras, præsentes frequenti applausu acclamantes illius dicta comprobauerunt.*

Hos deinde secuti alij, Sophisticæ eloquentiæ doctores, mirabili plausuum cupiditate fauorísque ardebant. Eos proinde Epictetus aiebat χάσκειν πρὸς τοὺς ἐπαινοῦντας, *laudantium vocibus inhiare*. Themistius vocat ἄνδρας ἐπαίνοις θηρεύοντας, *homines qui ardenter laudatiunculas venentur*. Paria propè qui eodem florebat æuo doctissimus Gregorius Nazianz. Οἱ σοφισταὶ, inquit, τῶν δημοσίων θηρευταὶ κρότων, *populares plausus studio inflammato venantur*. Et in epist. ait illos ὑπὸ τῶν κρότων αἴρεσθαι, *plausu & laudibus efferri*. Ea causa Tertullianus & S. Hieronymus Sophistas nominant *animalia gloriæ, & popularis auræ vilia mancipia*. Propter hanc ipsam plausuum cupiditatem, Rhetores dicuntur apud Dionem Prusæum πρὸς τὸν ἀπὸ τοῦ πλήθους θόρυβον κεχηνότες. Vbi interpres non sat aptè vertit *multitudinis tumultui inhiantes*, quasi de seditiosis loqueretur; intelligit enim δημοσίους κρότους, vt loquitur S Gregorius, *populares acclamationes*, & subdit paulò pòst, κατὰ τὸν κρότον ἀεὶ καὶ τὴν βοὴν φέρονται, *semper illi plausu & clamore efferuntur*: cosdémque vocat δοξοκόπους, *vanæ gloriæ cupidissimos*. Itaque suos auditores in laudem & clamorem effusos, gloriosè lustrare oculis & circunspicere solebant, atque nutu & animi gestientis lætitia concitare. De Sophista loquens Themistius, ἀνέχεται ἐπαινούμενος καὶ περινοστεῖ τοὺς κεκραγότας, *laudari se patitur, & acclamantes lustrat & circunspicit*. Graue & permolestum esse aiebat Euripides, &, vt eius verbo vtar, βαρός τι, *onus quoddam*, αἰνεῖσθαι λίαν, *celebrari nimium atque laudari*: at Sophistæ tantum abest vt multitudinis plausum

Arrian. l.3.c. — *Themist. or.1.* — *Greg. Naz. or.27.* — *Tertull. l. de anima.* — *S. Hieron. ep. ad Pammach.* — *Dio Tarsic. poster.* — *Themist. or.16.* — *Euripid in Orest.*

& clamores ferrent molestiùs, quin potius dolerent maximè, nisi theatrum illis dicentibus voce & applausu vehementissimè resonaret. Quare Sophista Aristides cùm fuisset à Marco Imperatore inuitatus ad declamationem exhibendam, se facturum ea conditione promisit, vt primùm noti & familiares interessent, deinde verò bona venia Imperatoris, eis liceret ἐμβοᾶν καὶ κροτεῖν ὁπόσον δύνανται, *quantum vellent atque possent sese in laudes atque plausus effundere*. De quo etiam proditum à Philostrato video, quòd οὐκ ἐκράτει χολῆς ἐπὶ τοῖς μὴ ξὺν ἐπαίνῳ ἀκροωμένοις, *minùs posset æstum iracundiæ moderari aduersus eos, qui sine plausu & laudatione ipsum auscultarent*. Et quidem in oratione quadam sua de se gloriatur, nemini vnquam tot & tantos fuisse plausus, quàm sibi datos; ἀλλ' ἡμῖν τουτωνὶ (θεὸς δ' εὐμενὴς παραπέμποι τὸν λόγον) τίνες πω μείζους θορύβους ἐν συλλόγοις ἐκίνησαν; *nobis verò (propitius autem deducat sermonem Deus) quis adhuc maiores in concionibus plausus concitauit?* Hinc fiebat vt qui nullos aut exiguos fuissent plausus in dicendo consecuti, ij demissis capitibus humiles & abiecti mœrerent. Quod non dissimulat grauis Epictetus apud Arrian. Nuper, inquit, aliquanto tardiùs cùm auditores conuenirent, καὶ μὴ ἐπιβοησάντων σοι, *nec tibi acclamarent*, τεταπεινωμένος ἐξῆλθες, *humilis & abiectus discessisti*. Siquidem, vt verè dictum est à Philostrato in vita Heraclidis, *excutit vocem & orationem Sophistis*, ὁ βραδὺς ἔπαινος, ὁ τὸ μὴ κροτεῖσθαι συνήθως, *sera laudatio, plausúsque negatus, qui de more tribuitur*. Itaque apud Athenæum Cynulcus, cùm elegantem, vt ipsi quidem videbatur,

Philostr. de vit. Soph.

Aristid. to. 3.

Arrian. l. 3. c. 23.

Philostr. de vit. Soph.

Athen. l. 4.

diſputationem habuiſſet, *ἐπεὶ μὴ ἐκροτάλισθη θυμωθεὶς, quia nemo applauſiſſet, ſtomachatus eſt.* Non eſt opus rem pluribus exemplis illuminare, cùm hoc ſpecimine, Rhetorum ille genius poſſit agnoſci.

IV. *Quàm frequentes fuerint in Declamationibus plauſus, quámque vehementes. Illuſtratus Gregorius Magnus, Eunapius, aliíque.*

NEQVE verò auditores in dando plauſu, clamoribúſque prædicandi gratia mittendis, parci & maligni fuerunt, ſed effuſi potiùs & immoderati. Sanè Themiſtius *κρότους καὶ ἐκβοήσεις δαψιλῶς οἱ χορηγεῖσθαι ἑκάστοτε, vndique in ſe plauſus & clamores copioſè & effuſè conferri,* orationis 4. initio prodidit. Non enim vna tantùm orationis in parte plaudebant, ſed fere in omnibus. In tranſitione quidem poſt exordium fuiſſe id frequens, ait Quintilianus & reprehendit. *Fab. l. 4. c. 1.* In fine clauſularum, laudantium plauſum extitiſſe, docti monuerunt. D. Hieronymus eleganter, *S. Hieron. ep. 2.* *Ne à me quæras pueriles declamationes, ſententiarum floſculos, verborum lenocinia, & per fines capitulorum ſingulorum acuta quædam breuitérque concluſa, quæ plauſus & clamores excitent audientium.* M. Tullius in Oratore perf. *Conciones ſæpe exclamare vidi, cùm aptè verba cecidiſſent.* Hinc apud Gregorium Magnum doctiſſimum & ſanctiſſimum orbis terræ Pontificem *clauſula* pro elegantia orationis ſumitur, l. 1. ep. *Per ſcripta,* inquit, *veſtra, clauſulas de-*

Fab. l. 2. c. 2. *clamationésque formatis.* Quintilianus etiam lib. 2. notat, solitos eos *ad omnem cl[illegible]sulam exurgere,* & cum indecora exultatione cōclamare. Rem

Senec. proœm. l. 4. controu. eandem exponens Seneca, ad omnem gestum datos fuisse plausus ait: *Cùm desijt illos ad omnem gestum plausus excipere.* Fortè hoc ipsum dicere quoque videatur Eunapius, tametsi eruditus Interpres aliò rem trahit, sic enim politus ille scriptor: Ἄρχεται μὲν ὁ Προαιρέσιος λέγειν ῥύδην, κατὰ τὸν κρότον ἀναπαύων ἑκάστην περίοδον. vertunt, *Proæresius orditur flumen quoddam orationis singulas periodos pulsu manuum finiens.* Hæc autem prout ab Interprete sunt versa, oratorem significant ad singulas periodos complosionem manuum adhibuisse. Ego verò Eunapij sensum hunc esse puto; tam eximiè orasse Proæresium, vt singulæ illius dicentis periodi audientium omnium plausu exciperentur. Sed plausuum

Plutarch. de audit. frequentiam Plutarchus mirificè ante oculos posuit: auditores enim κατὰ ῥῆμα καὶ συλλαβὴν κεκραγότας, *ad omnem vocem atque syllabam, plausum*

Themist. or. 4. *& clamorem edidisse* refert. Themistius de auditoribus suis loquens idem asseruit, κεκραγότες δὲ ἐκβοῶντες ἐφ' ἑκάστῳ ῥήματι ἃν ὧν λέγω, *vociferantes ad singula quæ à me dicuntur verba & exclamantes.*

S. Chrysost. hom. 4. in Genes. Eloquentissimus Chrysostomus τῶν κρότων συνέχειαν appellat: sic enim in cap. 1. Genes. ἡ τῶν κρότων συνέχεια μεγίστη ἀπόδειξις ἐγένετο τοῦ μεθ' ἡδονῆς ὑμᾶς δέχεσθαι τὰ λεγόμενα, *perpetui illi plausus declarant maximè, quanta cum voluptate ea quæ dicuntur capiatis.* Præterea non vnus tantùm altérve sonitum vocémque mittebat, sed omnium ordinum homines, summi, infimi, mediíque plau-

debant. Sidonius Apollinaris in epist. *Ad σο-φῶς meum non modò laticlaui, sed tribulium quoque fragor concitaretur.* Quare Plutarchus lib. de audiend. reprehendit eos qui adducto supercilio, & insolentis grauitatis specie in auditorio silerent, cùm laudem præstantibus ingenijs tribuere, humanitatis esse videatur. Hinc necesse fuit oriri maximos è diuersissimis sonis clamores, quos poëtæ cùm explicare cupiunt, *mugitus, fragores, boatus, tonitrua,* & alijs conquisitis nominibus appellant. Et vt est apud Platonem, αἵ τε πέτραι καὶ ὁ τόπος ἐν ᾧ ἂν ὦσιν, ἐπηχοῦντες διπλάσιον θόρυβον παρέχωσι τοῦ ψόγου τε καὶ ἐπαίνου. *Parietes quoque & loca in quibus resonant, tumultum edunt duplo maiorem, quàm qui laudant & vituperant.* Oratoriè quidem illa M. Tullius, sed quæ rem tamen declarare possint: *Clamores tanti fuerunt, vt ego eo breuior sim, quòd vsque isthinc exauditos putem.* Plinius iunior, *infinitos clamores commoueri* dicit. Eunapius τὸ θέατρον βοᾶν ῥήγνυσθαι, *consessum clamoribus disrumpi.* Quintilian. l. 4. c. 2. *omnia tumultu ac vociferatione concutere.* S. Augustinus l. 3. contra Celsum, *ore latissimo acclamare.* Dio in Nerone, πρὸς ἐκβοᾶν, *acclamare vehemẽter.* Amphis Comicus apud Athenæum, πάντα πράγματα ἀναπελαίνειν κρότοις, *applausu omnia susdéque miscere.* S. Chrysostom. homil. de rer. hum. gubern. σφοδρότερον κρότον ἐξερρήγνυσθαι, *vehementiorem plausum erumpere.* Zacharias Scholasticus disput. de mund. opif. ἀναβοᾶν πάμμεγα καὶ αἰθυφημεῖν, *ingenti voce exclamare.* Lucian. lib. aduers. indoct. χερσαίων βατράχων δίκην διακεκραγυῖας καὶ διαρρηγνυμένας βοῶντας, *terrestrium ranarum instar*

Sidon. l. 9. ep. 9.

Plat. l. 6. de rep.

Cic. l. 1. ad Attic.

Plin. l. 2. ep. 19.

Eunap. in Proæres.

exclamare, & clamore disrumpi. Plato, ὑπερβαλλόντως ἐκβοᾶν καὶ κροτεῖν, *immensum plausum clamorémque tollere.* Agellius l. 5. c. 1. *Summo & soluto pectore obuias vulgatásque laudes effutire.* Et l. 18. c. 5. vocat *ingentes clamores.* Fabius l. 11. c. 3. *immodicas laudationum moras.* Sextus Aurel. Victor in Pertin. *ingeminatos ad vsque defectum plausus.* S. Gregorius Nazianz. or. 18. κρότοις ἐκμαινομένοις, *furiosos plausus.* Seneca pater controuers. 11. l. 2. *Scholasticorum summum fragorem.* Seneca filius epist. 108. *Nec aliter concitantur, quàm solent Phrygij tibicinis sono semiuiri, & ex imperio furentes.* Denique ad rauim vsque acclamabant: venustè proinde Sidonius Apollinaris l. 9. ep. 8. *raucum plosorem* nominat: & l. 7. *plausuum maximum accentum,* hoc est ἀκμὴν, *feruorem.* Sæpe tamen eueniebat vt leniores essent plausus clamorésque initio, deinde cum oratione ipsa crescerent. Specimen eloquentiæ D. Chrysostomus id significat, qui in quadam oratione ait sibi dicenti sub finem concionis γινομένοις κρότοις μείζοις καὶ λαμπροτέρας βοάς. & paulò pòst, in progressu orationis, σφοδρότερος, inquit, ὁ κρότος ἐξερρήγνυτο, *vehementior plausus erupit.* Appellat id Themistius πάνυ βοᾶν orat. 13. Quæ, inquit, à me dicta sunt, ἐφ' οἷς πάνυ ἐξεβοήσατε, *ob quæ magnos clamores sustulistis.* Eandem varietatem & incrementum Isocrates in Panathenaica expressit, οὐκ ἐθορύβησαν ὃ ποιεῖν εἰώθασι πᾶσι τοῖς χαριέντως διειλεγμένοις, ἀλλ' ἀνεβόησαν ὡς ὑπερβαλλόντως εἰρηκότος. *Non applauserunt, quod omnibus eleganter disserentibus facere solent, sed exclamarunt, quasi excellenter perorasset.* Ex quo

liquet, plausum aliquando fuiſſe datum ſine acclamatione, hanc autem in mirabili & eximio dicendi genere extitiſſe. Sed quæ fuerint acclamationes iam videamus.

V. *Quæ acclamationes fieri ſolitæ ad dicentium laudem, tum apud Græcos tum Latinos. Emendata Luciani verſio.*

VARIÆ laudantium acclamationes ad duo genera poſſunt reuocari : ad ea nimirum quæ ἐπιῤῥήματα, hoc eſt *aduerbia* dicimus, & ad alias προσρήσεις ſiue *dicta & appellationes*. In vtroque genere hîc veterum conſuetudinem exquiremus. Apud Latinos quæ dicerentur ponit M. Tullius l. 3. de orat. *bene, præclarè, bellè, feſtiuè, non poteſt meliùs*. Horatius in arte, *pulchrè, bene, rectè*. Perſius, *euge*. Martialis l. 2.

Effectè, grauiter, citò, nequiter, euge, beatè.

Sophos quoque apud eoſdem, ſolennis acclamatio, vnde ipſi laudatores venuſtè à Plinio iuniore dicti *ſophocles*. Apud Græcos fuere maximè communia & tralatitia, καλῶς, σοφῶς, ἀληθῶς, quibus laudum ſignificationibus Platonem, Socratem, Hyperidem fuiſſe vſos ait Plutarchus : Theophraſtus in Characterib. habet ὀρθῶς *rectè*, Iſocrates ὑπερβαλλόντως, *excellenter*; Plato εὖ, ὑπέρευ, *benè, optimè*. Epictetus apud Arrianum, θαυμαστῶς *mirabiliter*, ὑπερφυῶς *ſupra modum præclarè*. Plutarchus δριμέως, εὐφυῶς, ἀνθηρῶς, *acriter, ingenioſè, floridè*. Quædam non

Plin. in epiſt.

Plutarch. de audit.

Theophraſt. in Char.

Arrian. in Epict.

nimis nota & peruulgata sunt, vt apud Dionem in Neron. ἐᾶ. sic apud Arrianum in Epict. l. 3. εἰπέ μοι, ἐᾶ & θαυμαστῶς. *Dic mihi, ohe, admirabiliter.* Et alio loco, σοὶ ἐᾶ φασὶ ἐπιφωνήματα λέγοντι, *tibi acclamant* ἐᾶ, *in oratione epiphonemata adhibenti.* Apud Tertullianum est φεῦ, sic enim l. aduers. Valentin. c. 8. cùm de Phosphoro declamante meminit: *Scholastici statim familiæ Phosphori* φεῦ *acclamant.* Illud etiam rarum & insigne, cùm auditores inclamarent Στέφανοι, *Coronæ*: quod sibi cùm publicè oraret dictum fuisse prodit Aristides. Sic enim to. 2. *Cùm apud vos essemus, in concionibus non vna tantùm lingua, sed & voce plerumque si dicere licet, eadem vos vti videbamus, nam Rectè, Coronæ, & similia nobis sufficiebant.* Vbi etiam animaduertit, consueuisse aliquando, τοὔνομα τοῦ δημηγοροῦντος ἀνειπεῖν, *nomen ipsum Oratoris efferre.* Eximiæ autem illæ fuerunt acclamationes θείως & θεοφορήτως, *diuinè, diuino impetu,* quas ξένας φωνὰς nominauit Plutarchus, & serò, hoc est suis temporibus in scholas, auditoria, & consessum eruditum fuisse inductas scribit: atque adeò in alio quodam libro reprehendit. Nam ῥητορικοὺς σοφιστὰς qui τὸ θείως καὶ δαιμονίως, καὶ τὸ μεγάλως, sibi dici in declamationibus sustinent, τὸ ἀνθρωπίνως perdere, dum nimirum dignitatem in dicendo affectant, humanitate spoliari. Dissentit à Plutarcho Philostratus in earum vocum initijs: nam τὸ θείως, fuisse primùm Æschini Sophistæ impertitum, in eius vita reliquit. Et istius acclamationis similitudinem etiam quandam mihi videor in diuinis literis

Dio in Neron.

Tertull. aduers. Valent.

Aristid. or. de Concord.

Plutarch. de audit.

Idem l. de seips. laudand.

agnoſcere, in illa Herodis concione, cùm omnes *Dei voces* acclamarent: qua ipſe laude cùm vehementiùs inſoleſceret, ab vno de beatis ſpiritibus fuit confectus. In Homilijs Chriſtianorum atque pijs cohortationibus, primo quidem Eccleſiæ naſcentis æuo, ſi quid pulchrè & mirabiliter de pietate diceretur, ſolebant omnes auditores inclamare, *Amen, amen.*

In Act. Ap.

Præter hæc ἐπιῤῥήματα, aliæ iactatæ fuere προτρήσεις ad dicentem cohoneſtandum. Themiſtius quidem auditores ſuos ait φιλοδώρους ὀνομάτων, *largos & benignos in tribuendis nominibus.* Et alio loco, *infinitam propè nominum varietatem* in laudando fudiſſe, ἐκλεγόμενοι καὶ μυρίας ἱέντες φωνάς. Quid acclamatum ſibi oranti fuerit, ſic meminit Dio Pruſæus: *Nónne vos eſtis, qui ſæpenumero nos laudaſtis, tota die,* τοὺς μὲν ἀρίστεις λέγοντες, τοὺς δὲ Ὀλυμπίους, τοὺς δὲ σωτῆρας, τοὺς δὲ τροφέας, *alios quidem Principes & Optimates, alios Olympios, hos ſeruatores & Altores dicentes.* Ariſtides de ſe quoque refert, ſibi acclamatum τῶν ἑλλήνων ἄκρον εἶναι, *ſummum in Græcia virum & principem eſſe.* Lucianus has acclamationes enumerat, ὢ τῆς καινότητος, Ἡράκλεις, τῆς παραδοξολογίας, εὐμήχανος ἄνθρωπος. *O nouitatem! O Hercules! dictionem mirabilem & inauditam. O hominem promptum!* Multa quæ præſtantiſſimis Sophiſtis dicta in declamationibus fuerunt, habet Philoſtratus. Herodi Attico in Olympijs, εἷς ὡς Δημοσθένης. *Alter es Demoſthenes.* Aliâs vocarunt ἕνα τῶν δέκα, *è decem Græciæ oratoribus vnum.* Nicetem Sophiſtam verba facien-

Themiſt. or. 4. & or. 14.

Dion or. 48.

Ariſtid. to. 3. or. vlt.

Lucian. in Zeuxid.

Philoſtr. varijs loc.

tem indigitabant ἄνδρα θαυμάσιον καὶ ῥήτορα, *admirandum oratorem*. Antipatrum autem θεῶν διδάσκαλον, *Deorum doctorem*, quòd Seueri Imperatoris filios erudijsset. Aristidem οἰκιστὴν Σμύρνης, *alterum Smyrnæ fundatorem*. Eunapius ait in Proæresio in plausu dictum Θεὸν, *Deum* illum esse: item Ἑρμοῦ λογίου τύπον, *Mercurij præsidis eloquentiæ typum*. Dici non potest quàm multa quámque varia in hoc genere vsurpauerint: neque ipsi antiquitatis scriptores omnia suis monumentis sunt complexi, sed nonnunquam generatim tantùm rem innuunt, vt Philostratus de Hippodromo, βοώντων ἐπ' αὐτῷ τῶν Ἑλλήνων πολλὰ καὶ εὔφημα, &c. *Græci multa & magnifica ipsi acclamarunt, vt quòd Polemoni diuino homini in dicendo esset æqualis*. Interdum noua quædam excogitabant: ξένον ἐπαγῆ vocat Lucianus, & τὸ φορτικὸν τῶν ὀνομάτων. vbi Interpres non satis aptè vertit *onus verborum*; meliùs opinor *insolentiam* dixisset. Reprehendit autem vt ineptum eum morem Lucianus.

Eunap. in Proæres.

Lucian. in Rhet. Didasc.

VI. *Interdum clamor tantùm ἄσημος fuit plaudentium: is qualis fuerit explicatur.*

NONNVNQVAM vocem tantùm admirationis indicem & clamorem sine vllius vocabuli expressione mirantes edebant. Quod in obstupefactis rei miraculo hominibus Heliodorus expressit his verbis, θάμβος οὖν πάντας ἅμα κατεῖχε· καὶ βοὴν μίαν ἄσημον μὲν καὶ ἄναρθρον, δηλωτικὴν

Heliod. in Æthiop. l. 10.

κραυγὴν δὲ τοῦ θαύματος ἀπηχήσαντων. *Stupor igitur omnes cepit, & clamorem vnum obscurum & inarticulatum admirationis indicem ediderunt.* Quod alio loco dixit, ἐξ ἀρτηρίας μόνης τὸ θαῦμα ἐκφωνεῖν, *è sola arteria vocem promere demirationis testem.* S. Chrysostomus de plausu concionum disputans, vocat ἀσήμους κραυγάς, *clamores nihil certè significantes:* & τὴν ἄτακτον τῆς φωνῆς ἀπήχησιν, *incompositum vocis boatum*, rémque totam reprehendit. Synesius φωνὴν παμμιγῆ καὶ ἀδιάκριτον, *confusam vocem & quæ discerni non posit.* Id propriè fuit ἐπιρροθεῖν apud Græcos. Euripides in Hecub. λαοὶ δ' ἐπερρόθησαν, hoc est ἀσήμως ἤχησαν, ait Græcus Scholiastes, & exponit hoc modo: τὸ γὰρ πλῆθος ὁμοῦ βοῆσαν ἄγνωστον τοῖς ἀκούουσιν ὅ, τι καὶ λέγει. *Omnis enim multitudo simul exclamans, ignotum quidpiam audientibus ore proferebat.* Sumitur tamen hoc vocabulum de quocunque plausu, vt apud D. Gregorium Nazianzenum, qui imitatus Euripidem Carm. de vit. sua, ita scribit, Λαὸς δ' ἐπερρόθησεν οἷς ἐφθεγξάμην, *Populus mea dicta plausu maximo excepit.* Vetus Interpres Euripidis in Orest. ἀσήμους φωνὰς ait fuisse ἆ ἆ. Ἐπειδὰν, inquit, τις θεάσηταί τις παράδοξον, οὐδὲν ἕτερον ἀναβοᾷ, ἢ τὸ ἆ ἆ. *Cùm quis mirabile quidpiam adspexerit, nihil aliud exclamat quàm â â.* Cæterùm clamor ille ἄσημος & nihil planè & disertè significans, aliquando fuit vehementior, quem S. Chrysostomus loco citato circumscribit: κραυγὴν σφόδρα καὶ τῇ βίαιᾳ τοῦ πνεύματος ὠθισθ τὸ ἄσημον ἔχουσαν, *clamorem vehementem, qui cum violento spiritus impulsu strepitum habeat nihil certi declarantem.* Aliquando verò fuit

S. Chrysost. in verb. ...

Synes. in epist.

Euripid. in Hec.

Gregor. Naz. carm. de vit.

Scholiast. Eurip.

mitior, cùm murmur tantùm confuſum exaudiretur. M. Tullius, *gratam concionis admurmurationem* opinor diceret: Philoſtratus βόμβον appellat, Eunapius μυκηθμὸν, *ſonitum incertum & reboantem.* Alexander Sophiſta tam elegans & concinnus Athenienſibus fuit aliquando viſus, vt conſcenſo declamationis cauſa pulpito, priuſquam aliquid diceret, omnium βόμβος, ſiue ſonitus oriretur, ἐπαινεσάντων αὐτοῦ τὸ εὔσχημον, *laudantium eius modeſtiam & decorem.*

Philoſt. l. 2. de vit. Soph.
Eunap. in Proaereſ.

VII. *Silentium auditorum nonnunquam ad Declamantium laudem. Intentionis ſilentium &* μυστηριῶδες.

QVIDAM ſaturi ea reſonanti aſſentatione, & immenſis audientium clamoribus, iam pænè ſilentium anteponebant. Plinius iunior in epiſt. *Cùm dico, vel cùm recito, non minùs ſilentio quàm clamore delector; ſit modò ſilentium acre & intentum, & cupidum vlteriora audiendi.* Fabius, *intentionis ſilentium* nuncupat, quod ab ineptis & vaniſſimis declamatoribus ait repudiari. Qui ad clamorem, inquit, diſpoſitæ, vel etiam fortè circumfuſæ multitudinis compoſiti, *non ferunt illud intentionis ſilentium, nec ſibi diſerti videntur, niſi omnia tumultu ac vociferatione concuſſerint.* Eſt enim audientis ſilentium perſpicuum argumentum feriæ & vehementis attentionis: quod laudans Eteonem Cyzicenum prodit Ariſtides:

Plin. l. 2. ep.
Fabius l. 4. c. 2.
Ariſtid. to. 1.

ἀκροώμενος πίνων οὔπω σφόδρα τῶν λόγων ἴσων, ὥς' οὐκ ἐσχόλαζεν ἐπαινεῖν, ἀλλ' ὥσπερ οἱ διψῶντες σιωπῇ πίνουσι, &c. *Iam cùm auſcultabat, ita erat in ea quæ dicebantur intentus, vt plauſum dare non vacaret, ſed vt qui ſitiunt tacitè bibunt, ita ipſi auditus efficiebat.* Hoc nimirum è præſtabilium rerum admiratione exiſtit, cùm tanta eſt orationis ſuauitas, támque inuſitata varietas & copia, & in delectis luminibus ſplendor, vt animi audientium abripiantur, & dulcedine obſtupefacti à dicentis ore pendeant. Vnde plauſus ſæpe admiratione compreſſos & reſtinctos videmus. Sunt illa principis oratoris in oratione quadam ſua: *De plauſu autem quid reſpondeam, qui nec deſideratus vnquam à te eſt, & nonnunquam obſtupefactis hominibus ipſa admiratione compreſſus eſt?* Itaque Muſonius Philoſophus plauſum in ſapientiæ ſchola reprehendebat, aiebátque magnam laudem non abeſſe ab admiratione: *admirationem autem quæ maxima eſt, non parere verba ſed ſilentium*: quod Agellius poſteritati mandandum putauit. Proæreſio quidem certè publicè orante, ſilentium præ admiratione conſecutum, propter eximia dictionis ornamenta conſtat. Eunapius σιωπὴν μυστηριώδη, *myſticum veluti ſilentium* vocauit. Rariùs tamen, cùm excellens quiſpiam orator aut Sophiſta dicebat, ſilentium in laude ponebatur. Nam indocta quidem multitudo ſi non plauſiſſet, eo ipſo videbatur contemnere: periti autem & intelligentes, ſi tenerent ſilentium, arrogantes & ſu-

Cic. pro Deiot.

Agell. l. 5. c. 1.

Eunap. in Iulian.

perbi habebantur. Plinius iunior sui temporis eloquentissimus quosdam huiusmodi reprehendit vt inuidiosos, vt præposteros, nec præditos humanitate, *Duo*, inquit, *aut tres vt sibi & paucis videntur diserti, surdis mutisque similes audiebant. Non labra diduxerunt, non mouerunt manum, non denique assurrexerunt saltem lassitudine sedendi. Quæ tanta grauitas, quæ tanta sapientia, quæ imò pigritia, arrogantia, sinisteritas,* &c. Hinc M. Tullius cùm disertum & summis eloquentiæ copijs ornatum commendat, nullam ait orationis illius partem silentio auditam, cùm fuisse continuos plausus vellet ostendere.

Plin. l. 6. ep. ad R. ...itum.

VIII. *Empti plausus, & dati* ἐκ παραγγέλματος. *In eam rem chorum domesticum habuerunt. Eunapius emendatus.*

HOC Italis recitatoribus fuit commune cum Sophistis, vt augendæ existimationi, & ornando falsæ gloriæ choragio plausus emerent, prece aut pretio, sportulâque distributa. Plinius orator venustè fraudem eam exagitat. *Heri*, inquit, *duo nomenclatores mei ternis denarijs ad laudandum trahebantur, tanti constat vt sis disertissimus.* Et aliâs conductitios huiusmodi plosores nominat *Laudicenos.* Sed omittam de Romanis Recitatoribus dicere, de quibus Martialis, Persij, aliorúmque poëtarum doctissimi Interpretes

Plin. l. 2. ep. 19.

multa monuerunt. De Sophistis hoc pronuncio; emptos ab illis fuisse aliquando plausus, & callida machinatione subornatos, quò præstitisse in dicendo viderentur. De ijs loquens Aristides, οὐχ ὁρᾷς τούτους τοὺς ἀργυρίῳ τὸν ἔπαινον ὠνουμένους, οὐ μόνον ἐν ταῖς ἐπιδείξεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς θεάτροις; *Nónne illos vides, qui pecunia laudem, non modò in speciosis declamationibus, verùm etiam in theatris redimunt?* Huius rei exemplum vnum lubet è Philostrato petere. Varus Ionicus adolescens è diuite familia ortus, cùm pecunijs abundaret, eas fœnore apud tenuiores bene multos, atque adeò studiosos literarum collocabat. Hic dulcedine gloriæ titillatus, cùm Sophistas superare se omnes dicendo putaret, sæpe declamationes indicebat; & quò plures haberet eloquentiæ suæ laudatores, ijs quibus pecuniam credidisset, fœnus remittebat, si adessent, si dicenti fauerent. Sed exempla nunc omittantur, rem ipsam videamus. Argenteus ille plausus fieri ἐκ παραγγελίας dicebatur, videlicet *ex pacto & denunciatione*, qui apud Themistium opponitur ἀδόλῳ καὶ ἀληθινῷ ἐπαίνῳ καὶ αὐτοκελεύστῳ, *verè & minimè fucatæ laudi*, quæque sponte ac sine ambitu ab hominibus tribuatur. Ab eo mutuatus opinor est Suidas qui rem eandem notauit: κρότος, inquit, ἀθρόος οὐκ ἐκ τοῦ παραγγέλματος, ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐτοκελεύστου τῆς προθυμίας τῆς θεωμένων, *plausus frequens non ex edicto, sed studio spectatorum sponte excitatus.* Ἐκ παρακλήσεως dixit Eunapius: ἐκ παρακλήσεως καὶ παρασκευῆς τὸν κρό-

Aristid. or. de parapsin.

Philostr. in Polemon.

Themist. or. 4.

Suidas.

Eunap. in Proæres.

τῶν συνεπαινούντων. quibus in verbis explicandis doctus alioqui & politus Interpres discedit à vero sensu. S. Chrysostomus qui mirum quantum eloquentiam illustrauit, εὐφημίας ὠνητάς vocat, *emptos plausus & laudationes.* Atque in eam rem domi nonnunquam habebant chorum doctum & instructum, quemadmodum Xiphilinus ait Neronem habuisse ἴδιον σύστημα Augustalium, qui, inquit, ἐξῆρχον τῶν ἐπαίνων, *qui laudes & acclamationes inchoarent.* De choro Sophistico Themistius: εἰ τοιοῦτον ἐγὼ χορόν τε καὶ χορηγὸν συνεστησάμην, πάνυ ἂν εἴην σοφιστής. *Eiusmodi ego chorum ac chori suppeditatorem si mihi comparassem, essem omnino sophista.* Quem chorum intelligat, proximis antè verbis ostendit, nempe βοώντων, κεκραγότων, *acclamantium, vociferantium*, quique sint ad opus illud ipsum mercede conducti. Eundem agnoscit chorum Lucianus in ῥητορ. διδ. vbi de Sophista disserente: Οἱ φίλοι δὲ πηδάτωσαν ἀεὶ, καὶ μισθὸν τῶν δείπνων ἀποτινέτωσαν, &c. *Amici verò semper exilientes applaudant, & cœnarum pretium exoluant,* &c. & paulò pòst, καὶ τόδε μελέτω σοι, τὸν χορὸν ἔχειν οἰκεῖον καὶ συνᾴδοντα. *Hoc tibi quoque præcipuè curæ sit, vt chorum habeas domesticum, tibi accinentem.* Hunc χορὸν οἰκεῖον, Tertullianus vocauit *familiam*, vbi Phosphorum Carthaginiensem Rhetorem declamantem inducit, de quo sic habet; *Rhetor Latinus Phosphorus nomine, cùm virum fortem peroraret, Venio, inquit, ad vos, optimi ciues, de prælio, cum victoria mea, cum felicitate vestra, ampliatus, gloriosus,*

S. Chrys. serm. de S. Droside.

Xiphilin. ex Dion.

Themist. or. 4.

Lucian. in Rhet. didasc.

Tertull. l. aduers. Valentin.

fortunatus, maximus, triumphalis: & scholastici statim familiæ Phosphori φεῦ *acclamant.* Quintilianus vocat *dispositam multitudinem ad plausum,* l. 4. & lib. 10. *corrogatos,* aitque à corrogatis laudari etiam quæ non placent. Eusebius σκοπῶντας *factionis veluti administros.* Sic histriones habuere *delegatos vt plauderent,* apud Comicum.

Fabius l.4.c.2 & l.10.c.1.

Eufeb. l.7. hist. c. 30.

Plaut. in Amphitr.

IX. *Quibus in locis plausus dari consueuerit. Emaculatus Lucianus. De plausu Christianis in templis dato accuraté.*

DIVVS CHRYSOSTOMVS regij Vatis diuinissimos cantus exponens, aliquot loca enumerat vbi plausus dari consueuisset: μέγα εἶναι δοκεῖ, τὸ καὶ ἐν θεάτροις, τὸ καὶ ἐν συμποσίοις, τὸ δὲ ἐν δικαστηρίοις κροτεῖσθαι. *Magnum esse videtur in theatris, in conuiuijs, in foro iudicijsque plausu excipi.* De conuiuijs probare Luciani fortè locus videatur in Nigrino, cùm luxum & diuitum profusiones describit: *Hos,* inquit, *illos esse qui preciosa ac cara opsonia emere solent,* καὶ τὸν οἶνον ἐν τοῖς συμποσίοις, μετὰ κρότων τε δὲ ἀρωμάτων ἐκχέοντες. vertunt, *vinúmque in conuiuijs cum plausu & odoribus effundant.* Mihi dubium nullum est, quin mendosus sit iste locus, & legendum μετὰ κρόκων: intelligit enim Lucianus quam *sparsionem* vulgò nominant, siue *imbrem odoratum,* qui ex croco fiebat vino vel aqua

S. Chrysost. in Psal. 48.

Lucian. in Nigrin.

diluto, non modò in theatris, verùm etiam in conuiuijs: *κρόκον ῥαινόμενον* Græci vocant, Ouidius *liquidum crocum*, *Corycium nimbum* Martialis. De huiusmodi croco & aromatibus vino mixtis, est splendidus locus Plutarchi in Symposijs, qui Lucianum maximè illuminare potest: sic enim ille, *τὸν οἶνον οἱ μὲν ἀλόαις χρώζοντες, καὶ κινναμώμοις, καὶ κρόκοις ἐφηδύνοντες*, *vinum aloë aut cinnamomo vel croco inficiunt.* Id fiebat quidem ad spargendum odorem, & prodendam magnificentiam, sed rariorem ego vsum animaduerto in vita Phocionis, vbi doctus scriptor ita habet: Ingressus in conuiuium, vidit *ποδονιπτῆρας οἴνου δι' ἀρωμάτων προσφερομένους τοῖς εἰσιοῦσι*, *pedum lauacra ex vino cum aromatibus conuiuis oblata.* Id autem rectè ibidem appellat *σοβαρὰν παρασκευήν*, *fastuosum apparatum.* Sed hoc obiter, vt plaustum qui Luciani crocum omnem ebiberat, leuiter emendaremus. Illuc igitur redeo. Verissimum est quod eloquentissimus ille Pater aiebat, plausum in theatris, in conuiuijs, in foro locum habuisse: neque mihi mens in eo probando hærere diutiùs, ne vagetur nimiùm oratio, quæ duntaxat oratores & Sophistas intuetur. A theatris vbi inter communes populi voluptates atque spectacula, illæ primum ἐπισημασίαι natæ videntur, ad magnos & clarissimos viros cohonestandos, in scholas, in auditoria, in sanctissima etiam templa Christianorum, plausus & acclamationes immigrarunt.

Plutarch. l. 6. c. 7.

I[illegible] in Pho[illegible]

Plausus in scholis.

De scholis, è doctissimis scriptoribus constat. Eruditissimum D. Augustinum sic dicentem audio: *Turba cætera de scholis linguarum tumultuantium, & aut plaudentium strepitum vulgari leuitate lætantium, si fortè irruerit in has literas*, &c. In scholis autem Discipuli tum Rhetori Sophistæque docenti plausum dabant, tum se mutuò in scholasticis declamationibus plausu & acclamatione prosequebantur. De doctoribus clarè Philostratus qui Antipatri Sophistæ Hierapolitani fuit auditor; Eum, inquit, Deorum Doctorem appellabamus ἐν τοῖς ἐπαίνοις τῆς ἀκροάσεως, *in scholæ plausu & laudibus*. Synesius idem significat: βούλοιτο γὰρ ἂν ὁ διδάσκαλος ἀνὴρ εὐδοκιμεῖν ἐν τοῖς μαθηταῖς, καὶ θορυβεῖν ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ τὰ παιδάρια. *Cuperet enim præceptor apud discipulos suos florere existimatione, sibique dicenti plausum à pueris dari & acclamari*. Ita locum hunc intelligo, nec tamen doctissimi interpretis versionem repudio. Nec dubitare etiam possumus, quin ipsi adolescentes mutuo in schola se plausu exceperint. Rem in summam inanitatem adductam, cùm vt est in prouerbio, mutuum muli scaberent, Quintilianus reprehendit: *Illa*, inquit, *vitiosissima quæ iam humanitas vocatur, inuicem qualiacumque laudandi, cùm est indecora & theatralis & seuerè institutis scholis aliena*, &c. Sibilis quoque & cauillationibus se aliquando insequebãtur: cui rei fidem faciet Lemnius Philostratus, qui de studiis suis loquens, déque Proclo Sophista, quem doctorem habuerat; *Erat bibliotheca domi quæ patebat nobis ad declamationes suis numeris absoluendas*, ὡς μηδὲ συρίττοιμεν ἀλλήλους, μηδὲ σκώπτοιμεν,

S. August. l. 6. de Musie.

Philostr. l. 2. de Soph.

Synesius in Dion.

Fab. l. 2. c. 2.

Philostr. in Procl.

ἃ ἐν ταῖς τῶν σοφιστῶν συνουσίαις φιλεῖ γίγνεσθαι: ne vel inuicem exsibilaremus, vel mordacibus dictis illuderemus, quæ in Sophistarum scholis fieri solent.

Plausus in Auditoriis.

Iam verò in splendidioribus auditoriis, & vt loquar cum Themistio, Musarum theatris, cùm in consessu hominum elegantium, ἐπίδειξις haberetur die prodicta, & ad pompam & ostentationem elaborata oratio, tum illi de quibus superiùs actum est, fragores exaudiebantur ad dicentium eloquentiam comprobandam.

Et in sacris templis.

D. August. ser. 45. de temp.

Hinc plausus etiam in templa Christianorum irrepsere, quibus auditores vim & copiam disertorum hominum, & diuinos sonos concionum adprobabant: quod Ecclesiæ iuxta Græcæ Latinæque fuit commune. D. Augustinus cùm elegantem sententiam de concupiscentia protulisset, subitò plausus & omnium audientium clamor est elatus; itaque subiunxit, *Vnde omnes acclamastis nisi quia omnes agnouistis?* Sed apud Græcos ea maximè consuetudo inualuit; quod è multis, sed præsertim è sexcentis D. Chrysostomi locis declarari potest. Licere primùm Christianis id visum, quòd clarissimi religionis moderatores atque interpretes, vt plurimùm scientiis omnibus exculti, illustres sententias dicerent atque mirabiles, quas homines olim studiis scholisque assueti sine clamoribus atque laude transilire non possent. Præterea multi, qui ab impia idolorum superstitione ad Christi fidem accesserant, cùm viderent in fanis plausum delubrísque fieri, ad inanes Deos aut Principes cohonestandos, minimè dedecere putabant, si ad cultum au-

In delubris veterum plausus.

gustæ religionis eum morem consecrarent. Profanos autem fuisse plausus in delubris atque templis docet Lucianus, apud quem Pan ita loquitur; Sacrificant mihi & epulantur, μὰ ψιλῷ τιμήσαντες τῷ κρότῳ, *tenui quodam honorantes applausu*. Plato quoque εὐφημίαν in templis agnoscit. Heliodorus in Æthiop. Deducebatur in templum Isidis senex ὑπὸ κρότῳ καὶ εὐφημίᾳ πολλῇ, *plausu multo & acclamationibus*. Iulianus Imperator ait se ἀποδέχεσθαι σὺν βοῇ μετὰ κρότων λαμπρῶς ἐν τοῖς τεμένεσι, ὥσπερ ἐν τοῖς θεάτροις, *excipi cum plausu & clamore magnificè in templis æquè ac in theatris*. Eundem morem habet Curopalates: *Repentè*, inquit, *sublatis velis* εὐφημοῦνται, *acclamationibus fausti excipiuntur Imperatores ab omnibus Catechumenis*. Non igitur à concionibus sacris, & loci religione, alienum esse plausum Christiani opinabantur; quæ causa fuit, cur in audiendo sæpe laudem & clamorem profunderent.

Lucian. in Bis accus.

Plat. Alcibiad. 2.

Iulian. in Misopog.

Curopalat. p. 200.

Ea res meritò displicuit viris grauissimis, singulari modestia excultis animique sanctimonia, qui studio Christianæ humilitatis conuitia multo lubentiùs, quàm suarum laudum præconia audiuissent. Nam eleganter S. Valerianus de animi demissione disputans: *Non studia laudis postulat, non fauorem vocis expectat, odit acclamantium choros*. Tolerabant tamen, vel quòd difficillimum esset tollere, vel quòd attentos reddebat, vel quòd reprehendi possent liberiùs, qui non efficerent, quæ plausu & clamore approbauissent. Vnde illa sunt magni Augustini, *Laudes istæ vestræ grauant nos potiùs & in periculũ mittunt: toleramus illas, & tremimus inter illas*.

S. Valerian. hom. 14.

Cur viri sancti plausum permitterent.

D. Aug. ser. 5. de verb. Dom.

Tamen fratres mei, istæ laudes vestræ folia sunt arborum, fructus quæritur. Sic omnes Patres ad auditorum vtilitatem plausus retulerunt. Quos imitatus Philosophus inprimis grauis & moderatus Themistius; Neque verò, inquit, mihi strepitus ipse per se & acclamatio placet, sed ideo tantum, quòd illud argumento mihi est, τὸ μὴ εἰκῆ λέγειν ἃ λέγω, μηδὲ ἄλλως ᾄδειν καὶ προσᾴδειν ὑμῖν, *non temere me quæ dicam effundere, neque frustra canere & accinere vobis, sed ad intima vsque ac cor ipsum pertingere.* Verùm vbi inanissima hominum studia sic efferuescere cœperunt, vt perruptis modestiæ repagulis & honestæ pietatis, diuinam concionem turbulento quodam boatu obstrepentes, quasi politi alicuius Sophistæ declamatiunculam audire viderentur, tum boni claríque antistites grauiter inuehi, & istam arguere insolentiam instituerunt. Hinc illa D. Chrysostomi in Acta Apost. πολλάκις ἐνόησα θεῖναι νόμον τὸν κωλύοντα τοὺς κρότους, &c. *Sæpe cum animo meo cogitaui legem ponere plausus prohibentem, & suadentem vt cum silentio & decore prout par est audiatur.* Rei indignitatem sic etiam D. Hieronymus prosequitur: *Iam in Ecclesiis ista quæruntur, omissáque Apostolicorum simplicitate & puritate verborum, quasi ad Athenæum & ad auditoria conueniturc, vt plausus circunstantium suscitentur*, &c. Eò tandem prouecta est quorundam hominum leuitas & audacia, vt insanos è theatro gestus & bacchantium vociferationes, in sacra templa inducerent. S. Hieronymus in epist. ad Ephes. *theatrale miraculum* vocat. S. Ioannes Chrysostomus rem pingit, & omnibus

Themist. or. 16.

S. Chrys. hom. 31.

D. Hier. proœm. lib. 3. in ep. ad Galat.

Theatrales plausus in sacris templis.

Idem in c. 5. ad Ephes.

orationis aculeis pungit & exagitat: & quod me alibi legere non memini, ait omniá quæ à furentibus in Circo fierent, à clamosis & insanis spectatoribus, ea in locis numini consecratis à Christiano cœtu fuisse exhibita. Partem eius orationis hîc ponam ad rem illustrandam: *Neque prohibemus vocem laudis, sed præposteram & inconditam vocem, ac mutuas inter vos contentiones, manus incassum temeréque sublatas in aerem, pedes supplodentes, indecoros effœminatósque mores: quæ sunt eorum qui in theatris ac Circensibus ludis versantur, ludicra & delitiæ. Illinc nobis perniciosa inuehuntur exempla, illinc irreligiosæ vulgarésque voces.* ἐκεῖθεν αἱ τῶν χειρῶν ἀταξίαι, αἱ ἔειδες, αἱ φιλονεικίαι, τὰ ἄτακτα ἤθη, *illinc manuum ineptæ gesticulationes, contentiones, concertationes ac mores incompositi*, &c. Et illas quidem ἔειδας, & πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίας, & manuum per aerem iactationes impotentes, quæ sunt imitamenta Circensium, non operosum fuit è sacrario pietatis eijcere: sed cùm vulgò honesta laus permitteretur, hæsit diu illa indoctæ multitudinis ἀταξία, vt laudandi studio, illa etiã quæ minimè intelligeret plausu & clamore comprobaret. Qua de re festiuum est acroama Nazianzeni Gregorij apud S. Hieronymum epist. 2. qui etiam in cap. 9. Eccles. ait *vulgus in Ecclesia magis dictis leuioribus delectari & commoueri.* Hinc factum, vt multi summi viri hanc popularem leuitatem intelligentes, vulgi plausus habuerint semper suspectos. Phocio quidem ille vir bonus (ne Christianos tantùm memorem) cùm dicenti sibi Athenienses studiosiùs acclamantes videret,

S. Chrysost. homil. 2. de verb. Isai.

S. Hieron. ep. 2. & in cap. 9. Eccles.

Themist. or.

Nunquid, ait, *imprudens mali aliquid dixi?* Par dictum fuit Antisthenis, cui cùm diceretur, quòd eum multitudo laudaret, *τί γὰρ, ἔφη, κακὸν ἐποίησα;* *quid enimuero mali*, inquit, *feci?* adeò constabat populum non in dictis modò leuioribus, verùm etiam & vitiosissimis plaudere consueuisse.

X. *Prohibitus aliquando Sophisticus plausus, damnatus hominum sapientum iudicio & repudiatus.*

EA plaudendi acclamandíque licentia, quæ opere iam nimio feruebat, aliquando magistratuum autoritate coercenda moderandáque fuit. Publico sanè in iudicio cùm C. Albutius Silus oraret, à Lictore nimias laudantium voces fuisse cohibitas Suetonius autor est. Et cùm Athenis studiosi turbulenti quidam Antisophisten Iulianum malè verberibus & contumelia violassent, & de ea re iudicium exerceretur, Proconsul Romanus turbam videns Sophistarum, qui parati ad dicendam causam venerant, præfari coactus est, & iam inde grauiter ab initio denuntiare, *μηδένα κροτήσειν τῶν μαθητῶν τὸν λέγοντα*, *ne vllus discipulorum dicenti plausum daret*, vt memini dicere Eunapium. Quin de numero Sophistarum qui modestiores esse videbantur, rémque iudicio expendebant, eos plausus quos Philostratus in literis ad Epictetum verè *ἀδόνητους* vocauit, sponte abiudicauerunt. Hippodromus è Thessalia prudens & oratione limatus Sophista, in ἐπι-

Sueton. de clar. Rhetor.

Eunap. in Iulian.

δείξεσιν, & ſplendidis ſuis declamationibus, ſolitus eſt ἐπικόπτειν τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἐπαίνων, *ſuperuacuas auditorum ſuorum laudes amputare.* Et Athenis elegantem fertur habuiſſe orationem, qua ſilentij in audiendo laudem proſequutus eſt, à pauone exorſus qui propria laude nimis attollitur. Latro Porcius eos quoque adoleſcentium ſonitus clamoréſque repudiabat, de quo Seneca parens quodam loco; *Cùm Scholaſtici magno clamore laudarent, inuectus eſt in eos vt debuit.* Quo magis reprehendendi illi videantur Philoſophi & explodendi, qui plauſum etiam in ſcholis ſuis inflammato ſtudio quærebant, & acclamantium laude nimium quantum afficiebantur. Leuiculus ſanè Epicurus, qui iactabat à ſuis familiaribus ad epiſtolia amicorum κροτοθορύβους γίνεσθαι, *tumultus plauſuum excitari.* Hanc Sophorum tam inanem appetitionem grauiſſimi & ſapientiſſimi viri carpunt & illudunt. Ea cauſa Iuſtinus Martyr Creſcentem philoſophum eleganter appellat φιλόψοφον καὶ φιλόκομπον, ſtrepitus illius popularis & inſolentis arrogantiæ ſtudioſum. Ennodius eruditiſſimus ſuis temporibus Antiſtes tanquam ex oraculo id pronunciat, *Inſtitutor virtutis plauſum excludat.* Epictetus quoque apud Arrianum ſuauiſſimè, *O amici, ſchola philoſophi, officina eſt medici: non plauſu & lætitia geſtientes, ſed dolore affectos hinc abire oportet.* Declamat in eandem rem multis Seneca: *Quid,* inquit, *turpius philoſophia captante clamores?* & paulò pòſt, *Quanta autem dementia eius eſt, quem clamores imperitorum hilarem ex auditorio dimittunt?* Deinde eam con-

Philoſtr. l. 2. de vit. Soph.

Senec. Contr. 19.

Plutarch. de audiend.

Iuſtin. Apol. 1.

Ennod. Scholaſt. 1.

Arrian. l. 3. c. 23.

Senec. ep. 52.

ſuetudinem amandat ad Sophiſtas; *Relinquantur iſtæ voces illis artibus, quæ propoſitum habent placere populo, philoſophia adoretur.* Denique plena ſunt magnorum autorum volumina ſapientibus ſententiis, quæ generatim plauſuum illud ſtudium vaniſſimum eſſe declarent, & à præſtantis animi dignitate alienum. Plato quidem, vt Themiſtius animaduertit, cum magnanimum atque alta mente præditum eſſe aiebat, qui ſtrepitus illos populares & plauſus contemnit, nec multùm ab eo fragore differre putat, quem illiſi littori fluctus emittunt. Seneca verò plauſum & acclamationis fecundæ fauorem inter oblectamenta fallacia & breuia reponit. Sed diuiniùs volubilem illam breuitatem inanitatémque oſtendit D. Chryſoſtomus. Nam quæſo te, inquit, quis fructus eſſe poſſit è populari applauſu? τῆς ἑσπέρας γὰρ καταλαβούσης, εὐθέως ὁ κρότος ἐκεῖνος καὶ ὁ θόρυβος ἅπας μαραίνεται, *ſuccedente veſpera, ſubitò ille plauſus & acclamantium ſtrepitus omnis obſoleſcit.*

Themiſt. or. 14.

Senec. ep. 59.

S. Chryſoſt. hom. 3. de Ann.

De ſtylo

De stylo Sophistico generatim. Eius mirabilis elegantia & pulchritudo variè à scriptoribus adumbrata, & composita cum Iunone, Sirenibus, auro, purpura, margaritis, &c. τομιλή, κομψεία, *&c.*

CAP. XXI.

DEDIMVS velut in theatrum orantes Sophistas & plausibus inhiantes; nunc de stylo & genere orationis est dicendum. A M. Tullio sic in Orat. describitur. *Est quoddam etiam insigne & florens, pictum & expolitum orationis genus, in quo omnes verborum, omnes sententiarum illigantur lepores. Hoc totum è Sophistarum fontibus defluxit.* Aliâs quoque de eadem re disputat copiosiùs, videtúrque significare nullam animo cogitari posse dictionis elegantiam & pulchritudinem, blandientésque auribus delitias, quæ non essent nimio quodam splendore lucentes in oratione Sophistarum. In eam curam omnes diligentissimè incubuerunt, iam inde à primis Sophisticæ artis parentibus, quos Philostratus quemcumque in locum appulissent, Orphei in modum atque Thamyris incredibili suauitudine loquendi pellexisse omnium animos ait. Princeps in eo Gorgias fuit, qui

Cic. in Orat.

communem loquendi rationem & πολιτικοὺς λόγους, inusitatis ad eum diem modis illuminauit, & mirabiliùs exornauit. Ille primus ξενίζοντι τῷ λόγῳ, vt cum Siculo Diodoro loquar, nouo & insueto genere dicendi Athenienses in sui admirationem traduxit; quorum cùm esset aurium iudicium superbissimum, tamen fateri cogebantur, nihil se vnquam audiuisse iucundius, nihil dulcius. Primus, ait Diodorus, ἐχρήσατο τῆς λέξεως σχηματισμοῖς περιττοτέροις, &c. *splendidioribus orationem suam luminibus distinxit:* primus vt autor est Isidorus Pelusiota, politicæ dictioni τὸ ὑψηλὸν, *sublimitatem* adiunxit. De illo & Prodico loquens Themistius, ait illos πολυτελεῖς τε ἐπιδεῖξαι καὶ γέμοντας ἡδονῆς λόγους, *ornatissimas atque omni suauitate plenas orationes publicè ostentauisse.* Cæteri quoque illi magni eodem æuo Rhetores, ex eadem styli magnificentia & ornatu, consecuti sunt omnium laudem & prædicationem. Maximus Tyrius Prodico tribuit καλλιλογίαν, *venusti sermonis elegantiam:* Socrates Polo μουσεῖα λόγων, *museum leporem, concinnitatem musicam:* Thrasymacho verò Theophrastus στρογγύλως ἐκφέρουσαν λέξιν, *rotundam veluti constructionem artificiosæ dictionis:* Hippiæ Philostratus, λόγους ποικίλους τε πεφροντισμένους εὖ, *sermones insigni varietate florentes, & elaboratos eximiè:* denique Plato omnibus generatim concedit κεκαλλιεπημένους λόγους ῥήμασί τε καὶ ὀνόμασι, καὶ κεκοσμημένους, *factam pulcherrimè & instructam orationem verborum nominúmque elegantia.*

Diodor. Sic. l. 12.

Isidor. Pelus. l. 2. ep. 42.

Themist. or. 7.

Max. Tyr. Dissert. 7.

Plat. in Phædr.

Dionys. Halic.

Philostr. in vit.

Plat. in Apol.

Horum exemplum cùm in oculis haberent, qui deinde floruerunt Sophistæ, non mirum est, si inflammato omnes studio & cupiditate mirifica illa ornamenta, &, vt verbo vtar doctissimi Nazianzeni καλλωπίσματα λόγων ambierint. De quibus scriptores clarissimi cùm agunt, naturarum omnium pulchritudinem videntur colligere, & exquisitas perfectiones, vt qualis sit oratio Sophistarum illustrent, & dicendo patefaciant. Themistius cum Homerica illam Iunone componit: *Iunonem*, inquit, *Homerus ait, cùm sese eleganter ornasset, ad Iouem venisse purpurea veste, flammeo atque inauribus, & ad hæc omnia cingulo ipso Veneris delicato instructam. Sic eiusmodi orationes plurimum exterioris ornamenti ex figuris atque nominibus circunfusum habent*, &c. *Cantus Sirenum* æquare dicit Eunapius: Σειρήνων λόγοις in Andromach. Euripides. Sic apud Libanium ἀνὴρ καλλίων Ἀχελώου θυγατέρων, *homo elegantior Acheloi filiabus*. Cum pellucidis pretiosisque *margaritis* confert Ioan. Tzetzes, qui cùm de vnionum generatione disputauisset, ait eleganter quasdam esse conchas ratione insignes, easque se nominare *libros*; gemmas autem seu margaritas in eis emicantes, *eloquentium hominum orationes videri*. Hæc illius verba sunt,

Ὄστρεα τῶν δὲ λογικὰ τοῖς βίβλοις ὀνομάζω·
Μαργάρους πάντως δὲ αὐτῶν, δοκῶ, τοὺς τοὺς λόγους.

Idem propè dixerat M. Tullius stylum Sophistarum adumbrans; vocat enim *insignem ornatum quasi margaritarum*; præterea *calamistros*,

Varia symbola eloquent. Sophist.

Themist. or. 5.

Iuno Homerica.

Sirenes.

Liban. ep. 152.

Tzetz. Chiliad. 11.

Gemmæ.

Margarita.

Aurum. Argentum.

& *fucati medicamenta candoris & ruboris*. Philostratus *aurum* & *argentum*, ad illustrem speciem oratoriæ illius dictionis explicandam adhibuit. Nam de stylo agens Herodis Sophistæ, *Planè videtur*, inquit, χρυσοῦ ψῆγμα ποταμοῦ ἀργυροδίνῃ ὑπαυγάζον, *auri ramentum in liquido fluuio argenteis vorticibus interlucens*. Ita *flumen orationis aureum* dixit oratorum princeps, & *auratum eloquium* Fulgentius. Sic Libanius tribuit S. Basilio viro eloquentissimo πάγχρυσον γλῶτταν, *linguam omnino auream*. Et S. Chrysostomus totus & ipse aureus Maximi concionem laudans, tribuit illi πηγὴν ποταμοὺς ἀφιεῖσαν χρυσίου καθαροῦ, *orationis flumen auro purissimo collucens*. Alij *purpuram* nominant. Epicharmus apud Laërtium de Platone, cui Sophisticam elegantiam plurimi tribuunt, ait πορφυρῶν λόγοισι ποικίλλαι καλῶς, *purpuram verborum egregiè distinguere*. Sidonius Apollin. l. 2. ep. *purpuram sermonum*. Ennodius *ostrum eloquij*, & aliâs, *Diademata sermonum*. Plinius in Panegyrico, *bracteata dicta*. Tertullianus l. de Anim. *mella eloquentiæ*. Eunapius τὸ μείλιχον, *melleum & dulce genus orationis*. Hinc Sophista Dionysius nominatus μελιχρώτατος. Quidam ἡδονὰς *illecebras, delinimenta voluptatis*. Vnde apud Philostratum dicuntur Sophistæ μεθύειν περὶ τὰς ἡδονάς, *sese in delitias* blandissimæ orationis *auidiùs ingurgitare*. Et Pollucem Rhetorem ait habuisse, τινὰς ἡδονῶν λιβάδας διακεκραμένας τοῦ λόγου, *quosdam illecebrosos latices orationis eximiè temperatæ*. Alij tribuunt illis *musicam harmoniam*,

Fulgent. in præfat.

Inter ep. S. Basil. 148.

Purpura.

Diademata.

Bractea.

Mel.

Ἡδονή.

Latices.

Musica.

μουσικωτέροις λέγειν, dixit Euripides in Hippolyto. Isocrates or. contra Sophist. εὐρύθμως καὶ μουσικῶς εἰπεῖν, *dulcibus numeris & concentu quodam musico in dicendo vti*. Et eundem ipsum Isocratem ait Dionysius Halicarnass. εὐφωνίαν ἐπιτείνειν μουσικήν. Eunapius de Eustathio suauissimo politissimóque Sophista; μουσικῶν ἐκ ἀπεῖχε σειρήνων, *à cantricibus & dulciloquis Sirenibus non multùm aberat*. Eruditissimus Nazianzenus ἡδίστην τῆς πολλοῖς ἁρμονίαν vocat, *suauissimam & numerosam concinnitatem*. Plato in Axoch. πομπὴν τε ῥημάτων ἀγλάϊσμόν, *pompam splendorémque verborum*: Eunapius in Proæresio ῥητορικὴν πομπείαν: Cicero quoque *Rhetorum pompam*. Aliquando item *scenam*, hoc est elegantissimum apparatum, l. 3. de Orat. de verbis loquens: *Neque ex alio genere ad vsum quotidianum, alio ad scenam pompámque sumuntur*. Sic Philostratus Sophistæ Polemonis σκηνὴν vocat, speciem in dicendo magnificam & instructam.

Harmonia.

S. Greg. Naz. or. 9.

Ἀγλάϊσμός. Pompa.

Scena.

Sed Græci ferè omnes qui styli Sophistici meminere, tribuunt illis κομψείαν, nimirum exquisitum & elegantiæ plenum ornatum. Doctissimus Gregorius Nazianzen. μηδὲ τῆς τῶν λόγων κομψείας περισσουρεὶς, ἢ φροντίσαι τῆς τῶν Ἑλλήνων φροντιστῆς, *nec comptæ orationis elegantia distractus, ob quam ij qui Gentilium placita profitentur Sophistæ, animos attollunt*. Hinc dicti Libanio Sophistæ; κομψοὶ ῥήτορες, *sciti & venusti Rhetores*: & eorum ars Epicteto κομψὸν τεχνίον. Dionysius Halicarnasseus illis tribuit κομψὸν

Κομψεία.

S. Greg. Naz. or. 23.

Liban. declam. 6.

Arrian. l. 3. c. 3.

θεατρικὸν, *theatricam veluti pompam elegantiarum:* Themistius λογάρια κεκομψευμένα : Nazianzenus Antistes κομψὰ καὶ ῥυθμικὰ ῥήματα. Cyrus Theodorus ait eosdem κομψολογεῖν, *venuste verba funditare;* sic enim in Sophistam Armenium scribit:

Themist. or. 1. Gregor. Naz. ep. 37. Cyrus Theod.

Σοφιστομανὲς Ἀρμένιε, πλέον μάτην,
Καὶ κομψολογεῖς, πλέον κενοὺς χέεις ψόφους.

S. Greg. Nyss. or. 12. in Eunom.

Eadem mente S. Gregorius Nyssenus κομψείας τῶν σοφισμάτων tribuit hæreticis, vt verissimis Sophistis, qui mellita oratione venenum impietatis condiebant: ταῖς γὰρ, inquit, κομψείαις τῶν σοφισμάτων τὸ φθοροποιὸν δόγμα οἷόν τινι μέλιτι καταγλυκάναντες, *festiuis enim argutiarum & captionum inuitamentis, dogma letiferum vt melle quodam illitum,* &c.

Pictura. Cic. in Orat.

Eundem stylum propter insignium luminum pulchritudinem, quidam *picturam* nominant. Cicero: *Verba ita disponunt vt pictores varietatem colorum:* & aliâs, eorum oratione nihil ait esse pictius. Eleganter Ennodius, *delenificam orationem, & picta verborum artificia* nuncupat. M. Tullius quasi Phrygionum opus intueretur multis & magnificis rebus variegatum, *purpuram cum auro mixtam.* Et elegantissimè D. Basilij frater πολυκέντητον τε καὶ πολύχρωμον τῶν λόγων ὕφασμα, *varijs coloribus artificiosè depictum & distinctum sermonum textum.* Laërtius in Bione ἀνθινὰ, *floridum amiculum.* Propter eandem varietatem, opinor, Philostratus cum pratis componit: Quæ ab Antiphonte, inquit, dicebantur, παραπλήσια τῶν πεδίων τοῖς λειμῶσι, *pratis expo-*

Ennod. l. 1. ep. 10.

Greg. Nyss. or. 6. contr. Eunom. p. 189.

Prata.

Dionyſ. ep. ad Pomp.
Flores.
S. Baſil. ep. 149.
Ver. Roſæ.

liliȷ́ßimis perquam ſimilia ſunt. Dionyſius Halicarnaſſ. de Platonicæ dictionis elegantia, *iucundum quendam florentémque ac tempeſtiuum florem edit, & quaſi à fragrantiſsimis pratis aura quædam ſuauis ex ea manat.* S. Baſilius de Libanij ſtylo: *Tua ſcriptio* ἄνθος ἔχει τοῦ ῥόδου, ὅλον ἡμῖν τὸ ἔαρ τῆς εὐγλωττίας διαπετάσασα, *florem habet roſæ, ver omne picturatæ eloquentiæ nobis expandens.* Denique ſcripta illorum nominata fuerunt aliquando *Gratiæ.* Photius de Æſchine, τοὺς μὲν λόγους αὐτοῦ τινὲς χάριτας ὠνόμασαν, διὰ τὸ χαρίεν τοῦ λόγου, *nonnulli orationes eius Gratias nominauerunt, ob orationis gratiam & venuſtatem.* An igitur eſt vt mirandum ſit alicui, ſi docti viri qui Rhetorum eorum memoriam ſuis monumentis ſempiternam eſſe voluerunt, eos ſæpe cum Orpheo, cum Thamyride componant, quos incredibili cantus ſuauitate præſtitiſſe cognouimus? Hinc nimirum vacuæ & deſertæ officinæ, omnibus ad audiendum conuolantibus, cùm Sophiſta eſſet dicturus cuius foret ſumma in populo exiſtimatio: hinc completa fora & Baſilicæ, auditoriáque permagna, mirabili hominum frequentia, qui Sirenum illarum ſymphoniam, eam pompam ſcena bracteata fulgentem, eas Gratias vnionibus coronatas, nouam illam diuitémque texturam auro & purpura micantem, ea prata peregrino flore diſtincta, ver beatum roſeis corollis liliíſque pictum, inexplicabili animi ſuauitate capti & deliniti mirabantur.

Duo quidam fontes Sophiſtarum vnde mirificum orationis genus exuberauit. Σοφιστικαὶ ἔννοιαι *ſiue animi conceptus noui, ſuaues, mirabiles; hinc* παραδοξολογία, θαυμασολογία. *In eorundem oratione* ὁρμή, *vnde oriebatur* σεμνολογία ἔμπνους. *Sæpe lenior fuit ſpiritus in verborum flumine. Horoſcopus Sophiſtarum. Plures autores emendati, illuſtrati.*

CAP. XXII.

DVo fuerunt, in quibus Sophiſtæ machinandis, & ſpecie quadam mirifica elaborandis, ingenij ſui neruos intendebant, νοήσεις & ἑρμηνεία. Vocant νοήσεις vel νοήματα, *inuenta quædam*, &, quos vulgò nominant *conceptus*, quos habere eiuſmodi connitebantur, in quibus auditor obſtupeſceret. Dicuntur etiam ſæpe in hiſtoria Sophiſtarum ἔννοιαι, aliquando γνῶμαι: quod Philoſtrati Interpres minùs animaduertit, vt de Polemone qui ex tempore declamationem inſtituerat. *Audiens*, inquit, *Herodes, viri obſtupuit* τὴν γλῶτταν αὐτοσχέδιον καὶ τὴν γνώμην. vertit γνώμην *ſententiam ingenioſam*: ſed αὐτοσχέδιος γνώμη hîc ſignificat promptas animi notiones & excogitationes dicendorum; *celeres ingenij motus* vocat Cicero.

Philoſtr. de vit. Soph.

Hinc apud eundem Philostratum νοῆσαι, *excogitare, inuenire*, &, vt alio loco dicit, ἐνθυμηθῆναι· *Secundus*, inquit, *Sophista* νοῆσαι μὲν, περιττὸς, ἑρμηνεῦσαι δὲ, ἄπειρος, *in excogitando eximius, in sensis animi exprimendis impar*. Vbi distinctè illa duo ponit quæ illustrare contendimus, ἐννοίας & ἑρμηνείαν, quæ D. Hieronymus de stylo Sophistico memorans, breuiter in hunc modum circunscribit: *Oratio distincta inuentionibus, & ornata flore verborum.*

S. Hieron. præfat. in l. 3. in ep. ad Gal.

Appellant ἑρμηνείαν Rhetores modum explicandi notiones animi sui oratione, qui in quibusdám solet esse magnificus & illustris, in aliis obscurus humilísque. Ab iisdem nominatur sæpe ἀπαγγελία, *enunciatio & explicatio notionum*, quam Hermogenes ait esse αὐτὴν τὴν λέξιν δι' ἧς ἀπαγγέλλεται τὰ ἐπινοήματα. vbi quidam interpretantur ἑρμηνείαν. Haud raró dictionem illam ponit Philostratus, cùm disputat de genere orationis vniuscuiusque proprio, vt in Antiphonte, σεμνή τε ἀπαγγελία καὶ ἐπιτηδευμένη ποιητικοῖς ὀνόμασιν. vbi ἀπαγγελία nihil est aliud quàm notionum animi explicatio, dictionis ipsius cursus & orationis quidam veluti color illustris, pulcherrimis nominibus distinctus, propter quem Sophistæ oratio placebat. Similis in Eudoxo locus, quem Interpres inobscurauit. Eudoxus, inquit, ἐνεγράφη τοῖς σοφισταῖς ἐπὶ τῷ κόσμῳ τῆς ἀπαγγελίας. vertunt, *professionis ornatum*. Atque hæc animaduersio aliorum etiam autorum loca illustrare potest. Plutarch. l. περ. ἀκου. carpit eos iuuenes, qui alio differente tantùm laudant λέξεις καὶ ῥήματα, ἢ τὸ καλῶς ἀπαγγέλλειν· τὸ δ' ἀπαγγελλόμενον, εἴτε

Philost. l. 1. de vit. Soph.

Plutar. l. de audiend.

χρήσιμον, εἴτε ἄχρηστον, non quærunt. Xylander τὸ καλῶς ἀπαγγέλλειν vertit *quod bene pronunciatur*, & τὸ ἀπαγγελλόμενον, *id de quo pronunciatur*. Sed constare è notatione nostra potest quid sit καλῶς ἀπαγγέλλειν. Galli dicerent *habere pulchram explicatiuam*, quod ad orationis modum est referendum. Par lapsus in voce ἑρμηνεία apud eundem Plutarch. l. de educat. puer. vbi oratorem ait stylo & scriptioni assuetum seruare semper τὸν αὐτὸν τῆς ἑρμηνείας χαρακτῆρα, *eundem orationis modum atque cursum*: vertunt meo iudicio haud rectè, *interpretationis formam*. Hæc præmittenda videbantur, vt nominum ratione percepta, liquidiùs deinde constaret, quales Sophistæ in iis duobus veluti fontibus aperiendis fuerint, vnde splendor & dignitas orationis, & incredibilis suauitudo manabat.

Idem περὶ παιδ. ἀγωγ.

Ἔννοιαι Sophistarũ παράδοξοι, nouæ, mirabiles, *&c.*

Igitur siue ἐννοίας consideremus, hoc est inuenta animique notiones excogitatas, siue earundem expolitam enunciationem, quam ἑρμηνείαν siue ἀπαγγελίαν vocari diximus, in iis Sophistæ omnia habere cupiebant *noua, iucunda, mirabilia*; quibus fiebat vt tenerent audientium animos, & singulari voluptate perfunderent. De admirabilitate sic Philostratus significat, cùm de stylo & ingenio Critiæ, τὸ παραδόξως μὲν ἐνθυμηθῆναι, παραδόξως δὲ ἀπαγγεῖλαι, Κριτίου ἀγών. *Mirabiliter excogitare, & animi sui cogitationes haud vulgari modo enunciare, proprius Critiæ sudor fuit & ingenij contentio.* Hinc παράδοξοι ἔννοιαι ab eodem nominantur, *diuini quidam & mirabiles conceptus*: de Nicete Sophista eleganter, τὰς δὲ ἐννοίας ἰδίας τε καὶ παραδόξους ἐκδίδωσιν, ὥσπερ οἱ

βακχῖοι θύρσοι τὸ μέλι, καὶ τοῖς ἑσμοῖς τὸ γάλακτος. *Notiones autem proprias & admirabiles, non secus atque bacchantium thyrsi mel, & examina lactis, edit.* Aliâs σοφιστικαὶ dicuntur ἔννοιαι, quæ nimirum splendidæ sint, audaciores, & admirabilitate plenissimæ: quemadmodum Galli vulgò excellentia oratorum ingenia ad excogitandum acuta prædicantes, vocant *des iolies, belles & hardies conceptions*. Sic Herodes Atticus tribuebat Alexandro Sophistæ τὴν περὶ τὰς σοφιστικὰς ἐννοίας τόλμαν, *in Sophisticis inuentionibus audaciam.* Dionysius Longinus vir doctissimus appellat ξένας νοήσεις, *nouas & inusitatas*; quas dum nimium affectat in historia Timæus, sæpe, inquit, in iuuenilem dicendi rationem delabitur: vbi autoris mentem sanè Interpres minimè assecutus est. Sectione deinde 4. nominat κενόσπουδον περὶ τὰς νοήσεις, *studium nouitatis in formandis animi conceptibus*; circa quod, inquit, huius æui scriptores κορυβαντιῶσι, *maximè insaniunt:* quod de Sophistis omnino intelligit. Quos Iulianus quoque Imperator animaduertit studiosissimè quærere solitos μῦθόν τινα μηδένα τοῖς πρόσθεν ἐπινοηθέντα, *genus quoddam orationis à nemine hactenus excogitatum, eo modo auditores*, τῷ ξένῳ ψυχαγωγήσοντες, *nouitate recreantes.* Notauit idem Philostratus vbi de Attico Herode, ἔννοιαι, οἷαι μὴ ἑτέρῳ ἐνθυμηθῆναι, *excogitatæ animi notiones ea fuerunt, quales alteri facilè in mentem non venirent.* Dicuntur ab eodem autore πανηγυρικαὶ ἔννοιαι, *aptæ ad pompam & deliniendam audientium coronam:* in quibus ait vulgò Sophistas ὑποβακχεύειν, vt Longinus κορυβαντιᾶν. Sed plurimùm eas secta-

Ἔννοιαι σοφιστικαί.

Longin. περὶ ὕψ. sect. 3.

Idem sect. 4.

Iulian. or. 1. Panegyr.

Philostr. l. 2.

Ἔννοιαι πανηγυρικαί.

bantur, quæ multum haberent suauitatis aurésque tenerent, ídque moderatiores faciebant intra modum; qualis fuit Dionysius Milesius, qui μεγιχαρώτατος περὶ τὰς ἐννοίας, οὐκ ἐμέθυε περὶ τὰς ἡδονὰς, ὥσπερ ἔνιοι τῶν σοφιστῶν, *cùm in notionibus inuentísque foret suauissimus, non vt plerique Sophistarum, voluptatum & earum delitiarum blandimentis indulgebat.* Cæterùm id studium ortum inde est à Gorgia, quem primum aiunt Sophistis autorem fuisse παραδοξολογίας, inquit Philostratus. Hinc apud Synesium σοφιστικὴ θαυμαστολογία. Atque hactenus de inuentionibus Sophisticis.

Qualis Sophist. Ἑρμηνεία.

Quod attinet ad ἑρμηνείαν & inuentorum expositionem, siue totius orationis stylíque modum, eum quoque venustate & dulcitudine plenum, & mirabilem esse cupiebant. Audacioribus enim inuentis sæpe respondebat in oratione ὁρμὴ, *impetus quidam magnificus & exultans,*

Ὁρμή.

quem etiam à Gorgia inductum volunt: ὁρμῆς τοῖς σοφισταῖς ἦρξε, ait Philostratus, qui paulò pòst etiam πνεῦμα vocat, & quasi interpretans, ait primum Gorgiam visum τὰ μεγάλα μεγάλως ἑρμηνεῦσαι, *magna magnificè exponere.* Sophisticus idem impetus Græcis Rhetoribus aliquando dicitur ἰσχὺς, ἀκμὴ, χολὴ, θυμὸς, vnde mirifica dignitas oriatur, & quod de Polemone dicit

Σεμνολογία.

Philostratus, σεμνολογία ἔμπνους καὶ λαμπρὰ ὥσπερ ἐκ τρίποδος, *grauitas quædam splendida & Apollinis quasi è tripode inspirata*: paulò verò antè eius orationis ideam ait fuisse θερμὴν καὶ ἐναγώνιον, *calidam & agentem.* De Alexandro Sophista idem, θαυμασίαν δὲ ἰσχὺν ἐπιδείξατο, *vim in dicendo mirabilem ostendit.* Sæpe autem dulcior idem spiritus

fuit & placidior, vt in Critia, de quo in eius vita; τὸ δὲ τοῦ λόγου πνεῦμα ἐλλιπέστερον μὲν, ἡδὺ δὲ, καὶ λεῖον, ὥσπερ ἡ τοῦ Ζεφύρου αὔρα. *Orationis spiritus sæpe defectior, veruntamen dulcis & Zephyri aura suauior.* Huius generis multi fuere Sophistæ, quorum dictio leniter fluens & copiosa, & vt ait de Isocrate Dionysius Halicarnasseus, κεχυμένη πλουσίως, atque in modum placidi fluminis latè stagnans & effusa, argenteis veluti vndis nitida & pellucens, in ambitus ferebatur humanissima quadam voluptate. In ea vt in læto & diuite prato, omnigena varietate flosculi, vt in littore Erythræo gemmæ vnionésque lucebant: in eadem omnium venerum illigatus lepos, vel potiùs ipsa Venus cum delinimentis, cum cæstu myrothecióque suo ridebat. Nec mirum Sophistas adhibuisse in dicendo veneres, qui horoscopum in Virgine habuisse credantur à Venere dulciter illuminata, à quibus μετεωρολέσχαι illi vanissimi orbium cœlestium inspectores, fieri dicunt φιλολόγους & eloquentia præstantes. Qua de re ita Firmicus: *Horoscopus in Virgine, & in eodem Mercurius & Venus & Mars partiliter collocati eloquentissimos facit*: talis Hermodori & Demosthenis fuisse genitura proditur à veteribus. Sed ante illum poeta Manilius idem cecinerat:

Horoscopus Sophistarum.

Firmic. Mater.

Manil. l6.

> *Ora magisterio nudósque coercita Virgo*
> *Ad studium ducit mores, & pectora doctis*
> *Artibus instituit.*
> *Illa decus linguæ faciet regnúmque loquendi.*

Sed quæ fuerint Sophisticæ dictionis ornamenta, nunc partitè via & ordine videmus.

De multiplici Sophisticæ dictionis ornatu; & primùm, de Verborum delectu.

CAP. XXIII.

I. *Verba Sophistarum mollia, meretricia, florida. Propter orationis* ἀφροδίτην *nominati Sophistæ.*

TRIA omnino sunt, vt Theophrastus memoriæ prodidit, è quibus dictioni granditas, splendor & magnificentia quædam accedat: primùm delectus verborum, deinde quæ ex illis efflorescit concinnitas, postremò figuræ quibus hæc includuntur. Hæc quàm fuerint in Rhetoribus insignia, ordine & ascitis clarorum virorum testimoniis ostendamus, à verborum delectu sumentes initium. Verba autem Sophisticæ orationis non vnius generis fuerunt, sed multiplicia: & quia floridè inprimis dicere cupiebant, cura illis fuit ἀνθηρά, *florida*, & suauia deligere. Plutarchus id eleganter expressit, cùm vocat orationem θεατρικὸν πανηγυρίζοντος καὶ στεφανηπλοκοῦντος ἐξ ἁπαλῶν καὶ ἀνθηρῶν ὀνομάτων, *ad pompam & scenam expolitam, veluti corollam ex delicatis ac floridis vocabulis vndequaque colligentis.* Quam rem vocat σοφιστικὴν περιεργίαν, *redundantem & exquisitam nimis Sophistarum industriam.* Aliâs vocat ἀνθηρὰ καὶ τρυφερὰ τῶν ὀνομάτων, *florida & luxuriantia vocabula;*

Plutar. de ciuil. instit.

Idem l. de audien.

& Lucianus ῥήματα παῖν ἑταιρικά, *verba plusquam meretricia.* Ita verò nominant, quòd ex iis bellè & exquisitè coagmentatis, existeret quædam oratio, fracta, elumbis, & delicata, quæ blando illapsu audientium animos titillaret. Quo modo Synesius Rhetorum sermones nominat χλιδῶντας, *delicata mollitie luxuriantes.* & aliâs, διαθέντας ἐν ἡδονῇ τὰ μειράκια, *qui libidine voluptatis adolescentium animos afficiunt.* Fabius Quintilianus *eloquentiam libidinosam* appellat, quam in poetis insequitur grauis Persius:

cùm carmina lumbos Intrant, &c.

Apud Senecam Controuers. 14. est *lasciuiùs dicere.* Hinc eruditissimus Nyssenus Gregorius Sophistam Eunomium ait ἐναπασελγαίνειν ῥήμασι, *luxuriari verbis solutiúsque lasciuire.* Eandem mollissimam Rhetorum phrasim Clemens Alexandrinus oratione depingens, κνήθοντες, inquit, καὶ ἐργαλίζοντες οὐκ ἀνδρικῶς τὰς ἀκοὰς τῶν κνίσασθαι γλιχομένων, *eos quibus aures pruriunt, non satis viriliter demulcentes & titillantes.* Planè ἑταιρικὰ καὶ τρυφερὰ τῶν ὀνομάτων explicat. Eunapius in Libanio dixit λέξεις κατεγλωττισμένας, *dictiones quæ illecebras meras & suauia spirarent.* Latini *fractum & emollitum* genus orationis nominant: Seneca maior in Controuers. *Non tantùm emollitæ compositionis sunt, sed infractæ.* Laudans Synesius, propter exquisitum verborum delectum, illis tribuit ἀφροδίτην, *veneres aut venustatem.* Illorum, inquit, oratio πολλὴν τὴν ἀφροδίτην ἐπαγομένη, *incredibili quadam venustate expolita*: subdit autem propter κάλλος ὀνομάτων iis Sophistarum fuisse nomen impositum: ζῶντι καὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, οὓς λέγοντες

Lucian. in Piscat.

Synes. o. de regn.

Fab. l. 5. c. 12.

S. Greg. Nyss. or. 12. in Eunom.

Clem. Alex. l. 5. Strom.

Senec. Controu. 19.

Synes. in Dion.

ἐκήλουν τῷ κάλλει τῶν ὀνομάτων, ἠξιοῦντο τῆς προσηγορίας τοῦ σοφιστοῦ, *ideo ab hominibus, quos singulari dictionis pulchritudine elegantiáque mulcerent, Sophistæ nomen habere meruerunt.* Eandem ob causam dicuntur etiam Eunapio εἰς ἐπίδειξιν λόγων ἐπαφρόδιτοι, *in declamationibus floridi & veneribus omnibus affluentes*: & à S. Basilio οἱ περὶ τοὺς λόγους τρυφῶντες, *qui delitiantur verborum elegantia.*

S.Basil.ep.146.

II. *Vocabula poetica. Gorgias primus adhibuit, deinde plerique omnes. Pater Sophistarum Homerus, mater Tragœdia. Id studium reprehensum. Plato illustratus.*

VNVM Sophistæ & poetæ finem intuentur, audientium voluptatem: frequens igitur poeticorum nominum vsus apud Sophistas, vt Musarum eos alites pro ingenio quisque suo imitarentur. Ὁ πεζὸς λόγος, ait Strabo, ὅ γε κατεσκευασμένος μίμημα τοῦ ποιητικοῦ ἐστί. *Soluta & pedestris oratio comptiùs elaborata, poeticæ elocutionis imitamentum est.* Itaque Plato in definitione Sophistæ ponit τῆς ποιήσεως ἀφωρισμένον ἐν λόγοις τὸ θαυματοποιϊκὸν μόριον. cuius sententiam loci vereor vt doctissimus interpres sit assecutus; vertit enim, *humanæ effectionis determinatam progeniem.* Vult Plato Sophisticam esse imitationem, atque adeò certam & definitam esse partem poeticæ, non diuinitus afflatæ, sed humanæ, quæ verbis vt præstigiis audientes illudat.

Strab.l.1.

Plat.in Sophist.

Id autem studium arripuerunt Sophistæ Γοργίου ἄρξαντος, vt Dionysius Halicarnasseus prodit

Gorgias autor.

dit in Lysiæ vita, qui cùm Athenis legatione fungeretur, orationem habuit flosculis poeticis nominibúsque distinctam, ornatámque mirabili suauitate, qua Græcorum omnium animos obstupefecit. Illius poeticæ imitationis causam subtiliùs inuestigauit Aristoteles, & in libris Rhetoricorum posuit. Nam cùm poetæ qui primi sibi audientiam fecisse dicuntur, tametsi quædam inania & futilia canerent, summa tamen omnium voluptate audirentur, ob dulcem numerosæ dictionis ornatum nominúmque splendorem ingeniosa quadam magnificentia in hominum cœtum inductum, acutus è Sicilia Gorgias ad deliniendos auditorum animos, similitudinem eorum quandam asciscendam esse putauit. Quare, inquit Aristoteles, ποιητικὴ πρώτη ἐγένετο λέξις, οἷον ἡ Γοργίου, *poetica prima extitit elocutio, vt Gorgiæ.* Capit. 3. eiusdem libri poeticorum nominum adfert exemplum promptum è Gorgia; qui πτωχομούσους κόλακας dixit insolenti, affectata & poetica compositione: & paulò pòst noua & audaci metaphora χλωρὰ καὶ ἄναιμα τὰ πράγματα; *negotia pallida & exanguia.* De eodem Gorgia Philostratus; *Verba,* inquit, *poetica ad venustatem & grauitatem adiecit.*

Aristotel. l. 3. Rhet. c. 1.

Ab hoc autem initio, dici vix potest, quanta omnes cupiditate ad eas orationis delitias animum appulerint. Antiphontis oratio ἐπιτήδευθεῖν ποιητικοῖς ὀνόμασι, *poeticis nominibus effloruit.* Et vniuersim de Sophistis ita meminit Isocrates: *Orationes eas scribendas suscipiunt; quas nemo est quin carminibus quæ musica ratione ac numeris constant;*

Isocr. or. de permut.

quàm forensi dictioni similiores esse fateatur. Nam & sermonis genus habent magis poeticum & maiorem rerum varietatem continent, &c. Ea fortè causa fuit, cur Sophistæ gloriarentur sibi esse patrem Homerum, Tragœdiam autem matrem: & ad Homerum adiungebant etiam Archilochum vt parentem alterum, ad vim, & ardorem animi generosum, & heroïcam sublimitatem. Itaque Hippodromus Sophista Homerum quidem aiebat σοφιστῶν φωνὴν, Archilochum autem esse πνεῦμα, vt ab illo suauitatem & inexplicabilem quandam varietatem, ab hoc sonitus in dicendo maiores altitudinémque sumerent. Sanè Eustathius grauiter pronunciat Iliadem Homeri γέμουσαν μυελῶν καλῶν φιλοσοφίας, ῥητορείας, &c. indéque maximè hauriri posse ἐγκωμίων μεθόδους, *laudationum vias & rationes*, & panegyricarum orationum artificium, in quibus Sophistarum exultabat & dominabatur industria. Idem sentit Hermogenes, qui Homerum non modò facit ποιητῶν ἄριστον, verùm etiam καὶ ῥητόρων. Quare Maximus Tyrius Platonem ait Homero sermonis sublimitatem sui debere. Et alio quodam loco, Platonis ὀνόματα καὶ ῥήματα ex eodem illo fonte musico manauisse, *quemadmodum*, inquit, *ex Oceano Mæotis, ex Mæotide Pontus, ex Ponto Hellespontus, ex Hellesponto mare defluxerunt*. Ab hoc igitur capiebant Sophistæ & νοήσεις mirabiles & dictionum venustatem: & si meritò Dion Prusæus appellare Socratem potuit Homeri discipulum, iure illos dicere queam fuisse Homeri amasios & alumnos. Eandem ob causam suauiabantur &

Homerus pater Sophist.

Eustath. in Hom.

Hermog. l. 2. de for. c. 10.
Max. Tyrius dissert. 16. & 31.

Tragœdiam, quam Nicagoras Sophiſta σοφιστῶν μητέρα dicebat. Hinc Philoſtratus ait Tyrium Sophiſtam Adrianum è tragœdia hauſiſſe & notionum ſplendorem, & in cauſarum exornatione varietatem.

Tragœdia mater.

Hoc ſtudium ſtyli poetici & imitatio, primis temporibus ita placuit, vt de ſuo quidem æuo dicat Ariſtoteles, eos omnes qui illo modo in dicendo vterentur, exiſtimatos à pleriſque omnibus fuiſſe διαλέγεσθαι κάλλιστα, *pulcherrimè venuſtiſſiméque dicere*; quorum ipſe opinionem arguit, nec veretur nominare ἀπαιδεύτους. Dionyſius quoque Halicarnaſſeus Platonem eam ob cauſam reprehendit, qui ad eoſdem ſcopulos φιλοτιμίας ſuæ nauem illiſerat. Nam cùm lectorem conciliare ſuum vellet, poeticis ab hortulis ſtrophiola texebat, & verſicolores veluti toros coronarum, atque adeò earum luſciniarum vti voculis & dulcitudine conabatur, ζηλώσας τοὺς περὶ Γοργίαν λόγους, ait Dionyſius; quod appellat ποιητικὴν ἀπειροκαλίαν, *poeticam inelegantiam*.

Reprehenſum id ſtudium.

Ariſtot. l. 3. rhet.

Dionyſ. Halic. ep. ad Pomp.

Nec tamen complurium reprehenſiones ab his delitiis prohibere Sophiſtas potuerunt, quin facti Latini etiam Rhetores μουσόληπτοι, dum ad eadem poetarum ſuauia diuertunt. De ſuæ tempeſtatis oratoribus loquens Tacitus, ait notatum probatúmque fuiſſe ab auditoribus, *ſi quis locus exquiſito & poetico cultu enituiſſet. Exigitur*, inquit, *iam ab oratore etiam poeticus decor, non Accij aut Pacuuij veterno inquinatus, ſed ex Horatij & Virgilij & Lucani ſacrario prolatus*, &c. Arguit illos Quintilianus & refutat. *A corruptiſſimo*

Latini quoque Rhetores μουσόληπτοι.

Tacit. Dialog. de orat.

Fabius l. 8. proœm.

quoque poetarum figuras seu translationes mutuamur, &c. & lib. 10. *Id quoque vitandum (in quo magna pars errat) ne in oratione poetas nobis imitandos putemus.* Arbiter in Satyrico vocat *morbum*: *Rogo inquam quid tibi vis cum isto morbo? non minùs quam duabus horis mecum moraris, & sæpius poeticè quàm humanè locutus es.*

Idem l. 10. c. 2.

III. *Tumida & διθυραμβώδης Sophistarum dictio. Tumidum oppositum sano. Hinc orationis insania, furor, παρένθυρσος. Vomicus morbus. Fanatici Oratores. Gregor. Nyssen. emendatus.*

Dionys. Long. περ. ὕψους.

DIONYSIVS Longinus prudenter asseruit, τὸ οἰδεῖν μάλιστα εἶναι δυσφυλακτότατον, *longè omnium esse difficillimum, tumorem in dicendo vitare.* Cùm enim omnes ipsius naturæ impulsione, in granditatem altitudinémque ferantur, fit nescio quo lenocinio magni animi, & præclara molientis, vt Orator in vitium præcipitet. In Sophistis id euenisse aliquando, clarissima hominum testimonia significant, quos aiunt magniloquentiam consectantes, prætumidam exhibuisse orationem & inflatam, quam meritò viri sapientes repudiarent. Dat exemplum idem Longinus: *Hinc*, inquit, *illa Gorgiæ Leontini ridentur*, Ξέρξης ὁ τῶν Περσῶν Ζεὺς, *Xerxes Persarum Iuppiter*, &, *Vultures animata sepulchra.* Hæc ait Criticus non ὑψηλὰ, sed μετέωρα esse. Quam ob causam Clearchus ab eodem nominatur φλοιώδης ἀνὴρ καὶ φυσῶν, *homo inflatus & laxo cortice exu-*

Φλοιώδης & φυσῶν.

berans. Modum huius vitij ibidem ponit, τὸ μὲ εἰδοῦν ὑπεραίρειν βούλεται τὰ ὕψη, *tumidum illud & inflatum orationis granditatem superare contendit.* Idem reprehendit in Sophistis Hermogenes, quos appellat contumeliosè ὑποξύλους σοφιστάς, *rhetores subligneos*, qui, inquit, nominant *Vultures sepulchra animata*: quod dictum est Gorgiæ, quem tamen minimè nominat. Subdit eos morbum illum hausisse à Tragœdia, in qua multa magnificentiùs elata, quæ reprehendi in oratore debeant. Et tamen vt superiùs ostendimus, à poetis mutuabantur plurima, & præsertim magnificos illos sonos strepitúmque amabant. Dionysius Halicarnass. ψόφον appellat & κόμπον; nam reprehendens poeticum quendam ambitum & inflatum Platonis, ψόφοι ταῦτ' ἐστι καὶ διθύραμβοι, κόμποι ὀνομάτων πολλοί, νοῦ δ' ὀλίγον ἔχοντες. *Strepitus hi meri sunt & dithyrambi, tumore nominum multo, & exigua prudentia constantes.*

Hermog. l. 1. de form.

Dionys. Halic. ep. ad Pomp.

Quòd dithyrambos meminit, eò spectat vt intelligamus Sophistas adhibuisse grandia & sesquipedalia verba, & inusitata compositione fabricata, à quibus appellatus fuit Rhetor Nicetes διθυραμβώδης καὶ ὑπόβακχος. Hinc *tympana eloquentiæ* apud Quintilianum: eósque tumidos oratores doctissimus Hieronymus ita describit; *Caua verba & in modum vesicarum tumentia buccis trutinantur inflatus.* Itaque laudans Apollonium Tyaneum Philostratus, hunc næuum dictionis ab eo remouet: λόγων δ' ἰδέαν ἐπήσκησεν οὐ διθυραμβώδη καὶ φλεγμαίνουσαν ποιητικοῖς ὀνόμασιν, *vtebatur dicēdi genere non dithyrambico aut poeticis nominibus intumescente.* At Sophistæ vt grande quiddam

Διθυραμβώδης.

D. Hieron. ep. 100.

Caua verba.

Philostr. l. 1. c. 13.

Aristoph. in Ran.

pleniusque maiestate funderent, βόεια ῥήματα, vt cum Aristophane loquar, studiosè legebant, ὀφρῦς ἔχοντα καὶ λόφους, *quæ comantes cristas haberent & supercilia.* Propter quæ facetissimus idem poeta Æschylum illudens nimio tumore sonantem, vocat κομποφακελορρήμονα, *ampullosis verbis turgidum.* Quare doctè Suidas animaduertit, olim artem Sophistarum dictam fuisse οἰδοῦσαν, *verbis insolentiùs tumentem.* Cuius imaginem nescio an quispiam elegantiùs, quàm eloquentissimus Gregorius Nyssenus expresserit, cùm Sophistam Eunomium arguit. Nam orat. 6. vocat λογογράφου φυσαλίδας, *scriptitatoris ampullas,* & πομφόλυγας ἀφρώδεις, *spumosas bullas*: & paulò pòst ἀφρώδη ὄγκον, *spumosum tumorem.* Idem or. 12. eius sermonem similem esse ait *pulmonibus marinis tumorem habentibus,* & esse φλεγμαίνοντα: vbi *turgidum* malim vertere, quàm cum Interprete *æstuantem.* Et aliquantò pòst, ὑπεκτυπῶν, inquit, καὶ τῷ στόμφῳ τῶν λεξειδίων καλλωπιζόμενος, *vocularum graui sono perstrepens, & fucum faciens.* Ad eundem lapidem Sophistæ etiam Latini impegerunt. Seneca pater elegantissimè nominat *vomicum morbum* Suasor. 12. & Præf. l. 5. Controu. de illo grege vnum ita pingit. *Musa Rhetor multum habuit ingenij, nihil cordis: omnia vsque ad vltimum tumorem perducta, vt non extra sanitatem, sed extra naturam essent.* Extra sanitatem dicit esse quæ sunt inflata: vnde apud S. Augustinum eloquentiæ antistitem, l. 3. contra Petilian. *tumidum* opponitur *sano.* & peritè S. Chrysost. τὸ φλεγμαῖνον οὐ φαμὲν ὑγιαίνειν; *quod turgidum est, non sanum dicimus.* Hinc oratione tumidi *insanire* di-

Vomicus morbus.

D. Aug. tom. 7. l. 3. contr. Petil. c. vlt.

S. Chrys. hom. 17. in 1. ad Timoth.

cuntur Græcis Latinísque. Cicero in Bruto: *Insulsitatem enim & insolentiam tanquam insaniam* Insania orat. *quandam orationis odit*. Eodem sensu *furorem* dicit in Controuersiis Seneca: *In iis si minus est insaniæ,* Controuers. 25. *minus spei est. Illi qui tument & abundantia laborant, plus habent furoris, sed plus etiam corporis*, &c. Longinus vocat παρένθυρσον, insaniam, à thyrsis Baccharum. Idem quem modò laudaui Seneca Senec. Contr. 34. eos tumidos oratores, *fanaticos* indigitauit, sic enim loquitur: *Rhetor Romanus multo vehementiùs insanit, quàm nostri fanatici.*

IV. *Prisca verba & obsoleta. Eorum vsus apud Sophistas.* Μορμολύκεια, θαύματα, τερατολογία, *monstra & portenta verborum.*

QVo doctior & venerabilior esse quodammodo videretur oratio, vetera quoque & obsoleta vocabula in orationem suam inducebant, putâ è Dosiadæ ara, Lycophronis Alexandra, aut Philænidos libris hausta & libata, quæ dicenti maiestatem conciliarent. Id inprimis notat his verbis Themistius: Cùm in Themist. or. 1. exquisitiore loquendi ratione peregrinos esse nos atque hospites animaduertant, ῥημάτιά τινα παμπάλαιά τε καὶ αἰνιγματώδη ὑπὸ χρόνου, *voculas quasdam obsoletas, & diuturnitate temporis obscuras colligentes aures nostras diuerberant*. Idem ait Lucianus, Lucian. in Pseudolog. eáque nominat θύρας καὶ ἀραχνίων μεστά, *situ & araneis oppleta*, quæ solent, inquit, πτερώσκειν τῶν συνιόντων τὰ ὦτα, *intelligentium aures vulnerare*. Et alio loco ineptum Rhetorem instruens, vt Idem in Rhet. præcept. gnauiter ineptiat, μετ' ὅ, inquit, ἀπόρρητα καὶ ξένα

ῥήματα, καὶ σπανιάκις ὑπὸ τῶν πάλαι εὑρημένα, &c. *Deinde vbi obsoleta & peregrina, raróque ab antiquis vsitata collegeris verba, hæc expeditè in audientes eiaculare; ita enim te frequens populus venerabitur & admirandum suspiciet.* In Sophista Libanio licet eam consuetudinem animaduertere, de quo ita scribit Eunapius; λέξιν εὑρών τινα, περιττὴν δὲ ὑπ' ἀρχαιότητος διαλανθάνουσαν, ὡς ἀνάθημά τι παλαιὸν καθαίρων, εἰς μέσον ἦγε. *Nouas aliquas & inuolutas tenebris antiquitatis voces adinueniens, ceu donaria quædam prisci sæculi detersa in medium protulit.* Id si modo & ratione fiat, dictionem ornare monent eloquentiæ magistri: *Vetera,* inquit Fabius Quintil. *maiestas quædam, & vt sic dixerim, religio commendat.* & M. Tullius de inusitatis loquens; *quibus,* inquit, *loco positis, grandior atque antiquior oratio sæpe videri solet.* Sed idem tamen paulò pòst ita subdit; *Vetustum verbum sit, quod tamen consuetudo ferre possit.*

Eunapius.

Fab. l. 1. c. 6.

Cic. 3. de Orat.

In hac sanè re fuere liberiores Sophistæ, & audaciùs ex vltima antiquitate repetita iactabant, quæ Themistius amariùs illudens vocat ἄττα μορμολύκεια, *terriculamenta*; adeò vt auditores, inquit, ipsi cohorreant, & terrore consternentur, pænéque vox illos deficiat, quemadmodũ iis accidere dicunt, qui primi à lupo visi fuerint. Imitatur fortè Comicum Aristophanem, qui huiusmodi ῥήματα vocat ἄττα μορμορωπὰ eodem sensu. Lucianus dixit ἀσεμῶνας τῶν λόγων, *vana & nugatoria verba.* Expressit μορμολύκεια Seneca, nominátque *portenta*, cùm de Musa Rhetore loquitur à communi dicendi ratione longiùs abeunte. Æschines vocauit θαύματα; sic enim in

Themist. or. 1.

Aristoph. in Ran.

Senec. præfat. l. 5. Controuers.

Æschin. in Ctesiph.

Demosthenem: *Hæc, ô bellua, cuius sunt* ῥήματα ἢ θαύματα, *verba aut monstra?* Poëta Græcus in Anthologia, παράσημα, *prodigiosa.* Hinc apud Lucianum τερατολογίαι φιλοσόφων, & in Agellio *monstrum verbi*, qui duos oratores omnium irrisione illusos meminit, quòd *apludam & floces & bouinatorem*, verba iam inusitata & obsoleta, ad orationum ornamenta legissent. ἀπειροκάλους ipse vocat, & eorum vitium, ὀψιμαθίαν, *seræ eruditionis.*

Lucian. in Philopatr.

Agellius l. 11. c. 7.

V. *Nouata verba. Sophi & Sophistæ* εὑρεταὶ λόγων. Τεχνολογουμένη *scientia. Detorta à communi loquendi ratione vocabula Rhetorum.* Ψυχρὸν *seu frigus in dicendo &* γοργιάζειν. *Tertullianus leuiter emendatus. Illustratus aliquoties Gregor. Naz.*

SOPHISTÆ quoque arbitrio suo quædam nouabant, & modò nata in disputationes suas, quasi donata ciuitate mittebant. Quomodo Crantor δεινὸς ὀνοματοποιῆσαι dicitur apud Laërtium, & Bion φορτικοῖς ὀνόμασι χρώμενος. Itaque Rhetores solitos ait Lucianus ποιεῖν καινὰ καὶ ἀλλόκοτα ὀνόματα, *noua & monstrosa nomina fingere & componere.* Et Isocrates innuit opinor Sophistam, cùm ait λόγων εὑρετὴν, *verborum opificem*; sic enim in Euagora: τίς ἂν ἢ ῥήτωρ, ἢ ποιητὴς, ἢ λόγων εὑρετὴς ἀξίως τῶν πεπραγμένων ἐπαινέσειεν; *quis orator, aut poëta, aut verborum opifex, pro rerum gestarum dignitate collaudarit?* Photius de Sophronio Patriarcha, qui non tam piè

Laërt. de vit. philos.

Lucian. ῥητ. διδασκ.

Isocr. in Euag.

Photius Cod. 231.

quàm Sophiſticè declamitabat, ἐνεωπεύζει ἢ πωλάριον τοῖς ῥήμασι, &c. *nouis verbis iuueniliter exultat, vt equi pullus ſaltibus geſtiens.* Sed præſertim ij Sophiſtæ quos ἱεροποιὸς ſuprà diximus, quíque laqueis captionibúſque vtebantur, Philoſophorum imitatione, ſuo quodam iure noua cudebant. In hoc enim vaniſſima quadam ingenij oſtentatione elaborabant, ſua vt myſteria ijs verborum inuolucris & integumentis inobſcurarent. Sophos enim illos veteres ait Eunapius arcana ſua conſueuiſſe καλύπτειν ἀσαφείᾳ, *obſcuritatis latebra vt poëtas fabulis inuoluere.* Itaque Syneſius reprehendendos putat, qui arcana dogmata [δόγματα ἄῤῥητα] tractant λέξεσι πεζοτέραις, *triuialibus verbis.*

Eunap. de vit. Phil.

Syneſ. in Dion.

Pythagorei affectabant obſcuritatem.

Antiquiſſimum id Pythagoreorum fuit inſtitutum, quorum in diſciplina ita fuit commendata obſcuritas, & in magnis rebus exponendis difficilium verborum contextus, vt qui non facerent, vulgò reprehenderentur. Sanè Hipparchum Pythagoreum ſcimus accuſatū, quòd apertè ſcripſiſſet decreta Pythagoræ, expulſúmque fuiſſe è ſchola, & propter ipſum tanquam mortuum factam fuiſſe columnam. Idem quoque ſecutus Anaxagoras, commentarium emiſit cui titulum fecit ἱμάντα: meminit D. Gregorius Nazianz. Eruditiſſimus Billius vertit *Cingulum*: meliùs opinor apud Eliam Cretenſem *Lorum*: libiúmque interpretatur abſtruſis verbis obſcuriſque difficultatibus refertum, quibus vt loro animos legentium implicabat. Alij deinde è varia porticu Sophiſtæ, ab eadem officina quædam etiam noua

S. Greg. Naz. or. 3.

Stoici quoque nouorum opifices.

promſerunt, quorum eſſet vulgò intelligentia obſcurior, & literatis quoque hominibus ignota. Hinc illa proegmena & apoproegmena, de quibus M.Tullius aliíque: hinc *σύμβαμα, παρασύμβαμα,* excogitata à Chryſippo, quæ Lucianus more ſuo bellè irriſit. Et Theologus Nazianzenus de Herone, Huius, inquit, philoſophiæ fructus non ſermone fictæ ciuitates, *σκινδαψοί τινες ὡς αὐτοί φασι, καὶ τραγέλαφοι, ἃ γλῶσσα μόνη συντίθησι.* Et paulò pòſt, *οὐδὲ συμβάματα καὶ παρασυμβάματα, καὶ ἡ τεχνολογουμένη σοφία.* Vbi iudicio meo *τεχνολογουμένην* appellat iſtam ſapientiam, non tam *argutatricem*, vt doctiſſimus Billius vertit, quàm *verborum opificio glorioſam:* quod ea quæ ponit vocabula noua & inuſitata declarant. Cui expoſitioni fauere omnino videatur quod ait Nyſſenus Antiſtes non facundia minùs quàm ſapientia nobilis, qui Sophiſticam artem circumſcribens, vocat illam *τὴν ἐπιστήμην ἀντονομαστικῆς τεχνολογίας*, Rhetorices *artificium alia pro alijs nomina excogitantis.* Quo nomine Clemens Alexandrinus carpit Stoicos, quòd obſcuriùs rem definirent cùm dilucidè perſpicuéque poſſent. Ita enim Solem finiebant *ἄναμμα νοερὸν ἐκ θαλαττίων ὑδάτων,* *intelligens vinculum ex aquis marinis*: quanto foret illuſtrior ea notatio, *λαμπρότατον τῶν κατ' οὐρανὸν ἰόντων,* *ſplendidiſſimum eorum quæ cælum obeunt?*

Lucian. in Vitar. auct.

S. Greg. Naz. or. 23.

S. Greg. Nyſſ. or. 10. contr. Eunom.

Clem. Alex. l. 5. Strom.

Sophiſtæ quò ſapere apud indoctos viderentur, ſæpe quædam huiuſmodi excipiebant velut incude modò fabricata, aut aliena à communi ratione. Quod ſine cauſa & ne-

Liban. ep. ad Basil. cessitate illos fecisse, Libanius quod negare non potuit fatetur, scribens ad Magnum Basilium, στρωτήρων δέομαι, καμάκας δ' ἂν ἢ χάρακας ἄλλος εἴπε σοφιστής, οὐ χρήζων, &c. trabibus constratorijs opus habeo, *camacas aut characas aliquis alius Sophista diceret, non ad necessarium vsum verba vsurpans*, sed verborum pompæ magis ascititióque splendori, quàm necessitati seruiens.

Isidor. l. 3. ep. 42. Isidorus quoque Pelusiota illos ait ὑψηροφοῖς καὶ ὑψηλαῖς λέξεσι καὶ τὰ σαφῆ ἐπισκιάζειν, *Sophisticis & sublimibus verbis ea etiam quæ clara & dilucida sunt obscurare.*

Quædam etiam affectabant insolenter à communi significatione detorta, vt aures animósque audientium insueta nouitate quaterent. Sic Demades Sophista puberes appellabat ἔαρ τοῦ δήμου, *ver populi*; muros autem ἐσθῆτα τῆς πόλεως, *paludamentum ciuitatis*; & tubicinem, κοινὸν Ἀθηναίων ἀλέκτορα, *publicum Atheniensium gallum*. *Athen. l. 3.*

Frigus in oratione. Hinc sæpe oriebantur ea quæ ψυχρὰ dicuntur à Græcis, hoc est *frigida*. Est autem frigidũ quidquid est nimium in ornatu & affectatum, vel longiùs ductum & euocatum, vel non suo loco positum, quidquid demum κακοζηλίας nomine continetur. Atque hîc mihi emaculandus obiter est doctissimus Tertullianus, qui sic habet lib. contr. Valentin. *In Scholis Carthaginiensibus fuit quidam rigidissimus Rhetor Latinus Phosphorus nomine*: omnino legendum, *frigidissimus Rhetor*: cuius deinde periodum adfert παρονχῇ & μειρακιώδη. *Venio*, inquit, *ad vos, optimi ciues, de prælio cum victoria mea, cum feli-*

Tertull. l. cõtr. Valent. c. 8.

citate vestra, ampliatus, gloriosus, fortunatus, maximus, triumphalis. Ob hunc σόμφον tumorémque puerilem iure sanè frigidissimus. Hoc vitium Dionysius Longinus in Timæo notauit, in Platone, in Xenophonte, & Dionysius Halicarnass. in Isocrate, his verbis; τὰ πολλὰ γίνεται ψυχρὸς, καὶ τῷ πόρρωθεν λαμβάνειν, &c. hoc est, *sæpe friget, vel quia longius quædam accersit, vel quia rebus non satis congruentes figuras miscet, vel quia modum excedit.* Huiusmodi nominata etiam aliquando fuere à doctissimis hominibus γοργιεῖα. Nam cùm primis temporibus Gorgias, audaciores quasdam metaphoras & insignem dictionis ornatum adhibuisset, qui propter insuetam nouitatem, & aurium delectationem tum probabatur, & deinde leuiores Sophistæ sese auidiùs in eas delitias immitterēt: illa quæ priùs ornamenta suspiciebãtur, propter vsum puerilem dicẽtium, postea frigida nuncupata sunt & γοργιεῖα. Synesius in ep. ad Triph. Τρύφωνι τῷ χρυσῷ, δεῖ γάρ με ἐν τούτοις ψυχρὸν εἰπεῖν καὶ γοργιεῖον. *Triphoni aureo, nam me oportet aliquid etiam frigidum & Gorgiæum dicere.* Idem habet epist. 82. ad Chrysem, quem vocat χρυσοῦν Χρύσην, *aureum Chrysum*: vbi præter annominationem, est etiam epithetum Sophisticum, quippe qui vulgò res quas ornarent *aureas* appellarent. Quæ causa fortè fuit cur Plato nominauit χρυσοῦν Γοργίαν apud Athenæum. Socrates apud Xenophontem. *Si verò nos pueri exiguis calycibus*, πυκνὰ ἐπιψακάζωσιν, ἵνα καὶ ἐγὼ ἐν Γοργιείοις ῥήμασιν εἴπω, *frequentiùs irrorent, vt Gorgiæ verbis hoc ego dicam.*

Dionys. Lōgin. περὶ ὕψ.

Dion. Halic. de Isocrat.

Gorgiæum.

Synes. epist. 123. & ep. 28.

Athen. l. 11.

Xenoph. in Conuiu.

VI. *Attica vocabula in penu Sophistarum. Laudati vulgò ἀττικίζοντες. Nimia affectatio illusa. Iidem Rhetores Platonicas & Demosthenicas voculas studiosè captabant. Luteus Plato.*

Philost. l. 1. de vit. Soph.

MAGNA quondam laus fuit ἀττικίζειν, Attica vti in dicendo ratione. Quod Philostratus eleganter significat, ἰδέαν Critiæ seu stylum laude sua exornans: ὥσπερ ἀκτίνων αὐγαὶ, τὰ Ἀττικὰ ὀνόματα διαφαίνεται τοῦ λόγου, *sicut radiorum fulgores, sic Attica verba in oratione relucent.* Tyrius quoque Maximus probari à vulgo quoque maximè consueuisse ait ῥήματα Ἀττικὰ, *voces Atticas.* Neque modò vulgus, sed viri quoque elegantissimi id laudabant. S. Basilius in epist. ad Libanium Sophistam, τί γὰρ ἂν εἴποιμεν πρὸς οὕτως ἀττικίζουσαν γλῶτταν; *Quid enim habemus quod ad linguam tam vehementer Atticè loquentem respondeamus?* Eo nomine Xenophon Ἀττικὴ μοῦσα dictus fuit. Et Lucianus Platonem laudans ei tribuit καλλιφωνίαν ἀγνῶς Ἀττικὴν καὶ τὸ κεχαρισμένον καὶ πειθοῦς μεστὸν, *eloquentiam Attico lepore plenam, flexanimam & venustam.* Sic eidem Platoni atque similibus Zacharias Scholasticus tribuit ἀττικῶν ὀνομάτων ἁρμονίαν τε καὶ συνθήκην, *Atticarum dictionum concinnitatem & compositionem.* Itaque magnam quoque in hac re diligentiam adhibuere Sophistæ, vt delectis exquisitè nominibus, Atticus lepos orationem omnem exornaret. Atticismo autem maximè

Max. Tyr. Dissert. 15.

S. Basil. ep. 163.

Lucian. in Reminisc.

vtebantur in Declamationum celebritate, cùm de plausu & victoria inter se contenderent. Doctè Photius de Heracliano: *Atticismo in familiari sermone vtitur,* καὶ παίδων ἡγούμενος εἰς ἅμιλλαν καθιστάμενος ὡς ἂν εἴποι τις τῷ ὑπεραττικισμῷ, *ac velut doctor puerorum in certamine, etiam vt ita loquar plusquam Atticismo.* Sed egregiè notat Philostratus esse βάρβαρον, intemperanter & nimiùm vti Atticis: & Plutarch. l. de audit. vocat νόσημα: quod plurium Sophistarum fuit vitium, qui excellēdi cupiditate omnes vndique flosculos gemmásque legebant.

Et sanè ea gratia ab eruditissimis hominibus vexantur & illuduntur. Lucianus ineptos declamatores μυκτῆρι Ἀττικῷ irridens, Attica, inquit, selige tibi quædam verba, hæcque diligenter exercens in summa lingua prompta habe, τὸ ἄττα, καὶ μῶν, καὶ ἀμηγέπη, καὶ λῷστε, καὶ τὰ τοιαῦτα. Et paulò pòst, Assiduè sit in ore τὸ ἄττα, καὶ τὸ δήπουθεν. Earundem vocum affectationem etiam carpit Themistius in Sophistis; Cùm, inquit, hasce voces δήπουθεν *vtique,* & κἄπειτα *exinde,* & τὼ Διοσκόρω, *Dioscoros, sæpiùs euoluerit, cursu inde se proripiet,* &c. Illud autem vocabulum λῷστε quod inter alia ponit Lucianus, familiare fuisse Polo Agrigentino Sophistæ, Plato significat apud Philostratum, sic enim dixit; ὦ λῷστε Πῶλε, ἵνα προσείπω σε κατὰ σέ. *O Pole optime, vt tuis verbis alloquar te.* Quem locum imitatus videtur S. Gregor. Nazianz. aduersus Iulianum qui eandem vocem vsurpabat: Hoc tibi, inquit, sit munus, ὦ λῷστε καὶ συνετώτατε, ἵνα σε προσείπω τοῖς σοῖς. Similium vocularum texit

Lucian. in ῥητ. διδασκ.

Themist. or. 1.

Philostr. in Polo.

indiculum & festiuè ludit Ammianus poëta Anthologia:

Anthol. l. 2. c. 51.

Ὦ 'γαθὲ, καὶ μηδὲν σοῦ, καὶ ποῖ δὴ, καὶ πόθεν ὦ τᾶν,
Καὶ θαμὰ, καὶ φέρε δὴ, καὶ κομιδῇ, καὶ ἴθι,
Καὶ σόλιον, μάλιον, πωγώνιον, ὤμισδ' ἔζω,
Ἐκ τούτων ἡ νῦν εὐδοκιμεῖ σοφία.

Antholog. l. 2. c. 48.

Et Cerellius item Musarum alumnus dixit egregiè, non Sophistam illum pulcherrimè & elegātissimè declamare qui Attica verba quinque pertexuerit, aut ignota & obsoleta monstri similia:

Οὐ τὸ λέγειν παράσημα καὶ Ἀττικὰ ῥήματα πέντε
Εὐζήλως ἐστὶν καὶ φρονίμως μελετᾶν.

Gregor. Naz. or. 3.

Irridet Iulianum Imperatorem doctissimus Gregorius Nazianzenus, quòd similia quædam Attica sibi tantùm atque suis propria esse vellet. *si enim*, inquit, *hæc verba* σμερδαλέον καὶ τὸ κοναβίζειν, καὶ τὸ μηδὲν, καὶ τὸ δήπουθεν, καὶ τὸ ἄττα, καὶ τὸ ἀμωσγέπως, *solius linguæ sunt*, &c. Vbi eadem propè quæ Themistius Lucianúsque recenset: vt intelligamus in Rhetorum ea sæpiùs ore fuisse. Repertos quoque in Latio qui studio Atticismi & illius nominis gloria ducerentur, constat è M. Tullio, qui stultam & inanem eorum gloriationem sæpe repressit.

Cic. in Orat.

Lutei Platonici. *Synes. ep. 153.* *S. Basil. ep. 155.*

Quidam etiam reperiebantur Sophistæ, qui se pulchros & beatos putarent si Platonicis vti nominibus viderentur. Festiuè carpit eos Synesius, qui ad captandam hominum opinionem solebant τοὺς θεοὺς ἀπομόσαι καὶ κατομόσαι Πλατωνικῶς. Nec minùs argutè magnus Basilius Libanij Sophisticen irrisit, qui γειτιάζειν vocem haud satis notam in oratione sua posuerat;

quam

quam dictionem, inquit, ἐκ τῶν Πλάτωνος ἀδύτων, ἣ σοφιστική σου ἡμῖν προεχείρισατο, *è Platonis adytis nobis tua Sophistice deprompsit.* Hinc opinor factum est vt Alexandrum Sophistam vulgò nominarint Πηλοπλάτωνα, quasi *luteum Platonem* dicas. Hic Athenis cùm publicam declamationem habuisset, Herode Attico audiente, & delectis adolescentibus Græciæ, rogatus vnus quid de illo sibi videretur, dixit agnouisse quidem se πηλὸν, hoc est *lutum*, Platonem autem non vidisse.

Philostr. in vit.

Alij denique in Demosthenicis verbis colligendis, ínque oratione sua intexẽdis, omnem curam industriámque posuerunt, túmque scilicet eloquentiæ se coryphæos opinabantur, si haberent quamplurima, & quæ maximè apud illum Oratorem sunt obuia. In ijs festiuè illudendis salem poëticum insumpsit Ammianus, dum pingit Critonem Sophistam:

Anthol. l. 2.

Πολλοῦ δεῖ, καὶ σφῷν, καὶ τρεῖς παρ' ἕκαστα, δικασταὶ
Ἄνδρες· καὶ, λέγε δὴ τὸν νόμον ἐνθάδε μοι,
Καὶ ταυτὶ, καὶ μὴν, καὶ πεντακισχίλια, καὶ ἄλλα, &c.

Vbi Ioannes Brodæus notat πολλοῦ δεῖ, & cætera quæ hîc ponuntur; esse Atticas voces Demostheni frequentes, quas Criton sæpenumero inculcandas & infarciendas summi oratoris exemplo docebat. Sed hactenus de verborum delectu satis, nunc reliqua ornamenta lustremus.

De figuris Sophistarum. Gorgias in ijs princeps. Quantùm exornent orationem. Aliquot exempla. Iis abusi permulti. Inde frigus, τὸ μειρακιῶδες, περιεργία, Cacozelia, quæ docti viri illuserunt.

CAP. XXIIII.

NULLUM fuit genus figurarum, aut eloquentiæ clarissimus ornatus, qui non insigni quadam specie & pompa in Sophistarum orationibus illuxerit. Testatur id inprimis Quintilianus, cuius hæc de ornatu est monitio: *Illud genus ostentationi compositum, solam petit audientium voluptatem: ideóque omnes dicendi artes aperit, ornatúmque orationis exponit,* &c. subdit: *Quare quidquid erit sententijs populare, verbis nitidum, figuris iucundum, translationibus magnificum, compositione elaboratum, velut institor quidam eloquentiæ intuendum dabit.* Ante Gorgiam nulla aut perexigua figurarum fuit cognitio; sermo tantùm audiebatur dicentium, & natiuus atque verus, non fucatus orationis nitor: nullus cantum veluti poëticum, & numeros, & exquisitiorem ornatum induxerat: peracutus & elegantissimus Gorgias venustatem illam progenuit, quam stupens nouitate Græcia nimium quantum mirata est. Sic enim Diodorus Siculus de illo prodit: *Hic nouo peregrinóque dicendi artificio Athenas obstupefecit: primus*

Fabius l. 8. c. 3.

Ante Gorgiam ignotæ figuræ.

Diodor. Sic. l. 12.

namque eximias dictionis figuras & singularis artificij Antitheta, Isocola, Parisa, Homœoteleuta, & id genus alia quædam lenocinia orationi suæ adhibuit. Idem habet M. Tullius: *Nam paria paribus adiuncta & similiter definita, itémque contrarijs relata contraria, quæ sua sponte, etiam si id non agas, cadunt plerumque numerosè, Gorgias primus inuenit.* Eadem ipsa orationis lumina numerantur ab alijs quoque scriptoribus, qui Gorgiæ meminerunt, nisi quòd nominum varietate inter se dissentiunt. Nam πάρισα, παρισώσεις, ὁμοιόληκτα, ὁμοιοτέλευτα, ὁμοιοκατάληκτα Rhetores quidam eadem esse opinantur: sic enim aiunt Philosophis nominari πάρισα, Grammaticis ὁμοιοκατάληκτα, quæ Rhetores γοργὰ vocant.

Cic. in Orat.

Dici vix potest, quanto plausu & omnium assensione, illa primùm è Gorgiæ fonte manantia orationis ornaméta sint excepta. Nam velut splendidissimi cœli effigies auratis luminibus intermicans, sic ille splendor in dicendo collucens mirabiliùs audientium animos recreabat. Verè etiam dixit Hermogenes παρισώσεις aliáque illa σχήματα, pulchram & illustrem orationem efficere. Illorum vsum nominat Philostratus ἀγλαΐαν τοῦ λόγου, *splendorem & venustatem orationis.* Illa eadem orationis decora cùm adhibentur, auditorem, vt Isocrates ait, compellunt ἐπισημαίνεσθαι καὶ θορυβεῖν, *plausu & clamore dicentem prosequi.* Dionysius Halicarnass. vocat σχήματα θεατρικά, *ad pompam eloquentiæ opportuna*, dátque exempla è Panegyrico Isocratis, πλείστων μὲν ἀγαθῶν αἰτίους, καὶ μεγίστων ἐπαίνων ἀξίους: vbi, inquit, non tantùm membrum

Ornatus è figuris, & exempla.

Hermog. l. 1. de form. c. 21.

Philostr. de Soph.

Isocr. in Panathen.

membro respondet, sed etiam verba verbis, videlicet πλείστων & μεγίστων, ἀγαθῶν & ἐπαίνων, αἰτίοις & ἀξίοις. Alia subijcit vbi πάρισα & ἀντίθετα frequentiùs inculcantur. A Suida id exemplum adfertur, ἥλιον κρύπτεσθαι, ἄστρα δείκνυσθαι, *solem occultari, astra demonstrari.* Sed luculentissimus locus est apud Philostratum ex oratione quadam Apollonij Sophistæ promptus, qua suadebat Atheniensibus, ne corpora quæ sepelienda videbantur, igni absumerent: sic igitur elegantissimus Apollonius; ὑψηλὴν ἆρον ἄνθρωπε τὴν δᾷδα· τί βιάζῃ καὶ καθέλκεις κάτω καὶ βασανίζεις τὸ πῦρ; οὐράνιόν ἐστι· πρὸς τὸ συγγενὲς ἔρχεται· αἰθέριόν ἐστι. τοῦτο τὸ πῦρ οὐ καθέλκει νεκρούς, ἀλλ' ἀνάγει θεούς. Ἰὼ Προμηθεῦ δᾳδοῦχε καὶ πυρφόρε, οἷα σου τὸ δῶρον ὑβρίζεται, νεκροῖς ἀναισθήτοις ἀναμίγνυται· ἐπάρηξον· βοήθησον· κλέψον εἰ δυνατὸν κἀκεῖθεν τὸ πῦρ. In his paucis quorum numeros & suauitatem vix Latina æquet oratio, dulcium Rhetorum ille insignis ornatus apparet. Nam & membra sunt Musarum veluti pollice articifiosè dimensa, blandientémque cient harmoniam: in ijs paria paribus adiuncta & similiter cadentia, in ijs splendidæ paronomasiæ, apostrophe, aliáque eius generis.

Philostr. in vit. Apollon.

Sophistæ, quasi heros Gorgias signum aliquod sustulisset ad nouum genus triumphantis eloquentiæ, studio incenso conuolauerunt ad eas orationis, vt vocat Cicero, *festiuitates,* vt Philostratus, ἡδονάς. Et quidem propriæ illæ figuræ Sophistarum habitæ sunt, peritéque, vt solet, Gregorius Nazianzenus epistolarum stylum instruens, ἀντίθετα δὲ καὶ πάρισα καὶ ἰσόκωλα σο-

S. Greg. Naz. ep. 209.

φιστῆς ἀπορρίψωμεθα. Tyaneus quoque Apollonius Sophisticæ proprium exercitationis esse aiebat, πάρισα ἐπιτηδεύειν καὶ ἀντίθετα, &c. *comparibus & antithetis, orationem suam refercire.* Itaque vsi illa suauitudine intemperátiùs, auidiúsque delicias illas secuti, rem in summam contemptionem adduxerunt: & quod erat primis temporibus gloriosum & excellens, propter copiam abutentium oratorum, factum est, vt çum Siculo Diodoro loquar, καταγέλαστον *irridendum*, vel vt alij doctissimi viri dicunt, μειρακιώδες *puerile.*

In vit. l. 8. c. 2.

Nimius vsus figurarum reprehensus.

Hinc meritæ sapientum reprehensiones, quibus notant eam ornamétorum veluti profusionem plenissimam ambitionis. A quo næuo haud immunis fuit Plato, cùm delicatos illos Gorgiæ cantus & musea dicta audiuisset. De quo ita scribit Dionysius Halicarnass. criticorum longè optimus: *Figuris poëticis quæ summam satietatem afferunt, & maximè Gorgianis, intempestiuè ac nimis pueriliter gloriatur,* &ç. Isocrates fuit quoque reprehensus, διὰ τὸ περιττοκορὲς τῶν παρισώσεων, *propter membrorum æqualium ad fastidium vsque copiam*, ait Photius. Earundem figurarum scitamenta Lucilius l. 5. Satyrarum illudens nominabat μειρακιώδη, & ex illo Agellius *rancida, insipida, & inertia & puerilia.* Seneca pater vocat in Suasorijs *Cacozeliam*, intempestiui ornatus copiam: multi περιεργίαν, *affectationem*: alij ψυχρὸν, *frigus*, & σχηματίζειν φορτικῶς, *importunè ijs dicendi luminibus vti.* Figurato morsu attigit eandem ob causam Ciceronem Lactantius: ita enim l. 3. diuin. instit. *Ad Philosophiam*

Dionys. Halic. ep. ad Pomp.

Photius.

Agell. l. 18. c. 8.

Senec. suas. 7.

Lactant. l. 3. c. 13.

conuerſa oratione, tãquam ſe declamatorio dicendi genere iactaret, O vitæ philoſophia dux, inquit, ô virtutis indagatrix, &c. Pungit & Eunomium S. Gregorius Nyſſen. eloquentiſſimus Antiſtes, quòd dithyrambica & homœoteleuta Sophiſtarum ineptè ambiret. Nam cùm illa paria membra poſuiſſet ſimiliter definita, *διαλύειν τὴν περὶ αὐτὸν γινομένην ὑπόνοιαν, περιστέλλειν δὲ τὴν τῶν ἠπατημένων ἄγνοιαν*, ſubdit, *αὐταῖς γὰρ χρήσομαι τοῦ διθυραμβιστοῦ ταῖς ὁμοιοκαταλήκτοις φωναῖς*, *vtar enim ipſius dithyrambiſtæ ſimiliter deſinentibus vocabulis*. Prudenter igitur Dionyſius Sophiſta Mileſius eas comptæ orationis delicias moderabatur, cùm familiaribus ſuis diceret, *ὅτι χρὴ τοῦ μέλιτος ἄκρῳ δακτύλῳ, ἀλλὰ μὴ χειρὶ γεύεσθαι*, *mel ſummo digito, non caua manu libare oportere*. Nimius amor & affectatio figurarum Albutium exegit è foro, & cauſam illi de manibus eripuit: quod memorat l. 3. Controuerſ. Seneca. Cæterùm non dulcia tantùm illa ornamenta, quæ hîc poſuimus, adhibuit in dicendo Gorgias, & deinde Sophiſtæ, *ἀντίθετα, ἰσόκωλα*, &c. ſed inſtructum etiam omnem ſupellectilémque *ῥητορείας*. Nam de Gorgia ita Suidas: *Hic tropis & metaphoris & allegorijs & Hypallagis & abuſionibus & traiectionibus & conduplicatis & repetitionibus, & apoſtrophis & comparibus vſus*.

S. Greg. Nyſſ. or. 12. contr. Eunom.

Senec. in proœm. l. 3.

Suidas.

Concinnitas in oratione Sophistica. Quantum in ea delectationis aucupium. Fallit aures animumq́; elaborata concinnitas. Exemplis id illustratum. Sophistæ in hoc genere consectando nimij, & eo nomine reprehensi.

CAP. XXV.

FVIT quoque plurimum suauitatis & gratiæ in oratione Sophistarum, ex *cõcinnitate*, cuius item parẽs videtur fuisse Gorgias. De qua re sic in Oratore M. Tullius; *Sed finiuntur aut compositione ipsa & quasi sua sponte, aut quodam genere verborum, in quibus ipsis concinnitas inest, quæ siue casus habent in exitu similes, siue paribus paria redduntur, siue opponuntur contraria, suapte natura numerosa sunt, etiam si nihil est factum de industria. In huius concinnitatis consectatione Gorgiam fuisse principem accepimus*, &c. Adfert deinde exempla quædam, in quibus lucet illud speciosum in 4. Accusat. in Verrem, αὐξήσεις eximia suauitate contextum; *Conferte hanc pacem cum illo bello; huius Prætoris aduentum, cum illius imperatoris victoria; huius cohortem impuram, cum illius exercitu inuicto*, &c. In his est cõcinnitas quædam & poëticus veluti cantus atque numerus, quæ sine dicendi luminibus artificiosè quæsitis splendorem orationi concilient. Delectant enim præsertim vbi contraria contrarijs opponuntur, & læta quadam varietate, audientis animum in-

Cic. in Orat.

explicabili & humanissima voluptate ad diuersa referunt. Hinc doctissimus & suauissimus Augustinus ait mundi ædificatorem Deum, ordinem sæculorum, tanquam pulcherrimum carmen, ex quibusdã quasi antithetis honestauisse. *Antitheta enim quæ appellantur*, inquit, *in ornamentis elocutionis sunt decentissima.*

D. August. de Ciuit. l. 11. c. 18.

Vis concinnæ orationis.

Et hæc quidem orationis concinnitas quantam vim habeat ad tenendos auditores & suauitate capiendos, vel ex eo liquere potest, quòd nonnunquam ab oratore quædam vitiosè dicuntur, quæ quia dicuntur bellè & concinnè, dici vitiosè non putãtur, dum mens eo lenocinio delibuta sequitur aurium voluptatem. Eleganter in eam rem Seneca; *Triarius compositione verborũ bellè audientium, multos scholasticos delectabat, omnes decipiebat.* Et alio loco adfert Tetracolon Murrhedij vitiosum, in quo tamen corona exclamauisset: *Seruiebat forum cubiculo, prætor meretrici, carcer conuiuio, dies nocti. Nouissima*, inquit, *pars sine sensu dicta est, vt impleretur circuitus: quem enim sensum habet, seruiebat dies nocti?* Eandem vim cõcinnitatis in decipiendo & deliniendo, notauit apud Agellium Castritius, in oratione C. Gracchi, cuius amœna & modulata illa videbatur esse periodus; *Quæ vos cupidè per hosce annos appetistis atque voluistis, ea si temere repudiaritis, abesse non potest, quin aut olim cupidè appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini.* Cursus hic & sonus rotundæ volubilísque sententiæ, eximiè omnes & vnicè delectabat, vt memorat Agellius: sed monuit eloquentiæ doctor, in ea concinnitate sensum esse inanem: quæ res ab eodem fusiùs explicatur.

Senec. controuers. 19. & 25.

Agellius l. 11. c. 13.

Itaque Sophistæ qui vim illius venustatis animaduerterunt; delectationis id aucupium studiosissimè habere cupiebant: cuius videmus etiamnum insignia apud Tyrium Maximum; lucent etiam quædam in Apuleio, qui concinnè magis quàm Latinè loqui voluit. Plura exempla haberemus, si cultissimæ Rhetorum orationes ad nos venire potuissent. Duntaxat vnum hîc exemplum proferam Œnomarchi Sophistæ, è nobili Declamatione, qua sic loquentem inducebat amatorem statuæ pulcherrimè affrabefactæ; ὦ κάλλος ἔμψυχον ἐν ἀψύχῳ σώματι! τίς ἄρα σε δαιμόνων ἐδημιούργησε; πειθώ τις, ἢ χάρις, ἢ αὐτὸς ἔρως ὁ τοῦ κάλλους πατήρ; ὡς πάντα σοι πρόσεστιν ἐν ἀληθείᾳ· προσώπου στάσις· χρόας ἄνθος· βλέμματος κέντρον· μειδίαμα κεχαρισμένον· παρειῶν ἄνθος· ἀκοῆς ἴχνος. ἔχεις δὲ καὶ φωνὴν μέλλουσαν ἀεί. τάχα τι καὶ καλεῖς. ἀλλ' ἐμοῦ μὴ παρόντος ἀνέρασε, ὦ βάσκανε, πρὸς πιστὸν ἐραστὴν ἄπιστε, οὐδενός μοι μετέδωκας ῥήματος. hoc est; *O animata pulchritudo in exanimo corpore: quisnam te Deus effinxit? quænam Suadela, vel Gratia, vel Amor ipse pater venustatis? Quàm omnia tibi reuera insignitè adsunt, vultus status, flos coloris, luminum aculeus, risus amabilis, genarum vigor, auditus vestigia. Est tibi quoque semper in statione sua parata vox, & fortasse aliquid etiam vocas: sed me non præsente, ô amoris expers & liuide, apud fidum amantem infidelis, nulla mecum verba fecisti?* &c. Hæc Latina plurimùm absunt à Græcorum festiuitate, in quibus primum illud membrum poeticum habet numerum, & senarius cùm sit, versus tamen non videtur propter volubilem cursum & gratiam dictionis. Continet etiam ἀντίθετα, ἔμψυχον, ἀψύχῳ·

quemadmodum & paulò pòst ἀσέβειαν & ἱεράν, πιστὸν & ἄπιστ opponuntur. Ipsa verò in descriptione formæ incisa planè gemmantia, oppidò quàm suauia & venusta sunt: denique in omnibus irradiat quædam elaborata concinnitas quæ delectet.

Intemperantiùs vsi concinnitate.

In hoc decore consectando nimij sanè fuere Sophistæ, & de plurimis dici id potest, quod de Polo Philostratus, eos αἴγλαις τῶ λόγου καταχεχρῆσθαι, *hoc splendore orationis fuisse abusos*. Nam fere vbique illum aspergebant, & non modò lætissimis in rebus atque splendidis, sed in mœrore quoque atque luctu significando, concinnitudinem illam & veluti musicam adhibebant. Agatharchides prudentia nobilis eam eloquentiæ labem in Sophista Hegesia reprehendit, qui cùm Thebas clarissimam Græciæ ciuitatem euersam lugeret, *O magne*, inquit, *Alexander, simile quidpiam fecisse videris Thebas diruens, ac si Iuppiter ex aliqua cæli parte Lunam sustulisset; relinquo enim Athenis solem, duæ enim hæ ciuitates Græciæ sunt ocelli*, &c. Similia quædam venusta in Monodia sua collegerat. Quæ cùm attulisset Agatharchides, ait sibi videri Sophistam potiùs σκώπτειν, *in ijs iocari & delitias agere*, quàm ὀλοφύρεσθαι, *luctuosam earum ciuitatum calamitatem deplorare*. Par aculeus in Satyrico sapiente, notante Pedium oratorem ineptum, qui de repetundis accusatus, in iudicio ancipiti & periculoso, ——*crimina rasis*

Apud Photium.

Librat in antithetis. doctus posuisse figuras
Laudatur.

Persius Sat. I.

Ad struendam autem illam concinnitatem, mi-

nutis sæpe vtebantur membris, & in versuum similitudinem cadentibus, quæ sono & æquabili dimensione iucundissimè ad aures accederent. M. Tullius ornamenta Sophisticæ elocutionis attingens in Orat. perf. *Minuta, & versiculorum similia quædam, nimiúmque depicta* vocat. Quod studium auidissimè excepit Hegesias Rhetor, & qui nominati sunt Asiatici oratores, de quibus Theon Sophista in Progymnasm. vbi monet fugiendam esse vitiosam compositionem, & maximè τὴν ἔμμετρον καὶ ἄρρυθμον λέξιν, ὡς τὰ πολλὰ τῶν Ἡγησίου τοῦ ῥήτορος, καὶ τῶν Ἀσιανῶν καλουμένων ῥητόρων.

Exquisitum periodorum artificium in apparatu Sophistarum. Scalpta, rasa, & tornata periodus. Rotundus Orator. Orbis seu κύκλος *propè definitus circino. In quadrum directæ sententiæ. Modulamenta orationis &* εὐρυθμία. *Quales numeros ambirent Sophistæ.*

CAP. XXVI.

IN periodis artificiosè componendis, multum quoque studij ab illis & industriæ ponebatur: quam eorum diligentiam viri docti explicare variè solent. Aiunt enim eos λογοδαιδάλους, vt manu, sic artificio eleganti atque opere *tornare periodos* consueuisse. Philostratus quidem Po-

Tornata periodus.

Philostr. in vit

lemonem ait Sophiſtam, qui æuo ſuo propè omnes eloquentia ſuperauit, eximia quadam ratione ἀποτορνεύεσθαι περίοδον. Et Plutarchus ait laudatum à Platone Lyſiam oratorem concinnum, ὅτι στρογγύλως ἕκαστον ἀποτετόρνευται, *quòd ſingula in eius oratione tornata forent aptè & rotundè.* Volunt ſignificare eorum oratorum ambitus ita ſcitè & venuſtè politos, vt nihil poſſit cogitari animo perfectius: quemadmodum etiam Horatius *malè tornatos verſus* dixit illepidos, & ἀμούσους. Duriùs fortè in eadem re exponenda dixiſſe videatur Gregorius Turonen. cùm *ſcalpere orationem* ait: ſic enim l. 8. hiſtor. *Prætextatus Rothomagenſis Epiſcopus orationes quas in exilio poſitus ſcalpſit, coram Epiſcopis recitauit.* Sed homo doctus, & Atticæ elegantiæ non expers, id ipſum poni ſciebat à magnis Græciæ ſcriptoribus, cùm maximè de elocutione Sophiſtarum memorant. Nam Dionyſius Halicarnaſſeus ait Demoſthenem γλυπτοῖς δὲ τορευτοῖς ἐοικότας ἐκφέρειν λόγους, *ſcalptis, politis, & tornatis elegantiſſimè operibus ſimiles orationes inducere.* Sed concinnè omnino Plutarchus, qui Iſocrati periodos ſuas mirificè elaboranti *ſcalprum & dolabram* tribuit, ἀντίθετα καὶ πάρισα καὶ ὁμοιόπτωτα κολλῶν καὶ συντιθείς, μονονουχὶ κολαπτῆρσι καὶ ξυστῆρσι τὰς περιόδους ἀπολεαίνων καὶ ῥυθμίζων ἐγήρασε, *figuras glutinans, & componens, & tantùm non dolabris atque ſcalpellis periodos læuigans & complanans conſenuit.* Metaphora ducta eſt ab eorum hominum arte, qui pulcherrimas ſtatuas atque ſimulachra dolando poliendóque efficiunt: à quibus etiam Latini mutuati, dicunt *radere periodum*, hoc eſt ſummo artificio

Plutar. de auditione.

Gregor. Turon. l.8.c.20.

Scalpta.

Plutarch. de glor. Athenienſ.

ˋaſa.

polire: quo modo *antitheta rasa* dixit Persius. Alij solitos aiunt Sophistas *rotundare orationem*, quæ dimenso & volubili cursu aptè in hominum aures & suauissimè allabatur. Sidonius Apollinaris dixit *erotundatam*, Seneca *circuntonsam*, Ausonius *fandi rotam*, peritè, nam ducitur rotũdum à rota, vt autor est Nonius. Maximus Tyrius vocat περιόδους εὐκαμπεῖς, *rotundas periodos.* M. Tullius eleganter: *Thucydides autem præfractior, nec satis vt ita dicam rotundus*: & paulò antè de eodem dixerat; *In Thucydide orbem modò orationis desidero, ornamenta comparent.*

Pers. Sat. 1.

Erotundata.

Max. Tyrius Dissert. 15.

Cic. in orat.

Orbem vocat rotundam periodum artificio numeróque definitam, de quo orbe sic alio loco: *In eo quod appellamus* ἐπιδεικτικὸν, *placet omnia dici Isocrateo Theopompeóque more, illa circunscriptione ambitúque, vt tanquam in orbe inclusa currat oratio, quoad insistat in singulis perfectis absolutísque sententiis.* στρογγύλως ἐκφέρουσαν λέξιν nominant Græci, cuius primum architectũm fuisse Thrasymachum, suis monumentis reliquit Theophrastus. Eundem orbem dicunt etiam κύκλον: sic apud Dionysium Halicarn. complecti animi cogitationes περιόδῳ τῇ καὶ κύκλῳ ῥυθμοειδεῖ πάνυ, *orbe & ambitu numeroso planè versuúmque simillimo.* Et quia rotundi orbis, volui proprium est, apud Rhetores *volui* & *volubilis* dicitur oratio: ἐπίτροχαλον ῥύσιν τῆς λέξεως Græci vocant. Hinc illa Ciceronis: *Sæpe etiam in amplificanda re, concessu omnium funditur numerosè & volubiliter oratio.* Idem puto Sophistarum artificium, in hoc orbe conficiundo, Plutarchus intuebatur, cùm eis *circinum* attribuit; ait enim illorum περιόδοις

Orbis orationis.

Halicarn. in Isocr.

Plutar. de ciuil. instit.

πρὸς κανόνα καὶ διαβήτην ἀπηκριβωμένας, *esse ad normam & circinum accuratissimè exactas*; quam rem vocat σοφιστικὴν περιεργίαν, Sophisticæ diligentiæ abundantiam.

Quadrata periodus.

Diuerso modo rem eandem eloquentiæ Romanæ pater expressit, cùm dixit periodos aut orationem *quadrare*; sic enim habet in Oratore; *Sunt hi pedes inter se miscendi & temperandi: sic minimè animaduertetur delectationis aucupium & quadrandæ orationis industria.* Sophistarum id fuisse proprium, & quidem omnium, alio loco asseruit: *Nemo qui aliquo esset in numero, scripsit orationem generis eius quod esset ad delectationem comparatum, remotúmque à iudiciis forensique certamine* (ἐπιδεικτικὸν & Sophisticum intelligit) *quin redigeret omnes fere in quadrum numerúmque sententias.* Quadrum & orbis hîc planè idem significant: nam cùm orbis sit rotunda illa verborum constructio, quæ sententiam aptè & numerosè compleat, id fieri suauissimè posse putarunt, si quatuor veluti versiculi intexerentur, vnde nimirum Chiasmus rhetoricus & quadrum existit. Atque in iis quidem membris dimetiendis, & Sophistica pæne dicam ambitione componendis, tam morosus, tam religiosus fuit Isocrates, vt Plutarchus in eo libro, quem de gloria Atheniensium reliquit, eum dicat vehementissimè timuisse, ne quod membrum artificiosi ambitus, syllaba vna breuius esse videretur. Vbi etiam eidem ascribit σοφιστικὴν μικροφροσύνην, *minuti animi Sophisticam ieiunitatem*, vt qui nonam ætatis partem in vnius orationis compositione posuisset. Eiusdem in struendis ela-

Cic. in Orat.

Chiasmus.

Plutarch. de glor. Athen.

borandisque periodis nimium studium reprehendit & euentilat Dionysius Halicarnass. *Hæc porro*, inquit, *sæpe dictionem illius producunt longiùs, dum includere periodis omnes sententias & iisdem figurarum formis complecti periodòs conatur*, &c. Subdit, ea ratione fieri, vt voces ad explendum numerum quasdam inculcet, quæ rei nihil seruiant.

Dionys. Halic.

Ad illum autem orationis orbem, tam exquisita diligentia fabrefactum, vt aureum crystallino vasi emblema, sic *dulcem numerum* Sophistæ adhibuerunt, vnde manabat in clausulis & ambituum volubilitate suauitas. *Εὐφωνίαν & modulamenta orationis* vocauit Agellius lib. 1. Noct. Attic. & lib. 11. *modulatum currentis facundiæ sonitum.* Taurus Philosophus nominauisset quandam veluti *cantilenam rhetoricam lepidis & venustis vocum modis vinctam*, vt est apud eundem alio quodam loco. Græci dicunt *συνθέσει εὐρυθμῇ*, vel *ἁρμονίαν μουσικὴν*, item *εὐρυθμίαν τοῦ λόγου* & *τὸ ῥυθμοειδὲς* in oratione. Quo modo à Dionysio Halicarn. in libello *περὶ συνθέσ. ὀνομ.* dicitur Plato *ἀνὴρ ἐμμέλειάν τε καὶ εὐρυθμίαν συνιδεῖν δαιμονιώτατος*, *qui numerum dictionis veluti musicum & cadentem suauissimè, excellenti & diuino propè ingenio videbat.*

Dulces numeri.

Agell. l. 1. c. 7. Idem li. 11. c. 13. & l. 10. c. 19.

Quantum autem hic oratorius numerus ad delectationem & aurium voluptatem faciat, eloquentiæ docent Magistri & commendant. Mihi sanè vera dixisse videtur Dionysius Halicarn. lib. *περὶ Δημοσθ. δειν.* cùm vocat *ῥυθμὸν, ἁπάντων κυριώτατον τῶν γοητεύειν δυναμένων, κηλεῖν τὰς ἀκοάς*, *palmarium & potentissimum oratorum artificium &*

Vis numeri Orat.

Hionys. Halic.

machinationem, ad mulcendos & quibusdam veluti præstigiis deliniendos auditores. Itaque iam inde à Thrasymacho inuentore atque duce, & Isocrate qui numeros molliores & iucundiores effecit, Sophistæ omnes in hoc decus victricium orationum diligenter incubuerunt. Nam omnem dictionem esse volebant, vt Rhetoris Græci verbis vtar, ὥσπερ ἐν ταῖς μουσικαῖς συμφωνίαις ἡδεῖαν καὶ λιγυρὰν, *veluti quodam in concentu musico dulcem & suauitudine plenam*: membra ipsa μαλακόφωνα καὶ λεῖα, πολὺ τὸ κρότηλον ἔχοντα, *læuia molliáque & quæ delitiis vberrimis abundent*: clausulas denique periodorum iucundissimis numerorum sonis insignes.

Numerorum varietas.

Porro est animaduertendum in facundiæ scholis ῥυθμοὺς dici multiplices; quidam enim sunt γενναῖοι, ἀξιωματικοὶ, ἀνδρώδεις, ὑψηλοὶ, μέγεθος ἔχοντες, quos etiam Philostratus appellat interdum σωφρονεστέρους, aliâs κεκολασμένους, quales tribuuntur Demostheni & clarissimis oratoribus, qui summo dictionem suam iudicio & moderatione temperant. Alij proprij sunt malorum aut ineptorum dicentium, ἀγεννεῖς, ταπεινοὶ, ἄσημοι. Alij denique sunt μαλθακοὶ, μουσικώτεροι, χαριέστατοι numeri mollissimi & iucundissimi, quos Sophistæ ad satietatem vsque ponebant, ob id vulgò reprehensi. Sibi tamen quidam moderabantur: de Herode Attico Philostratus; ἡ δὲ ἁρμονία τοῦ λόγου, ἱκανῶς κεκολασμένη, *numerus eius orationis & concinnitas admodum castigata fuit.*

Quid

Quid κρότος, ἦχος siue ἠχὼ in dictione Sophistarum. Ea res variè à scriptoribus explicata. Sophistæ amantes sonoritatis. Τυμπανίζειν *in oratione &* κώδωνας *pulsare.* Νεαροηχὴς *stylus.* Κτύπος, κρότος, ῥυθμὸς *linguæ.* Λαμπρὸν ἠχῆσαι *quid. Scriptores quidam illustrati, emendati.*

Cap. XXVII.

Fvit quoque in oratione Sophistarum κρότος, ἦχος vel ἠχὼ, de quâ re dicam eo lubentiùs, quòd scriptorum Græcorum Interpretes dum minùs ad consuetudinem hanc respiciunt, falluntur, & adolescentes nondum satis eruditione ornatos in fraudem possent inducere. Nam ecce tibi apud Eunapium in Acacio; ἡ δὲ λέξις μετὰ κρότου πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐπέστρεφε τρόπον. vertunt, *Dictio eius ad manuum plausum prisco dicendi generi accedit.* In quo sanè falsus est politissimus Interpres: neque enim κρότος ibi significat *manuum plausum*, sed linguæ potiùs, & ipsius dictionis siue orationis certam affectionem. Rem igitur non nimis obscuram, à nemine tamen quod sciam explicatam, breuiter illustremus.

Eunap. de vit. Sophist.

Κρότος in oratione Sophistarum fuit sonoritas quædam, qua fiebat, vt non modò elegantia sua titillaret animos, sed quandam etiam haberet dignitatem. Is κρότος existebat, tum

ex lectis verbis atque ſonantibus, & genere ipſo τῆς συνθήκης, quæ propter exquiſitam ſtructuram, & membrorum atque periodorum plenam dignitatis coagmentationem, dulcem quendam & magnificum habebat concentum: tum etiam ex linguæ pulſu, & ipſius vocis conformatione atque magnitudine: quæ ſi omnia mirabiliter in vnum & eundem oratorem conueniſſent, facilè poterant audientes in admirationem rapere. Pluribus autem quantum meminiſſe potui nominibus, apud veteres appellatur: interdum enim vocant τὸν ἦχον, aliquando τὴν ἠχὼ, præterea κτύπον τῆς γλώττης, τόνον σοφιστικὸν, ὑπόσεμνον τὴν λέξιν καὶ ἠχοῦσαν, τὴν ἠχὼ τῆς διαλέξεως, σοβαρώτερον λόγον, διθυραμβώδη σεμνολογίαν, ἰδέαν πανηγυρικὴν, τῆς γλώττης κρότον. Idem ſignificabat Dionyſius Halicarn. cùm Iſocrati εὐφωνίαν μουσικὴν attribuit. Et Herodianus in prooemio hiſtoriæ cùm ſic habet, *Maximam ſcriptores curam habuerunt φράσεως τε καὶ εὐφωνίας.* Politianus vertit, *exornandæ componendæque orationis.* Corrigit Henricus Stephanus, & εὐφωνίαν reddit *vocalitatem*: rectè quidem ille, obſcuriùs tamen niſi res teneatur. Eſt enim hîc εὐφωνία nihil aliud quàm κρότος ſiue ἦχος in oratione: Priſcianus vocat *ſonoritatem*, M. Tullius *ſonitum*, in Orator. *Eloquentia quæ curſu magno ſonitúque feratur.* Significantiùs Agellius *claros canoroſóſque ſonitus*, & apud illum Caſtritius eloquentiæ doctor *modulatum currentis facundiæ ſonitum*, Quintilianus l. 10. *ſonum ſublimiorem.* Hinc ſcriptores qui maiorem quendam habent ſonitum, hoc eſt ornatum & magnificentiam orationis, dicuntur

Εὐφωνία.

Sonoritas.

Canoroſi ſonitus.

Agell. l. 11. c. 13.

à Cicerone *inflare vehementius*, à Quintiliano *magna flare*: nam l. 12. c. 16. *tumorem magna flandi* Sophistis & declamatoribus attribuit. Quo modo Dionysius Halicarn. Xenophontem ait διεγεῖραι τὴν φράσιν καὶ μᾶλλον ἐμπνεῦσαι. Seneca præfat. l. 2. Controuers. *magno animo inspirare*: Dio Chrysostomus or. 32. μεῖζον ἑτέρων φθέγγεσθαι. Photius de Himerio Sophista, τῷ μεγαλείῳ μᾶλλον ὑψοῦσθαι, *magnifico dicendi genere magis attolli.* S. Augustinus *cothurnum sermonis* appellat, l. 5. contr. Iulian. cap. 3. *Tanquam magnum aliquod bonum cothurno sermonis exornas.* Epictetus apud Arrianum l. 2. c. 6. ψόφον καὶ κόμπον κενῶν ὀνομάτων, *strepitum & pompam* inanium verborum. Seneca præfat. l. 3. Controuers. *superuacuum strepitum*: ita enim de Albutio declamatore, *Nihil detrahebat ex superuacuo strepitu.* Doctissimus & sanctissimus Augustinus l. 3. cont. lit. Petil. c. 13. *fragosissimum strepitum.* Eundem κρότον appellat *canorum* l. 4. Annal. Cornelius Tacitus; *Haterij*, inquit, *canorum illud & profluens cum ipso simul extinctum est.* Imitatur principem Oratorem qui l. 3. de orat. C. Carboni profluens quiddam & *canorum* tribuit. Hinc de poetis magnificè carmen pangentibus, bonus poeta:

> -- *nectit quicunque canoris*
> *Eloquium vocale modis*:

duo dicit quæ eodem referantur, *canoros modos*, & *eloquium vocale*. Ita Seneca pater *vocales sententias* & splendidas. *Canorius* dixit eruditissimus Hieronymus præfat. in Chronic. *Quid*, inquit, *Psalterio canorius?* & quasi se ipse explicans præfat. in Iob, Psalterium ait solutam esse oratio-

[Margin notes: Inflare vehementiùs. | Magna flare. | Ἐμπνεῦσαι. | Μεῖζον φθέγγεσθαι. | Μεγαλείῳ ὑψοῦσθαι. | Cothurnus sermonis. | Ψόφος. κόμπος. | Strepitus. | Canorum. | Eloquium vocale. | Iuuenal. Sat. 7.]

nem *charactere poetico animatam*. Apud quosdam illud idem est *magna sonare*. Iuuenalis Sat.7. de Caussidicis, *Ipsi magna sonant*. Quintilianus ait *inclamare*, l.2.c.10. *Si*, inquit, *in ostentationem comparetur declamatio, sanè paululum aliquid inclamare, ad voluptatem audientium debemus*. Et c.11. eodem sensu *exclamare*: *Hi beneficio ingenij præstantes multa etiam memoria digna exclamauerunt*. Rem eandem explicantes alij, sonitus illos Sophistarum magnificos & diuinos cum tubæ cantu conferunt. Philostratus de stylo Polemonis; Idea, inquit, orationis ὀρθὸν ἠχοῦσα, ὥσπερ ἡ ὀλυμπικὴ σάλπιγξ, *olympicæ tubæ modo clarè sonans*. D. Gregorius Nazianz.ep.194. τὰς Τυῤῥηνικὰς ὑπερφωνεῖν σάλπιγγας, *Tyrrhenicas tubas oratione superare*. Hinc apud Philostratum Oratores dicuntur ὑπερφωνοῦντες, & alio loco ῥήτορες λαμπρὸν ἠχοῦντες, *splendidè & clarè sonantes*. Doctissimi viri propriè vocant *plausum*, non manuum, sed orationis atque linguæ. D. Hieronymus ep. 139. *Tibi ediſſeram non composita verborum oratione plausúque populari, qui solet imperitos auditores decipere atque palpare*. Apuleius de Deo Socratis eleganter; *Igitur homines ratione pollentes, oratione plaudentes*. Peritè quoque Turonensis Gregorius l. 5. histor. *plausum cantus* attribuit Gallis: sicut & *plausum linguæ* hominibus Apollonius Tyaneus, vt est in eius vita l.8 c.2. cùm Sophistas ait κροτεῖν δίκην κρουπέζῃ τῇ γλώττῃ, *crepundiorum more lingua plaudere*. Non inutile mihi videbatur, hæc sub aspectum veluti vnum conijcere, tum ad rem ipsam intelligendam, tum ad scriptorum complurium loca illustranda.

Magna sonare.

Inclamare.

Exclamare.

Tuba Sophist.

Ὑπερφωνεῖν.

Plausus.

S. Hieronym. ep.139.

Greg. Turon.

Nunc ostendamus κρότον, ἦχον, ἠχὼ, seu quo alio nomine vocare libet, in Sophistarum dictione repertum; quod difficile non est intueri in Philostratum, Eunapium, Photium, Dionysium Longinum, alióſque. Philostratus inprimis dat Polemoni Sophistæ τὸ ἐπίκροτον καὶ τὸ ὑψηχὲς τοῦ λόγου, *orationis altam & plaudentem sonoritatem*, & eius rei magnificentiam illustrans, comparat cum heroico equo superbè gressus glomerante: nam de eius stylo rogatus aliquando Herodes Atticus poeticum illud respondit:

Philostr. in Polemon.

Ἵππων ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος οὔατα βάλλει.

Quadrupedum sonitus circum mihi verberat aures.

vbi per κτύπον significare volebat, ait Philostratus, τὸ ἐπίκροτον & ὑψηχὲς summi illius oratoris. In vita Apollonij Tyanei lib. 1. c. 13. τὰ λεγόμενα ἠχὼ εἶχεν, ὥσπερ ἀπὸ σκήπτρου θεμιστευόμενα, quæ ab eo proferebantur sonoram quandam maiestatem habebant velut à Rege dicta. Dionysius Longinus cùm vocalem Demosthenis sententiam attulisset artificiosè compositam, ait illa τῇ ἁρμονίᾳ πεφωνῆσθαι, & ipsam harmoniam τῷ ὕψει συνηχεῖν· & sequenti sect. propter illam ipsam compositionis harmoniam membra orationis esse φωνήεντα *sonora*. Photius de Halicarnasseo Dionysio, τῇ τε συνθήκῃ καὶ τῇ λέξει ἠχώ τινα πέμπων, *compositione ipsa & dictione sonorus*; hunc enim locum ita malo vertere. Sic Philostratus de Dione Prusæo, βλέπων δὲ πρὸς τὴν Δημοσθένους ἠχὼ καὶ Πλάτωνος. vertunt *dicendi morem*, quod non satis mihi videtur rem exprimere. S. Basilius homil. 19. p. 516. de perfecto loquens oratore, ait eum

Longinus περὶ ὕψους.

Photius in Bibliotheca.

ἤχῳ τινὶ κεκομψευμένῳ καταχτυπεῖν τὰς ἀκοάς. Et paulò pòst, genus ipsum dictionis explicans vocat τὸ τῆς λέξεως πομπικὸν καὶ πρὸς ἁρμονίαν κεκροτημένον. Quæ omnia Interpres magis præteriisse quàm explicasse videtur.

Sophistas autem canorum hoc & magnificos orationis sonos auidissimè quæsiisse, ex multis potest intelligi. Dionysius quidem Halicarnasseus ait Isocratem concursus vocalium summa cura vitasse, quòd soluerent ἁρμονίαν τῶν ἤχων. Sophista Eunomius cùm væsana mente se ad oppugnandam pietatem armaret, sonoram maximè compositionem, & superuacuo strepitu exultantem, leuitate quadam iuuenili affectauerat, quem irridet Gregorius Nyssenus eloquentia maximus; καταρχεῖ, inquit, τῷ κρότῳ τῶν λεξειδίων ἐκσαπείζων τοῖς ῥήμασιν, *insultat dictiuncularum plausu & sono lasciuiens.* Photius ait eundem Eunomium κόμπον τινὰ περιττώδη καὶ δύσηχον ἦχον sectari consueuisse. Eo fine nouata etiam verba sæpe excogitabant: De Sophista Malcho Photius; Neque nouatas voces prætermisit, ὅσαι τὸ ἐμφατικὸν καὶ εὔηχον καὶ μεγαλεῖον ἔχοιεν, *quando illæ vehemens quid & sonorum, aut granditatem aliquam habent.* Itaque in ea re mutuò concertabant Rhetores; Eunapius enim disertè ait Sophistas in theatris auditoriisque suis περὶ κρότου καὶ φωνῆς ἀγωνίζεσθαι· vbi φωνὴ idem est quod ἦχος. Hinc Dionysius Longinus ait Hyperidem esse Demosthene πολυφωνότερον. doctus Interpres vertit, *verbosiorem:* putem ego spectari suauissimi oratoris stylum canorum, numerosum & sonantem, qualem eodem loco explicat magnus

Dionys. Halic.

Gregor. Nyssen. or. 12.

Photius in Biblioth.

Eunap. in Iulian.

Longinus περὶ ὕψους.

Criticus, qui eidem Hyperidi vt Pentathlo ſumma omnia tribuit, & maximè *ἀμίμητον ἐπαφρόδιτον, elegantiam & venuſtatem*, qualem vix vllus imitari queat.

Cæterùm qui intemperantiùs κρότῳ & ἤχῳ abuterentur, dicebãtur τυμπανίζειν. Sic memini Quintilianum inflato nimis oratori *tympana orationis* tribuere: & Dionyſium Longinum Sophiſtis κώδωνας, *ſonoria tintinnabula, aut crotala*, quæ paſſim adhibere velle in dicendo, ait eſſe λίαν σοφιστικόν. Et quidem Scopelianum Sophiſtam aiebãt æmuli in declamationibus de Marathone τυμπανίζειν. Reprehenſus quoque Philager in Sophiſtico grege non vltimus, quòd διάλεξιν νεαροηχῆ, *iuuenilem ſonoritatem* in dicendo affectaret, vt meminit Philoſtratus. Qui iudicio vtebantur Sophiſtæ, κρότον quidem adhibebant in oratione, ſed moderatum, qualis fuit in Herode Attico, de quo ſic in eius vita; κρότος δὲ σὺν ἀσφαλείᾳ καὶ Κριτιάζουσα ἠχώ, *plauſus cum ſecuritate*, hoc eſt à ſummo refugiens & decorus, *& ſimilis Critiæ ſonoritas*; quem Critiam habuiſſe quidem σεμνολογίαν accepimus, ſed non bombis tympanorum reſonantem.

Fabius l. 5.

Apud Philoſtr. de vit. Sophiſt.

Vnum addo ad rem Sophiſticam intelligendam non inutile; κρότον, ἦχον ſiue ἠχώ, tametſi vulgò rem eandem ſignificent, cùm ad Rhetorum dictionem referuntur: ſic tamen poni aliquando apud Philoſtratum, vt differre videantur; quæ remora eſſe poſſet legenti. Sic verò habet in Adriano Sophiſta: τὴν δὲ παρασκευὴν τῆς λέξεως ἀπὸ τῶν ἀρχαίων σοφιστῶν παρεσκεύαζετο, ἤχῳ προσάγων μᾶλλον ἢ κρότῳ. In his ſimilibúſque

Κρότος & ἦχος an differant.

locis vbi aliqua poni videtur inter vtrumque distinctio, alterum ad μεγαλοφωνίαν refertur & modulatam veluti linguæ pronunciationem: alterum ad genus compositionis altæ, magnificæ & sonoræ, siue ἁρμονίαν τῶν ἤχων. Vocis & linguæ plausum plurimùm ad eam venustatem & eloquentiæ gloriam potuisse, clarum est. Rhetores vocant κτύπον γλώττης, aut etiam κρότον, ῥυθμὸν, vel ἠχὼ τῆς γλώττης. De Phauorino sic in eius vita; ἐκείνους ἔθελγε τῇ τε ἠχοῖ τοῦ φθέγματος, & τῷ ῥυθμῷ τῆς γλώττης, *eorum animos optima vocalitate ac linguæ modulatione delectabat.* De Polemone idem: φθέγμα δὲ αὐτοῦ λευκὸν καὶ ἐπίτονον, κρότος θαυμάσιος οἷος ἀπεκτύπει τῆς γλώττης. *Vox erat ei tenuis & laboriosa, diuina quædam mirabilisque sonoritas linguæ pulsu moderata.* Hunc vocis & linguæ ῥυθμὸν haud omnes habuere; præcipua omnium diligentia fuit in parando magnifico illo sonitu orationis & canoro, propter quod λαμπρὸν ἠχεῖν dicebantur. Sic Philostratus ait Ptolemæum λαμπρὸν ἐν σοφισταῖς ἠχῆσαι. vertunt, *illustrem inter Sophistas sono vocis extitisse*; mallem *sonum orationis* dicere: nam idem autor de Antipatro, qui fuit ab epistolis Seueri Imperatoris, λαμπρόν τι ἐν αὐταῖς [ἐπιστολαῖς] ἠχῆσαι, *clarum quiddam atque resonans in epistolis exhibuit*; quod de stylo intelligi est necesse. Quò alludens S. Gregorius Nazianzenus ait ῥητορικὴν ὑψηλόν τι καὶ διαπρύσιον ἠχῆσαι, *Rhetoricam altè, magnificè claréque resonare.*

Κτύπος, κρότος, vel ῥυθμὸς τῆς γλώττης.

Ἠχὼ τῆς γλώττης vel φθέγματος.

Λαμπρὸν ἠχεῖν.

S. Greg. Naz. orat. 20.

Restat vt hîc quædam loca indicem malè ab Interpretibus exposita; quod mirum non est, cùm in iis quæ propria sunt artium, doctissimorum etiam animus non satis attentus labi

queat. Philoſtratus in Ariſtocle p. 566. vbi de ſtylo ipſius & genere orationis loquitur, quam ἰδέαν τοῦ λόγου ἀττικίζουσαν vocauerat, ſtatim ſubiungit, αὐτὴ δ' ἡ ἀττίκισις εἰ παρὰ τὴν Ἡρώδου γλῶσσαν βασανίζοιτο, λεπτολογεῖσθαι μᾶλλον δόξει, ἢ κρότου δὲ καὶ ἠχοῦς συγκεῖσθαι. vertunt, *Atque Atticiſmus ipſe, ſi cum Herodis lingua expendatur, exiliter de tenui re diſſerere potiùs videbitur, quàm plauſum & acclamationem mereri.* Si quid mei iudicij eſt, bis hîc peccatum. Nam primùm τὸ λεπτολογεῖσθαι hoc loco, non eſt de tenui re diſſerere, cùm non ad materiam, ſed πρὸς ἰδέαν referatur: neque κρότος & ἠχώ, acclamationem plauſúmque auditorum ſignificant, cùm πρὸς τὴν ἀττίκισιν, de qua ſermo erat, pertineant. Locum igitur ſic reddendum puto; *Exilis potiùs ieiunáque eius eſſe videbitur oratio, quàm grandis, magnifica, & ſonora.* Idem Philoſtratus in Scopeliano; E Sophiſtis, inquit, maximè cum Gorgia Leontino verſatus eſt, ῥητόρων δὲ τοῖς λαμπρὸν ἠχοῦσι. vertunt, *& cum his quoque Rhetoribus qui ſplendorem haberent.* Videtur Interpres legiſſe ἔχουσι, non ἠχοῦσι: quid ſit autem λαμπρὸν ἠχεῖν, iam explicuimus. Eunapius in Iuliano pag. 126. ita habet de Proæreſio publicè orante; *Proconſul obſtupuit,* καὶ τὸ βάθος τῆς λέξεων, καὶ τὴν εὐκολίαν καὶ τὸν κρότον. Interpres quem politiſſimum ego iudico, hîc properans ita reddit; *pondus atque acumen obſtupuit, præterea morum comitatem & aptam manuum plauſionem.* Geminus error: nam εὐκολίαν retulit ad mores, κρότον ad manuum plauſionem, cùm vtrumque, quemadmodum & id quod proximè antecedit βάθος, πρὸς τὴν λέξιν pertineat.

Philoſtr. de vit. Soph.

Eſt verò hîc *κρότος*, *dictionis ſonoritas*: *εὐκολία* autem *in dicendo facilitas*, quam Philoſtratus τὴν εὐγλωττίαν, vel εὔροιαν appellare ſolet. Ita cùm loquitur de Hermocrate pag. 607. ἐδίδου τι καὶ ἡ εὔροια, καὶ ὁ τῆς γλώττης κρότος: vbi idem planè dicit quod Eunapius. Idem Eunapius p. 166. de Himerio Sophiſta, κρότον δὲ εἶχε ἦχον ἡ συνθήκη πολιτικόν. vertunt, *compoſitio ab vrbano ſtrepitu plauſúque non diſſonat*. Hoc planè dictum obſcuriùs: quid enim eſt non diſſonare ab vrbano ſtrepitu? Res erit dilucida, ſi intelligamus eſſe duplex orationis genus in hiſtoria Sophiſtica: alterum πολιτικὴν λέξιν, alterum σοφιστικὴν nominant. Vtrumque genus proprium quendam habuit κρότον ſiue ἦχον: nam in illo quidem πολιτικῷ, ſonus eſt moderatus & amans ἀληθινοῦ, neque reperiuntur iſtæ pompæ tubæque Sophiſtarum, quæ tono veluti heroico ſonantes admirabilitatem efficiunt: eſt igitur apud Eunapium κρότος ſiue ἦχος πολιτικὸς, ciuilium orationum ſonus, vel oratorius plauſus in eo genere dictionis.

Quid magni viri de ſtylo Sophiſtarum ſenſerint. Laudatur à quibuſdam, ab aliјs carpitur. Sancti Patres duas ob cauſas illum repudiant. Ea de re quædam illorum effata atque ſententiæ. Hæretici κόμπῳ Sophiſtico vtuntur. Emendatus Gregorius Nazianz.

CAP. XXVIII.

GRAVES quidam & præſtanti iudicio viri Sophiſticum ſtylum & amarunt & laudibus in cœlum extulerunt, qualem miratur & depingit Eunapius Sardianus in Euſtathio his verbis: τὸ ἐπὶ τῇ γλώσσῃ καὶ τοῖς χείλεσιν αἱμύλιον ἐκ ἔξω γοητείας ἐδόκει, &c. *Linguæ facundia labiiſque inſidens lepor, ſimile quiddam præſtigiis magicis obtinebant, ſermo effloreſcebat ſuauis & placidus, & tanta cum gratia effundebatur, vt qui vocem hominis audirent, obliti ſui, tanquam qui Lotum deguſtaſſent, à verbis illius penderent: adeò non multum aberat à Sirenibus muſica ſuauitate loquentibus.* Philippus Macedo ad eos Sirenarum ſcopulos hæſit, qui cùm eſſet in adoleſcentia cum doctiſſimis Græciæ viris & dicendi laude clariſſimis verſatus, ſic illam dicendi rationem hauſit, vt ea magnificè gloriaretur. Φίλιππος, ait Plutarchus, λόγου δεινότητι ſοφιστικῶς καλλωπιζόμενος, *Sophiſtarum more facun-*

Eunap. in Aedeſio.

Qui mirati ſtylum Sophiſticum.

Plutarch. in Alexand.

diam ſuam oſtentabat. Doctior illo Alexander filius, mirabatur *σοφιςῶν λόγους ὡς ὑψηλοὺς καὶ μεγαλοπρεπεῖς*, ait Dio Chryſoſtomus. Hippocrates tametſi non caperetur Sophiſtica leuitate, inter Sophos tamen, eos ait vt plurimùm ſuperiores, *ὧν δὴ τύχῃ μάλιστα ἡ γλῶσσα ῥυεῖσα πρὸς τὸν ὄχλον*, *quibus potiſsimùm volubilis lingua & ad popularem auram accommodata contigerit.* Xenophon tanquam Herculem Ogmium catenulis aureis omnes deuincientem, ſic Prodicum vidit Sophiſtam; qui cùm eſſet carcere detentus in Bœotia, corporis vade conſtituto, ad Prodicum audiendum incredibili ſuauitate & orationis copia diſſerentem accedebat; tantus erat támque mirificus eloquentiæ ſplendor, tantum lenocinium, tam diuina Suadela. Hinc Sophiſtæ nominati *δαιμόνιοι, θαυμάσιοι, diuini, admirandi*, & alijs nominibus affecti ad præſtantem gloriam ſignificandam: hinc etiam cum Orpheo & Thamyride compoſiti, qui feruntur non homines modò atque belluas, verumetiam inamabiles inferorum vmbras muſeo quodam lepore domuiſſe.

Dio Chryſoſt. or. 4. de reg.

Repudiatur à ſummis viris.

Sed hæc fortè in eos conueniant, qui primi eius artis fundamenta iecerunt, & in alios præterea quoſdam, qui excellēti ingenio præditi propter nouum & inuſitatum genus dicendi omnibus luminibus ornatum, commendationem habuerunt. Nam doctos & ſapientes ferè omnes video Sophiſticum ſtylum repudiantes; nec erit ab inſtituto alienum, quorundam hîc audire ſententias, vt in Curia auguſtóque Senatu. Plutarchus vocat *αἰωρηθεῖς καὶ*

Plutarch. l. de audit.

ἀνόητοις, ἡδείας δὲ φωνὰς κατᾳδόντων σοφιστῶν, dulces quidem & delicatas voculas delinientium Sophistarum, sed expertes omnis vtilitatis. Sic Phocion Leosthenis orationem similem esse aiebat cupressorum, quæ cùm sint pulchræ & proceræ, fructum tamen nullum ferunt. Socrates *πλάττειν λόγους*, hoc est more Sophistarum in comenda oratione sudare, dixit esse *μειρακιῶδες, pueriles delicias*: quod eius effatum Epictetus suo calculo & opinione comprobat. D. Hieronymus *pueriles declamationes*. Cicero *fucum puerilem*. Ea causa Maximus Tyrius vocat Sophistas *ῥήτορας ἐκλελυμένους καὶ ἐπιχείρους κατὰ τὴν τέχνην, dissolutos & artificio suo fucatos.* Lasciuientis veluti meretriculæ fucum eis attribuit doctissimus Hieronymus; sic enim eleganter: *Quasi ad Athenæum & ad auditoria conuenitur, vt plausus circunstantium suscitentur, vt oratio rhetoricæ artis fucata mendacio, quasi quædam meretricula procedat in publicum, non tam eruditura populos, quàm fauorem populi quæsitura, & in modum psalterij & tibiæ dulce canentis, sensus demulceat audientium.* Pingit quoque vt meretriculam Fabius his verbis; *Quapropter eloquentiam, licet hanc (vt sentio enim dicam) libidinosam resupina voluptate auditoria probent, nullam esse existimabo; quæ ne minimum quidem in se indicium masculini & incorrupti, ne dicam grauis & sancti viri, ostendet.* Et in Procem. l. 8. *Illa translucida & versicolor quorundam elocutio, res ipsa effœminat, quæ illo verborum habitu vestiuntur.* Itaque Sophistas componit cum mãcipiorum negotiatoribus, *qui formæ puerorum virilitate excisa lenocinantur.* Quod idem est apud

Idem in Apophth.

Arrian. l. 3. c. 23.

D. Hieron. ep. 2.

Max. Tyr. Dissert. 15.

S. Hieron. præf. in l. 3. com. ad Galat.

Fab. l. 5. c. 13.

Max. Tyr. Dissert. 12. Idem Dissert. 15.

Maximum Tyrium, qui similes eos ait ἀνδραπόδων καπήλοις, *mancipiorum mangonibus*. Et alio quodam loco ad eos illudẽdos facetissimi poëtæ dictum adhibet: *Vulgus*, inquit, *in oratione nihil ampliùs quàm linguam promptam, dictionem volubilem, voces Atticas, periodos rotundas, mollem compositionem laudare solet. Quæ omnia nihil aliud sunt secundum Comicum quàm* ἐπιφυλλίδες καὶ στωμύλματα, χελιδόνων μουσεῖα, λώβη τῆς τέχνης, *inutiles racemuli & loquacitas, hirundinum musea, dedecus styli.* Dicuntur etiam à Libanio ῥημάτων συλλογὴν παρέχεσθαι κενήν, *verborum inutilem contextum & delectum exhibere*, qui eorum quoque disciplinam opponit παιδείᾳ ἀληθινῇ. Antoninus Imperator illis quoque per contemptionem dat μικρὰ καὶ δύστηνα λογάρια, *minuta & infelicia verbula:* & Apollonius Tyaneus βωμολόχους ἰδέας, *quasi mimicum & scurrile dicendi genus.*

Liban. declam. 29.

Philostr. de vit. Sophist. & in vit. Apollon. l. 8. c. 2.

SS. Patrum sententia.

Sed mirum est quanta consensione Patres omnes Christianæ Ecclesiæ lumina stylum eundem Sophisticum abiecerint & damnarint. S. Basilius serm. de Humil. μή μοι κόμπους ἐν λόγοις σοφιστικούς, &c. *Ne mihi ampullas in oratione Sophisticas arrogantémque tumorem vsurpes.* Eadem mente S. Chrysostomus, de Christiano loquens oratore, quem D. Paulus laborare monet in verbo & doctrina, *Quem*, inquit, *sermonem dicit?* οὐ τὸν κομπώδη, οὐδὲ τὸν τὴν κομψείαν ἔχοντα τὴν ἔξωθεν, &c. *Non qui fastu Sophistico tumidus, externæ peritiæ venustatem lenociniúmque sequitur*, &c. S. Gregorius Nazianz. grauiter: *Prima sapientia est, sapientiam aspernari sitam* ἐν λόγῳ, καὶ στροφαῖς λέξεων, καὶ ταῖς κιβδήλοις καὶ περιτταῖς ἀντιθέσεσιν, *in sermone ac*

S. Chrysost. homil. 15. in 1. ad Timoth.

S. Greg. Naz. or. 15.

dictionum strophis, atque fucata & superuacua Rhetorum concinnitate. Hîc αἰλήσεις doctissimus Billius vertit *disputationes*; sed clarum est intelligi Sophistarum αἰλήσεις, de quibus actum superiùs. Zacharias Scholasticus aduersus Ammonium disputans, Non enim nostri Theologi, κεκαλλιεπημένοις λόγοις, καὶ ῥημάτων κομψείαις, &c. *museo lepore verborum, non Atticarum dictionum modulata compositione, non picto genere elocutionis veluti præstigijs auditores illiciunt.* S. Hieronymus in epist. *Non cothurnatam affectas eloquentiam, nec more puerorum argutas sententias in clausulis struis. Citò turgens spuma dilabitur. Spumam* eleganter vocat Sophistarum κόμπον. Sic elegantissimus Petrus Chrysologus, *Philosophus ab opinionibus suis spumosis & inanibus detumescat.* Et S. Augustinus, *Habemus iam quosdam spumeos in sermone.* Sic Fulgentius, *spumare orationem* dixit. Quidam appellant *vesicam.* D. Augustin. contra Petilian. *Vidésne tandem quemadmodum ista tua, non sententia sed vesica, non solùm inani sono, sed etiam in capite vestro crepuerit?* Alio quodam loco vocat *fumum*: *Omnis*, inquit, *ëste verborum ingentium fumus repentè dilabitur.* Hinc apud suauissimum Bernardum, *qui verbis dediti elatione fumant.* Nonnulli vocant inanem *pompam* & illudunt. D. Hieron. ep. 22. *Nulla erit rhetorici pompa sermonis*: & aliâs, *In communibus locis pomparicum iactare sermonem.* Alij nominãt *phaleras.* S. Prosper de vit. contempl. *Prudentibus viris non placent phalerata, sed fortia.* Et apud Fulgentium, *non phaleratis sermonum studentes somnijs.* Symmachus summus Pontifex in ep. ad Lau-

S. Hieron. ep. 26.

S. Petr. Chrysol. serm. 110.

S. August. l. de anim.

Idem August. l. 2. contr. lit. Petil. c. 101.

Ibid. c. 8.

S. Bern. præfat. in vit. Malach.

D. Hieron. ep. 22. & proœm. in ep. ad Ephes.

S. Prosp. l. 3. c. vlt.

rent. Episc. Mediolan. *Sine phaleris est omne quod dictat affectio: ad vnguem fabricantur illa, quæ volumus non tam speciem recti habere, quàm similitudinem.* Ibid. etiam vocat *picta eloquia.* Ennodius Diacon. in Apologet. pro defens. Symmach. *picta verba, & peniculo artis colorata.* S. Hieronymus dixit *vana foliorum vmbracula*: sic enim in cap. 10. Ecclesiast. In templo Dei prohibetur plantari nemus; & vana foliorum, id est verborum tantùm sonantium spernuntur vmbracula.

Cur autem sanctissimi & doctissimi Ecclesiæ Patres hanc κομψείαν & κόμπον Sophistarum abijciendum esse putarint, causæ duæ sunt. 1. Quòd tumidæ illæ spumæ Rhetorum & vesicarum sonantium pompa, plena esset inanitatis, & haberet iuuenilem elegantium vocularum copiam, sine fructu animos audientium titillantem. Et vt cum magno dicam Origene οὐδὲν πρὸς εἰλικρινῆ εὐσέβειαν ὤνησεν τοὺς ἐντυγχάνοντας, *nihil conferret audientibus ad puram sincerámque pietatem.* Nam, vt ait Isidorus Pelusiota, *oratio quæ sola voluptate audientium & plausu definitur,* ἠχός ἐστι χαλκοῦ τοῖς μεγάλοις ψόφοις τὴν ἀκοὴν ἐνηχῶν, *æris sonus est magno strepitu aurem personans.* Itaque huiusmodi oratorem vocat κύμβαλον τῆς σκηνῆς τῶν θεάτρων ἁρμόδιον, & alio loco, κύμβαλον ἀλαλάζον, *cymbalum theatricum & de mimo.* Scitè & venustè Prosper Aquitanicus: *Alia est ratio declamatorum, & alia debet esse doctorum. Illi elucubratæ declamationis pompam totis facundiæ suæ viribus concupiscunt,* &c. & paulò pòst, *Illi plausibiliter dicunt, & nihil auditoribus suis declamando proficiunt,*

Philocal. p. 127.

Isidor. Pelus. l. 1. ep. 62. & ep. 108.

S. Prosp. de vit. cont. l. 5. c. 24.

proficiunt, &c. Idem habet D. Cyrillus l. 7. contra Iulianum.

Altera caussa est, quòd Hæretici qui aduersus Ecclesiæ Catholicæ dignitatem stylum exacuerant, ex hortulis Sophistarum summa contentione flosculos carperent, fucum ex arculis & meritriciæ formæ lenocinia promerent, ad impietatem colorandam, vt illo bracteatæ eloquentiæ cultu vestitum mendacium ad indoctæ multitudinis aures iucundius afflueret. Iustinus Martyr præstabili vir iudicio & doctrina id animaduertit, aitque illos qui nefarijs mundum erroribus imbuerunt, facundiam ὥσπερ τι δέλεαρ, *vt illecebrosam quandam escam* adhibuisse. Itaque monet vt ad illorum εὐγλωττίαν, ex antiqua fabula obstruamus aures cera, ne vlla pestis cõtagione afflemur. D. item Gregorius Nazianz. vocat ἀκοῆς τι δέλεαρ μέχρι τῆς ἡδονῆς ἱστάμενον, *quandam aurium illecebram vltra voluptatem haud se porrigentem*. Origenes de aureo calice Babylonis disputans; Sæpe, inquit, vidi aureum calicem in pulchro sermonis ornatu, & dogmatum venena considerans deprehendi calicem Babylonis. Itaque Cyrillus Alexandrinus comparat huiusmodi homines cum illo, qui aureo cochleari dat helleborum pestilentem. Et Theophilus Antiochenus Patriarcha impiorum illam elegantiam componit cum pharmaco mortifero, melle, vino, aut alio quodam liquore amabili temperato. Sic quem suprà nominaui Zacharias vocat θανατηφόρον τινὰ κύλικα μέλιτι περιρρανθεῖσαν καὶ περιχρισθεῖσαν, *mortiferum poculum melle temperatum & circumlitum*. Hoc

Iustin. Mart. in Paran. ad Gr.

Or. 1.

Origen. in c. 2. Hierem.

Cyrill. contra Iulian. l. 7.

Theophil. Anti. l. 2. aduers. Autol.

Zacharias.

bombo Sophiſtico Eunomius clareſcere voluit, quem refert Gregorius Nyſſenus collegiſſe τὰς ὀγκηρὰς φωνὰς ἐκ συγγραμμάτων τινῶν, *reſonantes maximè voces è Commentarijs alienis*, vt palmarium illud opus, & vt ipſe opinabatur, omnium gemmarum atque vnionum nitore collucens efficeret, in quo multa in diuinitatem euomuit. Simili fuco geſtiens Fauſtus Manichæus ad imperitæ multitudinis commendationem profluxit, quem diſertum; omnibus in dicendo veneribus affluentem, & Sophiſtarum αὐθάδης glorioſum fuiſſe accepimus. Cuius pictis venuſtiſque mendacijs magnus Auguſtinus reſpondens, ita loquitur: *Nec me tua lauta & lepida antitheta, quibus luteum ſermonem quaſi colorare ac pingere voluiſti, vllo modò ab hac fidei veritate deterrent.*

S. Greg. Nyſſ. or. 12. contr. Eunom.

S. August. l. 36. contr. Fauſt. c. 15.

Neque tamen ſummi illi noſtræ religionis heroes omnem eloquentiam ornatúmque dictionis ſepeliendum aut exterminādum eſſe voluerunt: abſit enim vt de illis hoc cogitemus, qui magnam adoleſcentiæ ſuæ partem in ſtudijs humanitatis, & paranda elegantia poſuerunt, quíque diuino beneficio datum eſſe hominibus fatetur, vt animi ſui notiones eloquenter explicare poſſint. Quorum mentem inſtar omnium vnus explicabit Ioan. Chryſoſtomus: ὅτι οἶδας, ὅσος ταῖς τῶν Χριστιανῶν ψυχαῖς λόγων ἔρως εἰσκέχυμαι νῦν; &c. *Ignoras quantus iam ornatè copioſéque dicendi amor, quantum ſtudium in Chriſtianorum animos inuadat ac tanquam debacchetur? quantoque iam in pretio habeantur, qui ſtudium id excoluerunt, non apud externos tantùm, ſed*

S. Chryſ. l. 5. de ſacerd. c. vlt.

etiam apud eos qui Christianæ pietatis partes sequuntur? Sed nimirum eos cincinnos orationis fluẽtes & μυροβρεχεῖς, quales Augustus in molli & effœminato Mæcenate ridebat, amputare, cum fumum per inane volantis eloquentiæ difflare, lasciuiam coërcere, moderari iudicio phaleras, amouere tympana, myrothecia dispensare, temperare flosculos atque lumina, delitiis modum ponere, denique meretriculam muliebri mundo luxuriantem, cyclade versicolore tectam, Phrygionum arte pictam, gemmis & corollis radiantem, compellere in gyrum modestiæ cupiebant.

Sueton. in Octau.

THEATRI VETERVM RHETORVM, ORATORVM, Declamatorum, quos in Græcia Σοφιςὰς nominabant,

LIBER QVARTVS.

Sophistæ professores quonam modo lecti fuerint. Thronus Sophisticus Athenis Imperatorum beneficio stabilitus. Quando id primùm factum, quisve primus illi eloquentiæ ludo præfectus. Προεςῶτες θρόνυ *lecti aut Imperat. iudicio, aut principum suffragÿs. Nominum professio. Inauguratio.* ἀναγορεύεσθαι σοφιςὰς, ἱδρύεσθαι, &c. Ακρωμῖται. Προεςῶται διδασκαλείυ, &c.

CAP. I.

HACTENVS Declamantes exhibuimus Sophistas, & oratione gestientes: nunc docentes intueamur est necesse, & Scholarum disciplinam, communésque exercitationes explicemus. Atque inprimis qua ra-

tione lecti fuerint ad docendum, & Sophistico throno præsederint, operæ pretium est anquirere. Sophocles Amphiclidæ filius legem olim Athenis tulerat, *μηδένα τῶν φιλοσόφων σχολῆς ἀφηγεῖσθαι, ἂν μὴ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ δόξῃ*, *ne quis philosophorum præesset scholæ, nisi id senatus populusque decreuisset; qui secus faceret, capitale fore.* Non diu pòst antiquata lex illa fuit, nec sapientes vtile fore putarunt, studiísque accommodatum, florentium artium cursum in angustum redigi & coërceri. Sophistæ inprimis, liberum in ea re campum, & longè patentem habuerunt. Nam in quamcumque delati vrbem fuissent, poterant orationem habere, iuuẽtutem illicere, docere, declamare: *ἐφεῖται*, inquit Themistius, *τῷ βουλομένῳ προσιέναι ἀθρόοις ὑμῖν καὶ διαλέγεσθαι μετὰ πολλῆς ἐξουσίας*, *cuilibet enim prodire licet coram vobis in vnũ collectis, atque omni cum libertate disserere, vt in ampla & libera ciuitate.* Hinc factum est, vt quidam pluribus in locis docuerint, vel propria animi inductione impulsi, vel à ciuibus euocati: in eóque maximè spectabant frequentiam vrbis, adolescentium multitudinem, spem lucri & commodorum, & præsertim gloriæ velificabãtur suæ, in qua excellere pulchrum & beatum putabãt. Sic videmus professorem eloquentiæ Victorem Mineruium Constantinopoli docuisse, deinde Romæ, tandem in Gallia:

Themist. or. 1.

Illustres quondam quo præceptore fuerunt
Constantinopolis, Roma, dehinc patria.

Auson. in Profess.

Sed quòd in patria natalíque solo docere voluerit, id à plerisque repudiatum, qui ab exteris nationibus opinabantur, plus se laudis &

gloriæ collecturos. Itaque Sophiſtam Scopelianum cùm rogarent Clazomenij, vt declamationes domi ſuæ faceret, vrbémque ſuam exornaret, venuſtè recuſauit, dicens τὴν ἀηδόνα ἐν οἰκίσκῳ μὴ ᾄδειν, *in cauea minimè canere Philomelam.*

Philoſtr. l. 1.

Thronus Sophiſticus Athenis.

Tandem Imperatores Romani, cùm bonarum artium propagationem ad ſuam curam pertinere cogitarent, σοφιστικοὺς θρόνους in Græcia eſſe voluerunt, & præſertim Athenis, ſuggeſta videlicet oratoria, & officinas eloquentiæ, quibus qui præeſſent publicis donis ſalariiſque ornarentur. Id primùm effloruiſſe videtur ſub Antoninis Imperatoribus, quorũ æuo plurimi fuere Sophiſtæ magna gloria celebrati. Certè Xiphilinus à M. Aurelio Antonino Imperatore conſtitutam fuiſſe Athenis refert, μισθὸν ἐτήσιον τοῖς διδασκάλοις ἐπὶ πάσῃ λόγων παιδείᾳ, *annuam mercedem doctoribus liberalium artium.* Quo modo intelligendus eſt Philoſtratus, qui Lollianum ait Sophiſtam Epheſium primum Athenis Sophiſtico throno præſediſſe. Λολλιανὸς ὁ Ἐφέσιος προὔστη μὲν Ἀθήνησι θρόνου πρῶτος. Ante illum plurimi quidem Athenis eloquentiam docuerant, ſed ille primus Imperatorũ beneficio vſus ſuggeſtum obtinuit, primus è fiſco præmia eſt cõſecutus.

Xiphilin. ex Dion.

Philoſtr. in Lollian.

Huius fortè imitatione, conſtitutus Romæ quoque eſt σοφιστικὸς θρόνος, cum præmijs ampliſſimis ab ijſdem Imperatoribus decretis, quæ in genere φωνῆς ἆθλα nominauit Philoſtratus: non quòd tum primùm eloquentia Romæ tradi cœpta eſt, aut quòd antea nulla fuerint è fiſco ſalaria depenſa Rhetoribus: nam quid memoret de Veſpaſiano Suetonius meminimus (de quo poſtea cùm de ſalario diſputabi-

mus) sed quòd longè fuerit illustrior Antoninorum benignitas, & in donando magnificentia, quàm qui ante imperij habenas tenuissent. Itaque noua propè res visa: noua quoque extitit contentio doctorum hominum & eloquentium, qui perfrui ea liberalitate & honore cōtenderent. De Romano igitur throno, sic meminit Philostratus in Euodiano: τὰ δὲ τῆς φωνῆς ἆθλα ἐς τὴν Ῥώμην ἐς ἀνελθεῖν θρόνον, *præmia porrò vocis Romam adduxerunt, & ibidem Sophistico in throno constituerunt.* Idem in Philagro Sophista, qui sub Marco Imperatore, cum Herode Attico de bene dicendi gloria certauit, cùm aliquandiu suggestum Athenis tenuisset, ὕστερον ἐπέβαινε τῶ κατ' τὴν Ῥώμην θρόνου. Hoc autem amplissimæ vrbis suggestum Sophistici muneris insigne, vocabāt τὸν ἄνω θρόνον, *supremum thronum.*

Erant & similes in alijs ciuitatibus eloquentiæ throni. S. Gregorius Nazianz Cæsareæ σοφιστικοὺς θρόνους memorat, & Byzantium ait εὐδοκιμεῖσθαι σοφιστῶν τε καὶ φιλοσόφων πλεονάσασιν. Ab Æschinis quoque temporibus Rhodi fuit σοφιστῶν φροντιστήριον, vt historiæ annales ferunt. Σοφιστὰς item Massiliæ fuisse in Gallia, mercedibus euocatos, cùm publicè tum priuatim, ait Strabo, cùm passim qui inter ciues erant omnium elegantissimi, appellerent animum πρὸς τὸ λέγειν καὶ φιλοσοφεῖν, vt eximij scriptoris verbis vtar.

S. Greg. Naz. or. 20.

Strab. l. 3.

Sed vt pertexam quod instituerant quærere, atque doceam, quonam modo Sophistæ pulpito atque scholæ præficerētur, quod ad thronum quidem Athenienſem attinet (παιδευτικὸν θρόνον vocat Eunapius) Romani Imperatores,

Professores dati ab Impp.

poſt illam publicam beneficentiam, eius præfecturam donabant, & quem vellent moderatorem ſcholæ præficiebant. Id cõſtat ex eorum commentarijs qui vitas Sophiſtarum nobis reliquerunt: M. Antoninum ait Philoſtratus *δοῦναι τὸν Ἀθήνησι θρόνον* Philiſco. Idem alio in loco: *Athenienſes Senatuſconſulto decreuerunt legatum pro Chreſto mittendum, τὸν Ἀθήνησι θρόνον ἐκ βασιλέως αἰτοῦντες, per quem Athenis oratorium thronum ab Imperatore peterent.* Et in Sophiſta Polluce: *Dicitur quoque melliflua voce pronunciaſſe, qua cùm Imperatorem Commodum allexiſſet, τὸν Ἀθήνησι θρόνον παρ' αὐτοῦ εὕρατο, ſcholæ eloquentiæ principatum eius beneficio eſt conſecutus.*

Philoſtr. in Philiſc.

Sed non diu hæc ratio tenuit, ídque munus deligendi, ab Imperatoribus deriuatum eſt in optimates, & viros principes ciuitatis, qui communi ſuffragio probatos renunciabant. Id quo modò fuerit peractum, obiter ſignificabo. Publicè dies præſcribebatur, quo die omnes qui eloquentiæ ludo præeſſe cupiebant, ſiſtere ſe oportuit, vt cognita vniuſcuiuſque dignitate, legitima fieret electio. Nomen igitur qui voluiſſent profitebantur; tum fiebat in eum numerum inquiſitio, ſuffragia colligebantur; tum ij quorum interfuit, à cœtu grauiſſimo lectos pronunciabát. Morem hunc attigit Lucianus in Eunuch. *Cæterùm*, inquit, *demortuo ex his doctoribus quopiam, aliquis alius in eius locum ſubrogandus eſt, δοκιμασθεὶς ψήφῳ τῶν ἀρίστων, qui ſit calculis Optimatium probatus.* Sed pleniùs de eadem re Eunapius in hunc modum: *Mortuo Iuliano, cùm ciuitas Athenienſis incenſa foret ſtudio deligendi ſuc-*

Lecti ab optimatib.
Nominis profeſſio.
Examen.
Suffragia.
Inauguratio.

Lucian. in Eunucho.

Eunap. in Proæreſ.

cessorem, qui in docendo prærogatiuam referret, plurimi docēdæ Sophistices munus ambientes, nomen suum professi sunt: χειροτονοῦνται δὲ δοκιμασθέντες ἁπάσαις χερσὶ Προαιρέσιός τε καὶ Ἡφαιστίων καὶ Ἐπιφάνιος, &c. *Omnium calculis comprobati per suffragia deliguntur Proæresius, Hephæstion,* &c. Hoc autem fuit λογῶν κράτος διδόναι ἐκ ψήφου, *suggestum, & docendæ eloquentiæ principatum suffragio dare*, vt loquitur eloquentissimus Gregor. Nazianzen. Ipsi autem lecti principes dicuntur à bonis autoribus ἱδρύεσθαι, ἀναγορεύεσθαι σοφιστάς, εἰς σοφιστικὸν θρόνον ἀνάγεσθαι, ἐπιτάττεσθαι τοῖς νέοις. Olympiodorus in histor. huiusmodi scholarum præsides ait fuisse nominatos Ἀκρωμίτας. Hesychius interpretatur μείζονας: vulgò autem dicebantur προεστῶτες τοῦ θρόνου, vel διδασκαλείου, vel etiam τῆς νεότητος. Photius de Himerio Sophista, τοῦ ἐν Ἀθήναις κατὰ ῥητορείαν προέστη διδασκαλείου, *Athenis eloquentiæ ludo doctor præfuit.* Rem ipsam *inaugurationem* vocat Tertullianus his verbis: *Et ab eius officij societate, duæ scholæ protinus, duæ cathedræ, inauguratio quædam,* &c. Romani quoque non absimilem habuere legendi consuetudinem aliquando, & Sophistæ priuilegiis frui non potuerunt, qui non essent amplissimi ordinis iudicio probati, de qua re leges imperatoriæ sunt in Cod. Theodos. l. 6. *de profess.* & eod. Cod. *de medic. & profess.* sic edicit: *Iubeo, quisque docere vult, non repentè nec temerè prosiliat ad hoc munus, sed iudicio ordinis probatus decretum curialium mereatur,* &c. Eorundem etiam iudicio amoueri à docendo potuerunt, si minùs satisfecissent, vt est in Cod. Iustin. de profess. & Medic. l. 2.

s Greg. Naz. carm. de vit.

Ἀκρωμίται.

Photius.

Tertull. l. adu. Valent.

Docentium Sophistarum discrimen quoddam atque varietas. Quidam nominati ἁπλέστεροι, *alij* δυνατώτεροι, *eminentissimi. Hi regnare dicti.* Φιλοτιμία, *& contentio* ἀντισοφιστῶν. *Ab ipsa iuuentute quidam in Sophisticum Thronum euecti.*

CAP. II.

ILLIS suffragiis, de quibus superiore capite monui, plures simul Athenis legebantur Sophistæ: oportebat enim ex instituto Romanorum Athenis vicissim alios dicere, alios auditores esse, vt ait Eunapius; qui de Proæresio loquens, sex omnino vna lectione doctores fuisse renunciatos prodit. Sed illi tamen non perinde omnes dignitate præstantes duo in genera diuidebantur. Quidam erant ἁπλέστεροι [ita nominabantur Athenis] quasi Minorum gentium dicas & Simpliciores, quorum ius & autoritas subselliis & throno definiebatur: alij δυνατώτεροι, præstantiores quidam & Maiorum gentium Sophistæ, qui orbem vniuersum quasi Triumuiri quidam, & λόγων τύραννοι, sic inter se diuidebant, vt quædam prouinciæ huic, aliæ illi discipulos submitterent. Consimilem habet differentiam Iulius Pollux, & quosdam insigniores Sophistas ait fuisse, quos vocat μείζους, μεγαλομίσθους, δημοτελεῖς, alios ἥττους,

Duo genera professorum Sophist.

Iul. Poll. l. 4. c. 6.

ἁπλεῖς. Et Fabius Quintilianus eandem haud obſcurè diuiſionem innuit, cùm in docentium Rhetorum numero, quoſdam eſſe ait longè in dicendo & præcipiendo clariſſimos, quos appellat *Eminentiſſimos*, alios autem *Minores*. Illi autem coryphæi primariíque Athenis Sophiſtæ dicebantur τυραννεῖν, regnum quoddam eloquentiæ poſſidere. Eunapius de Iuliano Sophiſta: ἐτυράννει γε τῶν Ἀθηνῶν, καὶ παρ' ἐκεῖνον ἡ πᾶσα νεότης συνεχώρει. *Regnum quoddam Athenis obtinuit: nam vniuerſa vndecunque iuuentus ad eum confluebat, colens atque obſeruans virum, ob dicendi vim & ingenij magnitudinem.* Idem de Proæreſio inter Sophiſtas fama & honore triumphante, τὸ δὲ Προαιρεσίου τυραννὶς ἐδόκει τις εἶναι. Sic aliâs de æmulis Proæreſij, τὴν ἐπὶ λόγοις βασιλείαν εἶχον, *regnum in dicendo obtinuerunt*, poſtquam nimirum profeſſorum aliorum ſeditione ex vrbe fuit eiectus. Hoc enim ſæpe eueniebat, vt gliſcente inuidia inter Sophiſtas, & æmulatione ſeſe longiùs efferente, turbæ & contentiones exorirentur; ſiue cùm παιδευτικὸν θρόνον ambirent communi iudicio celebratum, ſiue etiam cùm docerent.

Quintil. l. 2. c. 3.

Eunap. de vit. Phil. & Soph.

Regnũ Soph.

Eam autem ambitionem in ea honoris ſede obtinenda, non modò Athenis, verùm etiam Romæ fuiſſe verſatam, hiſtoriarum monumenta ſæpe declarant. Theodorus Gadarenus Sophiſta, vt Suidæ verbis vtar, συνεχέσθη περὶ σοφιστικῆς, & Romæ in ipſo imperij domicilio, cum Potamone & Antipatro certauit ſub Adriano Cæſare. Epictetus eum ambitum, & cathedræ importunam cupiditatem, vt erat vir

Suidas.

ſapiens, repudiabat, & refugiendam monebat. *Cogita*, inquit, *amabo te, quantum ſit pro maza aut pro cathedræ prærogatiua, poßidere animi æquitatem, in qua longè maior eſt felicitas.* Cùm verò plures ſimul docerent, & eſſent laudis gloriæque appetentiſſimi, & quamplurimos auditores habere vellent; fieri non potuit, quin de ſe magnificè prædicarent, aliorum nomen & exiſtimationem obtererent, contenderent ſæpiùs, & oratione pugnarent. Adrianus Sophiſta qui ſub M. Antonino florebat, æmulam Ariſtidi Rhetori ſcholam Athenis habuit, vt ait Suidas. Fronto Emeſenus orator ἀντιπαίδευεν, *æmulus fuit in docendo* Philoſtrato Athenis. Œnomarchus, Adrianus & Chreſtus ſummi omnes Sophiſtæ, ſimul ibidem eloquentiæ præfuerunt, vt autor eſt Philoſtratus. Longo pòſt tempore Athenienſem item ſcholam publico ſuffragio vnà moderati ſunt Proæreſius, Epiphanius, Diophantus ex Eunapio, qui vel tantillum æmulis cedere ſuis non potuerunt, quin labem nomini ſuo inurerent, & propè in oculis omnium nationum & conſpectu, infamiam ſuſciperent. Nam eorum quidem fama, qui tum Athenis in ampliſſimo illo omnium literarum muſeo facundiæ præſides fuerunt, per gentes oráſque omnes terrarum diſſeminabatur. Credo id dicenti viro haud minùs docto quàm innocenti Gregorio Nazianzeno: περιφανεῖς μὲν γὰρ οἱ ἡμέτεροι παιδευταὶ, παρ' ὅσοις Ἀθῆναι, *præceptores quidem noſtri apud tot homines celebres erãt, apud quot Athenæ.* Hinc nimirum ea quam dixi φιλονικία, & de principatu contentio.

Arrian. Epict. l. 2.

Antiſophiſtæ.

Fama Sophiſtarum latè patens.

Greg. Naz. or. 20.

Cæterùm quod dixi de lectione Sophistarum, ad eos referendum est, qui scholæ præerant imperiali munificentia locupletatæ, cùm alioqui multi ad docẽdum etiam Athenis alia quadam via & ratione profluerent. Nonnunquam ipsa iuuentus præstantes ingenio viros Athenis, manu propemodum iniecta inuitósque retinebat, & Sophistico in throno ponebat. Quod Gregorio Nazianz. vni omnium eloquentissimo contigit, eadem fere tempestate qua Proæresius, aliique magni Sophistæ, omnem Græciam fama sui nominis complebant. De illo Gregorius Presbyter in eius vita memorat in hunc modum: *Gregorium adolescentes consertis veluti manibus retinebant, neque illi abeundi potestatem faciebant*, τὸν τὸ σοφιστικὸν θρόνον παραχαλοῦσι δέχεσθαι. Sic Eunapius cùm discendi causa in Græciam fuisset profectus, & mirifica dicendi vbertate & copia excelleret, illam docendæ eloquentiæ prouinciam suscepit adhuc adolescens, & matutinis quidem horis, in dicendi artificio explicando versabatur; post meridiem, Chrysanthium clari nominis philosophum, de grauioribus rebus ipse audiebat. Sic Olympiodorus narrat studio curáque sua Leontium εἰς τὸν σοφιστικὸν θρόνον ἀναχθῆναι οὐκ ἐθέλοντα, *ad Sophisticam sedem euectum, tametsi ille quidem repugnaret.*

A iuuentute lecti professores.

Gregor. Presbyt. in vit. Naz.

Eunap. in Chrysanth.

Photius.

Quæ salaria Throno Sophistico adiuncta fuerint. Imperatorum ea de re constitutiones, & quis primus honorarium Sophistis attribuerit. Θρόνος *duplex Athenis*, πολιτικὸς *&* σοφιστικός. *Philostrati versio tribus locis emendata. Ipse variique autores illustrati.* Ἀπλήστεια *Sophistarum.*

CAP. III.

EPICVRVS eleganti ioco Platonem indigitabat χρυσοῦν, *aureum*, quòd aurum studiosissimè captaret. Eodem modo aureos diceremus Sophistas, non tam quòd aureum flumen orationis funderent, quàm quòd ipsi pecuniarum fontes haurirent. Haud dissimili ioco Phædrus eos appellabat βασιλικοὺς ἄνδρας, *regios homines*, quòd, vt ait Plato, homines soleant δωροφορεῖν αὐτοῖς ὡς βασιλεῦσι, *illis tanquam Regibus offerre dona.* Non hîc dicam quantum ab auditoribus suis petierint, quantas opes haud obscura cupiditate collegerint, quantam inuidiam ea causa sustinuerint; aptior erit dicendi locus cùm de illorum auaritia disputabitur. Nunc tantùm quæro, quibus salariis Imperatores Romani Sophisticum thronum ditarint, quibus præmiis ad docendam eloquentiam eos pellexerint. Et quidem magnam eorum Principum fuisse curam & prouidentiam, vt Doctoribus sua præmia red-

Plat. in Phædr.

derentur, ius & leges declarãt. Cod. Theod. de Medic. & professs. l. 1. & Cod. Iustin. de Profess. l. 6. Sic edicunt Imperatores de professoribus liberalium artium, *Mercedes etiam eis & salaria reddi iubemus*, &c. De mercedibus professorum agebatur etiam in prouinciis diligenter, ab ipsis Præsidibus, qui de more extra ordinem de salario Rhetorum siue Sophistarum cognoscebant. Ita enim habet Vlpianus D. de extraordin. cogn. *Præses prouinciæ de mercedibus ius dicere solet, sed præceptoribus tantùm studiorum liberalium.* Paulò pòst qui eorum præceptorum nomine contineantur explicat, nominátque primo loco Rhetores. Et ne fortè vnius sæculi modò illam prouidentiam fuisse putemus, tanto pòst tempore Athalaricus Italiæ Rex Senatui vrbis Romæ commendat, vt salaria doctoribus eloquentiæ Præfecti Vrbis studio & cura sine vlla diminutione præbeantur. Hinc quorundam Imperatorum tantus amor in eos facundiæ Magistros, vt Sophistas inter præcipuos amicos haberent, & Sophistæ propè dici velle viderentur. Adrianum quidem scimus nominari Σοφιστὴν à Iuliano in Cæsaribus. Numerianus tanti fecit illam gloriam, vt cùm eloquentiæ causa plurimum placuisset, & statuam esset commeritus, non tanquam Cæsari, sed vt Rhetori inscribi illam voluerit. Sed vt à proposito non recedam, in iure & legibus præmia Sophistarum variè nominari video: dicuntur enim *mercedes, annonæ, salaria, honor* siue *honorarium, emolumenta, commoda, constituta summa, annonaria commoda, immunitates*, &c. Sed quanta

Senator l. 9. ep. 21.

Flau. Vopisc. in Numerian.

ſalaria illa fuerint, ius opinor non dicit, res ab hiſtoria eſt petenda.

Aliquot igitur vetus memoria prodit Auguſtos, qui Sophiſtis honoraria conſtituerint, quorum primus à Suetonio fuiſſe dicitur Veſpaſianus, de quo ſic meminit; *Primus è fiſco Latinis Græciſque Rhetoribus annua centena conſtituit.* Vbi Græci Rhetores non alij quàm Sophiſtæ, quo modo ſæpe in iure ſumuntur, & in hiſtoria Auguſta, vt apud Lamprid. in Alexandro Seuer. *Ad Athenæum, audiendorum & Græcorum & Latinorum Rhetorum cauſa frequenter proceßit*; hoc eſt, ad Sophiſtas & eloquentiæ Romanæ doctores audiendos. Hæc ſanè illuſtris & prædicanda eſt magnificentia; nam annua centena ſi ad noſtrum putandi modum reuoces, aureorum coronatorum efficient millia duo, & præterea fere centum. Et vero ſimile mihi eſt, eam attributam ſummam fuiſſe profeſſoribus tantùm Vrbis æternæ; in prouinciis enim multo fuiſſe minorem, pòſt videbimus. Scio maiorem fuiſſe conſtitutam à Diocletiano & Maximiano Imperatoribus Eumenio Rhetori profitenti in Gallia: ſed munus extraordinarium fuiſſe puto ad clariſſimi viri dignitatem augendam, non commune omnium Rhetorum ſtipendium: ſic Eumenius ipſe rem explicat; *Salarium me liberaliſſimi principes ex huius reip. viribus in ſexcenis millibus nummûm accipere iuſſerunt.* Sexcena millia nummûm, duodecim millia ſunt & ſexcenti fere coronati noſtrates: quæ ſumma luculenta ſanè videri debet, & pro magiſtro eloquentiæ grandior, niſi, vt dixi, doctiſ-

Suet. in Veſpaſ. c. 18.

Lamprid. in Alex.

Annua centena pro ſalario.

Eumen. pro ſchol.

doctiſſimi illius viri, qui in palatio iam honoribus functus erat, ſingulare fuiſſe ornamentum putetur. Cæterùm à Suetonio diſſentit Caſſiodorus, qui principem illius liberalitatis autoréinque facit Domitianum: *Quintilianus*, inquit, *ex Hiſpania primus Romæ ſcholam publicam & ſalarium è fiſco accepit.* [*Caſſiod. in Chron.*]

Sequuti ſunt deinde Antonini Imperatores, qui maximè intuendi nobis ſunt in hac diſputatione, quòd ab illis Athenis, vnde orti Sophiſtæ, & vbi ſumma gloria ſemper viguerunt, Sophiſticam ſcholá locupletatam, & doctoribus attributa ſalaria fuiſſe credo. Nam de Marco Aurelio Antonino apertè Dio ait illum μισθὸν ἐτήσιον; Sophiſtis *annuá commoda* propoſuiſſe; quæ qualia tandem fuerint, vt meliùs capiatur, animaduertendum eſt, duos Athenis fuiſſe θρόνους ad docendam eloquentiam inſtitutos, πολιτικὸν & σοφιστικὸν, & cuique certam propriámque fuiſſe mercedem. In politico Auditorio id docebatur genus facundiæ, quod foro ciuilibúſque cauſis fuit accommodatum: in quo vis potiùs atque robur dictionis, & τὸ ἀγωνιστικὸν, quàm ornatus, & luminoſæ orationis ſplendor, & concinnitudo ſpectabatur. Qui huic præerant annuo ſalario, talentum habuerunt, vt è Philoſtrato liquidò intelligimus, qui loquens de Apollonio Sophiſta, *Athenis*, inquit, *docuit* τῷ πολιτικῷ θρόνῳ προεστὼς ἐπὶ ταλάντῳ, *& ciuili magiſterio præfuit talenti ſalario; erat enim in ciuilibus rebus clarus & inſignis.* Reperti ſunt in veteribus Sophiſtis qui tantundem à diſcipulis ſuis peterent. Alexis enim Comicus de Ariſtip- [*Xiphil. ex Dion.*] [*Talenti ſalarium.*] [*Athen. l. 12.*]

po loquens, quem vocat σοφιστὴν, déque eius discipulo sic infit apud Athenæum;

Τούτῳ ταλάντου δοὺς μαθητὴς γίνεται.

Fit discipulus Aristippi talenti mercede.

Aristoph. in Nub. act. 3. sc. 1.

Alludit & Aristophanes qui Hyperbolū ait talēto didicisse, quomodo fraus & persuasio esset adhibenda iudicibus ad causam obtinendam.

Καίτοι ταλάντου τοῦτ' ἔμαθεν Ὑπέρβολος.

Atqui hoc talento didicit Hyperbolus.

Plutarch. in Pomp.

Itaque Pompeius Magnus Rhodi cùm Sophistas omnes adijsset, ἑκάστῳ τάλαντον ἔδωκεν, *vnicuique donauit talentum*: vt videatur magnificentissimus ille copiarū ductor, pro acroasi vna, tantum illis tribuere voluisse, quantum magni quidam eloquentiæ institores pro totius artis perfectione capiebant. Nec contemnendum fuit hoc docentium præmium, quippe cùm talentum nostratibus aureis nummis sexcentis æquiualeat, vt Budæus quidem voluit, pro ratione æui sui numerans: sed si hodiernam æstimationem intueamur, tantùm quingentis, vel sex millibus drachmarum apud Græcos. Plus quidpiam σοφιστικῷ θρόνῳ fuit additum: nam commune honorarium Sophistarum Athenis fuit μυρίαι, *decem millia drachmarum*, hoc est aurei nostri octingenti triginta tres cum assibus aliquot Turonensibus: drachma enim vetus regali Iberico pondere ex æquo respondet. Hoc autem quod posui emolumentum atque summam, disertè Lucianus & Philostratus indicant, & tantumnon Marcum Imperatorem illius instituendæ autorem pronunciant. Τάχα, inquit Lucianus, ἐκ βασιλέως μισθοφορεῖ τις, &c.

Commune honorarium μυρίαι.

Lucian. in Eunucho.

Et paulò pòſt, quale id ſtipendium fuerit defi-
niens, ait fuiſſe *μυρίας κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν*, *decem millia denariorum ſiue drachmarum in ſingulos annos.* Eandem mercedem habet Philoſtratus, cuius men-
tem haud dubiè eruditus Interpres non cepit:
ita enim ille in Theodoto Sophiſta, qui bien-
nio Sophiſticum thronum occupauit: *προέστη δὲ τῆς Ἀθηναίων νεότητος ἐπὶ ταῖς ἐκ βασιλέως μυρίαις*·
vertunt, *Hic iuuentuti Athenienſium primus præfectus fuit ſuper innumeris à Rege inſtitutis*: debuit di-
cere, *decem millium ſalario ab Imperatore conceſſo*;
nam idem omnino ſignificat quod Lucianus.
Conſimilis hallucinatio videri poteſt apud
eundem Philoſtratum in Damiano: *ἠκροάσατο*,
inquit, *ἀμφοῖν ἐπὶ μυρίαις.* vertunt, *ambos exhibita innumera mercede audiuit*; dicerem ego, *decem millium mercede.* Tertiò in eodem erratum. Ait
Philoſtratus decreuiſſe legationem Athenien-
ſes ad Imperatorem, vt Chreſto eloquentiæ
θρόνον peterent. Diſſuaſit legationem Chreſtus,
neque enim decem millium ſalarium virum
attrahere: non, inquit, *αἱ μυρίαι ἄνδρα*, vertunt
malè, *tot millia virum non faciunt.* Atque in hoc
conſtituendo Sophiſtarum præmio, mihi vi-
detur ſapiens Imperator reſpexiſſe ad princi-
pes antiquitatis Sophiſtas; à quibus in docenda eloquentia ſæpe tantum fuiſſe petitum me-
minerat. Nam à parente iſtius artis Protagora,
decem millibus denariorum didiciſſe artem
quam edidit Euathlus dicitur à Quintiliano.
Iſæus hoc idem à Demoſthene obtinuit, de
quo ſic Plutarchus: *καθηγήσατο Δημοσθένους ἀποστὰς τῆς σχολῆς ἐπὶ δραχμαῖς μυρίαις*, *decem millium*

Philoſtr. in Theod.

Idem in Damian.

Philoſtr. in Chreſt.

Fab. l. 3. c. 1.

Plutarch. in Iſæo.

drachmarum mercede docuit Demosthenem à schola abductum.

Philosophorum salaria.

Ab iisdem Imperatoribus grandior etiam merces præfinita est Philosophis: nam Tatianus Assyrius, qui sub Marco & filio eius Comodo vixit, ita refert; ὥστε παρὰ τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως ἐτησίους χρυσοῦς ἑξακοσίους λαμβάνειν τινάς, &c. *adeò vt à Romano Principe annuos plerique sexcentos aureos accipiant.* Aureos Romanos intelligit, qui hodierna æstimatione centum supra mille coronatos nostros efficiunt. Post Antoninos principalem etiam munificentiam in Sophistas Alexander Seuerus ostendit, quem ait Lampridius Rhetoribus *salaria instituisse & auditoria decreuisse*; sed qualia ea salaria fuerint, non liquet.

Tatian. or. cōtr. Græc.

Lamprid. in Alexand. Seuer.

Immunitates throni Soph.

Addo ad extremum, præter illa quæ diximus commoda, Throno Atheniensi fuisse adiunctam λειτουργιῶν ἀτέλειαν, *immunitatem*, quæ tamen perpetua fuisse non videtur. Cùm ea spoliaretur Sophista Philiscus, qui septem annos oratoriæ sedi præfuerat, ad Commodum Imperatorem, ipsi alioquin infensum prouocauit; cui etiam publicè ausus est dicere, σύ μοι λειτουργιῶν ἀτέλειαν δέδωκας, δούς τὸν Ἀθήνησι θρόνον. *Cùm tu mihi scholæ præfecturam donasti, etiam immunitatem cōcessisti.* Sed iratus Imperator negauit aut illum aut quenquam docentium esse immunem, indignum esse dicens, vt ciuitas consuetis functionibus priuaretur διὰ μικρὰ καὶ δύστηνα λογάρια, *propter misellas & tenues Sophistarum oratiunculas.* Idem ipse tamen Imperator Philostrato Lemnio λειτουργιῶν ἀτέλειαν ἐπὶ μελέτῃ ἐψηφίσατο, vt habet

Philostr. in Philisco.

lib.2. de vitis Sophiſtarum. Itaque beneficium tum quidem id videtur quorundam fuiſſe Imperatorum; at qui deinde conſequuti ſunt Cæſares, multas Rhetoribus immunitates conceſſerunt, à tutelis, à Gymnaſiarchiis, aliiſque huiuſmodi, de quibus in iure & legibus multa. De Valentiniano vndecima ſua oratione Themiſtius, *Quis tanta præmia propoſuit? quis eloquentia laude celebres, cum illuſtribus virtute bellica ducibus parem ad dignitatis gradum euexit?* Paria de Mauricio Imperatore Suidas: Dicitur, inquit, eloquentiam maximi feciſſe, & in optimis quibuſque diſciplinis verſatos maximis honoribus affeciſſe.

Themiſt.or.11.

Suidas.

De Schola docentium Sophiſtarum. Ea vel publica, vel priuata. De vtraque notatum. Ordo ſeßionis in auditoribus, qui æris campani ſono aduocati & dimißi è ſchola. Quoties in die Sophiſtæ docuerint. Quidam ſcholas duas complexi.

CAP. IV.

SCHOLAS Sophiſtæ & domicilia habuerunt ad docendum, tum publica, tum etiam priuata. Publica nomino à præſidibus reipublicæ cõſtituta, qualia Romæ tum Athenæũ, tum Capitolinæ ſcholæ, de quibus in iure & in hiſtoria frequens men-

Scholæ publicæ.

tio: qualia item & Athenis & aliis in vrbibus Gymnasia, vbi multi simul Sophistæ separatis in exedris iuuentutem erudiebant. Priuatæ etiam fuere scholæ siue dicendi officinæ, quas sibi pro animi arbitrio deligebant Sophistæ, cùm sedem in aliqua ciuitate fixissent. Eunapius θέατρα ἰδιωτικὰ nominat: Themistius δωμάτιον. Sic domestica in pergula scholas habuisse Crassitium autor est Suetonius. Neque tamen semper domi, sed nonnunquam in templis docebāt. Id quidem à Megistia Smyrnæo Sophista memorat factum in Hippodromo Philostratus: ἱερὸν δὲ καλῶν, τὸ παιδαγωγοῖς προσκαθημένοις, &c. Et paulò pòst, ξυνῆκεν ὅτι παιδεύοι τις ἔνδον, *venit ei in mentem fieri posse vt aliquis ex illustribus doceret intus.* Locum autem in quo adolescentiam instituerent, Græci vulgò σχολὴν & σχολεῖον vocant: Æschinis apud Rhodios scholam Plutarchus nominat διδασκαλεῖον, Philostratus σοφιστῶν φροντιστήριον, vt etiam Aristophanes, cuius Scholiastes hanc ponit animaduersionem: φροντιστήριον vocatur apud Atticos θᾶκος, locus videlicet ἔνθα πολλοὶ συνέρχονται σκεψάμενοι, *quò multi ad discendum & meditandum conueniunt.* Themistius or. 7. φιλοσοφίας αὐλὴν καὶ μουσεῖον. Himerius apud Photium, βασίλεια μουσείων, *regalia scholarum.* Gregorius Nazianz. vocat παιδευτήριον. Attici χορήγιον, apud quos, inquit Ammonius, χορηγός, ὁ διδάσκαλος. Alij διατριβὴν, quidam etiam σκηνὴν, Latini etiam nuncupant aliquando *scenas.* Autor Dialog. de Orator. *At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scenas scholasticorum, qui Rhetores vocantur.* Frequentissimum est vt dicantur *Au-*

Priuatæ scholæ.

De illustr. Gram.

Plutar. in 10. orat.

Philostr. de vit. Soph.

Greg. Naz. or. 4.

Tacit. de orat.

ditoria, quemadmodum & à Græcis interdum ἀκροάσεις· ſic apud Philoſtratum in Hippodromo, *Veni vt diſcerem* τὸ ἦθος τῆς Ἰωνικῆς ἀκροάσεως, *auditorij Ionici morem*. Pythagorei ὁμακοεῖον nominabant, hoc eſt auditorium, apud Clementem Alexandrinum : aliâs λέσχην, vnde λεσχηνῶται *diſcipuli* apud Laertium. Vitruuius *exhedras in quibus Rhetores diſputant*. Cicero *ludum*: Strabo σχολὰς τῶν περὶ λόγους τεχνῶν. Alij alio modo vocitant.

l.1.Strom.

Vitruu.l.5.c.11.

Strab.l.14.

In iis ſcholis ſedilia fuiſſe commoda ad vſum ſtudioſæ iuuentutis, ex iis poteſt intelligi facilè, quæ ſuprà de theatro Sophiſtico diximus, & ex eo item loco Plutarchi : ὅτι ὁρᾶν ἔστιν αὐτοὺς ἕδρας τε καὶ τοὺς πρώτας ἐν ἀκροάσεσι καταλαμβάνοντας, *itaque videre licet primas in auditorijs ſedes occupare*. Certos autẽ in eadem ſchola diſcẽtium ordines habuerũt, vel, vt Fabius appellat, *claſſes* : neque tantùm pro ſcientiæ & cognitionis modo, verùm etiam pro ætatis ratione dabatur ſeſſio. Quam rem exponit Philoſtratus, de ſtudiis ſuis loquens in hunc modum : ἐκαθήμεθα εἰσκληθέντες, οἱ μὲν παῖδες καὶ οἱ παιδαγωγοί, &c. *In ſcholas accerſiti ſedebamus, pueri quidem corúmque rectores medij, ex altera verò parte adoleſcentes ipſi*. Placuit ea ratio Quintiliano, cuius illud eſt effatum, *Pueros adoleſcentibus ſedere permiſtos non placet mihi*: cuius dicti rationem ibidem exponit. Quod verò ait Philoſtratus, veniſſe in ſcholam εἰσκληθέντας, *aduocatos*, ad eam conſuetudinem meo iudicio pertinet, quæ etiamnum in vſu vbique eſt, vt intelligamus, iuuentutem æris Campani ſono aduocatam, & è ſcholis dimiſſam fuiſſe. Cuius

Plutar. de Dul.

Philoſtr. in Procl.

Fab.l.2.c.2.

moris vestigia animaduerto in vita Hippodromi Sophistæ, qui cùm Smyrnam aliquando venisset, ingressus auditorium est, vbi docebat Megistias: διαμεσημβρίζουσιν ὁ Μεγιστίας τὰ μειράκια, &c. *Tum Megistias, inquit, adolescentibus tintinnabuli sono dimissis,&c.*

Cæterùm bis in die docuisse vt plurimùm videntur. In Colloquiis antiquis Græcolat. μεσημβρινὸς ἐπανέρχεται πάλιν εἰς τὴν σχολήν, *post prandium iterum ad scholam redit.* Plutarchus lib. de adulat. Ammonius, inquit, præceptor noster ἐν δειλινῇ διατριβῇ, *in conuentu pomeridiano*, cùm animaduertisset discipulorum aliquos vsos esse prandio non simplici,&c. Bene tamen dicendi facultatem artificiúmque declamandi fortè semel docuere tantùm in die, aliis temporibus alia. Sic videmus Aristotelem cùm ἑωθινὸν haberet & δειλινὸν περίπατον, matutinis quidem horis ἀκροαματικὰ & retrusa in media philosophia tradere solitum, post meridiem autem ἐξωτερικά, Rhetoricam, poeticam, aliáque leuiora. Sic Eunapius manè docebat Rhetoricam, à prandio ipse auditor erat Chrysanthij, qui tum in philosophia præstare videbatur. Sic enim de se ipse memorat: τὰ ἑωθινὰ μὲν ὁ συγγραφεὺς ἐπὶ ῥητορικοῖς λόγοις, ἑτέροις ζωὴν καὶ τοὺς θεοφόρους ἐπαίδευεν, &c. *Scriptor matutinas horas aliis impendebat, ac volētes docebat artem Rhetoricam, deinde mox à meridie ad primarium suum præceptorem se conferens in cœlestibus philosophicísque studiis erudiebatur.* Aristodemus quoque Nysæus, quem Strabo docentem audiuit, Rhodi scholas habuit duas, & manè quidem Rhetoricam, vespeti Grammaticam tra-

Plutar. de adul. ab amic. dign.

Eunap. in Chrysanth.

Strab. l. 14.

ctabat. Sanè vtrumque munus tum eloquentiæ explicandæ, tum Grammaticæ, sustinuerunt interdum Sophistæ: quæ fortè causa fuit, cur Grammatici & oratores pro iisdem in iure sumantur, vt Cod. de Profeſſ. & Med. l. 2. *Grammaticos seu oratores decreto ordinis probatos*, &c. vbi quidam iuris Interpretes, *Rhetores*, legendum censent. Sed quid Sophistæ docuerint, accuratiùs est videndum.

Quid in scholis Sophistæ profiterentur. Antiquissimi scientias omnes complexi. Mediæ ætatis Doctores orbe humanitatis definiti. Δικανικὰ tradebant, Grammaticæ magnam partem, Poeticam, Historiam, Eloquentiam. νομικοὶ ῥήτορες. Sophistæ plura quàm Latini Rhetores docuere.

CAP. V.

QVID Sophistæ docuerint in scholis, quámque latè patuit eorum professio, dici vno verbo non potest, quòd in diuersis ætatibus haud exigua fuerit eorum in docendo varietas. Primi illi qui Sophisticam in cœlum præstantis ingenij magnitudine sustulerũt, ἐγκυκλοπαιδείαν atque omnem doctrinarum veluti concentum videbãtur esse complexi. De quibus sic est apud M. Tullium, *Veteres illi vsque ad Isocratem omnem omnium rerum*

Cic. 3. de Orat.

quæ ad mores hominum, quæ ad vitam, quæ ad virtutem, quæ ad rempub. pertinēt, cognitionem & scientiam, cum dicendi ratione iungebant. Plato quamuis illis propter φιλοζωΐαν, vt docti viri memoriæ prodiderunt, iniquior, magnos tamen fuisse viros & excellenti scientia fatetur. Ait verò in Protagora, illos Arithmeticen, Astronomiam, Geometriam, Musicam, ciuilem quoque scientiam & Œconomicam docere cōsueuisse. Disputarunt de virtutibus, de vitijs, de deorum immortalium natura, vt innuit Maximus Tyrius; *Negat,* inquit, *Socrates se scire quidquam, nec quæ de virtute, nec quæ de dijs traduntur, nec quicquam denique eorum,* ἐφ' οἷς οἱ σοφισταὶ ἐκόμπουν, *quæ cum fastu profitebantur Sophistæ.*

Plato in Protag.

Max. Tyr. Dissert. 8.

Et Gorgias quidem Isocratis præceptor, non eloquentiam modò illum docuisse, sed Astrologiam quoque videtur, & cœlestium rerum cognitionem: cuius rei fuit insigne ad perennem memoriam in Isocratis monumēto incisum, vbi expressus fuit Gorgias, qui in globum cœlestem intueretur, adstante Isocrate. Itaque licet illis tribuere cum Dionysio Halicarnass. παντεπιστημοσύνην φιλοσοφικὴν, cùm rerum diuinarum humanarúmque scientiam ostenderent. Neque tamen Grammaticam résque alias minutas contemnebant. Protagoras, vt meminit Aristoteles, primus genera nominum distinxit, aliáque dixit virilia, alia muliebria esse; nonnulla item alia σκεύη tanquam vasa & instrumenta, quibus intelligebat neutra. Socrates item cum Hippia colloquens, eum affirmat acutissimum omnium hominum intelligere li-

Aristot. l. 3. Rhet.

Plat. in Hipp. maior.

terarum syllabarúmque distinctiones. Apud Themistium Prodicus & Protagoras Abderita, alter quidem ὀρθοέπειαν τε καὶ ὀρθορρημοσύνην, *rectam locutionis ac verborũ rationem*, alter Simonidis aliorúmque scripta poëtarum adolescentibus explicabat. Plato etiam in Cratylo eundem ait Protagoram docuisse auditores suos τὴν ὀρθότητα, *nominum rectitudinem*.

Themist. or. 4.

Iam qui deinde consecuti sunt nominatíque Sophistæ, duas veluti gentes prosemina-uerunt. Quidam enim cùm viderent eos principes in ἐριστικῇ fuisse clarissimos, quid ea de re suis monumentis reliquissent, non modò legendum, verùm etiam tuendum omni sibi cõtentione putabant. Et quidem artem illi contradicendi excogitarãt, & pollicebãtur omnes efficere ἀμφισβητητικούς, adeóque scripta eorum extabant, in quibus ea ponebantur; quæ aduersus singularum artium professores contentionis studio adferri debeant. Quo in numero ponuntur τὰ Πρωταγόρεια, *Protagoræ monumenta*, in quibus de palæstra déque cæteris artibus multa memoriæ prodidit, vt ait Plato. Hanc igitur scientiæ Sophisticæ partem quidam arripientes, non veritatem intuebantur, nec aliquod genus vtile cognitionis, sed eos cum quibus inibant disputationes, compositis literarum nominúmque tendiculis in laqueos induere nitebantur. Quos ait Themistius magnificè & gloriosè disseruisse *de synonymis, homonymis & paronymis*. De his actum est superiùs copiosè, nec est cur pluribus agendum esse videatùr hoc loco, in quo quærimus, quid Sophistæ in schola

Plato in Sophist.

Themist. or. 1.

docuerint. Nam artem illi quidem τὴν ἐριστικὴν cui ſe dediderant, poſt Ariſtotelem, qui genus illud Sophiſtarum repreſſit, haud opinor docebāt: ſed cùm eſſent imbecillo animo & malitioſo, turbulentæ naturæ fluctu, tanquam aliqua tempeſtate iactati, ad eos ſcopulos cōtentionis latrantémque Scyllam ferebātur, & populari ambitione cōtenti, non minùs irretiendis doloſè hominibus gaudebant, quàm ſi clarus quiſpiam Timotheus, adminiculante fortuna, multas vrbes retibus inuoluiſſet. Hi nomini Sophiſtarum æternam ignominiæ labem inuſſerunt, à quibus etiamnum appellantur illi Sophiſtæ, qui tortuoſis & fallacibus concluſiunculis minùs doctos in fraudem inducunt.

Alij fuere Sophiſtæ, qui vt plurimùm difficiles arcanáſque Philoſophorum diſputationes omittentes, ad ſtudia humanitatis omnes vitæ ſuæ rationes conferrent; qui cùm maximis ornatiſſimíſque in vrbibus docerent, eorúmque ſcholæ incredibili adoleſcentium concurſu & copia celebrarentur, non fuit ab inſtituto alienum quærere, quam potiſſimum ſcientiam traderent, quídve profiterētur. Breui dicam, mihi videri partem omnem humaniorum literarum attigiſſe quæ excellenti & perfecto oratori eſſent neceſſariæ. Grammaticam igitur docuerunt, poëticam, hiſtoriam, ciuiles controuerſias, dicendi facultatem. Iunior Philoſtratus cùm Lemnium ſibi cognominem Sophiſtam vellet oſtendere magnum fuiſſe in omni profeſſione Sophiſtarum, eximium illum eſſe monet ἐν δικαστηρίοις, ἐν δημηγορίαις, ἐν συγγράμμασιν, ἐν

Quæ docerentur à Sophiſtis.

μελέταις, ἐν σχεδίῳ λόγῳ, *in foro, in concione, in scriptione, in declamando, in subitaria dictione.*

Illud ἐν δικαστηρίοις refertur ad causarum forensium cognitionem, quas sæpe summa eloquentiæ gloria & omnium comprobatione egere Sophistæ. Cuius rei historia Sophistica plena est. Scopelianus sine mercede reis sui copiam faciebat, quibus vitæ periculum crearetur. Polemo duorum talentorum præmio fuit conductus ad nobilissimam causam agendam. Heliodorus à M. Antonino Imperatore vni causæ omnium quæ tum Romæ fuerunt maximæ præfectus, quam patrocinio suo tueretur, ὡς ἐπιτηδειότερος δικαστηρίοις καὶ δίκαις, *vt iudicijs & causis aptissimus*, ait Philostratus. Itaque vt plurimũ simul δικανικὰ & σοφιστικὰ siue μελέτην tractabãt, vt Damianus Ephesinus, de quo sic in eius vita; ἦν δὲ δικανικοῦ μὲν σοφιστικώτερος, σοφιστικοῦ δὲ δικανικώτερος, *fuit vt in iudiciali genere magis sophisticus, sic in sophistico magis iudicialis*. Et subdit ingrauescente illum senectute ἀμφω τὰς σπουδὰς, *vtrũque studium omisisse*. Sic Apollonius Sophista dicitur ἱκανὸς τὰ δικανικὰ καὶ τὰ ἀμφὶ μελέτην, *in forẽsibus & rhetorica declamatione probatus*. Sic etiam M. Tullius Molonem Rhodium quem eloquẽtiæ ducem habuit, *& actorem summum causarum, & magistrum* appellat. Huiusmodi Sophistæ dicti videntur aliquando à Græcis νομικοὶ ῥήτορες, quo nomine Platonem Gerasenum vocat Stephanus, quem etiam ἐν θρόνῳ, in commẽdationem legum intentum fuisse ait: vbi per θρόνον, ciuilium opinor orationum suggestum siue πολιτικὸν θρόνον intelligit, cui Athenis Sophista

Ciuiles controuersiæ.

Philostr. de vit. Soph.

De clar. Orat.

Stephan. de vrbib.

Apollonius præfuisse dicitur & publicè in eo docuisse talenti salario, vt est in eius vita.

Historia. Nec minor cura illis fuit historiæ, quam vt officij sui partem excolebāt. Hinc exhibitæ ab illis ἐπιδείξεις in historia; quod fecisse Antiochū meminit Philostratus: hinc nominati συγγραφεῖς: hinc in eorum laude positum, quòd hoc etiam studio excellerent, vt in eo loco quem paulò antè posuimus de Philostrato, qui magnus fuisse dicitur ἐν συγγράμμασι. Sic Dio Prusæus, vt eius vitæ scriptor memorat, ἱστορίαν ἱκανὸς ἦν συγγράφειν. Sic Antipater Sophista specimen sui edito ius in historia, res Seueri Imperatoris gestas ornandas suscepit. Vidit hoc Quintilianus, & inter Rhetorum exercitationes ponit historiam. Etiam M. Tullius, *Cōcessum est*, inquit, *Rhetoribus ementiri in historijs*. Sophistas intelligit: & Libanius, οἱ τῷ λέγειν διαφέροντες, εἰς γραφὴν εἰσάγοντες πράξεις, *qui in dicendo excellunt, literarum monumentis actiones inserunt*.

Fabius l. 2. c. 4 *Cic. in Brut.* *Liban. declam. 29*

Grammatica. Iam si de Grammatica loquamur, sic in ea docenda versabantur, vt haud vereat illis *Methodicen & historicen*, vt vocant, nimirum illius scientiæ partes concedere. Nam vt capite superiori monuimus, quidam manè cùm præcepta eloquentiæ tradidissent, à meridie cœtum adolescentium in Grammaticis erudiebāt.

Themist. or. 1. Itaque æmulus eorum Themistius, ad minuendam eam gloriam, quam docendo consequebantur, Sophistam ait προσκαθῆσθαι ταῖς συλλαβαῖς, καὶ ἐμμελετᾶν, &c. *Syllabis esse affixum, nominum syncopas & elisiones meditari, & vocabula ad vnguem excutere*: quæ minuta homini grauitatis amanti

ſophóqne videbātur. Cúmque in Italia Grammatici & Rhetoris ſic partita diſtinctáque eſſent officia, vt pueri apud Grammaticos Suaſorias & laudationes declamarēt, aliáque id genus προγυμνάσματα, apud Rhetores quæ grauioris in eloquentia forent momēti, Sophiſtæ vniuerſam declamādi rationem ſuſtinuerunt, nec alijs doctrinarum myſtagogis vllam illius partem reliquerunt.

De Poëtica, quin ipſam quoque publicè expoſuerint, dubitari non poteſt, cùm ab illis Simonidis & aliorum poëtarum verſus ſumma diligentia explicatos, libris ſuis Plato fateatur. Hîc memini ſcribere Amphilochium, Baſilium Magnum cùm aliquādo veniſſet Antiochiam, vbi Sophiſta Libanius ſcholam habebat, offendiſſe de grege adoleſcentium vnum mœrore confectum, quòd Homeri verſus conſequi intelligētia non poſſet, cùm tamen doctor Libanius enodare illos iuſſiſſet. Doctiſſimus Baſilius quietum eſſe adoleſcētem iubet, tum mirabili facilitate rem omnem alioqui tenebris inuolutam & abſtruſam illuminauit. Quo deinde meo iudicio factum eſt, vt Libanius daret literas ad ſanctiſſimum & eruditiſſimum illum Patrem, vt diuini Poëtæ myſtagogum & oraculū literarum, quibus ad Homericæ poëſeos adyta viam ab illo pandi ſibi orabat. Extat epiſtola inter Baſilianas, cuius hîc partem lubet apponere: *Cùm in prætorio vnà tecum eſſem, equidem non ſemel rogaui* διὰ τῆς σῆς σοφίας, εἰς τὸ βάθος τῆς Ὁμήρου μανίας εἰσελθεῖν, &c. *vt per iſtam tuam illuſtrem ſapientiam, liceret pertingere ad Homericæ diuinationis alti-*

Poëtica.

Epiſtol.152.

tudinem. Quòd si totam consequi fas non est, tu vel in partem sortis huius nos introducito, &c.

Eloquentia. Sed præsertim in tradenda eloquentia, & dicendi fontibus aperiendis elaborabant Sophistæ: vnde Hippocrates Atheniensis apud Platonem, Sophistam vocat ἐπιστάτην τοῦ ποιῆσαι δεινὸν λέγειν, *præceptorem eloquentiæ facultatisque dicendi*. Hinc nominati λογοδαίδαλοι & πειθοῦς διδάσκαλοι, *persuasionis & facundiæ magistri*, ῥητορικοὶ, τεχνῖται λόγων: à Cicerone, Fabio, cæterísque, *Præceptores eloquentiæ*, & *dicendi artifices*. Hinc *Sophisticè scribere*, est eloquenter adhibitísque ornamentis. Ruffinus Aquileiensis peritè in prolog. lib. de vitis Patr. *Ne spernas impolitos sermones, nec enim mei operis est, diuinæ doctrinæ scripturæque, Sophisticè & eloquenter signare sermones*. Atque in hunc finem magnam partem scholasticarū exercitationum referebāt, de quibus modò est agēdum.

Plat. in Protag.

Ruffinus presbyt.

Scholarum exercitationes apud Sophistas, Μελέται *siue* ἀσκήματα τῆς ῥητορικῆς. *Declamationes vmbratiles. Quis declamādi primus autor: eius rei cupidi olim Sophistæ. Rhetoris proprium declamare. Commeletare.* ἐμπομπεύειν ταῖς μελέταις. *Puerorum scholasticæ declamationes. In ijs plausus. Augent eloquentiam.*

CAP. VI.

INTER præcipuas exercitationes, quæ in scholis Sophistarum adhibebantur, ponuntur *Declamationes*, quas Plutarchus σοφιστικὰς μελέτας vocat: Dionysius Halicarn. γυμνά-

Plutarch. l. de audiend. Dionys. in Method. γυμνά.

γυμνάσματά τε ϗ ἀσκήματα τῆς ῥητορικῆς. Photius γυμναστικοὺς λόγους. Aristides Smyrnæus Sophista ἀγωνίσματα διατελῶν, & quasi interpretãs Priscianus, *certamina rhetorica*, lib. de præex. Rhet. S. Gregorius Nazianz. πλάσματα, Ausonius *falsas lites quas schola serit*. Autor Dialogi de Orator. *fictas controuersias:* & alio loco, *scenas scholasticorum*. Nyssenus Gregor. ἐν γυμνασίῳ τινὶ σχολαστικῷ ἐπιχειρήματα. Ennodius *dicendi simulacra*. Eumenius Rhetor *secreta studiorum exercitia*. Arbiter *controuersiam vmbrantibus sententiolis pictam*. Agellius *decursus ludicros & simulacra præliorum voluptaria:* & opponit *certamini vbi omnia disciplinarum rhetoricarum arma atque subsidia mouentur*. Vulgò nominantur vt Græcis μελέται, sic Latinis *Declamationes*, & μελετᾶν est *declamare*. Hyginus græcissans nouè dixit *commeletare*.

Photius in Biblioth.
Aristid. de Smyrn. to. 2.
Priscian. l. de præexerc.
S. Greg. Naz. ep. 57.
Auson. ep. 11.
Tacit. de Orat.
S. Greg. Nyss. in Hexam. p. 5.
Ennod. l. 1. ep. 1.
Eumen. de Schol.
Agell. l. 7. c. 3.
Hygin. in fab.

Princeps autem inuentórque μελετῶν fuisse dicitur Æschines qui Rhodi eloquẽtiæ ludum aperuit, de quo ita Photius: λέγεται δὲ οὗτος πρῶτος ἐκεῖσε σχολάζων τὰ πλάσματα καὶ τὰς λεγομένας μελέτας συνθεῖναι. *Fertur ibi* [Rhodi] *primus & fictiones, & quas ferunt declamationes in otio composuisse*. Hunc secuti Sophistæ auidissimi fuere μελετῶν: aiebant enim Homerum fuisse filium Μέλητος *Meletis*, & proinde sese velle cõferre ad eius patrem. Cõcinnè, vt multa, Maximus Tyr. *Mercator aurum, ebriosus vinum, delicatus amores, cãtum musicus, dicendi studium Rhetor sequitur*. Et quidem docti viri propriam exercitationem non minùs Rhetoris esse putant declamare, quàm mederi Medici: de qua re sic Asper Iunior: *Ars est comprehensio preceptorũ ad vtilitatem vsui accommodata per*

Inuentor μελετῶν.
Photius in Biblioth.
Homeri pater.
Dissert. 19.
Asper in Gramm.

artificis sui exercitationem, medendi vt medici, declamandi vt Rhetoris, legendi vt Grammatici. In hoc excellere cupiebãt Sophistæ, in hoc ostẽtare vim ingenij & orationis copiam, ex hoc denique approbationem & hominum laudem cõsequi. Hinc S. Basilius proprijs laudibus ornans Libanium celeberrimi nominis Sophistam, ait eum ταῖς μελέταις ἐμπομπεύειν, *in declamãdo triumphare*, splendida quadam & magnifica veluti pompa, quæ omnium oculos in se conuertat. Vnde Quintilianus *ostentationem declamatoriam* appellat; Ennodius, *pomposam recitationem.*

S. Basil. ep. 155.

Fabius l. 4.

Atque vt Sophisticæ Declamationis quandam veluti faciem ante oculos ponamus, hoc inprimis est intelligendum, rem antiquam vario temporum lapsu, variam quoque formam induisse. Antiqui enim Rhetores in Declamationibus suis *communes veluti locos* tractabant è philosophia decerptos, de virtutibus, vitijs, paupertate, exilio, aliisque huiusmodi, quæ omni orationis copia vel laudari vel redargui poterant: vocabãt θέσεις, θετικὰς ὑποθέσεις nominat Philostratus. *An ignoramus* (ait Quintilianus) *antiquis hoc fuisse ad augendam eloquentiam genus exercitationis, vt Theses dicerent & communes locos,* &c. Præclarum id quidem fuit institutum, & humano generi fructuosum, quo virtutis commẽdatione, & turpitudine vitiorum ante oculos posita, mores componerentur, si ipsi mores suos composuissent Sophistæ. Nam Aristoteles περὶ ἦθος. asserit eos honestissimis quidem orationibus vti, sed contraria facere. Et Maximus Tyrius ait se minimè Oratorem eum probare,

Communes loci.
Theses.

Philostr. de vit. Soph.
Fab. l. 2. c. 1.

Aristot. de reprehens. Soph. c. 12.
Max. Tyr. Dissert. 15.

κατὰ μοιχοῦ λέγοντα, μοιχὸν ὄντα, &c. *qui in impuros ſcortatores, ſcortator ipſe, aut de cōtumelioſo contumelioſus ipſe declamet.* Seneca perquàm venuſtè eos *in conuitium ſuum diſertos aiebat*, & componebat cum medicis, *quorum tituli remedia habent, pyxides venena.* Eos pupugit aculeata quoque oratione Lactantius; *Si quis mores eorum diligenter inquirat, inueniet iracundos, cupidos, libidinoſos, arrogantes, proteruos, & ſub obtentu ſapientiæ ſuæ vitia celantes, domi facientes ea quæ in ſcholis arguiſſent.*

Seneca.

Lactant. de falſ. ſap. l. 3.

Huiuſmodi Declamationibus θέσεων, ſucceſſere deinde *Controuerſiæ* ad ſimilitudinem cauſarum forenſium; quod primùm fieri cœptum Demetrij Phalerei temporibus, ſiue ille ipſe politiſſimus in dicendo & ingenio abundans, ſiue quiſpiam alius excogitauerit; nam incertum eſſe prodit Fabius l. 2.

Ad extremum delectæ ſunt materiæ ex omni propè re atque negotio, in quibus explicandis exigua pro veris cauſis foróque vtilitas fuit, copia verò ingenijque exercitatio magna. Hoc in vltimo genere μελετῶν, omnium vulgò Sophiſtarum diligentia & labor inſumebatur, in eodem adoleſcentes erudiebant & ſtudioſiſſimè exercebant.

Neque enim ipſi modò Sophiſtæ eloquentiæ profeſſores, ſed diſcipuli quoque in ſchola declamitabāt: quibus in declamationibus fiebant plauſus acclamationéſque laudātium, non minùs quàm in publica ἐπιδείξει. Hinc Plutarchus illa quæ ab audientibus iactabātur, ad laudem, θείως & ἀτρέπτως, *Ingenioſè, Floridè*, ait eſſe τῶν παιζόντων καὶ πανηγυριζόντων ἐν τῶν σχολασικαῖς μελέταις φωνάς,

Diſcipulorum μελέται.

Plutarch. de audien.

Plauſus in ſcholis.

ludentium & in iuuenili declamatione exultantium voces. Sed eam plaudendi consuetudinem insimulat iure Fabius, quòd eò iam prouecta erat leuium adolescentium licentia, vt etiam vitiosissima laudarent, & successum declamationis atque fructũ κρότου & θορύβου magnitudine definirẽt. *Nunc,* inquit, *proni atque succincti ad omnem clausulam non exurgunt modò, verumetiam excurrunt, & cum indecora exultatione conclamant. Id mutuum est, & ibi declamationis fortuna.* Pari quoque leuitate se mutuò sibilis excipiebant, & aduersa acclamatione in schola, si quid displicuisset; quod in scholis Sophistarum fuisse frequentissimum, de pueritia sua loquens autor est Philostratus: nam Ægyptij Procli doctoris sui vitam scribens, ait eum bibliothecam habuisse domi, quæ pateret omnibus ad ornandas poliendásque declamationes, ne vel inuicem, inquit, exsibilaremus, vel cauillaremur, ἃ ἐν ταῖς τῶν σοφιστῶν συνουσίαις φιλεῖ γίγνεσθαι. Itaque Plutarchus monet grauissimè, ita instituendos esse pueros, vt dum alius dicit, *μὴ συνθορυβεῖσθαι, μηδὲ ὑλακτεῖν πρὸς ἕκαστον, non cieant turbas, neque elatrent singula inuidiosè; quòd modestiæ & humanitati repugnare id videatur.* Neque tamen declamabant singulis diebus omnes adolescẽtes, sed ordine quodam & pro modo eruditionis atque doctrinæ; qua de re multa Quintilianus l. 1. & 2. Institut. Orat.

Vtiles autem fuisse illas declamationes ad parandam & augẽdam eloquentiam, cùm ipsa docuit experientia quotidiana, tum qui artem illam diu factitauit Lactantius suo testimonio comprobauit: *Multum tamen nobis,* inquit, *exer-*

Fab. l. 2. c. 2.

Plutarch. de audien.

Fab. l. 1. c. 2. & l. 2. c. 1. 2. &c.

Lactant. l. 1. c. 1. diuin. Instit.

citatio illa fictarum litium contulit, vt nunc maiore copia & facultate dicendi causam veritatis peroremus. Sed quæ hactenus à me explicata sunt, intelliguntur de ijs declamationibus quas ipsi adolescẽtes ingenio propriòque marte poliuissent. Nam primis scholarum initijs apud Rhetorem pueri non sua, sed quæ Sophista ipse doctor elucubrauisset, in schola recitabãt, vt autor est Theon Sophista, qui sic monet; Oportet præceptorem exercitationes quàm optimè & pulcherrimè cõponere, & προστάξαι τοῖς νέοις ἀπαγγεῖλαι, *iubere deinde adolescentibus vti eas recitent*, vt exemplo illo instituti atque informati imitari faciliùs queant. *Theon.*

Declamationum scholasticarũ varietas atque diuisio. Suasoriæ inter rudimenta dicendi. Quid πλάσμα. Πλασματικοὶ λόγοι, figmẽta Rhetorum. Eorum autor Æschines. Cõtrouersiæ coloratæ, ἐσχηματισμέναι, figuratæ. Figuræ causidicorum, figurati morsus. Suspiciosa actio. Silentium & significatio in Controuersia, & in silentio κίνδυν. Quando figuranda oratio. Primus id fecit Isæus. Illustratus Gregorius Nazianz. aliique.

CAP. VII.

AVTOR Dialogi de Oratorib. Declamationes Rhetorum in duo genera est partitus: quædam *Suasoriæ*, aliæ *Controuersiæ* nominantur. Illæ putabãtur leuiores, *Tacit. de Orat.* *Suasoriæ.*

hæ robustioris iam ætatis: vnde Suasoriæ nonnunquam in scholis etiam Grammaticorum dicebantur, cùm in Rhetorum ipsi officium irruissent, vt ait Quintilianus. De ijs loquitur piger ille apud poëtam:

Fab. l. 2. c. 1.

Persius Sat. 3.

Sæpe oculos memini tangebam paruus oliuo,
Grandia si nollem morituri verba Catonis
Dicere.

Suasoriam intelligit declamatam in schola patre audiente;

Iuuenal. Sat. 1.

Quæ pater adductis sudans audiret amicis.

Itaque mirum est virum doctum istius loci interpretem aliò rem traducere. Simile est illud Iuuenalis:

Et nos ergo manum ferulæ subduximus, & nos
Consilium dedimus Syllæ, priuatus vt altum
Dormiret.

Fabius l. 2. c. 1.

Hoc genus declamationis ponit Fabius inter rudiméta dicendi apud Rhetorem: facillimum enim est puerísque accommodatum, in quo detur locus iuuenili redundantiæ, excessui ad ornandum, lætioribus descriptionibus atque pompæ; præsertim cùm ad illud idem genus periti quidam eloquentiæ doctores *Laudem* & *Vituperationem* referant.

Controuersiæ.

Controuersiæ autem quæ iudiciorum quandam imaginem continent, arguméto sæ & longè difficiliores habebantur & maturo iudicio dignæ, in quibus & sententiarum acumen & exquisitus quidã ornatus adhiberetur. Doctissimus Hieronymus Comment. in Epist. ad Galat. *Controuersiam* ponit pro elaborata & flosculorum elegantia picta & expolita scriptione,

D. Hieron. præfat. in lib. 3.

cùm ait se non scribere *Panegyricum aut Controuersiam*, sua vt verba laudētur, sed *Commētarium*. Hæc partitio Latinorũ propria est Rhetorum, quam Sophistæ, qui, vt iura loquuntur, *facundia græcitatis pollent*, non venditant: nam vtrumque genus communi appellant nomine, aut μελέτας, aut ἀγῶνας, aut ὑποθέσεις, nec partem vllam declamationis Grammaticis relinquebãt: itaque apud illos Narrationes, Chriæ, Sententiæ, Loci communes, ἠθοποιΐαι, & similia dicebantur, quæ προγυμνάσματα veteres appellant, quibus ad excipiendam eloquentiæ maiestatem, pueriles animi disponi solent.

Igitur Sophistæ, nam de illis hîc quærimus, τῶν μελετῶν quasdam nominabant simpliciter ὑποθέσεις μελετικάς, alias ἐσχηματισμένας, nonnunquam etiam πλάσματα. Fictas enim cõtrouersias, vel vt vocant alij falsas, ab otiosis & ingeniosis hominibus excogitatas, in quibus erudiebant adolescentulos, dicunt πλάσματα. De quibus ad Sophistam Eudoxium scribens, ita meminit, qui Sophistarũ mysteria omnia cognorat D. Gregorius Nazianz. παίζομεν ἐν μειρακίσκοις, καὶ πλάσμασι, καὶ ὑπὸ τῶν κρότων αἰρόμεθα. eruditissimus Billius vertit, *inter adolescentulos fabulas ludimus*: quod sanè dictum est obscurius. Idem eloquẽtissimus Pater Carmine de vita sua Declamationes Sophistarum describens itidem vocat πλάσματα, quæ non minùs obscurè Billius vertit *meras fabulas*;

Πλάσματα Rhetorum quæ.

D. Greg. Naz. ep. 57.

Τῶν μὲν γὰρ εἰσιν εἰς ἐπίδειξιν οἱ λόγοι
Ἐν μειρακίσκων συλλόγοις καὶ πλάσμασιν,
Ἐν οἷς μέγ' οὐδὲν ἀτυχεῖν ἢ τυγχάνειν.

Idem carm. de vit. pag. 20.

quæ sic ego nudè, sed clarè vertam:

Sophistæ cultos sermones ostentant
In iuuenum cœtu & fictis controuersiis,
In quibus bene an secus eueniat parum interest.

Or. 1. pag. 41. Aliâs tribuit Sophistis, τὸ κεμψὸν τῶν πλασμάτων, *figmentorum venustatem.* Exprimit rem eleganter Tacitus in hunc modum: *Intelligebant opus esse, non vt Rhetorum scholis declamarent, nec vt fictis, nec vllo modo ad veritatem accedentibus controuersiis linguam modò & vocem exercerent*, &c.

Tacit. Dialog. de Orat.

Quintilianus l. 10. c. 5. *falsas rerum imagines & inania simulacra* dixit. Quo modo Sanctus quoque Basilius πλάσματα, quæ εἰς μέσον adolescentibus proponi ait, vocat σκιαμαχίαν; & rem liquidiùs explicans; *Est enim*, inquit, *pugna aduersus accusatores qui nusquam sunt, ad accusationem non prædictam responsio, ad Iudices qui nulli esse videtur oratio.* Eorum inuentorem Æschinem in Rhodiaco otio atque vmbraculis fuisse prodit in Bibliotheca Photius: Primus, inquit, dicitur composuisse τὰ πλάσματα καὶ τὰς καλουμένας μελέτας.

L. 2. contr. Eunom. initio.

Photius.

Idem Photius πλασματικοὺς καὶ γυμνασματικοὺς Libanij λόγους nominat: & inter Himerij Sophistæ commentationes ponit πλασματικοὺς καὶ πανηγυρικοὺς λόγους. Eruditissimus Hieronymus verbum ex verbo nominare videtur *figmēta*: Quasi, inquit, non cirratorũ turba Milesiorũ in schola figmēta decātet. Clariùs etiam S. Gregorius Palamas Archiepiscopus Thessalon. *figmenta sophistarum*. Declamationes enim duas per prosopopœiam animi corporisque exhibiturus in Protheoria sic ait; *Nec quispiam nouitatis crimen inferat orationi, haud nescius quo pacto & ad imaginum & personarum figmēta sophistarum ac declamantium medita-*

D. Hieron. Apolog. 1. in Ruffin.

Figmenta.

S. Greg. Palamas to. 6. Biblioth.

tiones prouectæ sunt. Ex quo loco intelligimus ad πλάσματα Sophistarũ referri ἠθοποιίας & προσωποποιίας, cuiusmodi sunt Declamationes Sophisticæ duæ Max. Tyrij, qui Vitam Actiuam & Cõtemplatiuam disputãtes, & causam agẽtes suam inducit. De Hesychio presbytero Constant. viro docto & eloquenti Photius; ἔστι δὲ λόγος εἰς ἐπίδειξιν διεσκευασμένος καὶ ἐν ἠθοποιίας εἴδει μεμελετημένος, ἐν οἷς δημηγορίαι τὸ διατυποῦται τοῦ Μωσέως πρὸς τὸν λαόν, &c. *Sermo illi ad Sophisticam ostentationem comparatus, & concitandis affectibus* (mallem *Ethopœiæ forma*) *meditatus* videbatur, &c.

Maxim. Tyr. Dissert. 5. & 6.

Photius.

Habuere quoque Sophistæ controuersias in Scholasticis suis declamationibus, quas nominant ἐσχηματισμένας, quarum modum & rationem sanè obscuram, neque satis euolutam à scriptoribus, lubet hîc in adolescentium gratiam clara in luce ponere: sine qua meo iudicio vix Senecæ Controuersias satis intelligent. Igitur ἐσχηματισμένας, siue, vt nonnunquam Philostratus appellat, κατὰ σχῆμα προηγμένας ὑποθέσεις, eodem sensu; Latini Rhetores *figuratas controuersias* dicunt: apud quos tamen *figuratum* est polysemum. Est enim aliquando figuratum quod habet dicendi genus ἐσχηματισμένον, cui opponit Fabius *sermonem & rectum sonum*: Sic enim loquitur extremo lib. 11. *Neque Demosthenes per Marathonis & Platearum & Salaminis propugnatores recto sono iurauit, nec Æschines Thebas sermone defleuit.* Vult figuratè locutum, non recto sono. Et quidem Longinus & Halicarnassæus Dionysius multas in eo principis oratoris loco figuras agnoscunt. Hoc modo Græci quoque

Philostr. in Antioch.

Figuratum multis modis dici. 1.

Fab.l 9.c.1.

ἐσχηματισμένην orationem vocant *quæ ſit à ſimplici atque in promptu poſito dicendi modo poeticè vel oratoriè mutata*, vt loquitur Fabius.

2. Modus.

Præterea figura Controuerſiæ aliquando eſt conformatio quædam modúſque declamationis, qui noua & minimè trita ratione ferit oculos. Apud Senecam patrem ita capitur Controuerſ. 2. *Silo Pompeius*, inquit, *hac figura narrauit*. Et lib. 2. *Ceſtius hac figura declamauit*. Fortunatianus quoque modum quo tota cauſa agenda eſt ita vocat: ſicut & D. Auguſtinus figuram vel faciem controuerſiæ, pro ſpecie quadam, modo, & conditione cauſæ poſuit. *Sunt igitur*, inquit, *Themata, id eſt figuræ controuerſiarum quatuor*, ἔνδοξον, ἀμφίδοξον, &c. Et paulò pòſt, *Quarta eſt facies controuerſiæ*, &c.

Senec.Contr.2.

Idem Contr.11.

S.Auguſt.in Princip.Rhet.

Thema. figura vel facies controuerſ.

3. Modus.

Tertiò figuratum dicitur tectum, abſconditum, & diſſimulatione inſignitum, quando aliud dicitur, aliud intelligitur, non contrarium vt in Ironia, ſed artificioſo quodam ſilentio in eorum qui audiunt cognitione intelligentiáque reponitur. Quo modo figuratæ controuerſiæ ſunt quæ à Latinis Rhetoribus nominantur *Coloratæ*, à Græcis ἐσχηματισμέναι, de quibus agit copioſè Fabius l. 9. c. 1. & 2. atque genus eſſe cauſæ, in quo per quandam ſuſpicionem, quam non dicimus, accipi volumus aliud latens, & auditori quaſi inueniendum: *quod*, inquit, *iam fere ſolum ſchema à noſtris vocatur*, & inde figuratæ controuerſiæ dicuntur. Seneca rem deſcribit variè l. 2. Controuerſ. 9. vbi de Othone Iunio: *Solebat hos colores adhibere qui ſilentium & ſignificationem deſiderant*. Et ſub finem

Coloratæ Controu.

Quid ſuſpicio, ſilentium & ſignificatio in Controu.

Senec. l. 2. & 3. Controuerſ.

Controuerſiæ, *ſuſpicioſam actionem* vocat, quam opponit *rectæ & apertæ*. Idem l. 3. controu. 16. *Fuerunt & alij qui non quidem palam dicerent, ſed per ſuſpicionem & figuras.* Hinc apud Suetonium *Cauſidicorum figuræ*: apud Macrobium *morſus figurati*. Eruditiſſimus quoque Sidonius Apollinaris materiam Satirici ponit *figuratum*. D. Hieronymus *obliqua dicta* vocauit: *Obliquus*, inquit, *apud Hebræos totus liber fertur & lubricus, & quod Græci Rhetores vocant* ἐσχηματισμένος, *dum quis aliud loquitur, aliud agit.* Igitur in eo quod dicitur hoc genere Controuerſiæ, eſt χρῶμα ſiue *Color, ſchema, figura, ſilentium, ſuſpicio, & obliquus morſus*. Quod eleganter pulcherrimo dicto ſuo Philoſtratus illuminauit; δεῖ γὰρ ἐν ταῖς κατὰ σχῆμα συγκειμέναις τῶν ὑποθέσεων, τοῖς μὲν λεγομένοις, ἡνίας, τοῖς δὲ σιωπωμένοις, κέντρον, *in cauſis quæ ſecundum figuram compoſitæ ſunt, & dicendis habenas, & tacendis aculeum dare conuenit*. Hoc autem eximiè præſtitiſſe Rufum Perinthium Sophiſtam ait, cuius prudentiam commendat, ἣ κατὰ τὰς ἐσχηματισμένας μάλιστα τῶν ὑποθέσεων ἐχρήσατο. Paria dicit de Hermocrate Sophiſta, & rationem quoque τῶν ἐσχηματισμένων mirificè illuſtrat: Omne, inquit, genus Declamationum egregiè tractauit: καὶ γὰρ δὴ καὶ τὰς ἐσχηματισμένας εὖ διέθετο, ἀμφιβολίας τε πλείστας ἐπινοήσας, καὶ τὸ σημαινόμενον ἐγκαταμίξας τῷ ἀφειμένῳ. Hic locus inquam eſt illuſtris, & ad ea quæ Latini Rhetores de hoc genere Scholaſticæ Controuerſiæ docent, facit plurimum. Nam quod illi *ſuſpicionem, & ſuſpicioſam actionem* vocant, hic ἀμφιβολίας aut cauſam plurimis ἀμφιβολίαις diſtinctam: quod illi *ſilentium*, hic τὸ ἀφειμένον;

Sueton. in Veſpaſ.
Macrob. l. 7. Satur. c. 3.
Sidon. l. 4. ep. 1.
Morſus figurati.

Philoſtr. in Ruf. & Hermocr.

quod illi *significationem*, hic τὸ σημαινόμενον. E quibus facilè intelligi potest locus ille Senecæ, quem superiùs adduximus de Othone Iunio: *Solebat hos colores adhibere qui silentium & significationem desiderant.* Alio loco commutatis paululùm verbis idem significat, cùm nominat Controuersias, *in quibus inter silentium & actionem medio temperamento opus est*: vbi actio nihil aliud est quàm τὸ σημαινόμενον. Quos dicit colores, Controuersia 11. nominat schemata. *Hermagoras*, inquit, *solebat interdum diu schemata prosequi, interdum breuiter & fortiùs attingere.* Atque in hoc conueniunt Græci Latiníque, quòd vocent genus hoc figuratum σχήματα· hinc σχηματίζειν eo dicendi artificio vti. Philostratus de Herode Attico, σχηματίσας τὸν λόγον. Seneca simili ratione de Albutio, *figurabat egregié.*

Senec. Contr. 9.

Colores schemata.

Σχηματίζειν. Figurare.

Philostr. l. 2. p. 559.

Senec. præfat. l. 3.

Peritè autem in hac obliqua & suspiciosa dicendi ratione versari, non cuiusuis hominis fuit, sed præstantis limatíque penitus ingenij, & exquisitæ facundiæ. Vnde Polemo tametsi fóret in dicendo Sophista clarissimus, hoc tamen genus refugere dicebatur, διὰ τὸ δύσεργον τῆς τοιούτων ὑποθέσεων, *ob difficilem tractationem earum actionum.* Fuit tamen necesse adhibere aliquando, atque adeò triplicem eius vsum fuisse monent Rhetores: vnum, si palam dicere parum tutum est, vt cùm Reges aut Dynastæ metuendi potentia, dictione oratoris ad saniorem mentem reuocantur: hîc enim quidquid de perdita vitæ ratione tetigeris vlcus est, nisi excogitato artificio vtaris. Alterum, si apertè dicere non decet. Tertium, qui venustatis modò

gratia adhibetur, & ipſa nouitate ac varietate magis, quàm ſi relatio ſit recta, delectat, vt autor eſt Quintilianus. Hinc natæ Rhetorum præceptiones tum Græcorum tum Latinorum de figuratis controuerſiis. Sanè Græcus Dionyſius Halicarnaſſæus περὶ τῶν ἐσχηματισμένων doctas monitiones reliquit. Cæterùm hoc declamandi genus ab Iſæo primùm inductum volunt, de quo Plutarchus & poſt illum Photius, πρῶτος σχηματίζειν ἤρξατο, *figuratas primus controuerſias adhibuit.* Addo ad extremum, eos qui hoc genere dicendi vterentur, αἰνιγματισταὶ appellari conſueuiſſe. Gregor. Nazianz. cùm tropo in dicendo multiplici vſus fuiſſet, oratione quadam ſua de Theologia, ſubdit *ea ſic dicta propter ænigmatiſtas*, ne ſoli ſibi ſapere videantur; eos intelligit qui Sophiſticum orationis modū adhibebant. Vbi vertunt αἰνιγματισταὶ, *ænigmatum ſtudioſos*, quod fortè videatur eſſe dictum obſcuriùs. Sed Origenes rem clarè & ſcienter explicat homil. 13. in Num. Ænigmatiſtas enim ait nominari, *qui figuratè loquuntur.*

Plutar. in 10. Orat.

Greg. Naz. or. 35. ſub fin.

Modus & οἰκονομία Declamationis Scholasticæ exponitur. Præfatio qualis. Poscere controuersiam. Προαγών, προήκωεια, diuisio. Quorumdam ambitio petentium à quo verbo inciperent. Initium à iureiurando. ὁ καλύμενος ὅρος in Declamatione. Ὁ ἑλζόμεναι ὑποθέσεις. Digressiones in plausibilem locum. Quæ probabantur in Sophistarum Declamatione.

CAP. VIII.

EXPOSITA pingui Minerua Declamationum varietate, consequens est, vt ipsius Declamationis modum & οἰκονομίαν, quam tenere vulgò solebant, exquiramus, atque ante oculos ponamus. Inprimis hoc in more fuit positum, vt cùm Rhetor in pulpitum ascendisset, *Præfationem* haberet sedens ad aucupium delectationis elaboratam, qua sibi conciliaret omnium animos, audientiámque faceret. Attigit eum morem Plinius orator in epistolis cùm de Isæo declamante loquitur; *Præfationes tersæ, graciles, dulces, graues interdum & erectæ.* Eius Præfationis materia fuit liberrima, & pro cuiusque ingenio & eruditione excogitata. Valerius Licinianus vir Prætorius & elegantissimus in dicendo, cùm in exilium missus eloquentiam profiteri cœpisset in Sicilia, Præfationes vulgò suas à fortunæ iniquitate ducebat, vt idem autor est Plinius

Præfatio in controu.

Plin. l. 2. ep. ad Nepot.

l. 4. *In Sicilia*, inquit, *nunc profitetur, seque de fortuna Præfationibus vindicat.* Et alio loco; *Itaque ipse in præfatione dixit dolenter & grauiter; Quos tibi fortuna ludos facis? facis enim ex professoribus Senatores, ex Senatoribus professores.* Sed commune fere omnium fuit, in sui commendationem aliquid pertexere. Agellius de adolescente Neapolitano, qui ad Declamationem audiendam eruditissimorum hominum cœtum inuitauerat, *Introit*, inquit, *adolescens, & præfatur arrogantiùs & elatiùs, quàm ætati eius decebat, ac deinde iubet exponi controuersias.*

Idem l.4. ep. ad Minucian.

Agell. l.9.c.15.

Postrema hæc verba, quid fieret absoluta Præfatione declarant: *poscebant* enim *controuersias*; quod αἰτεῖν ὑποθέσιν dixit Philostratus. Id fiebat maximè in αὐτοσχεδίῳ λόγῳ, summa dicentis fiducia, quam Isæo quoque tribuit loco superiùs citato Plinius: nam cùm de eius præfationibus dixisset, hoc addit; *Poscit controuersias plures, electionem auditoribus permittit, sæpe etiam partes.*

Poscere controuersiam.

Proposita hoc modo materia, vel proprio arbitrio delecta, priusquam ad declamationem accederet, ipsam materiam siue genus causæ Rhetor exponebat: *Thema* vocant, ζήτημα, *quæstionem, siue scholasticam materiam.* Seneca de Portio Latrone: *Antequam dicere inciperet, sedens quæstionem eius quam dicturus erat Controuersiæ proponebat.* Fabius l. 4. *Ante declamationem velut imago litis exponitur.* In hac velut declamationis futuræ pompa, cùm totius quæstionis statum prodidisset, diuidebat illam in partes, & quæ illi minores quæstiones (κεφάλαια Græci nomi-

Expositio Thematis seu Prælocutio.

Senec. præfat. l.1. Controu.

Fab. l.4.c.1.

Diuisio.

nant) ſubijcerentur, explicabat. Eunapio *διάκρισις ζητημάτων* dicitur in vit. Sophiſt. Epiphanius, inquit, *δεινότατος περὶ τὰς διακρίσεις δόξας τῶν ζητημάτων*, *in diiudicandis quæſtionibus peritiſsimus.* Dicebat breuiter & dilucidè, quibus coloribus, argumentis, *ἰδέᾳ*, cautione, prouidentia tractari poſſent: nonnunquam etiam in quo alij aberrauiſſent, quid frigidè, quid ineptè fuiſſet dictum, quid alienum à iudicio, quid inutili colore figuratum. Hæc *προβλήματος* expoſitio, quæ extra controuerſiam tota fuit, dicitur vulgò ab antiquis, *Prælocutio, ſermo, diuiſio, διαίρεσις, προαγὼν, προθεωρία*: in qua diutiùs quidam hærebant, quod haud obſcurè è Seneca poteſt intelligi, qui de Albutio ita memorat: *Rarò totam controuerſiam implebat: non poſſes dicere diuiſionem eſſe, non potes declamationem: tanquam declamationi multum deerat, tanquam diuiſioni multum ſupererat.* Hi tamen *προαγῶνες* non æquè ab omnibus adhibebantur, & præloquendi conſuetudo, cùm aliquot annorum ſpatio durauiſſet, penitus obſoleuit.

Senec. præfat. lib. 3.

Themate expoſito & ea ratione illuſtrato ad Controuerſiam aggrediebantur, cùm paululum ſparij ad cogitandum cepiſſent. In quo iuuenilem quorundam hominum audaciam & temeritatem Quintilianus notauit, cuius verba hic repræſento: *Declamatores quoſdam peruerſa ducit ambitio, vt expoſita controuerſia protinus dicere velint: quinetiam quod eſt inprimis friuolum ac ſcenicum, verbum petant quo incipiant, &c.* Mos autem aliquando fuit, vt inciperent Controuerſiam *à iureiurando*, vt notat Seneca pater in Suaſoriis.

Inanis ambitio.

Fab. l. 10. c. 7.

Senec. Suaſor. 7.

Exem-

Exemplum ponit Sophistæ Gargonij qui pro Cicerone declamitabat: & paulò antè Surdini adolescentis Fortè imitatione veterum oratorum, qui vulgò à Ioue & dijs immortalibus dictionem ordiebantur, vt notat Seruius Grammaticus in id Virgilianum,

Præfatus Diuos solio rex infit ab alto:

& M. Tullius Diuinatione in Verrem significat.

Iam quod ad ipsam Declamationem attinet, curæ illis fuit, ne fines à se, aut ab aliis pactos, impetu quodam liberè volitantis & excurrentis eloquentiæ transilirent, sed suo veluti gyro continerentur. Nam quoniam multis modis de eadem re dici potest, & in tractando magna potest esse varietas, *certos fines* terminósque Declamationi circundabant, quod Græcis προ-βάζειν τὸν καλούμενον ὅρον dicitur, cuius meminit Eunapius. Hinc ὁριζόμεναι ὑποθέσεις apud Philostratum l. 2. de vit. Sophist. qui etiam ostendit mutari consueuisse aliquando τὸν ὅρον, & quasdam fuisse declamationes δεύτερον ὁριζομένας. Sic enim habet de Philagro Sophista: Cùm ad Herodem fama peruenisset quòd Philager τὰς μὲν πρότερον ὁριζομένας ὑποθέσεις αὐτοσχεδιάζοι, τὰς δὲ δεύτερον ἥκειν, &c. vult dicere, eum Sophistam vno tantùm modo solitum controuersiam agere. Idem etiam autor Ptolemæum Naucratitem Sophistam reprehensum fuisse ait; ὡς μὴ διορῶντα τὰς ὑποθέσεις, μηδὲ ὅπῃ ξυνεστᾶσί τε, καὶ μή, *quòd causas non definiret, neque vbi constitutæ fuissent, aut vbi non.* Huiusmodi ὅρον appellare videtur Suidas τὸ πέρας. Mos, inquit, est Sophistis, si quem in-

Ὅρος in Declam.

Eunap. in Proæres.

Philostr. l 2. in Philagro.

Idem in Ptolem.

Suidas.

doctum alicunde ingressum nacti fuerint periclitantem robur eloquentiæ; ταράττειν καὶ κυκᾶν τοῖς ἀντιθέτοις, τοῖς πέρασι,&c. *perturbare illum & confundere, oppositis, finibus*,&c. Aliâs disputationibus quoque Philosophorum tribuit ἀφορισμὸν, vt & Agellius, *fines*. Minimè tamen his cancellis impediebantur Sophistæ, quo minùs frequenti excessu & digressione vterentur in varias descriptiones, in historias, in acroamata, & alia huiusmodi, quæ mirabiliter distinguebant orationem & iucunda varietate pingebant: quemadmodum Pindarus solet aliique poetarum filij in laudationibus, Deorum fabulas intexere. Hinc factum, vt etiam Oratores in foro hanc consuetudinem animos audientium captantem imitati aliqua ratione fuerint: quod Fabius animaduertit l. 4. *Plerisque moris est prolato rerum ordine protinus vtique in aliquem lætum ac plausibilem locum quàm maximè possint fauorabiliter excurrere. Quod quidem natum ab ostentatione declamatoria iam in forum venit*,&c.

Agell. l. 2. c. 8.

Fab. l. 4. c. 3.

Cæterùm in Declamatione commendabantur νοήσεις siue νοήματα, *inuentiones*, quæ vel fuere dulces & venustæ, nouitate ipsa recreantes, vel alti quidam & viuidi generosæ mentis conceptus, magni animi excitatíque specimina. Dionysius Longinus τὸ περὶ τὰς νοήσεις ἁδρεπήβολον nominat, & prodesse plurimùm ait ad ὑψηγορίαν, *magniloquentiam* oratoris. Eminebant etiam τέχνη & φύσις, & Sophistæ quidem aliqui in vtraque præstantes fuerunt, aliqui verò plus natura voluerunt quàm arte; qualis Adrianus Sophista, qui cùm inuentiones haberet splendidas

Quæ probantur in Declamat.

Dionysius περὶ ὕψους. sect. 6.

& eximia varietate, οὐ μὴν πεπαιδευμένος γε, οὐδὲ τῇ τέχνῃ ἑπόμενος, *neque ordinem lucidum, neque artem secutus est*. Talis & Pollux de quo ita Philostratus; σοφιστικοὺς λόγους τόλμῃ μᾶλλον, ἢ τέχνῃ ξυνέθηκε θαρρήσας τῇ φύσει. *Sophisticas orationes magis audacter, quàm artificiosè composuit*. Eorum proprium hoc fuit, qui à natura habebant ὁρμὴν siue πνεῦμα, quibus τόνον σοφιστικὸν tribuit Eunapius; & inprimis Acacio qui de palma gloriáque eloquentiæ cum Libanio certauit, τόνου, inquit, σοφιστικοῦ τε πνεύματος εἴπερ τις ἄλλος γέμων, *Sophistica contentione & spiritu, si quisquam alius, plenus*. Philostratus τὸ ῥοῖζον τοῦ λόγου in simili re dixit. In partibus Controuersiæ spectabatur διασκευὴ τῶν ὑποθέσεων, τάξις, οἰκονομία, *bona & elegans dispositio*, tum vniuscuiusque ἑρμηνεία, *expositio*. In phrasi atque stylo τὰ καλά τε εὐηχῆ τε εὔφωνα ὀνόματα, *pulchra, suauia & sonantia vocabula*: deinde in compositione suauitas quædam numerosa, & quæ Isocrati vulgò tribuitur ἁρμονία μουσική, vt etiam σεμνότης πομπική & ποικίλη, & quæ vno verbo dicitur σοφιστικὴ ἰδέα. Denique in ipso dicente placebāt εὔροια, εὐστομία, ῥυθμὸς τῆς γλώττης, ὥρα, χάρις, τὸ πρέπον, τὸ εὔσχημον, μεγαλοπρέπεια, ἀξίωμα, &c. De quibus similibúsque rebus Philostratus, Eunapius, Dionysius Halicarnass. Hermogenes, alij, qui de Rhetoribus & dicendi facultate quidpiam literis & memoriæ commendauerunt.

Philostrat. in Adrian. & Polluc. l. 2.

Eunap. in Acacio.

In vit. Ptolem.

Vulgares materiæ Declamationum in ſchola. Ἐπιθαλάμιοι λόγοι & Μονῳδίαι Sophiſtarum. Ἐγκωμίων certamen. Suſpectæ illuſtrium virorum laudationes propter Sophiſtas. Fictæ declamationes de ſummis viris ex omni antiquitate. Μελέται Chriſtianorum. Προβλήματα Sophiſtis à viris principibus obiecta.

CAP. IX.

ADIVNGAM de materia ſcholaſticæ declamationis hîc quidpiam, ſed breuiter, quòd multa ſint à nobis allata ſuperiùs, quæ illuſtrare eam rem poſſint. Vt in triſtibus æquè ac lætis rebus oratione celebrandis, verſari poſſent facilè & commodè, & varietate abundare, nuptias aliquando gratulatione proſequebantur: hinc ἐπιθαλάμιοι λόγοι, quales ſcripſerunt Sophiſtæ Himerius, Choricius, aliíque, vt videre eſt apud Photium. Et opus non modò poetarum, *[Epithalamia.]* ſed etiam Rhetorum eſſe proprium Dionyſius Halicarnaſſeus oſtendit, à quo deſcriptum Epithalamiorum artificium videmus. Erant autem Epithalamia orationes omni ſplendore & iucunditate refertæ, & ad communem omnium lætitiàm accommodatæ. *Quis enim eſt Orator*, inquit Nyſſæ Pontifex Gregorius, *tam ſtultus adeóque ridiculus, qui ad nuptias gaudio & lætitia plenas vocatus, apto genere orationis præter-* *[S.Greg.Nyſſ. or.3.de reſurr.]*

misso, quod diei lætitiam augere possit, tristia quædam pronuntiet, &c.

Interdum Μονῳδίας conficiebant, non tantùm ad clarorum hominum funus laude cohonestandum, sed ad cladem aliquam luctuosam amplificandam. Talis fuit Libanij Sophistæ Monodia, qua Daphnæi Apollinis incendium omnibus eloquentiæ viribus copiáque defleuit.

Monodiæ.

S. Chrysost. or. de S. Babyl.

Panegyrici in schola fuere, hominúmque, rerum, negotiorum, frequens vituperatio: in eóque genere declamationis Rhetores suos diligentissimè exercebant. Hinc certamen τῶν ἐγκωμίων institutum, præmiáque iis proposita qui dicendo alios superauissent. Plutarchum dicere memini, ad Herodem Sophistam æui sui nobilem, accessisse quendam liquida lætitia delibutum, qui deferret στέφανόν τινα τῶν πλεκτῶν καὶ φοίνικα, *palmam & coronam plectilem*, quam eius discipulus in laudationis certamine victor retulisset. Id studium & consuetudo Sophistarum non exiguum incommodum attulit, tum historiæ, tum verissimæ hominum laudi. Nam cùm vndique genus omne amplificationum colligerent, ad eam rem laude & prædicatione efferendam, quam ornandam suscepissent, clarissimísque illam mendaciis attollerent, factum est deinde, vt præstantium hominum laudes suspectæ haberentur. Quod notauit S. Gregorius Nyssenus: *Humilioribus*, inquit, *studijs* (Sophisticam artem maximè intelligit) *oratio pro fundamento proposita*, aliquam magnitudinis opinionem artificio laudum adiungit.

Laudes.

Plutar. l. 8. Sympos. q. 4.

S. Greg. Nyss. de Virgin. c. 1.

ὅθεν πολλάκις τὸ ἐκ ἐγκωμίων κατασκευαζόμενον θαῦμα, ὡς σεσοφισμένον καθυποπτεύεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. *Itaque fit plerumque, vt admiratio quæ encomiis comparatur, veluti commentitia ab hominibus suspecta habeatur.*

Vituperationes. Plausibiles quoque reprehensiones inducebantur, in quibus exultare posset liberiùs dicentis oratio, putâ Voluptatis, vbi Sardanapalus, & ab Ionia luxus, & Sybariticæ delitiæ, & aliarum gentium effusæ libidines commemorari potuissent. Maximus Tyrius in Declamatione quam habuit de Voluptate, τὰ δ' ὑπὸ τῶν σοφιστῶν θρυλλούμενα ἐπ' αὐτῇ, &c. *Quæ, inquit, vulgò à Sophistis obijciuntur Voluptati, Sardanapali luxus, Medicæ delitiæ, mollicies Ionica, mensæ Siculæ, Sybaritica tripudia, Corinthiæ meretriculæ, &c.*

Max. Tyrius Dissert. 33.

Suasiones. Dissuasiones. Sed maximè in suadendo aut dissuadendo versabantur, atque etiam in accusando: & vt foret actio longè splendidior, excitabant è situ & puluere magnos Reges nobilissimósque dynastas, quibus consilium suum impertirentur, vel quos fictis criminibus onerarent. Agebant cum Dario moderatoribúsque Asiæ, cum Pericle Atheniensi, Conone, Themistocle, cum Macedone Alexandro, cum Pœno Hannibale, cum Scipione Romano: atque eadem propè in schola Sophistarum & in scena theatrorum audiebantur. Vnde peritè Orosius, cùm de Cyro, Dario, &c. memorauisset, subdit: *Hæc ipsa facta sunt nobis exercitia ingeniorum, & oblectamenta fabularum.* Iuuenalis de puero apud Sophistam declamante:

Orosius l. 2. hist. c. 18.

—— cuius mihi sexta
Quaque die miserum dirus caput Annibal implet:

Iuuenal. Sat. 7.

Quidquid id est de quo deliberat, an petat Vrbem A Cannis,&c.

Maximus Tyrius eas fictiones de clarissimis viris deprimit, iisque longè superiorem esse vult sermonis philosophici Rhetorem, non vt quædam, inquit, *de Themistocle qui iamdiu obijt adferre possit, aut apud sæculi illius Athenienses loqui, aut ducem aliquem qui nusquam reperitur commendare*,&c.

Dissert.15.

Sed fictæ lites maximè in declamationibus locum habuerunt: fingebant leges, inducebant Tyrannos, nouercas, meretrices, vxorésque perfidiosas, miscebant venena, gladios oblinebant sanguine: ea denique quæ nec facta fuissent, nec fieri commodè potuissent, excogitabant. Prostant exempla apud Declamatores Quintilianos, Senecam, aliósque: & fuisse communem scholarum materiam poeta significat.

Fictæ lites.

Fusa venena silent, malus ingratúsque maritus,
Et quæ iam veteres sanant mortaria cæcos.

Iuuenal. Sat.7.

Vbi vetus Scholiastes optimè, *Themata* esse ait quæ in auditoriis recitantur; *vt si*, inquit, *vxor venenum triuerit, maritus recipiat oculos*,&c. Huc ista Sidonij Apollinaris referuntur ep. 11. l.8. *& tyrannicarum declamatio controuersiarum.*

Sed præter hæc, Christiani in scholis Sophistæ quasdam habuere μελέτας, à pietate non abhorrentes, quibus S. Gregorius Nyssenus λόγων ἀφορμάς, hoc est *orationum argumenta*, ait fuisse μελέτας πρὸς ἀρετὴν καὶ γυμνασίας πρὸς θεοσέβειαν, *meditationes ad virtutem & exercitationes ad Dei cultum & pietatem.* Sanè Hesychius qui ornatissimas de-

Christianorũ μελέται.

S. Greg. Nyss. de profess. Christ.

clamationes reliquit, frequentes Mosis *δημηγορίας πρὸς τὸν λαόν*, *ad Hebræum populum conciones* elaborauerat, vt est apud Photium in Bibliotheca. Qui etiam alio in loco refert Choricium & Procopium Gazæum duos Sophistas facundia longè nobilissimos, sæpe ἐν μελέταις adhibuisse rerum piarum commendationem. Sic D. Hieronymus epistolam quam de vitando suspecto contubernio scribit ornatissimam, vt *scholasticam materiã* se fatetur elaborauisse. Talis quoque est D. Basilij *oratio in ditescẽtes* seu diuites auaros, quam vt ἐπίδειξιν omniũ fama celebratã Libanius scripta ad eum epistola commendat. Tales meo iudicio fuerunt vtriusque Gregorij Nazianzeni & Nysseni *orationes de pauperum inopia subleuanda*, in quibus amplificationes, descriptiones, hypotyposes elegantissimæ, & diuino quodam artificio politæ visuntur. Quin & ipsi quoque Ethnici, tametsi alieni à fide, argumenta suarum declamationum sæpe à dogmatis Christianæ religionis non inuiti arripiebant, vt notauit Magni Basilij frater contra Eunonium disputans : *Orat. 10. contr. Eunon.* καὶ πολλῶν ἐστὶν ἀκούειν ὑπόθεσιν ἑαυτοῖς εἰς λόγων ἅμιλλαν τὸ ἡμέτερον δόγμα. *Multos etiam licet audire, qui pro hypothesi siue dictionis subiecto, sibi ad orationum concertationem nostrum dogma proponunt.*

Porro Sophistis quæstiones etiam (προβλήματα aut ζητήματα nominant) à principibus viris nonnunquam proponebantur, de quibus arbitrio suo pro laude gloriáque certarent. Sic Anatolius Præfectus prætorio veniens in Græciam, *Eunap. in Proæres.* πρόβλημα τοῖς σοφισταῖς προὔπεμψε, iis qui

Athenis eloquentiam docebant *Rhetoribus misit problema*, vt narrat copiosè Eunapius; & erat, vt idem ait, τὸ προβλήματος ἡ καλυμμένη στάσις, in qua subtiliter inuestiganda plurimùm elaborabant; quod futile & ridiculum inuentum putat Eunapius. Atque in ea re præstitisse videtur Nymphidianus Sophista, qui ex eodem autore κρείττων κατὰ τὰς καλυμμένας μελέτας καὶ τὰ ζητήματα, *in scholasticis declamationibus, quæstionibúsque tractandis fuit egregius.*

Idem in Nymphid.

Sophistæ ob discipulos gloriosi. Quanto ardore multitudinem eorum affectarent. Hinc fatalis inter illos inuidia. Quibus artibus conciliarent discipulos. Athenienfium Sophistarum in ea re consuetudo miranda. Σοφιστομανιῶντες. Προσαγωγοὶ λημμάτων. *Illustratus Plutarchus, Tzetzes, aliique.*

CAP. X.

INNATVM propè est omnibus docentibus, vt auditorũ multitudine recreentur. Verè Quintilianus: *Optimus quisque præceptor frequentia gaudet, ac maiore se theatro dignum putat.* Et Synesius: βούλοιτο γὰρ ἂν ὁ διδάσκαλος ἀνὴρ εὐδοκιμεῖν ἐν τοῖς μαθηταῖς, *in discipulis doctor omnino cuperet hominum opinione florere.* Spectat id enim facitque plurimùm ad augendam eorum hominum

Fabius l. 1. c. 2.

Synes. in Dion.

Laus Præceptorum à Discipulis.

dignitatem, qui alios erudiunt. S. Chryſoſtomus ait eſſe autoritatis habere diſcipulos. Et Accurſius in explicãdo iure clariſſimus, *Honor*, inquit, *eſt Magiſtri, bonos habere Scholares*. Certè ob frequentiam numerúmque diſcipulorum, fama in Græcia fuiſſe inclytum honoratúmque Theophraſtum, monumenta hiſtoriarum produnt. Quem cùm Zeno eo nomine videret in omnium eſſe admiratione, nec par eius eſſet gloriæ, ieiuni animi debilitatus inuidia dixiſſe fertur, Ὁ ἐκείνου μὲν χορὸς μείζων, ὁ ἡμὸς δὲ συμφωνότερος. *Chorus eius maior eſt, meus meliùs concinit*. Atque vt cauſam fuiſſe intelligamus, cur ea cauſa Theophraſti nomen & ſchola celebraretur, eam diſcipulos habuiſſe πρὸς διχιλίους, *ad duo millia*, ſcribit Laërtius l. 5. Nec minorem fortè laudem eſt conſecutus ſimillimo ex choro Iſocrates, quem M. Tullius ait floruiſſe nobilitate diſcipulorum; & alio loco, eius domum cunctæ Græciæ quaſi ludum patuiſſe. Itaque audet idem ipſe quadam oratione gloriari, nemini vnquam plures quàm ſibi diſcipulos fuiſſe. Cúmque tria ſint pulcherrima in Iſocrate à doctis hominibus animaduerſa, hoc primum ait eſſe Pauſanias, quòd cùm octo & nonaginta annos vixiſſet, οὔποτε κατέλυσε μαθητὰς ἔχειν, *nunquam diſcipulos habere deſijt*. Et tamen cùm numerum diſcipulorum eius Plutarchus recenſet, ait tantùm fuiſſe εἰς ἑκατὸν, *centum aut paulò plures*. Quin & eum tam alienum ab oſtentatione fuiſſe refert, vt de tribus ad ipſum audiendum aliquando venientibus, duos retinuerit, tertio in poſterum diem

S. Chryſoſt. hom. 2. in 1. ad Corinth.

Accurſ. in proœm. D.

Plutarch. de profec. virt.

Theophraſti & Iſocratis diſcipuli.

Cic. 3. de Orat.

Idem in Brut.

Iſocr. or. περὶ ἀντιδόσ.

Pauſan. in Attic.

Plutarch. in 10. Orat.

reiecto, cùm diceret: νῦν αὐτῷ τὸ θέατρον εἶναι ἐν ἀκμῇ, *sibi theatrum iam venisse ad summum*, hoc est, se duobus esse contentum, plures non admittere: malè Xylander vertit, *sibi nunc theatrum esse in auditorio*, quasi esset ἀκροατηρίῳ. Et meo iudicio Tzetzes in eodem numero inuestigando labitur: ait enim Isocratem ita fuisse meticulosum, vt neque duos discipulos simul doceret, solitúmque vni ex illis dicere, σήμερον τούτῳ λέξω, σοὶ δὲ πάλιν τὴν αὔριον. *Hunc erudiam hodierna die, te crastina.*

Ioan. Tzetz. Chilиad. 11.

Sed vt omittam de Isocrate quærere, dictu propè est incredibile, quanto ardore Sophistæ, audientium illam copiam multitudinémque ambierint: qua ex re duo quædam magna emolumenta capiebant, *laudem & pecunias*, quibus solis in tradenda humanitate vulgò omnes velificabantur. Illum æstum cupiditatis scriptores elegantes suis monumẽtis perspicuè declarauerunt. Dio Prusæus ait πολλοὺς σοφιστὰς δόξῃ καὶ μαθηταῖς ἐπαιρομένους ὥσπερ ταῶς, *multos Sophistas gloria & discipulis elatos, quasi pauones quosdam volitare*. Et orat. 4. de Regn. Gaudent μαθηταῖς, καὶ τοιούτῳ περὶ αὐτοὺς ὄχλῳ. Epictetus sapienter, *Sic*, inquit, *deprauatus, & inhians laudatoribus*, καὶ ἀεὶ θρυλῶν πῶς ἀκούονταί σου, *numeránsque auditores tuos, vis aliјs prodesse?* Tum inducit gloriantem Sophistam ob eam ipsam rem cum auditore quodam suo: *Hodie plures me audierunt multo. Sanè quidem, ait iuuenis; videmur enim fuisse quingenti. Nihil dicis. facilè numerare potes mille: tot nunquam habuit Dion Sophista ille magnus atque omnium eloquentissimus*, &c. Quare The-

Quãtum ambierint copiam discipulorum Sophistæ.

Dio Chrys. or. 12.

Idem or. 4. de reg.

Arrian. l. 3. c. 23.

Themist. or. 1.

mistius eleganter, paucos habere auditores, vocat ἀτύχημα σοφιστῶν, *calamitatem Sophistarum.* Propè expressit doctissimi Cypriani scitum illud elogium de ambitioso; *frequentiori comitatu officiosi agminis honestatus, pœnam putat esse cùm solus est.*

S. Cyprian. ep. 2.

Sophistarum inuidentia.

Ex ea tanta Sophistarum appetitione, cùm multi eadem in vrbe docerent, simultates propè necessariò suscipiendæ videbantur, cùm liberos suos genitores in eloquentiæ scholam mitterent, vt iunior Plinius in epistolis suis meminit. Et sanctissimus Gregorius Nazianzenus significat, in Eustochij facundiæ præceptoris se grauissimam offensionem incurrisse, quòd Nicobulum affinem suum, Athenas studiorum causa proficiscentem, ad Stagirium Antisophisten potiùs, quàm ad illum misisset. Hinc etiam fiebat, vt quò suos quisque discipulos retinere quàm diutissimè posset, de alijs contumeliosè loqueretur, de fama & opinione detraheret, nisi il ipsos humanitatis, nihil admodum literarum scire diceret, neque vllius scientiæ cognitione esse nobiles. Id Synesius diuino quodam & mirabili sermone depinxit: *simul,* inquit, *atque sibi auditores deuinxit, nihil iam ab alio dictum probabit: alioqui periculum est, ne & contemnatur, & auolantes à schola adolescentes retinere non possit.* Et paulò pòst, huiusmodi Rhetori ait esse fatale, φθονερὸν ἐῖ), *inuidiæ peste afflari.*

Plin. ep. ad Mauric. l. 2.

S. Greg. Naz. ep. 61.

Synes. in Dion.

Duobus modis conciliabant discipulos.

Duos autem generatim modos habebant quibus sibi discipulorum frequentiam adiungerent, & amorem conciliarent, *Eruditionem*

videlicet atque *Fraudem.* Eruditio potuit esse huiusmodi, quæ latè sparsa & clarissimo rumore disseminata, vndique adolescentes euocaret; quod euenisse multis historiarum annales monent. De Scopeliano Sophista Lemnius ita Philostratus: *Scopeliano in Smyrna eloquentiæ studia celebrante, non magnum quidem fuit in eam Ionas, Lydos, Cares, Mæonas, Æoliósque: itémque ex Mysia & Phrygia Græcos conuenisse, cùm ijs gentibus finitima sit Smyrna. Atqui huc Cappadocas, Assyrios, Ægyptios, Phœnices, itémque Achiuorum probatissimos, & vniuersam Atheniensem iuuentutem induxit.* Idem Polemoni tribuit, ad quem, inquit, audiendum è continente atque insulis delecta iuuentus affluebat. Paria de Herode Attico, de Heraclide Lycio memorantur. Ad Sophistam Iulianum, qui, vt ait Eunapius, ἐπεκράτει κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, *in astu regnum quoddam eloquentiæ obtinuit*, vniuersa vndecumque iuuentus magno studio conuolabat, hominem colens & obseruans propter eximiam dicendi artem & ingenij magnitudinem. Atque hic modus pulcherrimus mihi videtur & maximè opportunus ad parandam auditorum frequentiam; quo nullus meo iudicio esse potest ingenuo & studijs humanitatis perpolito homine dignior.

1. Mod.

Philostr. l. 1. de vit. Soph.

Eunap. in Iulian.

Alter, vt dixi, pertinebat ad fraudem, quam duplicem facio, priuatam & publicam. Fraus priuata in eo sita fuit, quòd reperiebantur Sophistæ, qui blanditijs muneribúsque inescarent adolescentes: quo nomine malè audijt Themistius, quem aiunt beneficio Imperato-

2. Modus conciliandi discip.

ris ditem & opulentum, frumentum compluribus dedisse, à quibus eius schola frequentaretur: quam labem omnibus ingenij viribus oratione quadam sua conatur eluere. De huiusmodi Rhetoribus Tacitus; *Colligant discipulos non seueritate disciplinæ, nec ingenij experimento, sed ambitione salutantium & illecebris adulationis.* Doctissimus Pater atque sanctissimus Hieronymus: *Nec mirum, si qui multos inescare solitus erat, facto cuneo circunstrepentium garrulorum procedebat in publicum.* Eosdem ait Athenæus μειράκια χολαστικὰ θηρεύειν, à quibus non modò laudem consequantur, sed lautas quoque pecunias & mercedes emungant.

Themist. or. 4.
Autor Dial. de de Orat.
S. Hieron. ep. 4.
Athen. l. 5.

Fraus publica Athenis visebatur & licentia, quæ profectò coërcenda legibus & punienda videretur, ni patrona defenderet consuetudo. Nam cùm essent plurimi in ea vrbe Doctores, quisque certos habebat homines sibi addictos, quos προσαγωγοὺς τῶν λημμάτων vocabant, qui in itineribus adolescétes, studiorum causa in Atticam venientes, priusquam vrbem attingerent, excipiebant, & ad Doctorem illos suum & scholam deducebant. Quin illi ipsi canes venatici exploratorésq; iuuenum, quos Nazianzenus Gregorius verissimè nominat σοφιστομανοῦντας, & Eunapius εἰς διδασκαλεῖον μεμηνότας, longiùs cupiditate & audacia prouecti, excurrebant in montes & portus maritimos: sic nullus effugere potuit adolescens, quin fraude eorum hominum subornatus, & pæne captiuus, nolens volens in aliquem literarum ludum compingeretur. Sic Libanius adolescēs

S. Greg. Naz. or. 20.
Eunap. in Proæres.

fuit exceptus inſidijs ab auditoribus Diophanti : cui ſi legere ex animi ſui ſententia Doctorem licuiſſet, non eſt dubium, quin vel ſe ad Proæreſium audiendum tum Athenis celeberrimum contuliſſet, vel ad popularem ſuum Epiphanium magni nominis & eloquentiæ virum : ſed ab iſtis emiſſarijs captus, & in ſcholam Diophanti pellectus fuit.

Inter auditores Sophiſtarum diſcrimen. Quidam ſimpliciter Diſcipuli, alij etiam Sectatores, qui dicti ἀκόλουθοι, ὁμιληταὶ, ἑταῖροι, ἐρασταὶ, τέκνα, *&c. Prodeuntem Sophiſtam comitabantur & dicenti plaudebant. Bionis ambitio & commentum. Laërtius alijq́; illuſtrati. Lege coërcita iuuenum aſſectatio, &c.*

CAP. XI.

IAM inter Sophiſtarum diſcipulos quoddam fuit diſcrimen, de quo pretium operæ eſt vt hîc etiam moneamus. Quidam enim *diſcipuli* tantùm, alij *ſectatores* nominabantur: quæ diſtinctio in veterum monumentis haud obſcurè lucet. Porphyrius de Plotino: *Auditores quidem multos habuit, imitatores autem & gratia philoſophiæ valde familiares, Amelium, Tuſcum, & alios.* Suetonius de M. Valerio Pro-

Porphyr. in vit. Plotin.

Sueton. de illuſtr. Gram.

bo; *Hic non tam discipulos, quàm sectatores habuit.* Discipuli dicebantur μαθηταὶ, γνώριμοι, φοιτηταὶ, &c. Taurus philosophus apud Agellium, nominabat ῥηθεισταί. Sectatores autem, propriè à Græcis vocantur ἀκόλουθοι. Themistius de suis discipulis loquens, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἕπεταί μοι ὥσπερ ἀκόλουθος, οὐδὲ συμπεριάγεται τοῦ τρίβωνος ἐξημμένος, οἷα τοῖς σοφισταῖς ἔθος πολλὰ ἀπολαύειν τῆς τέχνης, *nec vllus me tanquam assecla comitatur, nec pallio adhærens simul vagatur, qualem ex arte sua fructum sophistæ sæpiùs reportant.* Damascius apud Photium συστασιώτας, Philostratus συνακολουθοῦντας νέους appellat: & alio loco sectatores Apollonij ὁμιλητὰς, quos etiam in Græcia nominabant Ἀπολλωνίους ἠκίας. Ab alijs vocantur ἑταῖροι. Ædesius, vt in eius vita proditum est, post concertationes literatas prodire ad deambulandum solitus fertur, quo tempore semper τῶν ἑταίρων παρῆσαν οἱ τιμιώτεροι, *honoratiores, quique de sodalibus eum comitabantur.* Ea verò appellatio in Academia & philosophorum omnium scholis trita fuit; qua de re ita Suidas, Plato & cæteri philosophi, τοὺς γνησίους ἐραστὰς τῶν λόγων ἑταίρους ἐκάλουν, *germanos eruditionis amatores sodales vocabant.* Ijdem, vt notauit Plutarchus, dicti sunt ἐρασταί. Adolescentes, inquit, vbi scitis præceptoribus se dederunt, principiò eos vsus gratia sectantur atque æmulantur, postmodum autem eos diligunt, ἀντὶ γνωρίμων καὶ μαθητῶν, ἐρασταὶ καλούμενοι καὶ ὄντες, *& de familiaribus discipulisque Amatores & fiunt & dicuntur.* Hinc etiam nominati sunt τέκνα, *filij*, vt meminit Eunapius. Fortè quòd loco filiorum haberentur; aut etiam adopta-

Agellius l. 15. c. 20.

Themist. or. 4.

In vit. Apollon. l. 8. c. 8.

Plutarch. de virt. moral.

Eunap. in Iulian.

rentur

rentur à Sophista. Id enim fieri ab ijs aliquando in Sophistæ Bionis vita prodit Diogenes, de cuius auditoribus loquens, εἰώθει, inquit, νεανίσκων τινῶν ὑποδοχὰς ποιεῖσθαι, *consueuit adolescentes sibi adoptare.* E discipulis dicti etiam quidam aliquando παιδικά, magistri delitiæ. Damascius in vita Isidori apud Photium, de Procli discipulis loquens: Talis etiam Zenodotus fuisse dicitur, παιδικὰ τοῦ Πρόκλου καλεῖσθαι μόνος ἀξιωθείς, *qui solus dignus fuit delitiæ Procli vocari.*

Eorum proprium fuit ἀπαντᾶν καὶ μετιέναι, vt loquitur Aristides, adesse, audire, versari cupidiùs cum doctore. In forum euntem prosequebantur fausta omnia inclamantes, prædicantes. Quod ex Themistio licet intelligere, cuius hæc est oratio, δορυφορεῖ με ἐμβάλλοντα εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ συρφετὸς ἔστι δὲ ἡ χυδαία, κεκραγότες δὲ ἐκβοῶντες, &c. *scilicet ea me colluuies in forum prodeuntem comitatur, ad singula quæ dicuntur à me verba exclamans atque vociferans,* &c. addit id esse proprium Sophistarum. Præterea ijdem ἀκόλουθοι varias vrbes & regiones obeuntem eloquentiæ ducem, speciosa veluti pompa sedulò prosequebantur; quod iam inde fuisse factum ab illius artis initio, Plato meminit, cùm agit de Protagoræ discipulis, οὓς ἄγει ἐξ ἑκάστων πόλεων δι' ὧν διέρχεται, κηλῶν τῇ φωνῇ, ὥσπερ Ὀρφεύς, *quos singulis ex oppidis per quæ circumuagatur secum ducit, incredibili eloquentiæ dulcedine eos mulcens tanquam Orpheus quidam, & alliciens.* De Scopeliano Philostratus: νεότης δ' αὐτῷ

Aristid. to. 3.

Orat. 4.

Plato in Protag.

Philostr. in Scopel.

λαμπρὰ ξυνηκολούθησεν ἐς Ἰωνίαν, σοφίας ἐρῶντες, *iuuenum cohors præclara & ſapientiæ cupida, eum in Ioniam ſecuta eſt.* Idem Adriano Sophiſtæ dat πομπὴν τῆς πανταχόθεν Ἑλληνικοῦ, *luculentum ex omni Græcia comitatum.*

Hoc inſtructu apparatúque Sophiſtæ tollebant videlicet animos, & circunferebant ſe magnificè & gloriosè, nihílque præ ſe Regum illuſtrium fortunas opinabantur. Et mirum eſt quanta inanitate & puerili propè ambitione, cùm eius chori non adeſſet copia, eius pompæ imaginem quandam ſpeciémque expreſſerint. Hîc mihi venit in mentem Bionis, qui Rhodum cùm veniſſet, & ſe dare vellet in conſpectum ornatiſſimo & frequentiſſimo comitatu, hoc callidè excogitauit. Perſuaſit nautis atque remigibus, vt ſumpta ſcholari veſte, ſe quaſi magnarum artium ſtudioſi ſequerentur. Hac igitur caterua ſeptus, atque pompa (φαντασίαν vocat Laërtius, non ſat bene *præſtigium* reddit Interpres) venit in Gymnaſium, καὶ περίβλεπτος ἦν, ſectatorum illa inani oſtentatione omnium in ſe oculos conuertit. Eodem ipſo choragio ſuperbiebat Tyaneus Apollonius, quem cinctum χορῷ φιλοσόφων, per Italiam volitaſſe eius vitæ ſcriptor memorat. Feſtiuo illum dicto pupugit aliquando Demonax, περισύρχεται, ἔφη, ὁ Ἀπολλώνιος καὶ οἱ Ἀργοναῦται αὐτοῦ, vt eſt apud Lucianum. Dubium an ludere in voce Ἀργοναῦται voluerit, vt argutus ille apud Latinos poëta,

Bionis ambitio.

Laërtius.

L. 4. c. 12.

Lucian. in Demon.

Non nautas puto vos, ſed Argonautas;

an delectos heroas & Græciæ florem significare.

Istam ambitionem gloriosorum hominum notasse lege & edicto, & coërcuisse Imperatores videntur, sic enim est Cod. Theod. *Vniuersos qui vsurpantes sibi nomina magistrorum, in publicis magistrationibus cellulisque collectos vndecumque discipulos circunferre consueuerunt*, &c. Plinius Arellium Fuscum Rhetorem ait motum equestri ordine fuisse ob insignem calumniam, *quòd eum celebritate assectarentur adolescentium scholæ.* Irrisit eosdem Epictetus, qui negat boni & præstantis viri esse proprium, numero auditorum & multitudine gloriari: nam de philosophi disputans officio, τί ἔργον καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ; μαθητὰς πολλοὺς ἔχειν; οὐδαμῶς.

Cod. Theod. de stud. liberal.

Plin. l. 33. c. 12.

Arrian. l. 4. c. 8.

Cæterùm discipuli inde etiam gloriolam aucupabātur, si præceptorem habuissét omnium opinione excellentem, studio & eruditione clarissimum. De Pythagora illud inprimis ait Isocrates: *Tantum enim nobilitate cæteris excelluit*, ὥστε καὶ τοὺς νεωτέρους ἅπαντας ἐπιθυμεῖν αὐτοῦ μαθητὰς εἶναι, *vt adolescentes omnes eius discipuli esse cuperent.* Et paulò pòst: *Nam etiam nunc qui se discipulos eius esse profitentur, eos magis tacentes admiramur, quàm alios eloquentiæ gloria præstantissimos.* Æschines Academicus se venditabat gloriosiúsque efferebat, quòd doctorem habuisset Carneadem, in dicendo & sentiendo ferè omnium principem & coryphæum; quod illudentes Sophistæ homini obijciebant: σοφιστῶν, inquit Plutarchus, τινῶν λεγόντων ὅτι προσποιεῖται γεγονέναι Καρ-

Isocrat. in Busir.

Plutarch. An seni ger. resp.

νεάδου, μὴ γεγονὼς μαθητὴς, &c. *Cùm Sophistæ quidam dicerent, eum fingere se Carneadis fuisse, cùm non fuerit, discipulúm*, &c. Contrà verò Bion quem σοφιστὴν ποικίλον nominat Laërtius, cùm ſordibus eſſet auaritiæ atque libidine pollutus, οὐδεὶς μαθητὴς αὐτοῦ ἐπιγράφεται τοσούτων αὐτῷ σχολασάντων, *nemo illius discipulus inscribitur, quum tot habuerit sui auditores*, vt eſt in eius vita.

THEATRI VETERVM RHETORVM, ORATORVM, Declamatorum, quos in Græcia Σοφιςὰς nominabant,

LIBER QVINTVS.

ΗΘΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ.

De vitijs, quibus infamati olim fuere Sophiſtæ.

Propria nota Sophiſtarum ἀλαζονεία *& tumidi animi elatio. Illorum ars* φίλαυτος *&* ἀλαζών. *Ambitioſi inſtitores eloquentiæ. A ſui laude vulgò exordia orationum ducebant. Ante ſcipiones & trabeas ponebant* τῶν σοφιςῶν. *Exempla quædam Sophiſticæ* ἀλαζονείας.

CAP. I.

FECIT quorundam Sophiſtarum importuna & impunita licentia, vt quæ tantùm aliquorum propria fuere vitia, ea fuiſſe omnium videantur. De ijs magni ſcriptores multa ſparſim ſuis monu-

mentis reliquere, neque plena hæc videbitur esse commétatio, nisi & nos illa quoque hîc attingamus; quod breuiter & dilucidè faciundū erit. Princeps autem fuit eorū vitium ἀλαζονεία, superbientis animi elatio, fastus, arrogantia, & velut in scena & theatro gloriosa ingenij & facundiæ ostentatio, quam in luce vrbium & nationum, atque omnium oculis & ore figebant. Itaque proprio veluti nomine appellantur ἀλαζόνες apud Clementem Alexandrinum, D. Gregorium Nazianz. Platonem, Lucianum & alios passim. Themistius orat. 4. ὁ γὰρ σοφιστὴς καὶ ἀλαζὼν καὶ καινοτόμος πρῶτον μὲν Σωκράτους ὀνειδὴ ἦν. Et eleganter meo iudicio Tribunus Ælianus apud Domitianum Imperatorem in causa Tyanei, *Verè, inquit, ô Imperator,* κουφολόγον οἱ σοφισταὶ χρῆμα, καὶ ἀλαζὼν ἡ τέχνη, *sunt pleni sermonum inanium futilissimique sophistæ, & eorum ars mera est iactantia.* Philostratus quoque in Hippodromo Sophista, nominat τέχνην φίλαυτον καὶ ἀλαζόνα. Festiuissimus argutissimúsque Lucianus spurios ait philosophos, ἐν μέσῳ ἀλαζονείας καὶ φιλοσοφίας consistere, hoc est, inter verè philosophantes Sophistásque esse medios. Hinc ἀλαζὼν sumitur nonnunquam ἁπλῶς pro Sophista: Aristoteles l. 4. de morib. οὐκ ἐν τῇ δυνάμει ἐστὶν ὁ ἀλαζών, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει. Quam sententiam repetens lib. 1. Rhet. loco ἀλαζόνος ponit σοφιστὴν, vbi de Syllogismo: ὁ γὰρ σοφιστικὸς οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει. Vim nominis explicat Suidas; ἀλαζόνας, inquit, propriè vocant mendaces, cùm se de rebus quas ignorant dicturos profitentur: hinc ἀλαζοχαυνοφλύαρος, *arrogans tumidúsque*

Themist. or. 4.

In vit. Apollon. l. 7. c. 8.

Philostr. de vit. Soph.

Lucian. in Fugit.

Aristot. l. 4. Ethic.

Suidas.

nugator. Sumpsit meo quidem iudicio à Scholiaste Aristophanis pag. 129. ἀλαζόνας, inquit, nominant, ἐπὶ λόγῳ ἐπαγγέλλονται περὶ ὧν οὐκ ἴσασιν. Sed meliùs idem ipse in act. 2. Equit. vbi Aristophanes Cleonem δημαγωγὸν vocat ἀλαζόνα:. ἀλαζὼν, inquit, ὁ μείζονα τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας κομπάζων καὶ φρονῶν, *qui gloriosiùs de se quàm par est & sentit, & nimia iactatione prædicat.* Sophistam omnino pingit, quemadmodum & doctissimus Ioannes Chrysostomus: ἀλαζὼν μέν ἐστιν, ὁ ἐπὶ τοῖς μικροῖς κομπάζων. Hinc etiam κομπάζοντες eadem notione dicuntur. Eusebius appellat Philostratum κομπάζοντα ἀληθῶς τὸν ψεύστην καὶ γόητα. Euphrates etiam philosophus Apollonium κομπαστὴν ἔφη τὸν περπερώδη εἶναι τῆς ὑβριστὴν σοφίας, *iactatorem tumidæ inanitatis plenum.* Quæ causa fuit cur S. Basilius serm. de Humilitat. κόμπους σοφιστικοὺς nominet, & κομπώδη λόγον illis tribuat S. Chrysostomus, vt alio loco diximus.

Scholiast. Aristoph.

S. Chrysost. in Psal. 144.

Euseb. in Hierocl.

Philostr. in vita Apollon. l. 7. c. 7.

Sed vt omittamus de nominibus quærere, multi excellenti homines eruditione rem expresserunt. Quintilianus *tumidum ac sui iactantem & ambitiosum institorem eloquentiæ* Sophistam indigitat: & Agellius, *inanes flantem glorias*: & latiùs vnum huiusmodi ἀλαζόνα describens, *qui præ se vno*, inquit, *cæteros omnes linguæ Atticæ principes, gentémque omnem togatam, totúmque nomen Latinum, rudes esse & agrestes prædicabat.* Plutarchus ait Sophistas οἰκουμένους ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ μεγαληγοροῦντας, *sua nimiùm extollentes, & cum fastu superciliόque iactantes.* Iam inde ab ipsius artis initio Plato id animaduertit, qui loquens de magnis illis satoribus parentibúsque Sophisti-

Fab. l. 11. c. 1.

Agell. l. 1. c. 2.

Plutarch. de sui laud.

Plato in Protag.

cæ; ἐπαινοῦσι μὲν, inquit, πάντα ἃ πωλοῦσι, *laudant illi quidem sua omnia, quæ pro mercedibus adolescentiæ cauponantur.*

In horum deinde vestigia qui postea varijs ætatibus consecuti sunt introeuntes, sic afflati sunt eo morbo & contagione, vt pauci in eo essent numero, quin importuna sui opinione & laude insolescerent. Itaque Philostratus hoc in Hippodromo Sophista mirandum & prodigij instar esse putat, quòd cùm artem profiteretur ille φίλαυτον & ἀλαζόνα, sic enim loquitur, hoc est, *cæco sui amore flagrantem & ministram arrogantiæ*, neque suæ laudi indulsit vnquam, ac superuacuas laudes amputauit. Quin eius quædam ferebatur elaborata & ornatissima declamatio, qua Rhetores cum pauonibus comparabat, qui propria laude nimis attolluntur. Thrasonibus & militibus gloriosis, qui in Comœdia inducuntur, simillimos aiebat esse Themistius. Plutarchus lib. de audiend. ijsdem attribuit φιλαυτολογίαν, sanè meritissimó: constat enim ijs in orationibus, quas ad pompam & ἐπίδειξιν habebant, non aliunde vulgò exorsos, quàm à sua fama longè latéque fusa, & omnium hominum prædicatione. Id è vita Polemonis facilè colligitur; qui cùm primam Athenis orationem habuit, non ab vrbis laudibus fecit initium, neque de fama sua amplè locutus est, καί τοι ἐς τῆς τοιαῦτα ἰδίας ὠφελούσης τοὺς σοφιστὰς ἐν ταῖς ἐπιδείξεσι· *tametsi*, inquit Philostratus, *huiusmodi oratio Sophistis in speciosis declamationibus admodum opituletur.* Sic denique se & suam artem efferebant, vt Sophistam esse plus

Themist. or. 4
Plutarch. περὶ ἀκοῦ.

propè ducerent quàm Romæ triumphare. Patet hoc in Libanio, cui cùm Imperator amplissimam dignitatem, nimirum aulæ suæ palatij præfecturam dedisset, repudiauit, cùm diceret, τὸν σοφιστὴν εἶναι μείζονα, *Sophistam illo esse honore maiorem*. Quod mihi reuocat in memoriam dictum illud gloriantis apud Ennodium Rhetoricæ, *Ante Scipiones & trabeas est pomposa recitatio.*

Eunap. in Lib.

Ennodius.

Atque vt obiter quædam hîc exempla Sophisticæ ἀλαζονείας ponamus, de Polemone sic eius vitæ scriptor: *Ita cum ciuibus agebat, vt inter omnes præstantissimus; cum Principibus, vt haudquaquam inferior; cum Dijs, vt æqualis colloqui videretur.* Interrogatus à Telesino Consule Romæ Apollonius, quænam eius foret sapientia, θειασμός, inquit, hoc est, *à diuino afflatu proueniens.* Sic Callistratus in λογοποιῶν, hoc est Rhetorum linguas incidere aiebat ἐκ θεῶν θειασμὸν, *diuinum afflatum.* Remnius Palæmon arrogantia fuit tanta, vt M. Varronem vnum omnium Latinorum doctissimum, *porcum* appellaret, secum & natas, & morituras literas iactaret. Eunomius quem Sophistam fuisse aiunt, eò superbiæ tumidíque fastidij processerat, vt διὰ τῆς ῥητορικῆς τεχνάσματα, vt loquitur S. Gregorius Nyssen. se Magno Basilio formidabilem esse gloriaretur. Sed exemplorum satis.

Philostr. in Polem. & vit. Apollon.

Callistr. in Ecphras.

Sueton. de illust. Gram.

S. Greg. Nyssen. contr. Eunom. p. 423.

Arrogantes Sophiſtarum pollicitationes & ἐπαγγέλματα. Eorum commune elogium, πάντα εἰδέναι. Nolebant videri à quoquam didiciſſe. Communi ſapientum voce illorum vanitas reprehenſa.

CAP. II.

MAGNIFICA dicta fuere Sophiſtarum in prædicanda ſcientiæ ſuæ magnitudine, & arrogantes omnino pollicitationes, quibus ἀλαζονείαν prodebant. Iſocrates proprium illorum eſſe ait μεγάλας ὑποσχέσεις ποιεῖσθαι, qui cùm Rhetores haud obſcurè mordeat, & eorum leue nomen euentilet, initio tamen orationis Panegyricæ, laudem ſuam prædicat σοφιστικῶς, & ſe dicturum ea pollicetur, quæ nemo alius vnquam excogitauerit: denique fatetur ſe μεγάλας ὑποσχέσεις ποιεῖσθαι, quod in Sophiſtis alio loco illuſit. De ijſdem Seneca filius: *Quid diſceditis ab ingentibus promiſsis, & grandia locuti, effecturos vos vt non magis auri fulgor, quàm gladij perſtringat oculos meos*, &c.

Iſocr. in Panegyr.

Senec. ep. 48.

Quæ pollicerentur Sophiſtæ.

Atque vt grandia illa diſtinctiùs ponamus ob oculos, tametſi forent vt plurimùm omnium vitiorum maculis notatiſſimi, ſtrenuè tamen pollicebantur, *Virtutem, ſapientiam, beatitatem*, quæ in humanis bonis & maxima videri debent atque optima. De ſingulis proſtant clariſſimorum hominum teſtimonia: & de

Virtute quidem ait Plato, gloriari eos solitos, non priuatam modò, sed ciuilem quoque virtutem se docere, & ὑπισχνεῖσθαι ποιεῖν ἄνδρας ἀγαθοὺς πολίτας, vt loquitur in Protagora. Et in Sophist. vocat genus Sophistarum τὸ ἐπαγγελλόμενοι ὡς ἀρετῆς ἕνεκα τὰς ὁμιλίας ποιούμενον, *quod tradendæ virtutis gratia cum hominibus se versari profiteatur.* Et in Menone, σοφιστὰς μόνους ἐπαγγέλλεσθαι διδασκάλους τῆς ἀρετῆς. Quos ibidem multis rationibus & testimoniis poetarum,& illustrium virorum exemplis refutat, & hominum insolentium vanitatem redarguit. Isocrates item Polycratem Sophistam vt ineptum illudens, Tu quidem, inquit, te putas, etiam tibi prorsus alienos, ἂν σοι πλησιάσωσι, βελτίους ποιήσειν, *si te magistro vtantur, optimos esse redditurum.*

1. Virtutem. *Plato in Protag.* *Idem in Sophist.* *Menon.* *Isocr. in Busirid.*

Eosdem quoque *Sapientiam* pollicitos in regiis ad Nicoclem monitis significat: οἱ μὲν διὰ τῶν ἐριστικῶν λόγων,&c. alij contentiosis disputationibus, alij præceptis eloquentiæ, alij per alia quædam suis auditoribus sapientiam pollicentur. Zacharias Scholasticus de Ammonio; βρενθυόμενος τῷ σοφὸς εἶναι τοὺς ἄλλους σοφοὺς ἐμμελῶς ποιεῖν ἐπαγγελλόμενος,&c. *Insolentiùs sibi nomen sapientis arrogans disertè pollicetur, se alios effecturum sapientes, qui ad illum accedant, atque aures modò præbeant.* Illam autem sapientiam tantam esse aiebant, & eò in audendo prouehebantur, vt etiam περὶ τῶν μελλόντων εἰδέναι, *scientiam quoque futurorum sibi arrogarent*, vt est in orat. κατὰ σοφισ. quod non esse maleuolentis animi calumniam, Tyaneus probat Sophista, qui audiente Babyloniæ Rege, de se ita prædicauit: Οὐ γιγνώσκω τὰ πρακτέα μόνον,

2. Sapientiam. *Isocr. cōtr. Soph* *In vit. Apoll. l.1.c.20.*

ἀλλὰ καὶ προγιγνώσκω, *quæ agenda sunt non solùm agnosco, verùm etiam præcognosco*, vt est in eius Vita.

3. Felicitatem. Denique *Felicitatem* pollicebantur; addit Isocrates μονονοὺκ ἀθανάτους εἶναι, *tantùm non immortalitatem*. Vetus illud est ἐπάγγελμα Sophistarum, de quo non modò illorum in dicendi laude quondam æmuli, verùm & sanctissimi viri meminere. S. Gregorius Nazianz. scribens ad Sophistam Adamantium, *Apud vos magno in honore ac pretio sunt Cynegiri & Callimachi ac Marathonis & Salaminis trophæa, ob quæ αὐτοί τε εὐδαίμονες εἶναι νομίζετε, καὶ ποιεῖν τοὺς νέους, & felices vosipsos existimatis, & felicitatem adolescentibus afferre.*

S. Greg. Naz. ep. 199.

Athenag. pro Christ. Athenagoras in legat. pro Christian. *Qui syllogismos resoluunt, & ambiguè dicta dissoluunt, & origines dictionum exponunt, quique homonyma & synonyma, categoremata & axiomata docent*, εὐδαίμονας ἀποτελεῖν διὰ τούτων καὶ τῶν τοιούτων λόγων ἐπαγγελοῦνται τοὺς συνιόντας, *his & similibus effecturos se beatos auditores suos pollicentur.*

Πάντα εἰδέναι. Nihil iam restare videbatur, quàm vt *omnia scire se* dicerent; quod strenuè fuit quoque ab illis iactatum. Circunforanei Sophistæ, inquit

Isocr. in Panath. Isocrates, πάντα φάσκοντες εἰδέναι. Dion Chrysostomus; *Videmini mihi frequenter diuinos audiuisse homines*, οἳ πάντα εἰδέναι φασι, καὶ περὶ πάντων ῥεῖν, *qui se omnia nosse putant, deque omnibus dicere posse.*

Dion or. 33.

Max. Tyr. dissert. 16. Maximus Tyrius illudens, τὸ τῶν σοφιστῶν ἦθος τὸ πολυμαθὲς τοῦτο καὶ πολυλόγον καὶ πολλῶν μεστὸν μαθημάτων. *Sophistæ nostri, multiscij hi dico & multiloqui, quorum pectus saturum est ebullitque doctrinis.* De Adriano Imperatore qui certabat cum Sophistis & co-

rum consuetudinem induerat, ita Zonaras: *Immensa ambitione honoris omnia affectabat*, καὶ νῦν μηδὲν ἀγνοεῖν, *seque nihil ignorare profitebatur.* Eandem ἀλαζονείαν tribuit hæreticis verissimis Sophistis Gregorius Nazian. οἱ πάντα εἰδέναι τε καὶ διδάσκειν ὑπισχνεῖσθε λίαν νεανικῶς καὶ γενναίως, &c. *qui scire vos omnia & docere profitemini perquam fortiter ac generosé.* Celsum proinde iure vexat & multis arguit Origenes, quòd σοφιστικῶς illud iactauisset, Πάντα γὰρ οἶδα, *Omnia quippe noui.* Hinc verò duo quædam consequebantur, vt & omnium hominum sapientissimos se crederēt, quod disertè Plato asseruit: Volunt, inquit, persuadere ὡς εἰσι πάντα πάντων αὐτοὶ σοφώτατοι, *se vnos in re omni esse omnium sapientißimos*: & vt præterea videri nollent à quoquam didicisse. Qualem Euthydemum Sophistam in Memorabilibus delineat Xenophon, quem ait φυλάττεσθαι μὴ δόξῃ μανθάνειν τι παρά του, *omni ratione cauere, ne videatur abs quoquam aliquid discere.*

Zonar. in Adrian.

Greg. Naz. orat. 33. p. 530.

Orig. Philocal. c. 18.

Plat. in Sophist.

Xenoph. l. 4.

Atque hæc qui apud se diligentiùs reputauerit, omnino intelliget fuisse causam cur Sophistæ nominarentur ἀλαζόνες, superbi, arrogantes, studio ambitionis laudisque vanissimi. Hoc nomine vexantur omnium sapientum reprehensione & conuicio. Tertullianus & S. Hieronymus *gloriæ animalia*, *& popularis auræ vilia mancipia* nominant. Doctissimus Augustinus *inanis gloriæ mancipia*; & lib. 1. contr. Academic. illorum disciplinam vocat *professionem ventosam.* Eosdem ait D. Ambrosius *phaleratis sermonibus artem suæ iactare prudentiæ.* Lepidè Aristophanes in Comœdia fingit tumidas inanésque Nubes

Tertull. l. de an.
S. Hieron. ep. ad Pammach.
S. Aug. ep. 56.

D. Ambros. l. 7. in Luc.
Aristophan. in Nub.

ad Prodicum accedere: vbi vetus Scholiaſtes, *Irridet*, inquit, *Prodicum, qui de ſe tantam opinionem conceperat*, ὡς ὑπὲρ πάντας ὢν τῇ σοφίᾳ, *quaſi omnes anteiret ſapientia.* Itaque ſcienter diuiniſſimus Chryſoſtomus in Matth. ἀλαζονείαν nihil aliud eſſe ait, quàm οὐδὲν ἕτερον ἢ νομίζειν πάντας ἀνθρώπους πρὸς ἑαυτὸν, *nihil præ ſe omnes homines exiſtimare.* Themiſtius in eadem vanitate reprehendenda multus eſt, nauſeámque parere omnibus ait *ſui iactationem.* Cui ſuffragatur id principis oratoris effatum; *Nam cùm omnis arrogantia odioſa eſt, tum illa ingenij atque eloquentiæ multò moleſtiſſima.* Hinc illud præceptum 2. de orat. *Vitanda eſt ingenij oſtentationiſque ſuſpicio.* Et longè antè ſapienter id monuerat Theognis verſ. 359. μηδὲ λίαν ἐπιφαίνε, *Ne nimis oſtenta.* Et Phocylides verſ. 48. μὴ γαύρου σοφίῃ, *ne efferaris ſapientia.* Sed documenta hæc ſplendida luſci ἀλαζόνες haud videbant, qui eo ipſo à Philoſophia magiſtra pudoris atque modeſtiæ arcendi fuiſſent. Sapiens mihi videtur Gymnoſophiſtarum inſtitutum, qui cùm legere adoleſcentes maxima induſtria ſolerent, qui ad diſcendam ſapientiam viderentur eſſe idonei, ſi quem deprehendiſſent ἀλαζόνα, repellebant ὡς μὴ καθαρὸν, vt memini ſcribere Philoſtratum.

Themiſt. or. 1. & 4.

Cic. 1. in Verr.

Theognis.

Phocylid.

Philoſtr. de vit. Apollon.

Auaritia Sophistarum in docendo. Quis Musam primus effecerit mercenariam & Mercurium ἐμπόλαιον. *Sophi* φιλοχρήματοι. *Cupiditas Sophistarum variè à doctis expressa.* Ἁλιεῖς σοφισταί. *Iidem Venatores. Socratis* κυνηγέσιον *quale.* Ἄγρα *de flagitio. Magna mercede nihil discere, miserandum. Illustratus Lucianus*, &c.

CAP. III.

ALIA nota communium Sophistarum fuit *Auaritia*, & pecuniarum ingens cupido, quas vt gnaui eloquentiæ institores, cauponésque scientiarum, docendis adolescentibus vndique affluenter & auidè colligebant. Vetus ille næuus est, & antiqua sapientum querela, qui sacrilegium propè inexplicabile ducebant, sacra Humanitatis cimelia, Musarúmque mundum, vt in foro, docentium publico præconio diuendere. Neque enim primis temporibus beatissimóque sæculo id fiebat, quo lingua potiùs quàm supellex fuit aurea, hominésque ipsi, vt canit Hesiodus, χρύσεοι ἄνδρες. Apud Veteres, vt Thebanus ait poeta, quæ præest orationi & elegantiæ Musa, ὐ φιλοκερδής ἦν, ὐδ' ἐργάτις, ὐδ' ἐπέρναντο γλυκεῖαι Τερψιχόρας ἀοιδαί, *nondum lucri cupida erat, neque mercenaria, neque vendebantur à Terpsichore dulces mellisonæ cantilenæ.* Sed tandem, in-

Lingua non fuit olim in quæstu.

Pindar. Isthm. od. 2.

quit, id sapientis Argiui dictum locum habuit, Χρήματα χρήματ' ἀνήρ.

O ciues ciues, quærenda pecunia primùm est.

Plutarch. quod princip. cum Philosoph.

Pindari mentem sequutus Plutarchus, id poetæ oraculum verum comprobat, atque ob inscitiam & ignorationem honesti, κοινὸν Ἑρμῆν, *communem antea* Mercurium *factum fuisse* ἐμπόλαιον καὶ ἔμμισθον, *mercenarium & venalem*. Nec Vraniam, Calliopen, aut Clio gaudere ijs ἐν ἀργυρίῳ διαδεχομένοις τὸν λόγον, *qui pecuniæ gratia doctrinam profiterentur.*

Mercurius ἐμπόλαιος.

Hinc nimirum eloquentiæ decus & reuerentia concidit. *Nam vt primùm*, inquit Fabius, *lingua esse cœpit in quæstu, institutúmque eloquentiæ bonis malè vti, curam morum qui diserti habebantur reliquerunt, ea verò destituta infirmioribus ingenijs veluti prædæ fuit.* Primum autem Simonidem fuisse poetam qui Musas cupidine deuenustarit, melicus Anacreon, & Callimachus, & complures eloquentissimi viri produnt. A quibus Ioannes Tzetzes capiens,

Fabius Proœm. lib. 1.

Simonides argenteus.

Lyrici, inquit, *priùs scribebant absque argento,*
Ἤρξατο πρῶτος δὲ μισθοῦ γράφειν ὁ Σιμωνίδης.
Primus autem cœpit mercede scribere Simonides.

Tzetzes Chiliad. 8.

Hinc factum, vt diceretur vulgò Simonides ὑπάργυρα πᾶσαν γραφὴν ποιεῖν, *argenteam omnem scriptionem elaborare.* Et quidem cùm puerorum laudes panxisset, magnas inde opes, & immensam propè diuitiarum vim consecutus est. Alij verò istius nundinationis fuisse primos inuentores dicunt Sophistas. Id Plato in Protagoram perspicuè retulit: & Philostratus in eius vita: τὸ δὲ μισθοῦ διαλέγεσθαι πρῶτος μὲν εὗρε· quod glorian-

1. Campo eruditionis.

Plato in Protag.
Philostr. de vit. Soph.

gloriandum esse facinus Lemnius ille Rhetor putat, nominátque *πρᾶγμα οὐ μεμπτόν*, *rem minimè reprehendendam*, vt quæ sit vtilis adolescentibus, & viuidam ingeniorum vim exsuscitet. Nam ea, inquit, studia quæ sumptu comparamus, longè amplectimur cupidiùs, quàm quæ gratis exequimur. Honestum sibi videtur parapetasma oppandere, ad inumbrandam auaritiæ cupiditatem. Sic Aristippus cùm è schola pecuniam acciperet, aiebat se id non facere, quòd ea vteretur, sed vt illi à quibus accipiebat, discerent, in quos vsus habere pecuniam oporteat. Sed virorum sapientum omnis Senatus hoc institutum ab animo nimium angusto & minimè liberali profectum censuit, & Sophistas in eo insimulat, quòd virtutem se docere profiterentur, quam mercedibus & auaritia polluerent. Itaque apud Xenophontem est demirans Socrates, si quis virtutem in schola professus, *ἀργύριον πράττοιτο*, *pecuniam exigat*. Et alio quodam loco non dubitauit contumelioso nomine appellare Sophistas *πόρνους*, *scorta & catamitos*, qui sapientiam pro pecunia cuiuis prostituerent. Plato qui mercimonij illud genus flagrare studio & cupiditate videbat, plurimum salis in eis illudendis consumpsit, cùm eum quæstum in eloquentia cæterísque disciplinis docendis arguit, & summa orationis varietate exagitat.

Illustrius de Phil.

Xenoph. l. 1. Memorab.

Et tamen quod exorientis artis Sophisticæ initio ab illis sapientiæ columinibus repudiabatur, adeò mox dulce iucundúm que visum fuit, vt omnium sectarum magistri ad illius

Φιλοχρήματοι Sophi.

veluti prædæ communionem aureámque messem accurrerent. Speusippus qui Platoni in docendo successit, ita non abhortuit ab eo lucro, vt Dionysius illum diceret δασμολογεῖν καὶ παρ' ἑκόντων καὶ ἀκόντων λαμβάνειν, *tributa exigere, & à volentibus nolentibúsque discipulis accipere*, vt autor est Laertius. In eodem Speusippo, aliísque plurimis, qui vitæ suæ tabernaculum in Philosophia posuerant, illam ipsam cupiditatem, & χρυσῆν μανίαν Tyrius Philostratus in Apollonij vita notauit. Etiam Stoici in mercedem imminentes, auro inhiabant. Agathocles quidem certè nō minùs quàm Protagoras, de mercede discipulum in ius vocauit, Luciano teste. Apud quem etiam alio loco, Chrysippus qui fulcire porticum Stoicorum dicebatur, accipere non diffitetur. Quare Nigrinus vir sapiens, non sine stomacho & fastidio, hos atque similes coloribus suis pingebat, &, vt idem notat Lucianus, ἐργαστήρια ἐκάλει καὶ καπηλεῖα τὰς τούτων διατριβάς. vertunt, *ergastula* [malim ego, *meritorias officinas*] *& cauponas illorum scholas nominabat*. Sic Apollonius Tyaneus Euphratem Sophum aiebat καπηλεύειν σοφίαν, vt in eius vita meminit Philostratus.

Laer. l. 4.

Philostr. l. 1. c. 22.

Lucian. in Icaromenipp.

Idem in vit. auct.

Idem in Nigrin.

In vit. Apollon. l. 1. c. 10.

Auaritia Sophist. viuis coloribus expressa.

Enimuero tametsi res propè facta fuerat omnium docentium communis, nescio tamen quomodo in Sophistis ea minùs honesta cupiditas eminebat: vnde illorum discipuli propriè ἔμμισθοι ἀκροαταὶ fuere dicti: & Protagoras eo ipso nomine λόγος ἔμμισθος appellatus, vt ait Suidas. Hinc M. Tullius 4. Academic. Sophisten eum fuisse nominatum ait, *qui ostentationis aut quæstus causa philosopharetur*. Hunc eorum

hominum morbum plurimi autores Græci Latinique tetigerunt. Synesius ep. 59. γλῶσσαν ὤνιον, *linguam vænalem* ait esse ἀγώγιμον τῶν ῥητόρων, *merces oratorum & Sophistarum.* De iisdem Maximus Tyrius: ἀγορὰ πρόκειται ἀρετῆς, ὤνιον τὸ χρῆμα, *nundinationem illi virtutis instituunt, prostat apud eos virtus.* Gregorius Theologus illis tribuit τὸ περὶ τοῦ πλείονος μάχεσθαι, *de augendis facultatibus pedibus manibúsque pugnare.* S. Basilius eos comparat cum liguritoribus dulcium placentarum. Scribens enim ad Libanium Sophistam, *Quis*, inquit, *mercenarios discipulos constituit, nisi vos* οἱ προθέντες τοὺς λόγους ὤνια, ὥσπερ οἱ τοῦ μέλιτος ἑψηταὶ τὰ μελιτοῦττα; *qui lucrum è sermonibus scholísque vestris sectamini, quemadmodum placentas mellitas ij qui melle delectantur?* Ipse Libanius veteres Sophistas cum famelicis ouiculis componebat, οὓς ὁ μισθὸς ἐπὶ πᾶν χωρίον εἷλκεν, ὥσπερ ὁ θαλλὸς τὰ πεινῶντα πρόβατα, *quos docendi merces ad omnia loca trahebat, velut famelicas oues ramus oleagineus.* Sumpsit opinor à Philostrato: *Ita*, inquit, *proposita veste & argento illum Sophistam ducebant*, καθάπερ οἱ τὰ πεινῶντα τῶν θρεμμάτων τῷ θαλλῷ ἄγοντες, *vt qui famelica pecora virga oleaginea ducunt.*

Maximus Tyr. Diss. 16.

S. Gregor. ep. 117.

S. Basil. ep. 155.

Liban. Declam. 29.

Philostr. in Adrian.

Quidam piscatoribus simillimos esse dixerunt, qui non quidem Auratam piscem quærerét, quem ab aurato supercilio Græci nominauere χρύσοφρυν, sed nummatos opulentósque iuuenes, quos deinde exenterarent, cùm vnam aut alteram declamatiunculam aut pauculos Homeri versus explicuissent: quo iactu se feliciores putabant, quàm Polycrates fuerit Samius, cui annulum aureum captus in mari

Suidas.

piſcis reuexit. Hinc apud Suidam ἁλιεῖς σοφισταὶ, *Piſcatores Sophiſtæ*: quod in numerum Adagiorum venire poteſt. Themiſtius eò reſpiciebat cùm φιλοχρημάτους illos pingit. Si quos, inquit, diſcipulos θριξὶν ὀλίγαις καθάπερ ἰχθῦς δελεάσαντας, *paucis crinibus veluti piſces ineſcatos ceperint, tametſi piſcibus elinguiores abs ſe dimittant, pecuniam tamen cogunt pendere*. Platonem ſuum imitatur, qui Sophiſtarum artem dicit eſſe *hamatoriam*. Atque hinc Lucianus ſuum etiam meo iudicio Piſcatorem expreſſit. Petronius in Satyra eleganter: *Eloquentiæ magiſter niſi tanquam piſcator eam impoſuerit hamis eſcam, quam ſcierit appetituros piſciculos, ſine ſpe prædæ moratur in ſcopulo*.

Themiſt. or. I.

Plat. in Sophiſt.

Alij *venatores* indigitarunt, non qui ceruam χρυσόκερων curſu & clamore ſequerentur, de Herculeis ærumnis vnam; ſed tumidis & crepantibus ſacculis auditores. Plato hoc perſpicuè, qui definit artem Sophiſticam νέων πλουσίων καὶ ἐνδόξων θηρευτικὴν τέχνην, *diuitum adoleſcentium venationem*. Dion Pruſæus homo ſui temporis eloquentiſſimus ait Sophiſtas διαζώννυσθαι τὴν ἄγραν, *prædæ ſe accingere*, cùm magnus cœtus auditorum affluit. Et alio loco, Σοφισταὶ λεγόμενοι δήμους & σατράπας, καὶ μαθητὰς θηρεύοντες, *qui nominantur Sophiſtæ, plebes & ſatrapas & diſcipulos venantur*. Tam magnus illo artificio Prodicus fuit, quàm cœleſtis Orion; ſic enim de ipſo meminit Philoſtratus: ἀνιχνεύων ὁ σοφὸς τοὺς εὐπατρίδας τῶν νέων, &c. *nobiles patritios & antiqua proſapia adoleſcentes, ita veluti odorando inueſtigauit, vt hac venatione multa ſit nactus hoſpitia*. Athenion quoque Sophiſta qui Meſſanæ atque in Theſſalia docuit, non lepuſculos, ſed

Dion Pruſæ. or. 12.

Idem orat. 65.

Philoſtr. l. 1. de vit. Soph.

Athenæus l. 5.

pusiones venabatur, μειράκια σχολαστικὰ θηρεύων, vt loquitur Athenæus, vnde magnam pecuniarum vim collegit. Maximus Tyrius attribuit quoque Socrati κυνηγέσιον, venationem Alcibiadis: de quo item Plutarchus; Alcibiadem adolescentem ἐκκυνηγεῖν, fortè vt ab illo & potentissimo & omnibus rebus abundanti omnia suppeditarentur. Nam de Socrate eiúsque sociis ita illo ipso audiente protulit Aristophanes:

Max. Tyr. dissert. 8.

Plutar. in Alcibiad.

Οὗτοι διδάσκουσ', ἀργύριον ἤν τις διδῷ.

Hi docent, si quis modò pecuniam dederit.

Verùm Dion Prusæus Socratem nihil accepisse contendit, licet à pecuniis imparatum: Eundem monet Aristides ἀμισθὶ ἀρετὴν adolescentibus tradidisse, quod Plato antè memorauerat. Denique apud Xenophontem est, eum per contumeliam vulgò πένητα, pauperem fuisse nominatum. Igitur aliò referenda est Alcibiadis illa venatio, nimirum ad impuri hominis flagitiosam cupiditatem, qua pulchellos venabatur. Socrates enim publicæ libidinis doctor παιδεραστίαν & lenonium artificium docebat, quo instructus Alcibiadem irretire cupiebat, quem vnum omnium venustissimum & pulchritudine oris mirabili fuisse accepimus. Sic apud Heliodorum nominantur θήρατρα ἀφροδίσια. Sic doctissimus & sanctissimus Chrysostomus adultero qui Veneris prædam sectatur, tribuit ἄγραν, venationem. Allusit ad Socraticam illam venationem elegantissimè Gregorius Nazian. Ἀεὶ καλὸς ἐγὼ τῶν καλῶν θηρευτής, ἵνα τι καὶ νεανιεύσωμαι. *Pulcher ego, pulchrorum venator sum semper, vt iuueniliter aliquid dicam.* Eodem refero

Dion Prus. or. 54.

Aristid. to. 3.

Xenoph. in œconom.

Venatio de nequitia.

Heliodor. Æthiop. l. 2.

S. Chrys. in Ps. 49.

S. Greg. Naz. ep. 187.

quod de Bione Sophista prodit Laertius, θηρέσαι μειράκιον.

Sed hoc obiter; redeo ad Sophistas, quibus nihil sagacius dici potest in opulentis nummatísque discipulis inuestigandis, quos docendo pecuniis emungerent. Id commune plurimorum fuisse Taurus Philosophus apud Agellium docuit; *Nunc, inquit, videre est philosophos vltro currere, vt doceant, ad fores iuuenum diuitum,* &c. Sed eueniebat sæpe vt illusi adolescentes, nihil boni, plurima expensa pecunia discerent: quod esse miserandum ait Gregorius Theologus scribens ad Eustochium Sophistam in hunc modum; *Ne iuuenum spei insidias comparate, qui profectò grauissima iniuria afficientur, si literarum studia colentes vitium addiscant, & quidem* οὐκ ἀμισθὶ, *non sine mercede.* Simile id effatum M. Tullij in Antonium, *Duo millia iugerum Rhetori aßignasti, vt pro tanta mercede nihil sapere disceres.* Enimuero quæ hoc capite à me allata sunt clarissimorum hominum dicta, eò referenda mihi videntur, vt tantùm illam immensam & infinitam habendi sitim auaritiámque reprehendant: nam licere doctoribus scientiarum humanitatísque magistris sui laboris honestissima præmia consequi, nationum omnium iudicia consentiunt. Qua de re alio huius operis loco est à nobis via & ordine, prout res petebat, expositum.

Agell. l. 6. c. 10.

S. Gregor. ep. 56.

Cic. 2. Philip.

Quantam mercedem peterent ab auditoribus Sophistæ. Varia illa fuit, μύριαι, χίλιαι, &c. Vnde orta varietas. Scholæ ῥητορικαὶ & διδασκαλικαί. Merces vulgò semel data: nonnunquam pro singulis lectionibus, quæ ἐρανικαὶ & ἔμμισθοι ἐπιδείξεις, siue ἀκροάσεις. Ostentatio Sophistica, οὐ λαμβάνω ἐπὶ τούτῳ τῷ ἀναγνώσματι. Quorumdam in discipulos tenuiores benignitas. Suidas, Plutarchus aliique emendati, illustrati.

CAP. IV.

GRANDEM fuisse mercedem à Rhetoribus Sophísque petitam in erudienda iuuentute, magni autores sunt qui significent. Inprimis D. Augustinus qui antiquitatem omnem norat vsúmque scholarum; *Hæc*, inquit, *omnia quando à magistris docentur, pro magno habentur, magno pretio emuntur, magna iactatione venduntur.* Breuissimè, sed luculenter planè Sophisticum morem illuminauit. Ausonius de Exuperio, Tholosano Rhetore:

D. August. l. 4. de doctr. Christ. c. 7.

—— pueros grandi mercede docendi
Formasti Rhetor.

Auson. de Professor.

Philostratus de Gorgia Polum Agrigentinum iuuenem ditissimum imbuente, σοφιστὴν ἐξεμελέτησε πολλῶν ὥς φασι χρημάτων, *magna vi pecuniæ illum in declamando instituit.*

Philostr. in Pol.

Quanta verò fuerit illa merces quam à discipulis suis peterent, quærebam. Sed profectò dici vno verbo nõ potest, cùm non vna ab omnibus exigeretur: cuius varietatis tres animaduerto fuisse causas. Mutabat enim mercedis rationem, tum docentis nomen clarissimo rumore dissipatum, & quæsita eruditione autoritas, tum varietas & magnitudo earum rerum quæ docerentur, tum denique audientium conditio. Itaque in scholis, cùm vulgò omnes ad pendendam pecuniam adigerentur, tamen diuites & patrimoniis opulentos plura dedisse fere constat. Sanè id clarè de Scopeliano Philostratus; *Declamationes quæstu agitauit:* ὁ δὲ μισθὸς ἦν ἄλλος ἄλλου, καὶ ὡς ἕκαστος οἴκου εἶχε, *alius aliam mercedem pro cuiusque familiæ ratione dependit.* Præterea vt varia à variis docebantur, sic diuersa fuisse doctrinæ præmia & emolumenta certum est. Nam de Sophistis quidam tantùm docuere μελέτας seu declamandi rationem, qui ἐκμελετᾶν τοὺς νέους dicebantur, vel vt loquitur D. Gregorius Naz. τυπικῶν πρὸς λόγον· alij verò διδασκαλικὰς scholas exhibebant. Qui vtrumque genus docerent, ampliorem sanè mercedem petebant. Id in Sophista Lolliano patet, de quo sic in eius vita: μισθοὺς δὲ γενναίους ἐπράττετο, τὰς συνουσίας οὐ μελετηρὰς μόνον, ἀλλὰ καὶ διδασκαλικὰς παρέχων. quæ Ant. Bonfinius ita vertit; *mercedes generosas petebat, cùm congressus non declamatorios tantùm, sed etiam præceptorios exhiberet.*

Lib. 1. de vit. Sophist.

Atque vt aliquid dicamus in hoc genere exquisitius, amplissimam mercedem reperio vulgò à veteribus Sophistis petitam, fuisse

Mineruale amplissimum μύριαι.

decem millium drachmarum, *siue centum minarum Atticarum*: cuius rei non leuiter pressa repe-riuntur vestigia in doctorum hominum mo-numentis. De Protagora Quintilianus: *A Pro-tagora decem millibus denariorũ didicisse artem quam edidit Euathlus dicitur*: quod idem ponitur ab Agellio lib. 5. De eodem Laërtius: Protagoras πρῶτος μισθὸν εἰσεπράξατο μνᾶς ἑκατόν. vbi centum minæ sunt decem millia denariorum, siue, vt loquuntur Græci, drachmarum. Eandem sum-mam petijt à discipulis suis Gorgias, de quo Diodorus Siculus ita refert; *Tantum in Sophistica excelluit*, ὥστε μισθὸν λαμβάνειν παρὰ τῶν μαθητῶν μνᾶς ἑκατόν. Suidas de eodem Gorgia, *Cepit à singulis discipulis* μνᾶς ρ', *minas centum*: vertit malè Inter-pres, *nonaginta*. Consimile planè δίδακτρον notat Plato: *Pythodorus*, inquit, *& Callias Zenonem au-dierunt*, *vterque* ἑκατὸν μνᾶς τελέσας, *centum minas Zenoni dedit*. Par summa in Plutarcho de Isæo memorate, quem ait Demosthenem instituisse ἐπὶ δραχμαῖς μυρίαις, quod diceret Fabius *de-cem millibus denariorum*.

Fab. l. 3. c. 1.

Agell. l. 5. c. 10.

Laërt. p. 663.

Diodor. l. 12.

Plato Alci-biad. 1.

Plutarch. in Isæo.

Cùm calentia Rhetorum illa studia defer-buissent, quæ gloriosi primi illi Sophistæ sum-ma eruditionis & eloquentiæ laude incende-rant, meritò illa merces grandior visa. Im-minuta igitur fuit, cœperúntque petere *mille drachmas*, siue Atticas *minas decem*. Hoc miner-ual colligebat Isocrates, quem Plutarchus disci-pulis ait solitum suis dicere, ὡς αὐτὸς μὲν δέκα μνῶν διδάσκοι, &c. *se docere quidem decem minarum mercede, sed ei qui ipsum audacem & vocalem docen-do redderet, daturum se* δεκακισχιλίας, *minarum decem*

Χίλιαι.

Idem in Isocrat.

millia; malè Interpres ponit, *duodecim millia*. Nec minori docuisse pretio, Demosthenis factum & honestissimi studij contentio significat. Qui cùm arderet facundiæ cupiditate, ad Isocratem tunc eo artificio præstãtem accessit, orans humanissimè, vt quoniam χιλίας, id est *mille drachmas* [tanti enim ille docebat] dare non posset, ducentas acciperet, & quintam artificij sui partem doceret: tum Isocrates; *Nos*, inquit, *non in frusta tribuimus artem, sed eorum more qui bonos pisces totos vendunt agimus*. Commune id fuisse docentium pretium ex quodam loco Plutarchi licet colligere in Lycurgi oratoris vita: quem cùm argueret quispiam quòd mercedem Sophistis penderet, respondit, si quis promitteret se filios ipsi meliores redditurum, ei se non χιλίας, *mille drachmas*, sed dimidium bonorum suorum daturum. Est etiam quiddam in libro περὶ παίδων ἀγωγ. quod illud ipsum comprobat. Ad Aristippum paterfamilias quidam accessit, & sciscitatus est quantum mercedis pro filij sui institutione posceret: χιλίας, ἔφη, δραχμάς. *Mille denarios, respondit*. Exclamat ille, *Hercules, vt valde nimium exigis, cùm possim mille denarijs seruum emere*. Fortè non ille solus fuit qui tantam vim pecuniæ nollet Sophis & Sophistis pendere, quæ luculentior aliquanto videatur, quàm vt in mediocrem familiam possit cadere.

Plutarch. in 10. orat.

Idem l. de liber. educ.

Et quidem à plerisque id mineruał dimidio fuit imminutum, qui tantùm *quinque minas*, seu *drachmas quingentas* peterent. Isocrates in Sophistas inuectus, Pollicentur, inquit,

Quinque minæ.

Isocr. κατ. σοφις.

adolescentibus felicitatem, τέτταρας ἢ πέντε μνᾶς ὑπὲρ τούτων αἰτοῦντες, *quatuor aut quinque minas pro mercede petentes.* Sic Euenus Parius è veteribus Sophistis vnus ἐδίδασκε πέντε μνῶν, *quinque minis docebat*, vt ait in Apologia Socrates. Tandem reperti sunt qui *minam modò vnam*, vel quod idem est, *drachmas centum* poscerent. Philostratus de præceptore suo Proclo Naucratite Sophista loquens, Institutum, inquit, declamationis huic viro peculiare, ita se habuit: ἑκατὸν δραχμὰς ἅπαξ καταβαλόντι ἐξῆν ἀκροᾶσθαι τὸν ἀεὶ χρόνον, *ei qui centum drachmas semel soluisset, semper audire licebat.*

Plato in Apolog.

Philostr. l. 2. de Soph.

Atque ex his colligi duo quædam posse videntur: primum est, quasdam fuisse ætates, in quibus par omnium propè merces in docendo notaretur, putâ μύριαι, vel χίλιαι, &c. Alterum, eam tamen neque lege neque hominum consensione definitam, sed incertam videri. Nam quo tempore primi illi Sophisticæ proseminatores decem millia drachmarum capiebant, Euenus Parius drachmis tantùm quingentis scholas habebat. Philostrati quoque tempestate cùm Proclus drachmas centum posceret, Damianus Ephesius cùm esset domestico patrimonio diues, Adrianum & Aristidem illo æuo clarissimos in docendo Sophistas ἐπὶ μυρίαις ἠκροάσατο, decem millibus denariorum audiuit, cùm diceret esse multo suauius ad eas delicias, quàm in pulchros & pulchras, vt plerique faciunt, pecunias erogare.

Quin & *talentum* Sophistarum fuisse mi-ercual comperio. Sanè Timotheus Athenien-

Talentum.

ſis talentum Iſocrati doctori ſuo dedit, vt autor eſt Plutarchus. Ariſtophanes cùm res eas memorauiſſet, quas docerent Sophiſtæ, ſubiungit;

Plutar. in 10. Orat.
Ariſtoph. in Nub.

Καίτοι τάλαντον τοῦτ' ἔμαθεν Ὑπέρβολος.

Sic Ariſtippo qui, vt paulò antè videbamus, χιλίας petebat, vulgò talentum dedere: ſic enim Alexis Comicus apud Athenæum aſſerit,

Athenæus l. 12.

Τοῦτο τάλαντον δοὺς μαθητὴς γίνεται.

Longè minor fuit docentium Rhetorum merces apud Latinos: *ſeſtertia vt plurimùm duo* ponit Iuuenalis, hoc eſt paulo plus quam aureos noſtros quadraginta; ſic enim ille Vates:

Iuuenal. Sat. 7.

Hos inter ſumtus ſeſtertia Quintiliano,
Vt multùm, duo ſufficient: res nulla minoris
Conſtabit patri quàm filius.

Neque tamen certam fuiſſe mercedem idem poëta ſignificat, qui cum Rhetore paciſcéntes inducit.

Quantum vis ſtipulare & protinus accipe, quid do,
Vt toties illum pater audiat. hæc alij ſex
Aut plures vno conclamant ore Sophiſtæ.

Hactenus de pretio diximus quod ſemel penderetur: nam interdum pro ſingulis ſcholis & declamationibus pecuniam corrogabant Sophiſtæ, quas ideò vocabant ἐρανικὰς ἀκροάσεις, quòd auditores ſinguli darent ſymbolam, vt adeſſe poſſent. Hinc dicti ἐπιδείξεις ἐμμίσθους ποιεῖσθαι, qua de re tertio libro dictum eſt à nobis vberiùs. Nobilis in hoc genere fuit Prodici declamatio, quam vocabant ἐπίδειξιν πεντηκοντάδραχμον, quòd ad eam audiendam admitterentur, qui drachmas omnino quinquaginta

Ἐρανικαὶ ἀκροάσεις.
Ἐπιδείξεις ἔμμισθοι.
Ariſtot. l. 3. Rhet.

persoluerent, quæ summam haud exiguam pecuniæ conficiunt. Sic verò suas omnes scholas atque disputationes æstimasse videtur gloriosi tumidíque Sophistæ, vt cuique pretium veluti suum constituerent. Si quid dicerent, quod esset tralatitium & commune, neque fidem & opinionem superaret, id deprimebāt; tum iactabant illud peruulgatum, κ' λαμβαίω ἐπὶ τούτῳ τῷ ἀναγνώσματι, *Pro hac lectione nihil magnopere à quoquam peto*, vt notauit eruditus Scholiastes Aristophanis. Sed hoc ambitiosorum fuit, qui sordes auaritiæ specie quadam magnificentiæ obtegebant: vulgus enim Sophistarum etiam lucra minima captabat, vt disertè ait Philo Iudæorum omnium elegantissimus: *Nónne*, inquit, *in propatulo sunt probra istorum, qui se vocant sapientes, dum sapientiam vili pretio tanquam sub hasta in foro venditant, nunc præsenti lucro exiguo, nunc blanditijs suauiloquis, nunc pollicitationibus quouis somno vanioribus?*

Ambitiosa auaritia.

Scholiast. Aristoph. in Nub.

Philo de Gigantib. pag. 225.

Nonnulli tamen auditorum suorum rationem habebant, vt à tenuioris fortunæ adolescentibus parum aut nihil poscerent. *Isocrates à nullo ciue mercedem reperijt*, ait Plutarchus: mediocrem intellige & obscura familia natum; nam talentum à Timotheo accepisse, paulò antè videbamus. Sophista Lollianus in annonæ caritate τὸν μισθὸν τῆς ἀκροάσεως suis auditoribus remisit, vt in eius vita proditur. De Sophista quoque Damiano ita Philostratus meminit; οἷς γὰρ αἴσθοιτο ἀπορουμένους ἐξ ὑπερορίων ἐθνῶν ἥκοντας, ἠφίει τούτοις τὸν μισθὸν τῆς ἀκροάσεως. *Quos pauperes & ab vltimis gentibus profectos esse cogno-*

Plutarch. in 10. Orat.

Philostr. de vit. Soph.

rat, iis auscultationis mercedem dimisit, ne pecuniis destituti laterent. Sed non omnium ista fuit benignitas, verùm eorum tantùm, quos humanitas animi moderationem docuisset.

Alij quidam modi quibus pecuniam conficiebant Sophistæ, & auaritiæ sordes exponuntur. Acromitis data pecunia. Calendariæ strenæ & Saturnalitia sportula. Ἐξιτήριοι λόγοι. *Fœneratores Sophistæ. Pactio de mercede cum syngrapha. Eorum in probandis nummis* ἀγροικία. *Docendo opulenti facti. Rhetorice villa Heraclidis.*

CAP. V.

PRÆTER illam consuetam scholarum mercedem, aliæ quædam pecuniæ Sophistis numerabantur, in quibus, non minùs quàm in mercede, repetendis, auaritiæ sæpe suæ magnitudinem sordésque prodebant: qua de re breuiter quoque in hoc loco est dicendum. Inprimis qui Athenis inter legitimos Scholasticos accensebantur, & pallium Sophisticum accipiebant, quod aditis publicis balneis & quasi mystica expiatione fieri consueuisse grauissimi scriptores testantur, magnam pecuniæ vim in eos conferre solebant, qui inter Sophistas princi-

Acromitis data pecunia.

patum obtinerent. Id paucis Olympiodorus expreſſit; *Exinde cum pallio è balneo egreditur honorifica ſtipatus pompa*, δαπάνας ἐπιγνοὺς φαιδρὰς εἰς τοὺς διατριβῶν προστάτας τοὺς λεγομένους Ἀκρωμίτας, *decretis luculentis ſumptibus in ſcholarum antiſtites qui dicuntur Acromitæ.*

Olympiodor. apud Photium.

Calendis etiam munera ad Sophiſtas mittebantur à diſcipulis: quod video à Libanio notatum in Calendarum deſcriptione. *Funditur*, inquit, *alijs aurum vndequaque, quando hi quidem Patronos imitantur, alij verò ſimul & ſemel largiuntur: è quorum etiam numero ſunt qui ſapientiæ ſtudio dant operam, ſiquidem ſtatuunt tunc temporis mercedem huiuſmodi in feſti gratiam.* D. Hieronymus in epiſt. ad Epheſ. eruditè; *Pecuniam in Calendariam ſtrenam & Saturnalitiam ſportulam, & mineruale munus Grammaticus & Orator accipit.*

Calendariæ ſtrenæ. Saturnalitia ſportula.

S. Hieron. in c. 6. ep. ad Epheſ.

Adoleſcentes præterea in digreſſu à ſchola Sophiſtarum, & pecunias dabant, & agebant gratias. Quò videtur alludere Plato cùm ita loquitur: *Ab his qui ſciunt hæc perquire, oblatis pecunijs & gratijs inſuper actis. Hi verò Sophiſtæ ſunt, quibus frater tuus Callias multis erogatis pecunijs ſapiens euaſiſſe videtur.* Et quidem cùm aliquandiu ſcholam celebrauiſſent, & redeundum in patriam videretur, habitas fuiſſe ab adoleſcentibus orationes, quibus Doctori agerentur gratiæ, locupletiſſimi ſunt qui teſtentur. D. Gregorius Nazianzenus in omni eruditione limatus vocat ἐξιτηρίους λόγους, cùm ait illo die quo magnus Baſilius iam doctrinis ſaturatus Athenas reliquit, fuiſſe factos ἐξιτηρίους λόγους, προπεμπτικούς, ἀνακλήσεις, οἰμωγάς, &c. Sanctus

Plato in Cratyl.

S. Greg. Naz. or. 20.

Ἐξιτήριοι λόγοι.

ipse Basilius lib. de Spirit. Sanct. ad hunc morem allusit, cùm ait Athenogenem virum pio & fortissimo animo præditum, cùm ad mortem Dei causa raperetur, reliquisse discipulis suis hymnum, ὥσπερ τι ἄλλο ἐξιτήριον, *vt aliquod aliud valedictionis genus diuiniorémque orationem.* Sic Gregorium mirabilium rerum effectorem, qui postea Neocæsareæ fuit Antistes, cùm Origenis scholam relinqueret, eximiam habuisse orationem ferunt, vbi inter cætera doctus & humanissimus adolescens gratias Numini egit maximas, quòd eius beneficio atque munere, tantum támque in omnem partem diuinum magistrum habere licuisset.

Fuerunt & alij modi amplificandæ pecuniæ, quos nostri illi Rhetores atque Sophi aucupabantur. Cleodemus ita quosdam recenset apud Lucianum: *Nihil aliud spectatis quàm vt ipsi plurimum pecuniæ possideatis, atque ob eam causam,* ἀμφὶ πλουσίους ἀεὶ ἔχητε, καὶ δανείζετε, &c. *semper apud diuites hæretis, fœneratis atque vsuris incumbitis, & mercede docetis.* Lycon Peripateticus modum quendam alium colligendarum opum excogitauerat. Nam in schola magistratum quendam instituit, quem nominabat μουσῶν ἐπιμηνίαν, qui opiparas cœnas institueret & sacrificia. Ad sumptus autẽ faciendos, & symbolæ ab omnibus auditoribus colligebãtur, & is fiebat ἐπιμηνιτής, qui locuples & amplo esset patrimonio diues aut nobilis. Et si fortè præterea quispiam è numero adultorum visendæ scholæ gratia accederet, ille quoque in eam rem symbolam suam dabat, vt est apud Athenæum.

Lucian. in Conuiu.

Athen. l. 12.

Iam

Iam verò in mercede pecuniiſque repetendis, multa fiebant ab illis Doctoribus fœda, & ab animo liberali, humano, ingenuo penitus aliena, quæ verecundus quilibet atque ſapiens repudiet. Scripto inprimis atque ſyngrapha de argẽto recipiendo & docendi mercede ſibi cauebant. Hinc illa Plutarchi, *Quonam modo aut ſapiens vel pecuniæ erit contemptor,* ὑπὸ συγγραφῇ ἐπ' ἀργυρίῳ τὴν ἀρετὴν παραδιδούς, &c. *qui confecta ſyngrapha pro argento virtutem tradat, & vt non tradiderit, tamen mercedulam exigat, vel cui damnum inferri nequeat, qui cautione vtatur ne mercedula defraudetur,* &c. Huiuſmodi multa eueniebant in obeunda pactione de pretio, quæ declarent, animos Sophiſtarum lucris inhiantes, cupiditatibus inflammatos, & in aurum nimium imminentes fuiſſe. Itaque Apollonius Sophiſta Naucratites laudatur, οὐ βαρὺς περὶ μισθοῦ συμβῆναι, *quòd nunquam de mercede paciſcenda grauis moleſtúſque fuerit*, vt eſt in eius vita.

Illiberales Sophiſtæ.

Plutarch. de Stoic. repugn.

Philoſtr. l. 2. de vit. Soph.

Sed illud planè fœdiſſimum in accipienda mercede, quòd immani terrore verborum ſolerent μεταστρέφειν τοὺς στατῆρας ἔνθα καὶ ἔνθα, μὴ παράσημοί τε καὶ ἐνδεεῖς, &c. *Stateres in hanc & illam partem ſæpiùs vertere atque diligenter explorare ſintne adulterini atque iniuſti ponderis,* vt memini ſcribere Themiſtium. Qui etiam paulò pòſt addit, diſcipulos nonnunquam fuiſſe ab illis inhumanè tractatos, ὅτι ῥύπου τι προσῆν τῷ νομίσματι, *propterea quòd numo ſordidum aliquid inerat.* Theophraſtus id inter ſigna τῆς ἀγροικίας ponit: ἀργύριον δὲ παρά του λαβὼν ἀποδοκιμάζειν, λίαν μὲν λυπρὸν εἶναι,

Themiſt. or. 1.

Theophraſt. in Charact.

καὶ ἕτερον ἅμα διαλλάττεσθαι, *argentum quod ab aliquo acceperit, quasi tenue aut nimis asperum solet reijcere, aut vt alio id sibi mutetur postulare.* Hoc fortasse aut similia intelligebat Philostratus, cùm multos reperiri ait sapientes (philosophos & Sophistas intelligit) πολλὰ καὶ αἰσχρὰ ὑπὲρ χρημάτων πράξαντας, qui multa pecuniæ gratia ab ingenuo liberóque homine aliena fecerunt. Imò etiam, vt monuit Themistius, crudelitatem expromebāt suam in eos adolescētes, qui propter inopiam aut parentum solitudinem, non possent totam mercedem persoluere. Quanto honestiùs agebat olim moderatiúsque Protagoras, qui de sua consuetudine in Platonis Dialogo ita prædicat: *Exactionis autem meæ hæc est conditio: postquam aliquis à me didicit, si vult ille quidem, retribuit quantum exigo argentum. Sin minùs, ingressus in templum iureiurando concepto æstimat quanta mercede digna sibi mea documenta videantur, tantúmque exponit.*

Philostr. l. 1. de Soph.

Plato in Protag. p. 200.

Immanes opes & lucra Sophistarum.

Ex hac tanta cupidorum hominum diligentia, non mirum est, si plurimi ad magnas opes & rerum omnium affluentiam peruenerint; quam ad rem principes illi antiquissimíque Sophistæ viam munierant, quos incredibiliter fortunis auctos & locupletatos volunt. Athenæi locus maximè huc facit. Non frustra sanè, inquit, discipulos habet innumeros admirādus Blepsias, aut diuitias sibi parauit tantas ex hac præclara sapientia, vt opibus Gorgiam ac Protagoram superet. Hippias χρήματα πλεῖστα ἐξέλεξε, ait Philostratus. Isocrates ἀργύριον ὅσον οὐδεὶς σοφιστῶν εὐπόρησεν, *argentum quantum nemo*

Athen. l. 3.

Plutarch. in 10. Orat.

alius Sophistarum confecit, autore Plutarcho. In omnibus propè ætatibus huiusmodi reperiuntur docēdi artificio bonis ad inuidiam circumfluentes. Acusilaus cùm Athenis & Romæ eloquentiam docuisset, ingentibus copijs locupletatus, Atheniensibus moriens reliquit centum millia drachmarū ex vsuris. Sophista Heraclides prædium emit suburbanum Smyrnæ, sex millium aureorum pretio ἐκ τῶν ἀκροάσεων, vt eius vitæ autor loquitur, *quos è scholis declamationibúsque suis collegerat*: & ad æternam memoriam artificij, eam ipsam villam nominauit Ῥητορικήν, *Rhetoricen*. Itaque Lucianus comica libertate Atticóque μυκτῆρι pungens Philosophos atque Sophistas, quos videbat auro superbos, latifundijs & supellectile gloriosos, nomina excogitat, quibus eorum auaritiam notet. Non multum, inquit, aberrabis, si ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἣν ἔχουσιν εἰς τὰ κτήματα, *ab immani cupiditate & possidendi desiderio eos vocaueris*, κτήσωνας, ἢ κτησίππους ἢ κτησικλέας, ἢ εὐκτήμονας, ἢ πολυκτήτους, *vel Posidonios, aut Posidippos, aut Posicleos, aut Posifundos, aut Posidoros*. Quæ si quis apud se reputet, propemodum verum opinabitur, quod est dictum à Chrysippo, esse tres modos rei augendæ & amplificandæ, trésque fontes vnde maximè diuitiæ hauriri possent, *è regno, ex amicis, ex arte Sophistica*: quod Plutarchus vir sapiens & consideratus improbat.

Rhetorice villæ nomen.

Lucian. in Fugit.

De crudelitate Sophistarum in extorquenda à discipulis pecunia, quos eo nomine variè excruciabant. Castigandorum adolescentium modi. Ἀποτυμπανίζειν. ῥαπίζειν. *Solea castigati pusiones. Scutica,* βυρσίνη, *taurea. Ea ex anguilla, vel canino aut bubulo corio. Leuis ferula cur dolorem infligat magnum. Qualis ferulæ verberatio. Pueri olim castigati ampeloprasо, porri scapo & caule, myrto, maluæ folijs, palma, &c. Varij scriptores quà emendati, quà illustrati.*

CAP. VI.

MAGNA fuit Sophistarum quorundam acerbitas immanitásque naturæ, in pecunia à discipulis repetenda: quos mercedem ex animi sui sententia non soluentes inusitatis modis cruciabant, & tantùm non fidiculis atque equuleo torquebant. Rem habemus in veterum monumentis expressam haud dubia clarorum hominum significatione, in eáque liquidiùs explicanda paululum nobis immorandum erit, tum quòd eò nos inchoata ferat disputatio, tum quòd mihi est animus, ex occasione modos hîc attingere, quibus modis studiosa olim iuuentus plecti in

ſcholis conſueuerit. Quod fieri meo iudicio non poteſt, quin plurimi variorum autorum loci illuſtrentur.

Dico igitur adoleſcentes qui ſoluendo non eſſent, aut qui pactam nollent pecuniam reddere, à mercenarijs Philoſophis & Rhetoribus, quos, vt aliâs dixi, communi vno nomine dicunt Sophiſtas, raptatos miſerandum in modum fuiſſe, verberatos, exquiſitis ſupplicijs affectos: quæ res inflammatam eorum hominum cupiditatem & habendi ſitim, auríque ſacram famem in omnium luce ponebat. Duo mihi in eo probando aſſidui erunt teſtes, Lucianus atque Themiſtius: quorum prior ita loquitur, agens de Philoſopho qui Dionem auditorem ſuum contumelioſiſſimè duriſſiméque habuerat, ἐπὶ τὸν μισθὸν μὴ ἀποδίδου κατὰ καιρὸν, &c. *Cùm fortaſſe non reddidiſſet illi mercedem in tempore, ad Prætorem paulò antè rapuit miſerum, pallio eius collo iniecto vociferans & excandeſcens admodum, & niſi è familiaribus quidam è manibus furioſi adoleſcentem eripuiſſent, periculum erat, ne nares miſero mordicus auelliſſet ſenex, adeò impotenter debacchabatur incenſus iracundia.* Addit eundem ſemper durum & implacabilem eſſe cõſueuiſſe, ſi quis non in tempore pactam mercedem enumeraret. Apud eundem alio quodam loco Cleodemus cum antiſophiſte contendens, Neque drachmis quaternis, inquit, fœnero, οὐδὲ ἄγχω τοὺς μαθητὰς ἐὰν μὴ κατὰ καιρὸν ἀποδῶσι τοὺς μισθούς, *nec præſtricta gula diſcipulos meos præfoco, niſi in tempore mercedem perſoluerint.*

Illuſtratur crudelitas Soph. in extorquenda pecunia.

Lucian. in Hermotim.

Idem in Conuiuio.

Themist. or. 1. p. 17. Themistius autem τραγικώτερα longè memorat: nam oratione quidem prima ait Sophistas μιαρώτατα ἀποτυμπανίζειν: & respicere εἰς πασσάλους καὶ *Idem pag. 37. & 38.* ἱμάντας, *ad paxillos & lora*. Et longè pòst in ead. orat. παιδάρια δυστυχῆ προσπασσαλεύειν, ὑπὸ πενίας καὶ ὀρφανίας ἐξαπορούμενα τοῦ μισθοῦ, *infelices pueros palis alligare, qui præ inopia & orbitate mercedem soluere nequeunt*: & in eam rem adhibere ῥυτῆρας, *lora*. Et seq. pag. μιαρώτατα αἰκισῶς καταχορδεύειν ἐν ταῖς βασάνοις, ὅτι ῥύπου τι προσῆν τῷ νομίσματι, *crudeliter adolescentes torquere in tormentis, propterea quòd nummo sordidum aliquid inesset*. Themistius idem orat. 4. respondens illi calumniæ, qua dicebatur sibi auditores largitione adiungere, Omnino, inquit, in egentes discipulos erogare aliquid multo mihi magnificentius videtur, ἢ στρεβλοῦν τι αὐτοὺς καὶ κατατείνειν καὶ ἄγχειν ἀναγκάζοντα ἀποζυγοῦσθαι μὴ ὄντας τι ὄντας, *quàm torquere, distendere, præfocare, vt, quam nequeant mercedem præstare cogantur*. Hæc omnia sunt, vt cuique perspicuum est, grauissima, τυμπανίζειν, καταχορδεύειν, προσπασσαλεύειν, στρεβλοῦν, ἄγχειν: item πάσσαλοι, ἱμάντες, ῥυτῆρες, &c. Quæ impotentis animi crudelitatem, & insanum pecuniæ augendæ studium & contentionem declarant. Et operæ pretium est, ea vt obiter hîc expendamus, ne quod nostræ quæstionis proprium est, obscuriùs attigisse potiùs, quàm explicuisse videamur.

Ἀποτυμπανίζειν. Quid igitur est ἀποτυμπανίζειν; an tympanis & fidiculis tanquam in equuleo extendere? *Ad Hebr. 11.* sic enim apud D. Paulum sumitur in epist. ad Hebr. ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, doctus Interpres reddit, *distenti sunt*. Non aliena hæc fortè vi-

deatur explicatio; nam ſi fidiculæ quærantur, nominat ἱμάντας καὶ ῥυτῆρας, *lora, funes, fidiculas:* & adiungit alio loco καταχορδεύειν ἐν ταῖς βασάνοις, *distendere & vexare in tormentis*, quæ planè in eum ſenſum conueniunt. An potiùs ἀποτυμπανίζειν erit fuſte aut bacillis verberare, quod ſæuientium & iratorum fuit proprium? nam τύμπανα ſunt aliquando βακτηρίαι. Damaſcius de Sophiſtis quibuſdam loquens qui malè mulctati fuerant, *Iulianus*, inquit, *ſilentio excepit atque patienter*, τὰς πολλὰς ἐπὶ τοῦ νώτου διὰ τῶν τυμπανίων πληγάς, καὶ γὰρ πολλαῖς ἐπαίετο βακτηρίαις, *tulit multas in tergo plagas tympanis illatas, nam multis fuſtibus cæſus eſt.* Hoc etiam diceret quiſpiam ad veriſimilitudinem accedere, quòd Themiſtius conquiſitis de induſtria nominibus, eorum hominum crudelitatem ponere ante oculos velle videatur. An denique mitius quidpiam lubet accipere, vt ἀποτυμπανίζειν τὰ μειράκια, ſit adoleſcentes virga, ſcutica, ferula caſtigare, mulctare? ſic enim ſumi eam vocem apud ſanctum Gregorium Nyſſenum virum doctiſſimum video, qui de pueris dicit ἀποτυμπανίζεσθαι τῷ σκύτει, *ſcutica verberari.* Hæc eius verba ſunt lib. aduerſ. eos qui caſtigat. ægrè ferunt: ἂν δὲ ἀποτυμπανισθῇ τῷ σκύτει, οὐ θρασύνεται τῇ πληγῇ, οὐδὲ τὰς δέλτους τῷ διδασκάλῳ περιρρήξας ἀποφοιτᾷ. *Puer ſi verberibus afficiatur, plagis contumax non efficitur, neque perfractis tabellis à magiſtro abit, &c.*

Damaſc. apud Phot.

S. Greg. Nyſſ.

Et quidem *ſcuticam* fuiſſe in vſu apud Sophiſtas è Libanio licet intelligere Iulianum

Liban. in legat.

Imperatorem alloquente: Si Sophiſta, inquit, tu eſſes, & tuorum diſcipulorum aliquis ignauè & nequiter ageret, num permitteres? nequaquam, ἀλλ' εἰσήγετ' αὖ τὸ σκῦτος. vertunt non optimè, *At induceretur corium*: malim, *ſcutica*. Luciano dicitur σκυτάλη: Plutarcho ζωθεγμάστιξ, quòd in libera corpora adhiberetur. Vulgò ἱμάντα vocant. D. Chryſoſtomus in Pſal. 8. ὅπερ γάρ ἐστιν ἱμὰς τῷ παιδὶ, τοῦτο θεῖον ἀνθρώποις. ἱμὰς eſt *lorum, ſcutica, flagellum*. Hinc Ouidius *ſcuticæ habenas* dixit, de Hercule puerorum more caſtigato.

Plutarch. aduerſ. Color.

S. Chryſoſt. in Pſal. 48.

Ouid. in Heroid.

Crederis infelix ſcuticæ tremefactus habenis
Ante pedes dominæ pertimuiſſe minas.

Quam ſcuticam hîc Ouidius, appellare virgas Plutarchus videtur, lib. εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτ. Iſtam enim Herculis contumeliam attingens ſic habet: Nonnulli Herculem ioci cauſſa ineptè pingunt apud Omphalen in veſte crocota ſedentem, ἐπιδόντα Λυδαῖς θεραπαίναις ῥαπίζειν ἑαυτόν. vertunt, *ſéque verberandum ancillis præbentem*. Significantiùs opinor fuiſſet, *ſéque virgis verberandum*. Eſt enim ῥαπὶς *virga* vel *fuſtis*, vnde fit ῥαπίζειν. Heſychius: ῥαπὶς, ῥάβδος. & paulò pòſt, ῥαπίσαι, ῥάβδῳ πλῆξαι. Et ne quis fortè dici à Plutarcho putet, Herculi fuiſſe inflictos colaphos, quòd ῥαπίζειν id aliquando ſignificet: Iuſtinus Martyr corporis partem verberatam ponit ob oculos de eodem ipſo loquens Hercule: ὑπὸ Λυδῆς γελώσης κατὰ γλουτῶν τυπτόμενος ἥδετο, *à Lyde ridente ſe in nates cædi lætabatur.*

Plutarch. an ſeni ger. reſp.

Iuſtin. Mart. adhort. 2. ad Græc.

Quanquam & ῥαπίζειν hoc Plutarchi loco alia fortè ratione interpretari licet, vt sit *crepida siue solea castigare.* Nam doctissimus Euangeliorum Interpres Maldonatus, cùm attingit eum locum Matth. 26. οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν αὐτὸν, quæ vulgò ita redduntur, *alij autem palmas in faciem eius dederunt*; spectata vi vocis reddi posse ait, *Crepidis eum ceciderunt*: quòd ῥαπὶς non modò virgam, sed crepidam etiam significet. Peritè: est enim disertè apud Hesychium, ῥαπίδες, ὑποδήματα. Et quidem est in manibus Lucianus, qui de eodem Hercule, in Deorum Dialogis, vbi Æsculapius Herculem vituperat, ita clarè, παιόμενον ὑπὸ τῆς Ὀμφάλης σανδάλῳ, *sandalio ab Omphale cæsum*, more videlicet puerorum, qui sandalio siue solea castigabantur. Idem Lucian. in Philopseud. ἐπὶ σανδάλῳ γε χρυσῷ ἐς τὰς πυγὰς ὥσπερ τὰ παιδία παιέσθαι ἄξιοι ἂν εἶεν, *siquidem digni sunt, quibus vt puellis aurea solea pulsentur nates*, &c. Persius:

Maldonat. in Matth.

Lucianus in Deor. Dialog. & in Philopseud.

——*solea puer obiurgabere rubra.*

Pers. Sat 5.

Sed hæc per soleam castigatio minutorum modò puerorum fuit propria; grandiores scutica excipiebantur, vt dicere paulò antè cœperam. D. Hieronymus scitè; *Nec tibi vt dicis ferulas adhibeo, neque Athenogeronta meum scutica & plagis literas docere contendo.* Theodoretus de prouident. *Apum genus nec doctorum & discipulorum ordinibus distinctum est, nec per lora & ferulas artem didicit.* Vbi duo nominant instrumenta, quibus doctores vulgò omnes ad pueros castigandos vtebantur, *scuticam & ferulas.* Libanius etiam iungit, vocátque ἱμάντα siue σκύτος & βακτηρίαν. Sic enim Chria 2. *Si puer improbus est*

S. Hieron. adu. Ruffin.

Theodor. serm. 5.

Liban. Chria 2.

atque officium negligit suum, πάρεστιν ἱμὰς, ξᾶινε κατὰ τῶ νώτου πολλάς· φοβείσθω τὴν σὴν βακτηρίαν, *adest scutica, impinge tergo crebra vulnera, extimescat ille ferulā & virgas tuas.* Idem alio loco ait pædagogum semper ἔνοπλον, *armatum* insequi pueros, & βακτηρίαν ἢ σκύτος ἐν τῇ δεξιᾷ προφέρειν, *virgam aut scuticam dextra præferre.*

Idem Chria 3.

De scuticæ pœna.

Et ne fortè quis opinetur ea fuisse leuiora, si quando esset opus, alicuius perditi adolescentis inusitatam audaciam temeritatémque plectere; Lucianus de se fatetur, scutica cæsum τοὺς μώλωπας, hoc est vibices in corpore retinuisse. Pœnæ quoque liquidiùs intelligetur acerbitas, si quid ferulæ scuticæque fuerint cogitemus. Vetus Scholiastes Iuuenalis scuticam ait esse *lorum latum, corium non confectum*: Aristophanes generatim vocat βυρσίνην. Sed non è quocunque fiebat corio, verùm è durissimo, & ad doloris sensum inurendum opportuno. Eam in rem *canina pellis* adhibebatur. Aristophanes in Equit. κυνοκοπήσω σοῦ τὸ νῶτον, *tibi dolabo terga flagris*, hoc est, inquit Interpres Græcus, κυνείῳ σε δέρματι παίσω. reddit rationem, ἔστι γὰρ τραχύτατον, *nam caninum lorum est asperrimum.* Fiebat & è *corio bubulo*: lego apud eundem Comicum in Acarnan. ἱμάντας ἐκ λεπτῶν, sup. βοῶν, quorum δέρματα ἰσχυρά ἐστι ait Scholiastes. Hinc scutica dicitur Iuuenali *taurea.* Nonnunquam ex *anguillæ* fiebant *corio*: in Isidori Gloss. *Anguilla est qua coercentur in scholis pueri, quæ vulgò scutica dicitur.* Ea quidem manus verberantur, vt constat è Plutarcho, vbi agit de Lupercis qui ferebant scuticas: *Nobiles*, inquit, *fœminæ*

Lucian. in Somno.

Scholiast. Iuuenal. in Sat. 6.

Aristoph. in Equit. act. 2.

Idem in Acarnan. act. 3.

Iuuenal. Sat. 6.

παρέχουσιν ὥσπερ ἐν διδασκάλοις τῶ χεῖρε ταῖς πληγαῖς, *manus scutica ferientibus, vt in ludo literario præbent*. Sed non manus modò, verùm etiam tergum puerorum eadem aliquando lacerabatur, vt adducta superiùs loca significant. Demus igitur vel anguillam, vel lorum illud latum & πραχύτατον in manus Sophistis, qui insana opum cupiditate pecunias à discipulis repetant igneo quodam ardore succensi: an non satis magna videatur esse acerbitas, quam Themistius grauissimis illis verbis expresserit, μειράκια ἀποτυμπανίζειν;

Plutarch. in Cæsar.

De ferula idem etiam dici potest, rem per se leuissimam, tamen acerbum doloris sensum generare potuisse. Vidit hoc Aristoteles qui in Problematis quærit, cur ictus ferulæ vehementiorem doloris sensum efficiat, quàm rerum duriorum. Respondet autem id fieri, quòd in ictu ferulæ διπλασία γίνεται ἡ πληγή, *semper geminæ percussiones contingant*. Itaque ad ipsos quoque homines verberandos assumebatur, vt ostendit Apollonius Tyaneus apud Philostrat. l. 8. & in vit. Sophist. Gorgiæ dictum satis significat, qui reprimens Chærephontis hominis impudentissimi temeritatem, proposita quæstione insolescentis, οἶδα ὅτι ἡ γῆ τὰς νάρθηκας ἐπὶ τοὺς τοιούτους φύει, *Scio*, inquit, *terram in tales homines edere ferulas*. In scholis autem frequens earum vsus: & pœnam intulisse grauem & acerbam, clara illustrium hominum testimonia produnt. *Tristes ferulæ* dicuntur poetæ, quòd fletum adolescentibus dolorémque cierent. Iis vtentem Orbilium Grammaticum vocat D. Hieronymus *sæuientem*. Memini, inquit, me ad Orbilium sæuien-

De ferula.

Arist. sect. 9. probl. c. 8.

Philostr. in vit. Apoll. l. 8. c. 2. Idem l. 1. de vit. Soph.

Martial.

S. Hieron. Apol. in Ruffin.

tem de auiæ ſinu tractum eſſe captiuum. Et alterum cognominem Orbilium Horatius eandem ob cauſam *plagoſum* nominauit. Porro cùm ferulas dico, virgas quoque volo intelligi, quarum eadem pœna fuit aut certè ſimillima: communiter etiam Græci ναρθηκα, ῥάβδον, βακτηρίαν, τύμπανον in huiuſmodi animaduerſionibus declarandis adhibent. Et quidem ferulæ & virgæ ſæpe in doctorum monumentis iunguntur. D. Auguſtinus contra Fauſtum Manich. *Miranda hæc & omnino diuina eloquentia, & neminem Grammaticum aut Rhetorem audierunt, nec inter lacrymas ferularum atque virgarum iſta didicerunt.* Ipſæ lacrymæ ſupplicij grauitatem indicant, vt non malè ſenſiſſe poeta videatur, qui Achillem etiam grandiorem factum doctoris tamen ſui virgam exhorruiſſe canit:

Horat.

S. Auguſt. l. 21. contr. Fauſt. c. 10.

Iuuenal. Sat. 7.

——*metuens virgæ iam grandis Achilles.*

Sanè tumidas ferulis manus fieri conſueuiſſe, teſtis optimus rem expertus ait Fulgentius; *Scholaribus rudimentis tumidas ferulis geſtaueràm palmas.* Itaque iam pœnæ ſecurus & gaudens opinor id poeta, & ab illo ſumentes alij iactarunt: *Et nos ferulæ manum ſubduximus.*

Fulgent. præfat. l. 1. Mythol.

Aliæ etiam corporis partes iiſdem pulſabantur. Apuleius in Aſin. *Altiſſimè ſublato puero, ferula nates eius obuerberans, Tu autem, inquit,* &c.

Apuleius l. 9. Metamorph.

Leuior tamen antiquiſſimis temporibus puerorum fuit caſtigatio, cùm pro virgis atque ferula, ad eos feriendos adhiberetur, aut *allium,* aut *porrum & ampeloprafus.* Cuius moris meminit Ariſtophanes, *Omnia,* inquit, *ſupplicia exprome,* —— πλὴν πρασίῳ

Ariſtoph. in Ran.

Μὴ τύπτε τοῦτον, μηδὲ γηθείῳ νέῳ.

hoc eſt, *ſolummodo porro ne hunc feri aut recenti gethio.* Quem in locum Græcus Scholiaſt. οἱ ἐλεύθεροι περὶ τούτου ἐδέροντο πρασοῖς καὶ σκορόδοις, *pueri olim ingenui porris alliiſque verberabantur.* Et paulò pòſt, τοὺς ἐλευθέρους παῖδας τῷ ἐκκαυλήματι τοῦ πράσου τύπτουσιν, ἢ τῷ γητείῳ. Etiam veriſimile eſt *myrto* aut *malua* cæſos fuiſſe; cuius rei coniecturam capio ex Luciano, qui ſcribens aduerſus Indoctum, *Muſæ*, inquit, *te non ferrent*, ἀλλὰ μυῤῥίνῃ ἄν, ἢ καὶ μαλάχης φύλλοις μαστιγοῦσαι ἀπήλλαξαν, *ſed potiùs myrto cæſum vel folijs maluæ è ſua ſede eijcerent.* Nonnunquam verò *palma* tantùm pulſabantur. S. Petrus Chryſologus, *Palmæ paruulorũ ſunt verbera, non virorum.* Per palmas omnino manus intelligit, non palmeas virgas, quæ longè acerbiſſimum doloris ſenſum inferebant, & ſontibus caſtigandis adhibebantur. S. Athanaſius cùm de furore Arrianorum diſputat, *Virgines*, inquit, *quas antea flammis admouerant*, οὕτω κόψαντες πληγαῖς ταῖς ἀπὸ φοινίκων ῥάβδοις, ὡς, &c. *ita palmarum flagellis verberauerant, vt quinto die aliæ perirent, aliæ ſub Chirurgorum manibus ob ſtimulos palmarum corporibus impactos, grauiores morte dolores paterentur.*

Lucian. πρὸς ἀπαίδευτ.

S. Petr. Chryſol. ſer. 38.

S. Athan. ep. ad ſolitar.

Amplius de adolescentium castigatione dictum. Ærumnæ olim puerorum in studijs. Παιδεία cur disciplina dicta. Potestas Præceptorum in discipulos. Προσπατταλεύειν pueros apud Themistium, & καταχορδεύειν ἐν ταῖς βασάνοις. Ad palum deligari & verberari. Voluntaria Sophorum supplicia. Paxillus cur in os iniectus. Φιμός. Epigrus. Fune, ferro, ligno, spongia, panniculis os damnatis obturatum.

CAP. VII.

Quæ de Scutica, virgis, ferula, sunt à nobis paulò antè explicata, si quis ad Themistianum dictum referat, cùm ait Sophistas ἀποτυμπανίζειν τὰ μειράκια, à vero, meo quidem iudicio, haud longè discedet. Quæ verò Themistius idem adiungit, multo sunt grauissima, προσπατταλεύειν τὰ παιδάρια, καταχορδεύειν ἐν βασάνοις, στρεβλοῦν, κατατείνειν, ἄγχειν. Hæc omnia oratorio mihi more per amplificationem dicta videbantur, quòd Sophistas in extorquendis pecunijs acres & excitatos, pares propè faciāt cum crudelibus immanissimísque tyrannis, qui virtute præstantes omni supplicio excruciatos necabant. Ita illi studiosos literarum adolescentes palis alligare soliti sint, lacerare in tormētis, in rota, in catasta, in equuleo fidiculis disten-

dere, quòd pecuniam pendere nequeant aut nolint.

Scio tamen non apud Sophiſtas modò, verùm etiam apud omnes literarum doctores, pueros olim ingenuos magna interdum fuiſſe acerbitate caſtigatos. Xenophon inprimis lacrymarũ flumine, quas multas ipſi adoleſcentes fundāt, quaſi allabi in teneros animos ſcientias putat oportere. Eſt enim hoc illius acroama in Cyropæd. κλαύμασι διδάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ μαθήματα μηχανῶνται, *fletu præceptores animis puerorum diſciplinas honeſtas ſtudent imprimere*. Paria ſcribit magni Baſilij frater de puero loquens: τῇ ἀλγηδόνι πικρὸν ἐπιστάξας τὸ δάκρυον, ἔχεται τῶν μαθημάτων, *ſuo dolori amaras inſtillans lacrymas diſciplinis adhæreſcit*. Præceptores, ait magnus Chryſoſtomus, τὰ παιδία φοβοῦσι καὶ τύπτουσι καὶ δεδακρυμένα πρὸς τὰς μητέρας παραπέμπουσι, *pueros terrent & verberant, & lacrymantes ad matres remittunt*. Petrus Chryſologus ſanè eleganter: *Vt apices literarum cognoſceres, addictus magiſtro, ſcholis affixus, totus patiens laboris & pœnæ*. Theodoretus in Geneſim, *Pueri tum terriculamentis, tum etiam loris & virgis indigent*. S. Gregorius Nyſſenus: iuuenes σφοδροτέραις παιδαγωγίαις τῆς μάστιξιν, *acerbioribus caſtigari flagellis* conſueuiſſe prodit. Hinc *puerorum dura rudimenta* apud Auſonium in Idyllio de vit. human. & tanto antè Plato aſſeruerat, adoleſcentulis κακῶν ἀμετρίας, *malorum iliadem* eſſe tolerandam, & inter alia ponit ῥάβδους *Gymnaſiorum virgas*. Itaque eruditiſſimus Auguſtinus ſcitè animaduertit, παιδείαν id eſt apud Græcos *eruditionem*, propriè eſſe per moleſtias eruditionem: & proinde Tra-

Ærumnæ olim puerorum in ſtudiis.

Xenoph. in Cyroped.

S.Greg.Nyſſ.de caſtig.

S.Chryſ.homil. 6.ad pop.Ant.

*S.Petrus Chryſolog.ſer.*101.

*Theodoret. q.*18.

S.Greg. Nyſ.de vit.Moſ.

Auſon.de vit. hum.

Plato in Axioch.

*S.Auguſt.in Pſ.*118.

ctatores Ecclesiasticos παιδείαν sæpe vertere *disciplinam*, hoc est *molestam & laboriosissimam instructionem*.

Potestas Præceptorum in discipulos.

Atque vt verum fatear, omnes in vniuersum præceptores ac pædagogi, si quando res postularet, ius olim & auctoritatem habuerunt duriùs statuendi in malè moratos adolescentes, eósque veluti in equuleo & acerba quæstione excruciandi. Id colligere haud obscurè videor posse è Libanio, qui permitti vulgò à parētibus ait Pædagogis liberûm suorum, eos παίειν, ἄγχειν, στρεβλοῦν, *pulsare, obtorto collo premere, propè dicam præfocare, tormento vexare*: quæ eadem illa sunt quæ paulò antè è Themistio ponebamus, súntque omnino grauissima. Addit Libanius, habere in eosdem non patriam modò potestatem, sed illam etiam quæ dominorum est in seruos. Sunt hæc eius verba, διὰ τοῦτο γὰρ τὸ παίειν, καὶ ἄγχειν τὸ στρεβλοῦν, καὶ ἃ τῆς δεσποτῆς πρὸς τοὺς οἰκέτας, ταῦτα τῆς νέων τοῖς ἐφεστῶσιν ἀξιοῦσιν ὑπάρχειν.

Liban. in Chrys.

Hinc *tormenta puerorum* apud D. Augustinum: *Parentes*, inquit, *nostri ridebant tormenta, quibus pueri à magistris affligebamur*. Vocat etiam ibid. *ærumnosas vias discendi*. S. Chrysostomus scribens in ep. 1. ad Timoth. ait pueros in scholis non modò verberari consueuisse διὰ τὴν ῥαθυμίαν, verùm etiam κόπτεσθαι ὑπὸ τῶν πληγῶν, *concidi & dilaniari verberibus*, & ἀποθνήσκειν ὑπὸ τοῦ δέους, *& propè metu emori*. Vnde apud Cassiodorum li. 8. *Doctorum terror*. Ad eam durissimam vitæ conditionem, & scholarum seueritatem, videtur alludere Strepsiades apud Aristophanem, cùm se in

S. August. l. 1. confess. c. 9.

S. Chrysost. serm. 6.

se in disciplinam Sophorum traderet: *Nunc ergo, inquit, vtantur me vti libitum est, ego meum hoc corpus* παρέχω τύπτειν, πεινῆν, ἀσκὸν δέρειν, &c. *præbeo ad percutiendum, esuriendum, & excoriandum pelle.* Vbi etiam non sine causa esuriem nominat: solebant enim *fame* quoque pueri castigari, vt perspicuè docet Nyssenus Antistes in hunc modum: *Si adolescens iuueniliter ab officio deflectat,* κελεύεται μὲν ἀσιτεῖν, καὶ τῷ λιμῷ τὴν ῥᾳθυμίαν καταδικάζεται. περιμένει δ' ἐν τῷ διδασκαλείῳ καὶ μόνος, &c. *à cibis abstinere iubetur, & famis pœna propter socordiam damnatur. Permanet verò in schola etiam solus, alijs ad prandium discedentibus pueris, præceptum timidè & religiosè obseruans.*

Aristoph. in Nub.

S. Greg. Nyss. de castig.

Atque ex his clarissimorum virorum testimoniis, quæ adduximus, facilè mihi persuadeo, non Rhetoricè magis, quàm verè dictum à Themistio, solitos Sophos & Sophistas παιδεία προσπατταλεύειν & καταχορδεύειν, hoc est *pueros palis alligare, lorisque inhumanè constrictos verberare:* vnde & eosdem respicere identidem ait πρὸς πατάλους καὶ ἱμάντας, *ad paxillos & lora.* Id autem castigandi genus expromi in seruulos olim consueuisse, è veterum monumentis constat. Cleon apud Aristophanem minitatur Agoracrito,

Palis alligare, Loris verberare.

Ἐν τῷ ξύλῳ δήσω σε νὴ τὸν οὐρανόν.

Vbi ξύλον videtur significare τὸν πάτταλον· & doctus quidem ita sumit Interpres qui sic reddit, *Palo alligabo te per cœlum & cœlites.* Sic iratæ matresfamilias excepturæ flagris ancillulam, quæ quidpiam deliquisset, eam ad lecticam alligabant. S. Chrysostomus in epist. ad Ephes.

Aristoph. in Equit.

S. Chrysost. hom. 15.

γυμνώσασαι τὰς κόρας ἐς τὸν ἄνδρα ἐπὶ τούτῳ καλέσασαι δέσμιοι πολλάκις πρὸς τοῖς σκίμποσιν. Addit easdem ἐπὶ τούτων μαστίζειν, ὡς μηδὲ αὐθήμερον τοὺς μώλωπας σβέννυσθαι, *tam acerbè sæuisse flagellis, vt vibices eo die exuri non possent atque deleri.* Sic igitur faciebant Sophistæ, vt scholarum & lectionum suarum mercedem extorquerent; pueros primùm deligabant ad palum, mox vehementissimè validissiméque pulsabant.

Voluntariæ Sophorum pœnæ.

Et in Philosophiæ quidem vmbraculis προσπατταλεύειν aliquam eruere videor, seu deligationem & flagella, è Luciano, apud quem sapiens quidam damnat eos Philosophos, qui eiusmodi virtutis exercitationem imponere solebant adolescentibus, vt se duritie quadam laboriosa frustra conficerent. Quare, inquit, τοῦτο μὲν δεῖν οἱ πολλοὶ κελεύοντες, ἄλλοι δὲ μαστιγοῦντες, οἱ δὲ χαριέστεροι καὶ σιδήρῳ τὰς ἐπιφανείας αὐτῶν καταξύοντες, *multi ligare se iubebant, alij corpus flagellis diuerberabant, elegantiores etiam ferro superficiem corporis radebant.* Superianus Sophista cùm serò ad discendum accessisset, adeò fuit laboriosus & diligens, vt monumenta hominum eloquentium peruolutans, & operam dans liberalibus disciplinis, à seipso illa per vim exigeret, nec obiurgationibus nec flagris parcens. Itaque sæpe in balneis à sese flagris cæsus videbatur. Quò referam haud inuitus illa Senecæ verba l. 5. de benefic. *Cecidit homo se, iniuriarum cum quo agat non habet: alligauit & clausit, de vi non tenetur.* Sed de voluntariis illa suppliciis & patientis animi specimine capiuntur. Solebant enim philosophiæ studiosi, quò domitas corporis appetitio-

Lucian. in Nigrin.

Suidas.

Senec. l. 5. de benef. c. 8.

nes& obedientes haberent,&victores inanium voluptatum in beato cursu virtutis & studij rectissimi hærerent, dura quædam & grauia vltro suscipere veluti supplicia, aut imposita à Doctoribus obire. Iulianus Pomerius Toletanæ sedis Diaconus de institutione B. Hildefonsi loquens, ait eum ferro constrictum fuisse in adolescentia quò melius erudiretur. Hæc eius verba sunt Præfat. in lib. Hildefonsi. de laud. B.V. *Directus à sancto ac venerabili Papa Eugenio Toletanæ sedis metropolitano Episcopo ad Isidorum doctorem Hispalensem metropolitanum Episcopum, cùm sibi iam sciolus videretur, adeo ab eo tentus & elimatus est, & vt ferunt tempore aliquo ferro constrictus, vt si quid scientiæ deerat plenius instructus*,&c.

Iulian. Pomerius.

Sed redeo ad Themistium, qui Sophistas ait frequenter πρὸς πασσάλους & ἱμάντας respicere. Video enim τῷ πασσάλῳ vsum fuisse alium quendam in merita pœna repetenda. Solebant enim paxillum in os immittere, ad clamores eorum qui cædebantur & vocem cohibendam. Eum morem expressit Aristophanes, qui faciem veteris æui singulari venustate pingit. Ita verò apud illum in Thesmophor.

Paxillus in os immissus.

ΕΥ. τί κέκραγας; ἐμβαλῶ σοι πάτταλον
ἢν μὴ σιωπᾷς.

Aristophan. in Thesmoph. & Equit.

Quid clamasti? inijciam tibi paxillum nisi taceas. Et in Equitib. dicit etiam immissurum πάτταλον εἰς τὸ στόμα τοῦ ἐπὶ χ' ἦν διακραυγῶν. Atque hæc quidem ratio non abhorret à moribus Sophistarum, de quibus Themistius, qui cùm illa importuna cupiditate sæuirent, verba & vocem doloris-

que insignia volebant opprimere. Fuítque veluti quædam imitatio publicorum iudiciorum, quibus in os damnatorum funis aut quidpiam aliud immittebatur: σπαρτίον vocat S. Chrysostom. de incompreh. Dei nat. *Fuit*, inquit, *inter eos quidam dignitate princeps, qui damnatus* σπαρτίον ἐπὶ τοῦ στόματος λαβὼν ἀπήγετο τὴν ἐπὶ θάνατον ὁδὸν, *fune in os accepto, duceretur*, &c. Alij κημὸν & φιμὸν appellant: vnde κημῶσαι est συγκλεῖσαι. Adhibeti autem cõsueuisse ad locutionem impediendam, Lucianus quoque significat: ἢ σιωπᾶν ποιῶ, φιμὸν αὐτοῖς περιθεὶς, *silentium impono iniecto ori camo*. Græcam vocem Latini quidam retinuerunt & *fimum* dixerunt: in epistola Theodoreti recitata in Act. 5. Synod. 5. quam exscripsit Baronius illustrissimus ita habetur: *Vidit Deus & non despexit, immisit verò fimum in os eius, & frænum in labia eius*, &c. Locum Isaiæ exprimere voluit cap. 37. ἐμβαλῶ φιμὸν εἰς τὴν ῥῖνά σου, &c. Sed ego quidem ad vitandam amphibologiam, maluissem hîc *camum*, *funem*, *capistrum* aut aliquid simile dicere, quàm *fimum* in os immittere. In Græcorum Menologijs etiam vocant καμὸν, χάμον, ἱμάντα· item aliquando ξύλον, vt, ἢ ξύλον ἐμβαλεῖ εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ· vbi noster P. Andreas Schottus vir doctissimus σχοῖνον pro ξύλον tentabat: peritè, nam Xenophon κημὸν describens, ait esse πλέγμα τι ἐκ σχοινίων πεπλεγμένον. Ego tamen nihil magnopere causæ video, cur id mutetur. Est enim ibi τὸ ξύλον idem quod πάτταλος, quem in os immitti consueuisse τοῦ ἐπέχειν διακραυγὴν ex Aristophane paulò antè docuimus. Quin & idem ipse Aristophanes in Nu-

S. Chrysost. hom. 3.

Baron. ad an. 553.

Aristoph. in Nubib.

bib. apertè ξύλον vocat, ſic enim loquitur:

Εἶτα φιμώσητε τοῦτον τῷ ξύλῳ τὸν αὐχένα.

Cleonem taciturum ait, ſi Athenienſes os eius φιμώσωσι τῷ ξύλῳ. Etiamnum in Gallia paxillum ferreum conſceleratis hominibus qui ad mortem rapiuntur, ſolent in os immittere, ſi quando periculum eſt, ne dicto quopiam peſtilentem auram impietatis afflent ſpectatori: vulgus *baillonem* appellat; opinor ex eo quòd oſcitantem veluti hominem efficiat. D. Chryſoſtomus ad pop. Ant. γλωττοπέδην nominauit: Seneca *epigrum*, qui l. 2. de benef. *Niſi*, inquit, *in os Senatoris inieciſſet Imperator pigros ſuos*: vbi doctiſſimi legunt, *epigros*. Sunt enim apud Iſidorum epigri *claui lignei quibus lignum ligno adhæret*. Quibus ſanè noſter ille quem illuſtramus πάτταλος exprimitur. Et de eo fortè intelligendus etiam eſt Corn. Tacitus in Annal. vbi de falſo Agrippa, *Vinctum*, inquit, *clauſo ore in palatium traxere*. Niſi fortè de obſtrictis faucibus debeat intelligi: nam idem ſcriptor l. 4. ſic de Sabino memorat: *Trahebatur damnatus, quantum obducta veſte & aſtrictis faucibus niti poterat clamitans*. Caius Imperator *ſpongias & pannos* in os reorum immitti iubebat ad eorum vocem cohibendam: quod ſolenne conſuetúmque non fuiſſe declarat Seneca, qui rem arguit vt nouum genus crudelitatis in libris de Ira. Sed hæc fortè iam extra rem; igitur deſino.

S. Chryſoſt. homil. 2.

Senec. l. 2. c. 12.

Iſidor. in Gloſ.

Tacit. l. 2. Annal.

Idem l. 4.

Senec. l. 3. de Ira c. 19.

De Sophorum & Sophistarum impura libidine. Flagitiosi præceptores quantum iuuentuti noceant. Spurcus Socrates. Cinædus Prodicus aliíque. Amiculæ Sophistarum & scorta. Plato dictus Σάθων, qui obscœnos impiè collocauit in cœlo. Phraotæ Indiæ Regis dictum. Veteres Sophi & Sophistæ adulteri. Lex in Græcia laudabilis. Δοκιμαςαί τες.

CAP. VIII.

DIXIMVS de auaritia Sophistarum, nunc de impura eorum libidine monendum est: nam simul duo illa vitia illis obiecta esse video à summis viris. Dionysius literas scribens ad Speusippum in Academia doctorem mollem & mulierosum, inter alia illi exprobrat φιλαργυρίαν καὶ τὸν Λασθενείας τῆς Ἀρκαδικῆς ἔρωτα, *auaritiam & amorem Arcadicæ Lastheniæ*, vt est apud Athenæum. Talis ille fuit in Bithynia qui se antistitem philosophiæ profitebatur, *verùm ita vitiosus* (Lactanrij verbis vtar) *vt continentiæ Magister, non minùs auaritia quàm libidinibus arderet.* Tatianus vir doctrina & religione clarissimus de Crescente loquens; Crescens, inquit, Megalopoli nidulatus, παιδεραστίᾳ μὲν πάντας ὑπερβαλλόμενος, φιλαργυρίᾳ δὲ πάνυ προσεχὴς ὤν, *maximè omnium, puerorum incesto amori deditus & pecuniæ studio addictissimus erat.* Sed

Athen. l. 12.

Lactant. l. 5. diuin. inst. c. 2.

Tatian orat. contr. Græc.

non par horum duorum vitiorum in ijs hominibus fuit cõditio. Nam reperti quidem multi sunt, qui opes aut à se abijcerent, aut non nimiùm appeterent: cùm vix vllus in veteribus illis sapientiæ & eloquentiæ doctoribus sit inuentus, qui non se flagitioso amore polluerit. Hoc effatum est eloquentissimi Chrysostomi D. Pauli doctrinam explicantis; καὶ τῶν ἔξωθεν φιλοσόφων πολλοὶ χρημάτων μὲν κατεφρόνησαν, γυναικῶν δὲ οὐκέτι. *Ac plurimi quidem è philosophis pecunias contempserunt, mulieres non ita.* Exemplum habemus clarissimũ in Cratete, à quo magnam pecuniæ vim demersam aiunt generosa quadam animi contentione: qui, vt scribit Theodoretus, cùm aureas quasdam sententias de fuga voluptatis protulisset, libidinibus deinde furens Hipparchiam Maronitida publica in luce duxit vxorem, communésque nuptias in varia Porticu celebrauit. Itaque cùm peruagata esset illa pestis per omnes Academias Græciæ, scholásque vrbium plurimarum, sapienter monet Fabius, in deligendo præceptore, & teneræ iuuentuti præficiendo, magnam esse cautionem & diligentíam adhibendam: aítque fieri non posse, vt iuuentus in studiis & moribus aliquam vtilitatem percipiat, si doctor impudicitiæ labe notetur.

S. Chrys. hom. 4. in ep. ad Tit.

Theodoret. l. 12. de Græc. affec. cur.

Fabius l. 2. c. 2.

Et sanè dici non potest quantam morum honestatísque perniciem impunita illa professorum licentia impudénsque libido inuexerit: atque vtinam in hoc etiam sæculo non inuenirentur humaniorum literarum magistri, qui poetarum explicatione & spurcitie fabellarum,

& nequissimæ linguæ pruritu, in aures cupidæ iuuentutis obscæna studia inculcarent. Etœmocles philosophus de Diphilo apud Lucianum memorat, flagitij & nequitiæ potiùs ludum, quàm scientiæ habuisse, & discipulos turpitudinem docuisse; quam rem meritò ille detestatur. Hinc Socrates publica infamiæ contumelia dicebatur διαφθείρειν τὰ μειράκια· & ea causa iure apud Libanium dicitur μιαρὸς σοφιστὴς ὁ λυμεὼν τῶν νέων, *spurcus & impurus Sophista & adolescentium pestis*. Omnes propè eius hominis disputationes aureo Platonis ore compositæ eò tendunt: & vt sanctissimus Gregorius Nazianzenus animaduertit, cùm φιλοκαλίαν *pulchri amorem* extollit, honestiore vocabulo παιδεραστίαν inumbrat & excogitata fraude suadet. Et mirum est quàm non tectè nec dissimulanter lasciuiæ illam artem obscænique amoris ostenderit. Nam totos dies in palæstris posuisse illum accepimus, vbi formosi greges puerorum fuerunt, cum quibus iocabatur, quos blanditiis lenocinióque titillabat, & aspectu putres oculos animúmque pascebat: ἐκεῖ γὰρ ἐφοίτα, ait doctus Scholiastes Aristophanis, ὡς γυμνοὺς τοὺς παῖδας ὁρᾷν, *itabat in Gymnasia vt nudos & luctantes pueros ibi contueretur*. Aristippus cùm libidinis suæ næuum & turpitudinem colore aliquo vellet obtegere, aiebat *se Laidem habere, non haberi à Laide*: quem Lactantius vir in dicendo summus irridet. *In quo sanè*, inquit, *sapientior meretrix fuit, quæ philosophum habuit pro lenone, vt ad se omnis iuuentus doctoris exemplo & autoritate corrupta, sine vllo pudore concurreret*. Atque ex his

Lucian. in Conui.

Idem in Eunuch.

Liban. declam. 29.

S. Greg. Naz. or. 3.

Scholiast. Aristoph.

Lactant. l. 3. diuin. instit. c. 15.

constat, quàm prudens Quintiliani fuerit monitum, & nihil esse verius, quàm labem adolescentiæ importari ab inuerecundi doctoris cupiditate. Hinc grauissimus Tertullianus sapientiam Christianam opponens antiquæ & profanæ lib. de Anim. *Hæc sapientia*, inquit, *de schola cœli*, &c. *nec adolescentiam vitians, sed omni bono pudoris informans.*

Tertullian. l. de an. c. 1.

Iam si lubet in Theatrum Sophistarum ingredi, nihil vulgò illis impurius, nihil flagitiosius comperiemus. Prodicus Sophista, vt Interpres Aristophanis meminit, *ὢν μετεωρολόγος, ἐπὶ κιναιδίᾳ δὲ διεβέβλητο.* Prodicus igitur fuit cinædus. Isocrates *ἐγένετο πρὸς τὰ ἀφροδίσια καταφερής*, ait Plutarchus. De Phauorino Sophista sic Philostratus: *θερμὸς ὢν τὰ ἐρωτικά.* Sophista Libanius propter obscœnitatem & flagitiosæ libidinis vitium, cuius ducem auditoribus se præbebat, ignominiosè Constantinopoli fuit eiectus, vt scholæ vomica, vt pudicitiæ hostis, vt nequitiæ architectus, cùm ea in vrbe aliquandiu eloquentiæ scholam habuisset.

Plutarch. in 10. Orat.
Philostr. de vit. Soph.
Eunap. de vit. Phil.

Deficeret me dies, omnes enumerantem; roresque fuit tam nota in Græcia atque omni orbe terrarum, vt Sophistarũ propè omnium amiculas boni scriptores suis monumentis consignarint. Nicarete meretrix Stephani Rhetoris amica fuit, Lysiæ verò Sophistæ Metanira. Stratoclis Rhetoris scortum fuit Paroramos cognomento Lime: Lais Aristippi, Phryne Diogenis, Aristotelis Herpyllis, Speusippi Lasthenia. Quin & quidam varijs in locis habuere varias, vt quocunque se contulissent,

Amiculæ Sophistarum & scorta.

ibi expreſſa libidinis ſuæ veſtigia relinqueren
Sic Hyperides eloquentiæ nomine clarus M
rinen ſumptuoſiſſimum habuit ſcortum Ath
nis, in Piræo Ariſtagoram, in Eleuſine Philan
Idem quoque Phrynem quam deperibat pu
blico in iudicio oratione defendit. Alij ver
bene multi in amiculis ſuis oratione celebrar
dis, vt Venerij oratores, omnes veneres & d
cendi lumina & pigmenta inſumpſerunt. Alc
damas Laites Gorgiæ diſcipulus Naidis mer
tricis laudationem compoſuit. Cephalus Rh
tor Lagidem ſcortum delicata oratione &
omnibus ingenij opibus elaborata, vt Ven
rem ipſam cohoneſtauit. Ipſe Gorgias librun
de ſcortis ſcripſit, vt eſt apud Athenæum. M
leſermus Athenienſis Sophiſta meretriciarur
epiſtolarum libros 14. reliquit, ait Suidas. Ph
loſtratus Lemnius Sophiſta literas ſuas qua
delitijs ſuis mittebat cupidineo ſtylo exaratas
in hominum luce eſſe voluit, non ſine opino
infamia, quam apud æquos & honeſti reti
nentes lectores ſibi conciliat.

Suidas.

Philoſophi quoque libidinoſi.

Nec multo caſtiores fuere illi quos Philo
ſophos dixerunt, ſed veriùs Sophiſtæ nomina
rentur, ea notione, qua illa vox in ſapienti
laruas & dedecora conijci ſolet. Platonem ſun
qui eximiè laudent, vt virtutum omnium du
cem & parentem, cùmque θεῖον, θεσπέσιον, diui
num hominem indigitent: ſed is tamen ade
intemperanter in omnem libidinem volupta
tis erat effuſus, vt qui illius ætate viueban
ſummi viri, non Πλάτωνα, ſed Σάθωνα hau
obſcuro genere contumeliæ vocarent. De ill

Athen. l. 10.

mirabile quiddam est apud Tertullianum lib. de Anim. *Plato*, inquit, *post mortem animas philosophorum in cælo ponit, non tamen omnium, sed eorum qui philosophiam scilicet exornauerint amore puerorum: adeò etiam inter philosophos magnum habet priuilegium impuritas*, &c. *Philosophi quidam*, ait Sextus Empiricus Pyrrhon. hypoth. l. 3. *cum aliena vxore misceri indifferens esse aiunt*. Sed de veterum Sophorum impudica impudicitia videndus idem Tertullianus in Apologetico, D. Hieronymus in cap. 2. Isaiæ, S. Chrysostomus lib. de S. Babyla contr. Gentil. D. Basilius in cap. 10. Isaiæ, Lactantius l. 3. diuin. instit. c. 15. ex Cornelio Nepote, & alij passim.

Tertull. l. 1. de an. c. 54.

Sext. Philosoph. l. 3. c. 24.

Ea fama vsque ad Gangem & in vltimum Orientem manarat. Sanè Phraotes Indiæ Rex, vt commune vitium obijciebat Græcis, quòd Philosophi apud ipsos sese omnes dederent γαστρὶ καὶ ἀφροδισίοις, vt est in Apollonij Tyanei vita l. 2. Et verè quidem ille; nam ne longè abeamus, ipsius Tyanei magister Euxenus γαστρὸς ἥττων καὶ ἀφροδισίων, natus abdomini & spurcum Veneris mancipium fuisse dicitur, apud eundem Philostratum lib. 1. Quid Romani aliæque nationes senserint prodit Seneca, qui Philosophis *vulgo amicas solere obijci*, scribens ad Lucilium ait. Quare Themistius de Sophistis loquens summæ gloriæ tribuendum opinatur, si quis οὐδ' ἐπιμειδῶν ἰδέᾳ, *meretriculam nullam deperat*. Et à Lemnio Rhetore Dionysius Sophista celebratur, quòd οὐδέ ποτε τὴν ζωὴν αἰτίαν ἔλαβεν, *nullum crimen vnquam ob amores subijsset*: quasi illius sceleris contagio ad plerosque

Philostr. l. 2. c. 12.

Idem l. 1. c. 5.

Themist. or. 1.

Philostr. de vit. Soph.

omnes pertineret. Sciebat enim adulterij reos fuisse multos aut ignominia notatos aut merito supplicio affectos. Phauorinus de adulterio causam dixit à viro nobili accusatus, vt est in eius vita. Flagitiosus orator Moschus Hilarij Antiocheni vxorem corrupit, ait Suidas. Minucius Felix in Octauio: *Philosophorum supercilia contemnimus, quos corruptores & adulteros nouimus*, &c. Seneca de Philosophis: *Ostendet mihi alium in adulterio, alium in popina, alium in aula.* Tertullianus item grauissimè; *Audio & quendam Speusippum de Platonis schola in adulterio periisse.* Lex olim fuit in Græcia, quam laudabilem & etiamnum retinendam esse putarem. Inquirebatur in Oratores rempub. gerentes & decreta scribentes, num pudicè vixissent, atque hi δοκιμασθέντες vocabantur. Sic foret è communi re, meo quidem iudicio, si nemini aditus ad docendum pateret, qui corruptor esset aut corruptus, Veneris amasius, Cupidinis administer, leno suæ voluptatis, quíque non dictis atque vita pudicitiam & laudatæ verecundiæ honestatem polliceretur.

Suidas.

Minucius Felix.

Senec. ep. 29.

Tertull. in Apolog. c. 46.

Alienorum scriptorum fures Sophistæ. Autolyci. Æsopij gracculi. Declamatores Romani sacerrimam eloquentiam violantes. Veteres Sophi diuinorum dogmatum fures. Lauerniones quoque Poëtæ. Exemplis illustrata omnia.

CAP. IX.

VETVSTISSIMA est eruditissimorum hominum querela, quosdam esse tam inuerecundos & audaces, vt inuenta & lucubrationes aliorum sublegant, & earum sese autores indignissimè glorientur. Plinius maior ait se contulisse autores diligenter, & deprehēdisse, à iuratissimis & proximis veteres transcriptos ad verbum, neque nominatos: additque illud grauissimè; *obnoxij profectò animi & infelicis ingenij est, deprehendi in furto malle, quàm mutuum reddere.* De huiusmodi hominibus Priscianus Grammaticorum propè omnium literatissimus ita scribit: *Festinantiùs quàm volui hos edere me libros compulerunt qui alienis laboribus insidiantur, furtímque & quasi per latrocinia scripta ab alijs surripientes, vnius nominis ad titulum pertinentis infanda mutatione totius operis gloriam in se transferre conantur.* Id si fiat in viuentium operibus, longè est impudentius, quàm si quis in veterum monumenta inuolet,

Plin. præfat. op.

Priscian. in ep.

& legitimis dominis eripiat. Sed vtrouis tamen fiat modo, iniquum est & illiberale, & in quo iure cum Polliano exclames,

Antholog. l. 2. Μισῶ λωποδύτας ἀλλοτρίων ἐπέων.

Versuum alienorum fures odi. Id quale sit facinus, *Synes. ep. 142.* memoranda gnome docuit Synesius, quam lubens hîc apponam. ἡγοῦμαι δὲ ἀσεβέστερον ἀποθανόντων λόγους κλέπτειν, ἢ θαιμάτια, ὃ καλεῖται τυμβωρυχεῖν. *Magis autem impium esse arbitror, mortuorum lucubrationes quàm vestes furari, quod sepulchra perfodere dicitur.*

Et tamen eiusmodi impiorum turba fuit maxima in natione Sophistarum, de quibus liceat poëtæ oraculum illud canere:

Martial. —— *nihil est furacius illis:*
Non fuit Autolyci tam piceata manus.

Themist. or. 1. Autolyci Sophistæ. Et quidem cum Autolyco à Themistio componuntur, qui de Sophista ita scribit: λογάρια κεκομψευμένα ὑποσπῶσας καὶ περικρύψας τε καὶ μεταμορφώσας, ὥσπερ ὁ Αὐτόλυκος τὰ φώρια, τὰ αὐτὰ πανταχοῦ συμπεριφέρει, &c. *Voculas scitas & elegantes furtim subtrahens & circumagens atque interpolans, velut Autolycus furta sua, eadem vbique circumfert, exultans apud eos insolentérque sese venditans, qui verum istius orationis dominū ignorant.* Autolycum *Plat. l. 1. de rep.* ait Plato ex Homerica poësi κεκάσθαι κλεπτοσύνῃ, furandi quodam artificio nobilitatum fuisse. Eundem scribit Eustathius à parente Mercurio καὶ κλεπτίστατα edoctum, varijs coloribus quæ surripuisset induere, ne furta vlla ratione deprehenderentur: quod idem propemodum *Hygin. fab. 20.* habet Hyginus. Vult ergo Themistius, lauerniones Sophistas memorabiles variorum au-

torum locos didicisse, quos deinde ascititijs pigmentis & colorum incredibili varietate pictos, & fucata eloquentia bracteatos venditarent; esse proinde Autolycos geminos & germanos. Huiusmodi pingit Eunomium impium impudentémque Sophistam Gregorius Nyssenus, videlicet περισυλλέγοντα τὰς εὐηχοτέρας φωνὰς ἐκ συγγραμμάτων τινῶν, *sonantiores quasdam voces ex alienis scriptis colligentem*: & eundem cum mendiculo comparat, qui propter vestis inopiam, ex laceris & detritis quibusdam panniculis, tunicam sibi consuit & consarcinat: ita, inquit, hic aliam aliunde dictionem decerpens, sibi quendam orationis centonem contexuit, non sine miserando labore voculas eas conglutinans & compingens. Et ne quis hæc inimico potiùs animo, quàm verè dicta putet, alio loco ipsum ait Philonis Hebræi disputationem ἐπ' αὐτῆς τῆς λέξεως, *ad verbum*, in orationem suam transtulisse, & cuilibet esse καταφωρῆ τὴν κλοπὴν, Eunomij *furtum manifestum*. Photius de Ioanne Philopono cognomine Scholastico, ἁπαχόθεν ἐκκλέψας τὰς εὑρέσεις, *aliorum inuenta compilans sibi vendicauit*. Et paulò pòst, ait illum habuisse ὑποβολιμαῖα, alienos ingenij fœtus, quos non peperisset. Itaque de Sophistis solebat dicere Seuerus Cassius, similes sibi videri furibus poculorum ansas mutantibus: quòd multi inuenirentur qui detracto verbo aut mutato aut adiecto, putabant se alienas sententias lucrifecisse. Seneca parens de sui temporis declamatoribus loquens, *Sententias*, inquit, *à disertissimis viris factas facilè in tanta*

S. Greg. Nyss. or. 12.

Idem or. 8.

Senec. præf. l. 1. Cont.

hominum desidia pro suis dicunt, & sacerrimam quentiam quia præstare non possunt, violare desinunt.

Lauerniones ab omni æuo.

Antiquissimus hic morbus fuit hominū que φιλοζημία, qui cùm viderent quosdam in admiratione, propter exquisitarum sente tiarum genus, aut orationis splendorem dignitatem, & æquare eorum hominum gl riam non possent, aut inuentis proprijs æm lari, alieno flumine suos hortulos irrigaban & flosculos furtim emendicatos solo inser bant suo. Gorgias mirabiles in Græcia plaus exceperat, & eius ob os, qui tum erant sapie tes & diserti, omnes ora obuertebant sua: si præsertim dictionis politissimæ lumina, & i sueta picturatæ orationis dulcedo & variet omnes capiebat. Tetigit id hominis eloque tissimi decus Isocratem, quem ferunt Paneg ricam suam orationem μεταγλωττίσαι ἐκ τῆ Γορ καὶ Λυσίου, è *Gorgiæ Leontini & Lysiæ scriptis ingenic transtulisse*, vt Plutarchus & Philostratus mem nerunt. In gente quoque Autolyci eunde ponit Photius: Isocratem, inquit, fortè etia quis αἰτιάσαιτο κλοπῆς, *furti redarguat*, quòd mu ta in Panegyricis, ex epitaphijs sermonib Archini, Thucydidis & Lysiæ sit mutuatu Sophista Aristides idem sibi licere putauit Isocratem, qui pulcherrima quæque ex ei Panathenaica vel mutuatus est. si fatetur; si negat, improbè & malitiosè furatus. No uit hoc Ioannes Tzetzes; Scripsit, inquit, Is crates in Panathenæa maximam orationes ἥσπερ τὸν νοῦν ἐσύλησεν ὅλον ὁ Ἀριστείδης. Plato quoq

Plutar. in 10. Orat.
Philostr. de vit. Soph.
Photius in Biblioth.
Tzetz. Chiliad. 11.

Lauern

Lauernæ propitiæ litauit, de quo sic est apud Athenæum; *Plato ex Aristippi colloquijs & Antisthenis scholis, plurima ex Byrsonis Dialogis furatus est.* Idem Philolai librum cùm fuisset nactus in Sicilia, ex eo κλέπτει τὸ πᾶν ὅσον ἐστὶ περὶ ψυχῆς καὶ ἐπὶ τὰ φυσικὰ, *sublegit omnia quæ de animo reliquit, & alia propè infinita*, vt est apud Tzetzem. Quin ille Academiæ princeps sacrilegij veluti reus arguitur, quòd in sacros diuinorum vatum commentarios inuolauerit: Numenius enim Pythagoreus in eum palam inuehitur, quòd plagio surripuerit è Mosaicis libris quæ de Deo & mundi generatione prodidit, eáque de causa dicebat, *Quid est aliud Plato quàm Moses Atticissans?*

Athen. l. 11.

Illustrium de Phil.

Suidas.

Hoc illi commune fuit cum Philosophis sapientiæ nomine gloriosis: qui cùm multa è Christianorum aut Prophetarum voluminibus cepissent, de diuinitate, de virtutibus atque vitijs, de arcanis rerum causis, & vt breui dicam, ἐγκυκλοπαιδείᾳ, maluerunt argui furti, quàm in fontes vnde hausissent digitum intendere. Quo nomine à sanctissimis Ecclesiæ Patribus, & alijs doctissimis hominibus iustè reprehenduntur. Proclum sententias & inuenta B. Dionysij Areopagitæ furatum ait Suidas. *Phocylides*, inquit idem, *scripsit Parænescs atque Gnomas*, κεφάλαια *vulgò inscribunt*; ἔστι δὲ ἐκ τῶν Σιβυλλιακῶν κεκλεμμένα, *sunt autem è Sibyllarum carminibus furto subducta.* Hinc grauissimus Tertullianus *furatores veritatis*, Sophos appellat: tum addit, *Quis poëtarum, quis Sophistarum, qui non omnino de prophetarum fonte potauerit? inde*

Profani sacrarum literarum fures.

Tertull. in Apolog. c. 47.

igitur philoſophi ſitim ingenij ſui rigauerunt, &c. Eadem mente Clemens Alexandrinus eoſdem vocat κλέπτας καὶ λῃστάς, quòd veritatem ab Hebræis explicatam, furtim exceptam adulterarint, multa indoctè velut ſapientes σοφιζόμενοι: & proinde rectè ab Ariſtotele τὴν σοφιστικὴν nominatam fuiſſe κλεπτικὴν σοφίας.

Clem. Alex. l. 1. Strom.

Neque hæc furandi conſuetudo vna modò in ætate inuenta eſt, ſed per omnes propè graſſata. Euſebius Cæſarienſis Hierocli iure obijcit, impio & inſano ſcriptori, σφόδρα ἀναιδῶς ἐξ ἑτέρων οὐχ αὐτοῖς μονονουχὶ νοήμασι, ἀλλὰ καὶ ῥήμασι, καὶ συλλαβαῖς ἀποσεσυλημένα, *ſcripta ex aliorum non ſententijs modò, verùm dictionibus quoque ipſis, ac pæne ſyllabis impudenter ſubducta*. Ariſtides ſuis quoque temporibus ait fuiſſe quoſdam ἐν τοῖς λόγοις τὰ ὑφ᾽ ἑτέρων εἰρημένα καὶ προκατειλημμένα κλέπτοντας καὶ διεξιόντας ὡς αὐτῶν, *qui orationibus habendis aliorum dicta furati pro ſuis recitarent*. Lucius Patrenſis ſuas Metamorphoſes è Luciano συλήσας *audaciſſimo furto ſubducens*, tantùm non Lucianum ipſum deſcripſiſſe videtur, ait Photius quoddam loco. Sed neſcio an in hoc genere impudentiæ vlli cedat Hephæſtio: hic vt memini me apud Athenæum legere, Menodoti opuſculum, Andiāti libros, Theophraſti & Antiphontis quædam commentaria ſibi aſcripſit, nec erubuit tanquam proprij ingenij monumenta venditare. Vexatur eo etiam nomine Macrobius, de quo elegantiſſimi Mureti verba non pigebit hîc aſcribere; *Totam hanc diſputationem de ſeruis, num dominis beneficia tribuere poſſint, partim ex hoc Senecæ loco, partim ex epiſt.* 47.

Euſeb. contr. Hierocl.

Ariſtid. to. 3. or. 1.

Photius Cod. 129.

Athen. l. 15.

Muret. in Sene. l. 3. de benef.

partim ex Valerio consarcinatam Macrobius lib. 1. Saturnal. pro sua venditauit. Sed & ex Agellio, & è Plutarchi Symposiacis tam multa, nullo pudore, in l. 7. Saturn. suorum transtulit, vt appareat eum factitasse eandem artem, quam plerique hoc sæculo faciunt, qui ita humani à se nihil alienum putant, vt alienis æquè vtantur ac suis. De Sophistis Declamatoribúsque Romanis ita Seneca maior in Suasorijs; *Tam diligentes tum auditores erant, ne dicam maligni, vt vnius verba surripi non possent. At nunc cuilibet orationes inuertere tutò licet pro suis.*

Senec. suasor. 2.

Nec minor licentia in versibus aliorum furto excipiendis, in eiusdem populi Romani luce & conspectu. Quidam enim modestiæ repagula perrumpentes, in Palatinam Bibliothecam irruebant, & inde pro animi sui sententia quædam capiebant, quibus deinde vt autores gloriabantur. Itaque monet Horatius Celsum,

Autolyci quoque in Poëtis.

Horat. ep. 3. l. 1.

Priuatas vt quærat opes, & tangere vitet
Scripta Palatinus quæcunque recepit Apollo:

ne rideãda cornicula fiat aut Æsopius gracculus. Longè patuit illa furacium poetarum cõtagio, à qua non immunis princeps Maro. Perillius Faustinus Virgilij furta collegit libello ea de re scripto, vt Donatus in eius vita prodidit: cúmque à quibusdam res illi obijceretur, Asconius Pædianus respondere solitum ait, *Cur non illi quoque eadem furta tentarent?* Varrus id quidem audaciùs meo iudicio tentauit, qui Thyesten Tragediam Virgilianam edidit pro sua. Martialis iure indignatur sibi viuo ac videnti ver-

Donat. in vit. Virgil.

ſus ſurripi ingenij ſui fœtus à Fidentino, quem furem vt publica in columna proſcribit. Par querela & indignatio Ioan. Tzetzæ, quòd enarrationem ſuam in Lycophronem ἐσφετερίζετό τις, *furto quidam auertit*, qui eam diſcipulis ſuis venditabat ὡς οἰκεῖα τέκνα λογισμοῦ. Huius occaſione de Autolyco furum principe diſputat, & de gracculo, qui ſe auium pennis exornauiſſet, & prætérea de fucis, qui expertes laboris mel apum exhauriunt.

Tzetz. Chiliad. 8.

Ex hac porrò conſuetudine Sophiſtarum olim eueniebat, vt ipſi etiam Chriſtiani concionatores, ſi quid in oratione ſua poſuiſſent elaboratum ab alijs, vulgò malè audirent. Quam rem ſic explicat S. Chryſoſtomus lib. 5. de ſacerd. Si quem fortè ex concionatoribus contigerit partem aliquam eorum, quæ ab alijs elaborata fuerint, ſuis ipſius concionibus intertexere, πλείονα τῶν τὰ χρήματα κλεπτόντων ὑφίσταται ὀνείδη, *pluribus opprobrijs obnoxium ſe reddit, quàm qui alienas opes ſuffurantur. Imò verò ſæpe fit, vt concionator ne aliunde quidem mutuatus quicquam, ſed ea de re tantùm ſuſpectus, inſtar furis alicuius in ipſo furto deprehenſi habeatur.*

S. Chryſoſt. l. 5. de ſacerd.

Vanißimi Sophistæ & mendaciorum consarcinatores. Ῥητόρων τέχνη περὶ τὸ ψεύδεσθαι. *Qualia fuerint aut in quibus Sophistarum mendacia. Veritas* θριγκός, *& propugnaculum Philosophiæ. Sapientes quanti eam fecerint. S. Basilius emendatus, illustrati alij.*

Cap. X.

VANISSIMI quoque fuere Sophistæ, portentiloqui, & mentiendi callido artificio nobiles, qui mendacium exquisito orationis fuco & pictura colorarent; & verisimile est, ea causa fuisse nominatos γόητας, *præstigiatores.* De illorum vanitate graues autores ipsa antiquitatis lumina prodiderunt. S. Gregorius Nyssenus elegantissimè vocat illos πεφραγμένους τῇ πιθανότητι τοῦ ψεύδους, *mendaci verisimilitudine cataphractos*, quòd vestirent mendacium speciosa & fucata probabilitate. Idipsum doctissimus Pater Hieronymus intelligebat. *Oratio*, inquit, *rhetoricæ artis fucata mendacio.* D. Ambros. l. 1. de Abrah. c. 2. *ambitiosum eloquentiæ mendacium.* Et Lactantius l. 3. diuin. Instit. ait homines mendacio credere, captos orationis ornatu lenocinióque verborum. Et lib. 1. de falsa relig. c. 1. *argutam malitiam* vocat: *In Oratoria*, inquit, *diu versati non ad virtutem, sed planè ad argutam malitiam iuuenes erudiebamus.* Hinc Tatianus Assyrius oratione contra Græcos de Christiana

S. Greg. Nyss. contr. Eunom.
D. Hieron. præfat. l. 3 in epist. ad Galat
Lactant. l. 3. c. 1.
Idem l. 1. de fal. relig.
Tatianus.

facundia loquens: καὶ ἡμεῖς μὲν λέγοντες, οὐ ψευδόμεθα, *& nos quidem in dicendo mendacia non sequimur.* Quod idem à Iustino Martyre doctissimo viro dicitur, cohortatione item ad Græcos: vbi ait diuinissimos Vates qui interpretes & internuncij fuerunt diuinæ mentis, non dicendi artem professos, neque verbis ad permouendum atque persuadendum compositis fuisse vsos; hoc enim, inquit, ἴδιον τῶν τὴν ἀλήθειαν κλέπτειν ἐθελόντων, *eorum est proprium, qui veritatem suffurari studio habent.* Sophistas intelligit, quibus etiam paulò pòst attribuit τὸν τῶν ἤχων φαντασιώδη ψόφον, *ampullas tumorísque sonitum ad fucatum splendorem comparatum.* Eosdem ait S. Basilius declamationum materias proponere solitos adolescentibus, εἰς μελέτην τοῦ ἐν τοῖς ψεύσμασι πιθανοῦ, *vt verisimilitudinem in mendacijs tueri condiscerent.*

Iustin. Mart.

S. Basilius l. 2. contr. Eunom. init.

Vidit hunc Rhetorum næuum Isocrates, qui cùm Gorgia & alijs eloquentissimis hominibus versatus est, & ipsius philosophiæ professione gloriosis: neque dubitat τὸ ψευδολογεῖν illis tribuere, videlicet *mentiendi studium,* quod etiam audacia propè non ferenda in dies amplificarent. Verùm quoniam suauissimus idem Isocrates rem nonnunquam mirabiliùs exornabat, & rhetoricè attollebat oratione, sic vt eodem ipso crimine insimulari posse videatur, quod in Sophistis arguit, lepidam sui defendendi rationem excogitauit in Panathenaica: quandam enim ψευδολογίαν agnoscit, sed αἰτίαν κακίας, quæ dictionem singulari venustate pulchritudinéque distinguat, & eos qui audiunt humanissima voluptate

Isocr. in laud. Helen.

Idem in Panath.

obleƈtet. Adeò verum eſt, Rhetoris nomen ſuſtinere illum minimè potuiſſe, quin ſequi genus ſe quoddam artificiúmque mentiendi confiteretur.

Rhetorum proprium mentiri.

Itaque ſummi viri in Sophiſticum hunc morem intuentes, Rhetorum facultatem tantùm non mentiendi artem definierunt. Grauiter & diuinè S. Baſilius adoleſcentes erudiens ita monebat: ῥητόρων δὲ τὴν περὶ τὸ ψεύδεσθαι τέχνην οὐ μιμησόμεθα, &c. *Artem verò oratorum ad decipiendum inſtitutam nequaquam imitabimur: nam nec in iudicijs neque in alijs actionibus accommodum nobis eſt mendacium: viam vitæ rectam ac veram ingredientibus*, &c. Omnes denique omnium ſæculorum ſcriptores, qui literis cogitationes ſuas mandauerunt, ſi quando in hoc genus diſputationis delapſi ſunt, vt Grammaticorum, ſic & Rhetorum proprium eſſe mentiri pronunciauerunt. Eruditiſſimus Auguſtinus ſcitè illud & ex communi opinione; *Nec ſic offendamus Grammaticos, quomodo paulò antè negotiatores: quia & Grammaticus poteſt in arte ſua honeſtè viuere, non peierare, non mentiri.* Hinc in Sophiſtas id vulgò iactatum conuicium, quod in Comœdia poſitum videmus ab Ariſtophane, ψευδῶν συγκολλητής, *mendaciorum conſarcinator.* Quare Gregorius Preſbyter qui magni Theologi vitam nobis reliquit, in laude ponit clariſſimorum & eruditiſſimorum hominum Gregorij Nazianzeni & Baſilij, quòd cùm eſſent magnam eloquentiæ vim cōſecuti, & omnibus orationis ornamentis abundarent, τὸ ψεῦδος ἐξέκλιναν, *Sophiſticam mentiendi libidinem vitarint.* Et

S. Baſil. homil. 24.

S. Auguſt. in Pſal. 70.

Ariſtoph. in Nub.

Gregor. presb. in vit. Naz.

priuatim de ipso Theologo aliâs, ipsum ait fugere acerrimè consueuisse σοφιστικὸν τῦφον καὶ ῥητόρων ψεύδη, *tumidos Sophistarum spiritus & iactationem & mendacia Rhetorum*; quæ duæ labes in moribus Sophistarum principem locum meo iudicio tenuerunt. Et ni fallor, per ἤθη ῥητόρων, eas maximè intelligit Gregorius Nazianz. ea oratione qua magnum Basilium μακαρίτην eximiè cohonestauit, cùm ita loquitur: *Quis in Rhetorica, illa, inquam, vim ignis spirante, cum eo comparandus, εἰ καὶ τὸ ἦθος αὐτοῦ μὴ κατὰ ῥήτορας ἦν, tametsi illius mores à Rhetorum moribus dissiderent.* Subijciam pulcherrimum locum S. Basilij, & eo lubentiùs, quòd ab interprete sit corruptus. Homil. in Prouerb. p. 460. trium artium ὕλην siue materiam ait esse τὸ ψεῦδος, nimirum Poëticæ, Rhetoricæ & Sophisticæ. Reddit rationem: οὔτε γὰρ ποιητικὴ συστῆναι δύναται, δίχα τοῦ μύθου· οὔτε ῥητορική, δίχα τῆς ἐν τῷ λέγειν τέχνης· οὔτε σοφιστική, δίχα τῶν παραλογισμῶν. vertunt, *Nam neque poëtica sine fabulis consistere potest, neque rhetorica sine arte dicendi*: hoc malè, nam hîc τέχνη non dicendi artem significat, sed *fraudem, fallaciam*, & quam Latini Græcorum imitatione vocant, *technam*. Eam rhetoricam Sophistarum ait paulò pòst μυρία κατασχηματίζεσθαι, vertũt *mille figurare inuolucra*: significantiùs Galli dicerẽt, *auoir vne infinité de desguisemens*, quod in mendaciloquam illam artem planè conuenit. Apud eundem epist. 63. τεχνικὸν eadem notione sumitur, quod etiam Interpretem fugit: sic enim de Gregorio loquitur Neocæsariensi: *Abominatus est*, ψευδῆ λόγον καὶ τεχνικόν. vertunt, *falsum sermonem* & *artificiosum*, malim *subdolum & malitiosum*.

S. Greg. or. 20.

Sed hîc fortè quæret aliquis in quo præsertim ea Sophistarum mendacia consumebantur. Varia est doctorum hominum eius rei explicatio. Lactantius genus quoddam mendacij ita proponit; *Bonum est autem recta & honesta præcipere, sed nisi & facias, mendacium est: & incongruens atque ineptum est non in pectore, sed in labijs habere bonitatem.* Hoc genus in Sophistas eos aptè conueniebat, qui cùm de virtutibus & vitijs conquisito genere orationis disputarent, sæpe in sordibus atque cœno volutabantur. Isocrates eò refert, quòd cùm artes pollicerentur & eruditionem adolescentibus, inutilia quædam & λογομαχίας traderent. Præterea sibi ad dicendum sumebant incredibilia argumenta, quæ longissimè abessent à veritate, quale illud Gorgiæ, qui ausus est proponere *nihil esse in rerum natura, quod sit*: quale & Zenonis, qui probare conatur eadem posse & non posse fieri: & similia, in quibus vim ingenij magnitudinémque experiebantur. Sancti Patres hoc mendacij genus in Sophistis atque Rhetoribus notant, quòd vim dicendi, atque vberem illam copiam & suauitatem, qua multi præstiterunt, ad turpium rerum commendationem, & indignissima quædam suadenda accommodarent. Itaque monet S. Basilius, ne in legendis Rhetorum libris τὸ ἡδὺ καὶ ἐπίχαρι μόνον, quod dulce iucundúmque fuerit tantùm persequamur: sed imitandas esse apiculas floribus insidentes, vt sobrij & sapientes quãtum nobis congruum fuerit, & vt ipse loquitur, συγγενὲς τῇ ἀληθείᾳ capiamus.

Lactant. l. 3 diuin. inst. c. 16.

Isocr. in Encom. Helen.

S. Basil. de legend. profan.

Themist. or. 1.
Themistij subtilior disputatio de mendacio Soph.

Themistius paulò copiosiùs de mendaciō Sophistarum, & subtiliùs philosophorum propè more disputat. Nam cùm germani Philosophi notam ex Platone posuisset τὴν ἀλήθειαν, partitur in duo genera mendacium. Et vnum quidem in pactis conuentis & mercimonijs, atque in hominum inter se communione admitti ait, aliud autem in scientijs. Prius illud summopere à Philosopho abhorrere vult, cuius turpitudinem etiam ostendit exemplo Lysandri & testimoniis poetarum. Alterum genus quod est positum in doctrinis artium, bipertitum efficit: aut enim de industria rem minuit, & vocatur εἰρωνεία, aut nimiùm extollit, & ἀλαζονεία dicitur: inter quæ mediam ponit Aristoteles τὴν ἀλήθειαν. Hoc vltimo genere insignes fuere Sophistæ, de quorum ἀλαζονείᾳ dictum à nobis est pluribus superiùs. Vult igitur & contendit, Sophistas minimè esse philosophos, quòd Veritatem oderint, aut non admodum sequantur; quam, inquit, νομοθέτου prudentia statuit esse ὡς θριγκόν, *vt murum & propugnaculum Philosophiæ.* Platonem intelligit, qui cùm dixisset l. 7. de rep. Dialecticam esse ὥσπερ θριγκὸν τοῖς μαθήμασι, Themistius id ad Veritatem retulit.

Plat. l. 7. de rep.

Sed de Veritate quidem multa Plato cùm alijs in locis, tum lib. 6. de rep. vbi etiam tanquam ex oraculo profert, ἀδύνατον εἶναι τὴν αὐτὴν φύσιν φιλόσοφόν τε καὶ φιλοψευδῆ, *fieri non posse vt eadem natura philosophica sit & mendax.* Idem omnium sapientum fuit iudicium atque sensus. Pythagoras inter ea dona quæ diuinitus homini-

Idem lib. 6.

bus euenirent, palmarium esse putauit τὸ ἀγχινοεῖν. Eadem opinio apud Ægyptios sacerdotes, non disputationibus modò eruditis, sed magnis quoque ceremonijs inclusa ferebatur: nam in solenni Mercurij pompa, cùm mel & ficus edissent, solebant exclamare, Γλυκὺ ἡ ἀλήθεια. Hoc studium cognomen etiam peperit Anaxagoræ, vt νοῦς & ἀλήθεια diceretur.

Ælian. in Var. hist.

Plutar. in Isid.

De importuna Sophistarum loquacitate. Βαλανείζειν. *In balneis quoque se & sua tinniebant. Thrasymachus Sophista cur dictus balneator. Iis attributa cymbala Dodonæa, crotala,* δωδεκάκρουνον στόμα. *Sanctorum Patrum ea de re testimonia. Emendatus Eginhartus. Aristophanis Scholiastes aliique illustrati.*

CAP. XI.

INTER notas Sophistarum haud postrema fuit loquacitas abundánsque sermo, quo plurimis sanè molestiam creabant. Musæ, vt est apud Hesiodum, ἄνδρα πολυφραδέοντα τιθεῖσι, θεσπέσιον, αὐδήεντα, *hominem faciunt multa verba funditantem, diuinum, vocalem.* Quæ interpretans Clemens Alexandrinus, tria quædam notari à Poeta in homine erudito animaduertit; nam πολυφραδέοντα, inquit, vocat abundantem & copiosum

Clem. Alex. l. 1. Strom.

in dicendo, verbis opulentum; αὐδήεντα verò sonorum & vehementem: θεσπέσιον denique, philosophum & veritatis cognitione præstantem. Et quidem primum illud si cum ratione adhibeatur, in laude est, quòd in verbis beata quædam felicitas affluénsque facilitas vim prompti & fœcundi ingenij demonstrat. Sic Eginhartus de Carolo Magno: *Atque adeò quidem facundus erat, vt dicaculus videretur*: ita legitur in optimo MS. cùm in excusis omnibus sit *didascalus*.

Eginhart. in vit. Carol. M.

At Sophistæ vna πολυλογίᾳ contenti, reliqua palmaria negligebant, vt qui vbique αὐτοσχεδιάζειν vellent, & ea re gloriarentur. Hinc Maximus Tyrius τὸ τῶν σοφιστῶν γένος vocat πολυλόγον, *multiloquum*. Et alio loco eorundem ζῆλον ait esse πολυῤῥήμονα καὶ λάλον, *verbosam nimiùm & loquacem*. Lucianus cùm philosophos δοξοσόφους describit, non omittit dicere τοὺς λάλους, *loquaces*. Qui Sophistas coloribus suis pingit Themistius, sæpe hoc eorum vlcus attingit: nam prima oratione ait illos βατταρίζειν, hoc est βαττολογεῖν seu φλυαρεῖν, *nugari*, *blaterare*, inanium verborum fluxum & copiam effundere; in quo Sophistæ tanquam in regno suo triumphabant. Aliâs dicit eosdem ad nauseam vsque prædicare solertiam & acumen ingenij sui, memoriam, copiam & doctrinæ varietatem, se continuò & laudē suam tinnire, inculcare in aures, omnes obtundere loquacitate, nulla temporis atque loci habita ratione garrire, καὶ συλλεσομένους περιχαλεῖς, qui ne in balneas quidem vocati, abstinere à quotidianis illis suis cantilenis pos-

Max. Tyr. dissert. 16.
Idem dissert. 15.
Lucian. in Bis accus.
Themist. or. 1.
Βατταρίζειν.

sint: quod indicium est ἀπειροκαλίαν. Nam Theophrastus in Characteribus inter signa τῆς ἀγροικίας ponit ἐν βαλανείῳ ᾆσαι, *in balneo cantare.*

Theophrastus ἠθικ. χαρακτ.

Quem morem poetæ Latini Satyrico dente notarunt, vt Horatius cùm recitantium pruriginem diluit:

Horat. sat. 4. lib. 1.

—— in medio qui
Scripta foro recitent sunt multi, quique lauantes.

In quem locum eruditissimus Torrentius profert Senecæ locum similes ineptias notantis. Martialis pingit nobis geminum Ligurinum malum & importunum poetam, qui etiam in thermis lauantes garriendo vexaret:

Martial.

Et stanti legis, & legis sedenti.
In thermas fugio, sonas ad aurem:
Piscinam peto, non licet natare.

Non dubitarim eiusmodi Sophistas *balneatores* appellare, ita enim olim vocabantur πολυπράγμονες καὶ περίεργοι, *homines curiosi & futiles.* Fortè quòd in balneis vulgò magna & perennis loquacitas. D. Chrysostomus in epist. 1. ad Timoth. Videas loqui mulieres in Ecclesia, ὅσα οὔτε ἐν ἀγορᾷ, οὔτε ἐν βαλανείοις, *quantum neque in foro, neque in balineis.* Itaque Plato Thrasymachum Sophistā *balneatorem* dixit. Hæc, inquit, locutus Thrasymachus in animo habebat discedere, ὥσπερ βαλανεὺς ἡμῶν καταντλήσας κατὰ τῶν ὤτων ἀθρόον καὶ πολὺν τὸν λόγον, *ceu balneator quispiam effusis in aures copiosis ac multis verbis.* Pergit Themistius eorūdem hominū loquacitatem exponere: Neque istos, inquit, absque illa importunitate salutare licet, ἀλλ' εὐθὺς ἐπηχεῖ τὸ Δωδωναῖον χαλκεῖον, *sed statim Dodonæum cymbalum sonat.* Dici hoc solet in im-

Balneator.

S. Chrysf. hom. 9. p. 1564.

Plat. l. 1. de repub.

Dodonæum cymbalum.

pendiò loquaces & ἀκριτομύθους, qui Archytæ crepitaculo & Romanorum Citeria ſint moleſtiores, qui plurima loquantur, pauca dicant, vt luſit eleganter Eupolis:

λαλεῖν ἄριστοι, κ' ἀδυνατώτατοι λέγειν.

Crotala.

Hinc illa crotala à doctiſſimis hominibus irriſa: nam inter maledicta quæ in Sophos conijciebantur, Ariſtophanes ponit κρόταλον, hoc eſt εὔστομον καὶ εὔγλωττον, ὡς τὰ κρόταλα λάλον, inquit Scholiaſtes. Eodem ſenſu in alia fabula nominat χελιδόνων μουσεῖα, *hirundinum muſea*, cùm Sophiſtas πολυλόγους deſcriberet. Philoſtratus in re ſimili dixit κροτάλου δίκην κτυπεῖν τῇ γλώττῃ, *crotali in morem lingua perſtrepere*. S. Gregorius Nyſſenus in Eunomium ſcribens ei tribuit διάκενα κρόταλα σοφισμάτων, quòd verboſus Sophiſta foret impudénſque dialecticus.

Ariſtoph. in Nub.
Idem in Ranis.
Philoſtr. in vit. Apoll.
S. Greg. Nyſſ. or. 3.

Alij quoque ſancti Patres hoc idem vitium Sophiſtarum perſpicuis ſuis oraculis notarunt. Synesius illis tribuit ἄβυσσόν τινα φλυαρίας, *profundam loquacitatis voraginem*. Apud S. Chryſoſtomum λόγων ἄμαχοι σοφισταί, *verbis inexpugnabiles*. D. Hieronymus *Sophiſtam verboſum* dixit, cùm agit de ſcriptura ſacra; *Hanc delirus ſenex, hanc Sophiſta verboſus*, &c. Iuſtinus martyr de Christo loquens, Breues, inquit, eius & compendioſi fuere ſermones. Et veluti rationem reddens adiungit: οὐ γὰρ σοφιστὴς ὑπῆρχεν, *neque enim Sophiſta fuit*. Suauiſſimè & elegantiſſimè D. Baſilius in epiſtola ad Leontium Sophiſtam: *Lingua tua, tametſi nemo adſit, ſecum ipſa diſputabit*, σιωπῶσα δὲ οὐδαμῶς σοφιστική γε οὖσα καὶ ἀττική, οὐ μᾶλλόν γε ἢ αἱ ἀηδόνες ὅταν τὸ ἔαρ αὐτὰς πρὸς ᾠδὴν ἀναστήσῃ, *nuſquam autem*

Syneſ. in Dion.
S. Chryſoſt. l. contr. Gentil.
D. Hieron. in ep. ad Paulin.
Iuſtin. Mart. Apol. 2.
S. Baſil. ep. 83.

silebit, cùm Sophistica sit atque Attica, non magis quam luscinia quas vernum tempus ad cantum excitauerit. Hinc Sophista Polemon ægritudine confectus, cùm se viuum in monumentum includi mandasset, ad eos qui aderant, *Inducite, inducite*, inquit, μὴ γὰρ ἴδοι με σιωπῶντα ἥλιος, *ne me sol videat tacentem*, vt est apud Philostratum. Quasi puderet etiam morientem in hominum luce conticescere. Vrsus in vita Magni Basilij de Libanio Sophista loquens, illum ait *protendisse verbositates rhetoricas*. Qui genere ipso loquendi imitatus mihi Platonem videatur, qui sic habet in Protagora; Rhetores breue quiddam interrogati δολιχὸν κατατείνουσι τοῦ λόγου, *protendunt longissimam orationem*. Euphrates Philosophus coram Domitiano accusans Apollonium Tyaneum, statim ab initio clamabat: *Metire* aquam Imperator: si enim prolixitatem orationis illi concesseris, ἀπάγξει ἡμᾶς, *nos omnes strangulabit*. Et Cratinus eleganter apud Suidam: δωδεκάκρουνον στόμα, *duodecim fistulis ebullit os, Ilissum in faucibus esse dixerim: nisi quis os ei obturauerit*, κατακλύσει τοῖς λόγοισι, *verborum affluentia nos obruet*. Itaque in ea immensa & interminata copiosorum hominum loquacitate, commoda fuisset Atheniensium consuetudo, qui Oratorum forensium dictionem ita moderabantur, vt si quis vltra spatium lege & consuetudine definitum nugari pergeret, eum præco bacillo coerceret. Sic enim scribit in Vesp. Aristophan. Scholiastes: Cùm, inquit, aqua omnis clepsydræ ad foramen vsque fluxisset, tum ἔπαιον τὸν ῥήτορα, virga veluti Censoria feriebant Oratorem, ne

Vrsus.

Plato in Protag. p. 201.

Philostr. in vit. Apoll. l. 8. c. 2.

Suidas.

cæteris, qui verba etiam facturi videbantur, spatium dicendi præriperet. Ita quidam eruditi viri capiunt. Mihi tamen semper locus ille suspectus fuit de mendo, & lubentiùs ἔπαυσον τοὺς ῥήτορας, quàm ἔπαυον legerem. Neque enim modò Oratores, qui legitimum suum tempus in dicendo posuissent, solenni more finiebant orationem, aiebántque, *Dixi*, εἴρηκα, vel vt est apud Iulianum Imperat. εἴρηται ὁ ἐμὸς λόγος· verùm etiam Præco è formula clarè pronuntiabat, *Dixerunt*: & hoc modo rectè Scholiastes de ijs diceret, ἔπαυον τοὺς ῥήτορας. Sed hoc obiter sit notatum.

Sophistæ maledicentissimi, in conuitiando exercitati. Eorum φιλόχροι λοιδορίαι, quarum artem factitabant. Φαγολοίδοροι. Ἀγέρωχοι. *Ars Sophistica* ὑβρίζειν. Λοιδορία *eorūdem acropolis. Impudentes habiti. Mores Rhetorum qui dicantur. Ipsorum maledicentia reprehensa. Proprium quoque Hæreticorum id vitium.*

CAP. XII.

Themist. or. 1.

THEMISTIVS iure, meo iudicio, Sophistas nominat κακηγόρους, *maledicos*, & conuitiandi quadam libidine gestientes. Id vitium iam inde à Philosophiæ principibus notatum fuit clarissimísque scriptoribus, qui eos integumentis suis nudatos in

omnium

omnium luce posuerunt. Plato quidem lib. 6. de repub. eos ait λοιδορουμένους καὶ φιλαπεχθημόνως ἔχοντας, καὶ ἀεὶ περὶ ἀνθρώπων τοὺς λόγους ποιουμένους, &c. *qui conuitijs paßim lacessunt & quasi inimicitijs delectentur, semper de hominibus colloquantur, rem agentes Philosophiæ minimè congruam.* Queritur Isocrates se à Sophistis calumnijs appeti, cùm tamen ipsi orationes eius legerent, ab eo exempla peterent, eius præceptis in docendo vterentur. Viget etiamnum eorum Sophistarum posthuma soboles, quæ illos à quibus didicit, atque ornata fuit eruditione, maledictis atque omni genere contumeliæ indignissimo quodam modo lacerat. Dicuntur ab eodem Isocrate aliâs ἐπιτιμᾶν καὶ βασκαίνειν τὰ τῶν ἄλλων μεμαθηκότες, qui studium omne suum in eo consumant, vt dicta aliorum cauillentur atque exagitent. Nasutus Lucianus & in moribus describendis venustus hoc eorum vitium vt penicillo sæpe & graphicè delineauit. In Eunucho scribit ὅλας ἁμάξας βλασφημιῶν κατασκεδάσαι ἀλλήλων, *eos plena conuiciorum plaustra in se mutuò solutos effundere.* Et eâ de re pluribus agens ἐν Δραπ. eos ait noua quædam genera conuiciorum excogitasse, vt prompta essent & in ore volutarentur, λοιδορίας καινὰς ἐκμελετήσαντες, ὡς πρόχειροι εἶεν, καὶ ἀνὰ στόμα ταύτας μόνας ξυμβολὰς ἔχοντες. In eam rem habuere Lexica, & plena veluti promptuaria singulari diligentia confecta, vnde vocabula promerent ad conuitiandum & maledicendum opportuna. Phrynichus certè Arabius Sophistici apparatus libros scripsit, in quibus cùm vocabula certas in classes tribuisset, quædam

Plat. l. 6.

Isocrat. in Panathen.

Lucianus ἐν Εὐνουχ.

Idem in Fugit.

Photius in biblioth.

ait εἰς ταῖς σκωπτικαῖς ὑπάγεσθαι λογιαῖς, *illudentium conuitijs subseruire.*

Quin & scholas ea de re nonnunquam habuisse videntur, vt non exemplo modò suo literarum studiosos, verùm etiam & præceptionibus ad calumniam contumeliámque imbuerent. Medius quidam quem Plutarchus in maledicendo & summis viris calumnia onerandis σοφιστὴν κορυφαῖον nominat, iubebat suos audacter calumniam iacere & ijsdem mordere alios, docens ὅτι κἂν θεραπεύσῃ τὸ ἕλκος ὁ δεδηγμένος, ἡ οὐλὴ μένει τῆς διαβολῆς, *tametsi morsi vlcus consanaretur, tamen calumniæ cicatricem mansuram.* Gregorius Nyssenus magni Basilij frater in libris contra Eunomium, meminit Sophistæ Prunici qui eiusdem Eunomij doctor & magister fuisset, à quo, inquit, didicerat ἀσυναρτήτους τινὰς καὶ ἀναρμόστους ὕβρεών τε καὶ λοιδορημάτων ὀκτάδας, *inconcinnas quasdam ineptásque & incongruas contumeliarum & conuitiorum octadas.* Itaque verè & eleganter Nyssenus idem Gregorius τέχνην σοφιστῶν ait esse ὑβρίζειν. Et festiuè Lucianus τὴν λοιδορίαν vocat eorum ἀκρόπολιν. Pamphilus martyr in Apolog. pro Origen. huiusmodi homines nominatos à Græcis φαγολοιδόρους ait. Ioannes Tzetzes ἀγυρώχους diceret: nam eam vocem cùm multa significare ait, tum ὑβριστὴν, *calumniatorem*, quasi, inquit ἀγυροίοχον, videlicet ἄγαν ἐπὶ ὕβρεσιν ὀχούμενον. Eloquentissimus Gregorius Nazianzenus qui eorum hominum venam tentarat penitúsque cognoscebat, linguam Sophisticam describit γλῶσσαν πρὸς τὸ κακῶς λέγειν ἑτοιμοτέραν, *ad maledicendum paratissimam.*

Plutar. de adulat.

S. Greg. Nyss. or. 4. aduers. Eunom.

Lucian. in fugit.

Pamphilus martyr.

Tzetzes Chil. 8.

Greg. Naz. ep. 56.

Fecit opinor eorum hominum consuetudo vt ῥήτωρ idem olim fuerit quod διάβολος; *calumniator.* Thomas magister ex veteribus Grammaticis, ἔστι δ᾽ ὅτε ὁ ῥήτωρ ἐπὶ τῆς διαβολῆς λαμβάνεται. Res enim in impudentem quandam licentiam venerat, vt etiam in conuentu vniuersæ Græciæ, in Isthmiis, eam artem factitarent. Dion Prusæus sic eius rei meminit: Tūc quoque circa Neptuni templū ἦν ἀκούειν πολλῶν σοφιστῶν κακοδαιμόνων, βοώντων καὶ λοιδορουμένων ἀλλήλοις, &c. *multa turba aderat infelicium Sophistarum clamantium, & mutuò conuicia ingerentium, paritérque discipulorum alius aduersus alium pugnantium.* Hinc etiam *impudentes* nominati Rhetores: S. Gregorius Nazianz. in epist. ad Eudoxium Rhetorem quem ad perfectam philosophiam inuitat, Iam, inquit, quod erubescere scis, οὐ κατὰ ῥήτορας, *non Rhetorum in eo morem refers.* Et paulò pòst, *Verùm cùm Rhetor voceris, quiduis tamē potiùs, quàm quod ad mores attinet, inter Rhetores censeris*: hoc est, procul abes ab obtrectatione, maledicentia, impudentia, quibus vitijs Rhetores vulgò & Sophistæ laborant. Eosdem etiam *impudentes* vocat Dion Chrysostomus: Nemo, inquit, eorum erat ἀλαζὼν οὐδὲ ἀναιδὴς ὥσπερ οἱ ἀμαθέστατοι τῶν σοφιστῶν, *arrogans aut impudens, vt indoctißimi Sophistæ.*

Dion Prus. or. 8.

S. Greg. Naz. ep. 57.

Dion. or. 56.

Atque in fundendis quidem conuitijs, & maledicendo, adhibitam fuisse ab illis summam animi impotentiam, id etiam declarat, quòd cùm ex ijs plurimi in scholis eloquentiam profiterentur, artificium in eo tamen non tenerent, vt inhumanam illam acerbitatem aliquo veluti parapetasmate cōtegerent. Est enim, vt

Hermog. l. 2. de form.

docet Hermogenes, quædam methodus, quæ facit vt conuitians non sit molestus, si nimirum casu potiùs & è re nata, quàm consultò ad conuitiandum paratus venisse videatur. At Sophistæ summa confidentia, sine vlla dissimulatione præ se id ferebant, & studio etiam illo gloriabantur. Hoc fuit opinor ingenium Orbilij, de quo ita Suetonius de illustr. Gram. *Fuit naturæ acerbæ, non modò in antisophistas quos omni sermone lacerauit*, &c.

Sueton. de illustr. Gram.

Sed vniuersum genus ponit ob oculos Plutarchus, & eorum consuetudinem insimulat, cùm de Colote & sectatoribus eius loquitur, & catalogum veluti quendam eorum conuitiorum pertexit, quæ in clarissimos, & communi fere omnium iudicio excellentes viros iactabant. *Congesta*, inquit, *in vnum quæ inter homines habentur fœdissima vocabula*, βωμολοχίας, ληκυθισμούς, ἀλαζονείας, ἑταιρήσεις, &c. *scurrilitates, ampullas, arrogantias, scortationes, homicidia, graues gemitus, multorum perditionem, cerebri grauedines, in Aristotelem, Socratem, Pythagoram, Protagoram, Theophrastum, Heraclidem, Hipparchum, denique neminem non virorum illustrium effuderunt vniuersa.* Addit grauissimè Plutarchus illos hoc solo nomine lõgissimè arcendos à sapientia videri, διὰ βλασφημίας ταύτας, *propter ista maledicta.* Par fuit aliorum quoque sapientum iudicium, à quibus Sophistica hæc labes damnatur. Seneca parens de Olco Rhetore, *Ab eloquentia multùm aberat, natus ad contumelias omnium ingenijs inurendas.* Fabius Quintil. meritò eos oratores reprehendit, *qui conuitijs*, inquit, *implent vacua causarum*, nec curant ficta

Plutar. non poss. suauit. vi.

Senec. præfat. l. 5. controu.

Fabius l. 12. c. 9.

an vera ſint quæ dicunt, modò ſit materia ingenij mereatúrque clamorem cùm dicitur. Et paulò pòſt, id vocat *turpem voluptatem & inhumanam*. Eiuſmodi homines qui conuitijs delectarentur, Scopelianus eleganter γραΐδια ἐκδιδεῖ μεθύοντά τε καὶ λυττῶντα, *temulentas vetulas & rabioſas*, vt meminit Philoſtratus. Et apud eundem Adrianus Sophiſta, maledicta eorum Rhetorum nominabat κορέων δήγματα, *cimicum morſus*. S. Gregorius Nazianz. ad Sophiſtam Euſtochium ſcribens, qui conuitijs ἀντιπάλον ſuum quendam onerauerat, eum morem ſapientibus verbis inſectatur: μέχρι τίνος γὰρ ταῦτα; καὶ ποῦ στησόμεθα τῆς σοφιστικῆς ἐπηρείας; *quouſque enim iſta? nunquámne huic ſophiſticæ obtrectationi & maledicentiæ finem ſtatuemus?*

Philoſtr. de vit. Soph.

S. Greg. Naz.

Animaduerſum eſt à doctiſſimis viris, hæreticorum id vitium eſſe proprium, quos ſemper pro maledicentiſſimis Sophiſtis habuerunt. Euſebius Cæſarienſis Paulum Samoſatenum non Epiſcopum nominandum eſſe contendit, ſed σοφιστὴν καὶ γόητα, velut Sophiſtam & præſtigiatorem, vt qui diuini verbi interpretes impia lingua proſciderit, & de ſeipſo magnifica verba iactarit. In Sophiſtam Eunomium diſputans eloquentia planè diuina Gregorius Nyſſenus, Exercitata, inquit, ad maledicendum voce δυσώδη καθ' ἡμῶν λοιδορίαν ἐκπτύει, *fœtidum contra nos conuicium expuit*. Aliâs tribuit illi ἀμάραν τῆς λοιδορίας, *conuitiorum cloacam*. Et or. 12. τὰ τῆς ὕβρεως ῥήματα, quæ Sophiſta ille fundebat, vocat ἄχαριν ἀμουσίαν, καὶ κοπρώδη αὐτοῦ καὶ βεβορβορωμένην φωνὴν, *illepidam inſcitiam, & velut fimo ac*

Euſeb. l. 7. hiſt. cap. 24.

S. Greg. Nyſſ. l. 12. contr. Eunom.

ſtercore maceratam vocem. Omnes denique à religione deuij ſemper eandem Camarinam mouerunt, & cupidè ſeſe in omne maledicendi genus ingurgitarunt.

Contentioſi in diſputando Sophiſtæ. Eorum quæſtiunculæ, λογομαχίαι, clamores, ſibili. Γλώττῃ πολεμίζειν. Cum ranis comparati. Audientium febres, diſcipulorum pernicies. Damnata eorum conſuetudo. Σκυλάκια. Caniculæ. Latrare.

CAP. XIII.

QVÆ ſecundo libro dicta ſunt de Sophiſtis Eriſticis, ad materiam hanc illuſtrandam valent: ſed noſtro more Senatum hîc ſapientum aduocemus ex antiquitate, qui de Rhetorum λογομαχίαις cenſeant. Quæſtiones ſæpe inter ſe ventilabãt Sophiſtæ, quarum nullum eſſet operæpretium, & vt cum Agellio dicam, *nugalia*, ſic tamen vt mirabili contentione ſe, & audientes moleſtia propè enectos vexarent. Themiſtius, Plutarchus aliíq; harũ quæſtionũ meminerũt, vt de Æſchylo, de patria Simonidis, de Priami matre: vtram Veneris manũ Diomedes vulnerauerit: vtro pede claudicauerit Philippus: cur A primum obtineat locum inter literas? Huiuſmodi ζητήματα referuntur multa, in quibus & qui rogabat, & qui reſpondebat, meras nugas agebant σκιαμα-

χρῶτες, licuítque Demonactis illud dictum in eos iacere, *Hic mulcet hircum, ille supponit cribrum.* Irridet & contemnit huiusmodi sæpe *ineptias* (ita enim vocat) Seneca: *Quid te torques*, inquit, *& maceras in ea quæstione, quam subtilius est contempsisse quàm soluere?* Et ep. 117. *disputatiunculis inanibus subtilitatem vanissimam agitare* dixit. Idem in lib. de breuit. vit. *morbum* nominat: *Græcorum iste morbus fuit, quærere quem numerũ remigũ Vlysses habuisset, prior scripta esset Ilias an Odyssea*, &c. De his similibúsque Fabianus eloquentia pariter & philosophia nobilis dubitare se aiebat, an satius esset multis studijs admoueri, quàm his implicari.

Senec. ep. 49. & ep. 117.

Idem l. de breuit. vit. c. 13. & 14.

Sed huiusmodi disputationes si pacatæ fuissent, non magnopere fortè reprehendendæ viderentur, in Græculis & otiosis hominibus, qui ad fallendum tempus inane studium excogitauissent. Nunc autem quantus animorum impetus, quanti clamores fuere Sophistarum, sæpe de syllaba vna toto quod aiunt pectore certantium? Rem describit Plato in Gorgia vberiùs; *Si contendant*, inquit, *de aliquo, neque concedant alter alteri vt vel verè vel perspicuè loquantur, excandescunt, & per inuidiam dictum putant*, φιλονεικοῦντες ἀλλ᾽ οὐ ζητοῦντες τὸ προκείμενον ἐν τῷ λόγῳ, *studio potiùs contentionis elati, quàm quod erat propositum inquirentes.* Tum addit: *Nonnunquam verò tandem adeò turpiter discedunt, cum iurgijs mutuisque maledictis, vt etiam pigeat pœniteátque auscultantes, quòd eiusmodi homines audiendos putauerint.* Itaque Plutarchus in Symposiac. lib. 7. vocat ἄμιλλαν ἄτερπῆ καὶ ἀγῶνα σοφιστικὸν, *iniucundum inamœnúmque*

Plat. in Gorgia.

Plutarch. in Sym.

Idem l.1.q.1. certamen & contentionem Sophisticam. Et l.1.q.1. illud poeticum ait vulgò iactari πρὸς τοὺς ἐρίζοντας καὶ σοφιστῶντας, *in contentiosos & Sophistico morbo laborantes:*

Νῦν δ' ἔρχεσθ' ἐπὶ δεῖπνον, ἵνα ξυνάγωμεν ἄρηα.

Ite citi ad mensam durúmque lacessite martem.

Sed ex illo quæstionum fluctu, non nugacium Sophistarum cædes, sed *audientium febres* oriebantur, vt est apud Theophrastum περὶ ἀδολεσχ. *Theophr. in Charact.* Quippe non decretorijs armis, aut lucente ferro id duellum agebatur, sed lingua: hinc apud Aristophanem inter notas Sophistarum est τῇ γλώττῃ πολεμίζειν· vbi Scholiastes, τῇ γλώττῃ, inquit, πολεμοῦσι τοὺς ἐναντίους οἱ ῥήτορες. *Aristoph. in Nub. & Scholiast.* Rem nimis restringit ad ῥήτορας, cùm omne genus Sophistarum poeta intelligat. Maximus verò Tyrius Sophistarum acies in campum veluti producit ferocientes, &, vt ipse appellat, φιλοσόφων στρατόπεδα ἀντιπαρατεταγμένα ἀλλήλοις καὶ ἀντιπαιωνίζοντα, *exercitus aduersis frontibus pæanem martium frementes.* *Max. Tyrius Diss.15.* Addit, λόγων μὲν πάντα μεστὰ καὶ ψιθυρισμάτων σοφιστῶν σοφιστικῶς συμπιπτόντων, *verborum plena sunt omnia, sibili vndique exaudiuntur Sophistarum in se mutuò incurrentium.* Solebant enim ἐρίζειν καὶ σκώπτειν ἐν ταῖς τῶν σοφιστῶν συνουσίαις, vt ait Philostratus. *Philostr.l.2.de Soph.* Quin & multo grauiora fieri ab illis consueta Dion Prusæus autor est, qui loquens de conuentu Græciæ in Isthmijs, καὶ πάλιν, inquit, ἐθορύβουν οἱ σοφισταὶ, καθάπερ ἐν τέλματι βάτραχοι τὸν ὕδρον οὐχ ὁρῶντες, *ac rursus tumultuabantur Sophistæ quemadmodum ranæ in cœnoso stagno hydrum non videntes.* *Dion Chrys. or.8.* Vbi etiam narrat Sophistarum discipulos illis contentionibus inflammatos, non iam verbis velitare, sed pu-

gnorum pugnam ciere consueuisse. Iure proinde dicebat Aristides Sophista, eos doctores qui rixa & tumultu disputationum capiuntur, auditores suos minimè meliores efficere. Et sapienter S. Chrysostomus in epist. ad Hebræ. *Discipuli*, inquit, *in certaminibus magistros attēdunt.*

Aristid. or. de concord. initio.

S. Chrysost. homil. 18.

Hinc præstantes virtute viri & excellenti rerum cognitione, Sophisticum nomen oratione sua depresserunt, quòd viderent eos homines latam aperire ianuam, & pronos aditus iuuentuti ad audaciam, ad animi confidētiam, ad clamosam imperitiam consectandam, & in philosophiæ professione rem facerēt à sapientia plurimū alienam. Synesius quidem Philosophiam monet procul ab animo genus omne contentionis arcere, & Homero vate sapientissimo autore, φιλονεικίας κακά, esse abijcienda

Synes. ep. 116.

Εἰς ὄρος, ἢ εἰς κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,

In montem, aut pelagi resonantes murmure fluctus.

Epictetus apud Arrian. non dubitauit asserere notam boni & honesti viri esse, abstinere à Sophistica rixa, & alios à contentionibus auocare. Dat exemplum in Socrate, qui cum Polo, Thrasymacho, cæterísque Sophistis ita semper egit, vt mirificè se ab omni pugna alienum esse ostenderet. Et diuinè, vt solet, Gregorius Nazianz. prudentis hominis atque moderati esse ait, μὴ πάντα νικᾶν, *non vndecunque victoriæ palmam exquirere:* quam sententiam vberiùs exponit Pachymeres in Epist. magni Dionysij Areopagitæ. In eos φιλονείκους molestósque disputatores magnus Origenes id vatis diuini oraculum accommodauit: *Gladium euaginauerunt pec-*

Arrian. l. 4. c. 5.

Naz. or. 9.

Pachymeres.

Origen. in Psal. 36.

catores: sic enim in eius loci interpretatione: *Si videas gentiles aduersum se in disputationibus dimicantes, & diuersas contra se inuicem impietates dialecticæ artis versutijs astruentes, potes tunc dicere competenter quia gladium euaginauerunt peccatores.* Eosdem Plato ea causa nominauit σκυλάκια, *rabiosas caniculas*, quibus, inquit, iucundum est ἕλκειν καὶ σπαράττειν, *distrahere alios & lacerare.* Quæ verba etiam Plutarchus lib. de profectu in virt. ad eos refert, qui ἐπὶ τὰς ἐριδας καὶ τὰς ἀπορίας καὶ τὰ σοφίσματα χωροῦσιν, *ad lites, disputationes obscuras & sophismata se conferunt.* Hinc Sophistæ dicti eleganter à Seneca *conlatrare philosophiam*, quòd caniculæ in morem latrent, mordeant, & ringantur. Venustè quoque Agellius, *Theorematibus*, inquit, *tantùm nugalibus dilatrantes.* Themistius non absimili ratione dixit illos ὑλακτεῖν, *latrare.* Sed inest in huius vocabuli notione non modò iniucunda in disputando procacitas, & furiosæ mentis agitatio, verùm etiam in maledicendo animi quidam impetus nocere cupientis. Quo modo B. Hieronymus Celsum, Porphyrium & Iulianum, *rabidos aduersus Christum canes* vocat. Et aduers. Vigilant. *Huiusmodi*, inquit, *oratores contra Apostolos pertonant, imò tam rabidi canes cõtra Christi latrant discipulos.* Sic D. Chrysostom. de Iuliano Parabate loquens, In cœlum respiciens ὑλάκτει κατὰ τοὺς μαινομένους τῶν κυνῶν, *rabidorum more canum allatrabat.* Sic *caninam exercere facundiam* dixit Lactantius. Est lepidum Epigramma poëtæ Græci de Marco Sophista, quem demortuum minimè ab inferis exceptum fuisse canit, quòd ijs Cerberus vnus sufficeret, nec altero cane foret opus.

Plato l. 7. de rep.
Plutarch. de prof. virt.
Senec. l. de beat. vit.
Agell. l. 1. c. 2.
S. Hieron. de script. Eccl. & aduers. Vigil.
S. Chrysost. homil. de S. Babyl.
In Antholog.

De inuidia Sophistarum in Condoctores. Hesiodi versus, Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ *&c. è mente sapientum explicantur.* Ὁμότεχνοι *quomodo* ἀντίτεχνοι. *Fatalis Sophistis inuidia. Ea de re quid viri grauissimi censuerint.*

Cap. XIIII.

NOTATVM est à doctissimis hominibus, Sophistas haud obscura semper inuidia in ὁμοτέχνους æmulósque arsisse: vnde opinor factum, vt qui primùm dicebantur ὁμότεχνοι, postea nominarentur ἀντίτεχνοι. Tatianus Assyrius hoc cõmune vitium Sophistis Græciæ obijcit: μισεῖ μὲν γὰρ ἕτερος τὸν ἕτερον, ἀντιδοξοῦσι δὲ ἑαυτοῖς, διὰ τὴν ἀλαζονείαν τόπους ἐπιλεγόμενοι τοὺς προύχοντας. *Alter odit alterũ, & gloriæ causa æmulus est, & propter insolentem arrogantiam quisque locum præstantiorem quærit.* Themistius in eo Sophistarum vitio exagitando, summa copia & orationis varietate vtitur: vocat autem illud χαλεπώτερον τῆς ψυχῆς νόσημα, aliâs κῆρα *pestem*, item χαλεπώτερον λεύκης νόσημα, *morbum vitiligine molestiorem.* Sic D. Gregorius Nazianz. de Sextis & Pyrrhonibus loquens qui Sophistarum more ἐριστικῷ genere delectabantur, eorum ἀντίθετον γλῶτταν vocat νόσημα δεινὸν καὶ κακόηθες, *grauem quendam & malignum morbum.* Pindarus item ἕλκος inuidiam dixit, nam in Pythijs de inuido, ἐνέπαξεν ἕλκος ὀδυναρὸν ἑᾷ καρδίᾳ, *suo cordi triste inflixit*

Tatian. or. contr. Græc.

Themist. or. 22

S. Greg. Naz. or. 21.

Pindar. Od. 2. *Pyth.*

vlcus. Præterea eo nomine Themistius arcet à Philosophia & humanitate Sophistas, quòd φθόνος & βασκανία labes sit, à Musarum dulci concordia, & sapientum consociatione alienissima. Nam Musæ quidem, inquit, cùm nouem sint, οὐδεμία αὐτῶν ἀγανακτεῖ πρὸς τὰς ἄλλας, *nulla tamen aduersus cæteras commouetur, quòd neque sola sapiens sit, neque sola à Poëtis imploretur. Quin neque Calliope citharam sibi vendicat, nec Thalia tibias, neque lyram Terpsichore, sed vnaquæque quod suum est in communem chorum amat contribuere, canúntque sese inuicem excipientes, ait Poëta, nusquam impedientes symphoniam*, οὐ βασκαίνουσι, *nusquam inuidentes. Non sic adulterini isti, falsóque nomine dicti Philosophi*, &c. Profert & Hesiodeum oraculum de minutorum opificum & poëtarum inuidentia, vt fatale id Sophistis quoque fuisse videatur.

Hesiodus illustratus ex veterum Sapientum doctrina.

Quem etiam versum alij eruditissimi viri protulerunt, ad Sophisticum hunc morbum illustrandum. Cùm Secundus Atheniensis Sophista Herodem Atticum discipulum videret summa gloria & hominum existimatione florentem, dissimulare inuidiam minimè potuit. Vnde Herodes cauillabatur ipsum, ait Philostratus, Hesiodeum illud proferens,

Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ, &c.

Plutarch. l. 1. *Sympos. q.* 2.

Plutarchus in simili re, σοφιστὴν δὲ κωλύω συγκατακλίνεσθαι σοφιστῇ, &c. *Sophistam vero assidere Sophistæ, aut poëtam poëtæ nolo*:

Πτωχὸς γὰρ πτωχῷ κοτέει καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

Vbi monere clarissimus ille philosophiæ magister videtur, fieri non posse, vt Sophista concilietur beneuolentia & amore cum alio So-

phista, cùm inter eiusdem ártis & opificij homines flamma inuidiæ facilè exsuscitetur. Certè negat S.Chrysostomus amicitiam inter ὁμοτέχνοις esse εἰλικρινῆ, *puram & synceram*: reddit rationem, ἔχει γάρ τινα καὶ ζῆλον καὶ βασκανίαν. Docet idem Magnus Basilius: *Non Ægyptio*, inquit, *vir Scytha inuidebit, sed suæ genti quilibet: & in eadem gente, non ignotis, sed familiaribus & vicinis* καὶ ὁμοτέχνοις, *& eiusdem artis hominibus, aut alia de causa coniunctis, & his denique coæuis, cognatis & fratribus.*

S.Chrysost. homil. 1. in ep. ad Coloss.

S. Basil. homil. de inuid.

Sic Plutarchus l. de fraterno amore, rarò caussidicis inuidere Sophistas ait, sicut militũ duci oratorem: sed eandem artem factitantes, si mali sint atque vitiosi, perinde se habere, ac si duo aliqui eandem amantes mulierem, se in omnibus superiores esse contendant. Itaque Philostratus ex eo probat Phauorinum in Sophistis numerãdum, quòd aliquando cum Sophista inuidiosè certauerit. Subdit, τὸ γὰρ φιλότιμον ἐπὶ τοὺς ἀντιτέχνους φοιτᾷ, *etenim ambitio eiusdem artis æmulatores inuadit.*

Plutarch. de am. frat.

De vit. Soph. l. 1.

Sed eloquentissimus Gregorius Nazianz. dictum illud Hesiodi minimè probat: nam in epistola quadam ad Præsidem prouinciæ, οὐκ ἐπαινῶ τὸν Ἡσίοδον, ὅτι τοὺς ὁμοτέχνους ἀντιτέχνους ὠνόμασι, Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, λέγων, καὶ τέκτονι τέκτων. *Neque enim*, inquit, *mea quidem sententia magis inuidet, quàm accurrit & exosculatur, ac velut familiarem & necessarium complectitur:* ἀοιδὸς *vero eo magis* ἀοιδῷ *adiungitur, quòd eorum opera circa vocem & sermonem versatur.* Vult igitur causam esse, cur se poëtæ & homines literati potiùs ament, quàm vt obtrectent sibi mutuò atque inui-

S. Greg. Naz. ep. 44.

Dion. Pruſ. or. 77.

deant. Et quidem Dion Pruſæus diſtinctionē adhibita ſic Heſiodi verſum explicat, vt de minoribus & vilioribus artibus verum eſſe concedat, neget de maioribus. Quem ſecutus Themiſtius, *Concedamus*, inquit, *ſi ita lubet, Poetas, cæteróſque artifices ſi quis dixerit à ſe inuicem diſſidere, & inuidioſè in ſe mutuò inuehi. Etenim artium illis præmia, harum quidem pecunia eſt, illarum verò præter pecuniam laus, quibus peræquè qui inferior in ijs ſit perfrui minimè poteſt*, &c. Addit in maioribus ſcientijs id minimè euenire, in quibus intenta mens in cognitionis delitias, quibus nimium quantum recreatur, ad eas quoque perfruendas inuitat alios. Itaque Ariſtides orator in Rhetorum artificio, id poëtæ acroama, etiam falſum aliquando eſſe contēdit. Nam expolita & extructa oratione commendans Sophiſtam Alexandrum, μόνος δὲ καὶ τὸν Ἡσίοδον ἤλεγξεν ἔργῳ ψευδόμενον, &c. *Solus præterea Heſiodum mendacij conuicit, qui poëtam poëtæ inuidere dixerat:* ἦν γὰρ τῶν ὁμοτέχνων οἷον πατὴρ κοινὸς, *erat enim eorum qui eandem colebāt artem, tanquam pater communis, nec minorem in illo omnes, quàm in ſe quiſque ſpem poſitam habebat*. Magna ſanè laus in Sophiſta, caruiſſe illo vitio, quod per illam hominū nationem graſſabatur, vt eloquentiſſimus ille Rhetor ſummo iudicio mihi dixiſſe videatur, μόνον *ſolum* eum Sophiſtam hoc præſtitiſſe. Conſtat enim vulgò illos omni ratione molitos, vt ὁμοτέχνοις, ſi quomodo poſſent, & à ſchola, & docendi munere exigerent, quò ſoli hominum commēdatione, & mercedibus adoleſcentium fruerentur. Id Ariſtides in eadem laudatione declarat, ὃ τοὺ

Themiſt. or. 1.

Ariſtid. to. 1. or. funebr.

ἄλλοις ἀπεστέρει τῶν διδασκάλων, ἀλλὰ συμπεράσθων ἑκάστοις, &c. Quare Synesius in arte Sophistica dixit inuidiam penitus insitam & inustam uideri: quod sit necesse, nomen vt suum & autoritatem tueantur, de alijs in docendo occupatis, malè & loqui & sentire, & cum nota aliorum contentione laudem suam coniungere.

Synes. in Dion.

Quàm latè ea contagio patuerit, tum annalium monumẽta significant, tum excellentium hominum reprehensiones. S. Gregorius Nazianz. literis ad Eustochium Sophistam datis, cum modestè, & non sine diuina quadam & sapienti grauitate reprehendit, quòd ἀντιτέχνους multis conuicijs onerauisset: *Coroplathos illos tuos*, inquit, *& Telchinas* (his vocabulis ad contumeliam Sophista erat vsus) *minimè laudo, quibus insectaris τὸν ἀντίτεχνον. ἐπειδὴ νενίκηκε τοὺς ὁμοτέχνους ἀντιτέχνους καλεῖν, quandoquidem vsus obtinuit, vt eiusdem artis professores, ἀντίτεχνοι, æmuli & aduersarij nominentur.* Quos vocat ἀντιτέχνους, Fabius, Suetonius, aliíque dicunt *antisophistas*, B. Augustinus *condoctores*, lib. 1. Confess. vbi de suo præceptore: *Qui si in aliqua quæstiuncula à condoctore suo victus esset, magis bile atque inuidia torqueretur, quàm ego cùm in certamine pilæ à collusore meo superabar.* Vbi apertè Sophisticam inuidiam depingit. Plato in libris de repub. autor est, de Sophistis olim dici propriè consueuisse ἀντιτέχνους, sic enim scribit: Ἕκαστοι τῶν μισθαρνούντων ἰδιωτῶν, οὓς δὴ οὗτοι σοφιστὰς καλοῦσι, καὶ ἀντιτέχνους ἡγοῦνται, &c. *Quisque eorum qui priuatim accepta mercede homines erudiunt, quos quidem Sophistas & æmulos artium appellant.* Sed hæc de nomine obiter; rem

Gregor. Naz. in ep.

D. August. l. 1. conf. c. 9.

Plat. l. 6. de rep.

Gregor. Naz. autem ipſam loco citato magnus ille Theologus deprimit, & grauiſſimè pronunciat, eſſe quiddam ἀπρεπὲς καὶ παντάπασιν αἰσχρότερον, *inhoneſtum planè atque ſordidum.* Eadem mente S. Chryſoſtomus inuidiæ maculam ab amatore ſapientiæ remouet. Scribens enim in Epiſt. ad Epheſios quærit, τί γάρ ἐστιν εἰπέ μοι φιλοσόφου; inter alia reſpondet, φθόνου καὶ παντὸς πάθους ἀνώτερον εἶναι, inuidia atque omni animi perturbatione ſuperiorem eſſe.

Hactenus de vitijs, quæ multorum communia fuere Sophiſtarum, non omnium: ſed fecit eorum multitudo, qui ad eos ſcopulos adhæſerant, vt propè omnes in eadem fuiſſe naui crederentur. Quod intelligendum maximè eſt de ijs temporibus, quibus nondum Chriſtiana lux magnas vrbes, & doctrinarum ea columina illuſtrauerat. Nam poſt legem & religionem Seruatoris, per omnium oras terrarum feliciſſimè diſſipatam, ij Rhetores eloquentiæque magiſtri ſuam vitam compoſuerunt, quibus vt cum S. Gregorio Nazianzeno loquar, ἦθος ἦν μὴ κατὰ ῥήτορας, & non modò ſuæ dictionis, verùm etiam vitæ ornamenta Scholis reliquerunt.

F I N I S.

Soli Deo honor & gloria.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

A

B

D

G

palmeæ

T

X

Z

INDEX AVCTORVM QVI laudantur, emendantur, illustrantur.

A

F

G

H

I

Q

R

S

FINIS.